

សុយាមរណ្ណតុស្ត ពេទ្យភ័ក្ត្រ

១២

សុតុតនុតប្បិក្ខកេ

មឌុធិមនិកាយសុស

មូលបណ្ណាសកំ

ชุดที่ ๕ ธรรมประจักษ์นิรันดร์ ๒๗ ๕๑ ๗๐

มฤตนิมิตกัโ

294.311

๗. ๑๗ ค.

ค. 14 14.3

สยามรัฐสัสด์ เติบูนัก

สัจตุนตปฏิกเก มชฌนิมิกายสัสด์

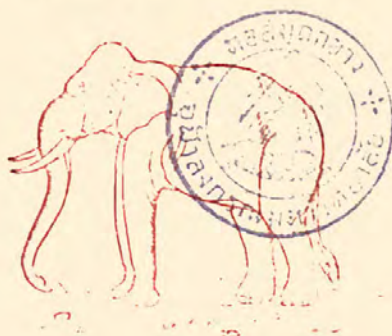
มุตปณณาสกั

อุทยตุเถเรน เทวโมติหา อาโท โสริคั

คิธัธกคคตุเถเรน ชมมบิฏเกน

ปุน โสริคั

ราชปมูเชน สัยามรัฐจวาธินา มหาชเนน มุททาบีคั

สุขนเรฐสสธ ราชธานี

มหารณคฤราชวิมูชเชน ปลาสิคั

พุทธปรินิพพานา ๒๔๖๕

๓๔๔๖

มกัรรมลัทธิคิยามพระราชบัญญัติ

กรุงเทพ ฯ

โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ถนนสนามจันทร์

โศชนปศุต์

อัฐุขปาไซ	อัฐุขปาไซ	ปพเพ	องเก
นาคตฺตโต มณฺณติ นาคตฺตโต มณฺณติ	นาคตฺตโต มณฺณติ ๒	๕	
กกเม	กกเม	๓๘	๓๘
อปฺปหริเต	อปฺปหริเต	๒๒	๒๒
วิพฺภนฺตจิตฺโต	วิพฺภนฺตจิตฺโต	๔๓	๓๕
อนฺงคฺโนว	อนฺงคฺโนว	๕๔	๔๒
เปเนตฺ	เปเนตฺ	๖๓	๔๘
จิตฺตสฺส	จิตฺตสฺส	๘๕	๖๖
ชมฺมเทวํ	ชมฺมเทวํ	๘๕	๖๘
มยเมตฺตถ	มยเมตฺตถ	๓๐๔	๗๕
ปฺรตฺตปฺกคฺตสฺส	ปฺรตฺตปฺกคฺตสฺส	๓๐๖	๗๘
ตฺมมาตฺติ	ตฺมมาตฺติ	,,	,,
อภิชฺชาตฺตสฺส	อภิชฺชาตฺตสฺส	๓๐๘	๘๒
กฺุถํ	กฺุถํ	๓๓๓	๘๖
ชฺรณฺตา	ชฺรณฺตา	๓๓๗	๘๐
กตโต	กตโม	๓๒๗	๘๘
เขวํ ไช	เขวมฺมี ไช	๓๓๘	๓๐๘

อตุทฐปาโจ	อตุทฐปาโจ	ปพเพ	องเก
กัณมิทฐตัส	กัณมิทฐตัส	๑๔๓	๑๓๓
๑๖๗] มุตปริยาชวคฺคตัส	๑๔๗] มุตปริยาชวคฺคตัส	๑๔๗	๑๓๔
กิญจิ	กิญจิ	๑๔๘	๑๓๕
อฺเปกฺขโต	อฺเปกฺขโก	๑๔๘	๑๓๕
มิตฺตามถ	มิตฺตามถ	๑๕๒	๑๓๗
อปรปรุเร	อปรปรุเร	๑๕๔	๑๓๗
นิริย	นิริเย	๑๗๐	๑๕๔
น มณฺฑนมนฺตรํ	น ทณฺฑนมนฺตรํ	๑๗๘	๑๕๖
๑๗๔] สํคฺคตมุตฺตปิฏเก	๑๗๔] สํคฺคตมุตฺตปิฏเก	๑๗๔	๑๕๗
นิตฺติเน	นิตฺติเน	๑๘๕	๑๖๗
ปาตุฏฺโถติ	ปาตุฏฺโถติ	๒๐๒	๑๗๔
ตฺถคาเลหิ	ตฺถคาเลหิ	,,	,,
วิวทต	วิวทติ	๒๑๔	๑๘๒
อฺทฺทชา	อฺทฺทชา	๒๒๐	๑๘๖
อนนฺตฺตฺตฺกํโก	อนนฺตฺตฺตฺกํโก	๒๒๓	๑๘๖
จปร	จปร	๒๒๓	๑๘๗
อปรเวถ	อปรเวถ	๒๒๔	๑๘๖
อนนฺตฺตฺตฺกํ	อนนฺตฺตฺตฺกํ	๒๓๖	๒๑๔
อนนฺตฺตฺตฺกํ	อนนฺตฺตฺตฺกํ	๒๓๘	๒๑๖

ไธรณปคตํ

๓

อตุทฐปาไซ	ตุทฐปาไซ	ปพฺเพ	องฺเก
กั วาที่	กัวาทั	๒๔๔	๒๒๓
ภวีสัติ	ภวีสัติ	๒๖๘	๒๕๖
อริฏฺโง	อริฏฺโง	๒๗๔	๒๖๒
พฺยา	พฺยา	๒๗๕	๒๖๔
นาถิกุขิมฺหา	นาถิกุขิมฺหา	”	”
นนฺทราภสฺสเถถํ	นนฺทราภสฺสเถถํ	๒๘๓	๒๗๖
๒๘๕] โอปมฺมมวคฺคสฺส	๒๘๕] โอปมฺมมวคฺคสฺส	๒๘๕	๒๘๘
กฏฺฐาภิตฺตวิสุทฺธสฺส	กฏฺฐาภิตฺตวิสุทฺธสฺส	๒๘๖	๒๘๐
จิตฺตวตฺตฺตฺตฺตา	จิตฺตวตฺตฺตฺตฺตา	๒๘๘	๒๘๕
นวาปํ	นวาปํ	๓๐๓	๒๘๘
ปริเยสฺสตี	ปริเยสฺสตี	๓๑๔	๓๑๕
ชาตฺตฺตฺตฺตฺ	ชาตฺตฺตฺตฺตฺ	๓๑๔	๓๑๖
อจฺฉนาเทสฺวา	อจฺฉนาเทสฺวา	๓๑๗	๓๑๘
โส โส	โส โส	๓๑๘	๓๒๒
อาถยมา	อาถยวมา	๓๒๓	๓๒๓
๓๒๒] โอปมฺมมวคฺคสฺส	๓๒๓] โอปมฺมมวคฺคสฺส	๓๒๒	๓๒๕
มฺหิณฺทฺริเย	มฺหิณฺทฺริเย	๓๒๓	๓๒๖
อวฺหสฺสี	อวฺหสฺสี	๓๒๕	๓๒๘
อวฺริยา	อวฺริยา	๓๒๖	๓๓๐

อตุทฺปาโ	อตุทฺปาโ	ปพเพ	องเก
ตมฺมาตมฺพทฺธตฺ	ตมฺมาตมฺพทฺธตฺ	๓๓๓	๓๓๘
โหด	โหด	๓๔๖	๓๖๐
คจฺจติ	คจฺจติ	๖๖	๖๖
ฉาณทตฺตเนน	ฉาณทตฺตเนน	๓๕๓	๓๗๓
อภินิพฺพคฺเตติ	อภินิพฺพคฺเตติ	๓๕๘	๓๘๐
ฉาณทตฺตเน	ฉาณทตฺตเน	๓๕๘	๓๘๒
ปณฺตคฺตรา ๖ ๖	ปณฺตคฺตรา ๖	๓๕๘	๓๘๓
อปฺปหริเต	อปฺปหริเต	๓๖๔	๓๘๘
ปรียาเยน	ปรียาเยน	๓๘๒	๔๐๘
อามนฺเตส	อามนฺเตส	๔๐๓	๔๓๕
เอคทโวจ	เอคทโวจ	๔๓๓	๔๔๒
อคฺคิเวตฺต	อคฺคิเวตฺต	๔๓๘	๔๕๓
อนภาวจฺกตา	อนภาวจฺกตา	๔๓๓	๔๖๒
ตมฺทาจฺรยมาณตฺต	ตมฺทาจฺรยมาณตฺต	๔๓๒	๔๖๓
ตมฺปพฺยุโห	ตมฺปพฺยุโห	๔๓๖	๔๖๖
อิต	อิต	๔๕๕	๔๘๓
คณฺธิ ... ฆายิตฺวา	คณฺธิ ฆายิตฺวา ...	๔๕๘	๔๘๔
ตมาชเชน	ตมาชเชน	๔๗๒	๕๐๖
ตพฺพคฺตตาย	ตพฺพคฺตตาย	๔๘๒	๕๓๖

โถงบนปกคัม

๕

อตุทฐปาไซ	อตุทฐปาไซ	ปพเพ	องเก
มุตตวณฺณปตฺตํคตฺตาทิ ๗	มุตตวณฺณปตฺตํคตฺตาทิ	๔๗๒	๕๓๘
ปรณญะยํ	ปรณญะยํ	๔๘๔	๕๓๗
วณฺณาวณํ	วณฺณาวณํ	๕๐๗	๕๔๘
อายตฺตํนเต	อายตฺตํนเต	๕๔๐	๕๘๓
พฺรหฺมณิมนฺตนกตฺตเต	พฺรหฺมณิมนฺตนิกตฺตเต	๕๕๖	๕๘๗
สํสุมาริเว	สํสุมาริเว	๕๕๗	๖๐๐
กกุสฺสนโ	กกุสฺสนโ	๕๕๘	๖๐๓

กิตฺตนปฺตํ มฺถปฺรียายวคฺโค

มฺถปฺรียายสํสฺสํ	ปพฺพเพ ๓ อังเก ๓
ปจฺฉนยญฺมปฺริจฺเจโท	.. ๒ .. ๓
จตุตฺถนยญฺมปฺริจฺเจโท	.. ๕ .. ๗
สํสฺสตนยญฺมปฺริจฺเจโท	.. ๘ .. ๙
อฏฺฐนยญฺมปฺริจฺเจโท	.. ๙ .. ๓๓
สพฺพพาสวสํสฺสํ	.. ๓๐ .. ๓๒
ทสฺสํนปฺปหฺตพฺพพาสว	.. ๓๒ .. ๓๓
เสวนาปฺปหฺตพฺพพาสว	.. ๓๔ .. ๓๗
ภาวนาปฺปหฺตพฺพพาสว	.. ๓๘ .. ๓๙
ธมฺมทายาทสํสฺสํ	.. ๒๐ .. ๒๓
วิเวกานุสสิฏฺฐาปณฺหา	.. ๒๓ .. ๒๓
วิเวกานุสสิฏฺฐา	.. ๒๕ .. ๒๕
มชฺฌนิมา ปฏฺฐิปปทา	.. ๒๖ .. ๒๗
ภยเบรจวสํสฺสํ	.. ๒๗ .. ๒๘
โสฬสฺ เสนาถนปฺรียายา	.. ๓๒ .. ๒๙
อัสสมฺโมหธมฺมตา	.. ๔๖ .. ๓๗
คัสสํ ทฺติยา วิชฺชา	.. ๔๙ .. ๓๘

ปาณูปเตตฺรณคคตา	ปพฺพเพ ๕๒ อังเก ๔๓
อนงฺกณตฺตํ	.. ๕๓ .. ๔๒
จตุตาโร ปุคฺคตา	.. ๕๕ .. ๔๓
เทรตฺตํ จตุตฺถกณํ	.. ๖๐ .. ๔๗
เทรตฺตํ อฏฺฐมํกณํ	.. ๖๔ .. ๔๘
เทรตฺตํ พารตมํกณํ	.. ๖๘ .. ๕๓
อิจฺฉนาจฺจรากุสฺสตา	.. ๗๑ .. ๕๓
ตจฺฉนุปมา	.. ๗๒ .. ๕๕
ธากงฺเขยฺยตฺตํ	.. ๗๓ .. ๕๘
นวมมา ธากงฺขา	.. ๘๒ .. ๕๘
จุกฺกทตฺมา ธากงฺขา	.. ๘๗ .. ๖๑
ตฺตฺตฺตฺรตฺมา ธากงฺขา	.. ๘๐ .. ๖๓
วตฺตฺตฺตฺตฺตํ	.. ๘๓ .. ๖๔
โสฬส อฺปฺภกฺกิตฺตา	.. ๘๔ .. ๖๕
ภคฺคตา ภาสิตฺคาคา	.. ๘๘ .. ๖๘
ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตํ อรหฺตฺตฺตฺตฺตฺตํ	.. ๘๘ .. ๗๑
ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตํ	.. ๑๐๐ .. ๗๒
จตุพฺพิชํ ฐปฺปณฺณํ	.. ๑๐๒ .. ๗๓
ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตํ	.. ๑๐๔ .. ๗๕
ปฺริกฺกมณฺปฺริยาโย	.. ๑๐๖ .. ๗๘

กิตฺตฺนปทฺตํ

๘

ปรีนิพฺพานปริยาโย

    สมฺมาทิฏฺฐิสุตฺตํ

อาหารวโร

สจฺจวโร

ชาติวโร

คณฺหาวโร

ผลฺลสฺสวโร

นามรูปวโร

สงฺขารวโร

อาสววโร

    สติปฏฺฐานสุตฺตํ

ปฏิกุฏฺถปพฺพิ

นวลฺลวณฺณปพฺพิ

เวทนามุสฺสํ

นํวรนฺนปพฺพิ

ชายนฺนปพฺพิ

โพชฌนฺนปพฺพิ

ทฺถขํ อริยสจฺจํ

ทฺถขสฺสมฺมทโย

ทฺถขนิโรธ

ปพฺเพ ๓๐๘ ปจฺเก ๘๓

.. ๓๓๐ .. ๘๕

.. ๓๓๓ .. ๘๗

.. ๓๓๖ .. ๘๘

.. ๓๓๘ .. ๘๙

.. ๓๔๑ .. ๙๓

.. ๓๔๓ .. ๙๕

.. ๓๔๕ .. ๙๗

.. ๓๔๗ .. ๙๘

.. ๓๕๐ .. ๑๐๓

.. ๓๕๓ .. ๑๐๓

.. ๓๕๖ .. ๑๐๕

.. ๓๕๘ .. ๑๐๗

.. ๓๕๙ .. ๑๐๘

.. ๓๖๑ .. ๑๑๓

.. ๓๖๓ .. ๑๑๓

.. ๓๖๔ .. ๑๑๕

.. ๓๖๖ .. ๑๑๗

.. ๓๖๗ .. ๑๑๘

.. ๓๖๘ .. ๑๒๓

ทุกชนิดโรครานี้

ឧបាយកល ក្នុង ការ ប្រកួត

ศุภปพ

.. எஃஓ .. எஃஃ

นิคมวังน้

..   ၈၆၈   ..   ၈၆၉

สหภาพค.โค

จุฬหันทนาทศคต

.. ၈၆၈ .. ၈၆၉

๑๓๖

.. எதற்கு .. எங்கு

๓๖๖

๓๖๗

๓๖๘

๓๖๙

๓๗๐

๓๗๑

๓๗๒

๓๗๓

๓๗๔

๓๗๕

๓๗๖

๓๗๗

๓๗๘

๓๗๙

๓๘๐

๓๘๑

๓๘๒

๓๘๓

๓๘๔

๓๘๕

๓๘๖

๓๘๗

๓๘๘

๓๘๙

๓๙๐

๓๙๑

๓๙๒

๓๙๓

๓๙๔

๓๙๕

๓๙๖

๓๙๗

๓๙๘

๓๙๙

๔๐๐

๔๐๑

๔๐๒

๔๐๓

๔๐๔

๔๐๕

๔๐๖

๔๐๗

๔๐๘

๔๐๙

๔๑๐

๔๑๑

๔๑๒

๔๑๓

๔๑๔

๔๑๕

๔๑๖

๔๑๗

๔๑๘

๔๑๙

๔๒๐

๔๒๑

๔๒๒

๔๒๓

๔๒๔

๔๒๕

๔๒๖

๔๒๗

๔๒๘

๔๒๙

๔๓๐

๔๓๑

๔๓๒

๔๓๓

๔๓๔

๔๓๕

๔๓๖

๔๓๗

๔๓๘

๔๓๙

๔๔๐

๔๔๑

๔๔๒

๔๔๓

๔๔๔

๔๔๕

๔๔๖

๔๔๗

๔๔๘

๔๔๙

๔๕๐

๔๕๑

๔๕๒

๔๕๓

๔๕๔

๔๕๕

๔๕๖

๔๕๗

๔๕๘

๔๕๙

๔๖๐

๔๖๑

๔๖๒

๔๖๓

๔๖๔

๔๖๕

๔๖๖

๔๖๗

๔๖๘

๔๖๙

๔๗๐

๔๗๑

๔๗๒

๔๗๓

๔๗๔

๔๗๕

๔๗๖

๔๗๗

๔๗๘

๔๗๙

๔๘๐

๔๘๑

๔๘๒

๔๘๓

๔๘๔

๔๘๕

๔๘๖

๔๘๗

๔๘๘

๔๘๙

๔๙๐

๔๙๑

๔๙๒

๔๙๓

๔๙๔

๔๙๕

๔๙๖

๔๙๗

๔๙๘

๔๙๙

๕๐๐

๕๐๑

๕๐๒

๕๐๓

๕๐๔

๕๐๕

๕๐๖

๕๐๗

๕๐๘

๕๐๙

๕๑๐

๕๑๑

๕๑๒

๕๑๓

๕๑๔

๕๑๕

๕๑๖

๕๑๗

๕๑๘

๕๑๙

๕๒๐

๕๒๑

๕๒๒

๕๒๓

๕๒๔

๕๒๕

๕๒๖

๕๒๗

๕๒๘

๕๒๙

๕๓๐

๕๓๑

๕๓๒

๕๓๓

๕๓๔

๕๓๕

๕๓๖

๕๓๗

๕๓๘

๕๓๙

๕๔๐

๕๔๑

๕๔๒

๕๔๓

๕๔๔

๕๔๕

๕๔๖

๕๔๗

๕๔๘

๕๔๙

๕๕๐

๕๕๑

๕๕๒

๕๕๓

๕๕๔

๕๕๕

๕๕๖

๕๕๗

๕๕๘

๕๕๙

๕๖๐

๕๖๑

๕๖๒

๕๖๓

๕๖๔

๕๖๕

๕๖๖

๕๖๗

๕๖๘

๕๖๙

๕๗๐

๕๗๑

๕๗๒

๕๗๓

๕๗๔

๕๗๕

๕๗๖

๕๗๗

๕๗๘

๕๗๙

๕๘๐

๕๘๑

๕๘๒

๕๘๓

๕๘๔

๕๘๕

๕๘๖

๕๘๗

๕๘๘

๕๘๙

๕๙๐

๕๙๑

๕๙๒

๕๙๓

๕๙๔

๕๙๕

๕๙๖

๕๙๗

๕๙๘

๕๙๙

๖๐๐

๖๐๑

๖๐๒

๖๐๓

๖๐๔

๖๐๕

๖๐๖

.. எண்ண .. எண்ண

๑๓๓๖ จตุตถวิ อุตสาหานานิ

.. ၈၆၂ .. ၈၈၈

คณฺหะนันทนาทิสฺสปาทานา

.. ๑๕๘ .. ๑๕๙

มหาสังฆนาทศัตต

.. எட்டி .. கதவி

พุทธคุณเนกเทศ

.. ၈၁၆ .. ၈၁၇

ทศ ตถาคตพณานิ

.. எம்ம .. என்

๑๓๓๓ ๑๓๓๓

.. നവം .. നവം

๑๓๕. โยนิโย

.. ၈၆၄ .. ၈၆၅

ធុតុ បឋមំ វិចិត្រំ

.. നമ്മെ .. നൽക

๑๙๙ คติยัม โอบมมัม

..   **എന്ന**   ..   **കടം**

ធុតុ បណ្ណាមំ ចៃបណ្ណំ

.. നെടീ .. നീള

จตุรงคิก   พุทธมจริย

.. നന്ത .. നീക്ക

กษัตราพรหมจริย

.. നെട .. നീയ

ทุกกรกริยาย ปภะโท

.. ଶବ୍ଦ .. ଶବ୍ଦ

กิตติคุณปดุงค์

๓๓

กาจิ วาหทิจุจี	ปพเพ ๓๘๖	องเก ๓๖๓
นิคมวจนั	.. ๓๘๓ ..	๓๖๕
มหาทกขทกขนุสสุตคั	.. ๓๘๔ ..	๓๖๖
อณฺณตติถียวาทา	.. ๓๘๕ ..	๓๖๗
กามาทั้นวา	.. ๓๘๘ ..	๓๖๘
รูปาทั้นวา	.. ๓๙๐ ..	๓๗๓
รูปปริชานนั	.. ๓๙๑ ..	๓๗๕
เวทนาปริชานนั	.. ๓๙๘ ..	๓๗๗
จุพทกขทกขนุสสุตคั	.. ๔๐๘ ..	๓๗๘
กามาทั้นวา	.. ๔๑๓ ..	๓๘๓
อุมุทกขุศา	.. ๔๑๘ ..	๓๘๕
สุวิหาวิตรกตา	.. ๔๒๐ ..	๓๘๗
อนุมานสุตคั	.. ๔๒๓ ..	๓๘๘
โสจจสุตกรณชมมา	.. ๔๒๓ ..	๓๘๙
อตุตานุมานูปปะเกโท	.. ๔๒๔ ..	๓๙๕
อตุตปุปะจเวทกขณา	.. ๔๒๕ ..	๓๙๗
เจโตฐิตสุตคั	.. ๔๒๖ ..	๔๐๕
เจตโส วินิพนฺชา	.. ๔๒๘ ..	๔๐๗
กุกกขุญญนุทูปมา	.. ๔๓๓ ..	๔๓๓
วนปดุงสุตคั	.. ๔๓๔ ..	๔๓๒

วณปคฺคณฺณิสฺสยปฺปเกโท

ปฺปคฺคณฺณิสฺสยปฺปเกโท

มธุปฺปณฺณิกสฺสคฺคํ

ทณฺฑปาณิปณฺหา

สํวธิคฺคเตน อุตฺตเทโส

วธิคฺคาเรน นิตฺตเทโส

วธิคฺคปฺปฏิจฺจุณา

เทวธาวธิคฺคกสฺสคฺคํ

นพฺพิโซ วธิคฺคโก

คิสฺโส วิชฺชา

อวธํนํนํสํสํ

วธิคฺคกสฺสณฺณํสํสํ

คคฺคิ นิมิตฺตํ

ปณฺณมํ นิมิตฺตํ

วธิคฺคเกสฺส วสฺสิดา

ปพฺพเพ ๒๓๖ อังเก ๒๓๓

.. ๒๔๓ .. ๒๓๗

.. ๒๔๓ .. ๒๓๐

.. ๒๔๔ .. ๒๓๓

.. ๒๔๖ .. ๒๓๓

.. ๒๔๘ .. ๒๓๕

.. ๒๔๘ .. ๒๓๘

.. ๒๕๓ .. ๒๓๒

.. ๒๕๒ .. ๒๓๓

.. ๒๕๓ .. ๒๓๗

.. ๒๕๕ .. ๒๓๘

.. ๒๕๖ .. ๒๔๓

.. ๒๕๘ .. ๒๔๓

.. ๒๖๓ .. ๒๔๕

.. ๒๖๒ .. ๒๔๗

โอปมมวคฺโค

กคฺคปมสฺสคฺคํ

ภิกฺขุณฺณิสฺสยฺจตา

เอกาสฺนโกชนตา

ภคฺคปพฺพวคฺค

.. ๒๖๓ .. ๒๔๘

.. ๒๖๔ .. ๒๔๘

.. ๒๖๕ .. ๒๕๓

.. ๒๖๖ .. ๒๕๓

กิตฺตนปคฺคํ

๓๓

ปณฺญา วจนปถา	ปพฺพเพ	๒๖๗	อังกุ	๒๕๕
ชากาเส รุปเทฐปมา	..	๒๖๘	..	๒๕๗
วิพารภสฺสคฺคปมา	..	๒๗๓	..	๒๕๘
ชถคทฺตฺตปมสฺสคฺคํ	..	๒๗๔	..	๒๖๓
อริยฺยชทฺติยฺยชาโรจนํ	..	๒๗๕	..	๒๖๓
โมฆปริสฺสคฺครหา	..	๒๗๖	..	๒๖๕
ทฺตฺตคฺคหิตา ชมฺมา	..	๒๗๘	..	๒๖๗
สฺสคฺคหิตา ชมฺมา	..	๒๗๘	..	๒๖๘
ณ ทิยฺยจฺจุชานานิ	..	๒๘๓	..	๒๗๓
เทว ปริสฺสคฺคสฺมา	..	๒๘๒	..	๒๗๓
พาสชมฺโม	..	๒๘๔	..	๒๗๕
รฺรปาทสฺสํ นิพฺพุตฺตา	..	๒๘๕	..	๒๗๗
จคฺคสฺสจฺจุปณฺณคฺคตฺติ	..	๒๘๗	..	๒๗๘
ปฏฺธิปทาณํ	..	๒๘๘	..	๒๘๓
วมฺมิกสฺสคฺคํ	..	๒๘๘	..	๒๘๒
ปณฺณรตฺตปณฺหาปฺปจฺจุณา	..	๒๘๐	..	๒๘๓
ปณฺณรตฺตปณฺหาปฺปยากรณํ	..	๒๘๓	..	๒๘๕
รทฺวินทสฺสคฺคํ	..	๒๘๒	..	๒๘๗
ปณฺณณตฺสํ ปสฺสํสา	..	๒๘๕	..	๒๘๘
วุตฺติตฺตพฺพรหมจฺริยปณฺหา	..	๒๘๖	..	๒๘๓

สํตฺตฺรทวณฺโณโตปมา	ปพฺพเพ ๒๙๘	อังกุเ ๒๙๓
อณฺณมณฺณํ สํมฺโมทนทถา	.. ๒๙๘	.. ๒๙๕
นิวาปสํตฺตํ	.. ๓๐๑	.. ๒๙๘
ตติยมิกฺษาทูปมา	.. ๓๐๔	.. ๒๙๘
จตุตฺถมิกฺษาทูปมา	.. ๓๐๕	.. ๓๐๓
ทุตฺติยสํมณฺพราหฺมณา	.. ๓๐๘	.. ๓๐๕
ตติยสํมณฺพราหฺมณา	.. ๓๐๘	.. ๓๐๗
จตุตฺถสํมณฺพราหฺมณา	.. ๓๑๐	.. ๓๐๘
มารมวปรีตํคคิ	.. ๓๑๑	.. ๓๑๑
ปาสวาสีสํตฺตํ	.. ๓๑๒	.. ๓๑๒
เทว ปรีเยตนา	.. ๓๑๓	.. ๓๑๓
อนริยปรีเยตนา	.. ๓๑๔	.. ๓๑๕
อาพารุปลงฺกมณฺ	.. ๓๑๗	.. ๓๑๗
อทุทกฺกปลงฺกมณฺ	.. ๓๑๘	.. ๓๒๑
อริคตฺตมฺมาวชฺชนํ	.. ๓๒๑	.. ๓๒๓
สํหมฺปติพฺพรหฺมชฺเชตฺตนา	.. ๓๒๓	.. ๓๒๕
ปจฺจิมเทตฺตนาอวชฺชนํ	.. ๓๒๔	.. ๓๒๗
ปณฺญจวคฺคิยมฺมเทตฺตนา	.. ๓๒๖	.. ๓๒๘
คิสุโส มิคฺคูปมา	.. ๓๒๘	.. ๓๓๓
อฺภูทกฺกนิทโทปมสํตฺตํ	.. ๓๒๘	.. ๓๓๖

กิตุคนปดุดิ

๓๕

จตุตถาริ ปทานิ	ปพเพ	๓๓๐	ปจฺเก	๓๓๗
ชาณฺตุสโณณทานิ	..	๓๓๓	..	๓๓๘
จตุหฺตฺธิปโทปมา	..	๓๓๔	..	๓๔๑
สิทฺฐาธํชาปณฺนตา	..	๓๓๕	..	๓๔๓
จตุรฺปชฺฌานํ	..	๓๓๖	..	๓๔๕
อาสวกฺขยฌานํ	..	๓๓๗	..	๓๔๗
มหาหฺตฺธิปโทปมสฺสคฺคํ	..	๓๔๐	..	๓๔๘
ปจฺจวฺชาตฺถ	..	๓๔๒	..	๓๕๓
อาโปชาตฺถ	..	๓๔๓	..	๓๕๓
วาโยชาตฺถ	..	๓๔๕	..	๓๕๕
ชนฺธสฺสคฺคโ	..	๓๔๖	..	๓๕๘
มหาธํโรปมสฺสคฺคํ	..	๓๔๗	..	๓๖๒
พฺรหฺมจฺริยปฺปปฏิกา	..	๓๔๘	..	๓๖๓
พฺรหฺมจฺริยตฺโ	..	๓๔๘	..	๓๖๕
พฺรหฺมจฺริยเผคฺค	..	๓๕๐	..	๓๖๘
พฺรหฺมจฺริยธํ	..	๓๕๓	..	๓๗๑
พฺรหฺมจฺริยวธํ	..	๓๕๒	..	๓๗๓
จุพฺธโรปมสฺสคฺคํ	..	๓๕๓	..	๓๗๔
ปณฺจธํรตฺธิกฺกปมา	..	๓๕๔	..	๓๗๕
ปจฺมปฺคคฺคโ	..	๓๕๕	..	๓๗๗

ตติยปคฺคโค

ปพฺพ ๓๕๗ อังเก ๓๗๘

ปณฺณมปคฺคโค

.. ๓๕๘ .. ๓๘๓

พฺรหฺมจฺริยาวตํ

.. ๓๖๐ .. ๓๘๕

มหายมกวคฺโค

จุพโคตฺตํคฺคตํ

.. ๓๖๓ .. ๓๘๖

ปฏิสันฺณการุคฺคิ

.. ๓๖๓ .. ๓๘๗

นวฉลฺวิหาโร

.. ๓๖๕ .. ๓๘๘

อนฺนรทฺชาทิกคฺคิ

.. ๓๖๗ .. ๓๘๙

อนฺนรทฺชาทิปปตํ

.. ๓๖๘ .. ๓๙๕

มหาโคตฺตํคฺคตํ

.. ๓๖๘ .. ๓๙๗

ทิพฺพจกฺขุปปตํ

.. ๓๗๒ .. ๓๙๘

สฺมาปคฺคิปปตํ

.. ๓๗๕ .. ๔๐๓

พหุตฺตํคฺคตํ

.. ๓๗๖ .. ๔๐๓

อวณฺณกาทิปปตํ

.. ๓๗๘ .. ๔๐๕

สฺมาปคฺคิปปตํ

.. ๓๘๓ .. ๔๐๗

ชาตวณฺณยปปตํ

.. ๓๘๒ .. ๔๐๘

มหาโคปาดคฺคตํ

.. ๓๘๓ .. ๔๑๐

วฺจฺจกฺกมฺมพฺพตา

.. ๓๘๕ .. ๔๑๓

วฺจฺจกฺกมฺมพฺพตา

.. ๓๘๖ .. ๔๑๓

เขกาทตํ

.. ๓๘๗ .. ๔๑๕

กิตุชนบท

๓๗

จุฬโคบาลสัตว์	ปพเพ ๓๘๘	ปัจเจก ๔๓๘
ภูตปุพพวัตถุ	.. ๓๘๐ ..	๔๓๘
ปณจ โคโณปมา	.. ๓๘๓ ..	๔๓๓
จุฬสัตว์สัตว์	.. ๓๘๒ ..	๔๓๒
ดิฏฐะสงฆมณ	.. ๓๘๔ ..	๔๓๓
พหุสพพตานุสาสน	.. ๓๘๖ ..	๔๓๕
อุปมา ปรินิพพาน	.. ๓๘๗ ..	๔๓๗
ติฏฐณพุยากรณ	.. ๓๘๘ ..	๔๓๘
สารัตถะกุปมา	.. ๓๘๘ ..	๔๓๓
อนตฺตานุปตฺตนา	.. ๔๐๓ ..	๔๓๓
สฺวตฺตนาสาสน	.. ๔๐๓ ..	๔๓๕
มหาสัตว์สัตว์	.. ๔๐๕ ..	๔๓๗
ภาวิตาภาวิตา	.. ๔๐๘ ..	๔๓๘
เวทนาปรินิพพาน	.. ๔๓๐ ..	๔๔๓
อาพาธสงฆมณ	.. ๔๓๓ ..	๔๔๓
อุทฺทกสงฆมณ	.. ๔๓๒ ..	๔๔๕
ตฺถ ปจมา อุปมา	.. ๔๓๔ ..	๔๔๗
ตฺติยา อุปมา	.. ๔๓๖ ..	๔๔๘
ทฺทกกริยาเกโท	.. ๔๓๘ ..	๔๕๓
ตฺถ ทฺติยา วิชชา	.. ๔๓๘ ..	๔๕๘

ธมฺมพฺพทาสธมฺมพฺพทาส	ปพฺเพ ๔๓๑	อฏฺเฏ ๔๖๓
ภคฺวโต ปสฺสํ	.. ๔๓๒	.. ๔๖๓
จฺจุพทณฺหาตฺถชยสฺสํ	.. ๔๓๓	.. ๔๖๓
สทฺถโกปตฺถกมณฺ	.. ๔๓๕	.. ๔๖๕
เวชยนฺตปฺปสฺสํ	.. ๔๓๗	.. ๔๖๗
วิมฺตฺติกถา	.. ๔๓๘	.. ๔๖๘
มหาตณฺหาตฺถชยสฺสํ	.. ๔๔๐	.. ๔๗๒
คํทิจฺจํชาโรจนํ	.. ๔๔๑	.. ๔๗๓
คํทิจฺจํชิปฺปิฏฺจํ	.. ๔๔๓	.. ๔๗๕
วิณฺณณานุปฺปตฺติ	.. ๔๔๔	.. ๔๗๗
จตุรารหา	.. ๔๔๖	.. ๔๗๘
ปจฺจยณโย	.. ๔๔๗	.. ๔๘๑
นิโรธณโย	.. ๔๔๘	.. ๔๘๓
ธมฺมคฺคณกถา	.. ๔๕๑	.. ๔๘๕
คพฺโปกกฺกนฺติ	.. ๔๕๒	.. ๔๘๗
พฺพุทฺธคฺคณกถา	.. ๔๕๔	.. ๔๘๘
สทฺถชาตฺถวตา	.. ๔๕๕	.. ๔๘๑
จิตฺตโสธนํ	.. ๔๕๖	.. ๔๘๓
เกวณฺนิโร	.. ๔๕๘	.. ๔๘๕
มหาอสุตฺตปฺรสุตฺตํ	.. ๔๕๘	.. ๔๘๖

กิตฺตฺนปทฺตํ

๓๘

ทศฺสํ คตฺติยชฺมุโม	ปพฺพเพ ๔๖๒	อํงเก ๔๘๗
ทศฺสํ ฉฏฺฐชฺมุโม	.. ๔๖๕	.. ๔๘๘
ทศฺสํ หวมชฺมุโม	.. ๔๖๘	.. ๕๐๓
ปณฺจบุปมา	.. ๔๗๐	.. ๕๐๓
จตุสฺสํ ทตฺติยชฺฌานสฺสํ	.. ๔๗๒	.. ๕๐๕
คฺคฺสํ ปจฺจิมวชิชา	.. ๔๗๕	.. ๕๐๗
คฺคฺสํ คตฺติยวชิชา	.. ๔๗๗	.. ๕๐๘
สํคฺคต ชีณาสถวนามา	.. ๔๗๘	.. ๕๑๓
จฺหวสฺสํปรุสฺสํคฺคํ	.. ๔๗๙	.. ๕๑๒
สํมณทฺตํปฏฺธิปทา	.. ๔๘๓	.. ๕๑๓
สํมณสํมํจิปฏฺธิปทา	.. ๔๘๒	.. ๕๑๗

จฺหวมมกฺวคฺโค

ธํมฺมชฺฌกฺคํคฺคํ	.. ๔๘๓	.. ๕๑๘
ทศฺ อกฺุสฺสคกฺมฺมปถา	.. ๔๘๔	.. ๕๒๓
ทศฺ กุสฺสคกฺมฺมปถา	.. ๔๘๕	.. ๕๒๓
ชฺมุมจฺริยาธมฺจฺริยาผลํ	.. ๔๘๖	.. ๕๒๕
ปาณฺนเปตฺตสฺสวณคคฺคตา	.. ๔๘๗	.. ๕๒๗
เวรณฺชกฺคํคฺคํ	.. ๔๘๘	.. ๕๒๘
ทศฺ อกฺุสฺสคกฺมฺมปถา	.. ๔๘๙	.. ๕๒๙
ทศฺ กุสฺสคกฺมฺมปถา	.. ๔๙๐	.. ๕๓๓

ธมฺมจฺริยาธมฺมจฺริยาผลํ	ปพฺเพ ๔๘๑	อังกุ ๕๓๓
ปาณฺณเปตฺตธฺรณคคตา	.. ๔๘๒ ..	๕๓๕
มหาเวทฺถตฺตตฺตํ	.. ๔๘๓ ..	๕๓๖
เวทฺถนาทปฺปญา	.. ๔๘๕ ..	๕๓๗
ตโย ภวา	.. ๔๘๘ ..	๕๓๘
ปณฺณินทฺริยานิ	.. ๕๐๓ ..	๕๔๓
ปจฺจยปณฺญา	.. ๕๐๓ ..	๕๔๓
จตุจฺเจโตวิมุตฺติโย	.. ๕๐๔ ..	๕๔๕
จฺฐเวทฺถตฺตตฺตํ	.. ๕๐๕ ..	๕๔๗
มคฺคปณฺญา	.. ๕๐๘ ..	๕๔๘
นิโรธปณฺญา	.. ๕๑๐ ..	๕๕๑
เวทฺถนาปณฺญา	.. ๕๑๑ ..	๕๕๓
ธมฺมทินฺนาปถํสา	.. ๕๑๓ ..	๕๕๕
จฺฐธมฺมธมฺมาทฺธานตฺตตํ	.. ๕๑๔ ..	๕๕๖
ปจฺจธมฺโม	.. ๕๑๖ ..	๕๕๗
ทฺติยธมฺโม	.. ๕๑๗ ..	๕๕๘
จตุตฺถธมฺโม	.. ๕๑๘ ..	๕๖๑
มหาธมฺมธมฺมาทฺธานตฺตตํ	.. ๕๒๐ ..	๕๖๓
อวิชฺชาคคคฺติ	.. ๕๒๔ ..	๕๖๕
วิชฺชาคคคฺติ	.. ๕๒๕ ..	๕๖๗

กิตฺตคนปคฺคํ

๒๓

ทุติยชฺชโม	ปพฺเพ ๕๒๗	อังกุ ๕๖๘
จตุตฺถชฺชโม	.. ๕๒๘	.. ๕๗๓
คตฺติโยปมา	.. ๕๓๒	.. ๕๗๓
ปณฺจโมปมา	.. ๕๓๔	.. ๕๗๕
วํสํสํสํสํ	.. ๕๓๕	.. ๕๗๖
ชมฺมสํมณฺเณสนา	.. ๕๓๗	.. ๕๗๗
อตุตฺถํ ปฏฺฐิจฺจนา	.. ๕๓๘	.. ๕๗๘
โกธํมฺปิยํสํสํ	.. ๕๔๐	.. ๕๘๓
น สํวณฺณํชฺชมา	.. ๕๔๒	.. ๕๘๓
สํสํสํสํสํ ทุติยฉาณํ	.. ๕๔๔	.. ๕๘๕
สํสํสํสํสํ ปณฺจฉาณํ	.. ๕๔๗	.. ๕๘๗
สํสํสํสํสํสํนาคคตา	.. ๕๕๐	.. ๕๘๘
พฺรหฺมณฺนิมฺนํคณิกํสํสํ	.. ๕๕๓	.. ๕๘๐
มารนฺวาวิสํ	.. ๕๕๓	.. ๕๘๓
ภคฺควนฺตณฺตฺรชานํ	.. ๕๕๔	.. ๕๘๓
มารนฺวาวิสํ	.. ๕๕๖	.. ๕๘๗
มารตฺตชฺชณฺยํสํสํ	.. ๕๕๗	.. ๖๐๐
ภุตปฺพพฺพตฺต	.. ๕๕๘	.. ๖๐๓
มารปฺริวิตฺตโก	.. ๕๖๐	.. ๖๐๓
กกุสฺสนํชฺชวาโท	.. ๕๖๓	.. ๖๐๕

๒๒

กิตุคนปตุคํ

มารนุวากิสนํ

อวสานคาถา

ปพเพ ๕๖๔ อังเก ๒๐๗

.. ๕๖๖ .. ๒๐๘

ศุทนต์ปิฎก มัชฌิมนิกายสุต
ปจฺจิม ภาค

มุลปณฺณาสกั

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมุทฺทสฺส ฯ

มุลปริยายวคฺโค

มุลปริยายศุทนต์

[๑] เอวมเม สุคัม เขกัม สมยัม ภควา ชุกฺกมฺหัจฉายัม วิหริติ
สุภกฺวเน สํวราหฺมูเต ฯ ตตฺร ชฺช ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺส
ภิกฺขวโถติ ฯ ภทฺทเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุตฺตัสสํ ฯ ภควา
เอตทโวจ สํพุทฺธมมุตฺตปริยายัม โว ภิกฺขเว เทสฺสํสํมิ ตํ
สุตฺตเวท สํชุกัม มนฺตีกโรถ ภาสฺสํสํมิตฺติ ฯ เอวมภทฺทเตติ ชฺช เต
ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุตฺตัสสํ ฯ

[๒] ภควา เอตทโวจ อีช ภิกฺขเว อสฺสํตฺวา ปุณฺณสุทฺตโน
อริยานํ อทฺธสํวํ อริยชฺชมสฺสํ อโกวิโท อริยชฺชมเม อวิณฺโณ
สํปฺปริสํสํ อทฺธสํวํ สํปฺปริสชฺชมสฺสํ อโกวิโท สํปฺปริสชฺชมเม
อวิณฺโณ ปจฺจํ ปจฺจวิโต สณฺฑานาติ ปจฺจํ ปจฺจวิโต สณฺฑคฺวา
ปจฺจํ มณฺเฑติ ปจฺจวิยา มณฺเฑติ ปจฺจวิโต มณฺเฑติ ปจฺจิมเมติ

มณฺเฑติ ปจฺวิ อภินนฺทติ ฯ ตํ กิสุสฺส เหตุ ฯ อปฺริณฺเฑวตํ ตสฺสํสํ
 วทามิ ฯ อายํ อายโต สณฺณชานาติ อายํ อายโต สณฺณตฺวา
 อายํ มณฺเฑติ อายสฺมึ มณฺเฑติ อายโต มณฺเฑติ อายมฺเมติ
 มณฺเฑติ อายํ อภินนฺทติ ฯ ตํ กิสุสฺส เหตุ ฯ อปฺริณฺเฑวตํ ตสฺสํสํ
 วทามิ ฯ เชํ เชโต สณฺณชานาติ เชํ เชโต สณฺณตฺวา เชํ
 มณฺเฑติ เชสฺมึ มณฺเฑติ เชโต มณฺเฑติ เชมฺเมติ มณฺเฑติ
 เชํ อภินนฺทติ ฯ ตํ กิสุสฺส เหตุ ฯ อปฺริณฺเฑวตํ ตสฺสํสํ วทามิ ฯ
 วายํ วายโต สณฺณชานาติ วายํ วายโต สณฺณตฺวา วายํ มณฺเฑติ
 วายสฺมึ มณฺเฑติ วายโต มณฺเฑติ วายมฺเมติ มณฺเฑติ วายํ
 อภินนฺทติ ฯ ตํ กิสุสฺส เหตุ ฯ อปฺริณฺเฑวตํ ตสฺสํสํ วทามิ ฯ ภูเต
 ภูตโต สณฺณชานาติ ภูเต ภูตโต สณฺณตฺวา ภูเต มณฺเฑติ ภูเตสุ
 มณฺเฑติ ภูตโต มณฺเฑติ ภูเต เมติ มณฺเฑติ ภูเต อภินนฺทติ ฯ
 ตํ กิสุสฺส เหตุ ฯ อปฺริณฺเฑวตํ ตสฺสํสํ วทามิ ฯ เทเว เทวโต
 สณฺณชานาติ เทเว เทวโต สณฺณตฺวา เทเว มณฺเฑติ เทเวสุ มณฺเฑติ
 เทวโต มณฺเฑติ เทเว เมติ มณฺเฑติ เทเว อภินนฺทติ ฯ ตํ กิสุสฺส
 เหตุ ฯ อปฺริณฺเฑวตํ ตสฺสํสํ วทามิ ฯ ปชาปตํ ปชาปติโต สณฺณชานาติ
 ปชาปตํ ปชาปติโต สณฺณตฺวา ปชาปตํ มณฺเฑติ ปชาปติสฺมึ
 มณฺเฑติ ปชาปติโต มณฺเฑติ ปชาปติมฺเมติ มณฺเฑติ ปชาปติ
 อภินนฺทติ ฯ ตํ กิสุสฺส เหตุ ฯ อปฺริณฺเฑวตํ ตสฺสํสํ วทามิ ฯ พฺรหฺม
 พฺรหฺมโต สณฺณชานาติ พฺรหฺม พฺรหฺมโต สณฺณตฺวา พฺรหฺม

๒] มุตปริยายวคฺคตฺส มุตปริยายสฺส เต ปจฺจนนฺ ญมฺปิ จ เณโท ๓

มณฺเฑติ พุทฺทมฺนิ มณฺเฑติ พุทฺทมฺโต มณฺเฑติ พุทฺทมํ เมติ
มณฺเฑติ พุทฺทมํ อภินนฺทติ ๑ ตํ กิธฺสํ เหตุ ๑ อปฺริณฺเฑตํ คตฺถสํติ
วทามิ ๑ อากสฺสเร อากสฺสรโต สณฺขานาติ อากสฺสเร อากสฺสรโต
สณฺเฑตฺวา อากสฺสเร มณฺเฑติ อากสฺสเรสฺส มณฺเฑติ อากสฺสรโต
มณฺเฑติ อากสฺสเร เมติ มณฺเฑติ อากสฺสเร อภินนฺทติ ๑ ตํ
กิธฺสํ เหตุ ๑ อปฺริณฺเฑตํ คตฺถสํติ วทามิ ๑ สุกฺกิเณฺห สุกฺกิณฺหโต
สณฺขานาติ สุกฺกิเณฺห สุกฺกิณฺหโต สณฺเฑตฺวา สุกฺกิเณฺห มณฺเฑติ
สุกฺกิเณฺหสฺส มณฺเฑติ สุกฺกิณฺหโต มณฺเฑติ สุกฺกิเณฺห เมติ มณฺเฑติ
สุกฺกิเณฺห อภินนฺทติ ๑ ตํ กิธฺสํ เหตุ ๑ อปฺริณฺเฑตํ คตฺถสํติ
วทามิ ๑ เวหฺปฺเส เวหฺปฺสโต สณฺขานาติ เวหฺปฺเส เวหฺปฺสโต
สณฺเฑตฺวา เวหฺปฺเส มณฺเฑติ เวหฺปฺเสสฺส มณฺเฑติ เวหฺปฺสโต
มณฺเฑติ เวหฺปฺเส เมติ มณฺเฑติ เวหฺปฺเส อภินนฺทติ ๑ ตํ
กิธฺสํ เหตุ ๑ อปฺริณฺเฑตํ คตฺถสํติ วทามิ ๑ อภิกฺกํ อภิกฺกโต สณฺขานาติ
อภิกฺกํ อภิกฺกโต สณฺเฑตฺวา อภิกฺกํ มณฺเฑติ อภิกฺกสฺสํ มณฺเฑติ
อภิกฺกโต มณฺเฑติ อภิกฺกมฺเมติ มณฺเฑติ อภิกฺกํ อภินนฺทติ ๑ ตํ
กิธฺสํ เหตุ ๑ อปฺริณฺเฑตํ คตฺถสํติ วทามิ ๑ อากาสาณฺเฑจฺยตฺนํ
อากาสาณฺเฑจฺยตฺนโต สณฺขานาติ อากาสาณฺเฑจฺยตฺนํ อากาสา-
ณฺเฑจฺยตฺนโต สณฺเฑตฺวา อากาสาณฺเฑจฺยตฺนํ มณฺเฑติ อากาสา-
ณฺเฑจฺยตฺนสฺสํ มณฺเฑติ อากาสาณฺเฑจฺยตฺนโต มณฺเฑติ อากาสา-
ณฺเฑจฺยตฺนมฺเมติ มณฺเฑติ อากาสาณฺเฑจฺยตฺนํ อภินนฺทติ ๑ ตํ

๔   สุตตบฏีฏเก มชฺฌิມนิกายສຸສ ມູນປຣຣຸນາສັກ   [໒

ກິສຸສ ເຖ   ໑ ອປຣິຣຸນາຕັ ຕສຸສາຕິ ວຖາມີ   ໑ ວິຣຸນາຣຸນຸຈາຍຕນັ
ວິຣຸນາຣຸນຸຈາຍຕນໂຕ ສັມຊານາຕິ ວິຣຸນາຣຸນຸຈາຍຕນັ ວິຣຸນາ-
ຣຸນຸຈາຍຕນໂຕ ສັມຣຸຕຸວາ ວິຣຸນາຣຸນຸຈາຍຕນັ ມຣຸເບຕິ ວິຣຸນາ-
ຣຸນຸຈາຍຕນສຸມີ ມຣຸເບຕິ ວິຣຸນາຣຸນຸຈາຍຕນໂຕ ມຣຸເບຕິ ວິຣຸນາ-
ຣຸນຸຈາຍຕນມຸເມຕິ ມຣຸເບຕິ ວິຣຸນາຣຸນຸຈາຍຕນັ ອຣິນນຸທຕິ   ໑ ຕໍ
ກິສຸສ ເຖ   ໑ ອປຣິຣຸນາຕັ ຕສຸສາຕິ ວຖາມີ   ໑ ອາກິຣຸຈຸນຸພາຍ-
ຍຕນັ ອາກິຣຸຈຸນຸພາຍຕນໂຕ ສັມຊານາຕິ ອາກິຣຸຈຸນຸພາຍຕນັ ອາກິຣຸ-
ຈຸນຸພາຍຕນໂຕ ສັມຣຸຕຸວາ ອາກິຣຸຈຸນຸພາຍຕນັ ມຣຸເບຕິ ອາກິຣຸ-
ຈຸນຸພາຍຕນສຸມີ ມຣຸເບຕິ ອາກິຣຸຈຸນຸພາຍຕນໂຕ ມຣຸເບຕິ ອາກິຣຸ-
ຈຸນຸພາຍຕນມຸເມຕິ ມຣຸເບຕິ ອາກິຣຸຈຸນຸພາຍຕນັ ອຣິນນຸທຕິ   ໑ ຕໍ
ກິສຸສ ເຖ   ໑ ອປຣິຣຸນາຕັ ຕສຸສາຕິ ວຖາມີ   ໑ ເນວສັມພານາສັມພາຍ-
ຍຕນັ ເນວສັມພານາສັມພາຍຕນໂຕ ສັມຊານາຕິ ເນວສັມພານາສັມພາຍ-
ຍຕນັ ເນວສັມພານາສັມພາຍຕນໂຕ ສັມຣຸຕຸວາ ເນວສັມພານາສັມພາຍ-
ຍຕນັ ມຣຸເບຕິ ເນວສັມພານາສັມພາຍຕນສຸມີ ມຣຸເບຕິ ເນວສັມພາຍ-
ນາສັມພາຍຕນໂຕ ມຣຸເບຕິ ເນວສັມພານາສັມພາຍຕນມຸເມຕິ ມຣຸເບຕິ
ເນວສັມພານາສັມພາຍຕນັ ອຣິນນຸທຕິ   ໑ ຕໍ ກິສຸສ ເຖ   ໑ ອປຣິຣຸນາຕັ
ຕສຸສາຕິ ວຖາມີ   ໑ ທິຼຊັ ທິຼຊັໂຕ ສັມຊານາຕິ ທິຼຊັ ທິຼຊັໂຕ
ສັມຣຸຕຸວາ ທິຼຊັ ມຣຸເບຕິ ທິຼຊັສຸມີ ມຣຸເບຕິ ທິຼຊັໂຕ ມຣຸເບຕິ
ທິຼຊັມຸເມຕິ ມຣຸເບຕິ ທິຼຊັ ອຣິນນຸທຕິ   ໑ ຕໍ ກິສຸສ ເຖ   ໑ ອປຣິຣຸນາຕັ
ຕສຸສາຕິ ວຖາມີ   ໑ ສຸຕັ ສຸຕໂຕ ສັມຊານາຕິ   ສຸຕັ ສຸຕໂຕ ສັມຣຸຕຸວາ

๒] มุตปริยายวคฺคสฺส มุตปริยายสฺส เต ปจฺจนนญญมฺปิปริจฺเจโท ๕

สฺสํ มณฺณติ สฺสํสฺมํ มณฺณติ สฺสํโต มณฺณติ สฺสํมมฺเมติ
มณฺณติ สฺสํ อภินนฺทติ ๑ คํ กิํสฺสํ เหตุ ๑ อปฺริณฺณวํ คฺคสฺสํ
วทามิ ๑ มุํ มุํโต สฺสํชานาติ มุํ มุํโต สฺสํณฺณวํ มุํ
มณฺณติ มุํสฺสํ มณฺณติ มุํโต มณฺณติ มุํมมฺเมติ มณฺณติ
มุํ อภินนฺทติ ๑ คํ กิํสฺสํ เหตุ ๑ อปฺริณฺณวํ คฺคสฺสํ วทามิ ๑
วิณฺณวํ วิณฺณวโต สฺสํชานาติ วิณฺณวํ วิณฺณวโต สฺสํณฺณวํ
วิณฺณวํ มณฺณติ วิณฺณวสฺสํ มณฺณติ วิณฺณวโต มณฺณติ
วิณฺณวมมฺเมติ มณฺณติ วิณฺณวํ อภินนฺทติ ๑ คํ กิํสฺสํ เหตุ ๑
อปฺริณฺณวํ คฺคสฺสํ วทามิ ๑ เอกคฺคํ เอกคฺคโต สฺสํชานาติ
เอกคฺคํ เอกคฺคโต สฺสํณฺณวํ เอกคฺคํ มณฺณติ เอกคฺคสฺสํ มณฺณติ
เอกคฺคโต มณฺณติ เอกคฺคมมฺเมติ มณฺณติ เอกคฺคํ อภินนฺทติ ๑
คํ กิํสฺสํ เหตุ ๑ อปฺริณฺณวํ คฺคสฺสํ วทามิ ๑ นานคฺคํ
นานคฺคโต สฺสํชานาติ นานคฺคํ นานคฺคโต สฺสํณฺณวํ นานคฺคํ
มณฺณติ นานคฺคสฺสํ มณฺณติ นานคฺคโต มณฺณติ นานคฺคโต
มณฺณติ นานคฺคมมฺเมติ มณฺณติ นานคฺคํ อภินนฺทติ ๑ คํ กิํสฺสํ
เหตุ ๑ อปฺริณฺณวํ คฺคสฺสํ วทามิ ๑ สฺสํ สฺสํโต สฺสํชานาติ
สฺสํ สฺสํโต สฺสํณฺณวํ สฺสํ มณฺณติ สฺสํสฺสํ มณฺณติ
สฺสํโต มณฺณติ สฺสํมมฺเมติ มณฺณติ สฺสํ อภินนฺทติ ๑ คํ
กิํสฺสํ เหตุ ๑ อปฺริณฺณวํ คฺคสฺสํ วทามิ ๑ นิพฺพานํ นิพฺพานโต
สฺสํชานาติ นิพฺพานํ นิพฺพานโต สฺสํณฺณวํ นิพฺพานํ มณฺณติ

๖   สุตฺตุนตฺตปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกั [๓

นิพฺพุทฺถสฺมึ มณฺเฑติ นิพฺพุทฺถโต มณฺเฑติ นิพฺพุทฺถมฺเมติ มณฺเฑติ
นิพฺพุทฺถํ อภินนฺทติ ฯ ตํ กิธฺสํ เหตุ ฯ อปฺริณฺเฑวคํ คธฺสํ สํ
วทามิ ฯ ปุณฺณชนวเสณิ ปจฺจมนยภุมิปริจุเฉโท ฯ

[๓] โยปปี โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ เตโห อปฺปคฺคตฺตมานโส อหฺนฺตฺตว
โยคกฺขมฺมํ ปคฺคตฺตมาโน วิหริติ ฯ โสปี ปจฺจํ ปจฺจวิโต อภิชานาติ
ปจฺจํ ปจฺจวิโต อภินฺเฑวาย ปจฺจํ มามณฺเฑนํ ปจฺจวียา มามณฺเฑนํ
ปจฺจวิโต มามณฺเฑนํ ปจฺจวิมฺเมติ มามณฺเฑนํ ปจฺจํ มาภินนฺทํ ฯ ตํ
กิธฺสํ เหตุ ฯ ปฺริณฺเฑวเยยฺยํ คธฺสํ สํ วทามิ ฯ เป ฯ อาปปี เตหํ วายํ
ภุเต เทเว ปชาปคิํ พุทฺธมฺ อภิสฺสเร สฺสภิกฺกิณฺเฑห เวทปฺนเต
อภิกฺกั อากาสานณฺจายตนํ วิญฺญานณฺจายตนํ อากิณฺณจณฺเฑวายตนํ
เนวสณฺเฑวณาสณฺเฑวายตนํ ทิฏฺฐิํ สฺสํ มคฺคํ วิญฺญวคํ เอกคฺคํ นานคฺคํ
สพฺพํ นิพฺพุทฺถํ นิพฺพุทฺถโต อภิชานาติ นิพฺพุทฺถํ นิพฺพุทฺถโต
อภินฺเฑวาย นิพฺพุทฺถํ มามณฺเฑนํ นิพฺพุทฺถสฺมึ มามณฺเฑนํ นิพฺพุทฺถโต
มามณฺเฑนํ นิพฺพุทฺถมฺเมติ มามณฺเฑนํ นิพฺพุทฺถํ มาภินนฺทํ ฯ ตํ
กิธฺสํ เหตุ ฯ ปฺริณฺเฑวเยยฺยํ คธฺสํ สํ วทามิ ฯ เตหฺนวเสณิ ทฺตฺติยนย-
ภุมิปริจุเฉโท ฯ

[๔] โยปปี โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว วุตฺติตฺวา
กตฺถกรณฺเฑโย โอหิตภาโว อหฺนฺปคฺคตฺสทฺคฺโค ปฺริจุชฺฌณภวสํโยชโน
สฺมมฺมทณฺเฑวาวิมุคฺคโต โสปี ปจฺจํ ปจฺจวิโต อภิชานาติ ปจฺจํ

๕] มุตปริยายวคฺคตฺส มุตปริยายสฺส เต จตฺตณฺห ญมฺปิปริจฺเจโต ๗

ปจฺวิโต อภิณฺเวย ปจฺวี น มนฺเวยติ ปจฺวียา น มนฺเวยติ
ปจฺวิโต น มนฺเวยติ ปจฺวิมฺเมติ น มนฺเวยติ ปจฺวี นานินฺนุหติ ฯ
คํ กิธฺสํ เหตุ ฯ ปริณฺเวยตํ ตสฺสํสาติ จทามิ ฯ เป ฯ อามิ เตชํ
วายํ ญเต เทเว ปชาปติ พุรฺหุํ อากสฺสเร สุกฺกิณฺเฬ เวหฺปฺเณ
อภิกฺโข อากาสานฺเวยายตนํ วิณฺเวยานฺเวยายตนํ อากิณฺจณฺเวยายตนํ
เนวสณฺเวยานาสณฺเวยายตนํ ทิฏฺฐิํ สุตํ มุตํ วิณฺเวยตํ เอกคฺตํ นานคฺตํ
สพฺพํ นิพฺพานํ นิพฺพานโต อภิชานาติ นิพฺพานํ นิพฺพานโต
อภิณฺเวยาย นิพฺพานํ น มนฺเวยติ นิพฺพานสฺมิ น มนฺเวยติ นิพฺพานโต
น มนฺเวยติ นิพฺพานมฺเมติ น มนฺเวยติ นิพฺพานํ นานินฺนุหติ ฯ
คํ กิธฺสํ เหตุ ฯ ปริณฺเวยตํ ตสฺสํสาติ จทามิ ฯ ชฺเฌนสวฺวเสณิ
ตติยนฺห ญมฺปิปริจฺเจโต ฯ

[๕] โยปปี โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ ชฺเฌนสวฺว วิสฺตีวา
กตฺตกรณฺโง โอิหิตภาโร อนฺุปฺปคฺคตฺสทคฺโค ปรีกฺขณฺภวสฺสโยชโน
สฺมมทณฺเวยาวิมฺหโต โสปี ปจฺวี ปจฺวิโต อภิชานาติ ปจฺวี
ปจฺวิโต อภิณฺเวย ปจฺวี น มนฺเวยติ ปจฺวียา น มนฺเวยติ
ปจฺวิโต น มนฺเวยติ ปจฺวิมฺเมติ น มนฺเวยติ ปจฺวี นานินฺนุหติ ฯ
คํ กิธฺสํ เหตุ ฯ ชยา รากสฺสํ วิตฺตวาคคฺคา ฯ เป ฯ อามิ เตชํ
วายํ ญเต เทเว ปชาปติ พุรฺหุํ อากสฺสเร สุกฺกิณฺเฬ เวหฺปฺเณ
อภิกฺโข อากาสานฺเวยายตนํ วิณฺเวยานฺเวยายตนํ อากิณฺจณฺเวยายตนํ

เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ เอกคฺคํ นานคฺคํ
 สพุพฺผํ นิพฺพุทฺถํ นิพฺพุทฺถโต อภิชานาติ นิพฺพุทฺถํ นิพฺพุทฺถโต
 อภิญฺญาเย นิพฺพุทฺถํ น มณฺเฑติ นิพฺพุทฺถสฺมิํ น มณฺเฑติ นิพฺพุทฺถโต
 น มณฺเฑติ นิพฺพุทฺถมฺเมติ น มณฺเฑติ นิพฺพุทฺถํ นาริณฺหนฺตติ ฯ
 ตํ กิธฺธํ เหตุ ฯ ขยา ราคสฺสํ วັตฺตราคคฺคตา ฯ ชฺฌณาสวเสณี
 จตฺตุนยญฺมิปริจฺเฉทโต ฯ

[๖] โยมี โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ ชฺฌณาสวํ วุสฺสิตวา
 กตฺถกรณํโย โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตฺโต ปริชฺฌณภวสํโยชน
 สมฺมทญฺญาวิมุตฺโต โสมี ปจฺจํ ปจฺจวิโต อภิชานาติ ปจฺจํ
 ปจฺจวิโต อภิญฺญาเย ปจฺจํ น มณฺเฑติ ปจฺจวียา น มณฺเฑติ
 ปจฺจวิโต น มณฺเฑติ ปจฺจิมฺเมติ น มณฺเฑติ ปจฺจํ นาริณฺหนฺตติ ฯ
 ตํ กิธฺธํ เหตุ ฯ ขยา โทสฺสํสํ วັตฺตโทสคฺคตา ฯ เป ฯ อามิ เตหิ
 วายิ ญฺเฑ เทเว ปชาปตี พฺรหฺมํ อากสฺสเร สุกฺกิณฺเฑเท เวหฺพลฺเล
 อภิกฺกุ อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนํ อากิณฺจญฺจายตนํ
 เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ เอกคฺคํ นานคฺคํ
 สพุพฺผํ นิพฺพุทฺถํ นิพฺพุทฺถโต อภิชานาติ นิพฺพุทฺถํ นิพฺพุทฺถโต
 อภิญฺญาเย นิพฺพุทฺถํ น มณฺเฑติ นิพฺพุทฺถสฺมิํ น มณฺเฑติ
 นิพฺพุทฺถโต น มณฺเฑติ นิพฺพุทฺถมฺเมติ น มณฺเฑติ นิพฺพุทฺถํ
 นาริณฺหนฺตติ ฯ ตํ กิธฺธํ เหตุ ฯ ขยา โทสฺสํสํ วັตฺตโทสคฺคตา ฯ

๘] มุตปริยายวคฺคตฺส มุตปริยายตฺตเต ตตฺตมณฺญมฺปิปริจฺเจโต ๘
ชฺฌนาสวเวณ^๑ ปณฺญมณฺญมฺปิปริจฺเจโต ฯ

[๘] โยมี โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ ชฺฌนาสวโ วุสฺสิตวา
กตฺถกณฺโณ โอหิตภาโร อหฺมปฺปคฺคตฺสทฺตโต ปริทฺตชฺฌน ภาวสฺสโยชโน
สํมุตฺตมณฺญนาวิมุตฺโต โสมี ปจฺจวี ปจฺจวิโต อภิชานาติ ปจฺจวี
ปจฺจวิโต อภิญฺเวย ปจฺจวี น มณฺเวยติ ปจฺจวียา น มณฺเวยติ
ปจฺจวิโต น มณฺเวยติ ปจฺจวิมฺเมติ น มณฺเวยติ ปจฺจวี นาทินนฺหติ ฯ
คํ กิสุสฺส เหตุ ฯ ขยา โมหสฺส วิตโมหตฺตา ฯ เป ฯ อาปํ เตหํ
วายํ ภฺวเต เทเว ปชาปคํ พุทฺธมํ อากาสสฺสเร สุกฺกิณฺเฬห เวหปฺผเต
อภิกฺกุ อากาสาณญฺจายคณฺ วัณฺณณานญฺจายคณฺ อากิณฺญณฺเวยคณฺ
เนวสฺสณฺณานาสณฺเวยคณฺ ทิฏฺฐิ สํคํ มคฺคํ วัณฺณณาคํ เอกคคํ นานคคํ
สํพุพฺพ นิพฺพุทฺถ นิพฺพุทฺถโต อภิชานาติ นิพฺพุทฺถ นิพฺพุทฺถโต อภิญฺเวย
นิพฺพุทฺถ น มณฺเวยติ นิพฺพุทฺถสฺมิ น มณฺเวยติ นิพฺพุทฺถโต น
มณฺเวยติ นิพฺพุทฺถมฺเมติ น มณฺเวยติ นิพฺพุทฺถ นาทินนฺหติ ฯ คํ
กิสุสฺส เหตุ ฯ ขยา โมหสฺส วิตโมหตฺตา ฯ ชฺฌนาสวเวณ^๒ กญฺจํมณ-
ญมฺปิปริจฺเจโต ฯ

[๘] ตถาคโตมี ภิกฺขเว อรหํ สํมมาสํมพุทฺธา ปจฺจวี ปจฺจวิโต
อภิชานาติ ปจฺจวี ปจฺจวิโต อภิญฺเวย ปจฺจวี น มณฺเวยติ ปจฺจวียา
น มณฺเวยติ ปจฺจวิโต น มณฺเวยติ ปจฺจวิมฺเมติ น มณฺเวยติ
ปจฺจวี นาทินนฺหติ ฯ คํ กิสุสฺส เหตุ ฯ ปวิณฺณาคคณฺตํ ตถาคตฺสสํกั

๑-๒ บ. อหํ ปทพฺพ น ทิสฺสติ ฯ

๓๐   สุตตุนตบิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตปนฺณาสกํ   [๘

วทามิ ฯ เป ฯ อาปํ เตหํ วายํ ภูเต เทเว ปชาปติ พุรหุํ
อาภสฺสเร สุกฺกิณฺเห เวหฺปนฺเต อภิกุํ อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญา-
นญฺจายตนํ อากิณฺจญฺจายตนํ เนวสฺสญฺยานาสฺสญฺจายตนํ ทิฏฺฐิ-
สฺสํ มุคํ วิญฺญาคํ เอกคฺคํ นานคฺคํ สฺพพํ นิพฺพานํ นิพฺพานโต
อภิชานาติ นิพฺพานํ นิพฺพานโต อภิญฺจาย นิพฺพานํ น มนฺวติ
นิพฺพานสฺมึ น มนฺวติ นิพฺพานโต น มนฺวติ นิพฺพานมฺเมติ
น มนฺวติ นิพฺพานํ นานินฺนุทฺติ ฯ ตํ กิสฺสํ เหตุ ฯ ปริณฺญาตนคํ
ตถาคตฺสฺสาติ วทามิ ฯ สฺสคฺคฺวเสณํ สฺสคฺคฺมณฺยญฺมิปฺริจฺเจโต ฯ

[๘] ตถาคโตปิ ภิกฺขเว อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปจฺจํ ปจฺจวิโต
อภิชานาติ ปจฺจํ ปจฺจวิโต อภิญฺจาย ปจฺจํ น มนฺวติ ปจฺจวิยา
น มนฺวติ ปจฺจวิโต น มนฺวติ ปจฺจวิมฺเมติ น มนฺวติ
ปจฺจํ นานินฺนุทฺติ ฯ ตํ กิสฺสํ เหตุ ฯ นนฺทิ ทฺวคฺคฺสฺส มฺหณฺติ
อิตฺติ วิทิตฺวา ภวา ชาติ ภูตสฺส ชรามรณฺนฺติ ฯ ตสฺมาคฺิห ภิกฺขเว
ตถาคโต สฺพฺพโส คณฺหานํ ขยา วิราคา นิโรธา จาคา ปญฺนิสฺสคฺคา
อนฺนคฺคฺวํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อภิสฺมฺพุทฺโธติ วทามิ ฯ เป ฯ อาปํ เตหํ
วายํ ภูเต เทเว ปชาปติ พุรหุํ อาภสฺสเร สุกฺกิณฺเห เวหฺปนฺเต
อภิกุํ อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนํ อากิณฺจญฺจายตนํ
เนวสฺสญฺยานาสฺสญฺจายตนํ ทิฏฺฐิ- สฺสํ มุคํ วิญฺญาคํ เอกคฺคํ นานคฺคํ
สฺพพํ นิพฺพานํ นิพฺพานโต อภิชานาติ นิพฺพานํ นิพฺพานโต

• บ. อิทํ ปททฺวณํ น ทิสฺสตี ฯ

๔] มุตปริยายวคฺคสฺส มุตปริยายสฺส เต อฏฺฐมนย ภูมิปริจฺเจโต ๓๑
 อภินุณฺท นินฺนํ น มณฺเฑติ นินฺนํ น มณฺเฑติ นินฺนํ น
 น มณฺเฑติ นินฺนํ น มณฺเฑติ นินฺนํ น นินฺนํ ๑
 ตํ กิํสฺส เหตุ ๑ นนฺติ ทฺวสฺส มุตฺตํ อติ วิทิตฺวา ภา
 ชาติ ภูตสฺส ชรามรณํ ๑ ตสฺมาติท ภูตฺว ตถาสโต สหฺพโส
 ตณฺหานํ ขยา วิรากา นโรธา จาภา ปฏินิสฺสํภา อนนฺตํ
 สฺมาตมฺโพธิ อภิสํพุทฺโธติ จทามํติ ๑ สฺตฺวเสณํ อฏฺฐมนย-
 ภูมิปริจฺเจโต ๑

อิตมโวจ ภควา น อคฺคตมฺหา เต ภูตฺว ภควโต ภาสิตํ
 อภินนฺทติ ๑

มุตปริยายสฺส ตํ นิฏฺฐิตํ ปจฺมํ ๑

สัพพาสวสัรวสุตฺตํ

[๑๐] เหวมฺเม สุตํ เอกํ สํมยํ ภควา สํวตฺติยํ วิหริติ
เชตวเน อนาถบิณฑิกตฺถสฺส อารามे ฯ คตฺตร โหติ ภควา ภิกฺขุ
อามนุเตสฺสิ ภิกฺขวโหติ ฯ ภทฺทเนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสโสสฺสํ ฯ
ภควา เอตทโวจ สัพพาสวสัรวปริยายํ โว ภิกฺขเว เทสฺสสํมิ
คํ สุนาถ สาธุกํ มนสิกโรถ ภาสฺสสํมิตฺติ ฯ เหวมฺมภทฺทเนติ โหติ เต
ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสโสสฺสํ ฯ

[๑๑] ภควา เอตทโวจ ชานโต อหํ ภิกฺขเว ปสฺสโต
อาสวานํ ขยํ วทามิ โน อชานโต โน อปสฺสโต ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว
ชานโต กิํ ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ ฯ โยนิโส จ มนสิการํ
อโยนิโส จ มนสิการํ ฯ อโยนิโส ภิกฺขเว มนสิกโรโต อนุปฺปนฺนา
เจว อาสวา อุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา จ อาสวา ปวทฺธมนฺติ ฯ โยนิโส
จ ภิกฺขเว มนสิกโรโต อนุปฺปนฺนา เจว อาสวา น อุปฺปชฺชนฺติ
उपฺปนฺนา จ อาสวา ปหฺยชฺชนฺติ ฯ อตฺถิ ภิกฺขเว อาสวา ทสฺสํนา
ปหาตพฺพา อตฺถิ อาสวา สํวรา ปหาตพฺพา อตฺถิ อาสวา
ปฏฺธิเสวนา ปหาตพฺพา อตฺถิ อาสวา อธิวํสนา ปหาตพฺพา อตฺถิ
อาสวา ปริวชฺชนา ปหาตพฺพา อตฺถิ อาสวา วิโนทนา ปหาตพฺพา
อตฺถิ อาสวา ภาวนา ปหาตพฺพา ฯ

[๑๒] กตฺเม จ ภิกฺขเว อาสวา ทสฺสํนา ปหาตพฺพา ฯ อธิ

๓๒] มุฏปริยายวคฺคตฺส ตพฺพาสวสํวรตฺตเต ทสฺส่นปฺปหาตพฺพาสว ๓๓

ภิกฺขเว อตฺตตฺตวา ปุฏฺฐนฺ อริยานํ อทตฺตํวํ อริยชมฺมตฺส อโกวิโท
อริยชมฺเม อวินฺโตะ ตปฺปวีสํวํ อทตฺตํวํ ตปฺปวีสชมฺมตฺส อโกวิโท
ตปฺปวีสชมฺเม อวินฺโตะ มนสิกรณํเย ชมฺเม นปฺปชานาติ อมนสิกรณํเย
ชมฺเม นปฺปชานาติ ฯ โส มนสิกรณํเย ชมฺเม อปฺปชานนฺโต
อมนสิกรณํเย ชมฺเม อปฺปชานนฺโต เย ชมฺมา น มนสิกรณํยา
เต ชมฺเม มนสิกรโรติ เย ชมฺมา มนสิกรณํยา เต ชมฺเม น
มนสิกรโรติ ฯ กตเม จ ภิกฺขเว ชมฺมา น มนสิกรณํยา เย ชมฺเม
มนสิกรโรติ ฯ ยตฺส ภิกฺขเว ชมฺเม มนสิกรโรติ อนุปฺปนฺโน วา
กามาสํโว อปฺปชตฺติ อปฺปนฺโน วา กามาสํโว ปวทฺขมฺติ อนุปฺปนฺโน
วา ภวาสํโว อปฺปชตฺติ อปฺปนฺโน วา ภวาสํโว ปวทฺขมฺติ อนุปฺปนฺโน
วา อวิชฺชาสํโว อปฺปชตฺติ อปฺปนฺโน วา อวิชฺชาสํโว ปวทฺขมฺติ
อิมํ ชมฺมา น มนสิกรณํยา เย ชมฺเม มนสิกรโรติ ฯ กตเม จ
ภิกฺขเว ชมฺมา มนสิกรณํยา เย ชมฺเม น มนสิกรโรติ ฯ ยตฺส
ภิกฺขเว ชมฺเม มนสิกรโรติ อนุปฺปนฺโน วา กามาสํโว น อปฺปชตฺติ
อปฺปนฺโน วา กามาสํโว ปหิยฺยติ อนุปฺปนฺโน วา ภวาสํโว น
อปฺปชตฺติ อปฺปนฺโน วา ภวาสํโว ปหิยฺยติ อนุปฺปนฺโน วา
อวิชฺชาสํโว น อปฺปชตฺติ อปฺปนฺโน วา อวิชฺชาสํโว ปหิยฺยติ
อิมํ ชมฺมา มนสิกรณํยา เย ชมฺเม น มนสิกรโรติ ฯ ตตฺส
อมนสิกรณํยานํ ชมฺมานํ มนสิการา มนสิกรณํยานํ ชมฺมานํ
อมนสิการา อนุปฺปนฺนา เจว อาสวํ อปฺปชตฺตุนฺติ อปฺปนฺนา จ

ขาสฺวา ปวทฺสมนฺติ ฯ โส เอวํ อโยนิโส มนสิกโรติ อโหสึ นุ โห
 อหิ อคฺคตมทฺธานํ น นุ โห อโหสึ อคฺคตมทฺธานํ กิ นุ โห
 อโหสึ อคฺคตมทฺธานํ กถํ นุ โห อโหสึ อคฺคตมทฺธานํ กิ หุตฺวา
 กิ อโหสึ นุ โห อหิ อคฺคตมทฺธานํ ภวิสฺสํ นุ โห อหิ อนาถต-
 มทฺธานํ น นุ โห ภวิสฺสํ อนาถตมทฺธานํ กิ นุ โห ภวิสฺสํ
 อนาถตมทฺธานํ กถํ นุ โห ภวิสฺสํ อนาถตมทฺธานํ กิ หุตฺวา
 กิ ภวิสฺสํ นุ โห อหิ อนาถตมทฺธานนฺติ เขตฺรหิ วา ปจฺจุปฺปน-
 มทฺธานํ ขารพฺภ ขชฺฌตฺถํ กถํกถิ โหติ อหิ นุ ไชสฺมิ โน
 นุ ไชสฺมิ กิ นุ ไชสฺมิ กถํ นุ ไชสฺมิ อหิ นุ โห สคฺโค
 กุโธ อากุโธ โส กุหิ คามิ ภวิสฺสํตฺติ ฯ ตสฺส เอวํ อโยนิโส
 มนสิกโรติ ฉนฺนํ ทิฏฺฐินํ อณฺเฏตฺรา ทิฏฺฐิ อปฺปชฺชติ ฯ อคฺคิ เม
 อคฺคตฺติ วาสฺสํ สจฺจโค เกตฺโต ทิฏฺฐิ อปฺปชฺชติ ฯ นคฺคิ เม
 อคฺคตฺติ วาสฺสํ สจฺจโค เกตฺโต ทิฏฺฐิ อปฺปชฺชติ ฯ อคฺคตฺนาถ
 อคฺคตฺนํ สณฺฑานามํติ วาสฺสํ สจฺจโค เกตฺโต ทิฏฺฐิ อปฺปชฺชติ ฯ
 อคฺคตฺนาถ อนคฺคตฺนํ สณฺฑานามํติ วาสฺสํ สจฺจโค เกตฺโต ทิฏฺฐิ
 อปฺปชฺชติ ฯ อนคฺคตฺนาถ อคฺคตฺนํ สณฺฑานามํติ วาสฺสํ สจฺจโค เกตฺโต
 ทิฏฺฐิ อปฺปชฺชติ ฯ อถ วา ปนสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ โหติ โย เม
 อหิ อคฺคตฺวา เวเทโย คตฺร คตฺร กตฺถยาณปาปกาณํ กมฺภานํ
 วิปากํ ปฏฺฐิเวเทติ โส โห ปน เม อหิ อคฺคตฺวา นิจุโจ ชฺว
 สสฺสโค อภิปริณามชฺโม สสฺสํตฺสํ คเถว จสฺสํตฺติ ฯ อหิ จุจฺจติ

๑๒] มุถปริยายวคคตัส สัพพาตวสัณนุสสุเต ทสฺสนนุปฺปาทพฺพาตวา ๑๕
 ภิกฺขเว ทิฏฺฐิํคํ ทิฏฺฐิํคหณํ ทิฏฺฐิํกนฺตารอ ทิฏฺฐิํวิธํ ทิฏฺฐิํวิปฺสนนุคิตํ
 ทิฏฺฐิํสัณฺณํ ฯ ทิฏฺฐิํสัณฺณํตฺตํทอ ภิกฺขเว อตฺตํตฺตวา ปุทฺธชฺชน น
 ปริมุจฺจติ ชาตียา ชราย มรณน โสถปฺริเทวทฺธชฺชนทอมนตฺตํ-
 ปายาเสหิ น ปริมุจฺจติ ทฺธชฺชนํตฺตํ วทามิ ฯ ตฺตวา จ โช ภิกฺขเว
 อริยสวโก อริยานํ ทสฺสํว อริยชฺชนตฺตํ โกวิโต อริยชฺชน-
 ตฺตํโก สํปฺปวีสํ ทสฺสํว สํปฺปวีสชฺชนตฺตํ โกวิโต สํปฺปวีสชฺชน-
 ตฺตํโก มนสิกรณํเย ชฺชนเม ปชานาติ อมนสิกรณํเย ชฺชนเม
 ปชานาติ ฯ โส มนสิกรณํเย ชฺชนเม ปชานนุโต อมนสิกรณํเย
 ชฺชนเม ปชานนุโต เย ชฺชนมา น มนสิกรณํเย เต ชฺชนเม น
 มนสิกรโรติ ฯ เย ชฺชนมา มนสิกรณํเย เต ชฺชนเม มนสิกรโรติ ฯ กตเม
 จ ภิกฺขเว ชฺชนมา น มนสิกรณํเย เย ชฺชนเม น มนสิกรโรติ ฯ
 ยตฺตํ ภิกฺขเว ชฺชนเม มนสิกรโรติ อนุปฺปนโน วา กามาตฺตว
 อฺปนฺนชฺชติ อฺปนฺนโน วา กามาตฺตว ปวทฺธมฺมติ อนุปฺปนโน วา
 ภวตฺตว อฺปนฺนชฺชติ อฺปนฺนโน วา ภวตฺตว ปวทฺธมฺมติ อนุปฺปนโน
 วา อวิชฺชาตฺตว อฺปนฺนชฺชติ อฺปนฺนโน วา อวิชฺชาตฺตว ปวทฺธมฺมติ
 อิมะ ชฺชนมา น มนสิกรณํเย เย ชฺชนเม น มนสิกรโรติ ฯ กตเม
 จ ภิกฺขเว ชฺชนมา มนสิกรณํเย เย ชฺชนเม มนสิกรโรติ ฯ ยตฺตํ
 ภิกฺขเว ชฺชนเม มนสิกรโรติ อนุปฺปนโน วา กามาตฺตว น อฺปนฺนชฺชติ
 อฺปนฺนโน วา กามาตฺตว ปหิยฺยติ อนุปฺปนโน วา ภวตฺตว น

๑ สัณฺณํ โสเกหิ ฯ เป ฯ อฺปนฺนชฺชติ ฯ

อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน วา ภวาสฺว ปหิยฺยติ อุปฺปนฺโน วา
 อวิชฺชาสฺว น อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน วา อวิชฺชาสฺว ปหิยฺยติ
 อิมะ ชมฺมา มนสิกรณียา ยะ ชมฺเม มนสิกรโรติ ฯ ตสฺส อมนสิ-
 กรณียานํ ชมฺมานํ อมนสิการา มนสิกรณียานํ ชมฺมานํ มนสิการา
 อุปฺปนฺนา เจว อสฺวา น อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺนา จ อสฺวา
 ปหิยฺยติ ฯ โส อิทํ ทุกฺขนฺติ โยนิโส มนสิกรโรติ อयํ ทุกฺข-
 สมฺมุทยติ โยนิโส มนสิกรโรติ อयํ ทุกฺขนิโรชติ โยนิโส มนสิกรโรติ
 อयํ ทุกฺขนิโรชคามินํ ปฏิปทาติ โยนิโส มนสิกรโรติ ฯ ตสฺส เขว
 โยนิโส มนสิกรโรติ ตัณฺหิ สํโยชนานิ ปหิยฺยติ สกฺกายทฺธิจฺจิ
 วิจิจฺจุตา สัตถพฺพตฺตปรามาโส ฯ อิมะ อุกฺกนฺติ ภิกฺขเว อสฺวา
 ทสฺสนา ปหาตพฺพา ฯ

[๓๓] กตเม จ ภิกฺขเว อสฺวา สํวรา ปหาตพฺพา ฯ อิท
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏฺฐังขา โยนิโส จกฺขุณฺทริยสํวรํสํวโร วิหริติ ฯ
 ยนฺนํหิสฺส ภิกฺขเว จกฺขุณฺทริยสํวรํ อสํวตสฺส วิหโรติ อุปฺปชฺชเยยฺย
 อสฺวา วิฆาตปริพาหา จกฺขุณฺทริยสํวรํ สํวตสฺส วิหโรติ เขวส
 เต อสฺวา วิฆาตปริพาหา น โหนฺติ ฯ ปฏฺฐังขา โยนิโส
 สติณฺทริยสํวรํสํวโร วิหริติ ฯ เป ฯ ปฏฺฐังขา โยนิโส ฆานินฺทริย-
 สํวรํสํวโร วิหริติ ฯ เป ฯ ปฏฺฐังขา โยนิโส ชิวฺหินฺทริยสํวรํสํวโร
 วิหริติ ฯ เป ฯ ปฏฺฐังขา โยนิโส กายินฺทริยสํวรํสํวโร วิหริติ
 ฯ เป ฯ ปฏฺฐังขา โยนิโส มนินฺทริยสํวรํสํวโร วิหริติ ฯ ยนฺนํหิสฺส

ภิกขเว มนินทริยสํวํรํ อํสํวตฺตํ วิหโรโต อุนฺนปฺนฺเชยฺยํ อาสวํ
 วิฆาตปริพาหา มนินทริยสํวํรํ อํสํวตฺตํ วิหโรโต เอวํสํ เต อาสวํ
 วิฆาตปริพาหา น โหหนฺติ ฯ ยนฺเนหิสฺสํ ภิกขเว สํวํรํ อํสํวตฺตํ
 วิหโรโต อุนฺนปฺนฺเชยฺยํ อาสวํ วิฆาตปริพาหา สํวํรํ อํสํวตฺตํ
 วิหโรโต เอวํสํ เต อาสวํ วิฆาตปริพาหา น โหหนฺติ ฯ อิมํ
 อุนฺนปฺนฺเชยฺยํ ภิกขเว อาสวํ สํวํรํ ปหาตพฺพา ฯ

57

๑๘   สุตตฺถนตฺตปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกํ   [๑๕]

ชาลฺลว อธิวาทปริพาหว ปฏิสํวโต เอวํส เต ชาลฺลว อธิวาท-
ปริพาหว น โหนฺติ ๑ อิมํ อัจฺจนฺติ ภิกฺขเว ชาลฺลว ปฏิสํวนา
ปฬาทพฺพา ๑

[๑๕] กตเม จ ภิกฺขเว ชาลฺลว อธิวาทนา ปฬาทพฺพา ๑
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสํวชา โยนิโส ชโม โหติ ตํสฺส อุนฺหสฺส
อิชฺฌาย ปิฬาสาย ทํสมกสฺสวาทาตปตฺตีสํปตฺตสฺสํ ทฺวํทฺวานํ
ทฺวํทฺวานํ อจนฺตปณํ อุปฺปณฺนํ สํวริกานํ เวทณานํ ทฺวํทฺวานํ
ติปฺปณํ ชรณํ กญฺจนํ อสํทณํ อมณฺวาปณํ ปาณฺทณํ อธิวาทก-
ชาติโก^๑ โหติ ๑ ยถาสฺส ภิกฺขเว อธิวาทยโต อุปฺปชฺเชยฺย
ชาลฺลว อธิวาทปริพาหว อธิวาทยโต เอวํส เต ชาลฺลว อธิวาท-
ปริพาหว น โหนฺติ ๑ อิมํ อัจฺจนฺติ ภิกฺขเว ชาลฺลว อธิวาทนา
ปฬาทพฺพา ๑

[๑๖] กตเม จ ภิกฺขเว ชาลฺลว ปวิขฺชณา ปฬาทพฺพา ๑
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสํวชา โยนิโส จณฺทํ หตฺถํ ปวิขฺชเชติ
จณฺทํ อสฺสํ ปวิขฺชเชติ จณฺทํ โคณํ ปวิขฺชเชติ จณฺทํ กุกฺกฏํ
ปวิขฺชเชติ อหิ ชานฺตุ กณฺฏกญฺจํ^๒ สํพุทฺธํ ปปาตํ จนฺตนิกํ
โอฬคฺคตฺถํ ๑ ยถารูปํ อนาสเน นิสินฺนํ ยถารูปํ อโคจเร จรณฺตํ
ยถารูปํ ปาปเก มิตฺเต ภาชนฺตํ วิญญู สํพุทฺธมจฺจํ ปาปเกสุ
ชาเนสุ โอกมฺเปยฺย ๑ สํ คณฺจ อนาสนํ คณฺจ อโคจรํ เต

๑ อธิวาทกชาติโก ๑   ๒ ส. กณฺฏกชานํ ๑

๑๗] มุลปปริยาจกคัสส สัพพาสวสัรวสุตเต ภาวนาปหาคพฺพาสวา ๑๘

จ ปาปเก มิตฺเต ปฏิสงฺขา โยนิโส ปริวชฺเชติ ฯ ยณฺ्हิสฺส
ภิกฺขเว อปฺปปริวชฺชโต อปฺปชฺชเยยฺยํ อาสฺวา วิมาตปรีพาหา
ปริวชฺชโต เอวํส เต อาสฺวา วิมาตปรีพาหา น โหนฺติ ฯ
อิมे อัจฺจนฺติ ภิกฺขเว อาสฺวา ปริวชฺชนา ปหาคพฺพา ฯ

[๑๗] กตเม จ ภิกฺขเว อาสฺวา วิโนทนา ปหาคพฺพา ฯ อีห
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส อปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาคิชาเสติ
ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยนฺตักโรติ^๑ อนภวญฺคเมติ อปฺปนฺนํ พฺยาปาท-
วิตกฺกํ ฯ เป ฯ อปฺปนฺนํ วิหีสํวิตกฺกํ ฯ เป ฯ อปฺปนฺนํปฺปนฺเน
ปาปเก อกฺขเต ชมฺเม นาคิชาเสติ ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยนฺตักโรติ
อนภวญฺคเมติ ฯ ยณฺ्हิสฺส ภิกฺขเว อวิโนทโย อปฺปชฺชเยยฺยํ
อาสฺวา วิมาตปรีพาหา วิโนทโย เอวํส เต อาสฺวา วิมาตปรีพาหา
น โหนฺติ ฯ อิมे อัจฺจนฺติ ภิกฺขเว อาสฺวา วิโนทนา ปหาคพฺพา ฯ

[๑๘] กตเม จ ภิกฺขเว อาสฺวา ภาวนา ปหาคพฺพา ฯ อีห
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา โยนิโส สติสํโพชฺฌญํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสํ
วिरากนิสฺสํ นิโรธนิสฺสํ ไวสุตฺตคฺคปริณามํ ปฏิสงฺขา โยนิโส ชมฺม-
วิจยสํโพชฺฌญํ ภาเวติ ฯ เป ฯ วิริยสํโพชฺฌญํ ภาเวติ ฯ เป ฯ
ปฺปติสํโพชฺฌญํ ภาเวติ ฯ เป ฯ ปสฺสทฺทวิสํโพชฺฌญํ ภาเวติ ฯ เป ฯ
สฺมาธิสํโพชฺฌญํ ภาเวติ ฯ เป ฯ อูปฺเพกฺขาสํโพชฺฌญํ ภาเวติ
วิเวกนิสฺสํ วิราคนิสฺสํ นิโรธนิสฺสํ ไวสุตฺตคฺคปริณามํ ฯ ยณฺ्हิสฺส

---

๑ ส. พฺยนฺตักโรติ ฯ

๒๐   สักกตบัตถิเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกํ   [๓๘

ภิกฺขเว อภายโต อปฺปชฺเชยฺยํ อาสวํ วิฆาตปริพาหา ภายโต
เอวํสฺส เต อาสวํ วิฆาตปริพาหา น โหนฺติ ฯ อิมํ อัจฺจุณฺติ
ภิกฺขเว อาสวํ ภาวนา ปหาตพฺพา ฯ

[๓๘] ยโต จ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เย อาสวํ ทสฺสํนา
ปหาตพฺพา เต ทสฺสํนา ปหีนา โหนฺติ ฯ เย อาสวํ สํวรา
ปหาตพฺพา เต สํวรา ปหีนา โหนฺติ ฯ เย อาสวํ ปฏฺฐิเสวฺวา
ปหาตพฺพา เต ปฏฺฐิเสวฺวา ปหีนา โหนฺติ ฯ เย อาสวํ อธิวาสํนา
ปหาตพฺพา เต อธิวาสํนา ปหีนา โหนฺติ ฯ เย อาสวํ ปริวชฺชํนา
ปหาตพฺพา เต ปริวชฺชํนา ปหีนา โหนฺติ ฯ เย อาสวํ วิโนทํนา
ปหาตพฺพา เต วิโนทํนา ปหีนา โหนฺติ ฯ เย อาสวํ ภาวนา
ปหาตพฺพา เต ภาวนา ปหีนา โหนฺติ ฯ อयํ อัจฺจุณฺติ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ สํพฺพาตวสํวรสํวโต วิหริติ อจฺจุณฺติ ตลฺลํหิ วิวตฺตยิ
สํโยชนํ สมนฺมา มานาภิสํมยา อนุตมกาสิ ทฺวํสํสํสาติ ฯ

อิทมวโจ ภควา อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสีคํ
อภินนฺทฺนฺติ ฯ

สํพฺพาตวสํวรสํวตํ นิฏฺฐิตํ ทฺวํสํ ฯ

ขมฺมทายาทสฺสตุตฺถํ

[๒๐] เอวฺมุเม สฺสํ อํกํ สํมยํ ภควา สํวตฺถิยํ วิหริตี
เชตฺวนเ อนาถปฺปิตฺถสฺสํ อารามเ ๑ ตตฺร โห ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสฺสิ ภิกฺขโวติ ๑ ภทฺนฺเตติ เต ภิกฺขุ ภกฺวโต ปจฺจสฺสํ ๑

[๒๑] ภควา เอตทโวจ ขมฺมทายาทา เม ภิกฺขเว ภว
มา อามิสฺสทายาทา อตฺถิ เม ตุมฺहेสุ อนุกมฺปา กิณฺติ เม
สํวกา ขมฺมทายาทา ภเวยฺยํ โน อามิสฺสทายาทาติ ๑ ตุมฺहे จ เม
ภิกฺขเว อามิสฺสทายาทา ภเวยฺยาถ โน ขมฺมทายาทา ตุมฺหํ เตน
อาทิสฺสา ภเวยฺยาถ อามิสฺสทายาทา สฺสตุ สํวกา วิหฺรติ โน
ขมฺมทายาทาติ ๑ อหฺมํ เตน อาทิสฺสํ ภเวยฺยํ อามิสฺสทายาทา
สฺสตุ สํวกา วิหฺรติ โน ขมฺมทายาทาติ ๑ ตุมฺहे จ เม
ภิกฺขเว ขมฺมทายาทา ภเวยฺยาถ โน อามิสฺสทายาทา ตุมฺหํ
เตน น อาทิสฺสา ภเวยฺยาถ ขมฺมทายาทา สฺสตุ สํวกา วิหฺรติ
โน อามิสฺสทายาทาติ ๑ อหฺมํ เตน น อาทิสฺสํ ภเวยฺยํ
ขมฺมทายาทา สฺสตุ สํวกา วิหฺรติ โน อามิสฺสทายาทาติ ๑
คฺสฺมาตฺถิ เม ภิกฺขเว ขมฺมทายาทา ภว มา อามิสฺสทายาทา
อตฺถิ เม ตุมฺहेสุ อนุกมฺปา กิณฺติ เม สํวกา ขมฺมทายาทา
ภเวยฺยํ โน อามิสฺสทายาทาติ ๑

[๒๒] อิทาหิ ภิกฺขเว ภคฺคตาวั อสฺสํ ปวารีโต ปรีปฺณฺโน

ປຸຸຸຸຸຸຸຸ ສຸຸຸຸຸ ບາວທຸຸໂ ສິຍາ ຈ ເມ ປຸຸຸຸຸຸຸຸ ອຕິເກ-
 ສມໂ ດທຸຸຸຸຸຸໂ ។ ອຕ ເທວ ກິຸຸຸ ອາຄຈຸເຍຍຸ ສິຸຸຸຸຸຸ-
 ທຸຸຸຸຸຸປຸຸຸຸ ຕຸຸຸຸ ເວ໌ ວເຍຍຸ ອໍ ໂຸຸຸ ກິຸຸຸ ກຸຸຸຸຸ
 ປວາຸໂ ປຸຸຸຸໂ ປຸຸຸຸຸ ສຸຸຸຸ ບາວທຸຸໂ ອຕຸຸ ຈ
 ເມ ອຍ໌ ປຸຸຸຸຸຸຸ ອຕິເກສມໂ ດທຸຸຸຸຸຸໂ ສຸຸຸ ອາຄຈຸຸ
 ກຸຸຸ ສຸຸ ຕຸຸເ ນ ກຸຸຸຸຸ ອິທານາ ອປປຸຸຸ ວາ
 ດທຸຸຸຸຸ ອປປຸຸຸ ວາ ອຸຸ ໂອມິຕາປຸຸຸຸຸ ຈ ຕຕຸຸຸ
 ກິຸຸໂ ເວມສຸຸ ກວາ ໂ ກຸຸຸຸ ປວາຸໂ ປຸຸຸຸໂ
 ປຸຸຸຸຸ ສຸຸຸຸ ບາວທຸຸໂ ອຕຸຸ ຈາຍ໌ ກວາໂ ປຸຸຸຸຸຸ
 ອຕິເກສມໂ ດທຸຸຸຸຸຸໂ ສຸຸ ມຍ໌ ນ ກຸຸຸຸຸ ອິທານີ
 ກວາ ອປປຸຸຸ ວາ ດທຸຸຸຸຸ ອປປຸຸຸ ວາ ອຸຸ ໂອມິຕາ-
 ປຸຸຸຸຸ ວຸຸ ໂ ປເຕ໌ ກວາ ສມທາຍາ ເມ ກິຸຸຸ ວ
 ກວ ມາ ອາມິສທາຍາ ອາມິສຸຸ ໂ ປເຕ໌ ຍທິ
 ປຸຸຸຸຸຸ ຍນຸຸ ອມ໌ ປຸຸຸຸຸ ອກຸຸຸຸ ອິມິນາວ
 ສິຸຸຸຸຸ ເວ໌ ອມ໌ ວຕິນຸຸ ວຕິນາເມຍຍຸ ຈ ໂສ໌ ຕ໌
 ປຸຸຸຸຸ ອກຸຸຸຸ ຕເ ສິຸຸຸຸຸ ເວ໌ ຕ໌ ວຕິນຸຸ
 ວຕິນາເມຍຍ ຈ ອຕ ທຸຸຸຸ ກິຸຸໂ ເວມສຸຸ ກວາ ໂ
 ກຸຸຸຸ ປວາຸໂ ປຸຸຸຸໂ ປຸຸຸຸຸ ສຸຸຸຸ ບາວທຸຸໂ
 ອຕຸຸ ຈາຍ໌ ກວາໂ ປຸຸຸຸຸຸ ອຕິເກສມໂ ດທຸຸຸຸຸຸໂ
 ສຸຸ ມຍ໌ ນ ກຸຸຸຸຸ ອິທານີ ກວາ ອປປຸຸຸ ວາ ດທຸຸຸຸຸ

อาคจฺเจยฺยาม อายสฺมโต สํวริปฺตฺตสฺส สฺนฺติเก เอตสฺส ภาสิตสฺส
 อตฺถมณฺเฑวํ สํวริ วตฺตสฺส มุขํเยว สํวริปฺตํ ปฏฺฐาตุ เอตสฺส
 ภาสิตสฺส อตฺถโก อายสฺมโต สํวริปฺตฺตสฺส สฺสวหา ภิกฺขุ ชาเรสฺส สฺนฺตํ ๑
 เตนฺหา วุโส สฺสวหา สํวริ มนฺตํโรก ภาสิตสฺส สํวริ ๑ เอวมา วุโส
 โห ติ ภิกฺขุ อายสฺมโต สํวริปฺตฺตสฺส ปจฺจุสฺสํ ๑

[๒๔] อายสฺมา สํวริปฺโต เอตทวโจ กิตฺตวตฺตา นุ โห
 วา วุโส สฺตฺถุ ปวิวิตฺตสฺส วิหโรโต สํวหา วิเวกํ นานุสสิทฺตมฺหิ
 อิทา วุโส สฺตฺถุ ปวิวิตฺตสฺส วิหโรโต สํวหา วิเวกํ นานุสสิทฺตมฺหิ
 เยสํญจ ชมฺมานํ สฺตฺถา ปหามฺหา เต จ ชมฺเม นปฺปชฺชนฺติ
 พหุสฺสิกา จ โหนฺติ สํวริ ๑ โยกมฺเน ปุพฺพจฺมา ปวิเวเก
 นิทฺธิตฺตฺตฺรา ๑ ตตฺรา วุโส เถว ภิกฺขุ ตฺถิ จํเนหิ คารยฺหา ภวฺนฺติ ๑
 สฺตฺถุ ปวิวิตฺตสฺส วิหโรโต สํวหา วิเวกํ นานุสสิทฺตมฺหิ อิมินา
 ปจฺเจเน จํเนเน เถว ภิกฺขุ คารยฺหา ภวฺนฺติ ๑ เยสํญจ ชมฺมานํ
 สฺตฺถา ปหามฺหา เต จ ชมฺเม นปฺปชฺชนฺตํ อิมินา ทฺติเยเน
 จํเนเน เถว ภิกฺขุ คารยฺหา ภวฺนฺติ ๑ พหุสฺสิกา จ สํวริ
 โยกมฺเน ปุพฺพจฺมา ปวิเวเก นิทฺธิตฺตฺตฺราติ อิมินา ทฺติเยเน จํเนเน
 เถว ภิกฺขุ คารยฺหา ภวฺนฺติ ๑ เถว วา วุโส ภิกฺขุ อิมินํ ตฺถิ
 จํเนหิ คารยฺหา ภวฺนฺติ ๑ ตตฺรา วุโส มชฺฌิมมา ภิกฺขุ ๑ เป ๑
 นวา ภิกฺขุ ตฺถิ จํเนหิ คารยฺหา ภวฺนฺติ ๑ สฺตฺถุ ปวิวิตฺตสฺส

๒๕] มุตปริยายวคฺคสฺส อมฺมทายาทสฺส เต วิเวกานุสสิग्งหา ๒๕

วิหฺรโต สํวกา วิเวกํ นานุสสิग्งหตฺติ อิมินา ปจฺเจเนน จ्ञาเนน
นวา ภิกฺขุ คารยฺหา ภวณฺติ ฯ เยสญฺจ อมฺมานํ สคฺคา ปหานมาห
เต จ อมฺเม นปฺปชฺชนตฺติ อิมินา ทฺติเยน จ्ञาเนน นวา ภิกฺขุ
คารยฺหา ภวณฺติ ฯ พาหุสฺสิกา จ สํถิตฺติกา โยกฺกมฺเ ปุพฺพํคฺมา
ปวิเวเก นิกฺขิตฺตชฺราติ อิมินา ตติเยน จ्ञาเนน นวา ภิกฺขุ คารยฺหา
ภวณฺติ ฯ นวา หาวุโส ภิกฺขุ อิมฺเห คํหิ จ्ञาเนน คารยฺหา
ภวณฺติ ฯ เอกุตาจฺจ จ หาวุโส สคฺคํ ปวิเวคสฺส วิหฺรโต
สํวกา วิเวกํ นานุสสิग्งหติ ฯ

[๒๕] กิตฺตาวตา จ ปนาวุโส สคฺคํ ปวิเวคสฺส วิหฺรโต
สํวกา วิเวกมนุสสิग्งหติ อิทาวุโส สคฺคํ ปวิเวคสฺส วิหฺรโต
สํวกา วิเวกมนุสสิग्งหติ เยสญฺจ อมฺมานํ สคฺคา ปหานมาห
เต จ อมฺเม ปชฺชนติ น จ พาหุสฺสิกา โหนฺติ น สํถิตฺติกา
โยกฺกมฺเ นิกฺขิตฺตชฺรา ปวิเวเก ปุพฺพํคฺมา ฯ ตฺตฺราวุโส เถรา
ภิกฺขุ คํหิ จ्ञาเนน ปาສํสา ภวณฺติ ฯ สคฺคํ ปวิเวคสฺส วิหฺรโต
สํวกา วิเวกมนุสสิग्งหตฺติ อิมินา ปจฺเจเนน จ्ञาเนน เถรา ภิกฺขุ
ปาສํสา ภวณฺติ ฯ เยสญฺจ อมฺมานํ สคฺคา ปหานมาห เต จ
อมฺเม ปชฺชนตฺติ อิมินา ทฺติเยน จ्ञาเนน เถรา ภิกฺขุ ปาສํสา
ภวณฺติ ฯ น จ พาหุสฺสิกา น สํถิตฺติกา โยกฺกมฺเ นิกฺขิตฺตชฺรา
ปวิเวเก ปุพฺพํคฺมาติ อิมินา ตติเยน จ्ञาเนน เถรา ภิกฺขุ ปาສํสา
ภวณฺติ ฯ เถรา หาวุโส ภิกฺขุ อิมฺเห คํหิ จ्ञาเนน ปาສํสา

ภวนฺติ ฯ ตตฺตฺราวุโส มชฺฌิมา ภิกฺขุ ฯ เป ฯ นว ภิกฺขุ ตฺหิ
 จานฺเห ปาสํสา ภวนฺติ ฯ สํคฺคฺ ปวิวิตฺตสฺส วิหฺรโต สํวกา
 วิเวกมฺนุสฺสึกฺขนฺตฺติ อิมินา ปจฺเจน จานฺเน นว ภิกฺขุ ปาสํสา
 ภวนฺติ ฯ เยสํ ๑ ๓ มุมา น สํคฺคา ปหฺนมาหฺ เต ๑ ๓ มุเม
 ปชฺชนฺตฺติ อิมินา ๓ คฺติเยน จานฺเน นว ภิกฺขุ ปาสํสา ภวนฺติ ฯ
 น ๑ พหุสฺสคฺคา น สํคฺคิกา โยกมฺเน นิกฺขิตฺตฺตฺร ปวิเวเก
 ปุพฺพํคฺมาติ อิมินา ๓ คฺติเยน จานฺเน นว ภิกฺขุ ปาสํสา ภวนฺติ ฯ
 นว หาวุโส ภิกฺขุ อิมฺเห ตฺหิ จานฺเห ปาสํสา ภวนฺติ ฯ
 เอตฺตฺตาวตฺตา ๒ อาวุโส สํคฺคฺ ปวิวิตฺตสฺส วิหฺรโต สํวกา
 วิเวกมฺนุสฺสึกฺขนฺติ ฯ

[๒๖] ตตฺตฺราวุโส โถโก ๑ ปาปโก โทโส ๑ ปาปโก
 โถภสฺส ๑ ปหฺนาย โทสฺส ๑ ปหฺนาย อตฺติ มชฺฌิมา
 ปฏิปทา จกฺขุภรณํ ฅาณภรณํ อฺปสํมาย อภินฺนํ สมนฺโพชาย
 นิพฺพานาย สํวคฺคฺติ ฯ กตฺมา ๑ สํ อาวุโส มชฺฌิมา ปฏิปทา
 จกฺขุภรณํ ฅาณภรณํ อฺปสํมาย อภินฺนํ สมนฺโพชาย นิพฺพานาย
 สํวคฺคฺติ ฯ อยฺเมว อวฺโย อวฺจฺจิกโก มคฺโค เสยฺยถิํ สมนฺมาทิจฺจิ
 สมนฺมาสํกฺกปโป สมนฺมาวาจา สมนฺมากมฺมฺนฺโต สมนฺมาอาชีโว สมนฺมา-
 วายาโม สมนฺมาสํคฺติ สมนฺมาสํมาธิ ฯ อยฺ ๒ สํ อาวุโส มชฺฌิมา
 ปฏิปทา จกฺขุภรณํ ฅาณภรณํ อฺปสํมาย อภินฺนํ สมนฺโพชาย
 นิพฺพานาย สํวคฺคฺตฺติ ฯ ตตฺตฺราวุโส โโก ๑ ปาปโก อฺปนาโ

ภยภเววสุตฺตํ

[๒๗] เขวมเม สํกํ เอกํ สํมยํ ภควา สํวตฺถิยํ วิหริติ
 เชตวเน อนาถปิ่นฺนํชิตํ อารามे ๑ อถ ๒ ชาณฺณํโสณิ
 พฺราหฺมโณ เยน ภควา เทนฺนํสํกมิ อฺปฺสํกมิทฺวา ภควตา สํทฺธิ
 สํมุโมทิตํ สํมุโมทนียํ กถํ สํวราณํยํ วุตฺติสํวเรทฺวา เอกมฺหํ นิสํสํ ๑

[๒๘] เอกมฺหํ นิสินฺโน ๒ ชาณฺณํโสณิ พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ
 เอตทวโจ เยเม โภ โคตม กุตฺตปฺตฺตา ภวนฺตํ โคตมํ อุตฺตํ
 สํทฺธา อคารสํมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา ภวนฺเตสํ โคตโม ปุพฺพํ
 ภวนฺเตสํ โคตโม พหุการโ ภวนฺเตสํ โคตโม สํมาทเปตา โภโต
 จ ปน โคตมสฺส สํ ชนตา ทิฏฺฐจํนาคํ อปชฺชตฺติ ๑ เอวเมตํ
 พฺราหฺมณ เอวเมตํ พฺราหฺมณ เย เต พฺราหฺมณ กุตฺตปฺตฺตา
 มํ อุตฺตํ สํทฺธา อคารสํมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา อหํ เตสํ
 ปุพฺพํ อหํ เตสํ พหุการโ อหํ เตสํ สํมาทเปตา มมญฺจ
 ปน สํ ชนตา ทิฏฺฐจํนาคํ อปชฺชตฺติ ๑

[๒๙] ทฺวริสํภวานิ หิ โภ โคตม อรณฺณวนปตฺถานิ^๑ ปนฺตานิ
 เสนาสนานิ ทฺวกรํ ปวิเวกํ ทฺวกริรํ เอกคฺเต หรณฺติ มณฺเฑ
 มโน วณานิ สํมาชี อตฺถมานสฺส ภิกฺขุโนติ ๑ เอวเมตํ พฺราหฺมณ
 เอวเมตํ พฺราหฺมณ ทฺวริสํภวานิ หิ พฺราหฺมณ อรณฺณวนปตฺถานิ

---

๑ ส. อรณฺณ เว วณปตฺถานิ ๑

๓๒] มุตปริยายวคฺคตฺส ภยภเรวสฺสฺส เต โสฬสฺส เสนาสนปริยายา ๒๘
ปนฺตานิ เสนาสนานิ ทุกฺกํ ปวิเวกํ ทฺวกริมํ เอกคฺเต หรฺนฺติ
มณฺเฒ มโน วณฺนิ สฺมาธึ อตฺถมาณสฺส ภิกฺขุโนติ ฯ

[๓๐] มยฺหํ ไซ พฺราหฺมณ ปุพฺเพว สมนฺโพชา อน-
ภิสฺมฺพุทฺธสฺส โพรธตฺตสฺสฺสว สโต เอกทโหสิ ทฺวกริสฺมฺภวานิ หิ ไซ
อวณฺณวณฺตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ทุกฺกํ ปวิเวกํ ทฺวกริมํ
เอกคฺเต หรฺนฺติ มณฺเฒ มโน วณฺนิ สฺมาธึ อตฺถมาณสฺส
ภิกฺขุโนติ ฯ

[๓๑] ตสฺส มยฺหํ พฺราหฺมณ เอกทโหสิ เย ไซ เกจิ
สฺมณา วา พฺราหฺมณา วา อปฺปวิสฺสุทฺธกายกมฺมฺนฺตา อวณฺณ-
วณฺตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺเฐวณฺติ อปฺปวิสฺสุทฺธกาย-
กมฺมฺนฺตสฺสฺสโถสฺสฺสเหตุ ทเว เต โภณฺโต สฺมณพฺราหฺมณา อกฺคตํ
ภยภเรวํ อวฺหณฺติ ฯ น ไซ ปนฺทํ อปฺปวิสฺสุทฺธกายกมฺมฺนฺโต
อวณฺณวณฺตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺเฐวณฺติ ปวิสฺสุทฺธกาย-
กมฺมฺนฺโตหฺมสฺมิ ฯ เย หิ โว อริยา ปวิสฺสุทฺธกายกมฺมฺนฺตา อวณฺณ-
วณฺตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺเฐวณฺติ เตสฺมํ อณฺเฏตโร
เขตฺมํ พฺราหฺมณ ปวิสฺสุทฺธกายกมฺมฺนฺตํ อคฺคฺติ สฺมปฺสฺสฺมาโน
ภิชฺชโย ปตฺโตมมาปาที อวณฺเฒ วิหาราย ฯ

[๓๒] ตสฺส มยฺหํ พฺราหฺมณ เอกทโหสิ เย ไซ เกจิ สฺมณา
วา พฺราหฺมณา วา อปฺปวิสฺสุทฺธวจฺจกมฺมฺนฺตา ฯ เป ฯ อปฺปวิสฺสุทฺธมโน-

๑ ส. อณฺเฏตโร ฯ

กมุมนฺตา อปฺปวิสุตฺตชาชฺชา อรณฺณวณฺปตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ
 ปฏฺฐิเสวณฺติ อปฺปวิสุตฺตชาชฺชาสนฺโทสฺสเหตุ หเว เต โภณฺโต สมน-
 พฺราหฺมณา อกฺขลํ ภยภะรํ อวฺหณฺติ ฯ น โช ปนาหํ
 อปฺปวิสุตฺตชาชฺชโว อรณฺณวณฺปตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวามิ
 วิสุตฺตชาชฺชโวหฺมสมฺมิ ฯ เย หิ वो อริยา วิสุตฺตชาชฺชา อรณฺณ-
 วณฺปตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ เตสฺมหํ อณฺเฑตโร
 เอตมํ พฺราหฺมณ วิสุตฺตชาชฺชวํ อคฺคตนิ สมนฺตฺตมาโน ภฺยโย
 ปตฺโตมมาปาถิ อรณฺณ เวหาราย ฯ

[๓๓] ศุสฺส มยฺหิ พฺราหฺมณ เอคทโหสิ ยะ โช เกจิ
 สมนฺตา วา พฺราหฺมณา วา อนิขฺฌาตุ กามะสุ ติพฺพสํวารา
 อรณฺณวณฺปตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ อนิขฺฌาตุ-
 กามะสุติพฺพสํวาราสฺนฺโทสฺสเหตุ หเว เต โภณฺโต สมนฺตพฺราหฺมณา
 อกฺขลํ ภยภะรํ อวฺหณฺติ ฯ น โช ปนาหํ อนิขฺฌาตุ กามะสุ
 ติพฺพสํวาราคิ อรณฺณวณฺปตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวามิ
 อนนิขฺฌาตุหฺมสมฺมิ ฯ เย หิ वो อริยา อนนิขฺฌาตุ อรณฺณ-
 วณฺปตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ เตสฺมหํ อณฺเฑตโร
 เอตมํ พฺราหฺมณ อนนิขฺฌาตุํ อคฺคตนิ สมนฺตฺตมาโน ภฺยโย
 ปตฺโตมมาปาถิ อรณฺณ เวหาราย ฯ

[๓๔] ศุสฺส มยฺหิ พฺราหฺมณ เอคทโหสิ ยะ โช เกจิ
 สมนฺตา วา พฺราหฺมณา วา พฺยาปนฺนจิตฺตา ปทฺฐจฺจนสงฺกปฺปา

๓๖] มุตปริยายวคฺคสุตฺตํ ภยเบรเวสุตฺเต โสฬสํ เสนาสนปริยายา ๓๓

อรรถณฺวณฺปะตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ พฺยาปนฺนจิตฺต-
ปะทฺฐจฺจนฺตํกุปฺปํ สันโทสํเหตุํ หเว เต โภณฺโต สมนฺพฺราหฺมณา
อภฺยสฺสํ ภยเบรเว อวฺหณฺติ ฯ น โช ปนาหํ พฺยาปนฺนจิตฺโต
ปะทฺฐจฺจนฺตํกุปฺโป อรรถณฺวณฺปะตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ
เมตฺตจิตฺโตหฺมสฺมิ ฯ ยํ หิ โว อริยา เมตฺตจิตฺตา อรรถณฺว-
ณฺปะตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ เตสฺมํ อญฺเฏโร
เอตมํ พฺราหฺมณ เมตฺตจิตฺตํ อตฺตนิ สมนฺปฺสฺสํมาโน ภิชฺชโย
ปะตฺถโถมมาปาถิ อรรถณฺเฏ วิหาราย ฯ

[๓๕] ตสฺสํ มยฺหํ พฺราหฺมณ เอตทโหสิ ยํ โช เกจิ
สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา ถันมิทฺธปะริยฺยูจฺจิตา อรรถณฺวณฺปะตฺถานิ
ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ ถันมิทฺธปะริยฺยูจฺจาณ สันโทสํเหตุํ
หเว เต โภณฺโต สมนฺพฺราหฺมณา อภฺยสฺสํ ภยเบรเว อวฺหณฺติ ฯ
น โช ปนาหํ ถันมิทฺธปะริยฺยูจฺจิตํ อรรถณฺวณฺปะตฺถานิ ปนฺตานิ
เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ วิคตถันมิทฺธโหหฺมสฺมิ ฯ ยํ หิ โว อริยา
วิคตถันมิทฺธธา อรรถณฺวณฺปะตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ
เตสฺมํ อญฺเฏโร เอตมํ พฺราหฺมณ วิคตถันมิทฺธํ อตฺตนิ
สมนฺปฺสฺสํมาโน ภิชฺชโย ปะตฺถโถมมาปาถิ อรรถณฺเฏ วิหาราย ฯ

[๓๖] ตสฺสํ มยฺหํ พฺราหฺมณ เอตทโหสิ ยํ โช เกจิ
สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา อุกฺกขตา อวฺปฺสํนฺตจิตฺตา อรรถณฺว-
ณฺปะตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ อุกฺกขตาอวฺปฺสํนฺตจิตฺต-

สนฺโทสฺสเหตฺว หเว เต โภญฺโต สมนพฺรหฺมณา อกฺุสฺสํ ภยภเรวํ
 อวุหฺยนฺติ ฯ น โส ปนาหํ อุกฺุชฺโศ อวุปสฺสนฺตจิตฺโต อรณฺณ-
 วนปตฺตณฺนิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺิเสวามิ วุปสฺสนฺตจิตฺโตหฺมสมฺมิ ฯ
 เย หิ โว อริยา วุปสฺสนฺตจิตฺตา อรณฺณวนปตฺตณฺนิ ปนฺตานิ
 เสนาสนานิ ปฏฺิเสวณฺติ เตสฺมํ อณฺณคโร เอตมํ พฺรหฺมณ
 วุปสฺสนฺตจิตฺตํ อตฺตนิ สมฺปสฺสํมาโน ภฺยฺโย ปตฺโตมมาปาถํ
 อรณฺณเ เวหาราย ฯ

[๓๗] ตสูตรํ มยฺหํ พฺรหฺมณ เอตทโหสิ ย โส เกจิ
 สมนา วา พฺรหฺมณา วา กงฺขํ วิจิจฺจํ อรณฺณวนปตฺตณฺนิ
 ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺิเสวณฺติ กงฺขวิจิจฺจํสนฺโทสฺสเหตฺว หเว เต
 โภญฺโต สมนพฺรหฺมณา อกฺุสฺสํ ภยภเรวํ อวุหฺยนฺติ ฯ น โส
 ปนาหํ กงฺขํ วิจิจฺจํ อรณฺณวนปตฺตณฺนิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ
 ปฏฺิเสวามิ ตินฺนวิจิจฺจํโหหฺมสมฺมิ ฯ เย หิ โว อริยา ตินฺน-
 วิจิจฺจนา อรณฺณวนปตฺตณฺนิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺิเสวณฺติ
 เตสฺมํ อณฺณคโร เอตมํ พฺรหฺมณ ตินฺนวิจิจฺจํอตฺตนิ
 สมฺปสฺสํมาโน ภฺยฺโย ปตฺโตมมาปาถํ อรณฺณเ เวหาราย ฯ

[๓๘] ตสูตรํ มยฺหํ พฺรหฺมณ เอตทโหสิ ย โส เกจิ
 สมนา วา พฺรหฺมณา วา อตฺตกุกฺกัสนฺกา ปรวมฺภํ อรณฺณ-
 วนปตฺตณฺนิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺิเสวณฺติ อตฺตกุกฺกัสนฺ ปรวมฺภน-
 สฺนโทสฺสเหตฺว หเว เต โภญฺโต สมนพฺรหฺมณา อกฺุสฺสํ ภยภเรวํ

๔๐] มุตปริยายวคฺคตฺส ทยเกรวตฺตเต โสฬส เสนาสนปริยาชา ๓๓

ชวฺยนฺติ ฯ น ไช ปนาหิ อตฺตกุกฺกสโก ปรวมฺภิ อรณฺณวณปตฺตานิ
ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺิเสวามิ อนตฺตกุกฺกสโก อปรวมฺภิหฺมสฺมิ ฯ
เย หิ โว อริยา อนตฺตกุกฺกสกา อปรวมฺภิ อรณฺณวณปตฺตานิ
ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺิเสวณฺติ เตสฺมหิ อณฺเฑตโร เอตมฺหิ
พฺรหฺมณ อนตฺตกุกฺกสกํ อปรวมฺภิตํ อตฺตนิ สฺมปฺสฺสฺมาโน ภฺยโย
ปตฺโตมมาปาที อรณฺเฑ วิหาราย ฯ

[๓๘] ตตฺส มยฺหิ พฺรหฺมณ เอตทโหสิ เย ไช เกจิ
สฺมณา วา พฺรหฺมณา วา ฉมฺภิ ภิกฺขุชาติกา อรณฺณวณปตฺตานิ
ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺิเสวณฺติ ฉมฺภิภิกฺขุชาติกสฺสทิสฺสเหตุ หเว
เต โภณฺโต สฺมณพฺรหฺมณา อกฺุสฺสํ ทยเกรวํ ชวฺยนฺติ ฯ น ไช
ปนาหิ ฉมฺภิ ภิกฺขุชาติโก อรณฺณวณปตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ
ปฏฺิเสวามิ วิคตโตมฺหิโสหฺมสฺมิ ฯ เย หิ โว อริยา วิคตโตมฺหิสา
อรณฺณวณปตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺิเสวณฺติ เตสฺมหิ
อณฺเฑตโร เอตมฺหิ พฺรหฺมณ วิคตโตมฺหิสํ อตฺตนิ สฺมปฺสฺส-
มาโน ภฺยโย ปตฺโตมมาปาที อรณฺเฑ วิหาราย ฯ

[๔๐] ตตฺส มยฺหิ พฺรหฺมณ เอตทโหสิ เย ไช เกจิ
สฺมณา วา พฺรหฺมณา วา ตาภสฺสกุการสฺสิตอกํ นิกายมานา
อรณฺณวณปตฺตานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺิเสวณฺติ ตาภสฺสกุการ-
สฺสิตอกนิกายมานสฺสทิสฺสเหตุ หเว เต โภณฺโต สฺมณพฺรหฺมณา
อกฺุสฺสํ ทยเกรวํ ชวฺยนฺติ ฯ น ไช ปนาหิ ตาภสฺสกุการสฺสิตอกํ

๓๕   ต่อกุณฑลปิฏก มชฺฌิมนิกายสูตร มุฏปนุณาสกั   [๔๑]

นิกามยมาโน อรณฺณวณปคฺคณานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวามิ
อပ္ปิจฺจุโณหฺมสมฺมิ ฯ เย หิ โว อริยา อပ္ปิจฺจุตา อรณฺณวณปคฺคณานิ
ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวณฺติ เตสฺมํ อญฺเจตโร เอตมํ
พฺรหฺมณ อပ္ปิจฺจุตํ อคฺคณิ สํปสฺสํมาโน ภิกฺขุโย ปตฺโตมมาปาถิ
อรณฺณเณ วิหาราย ฯ

[๔๑] ตสูตร มยฺหํ พฺรหฺมณ เอตทโหสิ เย โช เกจิ
สมฺณา วา พฺรหฺมณา วา กุสฺสํตา หีนวิริยา อรณฺณวณปคฺคณานิ
ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวณฺติ กุสฺสํตา หีนวิริยํ สฺนุโทสํเหตุ หเว เต
โกณฺโถ สมณพฺรหฺมณา อกุสฺสํ ภาเยวํ อวฺหณฺติ ฯ น โช
ปนาหํ กุสฺสํโต หีนวิริโย อรณฺณวณปคฺคณานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ
ปฏิเสวามิ อารทฺธวิริยํหฺมสมฺมิ ฯ เย หิ โว อริยา อารทฺธวิริยา
อรณฺณวณปคฺคณานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวณฺติ เตสฺมํ
อญฺเจตโร เอตมํ พฺรหฺมณ อารทฺธวิริยํ อคฺคณิ สํปสฺสํ-
มาโน ภิกฺขุโย ปตฺโตมมาปาถิ อรณฺณเณ วิหาราย ฯ

[๔๒] ตสูตร มยฺหํ พฺรหฺมณ เอตทโหสิ เย โช เกจิ
สมฺณา วา พฺรหฺมณา วา มุจฺจุสฺสํตํ อสํปชานา อรณฺณ-
วณปคฺคณานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวณฺติ มุจฺจุสฺสํตํ อสํปชาน-
สฺนุโทสํเหตุ หเว เต โกณฺโถ สมณพฺรหฺมณา อกุสฺสํ ภาเยวํ
อวฺหณฺติ ฯ น โช ปนาหํ มุจฺจุสฺสํตํ อสํปชานอ อรณฺณ-
วณปคฺคณานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏิเสวามิ อูปฺมุจฺจิตํตํหฺมสมฺมิ ฯ

๔๕] มุถปริยายวคฺคตฺส ภยเกรวสุตฺเต โสฬสฺส เสนาสนปริยายา ๓๕

เย หิ โว อริยา อูปฺปจฺจิตฺตํ อรณฺณวณปคฺคณานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ
ปฏฺฐิเสวณฺติ เตสฺมํ อณฺเฑตโร เอตมํ พฺราหฺมณ อูปฺปจฺจิตฺตํ
อคฺคณิ สํปฺปสฺสํมาโน ภิกฺขุโย ปตฺโตมมาปาถิ อรณฺเณ วิหาราย ฯ

[๔๓] ตสฺสํ มยฺหิ พฺราหฺมณ เอตทโหสิ ยะ โช เกจิ
สํณนา วา พฺราหฺมณา วา อสฺมาหิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา อรณฺณ-
วณปคฺคณานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ อสฺมาหิตวิพฺภนฺตจิตฺต-
สนฺโทสฺสเหตุ ทเว เต โภณฺโต สมนพฺราหฺมณา อกฺขตํ ภยเกรวํ
อวฺหณฺติ ฯ น โช ปนาหิ อสฺมาหิตา วิพฺภนฺตจิตฺตา อรณฺณ-
วณปคฺคณานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวามิ สฺมาธิสํปฺนโน-
หฺมสฺมิ ฯ ยะ หิ โว อริยา สฺมาธิสํปฺนนา อรณฺณวณปคฺคณานิ
ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ เตสฺมํ อณฺเฑตโร เอตมํ
พฺราหฺมณ สฺมาธิสํปฺนํ อคฺคณิ สํปฺปสฺสํมาโน ภิกฺขุโย ปตฺโตมมาปาถิ
อรณฺเณ วิหาราย ฯ

[๔๔] ตสฺสํ มยฺหิ พฺราหฺมณ เอตทโหสิ ยะ โช เกจิ
สํณนา วา พฺราหฺมณา วา ทุปฺปปณฺณา เอตมฺภา อรณฺณวณปคฺคณานิ
ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ ทุปฺปปณฺเณเอตมฺก สมนฺโทสฺสเหตุ ทเว
เต โภณฺโต สมนพฺราหฺมณา อกฺขตํ ภยเกรวํ อวฺหณฺติ ฯ น โช
ปนาหิ ทุปฺปปณฺโณ เอตมฺภอ อรณฺณวณปคฺคณานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ
ปฏฺฐิเสวามิ ปณฺเฑตสํปฺนโนหฺมสฺมิ ฯ ยะ หิ โว อริยา ปณฺเฑต-
สํปฺนนา อรณฺณวณปคฺคณานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวณฺติ

เตสํหํ อณฺณคโร เอตมํ พุราหุมน ปรณฺณาสํปทํ อคฺคฺติ
 สํมุตฺตมาโน ภฺยโย ปถฺโตมมาปาที อรณฺณเว วิหาราย ฯ
 โสฬสปริยายํ นิฏฺฐิตํ ฯ

[๔๕] ศสฺส มยฺหํ พุราหุมน เอตทโหสิ ยนฺนุนาหํ ยา ตา
 รคฺคิโย อภฺยเวตา อภฺยคฺคิยา จาคฺคฺทสฺส ปณฺจทสฺส อญฺจํ จ
 ปกฺขสฺส ตถารุปาสฺส รคฺคฺสฺส ยานิ ตานิ อารามเจตฺยานิ วณเจตฺยานิ
 รุกฺขเจตฺยานิ ภิสฺสณานิ สโถมทํสํนิ ตถารุเปสฺส เสนาสฺสเนสฺส วิหเรยฺยํ ฯ
 อปฺเปวณาม คํ ภยเกรวํ ปสฺสเสยฺยนฺติ ฯ โส ไซ อหํ พุราหุมน
 อปรณ สมนฺน ยา ตา รคฺคิโย อภฺยเวตา อภฺยคฺคิยา จาคฺคฺทสฺส
 ปณฺจทสฺส อญฺจํ จ ปกฺขสฺส ตถารุปาสฺส รคฺคฺสฺส ยานิ ตานิ
 อารามเจตฺยานิ วณเจตฺยานิ รุกฺขเจตฺยานิ ภิสฺสณานิ สโถมทํสํนิ
 ตถารุเปสฺส เสนาสฺสเนสฺส วิหรามิ ตตฺถ จ เม พุราหุมน วิหโร
 มิโค วา อากฺขณฺติ โมโร วา กญฺจํ ปาเคติ วาโต วา ปณฺณณสฺสํ
 เอเวติ ฯ ศสฺส มยฺหํ พุราหุมน เอวํ โหติ เอตํ นฺน คํ
 ภยเกรวํ อากฺขณฺตํติ ฯ ศสฺส มยฺหํ พุราหุมน เอตทโหสิ
 กิณฺนุไซ อหํ อณฺณทคฺคฺส ภยปฏิกงฺขํ วิหรามิ ยนฺนุนาหํ ยถา-
 ภูตสฺส ยถาภูตสฺส เม คํ ภยเกรวํ อากฺขณฺติ ตถาภูโต ตถาภูโตว
 คํ ภยเกรวํ ปฏฺวิเนยฺยนฺติ ฯ ศสฺส มยฺหํ พุราหุมน จงฺกมนฺนศสฺส
 คํ ภยเกรวํ อากฺขณฺติ ฯ โส ไซ อหํ พุราหุมน เนว ตาว

๓ ส. ปคฺคสฺสํ ฯ

๔๖] มุลปริยายวคฺคตฺส ภยเกรวตฺตเต อสฺมโมหมฺมตา ๓๗

คิฏฺฐามิ น นิสฺสํทามิ น นิปฺชํซามิ ยาว จงฺกมฺนุโตว ตํ ภยเกรวํ
ปฏฺวิเนมิ ฯ ตตฺส มยฺหิ พฺราหฺมณ จิตฺตตฺส ตํ ภยเกรวํ อากฺขติ ฯ
โส ไซ อหิ พฺราหฺมณ เหว ตาว จงฺกมามิ น นิสฺสํทามิ น
นิปฺชํซามิ ยาว จิโตว ตํ ภยเกรวํ ปฏฺวิเนมิ ฯ ตตฺส มยฺหิ
พฺราหฺมณ นิสฺสนฺตฺส ตํ ภยเกรวํ อากฺขติ ฯ โส ไซ อหิ
พฺราหฺมณ เหว ตาว นิปฺชํซามิ น คิฏฺฐามิ น จงฺกมามิ ยาว
นิสฺสนฺโนว ตํ ภยเกรวํ ปฏฺวิเนมิ ฯ ตตฺส มยฺหิ พฺราหฺมณ
นิปฺนฺตฺส ตํ ภยเกรวํ อากฺขติ ฯ โส ไซ อหิ พฺราหฺมณ
เหว ตาว นิสฺสํทามิ น คิฏฺฐามิ น จงฺกมามิ ยาว นิปฺนฺโนว
ตํ ภยเกรวํ ปฏฺวิเนมิ ฯ

[๔๖] สฺนฺติ ไซ ปน พฺราหฺมณ เอเก สฺมณพฺราหฺมณา
รตฺตํเยว สฺมานํ ทิวาทิ สฺนฺชานนฺติ ทิวายเว สฺมานํ รตฺตํติ
สฺนฺชานนฺติ อิทมฺหิ เตสํ สฺมณพฺราหฺมณานํ สฺมโมหวิหารสฺมํ
วทามิ ฯ อหิ ไซ ปน พฺราหฺมณ รตฺตํเยว สฺมานํ รตฺตํติ
สฺนฺชานามิ ทิวายเว สฺมานํ ทิวาทิ สฺนฺชานามิ ฯ ยํ ไซ ตํ
พฺราหฺมณ สฺมฺมา วทมาโน วเทยฺย อสฺมโมหมฺโม สฺตฺโต โถเก
อุปฺปนฺโน พฺหุชนหิตาย พฺหุชนสฺสํชาย โถกานุกมฺปกาย อตฺถาย
หิตาย สฺสํชาย เทวมนุสฺสํชานนฺติ ฯ มเมว ตํ สฺมฺมา วทมาโน วเทยฺย
อสฺมโมหมฺโม สฺตฺโต โถเก อุปฺปนฺโน พฺหุชนหิตาย พฺหุชนสฺสํชาย
โถกานุกมฺปกาย อตฺถาย หิตาย สฺสํชาย เทวมนุสฺสํชานนฺติ ฯ

[๔๗] อารทฺธํ โห ปณ เม พฺราหฺมณ วิริยํ อโหสิ อตฺถตฺถํ
อุปฏฺฐจิตฺตา สติ อปฺปมมฺมุชฺสา^๑ ปสฺสํทฺโห กาโย อสํวรทฺโห สํมาหิตํ
จิตฺตํ เอกกฺกํ ฯ โส^๒ โห อหํ พฺราหฺมณ วิวิจุเจว กาเมหิ
วิวิจุจ อกฺกุสฺสเถหิ ชมฺเมหิ สวิตกฺกํ สฺวีจารํ วิเวกขํ ปิตีสุขํ ปจฺมี
ณานํ อุปสํมปฺปชฺช วิหาสี วิตกฺกวิจารานํ วูปสํมา อชฺฌตฺตํ
สํมปฺปสาหนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ สํมาริขํ ปิตีสุขํ
ทฺติยํ ฌานํ อุปสํมปฺปชฺช วิหาสี ปิติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก จ
วิหาสี สโต จ สํมปฺปชาโน สฺสชฺฌนฺจ กาเยน ปฏฺฐิสงฺเวเทสี ยนฺตํ
อริยา อาจิกฺขนฺติ อุเปกฺขโก สติมา สฺสชฺชวารีตฺติ คตฺติยํ ฌานํ
อุปสํมปฺปชฺช วิหาสี สฺสชฺชสฺส จ ปหานา ทฺกฺขชฺชสฺส จ ปหานา
ปฺพุเพว โสมนสฺสโตมฺมณสฺसानํ อตฺถถกฺมา อทฺทชฺชมฺมุชฺสา อุเปกฺขาสติ-
ปาริสฺสทฺธิ จตฺตํ ฌานํ อุปสํมปฺปชฺช วิหาสี ฯ

[๔๘] โส เอวํ สํมาหิตเต จิตฺเต ปริสฺสทฺธเต ปริโยทาเต อนนฺดเก
วิกฺขรฺปฏฺธิเตเส มุทฺทญฺเต กมฺมณิเย จิตฺเต อาเนชฺชปฺปคฺเต^๒ ปฺพุเพ-
นิวาसानุสฺสตีวณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมสี ฯ โส อเนกวิหิตํ
ปฺพุเพนิवासํ อนุสฺสจฺจามิ เสยฺยถํทํ เอกมฺมึ ชาติํ เทวึ ชาติโย
ติสฺโสมี ชาติโย จตฺสโสมี ชาติโย ปณฺจมี ชาติโย ทสฺมี ชาติโย
วิธมฺมึ ชาติโย ติสฺมมึ ชาติโย จตฺตพัสสมฺมึ ชาติโย ปณฺณาสมฺมึ
ชาติโย ชาติสคฺคมฺมึ ชาติสทฺสสมฺมึ ชาติสคคฺสทฺสสมฺมึ อนนฺตมฺมึ

๑. ส. อตฺมมฺมุชฺสา ฯ ๒. ส. อาเนชฺชปฺปคฺเต ฯ

നട

നട

[๔๘] ไส้ เอว ส้มาคีเต จิตฺเต ปริสุทฺธเ ปริโยทาคเ อนนฺกณ
 วิคฺคูปกฺกิตฺเต มุทฺทเ กมฺมณิเย จิตฺ อาเนนฺชปฺปคฺคเ สัตฺตนา
 จคฺคูปาตณณาย จิตฺคํ อภินินฺนาเมสํ ฯ ไส้ ทิพฺเพน จกฺขฺนา
 วิสุทฺธเเน อตฺติกกนฺตมานุสฺสเเน สัตฺตเ ปสฺสํสามิ จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน
 ทึเน ปณฺเฑ สํวณฺเเน ทุพฺพณฺเเน สํกฺเค ทุคฺคเ ยถากมฺมูปคเ
 สัตฺตเ ปชานามิ อิมเ วต โภณฺโต สัตฺตนา กายทฺจฺจริเตน
 สมนฺนาคตา วจฺจฺทฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา
 อริยานํ อุปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิจิภา มิจฺฉาทิฏฺฐิจิกมฺมสํมาทวนา เค
 กายสํสํ เกททา ปรมฺมมรณา อปายํ ทุคฺคคํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปนฺนา
 อิมเ วา ปน โภณฺโต สัตฺตนา กายสํจฺจริเตน สมนฺนาคตา วจฺจฺจฺจริเตน
 สมนฺนาคตา มโนสํจฺจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อนุปฺวาทกา สมนฺมา-

६०

[୫୦]

ทง

[&]

๖] โส เอวํ สฺมาหิตะ จิตฺเต ปริสํพุทฺเธ ปรีโยทาทะ อนนฺตเจเน

วิเศษ มหาคะ กรมมุนีเย จิต อาเนนชปตเต อาสวาม

၁၂၁

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

มาลี   อย   ทุกขตมฺหุโยค   ยถาภูต   อพฺภวนฺนาถ   อย

โรคนี้ ยากมาก อพภณณาสิ อยู่ ทุกชนโรชคามน ปรูปทาต

[illegible]

โยติ โยธาตํ อพภเวสํ อัม ชววิโรจิติ ยธา-

၂၂၂

พญายุชฌาณ   ยย   ปาลกน เวศคามณ   มหามหาเด   ยถารูตี
 ๐   ๐   ๐   ๐   ๐

บาส ๗ คัสต์ เม เอว ซานโต เอว ปัสต์โต กามาตวาม

មុន្ត្រាត រាត្រាត ទិត្ត វិមុត្ត ឧបាសាត ទិត្ត

ก. วิมุตตคัมมัฏฐา วิมุตตมิตติ ญาณ อโหสิ ชีนา ชาติ

พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานชำระบัญชีเงินแผ่นดิน

ក្រុមហ៊ុន ព័ត៌មាន អរិយធម៌ បច្ចេកវិទ្យា និង ការងារ

๕๒] มุตปริยาวยคฺคสฺส ฃยเกรวสฺสํเต ปาณเปตฺสํวณคคตา ๕๓

อํ โห เม พุราหุณ รตฺติยา ปจฺฉิเม ยามे ตติยา วิชฺชา
อชิตตา อวิชฺชา วิหตา วิชฺชา อุပ္ปนฺนา ตโม วิหโต อาโตโก
อุပ္ปนฺโน ยถาคํ อပ္ปมคฺคสฺส อาตานิโน ปหิตคฺคสฺส วิหโรโต ฯ

[๕๓] สียา โห ปน เต พุราหุณ เอวํสฺส อชฺชาปี นฺ
สฺมโน โคตโม อวิตรโลโก อวิตโตโส อวิตโมโห คสฺมา อรณฺณ-
วนปตฺตานี ปนฺตานี เสนาสนานิ ปฏิจฺเจวตฺติ ฯ น โห ปนคํ
พุราหุณ เอวํ ทญฺสพฺพํ ฯ เทว โห อหํ พุราหุณ อคฺคณเส
สฺมปสฺสฺมาโน อรณฺณวนปตฺตานี ปนฺตานี เสนาสนานิ ปฏิจฺเจวามิ
อตฺตโน จ ทิฏฺฐมฺมสํวิหารํ สฺมปสฺสฺมาโน ปจฺฉิมญฺจ ชนคํ
อนุทฺตมปฺมาโนติ ฯ

[๕๔] อนุทฺตมปิตฺรปฺปา วตฺถํ โภคา โคตเมว ปจฺฉิมา ชนคา
ยถาคํ อรหตา สฺมมาสมฺพุทฺเธน ฯ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ
โภ โคตม . เสยฺยถาปี โภ โคตม นิกฺกขฺชิตํ वा อุกฺกขฺเชยฺย
ปฏิจฺฉนฺนํ वा วิวเรยฺย มุหฺหสฺสํ वा มลคํ อาจิกฺกเขยฺย อนฺชกาเร
วา เตถปฺปชฺโชคํ ชาเรยฺย จกฺขฺมนฺโต รูปานิ ทกฺขณคิตฺติ^๑ เขวเมว
โภคา โคตเมว อนฺเวยปริยาเยน ชฺมโม ปกาสิโต ฯ เอสงํ
ภวนคํ โคตมํ สํวณํ จฺจุณฺณํ ชฺมมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ อุปาสกํ
มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชคฺคเก ปาณเปตํ สํวณญฺคตฺตํ^๒ ฯ

ฃยเกรวสฺสํเต นินฺนิจิตํ จคฺคตํ ฯ

๑ ส. ทกฺขินคิตฺติ ฯ ๒ บ. สวณญฺคตฺตํ นิสฺสตี ฯ

อนงฺคนตฺตํ

[๕๓] เอวมฺเม สํ ตํ เอกํ สมํ ภควา สํวตฺถิยํ วิหริตี
เชตวนเ อนาถมฺปิณฑิตํ อารามํ ๑ ตตฺร โข อายสฺมา สํวปฺตฺโต
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ อากุโส ภิกฺขโวติ ๑ อากุโสติ โข เต ภิกฺขุ
อายสฺมโต สํวปฺตฺตํ ปจฺจุสฺสํ ๑

[๕๔] อายสฺมา สํวปฺตฺโต เอตทวโจ จตฺตาริเม อากุโส
ปฺกฺกตา สฺนโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี ๑ กตเม จตฺตาริ ๑
อิทฺทวโส เอกจฺโจ ปฺกฺกโต สํกฺกโนว สฺमानิ อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ
องฺกณฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑ อิธ ปนากุโส เอกจฺโจ ปฺกฺกโต
สํกฺกโนว สฺमानิ อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ องฺกณฺติ ยถาภูตํ
ปชานาติ ๑ อิทฺทวโส เอกจฺโจ ปฺกฺกโต อนงฺกโนว สฺमानิ
นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ องฺกณฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ๑ อิธ
ปนากุโส เอกจฺโจ ปฺกฺกโต อนงฺกโนว สฺमानิ นตฺถิ เม
อชฺฌตฺตํ องฺกณฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ๑ ตตฺรทวโส ยวายํ
ปฺกฺกโต สํกฺกโนว สฺमानิ อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ องฺกณฺติ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อयํ อิมสํ ทฺวินฺนํ ปฺกฺกตานํ สํกณฺนํเยว
สํ หันนปฺริโส อกฺขายติ ๑ ตตฺรทวโส ยวายํ ปฺกฺกโต สํกฺกโนว
สฺमानิ อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ องฺกณฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ
อยํ อิมสํ ทฺวินฺนํ ปฺกฺกตานํ สํกณฺนํเยว สํ เสฏฺฐปฺริโส

๕๕] มุตปริยายวคฺคสุตฺตํ อนนฺทกณฺธุเต จตฺตาโร ปุคฺคตา ๔๓

อกุทฺตยาติ ๑ ตตฺตฺราวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโต อนนฺทโกณฺว ตฺมาโน
นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ อํกณฺหนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อยํ อิมํ
ทฺวีนฺนํ ปุคฺคตํ อนนฺทกณฺหนฺติเยว สํ ตํ หีนํปริโส อกุทฺตยาติ ๑
ตตฺตฺราวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโต อนนฺทโกณฺว ตฺมาโน นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ
อํกณฺหนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ อยํ อิมํ ทฺวีนฺนํ ปุคฺคตํ
อนนฺทกณฺหนฺติเยว สํ เสฏฺฐํปริโส อกุทฺตยาติ ๑

[๕๕] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา มหาโมคฺคัลลฺลาโน อายสฺมํหํ
สํวริปฺปตํ เอตทวโจ โก นุ โห อ้าวโส สํวริปฺปตํ เหตุ โก
ปจฺจโย เยนิเมสํ ทฺวีนฺนํ ปุคฺคตํ อํกณฺหนฺติเยว สํ เอโก
หีนํปริโส อกุทฺตยาติ เอโก เสฏฺฐํปริโส อกุทฺตยาติ โก ปน้าวโส
สํวริปฺปตํ เหตุ โก ปจฺจโย เยนิเมสํ ทฺวีนฺนํ ปุคฺคตํ อนนฺทกณฺหนฺติเยว
สํ เอโก หีนํปริโส อกุทฺตยาติ เอโก เสฏฺฐํปริโส อกุทฺตยาติ ๑
ตตฺตฺราวุโส ยฺวายํ ปุคฺคโต อํกณฺว ตฺมาโน นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ
อํกณฺหนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ตสฺสํ ปาฏิกงฺขํ น กนฺทํ
ชเนตฺถติ น วายมิสฺสติ น วิริยํ อารภิสฺสติ ตสฺส อํกณฺธุตํ
ปหานาย ๑ โส สฺวาคิ สฺโตโส สฺโมโห อํกณฺว อํกณฺธุตํ
จิตฺโต กาทํ กวิสฺสติ ๑ เสยฺยถาปิ อ้าวโส กัสฺปาติ อภตฺตา
อาปณฺนา วา กมฺมารกฺกตา วา วเสน จ มเถน จ ปรีโยนทฺฐา
ตเมนํ สํมิกา น. เจว ปรีโยนทฺฐายํ น จ ปรีโยนทฺฐายํ วาปณฺ
๑ นํ นิกฺขิเปยฺยํ เอวณฺหิ สํ อ้าวโส กัสฺปาติ อปเวณ สมนฺ

สํกัฏฺฐจฺจตฺรา อสฺส มตฺตคฺคหิตาติ ฯ เอวมาวุโสติ ฯ เอวเมว ไช
 อาวุโส ยวายํ ปุคฺคโต สํกฺโคณว สฺมาโน อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ
 อํกณฺณติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ตสฺสเสตํ ปาฏิกงฺขํ น ฉนฺทํ
 ชเนตฺสํติ น วายมิตฺสํติ น วิริยํ อารภิตฺสํติ ตสฺส อํกณฺณสฺส
 ปหานาย ฯ โส อราโค สโตโส สโมโห สํกฺโคณ สํกัฏฺฐจฺจิตฺโต
 กาลํ กริตฺสํติ ฯ ตตฺตฺราวุโส ยวายํ ปุคฺคโต สํกฺโคณว สฺมาโน
 อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ อํกณฺณติ ยถาภูตํ ปชานาติ ตสฺสเสตํ ปาฏิกงฺขํ
 ฉนฺทํ ชเนตฺสํติ วายมิตฺสํติ วิริยํ อารภิตฺสํติ ตสฺส อํกณฺณสฺส
 ปหานาย ฯ โส อราโค อโทโส อโมโห อนํกฺโคณ อสํกัฏฺฐจฺ-
 จิตฺโต กาลํ กริตฺสํติ ฯ เสยฺยถาปิ อาวุโส กัถฺปาติ อาภตา
 อาปณา วา กมฺมารกฺกตา วา รเสน จ มเถน จ ปริโยนทฺฐา
 ตเมหํ สามีกา ปริภุญฺชเยยฺยํ เจว ปริโยทเปยฺยํ จ น จ นํ
 รชาปเถ นิกฺขิเปยฺยํ เอวญฺหิ ตา อาวุโส กัถฺปาติ อปเรน
 สมเยน ปริสุทฺฐา อสฺส ปริโยทาทาติ ฯ เอวมาวุโสติ ฯ เอวเมว
 ไช อาวุโส ยวายํ ปุคฺคโต สํกฺโคณว สฺมาโน อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ
 อํกณฺณติ ยถาภูตํ ปชานาติ ตสฺสเสตํ ปาฏิกงฺขํ ฉนฺทํ ชเนตฺสํติ
 วายมิตฺสํติ วิริยํ อารภิตฺสํติ ตสฺส อํกณฺณสฺส ปหานาย ฯ โส
 อราโค อโทโส อโมโห อนํกฺโคณ อสํกัฏฺฐจฺจิตฺโต กาลํ
 กริตฺสํติ ฯ ตตฺตฺราวุโส ยวายํ ปุคฺคโต อนํกฺโคณว สฺมาโน
 นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ อํกณฺณติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ ตสฺสเสตํ

๕๕] มุฏปริยาขวคฺคสฺส อนนฺทคณฺตฺตเต จตฺตาโร ปุคฺคตา ๔๕

ปาวฺกัณฺโฑ สุกฺกนินฺนํ มนฺตกริสฺสํ ตสฺส สุกฺกนินฺนํ มนฺตการา
ราโค จิตฺตํ อนนฺทคณฺตฺตติ ๑ โส สฺวาโค สฺโทโส สฺโมโห
สฺนฺคโคณ สฺนฺกิตฺติจฺจิตฺโต กถํ กริสฺสํ ๑ เสยฺยถาปํ อากุโส
กัธปาทิ อากตา อาปณา วา กมฺมารกฺกตา วา ปริสฺสุทฺธา ปริโยทาทา
ตเมนํ สํมิกา น เจว ปริกฺกนฺตฺตํ น จ ปริโยทเปยฺยํ ราชปเต
จ นํ นิกฺขิเปยฺยํ เอวณฺหิ สํ อากุโส กัธปาทิ อปเรน สมนฺ
สฺนฺกิตฺติจฺจํ อสฺส มตฺตคฺคหิตาติ ๑ เอวมากุโสติ ๑ เอวเมว โห
อากุโส ยวายํ ปุคฺคโค อนนฺทคณฺตฺตํ สมนํ นตฺติ เม อชฺฌตฺตํ
อนนฺทคณฺตฺตํ ยถากฺกํ นปฺปชานาติ ตสฺสํ ปาวฺกัณฺโฑ สุกฺกนินฺนํ
มนฺตกริสฺสํ ตสฺส สุกฺกนินฺนํ มนฺตการา ราโค จิตฺตํ อนนฺท-
คณฺตฺตติ ๑ โส สฺวาโค สฺโทโส สฺโมโห สฺนฺคโคณ สฺนฺกิตฺติจฺจิตฺโต
กถํ กริสฺสํ ๑ ตตฺตวากุโส ยวายํ ปุคฺคโค อนนฺทคณฺตฺตํ สมนํ
นตฺติ เม อชฺฌตฺตํ อนนฺทคณฺตฺตํ ยถากฺกํ ปชานาติ ตสฺสํ
ปาวฺกัณฺโฑ สุกฺกนินฺนํ มนฺตกริสฺสํ ตสฺส สุกฺกนินฺนํ มนฺตการา
ราโค จิตฺตํ อนนฺทคณฺตฺตติ ๑ โส อวาคอ อโทโส อโมโห
อนนฺทคณฺตฺตํ สนฺกิตฺติจฺจิตฺโต กถํ กริสฺสํ ๑ เสยฺยถาปํ อากุโส
กัธปาทิ อากตา อาปณา วา กมฺมารกฺกตา วา ปริสฺสุทฺธา ปริโยทาทา
ตเมนํ สํมิกา ปริกฺกนฺตฺตํ เจว ปริโยทเปยฺยํ จ น จ นํ
ราชปเต นิกฺขิเปยฺยํ เอวณฺหิ สํ อากุโส กัธปาทิ อปเรน
สมนํ ปริสฺสุทฺธวรา อสฺส ปริโยทาทาติ ๑ เอวมากุโสติ ๑

๕๖   สุตตบัพปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกํ   [๕๖]

เอวเมว โข อากุโส ยวายํ ปุคฺคโต อนนฺทโคณว สฺมาโน นตฺถิ
เม อชฺฌตฺตํ อชฺฌคณฺหิติ ยถากฺกตํ ปชานาติ ตสฺสเสตํ ปาฏิกงฺขํ
สํกัณฺหมิตฺตํ น มนฺตีกวิธสฺสตี ตสฺส สํกัณฺหมิตฺตสฺส อมนฺตีการว
ราโค จิตฺตํ นานุกฺขเสตฺสตี ฯ โส อวราโค อโทโส อโมโห
อนนฺทโคณ อสงฺกัณฺธิยฺจจิตฺโต กาทํ กวิธสฺสตี ฯ อयํ โข อากุโส
โมคฺคตฺตถาน เหตุ อयํ ปจฺจุโย เยนิเมสํ ทฺวีนํ ปุคฺคตถานํ
สงฺกณฺณายว สกํ เอโก หันนฺปริโส อกฺขายติ เอโก เสฏฺฐปฺริโส
อกฺขายติ อยํ โข ปนากุโส โมคฺคตฺตถาน เหตุ อยํ ปจฺจุโย
เยนิเมสํ ทฺวีนํ ปุคฺคตถานํ อนนฺทคณฺณายว สกํ เอโก หันนฺปริโส
อกฺขายติ เอโก เสฏฺฐปฺริโส อกฺขายตฺตี ฯ

[๕๖] อชฺฌณํ อชฺฌคณฺหิติ อากุโส วุจฺจติ กิธสฺส นุ โข
เอตํ อากุโส อชฺฌวณํ ยทิตํ อชฺฌคณฺหิติ ฯ ปาปกาณํ เอตํ อากุโส
อกฺกตถานํ อิจฺฉาวจฺจราณํ อชฺฌวณํ ยทิตํ อชฺฌคณฺหิติ ฯ

[๕๗] จานํ โข ปเนตํ อากุโส วิชฺชติ ยํ อิทฺเทกจฺจสฺส
ภิกฺขุโน เอวํ อิจฺฉา อปฺปชฺชเชยฺย อปฺปตฺติญฺจ วต อปฺปนฺโน
อสฺสํ น จ มํ ภิกฺขุ ชาเนยฺยํ อปฺปตฺตี อปฺปนฺโนติ ฯ จานํ
โข ปเนตํ อากุโส วิชฺชติ ยนฺตํ ภิกฺขุ ภิกฺขุ ชาเนยฺยํ อปฺปตฺตี
อปฺปนฺโนติ ฯ ชานนฺติ มํ ภิกฺขุ อปฺปตฺตี อปฺปนฺโนติ อิติ โส
กฺกมิตฺโต โหติ อปฺปตฺติตฺโต ฯ โย เจว โข อากุโส โกโป โย จ
อปฺปปจฺจุโย อุกฺกยเมตํ อชฺฌณํ ฯ

๖๐] มุตปริยายวคฺคสฺส อนนฺทกณฺตฺตฺเต เตวสฺส จตฺตถนฺทນํ ๔๗

[๕๘] จานํ โข ปเนตฺ อากุสฺสํ วิชฺชติ ยํ อิทฺเธจฺจสฺสํ
ภิกฺขุโน เอวํ อิจฺฉา อูปฺปชฺชเยยฺย อปฺปคฺคิตฺตํ วต อปฺปนฺโน
อสฺสํ อนนฺโร มํ ภิกฺขุ จิตฺเตยฺยํ โน สงฺฆมฺมชฺเชติ ฯ จานํ โข
ปเนตฺ อากุสฺสํ วิชฺชติ ยนฺตํ ภิกฺขุํ ภิกฺขุ สงฺฆมฺมชฺเช จิตฺเตยฺยํ
โน อนนฺโร ฯ สงฺฆมฺมชฺเช มํ ภิกฺขุ จิตฺเตนฺติ โน อนนฺโรหิ อิติ
สฺสํ กุมฺปีโต โหติ อปฺปคฺคิตฺโต ฯ โย เจว โข อากุสฺสํ โกโป โย
จ อปฺปจฺจโย อุกฺกยเมตฺตํ อณฺทกณฺ ๑

[๕๙] จานํ โข ปเนตฺ อากุสฺสํ วิชฺชติ ยํ อิทฺเธจฺจสฺสํ
ภิกฺขุโน เอวํ อิจฺฉา อูปฺปชฺชเยยฺย อปฺปคฺคิตฺตํ วต อปฺปนฺโน
อสฺสํ สํบฺบปฏิปฺปคฺคิตฺตํ มํ จิตฺเตยฺยํ โน อปฺปปฏิปฺปคฺคิตฺตํ ๑ จานํ
โข ปเนตฺ อากุสฺสํ วิชฺชติ ยนฺตํ ภิกฺขุํ อปฺปปฏิปฺปคฺคิตฺตํ จิตฺเตยฺย
โน สํบฺบปฏิปฺปคฺคิตฺตํ ๑ อปฺปปฏิปฺปคฺคิตฺตํ มํ จิตฺเตนฺติ โน สํบฺบปฏิ-
ปฺปคฺคิตฺตํ อิติ สฺสํ กุมฺปีโต โหติ อปฺปคฺคิตฺโต ฯ โย เจว โข
อากุสฺสํ โกโป โย จ อปฺปจฺจโย อุกฺกยเมตฺตํ อณฺทกณฺ ๑

[๖๐] จานํ โข ปเนตฺ อากุสฺสํ วิชฺชติ ยํ อิทฺเธจฺจสฺสํ
ภิกฺขุโน เอวํ อิจฺฉา อูปฺปชฺชเยยฺย อโห วต มเมว สฺสคฺคา
ปฏิปฺปจฺจติตฺวา ปฏิปฺปจฺจติตฺวา ภิกฺขุณํ ชมฺมํ เทเสยฺย น อณฺทกณฺ ภิกฺขุ
สฺสคฺคา ปฏิปฺปจฺจติตฺวา ปฏิปฺปจฺจติตฺวา ภิกฺขุณํ ชมฺมํ เทเสยฺยติ ๑
จานํ โข ปเนตฺ อากุสฺสํ วิชฺชติ ยํ อณฺทกณฺ ภิกฺขุํ สฺสคฺคา
ปฏิปฺปจฺจติตฺวา ปฏิปฺปจฺจติตฺวา ภิกฺขุณํ ชมฺมํ เทเสยฺย น ตํ ภิกฺขุ

៩៨ ឥតុត្តនបិដកេ មគ្គុទ្ទេសនិកាយស្ត ឆុតបណ្ណេនាសំកំ [២១]

ឥតុត្តា ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា ភិក្ខុនំ ឆមំ ពេស្សេយ ។
ចឈ្លំ ភិក្ខុំ ឥតុត្តា ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា ភិក្ខុនំ ឆមំ
ពេស្តេតិ អំ ឥតុត្តា ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា ភិក្ខុនំ ឆមំ
ពេស្តេតីតិ មិទិ តៃ កុប្បិកោ តៃតិ ចប្បត្ថិកោ ។ យោ ទេវ ឆៃ ចារុតៃ
តៃឃៃ យោ ។ ចប្បឃ្លីឃ្លី ចុក្ខមេតំ ចន្ទគណំ ។

[២១] ឆានំ ឆៃ ឃ្លីឃ្លី ចារុតៃ វិទុតិ មំ មិទេកុក្ខស្ត
ភិក្ខុនំ ចេវំ មិទុតា ចប្បឃ្លីឃ្លី ចតៃ វត អមេវ ភិក្ខុ
ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា កាមំ ភត្តតាយ ឃ្លីឃ្លីឃ្លី អំ ចឈ្លំ ភិក្ខុ
ភិក្ខុ ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា កាមំ ភត្តតាយ ឃ្លីឃ្លីឃ្លី ។ ឆានំ
ឆៃ ឃ្លីឃ្លី ចារុតៃ វិទុតិ មំ ចឈ្លំ ភិក្ខុ ភិក្ខុ ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា
ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា កាមំ ភត្តតាយ ឃ្លីឃ្លីឃ្លី អំ តំ ភិក្ខុ ភិក្ខុ ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា
ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា កាមំ ភត្តតាយ ឃ្លីឃ្លីឃ្លី ។ ចឈ្លំ ភិក្ខុ ភិក្ខុ
ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា កាមំ ភត្តតាយ ឃ្លីឃ្លីឃ្លី អំ ភិក្ខុ
ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា ឃ្លីឃ្លីឥតុត្តា កាមំ ភត្តតាយ ឃ្លីឃ្លីឃ្លី មិទិ តៃ កុប្បិកោ
តៃតិ ចប្បត្ថិកោ ។ យោ ទេវ ឆៃ ចារុតៃ តៃឃៃ យោ ។ ចប្បឃ្លីឃ្លី
ចុក្ខមេតំ ចន្ទគណំ ។

[២២] ឆានំ ឆៃ ឃ្លីឃ្លី ចារុតៃ វិទុតិ មំ មិទេកុក្ខស្ត
ភិក្ខុនំ ចេវំ មិទុតា ចប្បឃ្លីឃ្លី ចតៃ វត ចតៃ តមេយុ
ភត្តតុក្កេ ចក្កាស្តំ ចក្កតៃ ចក្កប្បិទ្ធា អំ ចឈ្លំ ភិក្ខុ
តមេយុ ភត្តតុក្កេ ចក្កាស្តំ ចក្កតៃ ចក្កប្បិទ្ធា ។ ឆានំ

๖๔] มุตปริยายวคฺคสฺส อนนฺทกณฺฐคฺเค เตรํสํ อฏฺฐมฺภกณฺ ๔๘

โฆ ปเนตฺ อากุโส วิชฺชติ ยํ อณฺโณ ภิกฺขุ ตเถยฺย ภตฺตคฺเค
อคฺคาสํ อคฺคโคทกํ อคฺคมีณฺทํ น โส ภิกฺขุ ตเถยฺย ภตฺตคฺเค
อคฺคาสํ อคฺคโคทกํ อคฺคมีณฺทํ ๑ อณฺโณ ภิกฺขุ ตเถยฺย ภตฺตคฺเค
อคฺคาสํ อคฺคโคทกํ อคฺคมีณฺทํ นานํ ตถามี ภตฺตคฺเค อคฺคาสํ
อคฺคโคทกํ อคฺคมีณฺทณฺทิตฺติ อิติ โส กุปฺปีโต โหติ อปฺปตฺตีโต ๑ โย
เจว โฆ อากุโส โกโป โย ๑ อปฺปจฺจโย อุกฺกเมตฺ อณฺทกณฺ ๑

[๖๓] จานํ โฆ ปเนตฺ อากุโส วิชฺชติ ยํ อิทฺเทจฺจสฺส
ภิกฺขุโน เอวํ อิจฺฉา อปฺปชฺชเยยฺย อโห วต อหเมว ภตฺตคฺเค
ภตฺตาวํ อณฺโณเมยฺย น อณฺโณ ภิกฺขุ ภตฺตคฺเค ภตฺตาวํ อณฺ-
โณเมยฺยติ ๑ จานํ โฆ ปเนตฺ อากุโส วิชฺชติ ยํ อณฺโณ ภิกฺขุ
ภตฺตคฺเค ภตฺตาวํ อณฺโณเมยฺย น โส ภิกฺขุ ภตฺตคฺเค ภตฺตาวํ
อณฺโณเมยฺย ๑ อณฺโณ ภิกฺขุ ภตฺตคฺเค ภตฺตาวํ อณฺโณเมยฺย นานํ
ภตฺตคฺเค ภตฺตาวํ อณฺโณเมยฺยติ อิติ โส กุปฺปีโต โหติ อปฺปตฺตีโต ๑
โย เจว โฆ อากุโส โกโป โย ๑ อปฺปจฺจโย อุกฺกเมตฺ อณฺทกณฺ ๑

[๖๔] จานํ โฆ ปเนตฺ อากุโส วิชฺชติ ยํ อิทฺเทจฺจสฺส
ภิกฺขุโน เอวํ อิจฺฉา อปฺปชฺชเยยฺย อโห วต อหเมว อารามคฺคานํ
ภิกฺขุณํ ชมฺมํ เทเสยฺย น อณฺโณ ภิกฺขุ อารามคฺคานํ ภิกฺขุณํ
shm̐ เทเสยฺยติ ๑ จานํ โฆ ปเนตฺ อากุโส วิชฺชติ ยํ อณฺโณ
ภิกฺขุ อารามคฺคานํ ภิกฺขุณํ ชมฺมํ เทเสยฺย น โส ภิกฺขุ อาราม-
คฺคานํ ภิกฺขุณํ shm̐ เทเสยฺย ๑ อณฺโณ ภิกฺขุ อารามคฺคานํ ภิกฺขุณํ

៥០   ឥតុត្ថប្បិកោ មធម្មិមនិកាយុត្តំ ធូត្ថបណ្ណាសកំ   [៦៥]

ឆម្ពំ តេស្តេតិ វាហំ ឧរាមគតានំ ភិក្ខុន្តំ ឆម្ពំ តេស្តេមីតិ ចិត្តិ
តៃ កុប្បិកោ តៃតិ ចប្បត្ថិកោ ។ យ ឡេ ខៃ ចាវុតៃ កៃហៃ យ
។ ចប្បុប្បុយ ចុក្កមេតំ ចង្កុកំ ។

[៦៥] ឆានំ ខៃ បណេតំ ចាវុតៃ វិធម្មតិ យំ ចិរេកុកុត្តុត្ត
ភិក្ខុនៃ ខេវំ ចិកុត្តា ចុប្បុប្បុយ ខៃ វត ខៃ វេ ឧរាមគតានំ
ភិក្ខុន្តំ ឆម្ពំ តេស្តេយំ ។ បេ ។ ចុបាសីកានំ ឆម្ពំ តេស្តេយំ ។ បេ ។
ចុបាសីកានំ ឆម្ពំ តេស្តេយំ ។ ចល្លិកោ ភិក្ខុ ឧរាមគតានំ
ចុបាសីកានំ ឆម្ពំ តេស្តេយាតិ ។ ឆានំ ខៃ បណេតំ ចាវុតៃ វិធម្មតិ
យំ ចល្លិកោ ភិក្ខុ ឧរាមគតានំ ចុបាសីកានំ ឆម្ពំ តេស្តេយ ។ ចល្លិកោ
ភិក្ខុ ឧរាមគតានំ ចុបាសីកានំ ឆម្ពំ តេស្តេតិ វាហំ ឧរាមគតានំ
ចុបាសីកានំ ឆម្ពំ តេស្តេមីតិ ចិត្តិ តៃ កុប្បិកោ តៃតិ ចប្បត្ថិកោ ។ យ
ឡេ ខៃ ចាវុតៃ កៃហៃ យ ។ ចប្បុប្បុយ ចុក្កមេតំ ចង្កុកំ ។

[៦៦] ឆានំ ខៃ បណេតំ ចាវុតៃ វិធម្មតិ យំ ចិរេកុកុត្តុត្ត
ភិក្ខុនៃ ខេវំ ចិកុត្តា ចុប្បុប្បុយ ខៃ វត មវេ ភិក្ខុ ឥក្កុកុយុ
កុកុកុយុ មាមេយុ ប្បុយុយុ ។ ចល្លិកោ ភិក្ខុ ភិក្ខុ ឥក្កុកុយុ
កុកុកុយុ មាមេយុ ប្បុយុយុ ។ ឆានំ ខៃ បណេតំ ចាវុតៃ
វិធម្មតិ យំ ចល្លិកោ ភិក្ខុ ភិក្ខុ ឥក្កុកុយុ កុកុកុយុ មាមេយុ
ប្បុយុយុ ។ ចល្លិកោ ភិក្ខុ ភិក្ខុ ឥក្កុកុយុ កុកុកុយុ មាមេយុ
ប្បុយុយុ ។ ចល្លិកោ ភិក្ខុ ភិក្ខុ ឥក្កុកុយុ កុកុកុយុ មាមេយុ

๖๘] มุถปริยายวคฺคสฺส อนนฺทกณฺเฐเต เตวสฺส พารสํมกฺกณํ ๕๓

ปฺมุเชนฺติ น มํ ภิกฺขุ สํกฺกโรหฺนฺติ ครุทฺทโรหฺนฺติ มาเนนฺติ ปฺมุเชนฺตํ
อิตฺติ โส กุปฺปีโต โหติ อปฺปตฺโต ๑ โย เจว ๒ อากุโส โกโป
โย ๑ อปฺปจฺจโย อุกฺกเมตฺติ อํกณฺ ๑

[๖๙] จานํ ๒ ปเนตฺติ อากุโส วิชฺชติ ยํ อิทฺเทจฺจสฺส
ภิกฺขุโน เหวํ อิจฺฉา อปฺปชฺชเยยฺย อโห วต มเมว ภิกฺขุโนโย ๑ เป ๑
อฺปาสกา ๑ เป ๑ อฺปาสกาโย สํกฺกเรยฺยํ ครุทฺทเรยฺยํ มาเนยฺยํ
ปฺมุเชยฺยํ น อณฺเฏ ภิกฺขุ อฺปาสกาโย สํกฺกเรยฺยํ ครุทฺทเรยฺยํ
มาเนยฺยํ ปฺมุเชยฺยนฺติ ๑ จานํ ๒ ปเนตฺติ อากุโส วิชฺชติ ยํ
อณฺเฏ ภิกฺขุ อฺปาสกาโย สํกฺกเรยฺยํ ครุทฺทเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปฺมุเชยฺยํ
น ตํ ภิกฺขุ อฺปาสกาโย สํกฺกเรยฺยํ ครุทฺทเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปฺมุเชยฺยํ ๑
อณฺเฏ ภิกฺขุ อฺปาสกาโย สํกฺกโรหฺนฺติ ครุทฺทโรหฺนฺติ มาเนนฺติ ปฺมุเชนฺติ
น มํ อฺปาสกาโย สํกฺกโรหฺนฺติ ครุทฺทโรหฺนฺติ มาเนนฺติ ปฺมุเชนฺตํ อิตฺติ
โส กุปฺปีโต โหติ อปฺปตฺโต ๑ โย เจว ๒ อากุโส โกโป โย
๑ อปฺปจฺจโย อุกฺกเมตฺติ อํกณฺ ๑

[๖๘] จานํ ๒ ปเนตฺติ อากุโส วิชฺชติ ยํ อิทฺเทจฺจสฺส
ภิกฺขุโน เหวํ อิจฺฉา อปฺปชฺชเยยฺย อโห วต อหเมว ตาภํ
อสฺสํ ปณฺตํ จัจฺจํ น อณฺโณ ภิกฺขุ ตาภํ อสฺสํ ปณฺตํ
จัจฺจํนฺติ ๑ จานํ ๒ ปเนตฺติ อากุโส วิชฺชติ ยํ อณฺโณ
ภิกฺขุ ตาภํ อสฺสํ ปณฺตํ จัจฺจํ น โส ภิกฺขุ ตาภํ อสฺสํ
ปณฺตํ จัจฺจํ ๑ อณฺโณ ภิกฺขุ ตาภํ ปณฺตํ จัจฺจํ นาทํ

๕๒   สุตตุนตปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกํ   [๖๘

ตถาภํ ปณฺตํ ตานํ จีวรานนฺติ อิติ โส ภูมิตฺโต โหติ อปฺปตฺตํโต ฯ โย
เจว โช อากุโส โกโป โย จ อปฺปจฺจโย อุกฺกมฺมํ อํคณํ ฯ

[๖๘] จานํ โช ปเนตํ อากุโส วิชฺชติ ยํ อิคฺเชจฺจสฺส
ภิกฺขุโน เอวํ อิจฺฉา อปฺปชฺชเยยฺย อโห วต อหเมว ตถาภํ
อสฺสํ ปณฺตํ ตานํ ปิณฑปาตํ ฯ เป ฯ ปณฺตํ ตานํ เสนาสํ นานํ ฯ เป ฯ
ปณฺตํ ตานํ คิถานปจฺจยเกสฺสชฺชปริกฺขารานํ น อญฺโฆ ภิกฺขุ ตถาภํ
อสฺสํ ปณฺตํ ตานํ คิถานปจฺจยเกสฺสชฺชปริกฺขารานนฺติ ฯ จานํ โช
ปเนตํ อากุโส วิชฺชติ ยํ อญฺโฆ ภิกฺขุ ตถาภํ อสฺสํ ปณฺตํ ตานํ
คิถานปจฺจยเกสฺสชฺชปริกฺขารานํ น โส ภิกฺขุ ตถาภํ อสฺสํ ปณฺตํ ตานํ
คิถานปจฺจยเกสฺสชฺชปริกฺขารานํ ฯ อญฺโฆ ภิกฺขุ ตถาภํ ปณฺตํ ตานํ
คิถานปจฺจยเกสฺสชฺชปริกฺขารานํ นานํ ตถาภํ ปณฺตํ ตานํ คิถานปจฺจย-
เกสฺสชฺชปริกฺขารานนฺติ อิติ โส ภูมิตฺโต โหติ อปฺปตฺตํโต ฯ โย
เจว โช อากุโส โกโป โย จ อปฺปจฺจโย อุกฺกมฺมํ อํคณํ ฯ
อิมํ โช เอตํ อากุโส ปาปกาณํ อกฺกตํ อิจฺฉาวจฺจํ อธิวจฺจํ
ยทิตํ อํคณนฺติ ฯ

[๗๐] ยสฺสํกสฺสจฺจิ อากุโส ภิกฺขุโน อิมํ ปาปกา อกฺกตํ
อิจฺฉาวจฺจํ อปฺปหึนฺนา ทิสฺสํนฺติ เจว สยฺยนฺติ จ ฯ กิณฺจาปิ
โส โหติ อารญฺญโก ปนฺตเสนาสโน ปิณฑปาติโก สฺปทานจาวี
ปัสสํกโก อฐจิวรรโ อถ โช นํ สฺพหุมจาวี เนว สกฺกโรนฺติ
น ครุทโรนฺติ น มาเนนฺติ น ปุเชนฺติ ฯ ตํ กิณฺสํ เหตุ ฯ เต หิ

๗๑] มุลปரியวคคตฺส อนนฺทคณตฺส เต อิจฺฉาวจราภุสฺสตา ๕๓

ตตฺส อายตฺมโต ปาปกา อภุสฺสตา อิจฺฉาวจรา อปฺปหีนา ทิสฺสณฺติ
เจว สยฺยณฺติ จ ฯ เสยฺยณํ อวฺสุโส กตฺตปาติ อาภตา อาปณา
วา กมฺมารภุตา วา ปริสฺสุทฺธา ปริโยทาทา ฯ คเมณํ สามีกา
อหิกุณเป วา กุกฺกุฏกฺกุณเป วา มนุสฺสํกฺกุณเป วา รจยิตฺวา อณฺณนิสฺสา
กตฺตปาติยา ปฏิกุชฺชิตฺวา อนุคฺตราปณํ ปฏีปชฺเชยฺยํ ฯ คเมณํ ชโน
ทิสฺสา เหว วเทยฺย อมฺโภ กิเมวิทํ หริยฺยติ ชณฺณํ ชณฺณํ
วียาติ ฯ คเมณํ อฏฺฐหิตฺวา อปาปฺริตฺวา โอโตเกยฺย ตตฺส สห
ทตฺสเนน อมฺนาปตา จ สณฺชเหยฺย ปาฏิกฺกุกฺกุยฺยตา จ สณฺชเหยฺย
เชคฺคจฺจุตา จ สณฺชเหยฺย ชีฆจฺฉิตฺตานมฺปิ น โภคฺคตฺกมฺยตา อตฺส
ปเคว สฺสิตฺตานํ เหวเมว โช อวฺสุโส ยตฺสํกตฺสจฺจิ ภิกฺขุโน อิเม
ปาปกา อภุสฺสตา อิจฺฉาวจรา อปฺปหีนา ทิสฺสณฺติ เจว สยฺยณฺติ
จ ฯ กิณฺจาปิ โส โหติ อารณฺณโก ปนฺตเสนาสโน ปิณฺฑปาติโก
สฺปทานจาวี ปัสสฺสโก สฺสจฺจวฺวโร อถ โช นํ สฺพหฺมจาวี
เนว สกฺกโรนฺติ น คฺรูกโรนฺติ น มาเนนฺติ น ปุเชนฺติ ฯ คํ
กิสฺส เหตุ ฯ เต หิ ตตฺส อายตฺมโต ปาปกา อภุสฺสตา อิจฺฉาวจรา
อปฺปหีนา ทิสฺสณฺติ เจว สยฺยณฺติ จ ฯ

[๗๑] ยตฺสํกตฺสจฺจิ อวฺสุโส ภิกฺขุโน อิเม ปาปกา อภุสฺสตา
อิจฺฉาวจรา ปหีนา ทิสฺสณฺติ เจว สยฺยณฺติ จ ฯ กิณฺจาปิ โส
โหติ ความนุคฺคิทาวี เนมนุคฺคินิโก คหปติจฺจวฺวโร อถ โช นํ
สฺพหฺมจาวี สกฺกโรนฺติ คฺรูกโรนฺติ มาเนนฺติ ปุเชนฺติ ฯ คํ กิสฺส

เหตุ ๑ เต หิ ตสฺส อายสฺมโต ปาปกา อกฺขตา อิจฺฉาวจรา
 ปหีนา ทิสฺสนฺติ เจว สฺยุยฺหนฺติ ๑ ๑ เสยฺยถาปํ อาวุโส กัสฺสปาติ
 อากตา อาปณา วา กมฺมารกฺขตา วา ปริสฺสฺสฺสา ปริโยทาคา ๑
 คเมณํ สํมิกกา สํตฺถนํ โอทนํ วิจิตฺตวาพกํ อเนกสฺสเป อเนกพฺยณฺชนํ
 รจยิตฺวา อณฺณิสฺสสา กัสฺสปาติยา ปฏิกฺขชิตฺวา อนุคฺตราปณํ ปฏิ-
 ปชฺชชยฺยํ ๑ คเมณํ ชโน ทิสฺสา เอวํ วเทยฺย อมฺโภ กิเมวิทํ
 หริยฺยติ ชณฺณํ ชณฺณํ วิยาติ ๑ คเมณํ อฏฺฐหิตฺวา อปาปริตฺวา
 โอโลเกยฺย ตสฺส สห ทสฺสเนน มนาปตา ๑ สณฺจฺเหยฺย
 อปฺปฏิกฺกตฺยตา ๑ สณฺจฺเหยฺย อเชคฺคฺจฺจตา ๑ สณฺจฺเหยฺย สฺหิตา-
 นมฺมี โภคฺตฺตมฺยตา อสฺส ปเคว ชีฆจฺจิตานํ เอวเมว โช
 อาวุโส ยสฺสทสฺสจฺจิ ภิกฺขุโน อิเม ปาปกา อกฺขตา อิจฺฉาวจรา
 ปหีนา ทิสฺสนฺติ เจว สฺยุยฺหนฺติ ๑ ๑ กิณฺจาปํ โส โหติ คามนฺตวิหารํ
 เนมนฺตนิโก คหปติจิวรรโ อถ โช นํ สฺพฺรหฺมจาวํ สกฺกโรนฺติ
 ครุกโรนฺติ มาเนนฺติ ปฺมุเนนฺติ ๑ ตํ ทิสฺส เหตุ ๑ เต หิ ตสฺส
 อายสฺมโต ปาปกา อกฺขตา อิจฺฉาวจรา ปหีนา ทิสฺสนฺติ เจว
 สฺยุยฺหนฺติ จาติ ๑

[๗๒] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺตฺตนาโน อายสฺมนฺตํ
 สํวิปฺปคฺตํ เอตทโวจํ อฺปมา มํ อาวุโส สํวิปฺปคฺต ปฏิภาตฺติ ๑
 ปฏิภาตฺ ตํ อาวุโส โมคฺคฺคฺตฺตนาติ ๑ เอกมิตาหํ อาวุโส สมนํ
 ราชคเห วิหารามิ คิริพฺพเช ๑ อถ ชฺวาทํ อาวุโส ปุพฺพณฺณสฺมยํ

นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจํวราทาย ราชคหํ ปิณฺฑาทาย ปาวีสี ๑ เตน
 ไช ปน สัมเบเน สัมมัตติ^๑ ยานการปฺตฺโต รตฺตสฺส เนมึ ตจฺเจติ ๑
 ตเมเน ปณฺทปฺตฺโต อาชีวโก ปุราณยานการปฺตฺโต ปจฺจุปฺภุจฺจิโต
 โหติ ๑ อถ ไช อาวุโส ปณฺทปฺตฺตสฺส อาชีวกสฺส ปุราณ-
 ยานการปฺตฺตสฺส เถวํ เจตโส ปวิวิตฺตโก อุตฺปาติ อโห วตํ
 สัมมัตติ ยานการปฺตฺโต อิมิสฺสา เนมียา อิมญฺจ วฏฺกํ อิมญฺจ ชิมฺหํ
 อิมญฺจ โทสํ ตจฺเจยฺย เถวํ เนมิ อปคตวฏฺกา อปคตชิมฺหา
 อปคตโทสา สํทฺธา อตฺถสฺส สํเว ปติฏฺฐิตาติ ๑ ยถา ยถา ไช
 อาวุโส ปณฺทปฺตฺตสฺส อาชีวกสฺส ปุราณยานการปฺตฺตสฺส เจตโส
 ปวิวิตฺตโก โหติ ตถา ตถา สัมมัตติ ยานการปฺตฺโต ตสฺสา เนมียา
 ตญฺจ วฏฺกํ ตญฺจ ชิมฺหํ ตญฺจ โทสํ ตจฺเจติ ๑ อถ ไช อาวุโส
 ปณฺทปฺตฺโต อาชีวโก ปุราณยานการปฺตฺโต อตฺตมโน อตฺตมณฺวํ
 นิจฺฉาเรสี หทฺยา หทฺยํ มณฺเฒ อณฺเฒาย ตจฺจตฺติ ๑ เถวเมว
 ไช อาวุโส เย เต ปุคฺคตา อสํทฺธา ชีวิกฺคตา น สํทฺธา
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา สจฺจา มายาวิโน เกฏฺฐโกโน อุตฺทตา
 อุณหพา จปตา มุขฺรา วิกิณฺณวาจา อินฺทฺริเยสุ อคฺคตฺทวารว
 โภชเน อมตฺตคณฺุโน ชาคริยํ อนนฺุยฺยคฺคา สํมณฺเฒ อนเปกฺขวณฺุโต
 สิกฺขาย น ติพฺพการว พาทุตฺติกา สํติติกา โยกฺกมเน ปพฺพพฺงคฺมา
 ปวิเวเก นิภูติตฺตฺฐว กุสฺสตา หันนวิริยา มุฏฺฐตฺถตฺติ อสํมุขานา

อสฺมาหิตา วิพฺภวคฺคจิตฺตา ทฺวปฺปมฺเณ เอตฺมฺกา เตสํ อายสฺมา
 สํวริปฺตโต อิมินา ชฺมมฺปரியายน หทฺยา หทฺยํ มณฺเณ อณฺเณ
 ตจฺจนฺติ ฯ เ ย ปน เต กุตฺตปฺตฺตา สํทฺธา อการสฺมา อนคํวริยํ
 ปพฺพชิตา อสฺสํ อมายาวิโน อเกญฺญิโน อนทฺทฺตา อนฺนฺพา
 อจฺปตา อมฺชรา อวิภินฺณวาจา อินฺทฺริเยสฺส คฺคตฺทวารวรา โภชเน
 มตฺตคณฺณโน ชาคฺริยํ อหฺยุตฺตา สํมณฺเณ อเปกฺขวณฺโต สิกฺขาย
 ติพฺพการว น พาสฺสํติกา น สํถิตฺกา โยกมฺเน นิภฺชิตฺตชฺร
 ปวิเวเก ปุพฺพพฺกมา อารทฺทชฺรวิริยา ปหิตฺตฺตา อปฺปจฺจิตฺตํ สํปชานา
 สฺมาหิตา เอกคฺคจิตฺตา ปณฺณวณฺโต อนेतฺมฺกา เต อายสฺมโต
 สํวริปฺตตสฺส อิมํ ชฺมมฺปரியายํ สํตฺวา มิวฺนฺติ มณฺเณ ชฺสนฺติ
 มณฺเณ วจสํ เจว มนสํ จ สํสํ วต โภ สํพรหฺมจํ
 อกฺสฺสตา วุจฺจํเปตฺวา กุสฺสเถ ปตฺติจฺจํเปตฺติ ฯ เสยฺยถา มํ อากุสฺ
 อิตฺถํ วา ปฺริสํ วา ททโร ยฺว น มณฺฑนทกชาติโก สํสํหาโต
 อฺปฺปตฺมาถ วา วสฺสํติกมาถ วา อหฺมํคฺคกมาถ วา ตปฺติว อโภ
 หคฺเคหิ ปฏิกฺกเหตุว อคฺคตมฺเจ สิริสํมํ ปตฺติจฺเจยฺย เอวเมว โช
 อากุสฺสํ เ ย เต กุตฺตปฺตฺตา สํทฺธา อการสฺมา อนคํวริยํ ปพฺพชิตา
 อสฺสํ อมายาวิโน อเกญฺญิโน อนทฺทฺตา อนฺนฺพา อจฺปตา อมฺชรา
 อวิภินฺณวาจา อินฺทฺริเยสฺส คฺคตฺทวารวรา โภชเน มตฺตคณฺณโน
 ชาคฺริยํ อหฺยุตฺตา สํมณฺเณ อเปกฺขวณฺโต สิกฺขาย ติพฺพการว

๗๒] มุตปริยายวคฺคสุตฺตํ อนนฺทคณฺเฑยเต ตจฺจุตฺตปมา ๕๗

น พาทุตฺติกา น สํวาทิตฺตา โยกมฺเน นิฏฺฐิตฺตชฺรฯ ปวิเวเก
ปฺพุพฺพคมา อารทฺธวิริยา ปหิตตฺตา อฺปฺยจฺจิตฺตํ สมนฺปชานา สฺมาหิตา
เอกคฺคจิตฺตา ปณฺณวณฺโตะ อเนตฺตมฺภา เต อายสฺมโต สํวริปฺตคฺคสุตฺตํ
อิมํ ชมฺมปริยายํ สุตฺวา ปิณฺณติ มณฺเฑย ชนฺนติ มณฺเฑย วจสํ
เจว มนสา จ สํว จต โภ สฺพรหฺมจาริ อกฺขสฺตา วุฏฺฐาเปตฺวา
กฺขสฺเส ปตฺติจฺจาเปตฺติ ฯ

อิตฺติ เต อฺโภ มหานาคา อณฺณมณฺเฑยสุตฺตํ สุภาสิตํ สมนฺ-
โมทิสฺสุติ ฯ

อนนฺทคณฺเฑยคํ นิฏฺฐิตํ ปณฺจมํ ฯ

อาภังเขยฺยสุตฺตํ

[๗๓] เอวเมวเม สุตํ เขกํ สมยํ ภควา สวตถึยํ วิหรติ
เขตวนเณ อนาถบิณฑิกสฺส ชารามเณ ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
ชามนุเตสึ ภิกฺขวโถติ ฯ ภาทฺหเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสโสสฺส ฯ
ภควา เอตทวโจ สมฺปนฺนสฺสตา ภิกฺขเว วิหรต สมฺปนฺนปาติโมกฺขา
ปาติโมกฺขสํวรสํวตา วิหรต อาจารโคจรสมฺปนฺนา อณฺมตฺเตสุ
วชฺเชสุ ภยทสฺสํวโน สฺมาทาย สิกฺขต สิกฺขาปเทสุ ฯ

[๗๔] อาภังเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพุทฺธมฺจาวินํ ปิโย จ
อสฺสํ มนาโป จ ครุ จ ภาวนํโย จาติ สฺสเถวสฺสํ ปริปุรการี
อชฺฌตฺตตฺตเจโตสมถมฺนุญฺจโต อนิรอกตชฺฌมาโน วิปสฺสํนาย สมฺนุนา-
คโต พุทฺธา สุตฺตภาคารานํ ฯ

[๗๕] อาภังเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตากิ อสฺสํ จีวรบิณฑ-
ปาตเสนาสนคิถานปจฺจุยภาสฺสชฺชปริกฺขารานนฺติ สฺสเถวสฺสํ ปริ-
ปุรการี อชฺฌตฺตตฺตเจโตสมถมฺนุญฺจโต อนิรอกตชฺฌมาโน วิปสฺสํนาย
สมฺนุนาคโต พุทฺธา สุตฺตภาคารานํ ฯ

[๗๖] อาภังเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เยถํหิ จีวรบิณฑปาต-
เสนาสนคิถานปจฺจุยภาสฺสชฺชปริกฺขารํ ปริภุญฺชามิ เตสนฺเต การว
มพฺพตฺตา อสฺสํ มหานิสฺสํวาติ สฺสเถวสฺสํ ปริปุรการี อชฺฌตฺตตฺต-
เจโตสมถมฺนุญฺจโต อนิรอกตชฺฌมาโน วิปสฺสํนาย สมฺนุนาคโต พุทฺ-
ธา สุตฺตภาคารานํ ฯ

๘๒] มุถปริยายวคฺคสฺส อากงฺเขยฺยสฺส เต นวมา อากงฺขา ๕๘

[๗๗] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เย เม ฌาติธํโถหิตา
เปตา กาทกตา ปสฺสณจิตฺตา อนุสฺสรัณฺติ เตสฺสํ มหปฺปณฺตํ อสฺสํ
มหานิสฺสํณฺติ สํเตเสวฺวสฺสํ ปริปุรการี อชฺฌตฺตณฺเจโตสฺมถมนุยุโต
อนิรํกตชฺฌาโน วิปสฺสณาย สมนฺนาลโต พุรุเหตา สฺสญฺญาคารานํ ฯ

[๗๘] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฌตฺติวตฺสโห อสฺสํ น
จ มํ อวตฺติ สํเหยฺย อปฺปนฺนํ ฌตฺติ อภิกฺขุญฺญ อภิกฺขุญฺญ วิหเรยฺยณฺติ
สํเตเสวฺวสฺสํ ปริปุรการี ฯ เป ฯ พุรุเหตา สฺสญฺญาคารานํ ฯ

[๗๙] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฃยเกรวสฺโห อสฺสํ น จ
มํ ฃยเกรวํ สํเหยฺย อปฺปนฺนํ ฃยเกรวํ อภิกฺขุญฺญ อภิกฺขุญฺญ วิหเรยฺยณฺติ
สํเตเสวฺวสฺสํ ปริปุรการี ฯ เป ฯ พุรุเหตา สฺสญฺญาคารานํ ฯ

[๘๐] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตุนํ ฌานานํ อภิ-
เจตสีกานํ ทิฏฺฐชฺฌมฺมสฺสววิหารานํ นิกามตาภํ อสฺสํ อภิจฺฌตาภํ อภิสฺส-
ตาภํติ สํเตเสวฺวสฺสํ ปริปุรการี ฯ เป ฯ พุรุเหตา สฺสญฺญาคารานํ ฯ

[๘๑] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เป เต สฺสตา วิโมกฺขา
อติกฺกมฺม รุเป อารุปฺปา เต กาเยน ผุสฺสิตฺวา วิหเรยฺยณฺติ
สํเตเสวฺวสฺสํ ปริปุรการี ฯ เป ฯ พุรุเหตา สฺสญฺญาคารานํ ฯ

[๘๒] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คินฺณเณ สํโยชนานํ
ปริกฺขยา โสตาปนฺโน อสฺสํ อวินิปาตชฺฌโม นียโต สมนฺโพธิ-
ปฺรายนฺติ สํเตเสวฺวสฺสํ ปริปุรการี ฯ เป ฯ พุรุเหตา สฺสญฺญา-
คารานํ ฯ

๖๐   สุตตุนตบิฏเฐ มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกํ   [๘๓]

[๘๓] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตินฺนํ สํโยชนานํ
ปริกฺขยา วากโทสโมหานํ ตนฺตฺตา สกทาคามํ อสฺสํ สกิทฺทว อิมํ
โตกํ อากนฺตฺวา ทฺถุขสฺสํ กเรยฺยนฺติ สํเสวสฺสํ ปริปฺรการํ
อชฺฌตฺตญฺเจโตสฺสมณฺญฺสฺสโต อภิรากตฺตมาโน วิปัสฺสนาย สมนฺนา-
คโต พฺรุเหตา สฺสญฺญาคารานํ ฯ

[๘๔] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปณฺจณฺโณ โอรมภาคิยานํ
สํโยชนานํ ปริกฺขยา โอบปาติโก อสฺสํ ตตฺถ ปรีณิพฺพายํ อนาวตฺติ-
สมฺโม คสฺมา โตกาติ สํเสวสฺสํ ปริปฺรการํ ฯ เป ฯ พฺรุเหตา
สฺสญฺญาคารานํ ฯ

[๘๕] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อเนกวิหิตํ อิทฺธิวํ
ปจฺจุณฺณเวยฺยํ เอโกปํ หุตฺวา พหุสา อสฺสํ พหุสามิ หุตฺวา เอโก
อสฺสํ อาวึภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขทํ ติโรปการํ ติโรปพฺพตํ
อสฺสขมาโน คจฺญेยฺยํ เสยฺยถาปํ อากาเส ปจฺฉิยาปํ อุมฺมุชฺช-
นิมฺมุชฺชํ กเรยฺยํ เสยฺยถาปํ อุกฺเก อุกฺเกปํ อภิขมาเน คจฺญेยฺยํ
เสยฺยถาปํ ปจฺฉิยํ อากาเสปํ ปตฺตงฺเกน กเมยฺยํ เสยฺยถาปํ
ปฏฺฐํ สกฺกฺโณ อิมํ จนฺทิมสฺสฺริเย เอวํหิตฺธิเก เอวํหานฺนภาเว
ปาณินา ปรามเสยฺยํ^๑ ปริมฺชเชยฺยํ ยาว พฺรหฺมโตกาปํ กาเยน
วสํ วตฺเตยฺยนฺติ สํเสวสฺสํ ปริปฺรการํ ฯ เป ฯ พฺรุเหตา
สฺสญฺญาคารานํ ฯ

---

๑ ส. อภิขมาโน ฯ ๒ ปริมเสยฺยํ ฯ

๘๗] มุตปริยายวคฺคสฺส อากงฺเขยฺยสฺส เต จุทฺทสฺมา อากงฺขา ๖๓

[๘๖] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิพฺพาย โสตฺธาตฺยา
วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสํกาย อุกฺโก สทฺเท สฺสเนยฺยํ ทิพฺเพ จ
มานุเส จ เย ทูเร สํนฺติเก จาคิ สํเตเสววสฺส ปรีปฺรการี ๑ เป ๑
พฺรเหตา สฺสณฺณาคารานํ ๑

[๘๗] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปรํสฺสตาณํ ปรํปฺกฺกตาณํ
เจตสา เจโต ปรีจฺจ ชาเนยฺยํ สฺวาคํ วา จิตฺตํ สฺวาคํ
จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ วุตฺตวาคํ วา จิตฺตํ วุตฺตวาคํ จิตฺตุนฺติ
ปชาเนยฺยํ สทฺโถสํ วา จิตฺตํ สทฺโถสํ จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ
วุตฺตทฺโถสํ วา จิตฺตํ วุตฺตทฺโถสํ จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ สโมหํ วา
จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ วุตฺตโมหํ วา จิตฺตํ วุตฺตโมหํ
จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ สํฆจิตฺตํ วา จิตฺตํ สํฆจิตฺตํ จิตฺตุนฺติ
ปชาเนยฺยํ วิภฺจิตฺตํ วา จิตฺตํ วิภฺจิตฺตํ จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ
มหคฺคํ วา จิตฺตํ มหคฺคํ จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ อมหคฺคํ
วา จิตฺตํ อมหคฺคํ จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ สยฺยคฺคํ วา จิตฺตํ
สยฺยคฺคํ จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ อนคฺคํ วา จิตฺตํ อนคฺคํ
จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ สํมาหิตํ วา จิตฺตํ สํมาหิตํ จิตฺตุนฺติ
ปชาเนยฺยํ อสํมาหิตํ วา จิตฺตํ อสํมาหิตํ จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ
วิมฺุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมฺุตฺตํ จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยํ อวิมฺุตฺตํ วา จิตฺตํ
อวิมฺุตฺตํ จิตฺตุนฺติ ปชาเนยฺยุนฺติ สํเตเสววสฺส ปรีปฺรการี ๑ เป ๑
พฺรเหตา สฺสณฺณาคารานํ ๑

๙๐] มุตปริยายวคฺคสฺส อากงฺเขยฺยสฺสฺสฺส เต สฺสฺสฺสฺสฺส มา อากงฺขา ๖๓

โกนุโต สฺสฺสฺสฺส ภายสฺสฺสฺสฺส เสนุนฺนาคตา วจฺสฺสฺสฺส เสนุนฺนาคตา
มโนสฺสฺสฺส เสนุนฺนาคตา อริยานํ อนุปฺวาทกา สฺมมาทิจฺจิกา สฺมมา-
ทิจฺจิกมฺมสฺมาทานา เต ภายสฺสฺส ภทฺทา ปรมฺมรณํ สฺสฺสฺส สฺสฺสฺส โลกํ
อุปฺปนฺนาติ อิติ ทิพฺเพน จกฺขุมา วิสฺสฺสฺสฺส อติกฺกนฺตมานุสฺสเณ
สฺสฺสฺส ปสฺสฺสฺสฺส จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน ทึเน ปณฺเฑเต สฺสฺสฺสฺส
ทพฺพณฺเณ สฺสฺสฺส ทฺวคฺคเต ยถากมฺมูปเค สฺสฺสฺส ปชาเนยฺยนฺติ สฺสฺส-
สฺสฺสฺส ปรีปฺปรการํ อชฺชตฺตคฺคเจโตสฺมมณฺญฺสฺสฺส อนิรากตฺตคฺคมาโน
วิปสฺสฺสฺส เสนุนฺนาคโต พุรุเหตา สฺสฺสฺสฺสคารานํ ฯ

[๙๐] อากงฺเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาสวํ ขยา อนาสวํ
เจโตวิมุตฺตํ ปญฺญาวิมุตฺตํ ทิจฺจเจว รมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจณิกฺวา
อุปสฺมปชฺช วิหเรยฺยนฺติ สฺสฺสฺสฺส ปรีปฺปรการํ อชฺชตฺตคฺคเจโต-
สฺมมณฺญฺสฺส อนิรากตฺตคฺคมาโน วิปสฺสฺส เสนุนฺนาคโต พุรุเหตา
สฺสฺสฺสคารานํ ฯ สฺมปฺนฺนสฺสฺส ภิกฺขเว วิหเรถ สฺมปฺนฺนปาทิโมกฺขา
ปาทิโมกฺขสํวรํวตฺตา วิหเรถ อจฺจวโลจจสฺมปฺนฺนา อณฺมตฺเตสฺส
วชฺเชสฺส ภยทสฺสวํ สฺมาทาย สฺสฺสฺส สฺสฺสฺสปเทสฺสฺส ฯ อิติ ยนฺตํ
วคฺคํ อิทฺเมตํ ปฏิจฺจ วคฺคนฺติ ฯ

อิทฺมโวจ ภควา อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทฺนฺติ ฯ

อากงฺเขยฺยสฺสฺสฺส นิฏฺฐิตํ ฉนฺนํ ฯ

วตฺถุอุปมตฺตํ

[๔๑] เหววมเม สฺตํ เอกํ สมนํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริตี
เชตวเน อนาถมีณฺฑิตถฺสํ อารามे ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสํ ภิกฺขโวลี ๑ ภทฺนเตตี เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสโถสํ ๑

[๔๒] ภควา เขตทโวจ เสงฺยณานิ ภิกฺขเว วตฺถํ สงฺกิตฺธิจํ
มตฺตคฺคหิตํ คเมณํ รชโก ยสฺมึ ยสฺมึ รงฺคชาเต อุปฺปทฺเรยฺย ยถิ
นํถกาย ยถิ ปิตฺตกาย ยถิ โถหิตฺตกาย ยถิ มณฺเฏฐฺจิกาย ทฺรตฺต-
วณฺณเมวสฺสํ อุปฺปิสฺสํทฺรตฺตวณฺณเมวสฺสํ ๑ ตํ กิสฺสํ เหตุ ๑
อุปฺปิสฺสํทฺรตฺตวณฺณเมวสฺสํ ภิกฺขเว วตฺถสฺสํ เหววมเว โข ภิกฺขเว จิตฺเต
สงฺกิตฺธิจเ สุคฺคิ ปาฏิกงฺขา ๑ เสงฺยณานิ ภิกฺขเว วตฺถํ ปวิสฺสํทฺร-
ปฺริยชาตํ คเมณํ รชโก ยสฺมึ ยสฺมึ รงฺคชาเต อุปฺปทฺเรยฺย
ยถิ นํถกาย ยถิ ปิตฺตกาย ยถิ โถหิตฺตกาย ยถิ มณฺเฏฐฺจิกาย
ตฺรตฺตวณฺณเมวสฺสํ ปวิสฺสํทฺรตฺตวณฺณเมวสฺสํ ๑ ตํ กิสฺสํ เหตุ ๑
ปวิสฺสํทฺรตฺตวณฺณเมวสฺสํ ภิกฺขเว วตฺถสฺสํ เหววมเว โข ภิกฺขเว จิตฺเต
ตฺรตฺตวณฺณเมวสฺสํ สฺกคฺคิ ปาฏิกงฺขา ๑

[๔๓] กตเม จ ภิกฺขเว จิตฺตสฺสํ อุปฺปทฺธิเตสา ๑ อภิชฺฌาวิธม-
โถโก จิตฺตสฺสํ อุปฺปทฺธิเตโส พฺยาปาโห จิตฺตสฺสํ อุปฺปทฺธิเตโส
โกโห จิตฺตสฺสํ อุปฺปทฺธิเตโส อุปฺนาโห จิตฺตสฺสํ อุปฺปทฺธิเตโส
มกฺโข จิตฺตสฺสํ อุปฺปทฺธิเตโส ปพาโส จิตฺตสฺสํ อุปฺปทฺธิเตโส

๘๔] มุตปริยายวคฺคตฺส วคฺคูปมตฺตเต โสฬส อฺปฺภูกิเลสา ๖๕

อิธฺสา จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส มจฺฉริยํ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส
มายา จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส ธาเจยฺยํ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส
ถมฺโม จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส สํวรมฺโม จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส
มาโน จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส อติมานํ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส
มโท จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส ปมาโท จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส ฯ

[๘๕] ๓ โข โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อภิชฌาวิสมฺมโตโก จิตฺตตฺส
อฺปฺภูกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา อภิชฌาวิสมฺมโตโก จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส
ปชฺหติ ฯ พฺยาปาทอ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา พฺยาปาทํ
จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส ปชฺหติ ฯ โกโธ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโสติ อิติ
วิทิตฺวา โกรธํ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส ปชฺหติ ฯ อฺปฺนาโห จิตฺตตฺส
อฺปฺภูกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา อฺปฺนาหํ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส ปชฺหติ ฯ
มกฺโข จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา มกฺขํ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส
ปชฺหติ ฯ ปพาโส จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา ปพาสํ
จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส ปชฺหติ ฯ อิธฺสา จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโสติ อิติ
วิทิตฺวา อิธฺสํ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส ปชฺหติ ฯ มจฺฉริยํ จิตฺตตฺส
อฺปฺภูกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา มจฺฉริยํ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส ปชฺหติ ฯ
มายา จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา มายํ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส
ปชฺหติ ฯ ธาเจยฺยํ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโสติ อิติ วิทิตฺวา ธาเจยฺยํ
จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส ปชฺหติ ฯ ถมฺโม จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโสติ อิติ
วิทิตฺวา ถมฺมํ จิตฺตตฺส อฺปฺภูกิเลโส ปชฺหติ ฯ สํวรมฺโม จิตฺตตฺส

อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา ธารมภํ จิตฺตสฺส อุปฏักเณสํ ปชหติ ฯ
 มาโน จิตฺตสฺส อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา มานํ จิตฺตสฺส อุปฏักเณสํ
 ปชหติ ฯ อติมานो จิตฺตสฺส อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา อติมานํ
 จิตฺตสฺส อุปฏักเณสํ ปชหติ ฯ มโห จิตฺตสฺส อุปฏักเณสสตี อิติ
 วิทิตฺวา มหํ จิตฺตสฺส อุปฏักเณสํ ปชหติ ฯ ปมาโห จิตฺตสฺส
 อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา ปมาหํ จิตฺตสฺส อุปฏักเณสํ ปชหติ ฯ

[๘๕] ยโต โห ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อภิชฺฌาวิมฺมโตโก จิตฺตสฺส
 อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา อภิชฺฌาวิมฺมโตโก จิตฺตสฺส อุปฏักเณส
 ปหีนो โหติ ฯ พฺยาปาทो จิตฺตสฺส อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา
 พฺยาปาทो จิตฺตสฺส อุปฏักเณส ปหีนो โหติ ฯ โกโร จิตฺตสฺส
 อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา โกโร จิตฺตสฺส อุปฏักเณส ปหีนो
 โหติ ฯ อุปนาโห จิตฺตสฺส อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา อุปนาโห
 จิตฺตสฺส อุปฏักเณส ปหีนो โหติ ฯ มกุโธ จิตฺตสฺส อุปฏักเณสสตี
 อิติ วิทิตฺวา มกุโธ จิตฺตสฺส อุปฏักเณส ปหีนो โหติ ฯ ปพาโส
 จิตฺตสฺส อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา ปพาโส จิตฺตสฺส อุปฏักเณส
 ปหีนो โหติ ฯ อัสสํสา จิตฺตสฺส อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา
 อัสสํสา จิตฺตสฺส อุปฏักเณส ปหีนो โหติ ฯ มจฺจนวียํ จิตฺตสฺส
 อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา มจฺจนวียํ จิตฺตสฺส อุปฏักเณส ปหีนो
 โหติ ฯ มายา จิตฺตสฺส อุปฏักเณสสตี อิติ วิทิตฺวา มายา
 จิตฺตสฺส อุปฏักเณส ปหีนो โหติ ฯ ธาเจยฺยํ จิตฺตสฺส อุปฏ-

๘๕] มุตปริยายวคฺคตฺส วตฺถุปรนตฺตเต โสฬส อฺปฏฺกิตฺเตสา ๖๗

กิตฺเตโสติ อิติ วิทิตฺวา สาเชยฺย จิตฺตตฺส อฺปฏฺกิตฺเตโส ปทฺ์โน
โหติ ฯ ฅมฺโภ จิตฺตตฺส อฺปฏฺกิตฺเตโสติ อิติ วิทิตฺวา ฅมฺโภ
จิตฺตตฺส อฺปฏฺกิตฺเตโส ปทฺ์โน โหติ ฯ ฅารมฺโภ จิตฺตตฺส อฺปฏ-
กิตฺเตโสติ อิติ วิทิตฺวา ฅารมฺโภ จิตฺตตฺส อฺปฏฺกิตฺเตโส ปทฺ์โน
โหติ ฯ มาโน จิตฺตตฺส อฺปฏฺกิตฺเตโสติ อิติ วิทิตฺวา มาโน
จิตฺตตฺส อฺปฏฺกิตฺเตโส ปทฺ์โน โหติ ฯ อติมานิ จิตฺตตฺส อฺปฏ-
กิตฺเตโสติ อิติ วิทิตฺวา อติมานิ จิตฺตตฺส อฺปฏฺกิตฺเตโส ปทฺ์โน
โหติ ฯ มโท จิตฺตตฺส อฺปฏฺกิตฺเตโสติ อิติ วิทิตฺวา มโท จิตฺตตฺส
อฺปฏฺกิตฺเตโส ปทฺ์โน โหติ ฯ ปมาโท จิตฺตตฺส อฺปฏฺกิตฺเตโสติ อิติ
วิทิตฺวา ปมาโท จิตฺตตฺส อฺปฏฺกิตฺเตโส ปทฺ์โน โหติ ฯ โส พุทฺเ
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สฺสโก โฉกวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสฺสทมฺมสํารถิ สฺสตา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ ฯ ฅมฺเม
อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ สฺวากฺขาโต ภควตา ฅมฺโม
สันฺทิฏฺฐิโก อกาตโก เอหิปสฺสโก โอบนฺยโก ปจฺจุตฺตํ เวทิตพฺโพ
วิญฺญหฺติ ฯ ฅงฺฆะ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต โหติ สฺขปฺฏิ-
ปนฺโน ภควโต สํวทสงฺโฆ อฺขปฺฏิปนฺโน ภควโต สํวทสงฺโฆ
ฅายปฺฏิปนฺโน ภควโต สํวทสงฺโฆ สํมจฺปิปนฺโน ภควโต
สํวทสงฺโฆ ยทิตํ จตฺตาริ ปฺริสฺสยฺกานิ อฏฺฐํ ปฺริสฺสปฺกฺกตา เอตํ
ภควโต สํวทสงฺโฆ อานุญฺโย ปานุญฺโย ทกฺขิณญฺโย อณฺุชติ-

๘๘] มุทปริยายวคฺคสฺส วตฺถุปรนสฺสฺเต ภควตา ภาสิตคทา ๖๘

อนนทพยณฺชนํ เนวสฺสํ ตํ โหติ อนนฺตรายายี ๑

[๘๘] โส เมตฺตาสฺสทกฺเคน เจตฺถา เอกํ ทิสฺสํ ฌริตฺวา วิหริตฺวา ทฺธิยํ ตถา ตตฺธิยํ ตถา จตฺตํ ๑ อิติ อุกฺกมฺโห ติริยํ สํพุทฺธิ สํพุทฺธคฺคทาย สํพุทฺธวณฺตํ โสกํ เมตฺตาสฺสทกฺเคน เจตฺถา วิปฺปฺเตน มหคฺคเคน อปฺปมาณฺเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ฌริตฺวา วิหริตฺวา ๑ ภวฺณาสฺสทกฺเคน เจตฺถา ๑เป ๑ มุทิตาสฺสทกฺเคน เจตฺถา ๑เป ๑ อูปฺเภวฺทาสฺสทกฺเคน เจตฺถา เอกํ ทิสฺสํ ฌริตฺวา วิหริตฺวา ตถา ทฺธิยํ ตถา ตตฺธิยํ ตถา จตฺตํ ๑ อิติ อุกฺกมฺโห ติริยํ สํพุทฺธิ สํพุทฺธคฺคทาย สํพุทฺธวณฺตํ โสกํ อูปฺเภวฺทาสฺสทกฺเคน เจตฺถา วิปฺปฺเตน มหคฺคเคน อปฺปมาณฺเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ฌริตฺวา วิหริตฺวา ๑ โส อตฺถิ อิทํ อตฺถิ หิณํ อตฺถิ ปณฺณตํ อตฺถิ อิมสฺสํ สํญฺญาคคฺคสฺส อุตฺตรํ นิสฺสรณนฺติ ปชานาติ ๑ คสฺสํ เอวํ ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสฺสวามี จิตฺตํ วิมฺมจฺจติ ภวาสฺสวามี จิตฺตํ วิมฺมจฺจติ อวิชฺชวาสวามี จิตฺตํ วิมฺมจฺจติ วิมุตฺตสฺสํ วิมุตฺตมิตฺติ ฌานํ โหติ ชีณํ ชาติ วุสฺสํ พุทฺธมจฺจริยํ กตํ ภรณํ นวปฺรํ อิตฺถคฺคทายาติ ปชานาติ ๑ อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีนาคโต อนนฺตเรณ สีนานนาคติ ๑

[๘๘] เตน โห ปน สมฺเยน สุนฺทริกภารทฺวาโห พุทฺธมฺภินฺนํ ภควโต อวิทฺเฐ นิสฺสินฺโน โหติ ๑ อถ โห สุนฺทริกภารทฺวาโห

๓ ส. อนนฺตรายาย ๑

๗๐   สุตตตบฏีฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกั   [๘๘

พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจํ คจฺจุตติ ปน ภวํ โคตโม
พฺราหฺมํ นทํ สีนายิตฺตุนฺติ ฯ กิํ พฺราหฺมณ พฺราหฺมกาย นทียา กิํ
พฺราหฺมกา นทํ กริสฺสํคตฺติ ฯ โสถสฺสมุตตา หิ โภ โคตม พฺราหฺมกา
นทํ พหุชนสฺส ปุณฺณสฺสมุตตา หิ โภ โคตม พฺราหฺมกา นทํ
พหุชนสฺส พฺราหฺมกาย จ ปน นทียา พหุชน ปาปกมฺมํ กตํ
ปจฺวาเหตฺตติ ฯ อถ โข ภควา สุนทฺริกํ ภาวทฺวาชํ พฺราหฺมณํ
คาลาหิ อชฺฌมภาสี

พฺราหฺมํ อธิกกุกกญฺจ   คยํ สุนทฺริกามมี
สฺวสฺสํคิํ ปยาคญฺจ   อโถ พฺราหฺมคิํ นทํ
นิจฺจุจฺมมี พาลโถ ปกฺขนฺโน   กณฺหกมฺโม น สฺสจฺจติ
กิํ สุนทฺริกา กริสฺสํคิ   กิํ ปยาโค กิํ พฺราหฺมกา นทํ ฯ

เวรี กตติพฺพิสํ นวํ

น หิ นํ โสชเช ปาปกมฺมินํ

สฺวทฺธสฺส เว สฺทา ผคฺค   สฺวทฺธสฺสโปสฺสโถ สฺทา
สฺวทฺธสฺส สฺวจิกมฺมสฺส   สฺทา สฺมปชฺชเต วตํ ฯ

อิเชว สีนาหิ   พฺราหฺมณ

สฺพพฺปญฺเตสฺ   กโรหิ เขมตํ

สฺเจ มุถา น ภณฺตี   สฺเจ ปาณํ น หิंसฺสี

สฺเจ อทินฺนํ นาทิยฺสี   สฺททฺทหาโน อมฺจุณฺรี

กิํ กาหฺสี คยํ คนฺตุวา   อุตฺปาโนมี เต คยาติ ฯ

๔๔] มุตปริยายวคคัสส วตฺถุปมสฺสฺเต สฺนฺทริโก อรหฺตฺตปฺปคฺโต ๗๓

[๔๔] เอวํ วุตฺเตนํ สฺนฺทริกการทฺวาโห พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ
เอตทโวจ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม เสยฺยถามี
โภ โคตม นิกฺกขฺชิตํ วา อุกฺกขฺเขยฺย ปฏิจฺจนฺนํ วา จิวเรยฺย
มฺพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อากฺกเขยฺย อนฺธการว วา เตสฺสชฺชิตํ ชาเรยฺย
จกฺขฺมฺนฺโต รูปานิ ทกฺขฺนฺตํ” เอวเมว โภตา โคตเมน อนฺเถ-
ปริยาเยน ชมฺโม ปกาสิโต เอสํหํ ภวนฺตํ โคตมํ สฺรณํ
คจฺฉามิ ชมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ ตถะยยาหํ โภโต โคตมสฺส
สฺนฺติเก ปพฺพชฺชํ ตถะยํ อุปสฺมปฺทนฺติ ฯ อตฺตถ โห สฺนฺทริก-
การทฺวาโห พฺราหฺมโณ ภควโต สฺนฺติเก ปพฺพชฺชํ อตฺตถ
อุปสฺมปฺทํ ฯ อจิริอุปสฺมปฺนฺโน โห ปนายสฺมา การทฺวาโห เอโก
วูปกฺกฺโข อุปปมคฺโต อาตาปํ ปหิตคฺโต จิหรนฺโต นจิริสฺสเวย
ยสฺสคฺคทาย กุตฺตคฺคา สฺมมฺเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ
คทฺนคฺตรํ พฺรหฺมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐว ชมฺเม สยํ อภินฺญา
สจฺฉนฺติคฺคา อุปสฺมปฺชฺช วิหาสิ ชฺฉนา ชาติ วุสฺสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ
กตํ ภรณํ นาวํ อิตฺตคฺคทายาติ อพฺภณฺณาสี ฯ อณฺเณคโร โห
ปนายสฺมา การทฺวาโห อรหฺตํ อโหสฺสิตํ ฯ

วตฺถุปมสฺสคฺคํ นิยฺยจितํ สคฺคมํ ฯ

๑ ส. ย. ทกฺขฺนฺตํ ฯ

ศุภเลขสูตร^๑

[๓๐๐] เอมเม สุกัม เอม สัมม ภควา สาธุคิยัม วิหริตี
 เขตวเน อนาถปิตุทิกัสส อารามे ๑ อถ ไช อายสุมมา มหา-
 จุนโท สายณหสम्मัม ปฐิสฺสุตานา อญฺจีโต เชน ภควา เทนุปลงฺกมิ
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตัม อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตัม นิสฺสีติ ๒ เอกมนฺตัม
 นิสฺสินโน ไช อายสุมมา มหาจุนโท ภควนฺตัม เขตทโวจ ยะ อิมะ
 ภนฺเต อนเณวอิหิตา ทิฏฺฐิจิโย โลกเก อุปฺปชฺชนฺติ อตฺตวาทปฐิสฺสยฺยตฺตา
 วา โลกวาทปฐิสฺสยฺยตฺตา วา อาทิเมว นุ ไช ภนฺเต ภิกฺขุโน
 มนฺตโรโรโต เอวเมตาสํ ทิฏฺฐิจฺฉํ ปหณฺนํ โหติ เอวเมตาสํ ทิฏฺฐิจฺฉํ
 ปฐินิสฺสัคคโโค โหตฺตีติ ๓

[๓๐๑] ยะ อิมะ จุนฺท อนเณวอิหิตา ทิฏฺฐิจิโย โลกเก อุปฺปชฺชนฺติ
 อตฺตวาทปฐิสฺสยฺยตฺตา วา โลกวาทปฐิสฺสยฺยตฺตา วา ยตฺถ เจตา ทิฏฺฐิจิโย
 อุปฺปชฺชนฺติ ยตฺถ^๑ จ อนุเสณฺติ ยตฺถ จ สัมมทาจฺรณฺติ^๒ เนตัมม
 เนโสหฺมสมฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตัม ยถาภูตัม สัมมป-
 ปญฺญา ย ปสฺสโต เอวเมตาสํ ทิฏฺฐิจฺฉํ ปหณฺนํ โหติ เอวเมตาสํ
 ทิฏฺฐิจฺฉํ ปฐินิสฺสัคคโโค โหติ ๓

[๓๐๒] จานํ ไช ปเนตัม จุนฺท วิชฺชติ ยัม อิริเรกจฺโจ ภิกฺขุ

๑ ตี. ยตฺถ เจตา อนุเสณฺติ ยตฺถ เจตา สัมมทาจฺรณฺติ ๓

๒ ย. ตนฺติ ปาโง ทิสฺสติ ๓

๓๐๒] มุตปริยายวคคตัส ตถเตเชน จตุพพิชํ รูปขณานิ ๗๓

วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อภุสฺสเถหิ ชมฺเมหิ สฺวิตกุกํ สฺวิจาวํ
วิเวกํ ปิตีสุํ ปจํ ฌานํ อุปสํปชฺช วิหเรยฺย ตสฺส เอวมสฺส
ตถเตเชน วิหรามิตฺติ น โช ปเนเต จุนฺท อริยสฺส วินฺเย
ตถเตชา อจฺจนฺติ ทิฏฺฐจรมฺมสฺสวิหารา เอเต อริยสฺส วินฺเย
อจฺจนฺติ ฯ จานํ โช ปเนตํ จุนฺท วิชฺชติ ยํ อีรฺเณจฺโຈ ภาทฺธ
วิตกุกิจจารานํ รูปสฺมา อชฺชตฺตํ สํปสาทนํ เจตโส เอโกทิจาวํ
อวิตกุกํ อวิจาวํ สมาริขํ ปิตีสุํ ทฺติยํ ฌานํ อุปสํปชฺช วิหเรยฺย
ตสฺส เอวมสฺส ตถเตเชน วิหรามิตฺติ น โช ปเนเต จุนฺท
อริยสฺส วินฺเย ตถเตชา อจฺจนฺติ ทิฏฺฐจรมฺมสฺสวิหารา เอเต
อริยสฺส วินฺเย อจฺจนฺติ ฯ จานํ โช ปเนตํ จุนฺท วิชฺชติ ยํ
อีรฺเณจฺโຈ ภาทฺธ ปิตียา จ วิราคา อฺเปกฺขโก จ วิหเรยฺย
สโต จ สํปชฺชาโน สฺขณฺจ กาเยน ปฏฺฐิเวทฺเยยฺย ยนฺตํ อริยา
อจฺจนฺติ อฺเปกฺขโก สติมา สฺสวิหารีตฺติ ตฺติยํ ฌานํ อุปสํปชฺช
วิหเรยฺย ตสฺส เอวมสฺส ตถเตเชน วิหรามิตฺติ น โช ปเนเต
จุนฺท อริยสฺส วินฺเย ตถเตชา อจฺจนฺติ ทิฏฺฐจรมฺมสฺสวิหารา
เอเต อริยสฺส วินฺเย อจฺจนฺติ ฯ จานํ โช ปเนตํ จุนฺท วิชฺชติ
ยํ อีรฺเณจฺโຈ ภาทฺธ สฺสสฺส จ ปหานา ทฺถชฺสสฺส จ ปหานา
ปฺพเพว โสมนสฺสโทมนสฺสํ อตฺถจฺจมา อทฺถจฺจมสฺสํ อฺเปกฺขา-
สฺติปาริสุทฺธิ จตฺตํ ฌานํ อุปสํปชฺช วิหเรยฺย ตสฺส เอวมสฺส
ตถเตเชน วิหรามิตฺติ น โช ปเนเต จุนฺท อริยสฺส วินฺเย

๗๔   สุตตฺตมฺปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกํ   [๑๐๓]

สฺสเถวํ อจฺจุณฺติ   ทิฏฺฐจฺฉมฺมสฺสวิหารวํ   เอเต อริยสฺส วินยํ
อจฺจุณฺติ ๑

[๑๐๓] จํآنํ โห ปเนตํ จุณฺท วิชฺชติ   ยํ อิคฺเชจฺจุ ภิက္ข
สฺสพฺพโส รุปสฺสญฺญานํ สํตฺติกฺกมํ   ปฏฺฐิสฺสญฺญานํ อตฺตจฺจุคฺคมา นานคฺต-
สฺสญฺญานํ อมมสํการวํ   อนนฺโต อากาโสติ   อากาสานญฺจายตฺนํ
อุปสํมุปฺปชฺช วิหเรยฺย   ตสฺส เอวมสฺส   สฺสเถวเณ วิหรามํติ
น   โห ปเนเต จุณฺท อริยสฺส วินยํ   สฺสเถวํ อจฺจุณฺติ   สฺนฺตา
เอเต วิหารวํ   อริยสฺส วินยํ   อจฺจุณฺติ ๑   จํآنํ โห ปเนตํ จุณฺท
วิชฺชติ   ยํ อิคฺเชจฺจุ ภิက္ข   สฺสพฺพโส   อากาสานญฺจายตฺนํ   สํตฺติกฺกมม
อนนฺตํ   วิญฺญานนฺติ   วิญฺญานญฺจายตฺนํ   อุปสํมุปฺปชฺช   วิหเรยฺย   ตสฺส
เอวมสฺส   สฺสเถวเณ   วิหรามํติ   น   โห ปเนเต จุณฺท   อริยสฺส
วินยํ   สฺสเถวํ อจฺจุณฺติ   สฺนฺตา   เอเต   วิหารวํ   อริยสฺส   วินยํ
อจฺจุณฺติ ๑   จํآنํ โห ปเนตํ จุณฺท   วิชฺชติ   ยํ อิคฺเชจฺจุ ภิက္ข
สฺสพฺพโส   วิญฺญานญฺจายตฺนํ   สํตฺติกฺกมม   นตฺติ   ทิณฺจติ
อากิณฺญญฺจายตฺนํ   อุปสํมุปฺปชฺช   วิหเรยฺย   ตสฺส   เอวมสฺส   สฺสเถวเณ
วิหรามํติ   น   โห ปเนเต จุณฺท   อริยสฺส   วินยํ   สฺสเถวํ อจฺจุณฺติ
สฺนฺตา   เอเต   วิหารวํ   อริยสฺส   วินยํ   อจฺจุณฺติ ๑   จํآنํ โห ปเนตํ
จุณฺท   วิชฺชติ   ยํ อิคฺเชจฺจุ ภิက္ข   สฺสพฺพโส   อากิณฺญญฺจายตฺนํ
สํตฺติกฺกมม   เวนฺตสฺสญฺญานาสฺสญฺจายตฺนํ   อุปสํมุปฺปชฺช   วิหเรยฺย   ตสฺส
เอวมสฺส   สฺสเถวเณ   วิหรามํติ   น   โห ปเนเต จุณฺท   อริยสฺส   วินยํ

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥

มิจฺฉาสทกฺกปฺปา ภวีสฺสํหติ มยฺເမတຸ ສັມມາສຸກັກປປາ ກວີສຸສາມາຕີ
 ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ ມິຈຸດາວາຈາ ກວີສຸສັກຕີ ມຍເມຕຸ
 ສັມມາວາຈາ ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ ມິຈຸດາ-
 ກມຸນຸຕາ ກວີສຸສັກຕີ ມຍເມຕຸ ສັມມາກມຸນຸຕາ ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ
 ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ ມິຈຸດາອາສັວາ ກວີສຸສັກຕີ ມຍເມຕຸ ສັມມາອາສັວາ
 ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ ມິຈຸດາວາຍາມາ ກວີສຸສັກຕີ
 ມຍເມຕຸ ສັມມາວາຍາມາ ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ
 ມິຈຸດາສັຕຸ ກວີສຸສັກຕີ ມຍເມຕຸ ສັມມາສັຕຸ ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ
 ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ ມິຈຸດາສາມາສັ ກວີສຸສັກຕີ ມຍເມຕຸ ສັມມາສາມາສັ
 ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ ມິຈຸດາພານີ ກວີສຸສັກຕີ
 ມຍເມຕຸ ສັມມາພານີ ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ
 ມິຈຸດາວິມຸຕຸ ກວີສຸສັກຕີ ມຍເມຕຸ ສັມມາວິມຸຕຸ ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ
 ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ ດິນມິທຸຣປຣິຍູຈິຕາ ກວີສຸສັກຕີ ມຍເມຕຸ ວິຕ-
 ດິນມິທຸຣາ ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ ອຸທຸຣຕາ
 ກວີສຸສັກຕີ ມຍເມຕຸ ອນຸທຸຣຕາ ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ
 ເຈຈິກິຈຸຣີ ກວີສຸສັກຕີ ມຍເມຕຸ ຕິຣຸຣເນວິຈິກິຈຸຣາ ກວີສຸສາມາຕີ
 ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ ໂກຣຸຸນາ ກວີສຸສັກຕີ ມຍເມຕຸ ອຸຕຸໂກຣຸຸນາ
 ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ ອຸປຸນາທັ ກວີສຸສັກຕີ
 ມຍເມຕຸ ອນຸປຸນາທັ ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ ປເຣ
 ມກຸຂັ ກວີສຸສັກຕີ ມຍເມຕຸ ອມກຸຂັ ກວີສຸສາມາຕີ ສຸເຕໂຂ ກຣຸໝ໌ໂຍ ຯ

៧៨   ឥតុត្ថនុបាទធម្មបទេ មធុណិកាយឥត្ថ ធម្មបណ្ណាសកំ   [១០៥]

ភវិត្តតាមាតិ ឥតុតេខៃ ករណីយោ ។ បរេ កុប្បបណ្ណោ ភវិត្តត្ថនុតិ
មមេតុត បណ្ណាសកំ ភវិត្តតាមាតិ ឥតុតេខៃ ករណីយោ ។
បរេ ឥនុត្ថិក្ខិប្រាមាសី ឧបាសានកាអិ កុប្បប្បវិនិច្ឆ័ក្កំ ភវិត្តត្ថនុតិ មមេតុត
ឧត្ថនុត្ថិក្ខិប្រាមាសី ឧបាសានកាអិ កុប្បប្បវិនិច្ឆ័ក្កំ ភវិត្តតាមាតិ ឥតុតេខៃ
ករណីយោ ។

[១០៥] ទិតុកុប្បាតេធម្មំ ខៃ ចអំ កុណេ កុត្តេត្ថុ ធម្មេត្ថុ វេក្ការិ
វតាមិ កៃ បន វាតោ កាយេន វាជាយ ឧបិវិទ្យនាសុ ។ ឥត្ថតា-
មាតិ កុណេ បរេ វិអ័ត្តកា ភវិត្តត្ថនុតិ មមេតុត ឧវិអ័ត្តកា ភវិត្តតា-
មាតិ ទិតុកំ កុប្បាតេត្ថុ ។ បរេ បាណាតិបាតំ ភវិត្តត្ថនុតិ មមេ-
តុត បាណាតិបាតា ប្បវិទិតា ភវិត្តតាមាតិ ទិតុកំ កុប្បាតេត្ថុ
។ បេ។ បរេ ឥនុត្ថិក្ខិប្រាមាសី ឧបាសានកាអិ កុប្បប្បវិនិច្ឆ័ក្កំ ភវិត្តត្ថនុតិ
មមេតុត ឧត្ថនុត្ថិក្ខិប្រាមាសី ឧបាសានកាអិ កុប្បប្បវិនិច្ឆ័ក្កំ ភវិត្តតាមាតិ
ទិតុកំ កុប្បាតេត្ថុ ។

[១០៦] ធម្មបទាមី កុណេ វិស័ម មគ្គិកោ ឥត្ថតាស្ថំ ឧប្បលោ
ស័ម មគ្គិកោ បរិក្កមនាយ ធម្មបទាមី បន កុណេ វិស័ម ធម្មបទំ
ឥត្ថតាស្ថំ ឧប្បលោ ស័ម ធម្មបទំ បរិក្កមនាយ ខេវមេវ ខៃ កុណេ
វិអ័ត្តកុត្តំ បុរិស័កុត្តកុត្តំ ឧវិអ័ត្តា តិក្ខិ បរិក្កមនាយ ។ បាណា-
តិបាតិកុត្តំ បុរិស័កុត្តកុត្តំ បាណាតិបាតា វេរមនំ តិក្ខិ បរិក្ក-
មនាយ ។ ឧត្ថនុត្ថិក្ខិប្បាមាសី បុរិស័កុត្តកុត្តំ ឧត្ថនុត្ថិក្ខិប្បាមាសី វេរមនំ តិក្ខិ
បរិក្កមនាយ ។ ឧប្បវេណិកុត្តកុត្តំ បុរិស័កុត្តកុត្តំ ឧប្បវេណិកុត្តកុត្តំ តិក្ខិ

๓๐๖] มุตปริยายวคฺคตฺถ์ ตถฺเถวตฺตฺเต ปฏิกฺกมฺนปฺริยาโย ๗๘

ปฏิกฺกมฺนาย ๑ มุสาธาตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ มุสาธาทา เวรมณฺ
โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑ ปิสุณฺวาทฺถ์^๑ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ ปิสุณาย
วาทาย เวรมณฺ โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑ ฌรุตฺวาทฺถ์^๒ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์
ฌรุตาย วาทาย เวรมณฺ โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑ สมนุสฺสํปฏาปิตฺถ์
ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ สมนุสฺสํปฏาปา เวรมณฺ โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑
อนิขฺฌาตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ อนิขฺฌา โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑
พฺยาปฺนฺนจิตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ พฺยาปาโท โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑
มิจฺจาทิฏฺฐิจิตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ สมนฺมาทิฏฺฐิ โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑
มิจฺจาสํกฺกมฺปิตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ สมนฺมาสํกฺกมฺโป โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑
มิจฺจาวาทฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ สมนฺมาวาทา โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑
มิจฺจากมฺมฺนตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ สมนฺมากมฺมฺนโต โหติ ปฏิกฺก-
มฺนาย ๑ มิจฺจาทาตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ สมนฺมาทาทา โหติ
ปฏิกฺกมฺนาย ๑ มิจฺจาวายามตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ สมนฺมาวาทาโม
โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑ มิจฺจาสตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ สมนฺมาสติ
โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑ มิจฺจาสมาตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ สมนฺมาสมาตฺถิ
โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑ มิจฺจาวาณิตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ สมนฺมาวาณิ
โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑ มิจฺจาวิมุตฺติตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ สมนฺมาวิมุตฺติ
โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑ ถนฺมิทฺธปฺริยฺยจิตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์ วิคต-
ถนฺมิทฺธตา โหติ ปฏิกฺกมฺนาย ๑ อุตฺถตฺถ์ ปุริสํปฺกฺคตฺถ์

---

๑ ถ. ย. ปิสุณฺวาทฺถ์ ๑ ๒ ฌรุตฺวาทฺถ์ ๑

อนฺนุทฺตจฺจุํ โหติ ปริกฺกมณาย ๑ เวจฺจิกฺกฉิํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส
 ตินฺนุณเวจฺจิกฺกฉนฺดา โหติ ปริกฺกมณาย ๑ โกชนสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส
 อกฺโกโห โหติ ปริกฺกมณาย ๑ อุปฺนาหิํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส อนฺ-
 ปฺนาโห โหติ ปริกฺกมณาย ๑ มกฺขิํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส อมกฺโข
 โหติ ปริกฺกมณาย ๑ ปฺพาฬิํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส อปฺพาฬิํ โหติ
 ปริกฺกมณาย ๑ ชิํสฺสํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส อนิํสฺสา โหติ ปริกฺก-
 มณาย ๑ มจฺฉริํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส อมจฺฉริํ โหติ ปริกฺกมณาย ๑
 สจฺฉิํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส อลฺลาเจยฺยํ โหติ ปริกฺกมณาย ๑ มายาวิํสฺส
 ปุริสํปฺกฺกตสฺส อมายา โหติ ปริกฺกมณาย ๑ กทฺทสฺส ปุริส-
 ปฺกฺกตสฺส อกทฺธิยํ โหติ ปริกฺกมณาย ๑ อติมานิํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส
 อนติมาโน โหติ ปริกฺกมณาย ๑ ทุพฺพจฺฉิํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส โสว-
 จฺฉิํสฺสตา โหติ ปริกฺกมณาย ๑ ปาปมิตฺตสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส
 กตฺถยาณมิตฺตตา โหติ ปริกฺกมณาย ๑ ปมตฺตสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส
 อปฺปมาโท โหติ ปริกฺกมณาย ๑ อสฺททฺธสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส
 สทฺธา โหติ ปริกฺกมณาย ๑ อหิริกสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส หิริ โหติ
 ปริกฺกมณาย ๑ อโนตฺตาปิํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส โอตฺตปฺปํ โหติ
 ปริกฺกมณาย ๑ อปฺปสฺสํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส พาหุสจฺจุํ โหติ
 ปริกฺกมณาย ๑ กุสฺสํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส วิริยารมฺภโห โหติ
 ปริกฺกมณาย ๑ มุญฺจสฺสํสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส อุมฺมุจฺจิตสฺสตา โหติ
 ปริกฺกมณาย ๑ ทุปฺปญฺเจยฺยสฺส ปุริสํปฺกฺกตสฺส ปญฺญาสํมปฺปทา โหติ

๓๐๘] มุฏปริยายวคฺคตฺถ สํตฺเตชฺชํเต ปรีนิพฺพานปริยาโย ๘๓

ปริกฺกมณาย ។ สํหิฏฺฐิจิปรามาสิ อารานคาหิ ทฺวปฺปญฺนิสฺสํคฺคิສ္စ ပ္ပိສ-
ပုက္ကတສ္စ ဝိသန္တိတ္ထိစိပရာမာသိ ဝာရာနာကာဟိ တ္ထပျာဏိသ္မိကိတာ ဟိတိ
ပရိကမ္မနာယ ၇

[၃၀၉] ဧယုဗ္ဗဏိ ဂုဏ္ဏ ယေဂေ ဂုဏ္ဏာ ဝမ္မာ နပုဗ္ဗေ တေ
ဝါရောဝုဏ္ဏိယာ ယေဂေ ဂုဏ္ဏာ ဝမ္မာ နပုဗ္ဗေ တေ ဝုပရိဘာဝု-
ဏ္ဏိယာ ဧဝမေဝ ဣ ဂုဏ္ဏ ဝိသိသ္မိသ္မိ ပ္ပိသ္မိပုက္ကတသ္မိ ဝိသိသ္မိ
ဟိတိ ဝုပရိဘာဝ ၇ ပာဏာတိပါသိသ္မိ ပ္ပိသ္မိပုက္ကတသ္မိ ပာဏာတိပါသ
ဧဝမ္မိ ဟိတိ ဝုပရိဘာဝ ၇ ဝိသိသ္မိသ္မိသ္မိ ၇ ပေ ၇ ဝိသိသ္မိ-
စိပရာမာသိ အာရနာကာဟိ တ္ထပျာဏိသ္မိကိသ္မိ ပ္ပိသ္မိပုက္ကတသ္မိ ဝိသိသ္မိ-
စိပရာမာသိ ဝာရာနာကာဟိ တ္ထပျာဏိသ္မိကိတာ ဟိတိ ဝုပရိဘာဝ ၇

[၃၁၀] ဣ ဝတ ဂုဏ္ဏ ဝတုဏ္ဏာ ပတိပပတိပုဏ္ဏ ပဝံ ပတိပ-
ပတိပုဏ္ဏံ ဝုက္ခဝိသ္မိသ္မိ နေတံ နာမံ ဝိသ္မိ ၇ ဣ ဝတ ဂုဏ္ဏ
ဝတုဏ္ဏာ ဝပတိပပတိပုဏ္ဏ ပဝံ ပတိပပတိပုဏ္ဏံ ဝုက္ခဝိသ္မိသ္မိ နာမံ
ဝိသ္မိ ၇ ဣ ဝတ ဂုဏ္ဏ ဝတုဏ္ဏာ ဝတုဏ္ဏာ ဝိသိသ္မိ ဝိသိသ္မိ ဝပရိသ္မိသ္မိ
ပဝံ တမေသ္မိသ္မိ ဝိသ္မိသ္မိ ပရိသ္မိသ္မိသ္မိသ္မိ နေတံ နာမံ ဝိသ္မိ ၇
ဣ ဝတ ဂုဏ္ဏ ဝတုဏ္ဏာ တုဏ္ဏာ ဝိသိသ္မိ ပရိသ္မိသ္မိသ္မိ ပဝံ တမေသ္မိသ္မိ
ဝိသ္မိသ္မိ ပရိသ္မိသ္မိသ္မိသ္မိ နာမံ ဝိသ္မိ ၇ ဧဝမေဝ ဣ
ဂုဏ္ဏ ဝိသိသ္မိသ္မိ ပ္ပိသ္မိပုက္ကတသ္မိ ဝိသိသ္မိ ဟိတိ ပရိသ္မိသ္မိသ္မိ
ပါဏာတိပါသိသ္မိ ပ္ပိသ္မိပုက္ကတသ္မိ ပာဏာတိပါသ ဧဝမ္မိ ဟိတိ
ပရိသ္မိသ္မိသ္မိ ၇ ဝိသိသ္မိသ္မိသ္မိ ပ္ပိသ္မိပုက္ကတသ္မိ ဝိသိသ္မိသ္မိသ္မိ

เวรมณ์ โหติ ปรีนิพพานาย ๑ อพฺรหฺมจริยสูตร ปุริสปุคฺคตสูตร
 อพฺรหฺมจริย โหติ ปรีนิพพานาย ๑ มุสาธวาทีสูตร ปุริสปุคฺคตสูตร
 มุสาธวาทา เวรมณ์ โหติ ปรีนิพพานาย ๑ ปิณฑวาทสูตร ปุริส-
 ปุคฺคตสูตร ปิณฑวาท วาจา เวรมณ์ โหติ ปรีนิพพานาย ๑ ฌรุตวาทสูตร
 ปุริสปุคฺคตสูตร ฌรุตวาท วาจา เวรมณ์ โหติ ปรีนิพพานาย ๑
 สมนุสฺสอพฺปตตสูตร ปุริสปุคฺคตสูตร สมนุสฺสอพฺปตตปา เวรมณ์ โหติ
 ปรีนิพพานาย ๑ อภิขยาสูตร ปุริสปุคฺคตสูตร อนภิขยา โหติ
 ปรีนิพพานาย ๑ พยาปนฺนจิตตสูตร ปุริสปุคฺคตสูตร อพฺยาปาโท
 โหติ ปรีนิพพานาย ๑ มิจฺฉาทิฏฐิจิตตสูตร ปุริสปุคฺคตสูตร สมนฺมาทิฏฐิ
 โหติ ปรีนิพพานาย ๑ มิจฺฉาสังกฺกมฺปสูตร ปุริสปุคฺคตสูตร สมนฺมา-
 สังกฺกมฺโป โหติ ปรีนิพพานาย ๑ มิจฺฉาวาทสูตร ปุริสปุคฺคตสูตร
 สมนฺมาวาทา โหติ ปรีนิพพานาย ๑ มิจฺฉากมฺมมฺนตสูตร ปุริสปุคฺคตสูตร
 สมนฺมากมฺมมฺนโต โหติ ปรีนิพพานาย ๑ มิจฺฉาอาชีวสูตร ปุริส-
 ปุคฺคตสูตร สมนฺมาอาชีโว โหติ ปรีนิพพานาย ๑ มิจฺฉาวายามสูตร
 ปุริสปุคฺคตสูตร สมนฺมาวายาโม โหติ ปรีนิพพานาย ๑ มิจฺฉาสติสูตร
 ปุริสปุคฺคตสูตร สมนฺมาสติ โหติ ปรีนิพพานาย ๑ มิจฺฉาสมาธิสูตร
 ปุริสปุคฺคตสูตร สมนฺมาสมาธิ โหติ ปรีนิพพานาย ๑ มิจฺฉาฌานสูตร
 ปุริสปุคฺคตสูตร สมนฺมาฌาน โหติ ปรีนิพพานาย ๑ มิจฺฉาวิมุตติสูตร
 ปุริสปุคฺคตสูตร สมนฺมาวิมุตติ โหติ ปรีนิพพานาย ๑ ถิ่นมิกฺขปริ-

๓๐๘] มุตปริยายวคฺคตฺถ สํวเตตฺตเต ปรีนิพฺพานปริยาโย ๘๓

ยฺยชิตตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ วิคตถันนิทฺธตา โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑
อฺทฺธตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ อนฺทฺธจํ โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑ เวจิ-
กฺกิตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ คินฺนเวจิกฺกิตฺถา โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑
โกชนตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ อกฺโกโห โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑ อฺปนา-
หิตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ อนฺปนาโห โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑ มกฺขิตฺถ
ปุริสํปฺกคตฺถ อมกฺโข โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑ ปฺพาสิตฺถ ปุริส-
ํปฺกคตฺถ อปฺพาสโห โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑ อิตฺถิตฺถ ปุริส-
ํปฺกคตฺถ อนิตฺถา โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑ มจฺฉริตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ
อมจฺฉริยํ โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑ สจฺจิตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ อสํจเยยํ
โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑ มายาวิตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ อมายา โหติ
ปรีนิพฺพานาย ๑ กทฺธตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ อกทฺธิยํ โหติ ปรี-
นิพฺพานาย ๑ อติมานิตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ อนติมานโห โหติ ปรี-
นิพฺพานาย ๑ ทฺพพจฺจตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ สํวจฺจตฺถา โหติ ปรี-
นิพฺพานาย ๑ ปาปมิตฺถตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ กตฺถาณมิตฺถตา โหติ
ปรีนิพฺพานาย ๑ ปมคฺคตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ อปฺปมาโท โหติ
ปรีนิพฺพานาย ๑ อสทฺธตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ สทฺธา โหติ ปรี-
นิพฺพานาย ๑ อหิริกตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ หิริ โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑
อโนตฺตปฺบิตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ โอตฺตปฺบิ โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑
อปฺปสฺสตฺถ ปุริสํปฺกคตฺถ พาสฺสจํ โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑ กุสฺสิตฺถ
ปุริสํปฺกคตฺถ วิริยารมฺภโห โหติ ปรีนิพฺพานาย ๑ มฺมุจฺจตฺถิตฺถ

บัณฑิตบัณฑิต อภิชาติบัณฑิต โทติ ปริณิพพานาย ๑ ทุปฺปณฺณสฺส
 บัณฑิตบัณฑิต ภาณวณฺณสฺส โทติ ปริณิพพานาย ๑ สันฺทิตฺติ-
 ภาณวณฺณสฺส อภิชาติบัณฑิต บัณฑิตบัณฑิต สันฺทิตฺติ-
 ภาณวณฺณสฺส อภิชาติบัณฑิต โทติ ปริณิพพานาย ๑

[๓๐๘] อิติ ไช จุนท เทสีโต มยา สตุเทฆปริยาโย เทสีโต
จิตตุปะปาทปริยาโย เทสีโต ปริกุกมนปริยาโย เทสีโต อุปริภาว-
ปริยาโย เทสีโต ปรินิหุพานปริยาโย ฯ ยัม ไช จุนท สตุถารว
กรณียัม ส้าวกานัม หิเตสึนา อนุกมฺปะเกณ อนุกมฺบึ อุปาทาย กตัม
โว ตัม มยา ฯ เอตานิ จุนท รุกขมฺตานิ เอตานิ สุนฺณาคารานิ
ณายถ จุนท มา ปมาทตถ มา ปจฺจา วิปฺปฏิสาริโน อหุตฺต ฯ
อยมฺ โว อมฺหากัม อนสํสณฺณิตี ฯ

อิทมโวจ ภควา อตุตมโน อายสุมา มหาจุนโท ภควโต
ภาสิดํ อภินนทํติ ฯ

จตุตคัพพี ปทา วุตตา   ๓. นริโย ปญจ เทสิตา

สถฺเถโฆ นาม สุตฺตฺนุโต คมฺภีโร ธาตุรูปโมติ ฯ

ឥតពេទ្យឥតគ្រូ អិច្ចតិកំ ច្បងមំ ។

สมมุตาภิษิตุ

[๓๓๐] เอมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สวตถุณิ วิหริ
 เขตวเน อนาถบิณฑิกสฺส อารามे ๑ ตตฺร โห อายสฺมา
 สวริปฺตโต ภิกฺขุ อามนฺเตสิ อากุโส ภิกฺขโวติ ๑ อากุโสติ เต
 ภิกฺขุ อายสฺมโต สวริปฺตสฺส ปจฺจุสฺสํ ๑ อายสฺมา สวริปฺตโต
 เอตทวโจ สมมุตาภิษิติ อากุโส จุจฺจติ กิตฺตวตฺตา
 นุ โห อากุโส อริยสวโก สมมุตาภิษิติ โหติ อชฺชกตาสฺส ทิฏฺฐิ
 รมเม อเวจฺจปฺปสาเทเน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺธมฺมนฺติ ๑
 ทฺวโรตฺถิ โห มยํ อากุโส อากฺขเจยฺยมา อายสฺมโต สวริปฺตสฺส
 สฺนฺติเก เอตสฺส ภาตฺตสฺส อคฺคณณณาคํ สํว วตฺตยสฺมณฺตํ
 สวริปฺตํ ปฏฺฐากุ เอตสฺส ภาตฺตสฺส อคฺคโ อายสฺมโต สวริ
 ปฺตสฺส สุตฺวา ภิกฺขุ ทเวสฺสํนฺตํ ๑ เตนฺหิ อากุโส สฺนฺนา
 สํวกํ มนฺสิทโรท ภาตฺตสฺสํ ๑ เอมมากุโสติ โห เต ภิกฺขุ
 อายสฺมโต สวริปฺตสฺส ปจฺจุสฺสํ ๑

[๓๓๑] อายสฺมา สวริปฺตโต เอตทวโจ ยโต โห อากุโส
 อริยสวโก อกฺขตณฺจ ปชานาติ อกฺขตมฺมณฺจ ปชานาติ กฺขตณฺจ
 ปชานาติ กฺขตมฺมณฺจ ปชานาติ เอตฺตวตฺตํ โห อากุโส อริย
 สวโก สมมุตาภิษิติ โหติ อชฺชกตาสฺส ทิฏฺฐิ รมเม อเวจฺจป-

---

๓ ส. ย. เตนหากุโส ๑

๓๓๓] มุตปริยายวคฺคสฺส สมนฺมาทิจฺฉิสฺสฺส เต อาหารวโร ๘๗

ปสาเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺทมนฺนติ ฯ

[๓๓๒] สํวสุโสติ โห เต ภิกฺขุ อายสฺมโต สํวสุตฺตสฺส
ภาสํติ อภินฺนทิตฺวา อนฺนโมทิตฺวา อายสฺมตํ สํวสุตฺตํ อุตฺตรํ
ปณฺหิ อปฺปจฺฉิสฺสํ สียา ปนฺวสุโส อณฺโณปิ ปริยาโย ยถา
อริยสํวโก สมนฺมาทิจฺฉิ โหติ อชฺชคตาสฺส ทิจฺฉิ รมฺเม อเวจฺจป-
ปสาเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺทมนฺนติ ฯ

[๓๓๓] สียาสุโสติ อายสฺมา สํวสุตฺโต อโวจ ยโต โห
อวสุโส อริยสํวโก อาหารนฺจ ปชานาติ อาหารสํมูทฺชนฺจ ปชานาติ
อาหารนิโรชนฺจ ปชานาติ อาหารนิโรชคามินิ ปฏฺธิปทนฺจ ปชานาติ
เอตฺตวคฺคํ โห อวสุโส อริยสํวโก สมนฺมาทิจฺฉิ โหติ อชฺช-
คตาสฺส ทิจฺฉิ รมฺเม อเวจฺจปปสาเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ
สทฺทมนฺนติ ฯ กตโม ปนฺวสุโส อหาโร กตโม อาหารสํมูทโย
กตโม อาหารนิโรโห กตมา อาหารนิโรชคามินิ ปฏฺธิปทาติ ฯ
จตุตฺตารโमे อวสุโส อาหารา ภูตํ วา สคฺคํ จิตฺติยา สมนฺนเวสํ วา
อนฺนคฺคหยา ฯ กตเม จตุตฺตารโ ฯ กวฬิงกาโร อหาโร โยพาริกो
วา สฺสฺสโม วา ผสฺสโส ทฺติโย มโนสฺสเจตฺตนา คตฺติยา วิญฺญาณํ
จตุตฺตํ ฯ คณฺหาสํมูทฺยา อาหารสํมูทโย คณฺหานิโรชา อาหาร-
นิโรโห อยเมว อริโย อหฺงจฺจิกโก มคฺคโค อาหารนิโรชคามินิ
ปฏฺธิปทา เสยฺยถํ สมนฺมาทิจฺฉิ สมนฺมาสงฺกปโป สมนฺมาจฺจา

๓ ส. ย. สียาสุโส ยโต โห. อวสุโส ฯ

[illegible]

[๓๖] สำนวนสุภาษิต ไทย เต ภิขุ อายสมโต สำนวนสุภาษิต
 ภาสคัม อภินนทิตวา อภินนทิตวา อายสมนคัม สำนวนสุภาษิต อุตตวิ
 ปณหํ อปฺจุตฺตํ สียา ปณฺวสุ อณฺโณปํ ปริยาโย ยถา
 อวียสาโก สมนฺมาทิจฺจํ โหติ อุตฺตคตาสฺส ทิจฺจํ ชมนฺเน อเวจฺจป-

๓๓๘] มุถปริยายวคฺคตฺส สมนฺมาทิจฺฉິสฺสុเต ชาติวาโร ๘๓

ເວັ ສຣາມຣນນິໂຣ໌ ປຊານາຕິ ເວັ ສຣາມຣນນິໂຣຫາມິນີ ປຣຶປທໍ
ປຊານາຕິ ໄສ່ ສໍພຸໄສ່ ລາຄານຸສໍຍໍ ປຸກຍ າ ເປ າ ເອຕຸຕາວຕາມີ
ໂ໊ ອາວຸໄສ່ ອຣິຍສາວໂກ ສໍມຸມາທຶຈື້ ໂຫຕິ ອຸຊຸຄຕາສຸສໍ ທຶຍຸຈື
ຮມຸເມ ອເວຈຸຈຸປຸປສາເທນ ສໍມຸນາຄໂຕ ອາຄໂຕ ອິມໍ ສໍທຸຮມຸມຸນຕິ າ

[๓๓๘] สียา ปนาวุโส ๑ เป ๑ สียาวุโสติ อายสุม่า สารีปคุโค
อโวจ ยโค โห อาวุโส อริยสาวโก ชาติณฺจ ปชานาติ ชาติ-
สมุทฺถณฺจ ปชานาติ ชาตินิโรธณฺจ ปชานาติ ชาตินิโรธคามินิ
ปฏิปทณฺจ ปชานาติ เอตฺตาวตานิ โห อาวุโส อริยสาวโก
สมฺมาทิจฺฉິ โหติ อຸຊຸຄຕາສຸສໍ ທຶຍຸຈື ຮມຸເມ ອເວຈຸຈຸປຸປສາເທນ
ສໍມຸນາຄໂຕ ອາຄໂຕ ອິມໍ ສໍທຸຮມຸມຸນຕິ າ ກຕມາ ປນາວຸໄສ່ ສາຕິ
ກຕໂມ ສາຕິສໍມຸຫໂຍ ກຕໂມ ສາຕິນິໂຣໂ໊ ກຕມາ ສາຕິນິໂຣຫາມິນີ
ປຣຶປທາຕິ າ ຍາ ເຕສໍ ເຕສໍ ສັຕຸຕານໍ ຕມຸຫິ ຕມຸຫິ ສັຕຸຕນິກາຍ
ສາຕິ ສໍລຸສາຕິ ໂອກຸກຸນຕິ ນິພຸພຕຕິ ອຣິນິພຸພຕຕິ ສຸນຸສານໍ ປາຕຸກາໂວ
ອາຍຕນານໍ ປຣຶຣາໂກ ອຍໍ ວຸຈຸຈຸຕາວຸໄສ່ ສາຕິ າ ກວສໍມຸຫຍາ
ສາຕິສໍມຸຫໂຍ ກວນິໂຣຫາ ສາຕິນິໂຣໂ໊ ອຍເມວ ອຣິໂຍ ອຸງຊຸຈຸກິໂກ
ມຸກໂຕ ສາຕິນິໂຣຫາມິນີ ປຣຶປທາ ເສຍຸຍໍຕໍ ສໍມຸມາທຶຈື້ າ ເປ າ
ສໍມຸມາສໍມາຈິ າ ຍໂຕ ໂ໊ ອາວຸໄສ່ ອຣິຍສາວໂກ ເວັ ສາຕິ ປຊານາຕິ
ເວັ ສາຕິສໍມຸຫຍໍ ປຊານາຕິ ເວັ ສາຕິນິໂຣ໌ ປຊານາຕິ ເວັ ສາຕິ-
ນິໂຣຫາມິນີ ປຣຶປທໍ ປຊານາຕິ ໄສ່ ສໍພຸໄສ່ ລາຄານຸສໍຍໍ ປຸກຍ
ຳ ເປ າ ເອຕຸຕາວຕາມີ ໂ໊ ອາວຸໄສ່ ອຣິຍສາວໂກ ສໍມຸມາທຶຈື້ ໂຫຕິ

อุชฺศคฺคาสุตฺตํ ทิฏฺฐิจิ ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต อากโต
อิมํ สทฺธมฺมนฺติ ฯ

[๓๑๘] สียา ปนาจุโส ๑ เป ๑ สียาจุโสติ อายสฺมา สารีปุตฺโต
อโวจ ยโต โข อาจุโส อริยสํวโก ภวญฺจ ปชานาติ ภว-
สํมุตฺตญฺจ ปชานาติ ภวนิโรชญฺจ ปชานาติ ภวนิโรชคามินิ ปฏฺธิ-
ปทญฺจ ปชานาติ เหตุตาวตาวปี โข อาจุโส อริยสํวโก สมนฺมาทิฏฺฐิ-
โหติ อุชฺศคฺคาสุตฺตํ ทิฏฺฐิจิ ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต
อากโต อิมํ สทฺธมฺมนฺติ ฯ กตโม ปนาจุโส ภโว กตโม
ภวสํมุตฺตโย กตโม ภวนิโรช กตมา ภวนิโรชคามินิ ปฏฺธิปทาติ ฯ
ตโยเม อาจุโส ภวา กามภโว รูปภโว อรูปภโว ๑ อุปาทาน-
สํมุตฺตา ภวสํมุตฺตโย อุปาทานนิโรธา ภวนิโรช อยเมว อริโย
อฏฺฐังคิกโก มคฺคโค ภวนิโรชคามินิ ปฏฺธิปทา เสยฺยถิํทํ สมนฺมา-
ทิฏฺฐิจิ ๑ เป ๑ สมนฺมาสมาธิ ๑ ยโต โข อาจุโส อริยสํวโก
เอวํ ภวํ ปชานาติ เอวํ ภวสํมุตฺตํ ปชานาติ เอวํ ภวนิโรชํ
ปชานาติ เอวํ ภวนิโรชคามินิ ปฏฺธิปทํ ปชานาติ โส สพุพโส
ภากานุสยํ ปหาย ๑ เป ๑ เหตุตาวตาวปี โข อาจุโส อริยสํวโก
สมนฺมาทิฏฺฐิ โหติ อุชฺศคฺคาสุตฺตํ ทิฏฺฐิจิ ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺธมฺมนฺติ ฯ

[๓๒๐] สียา ปนาจุโส ๑ เป ๑ สียาจุโสติ อายสฺมา สารีปุตฺโต
อโวจ ยโต โข อาจุโส อริยสํวโก อุปาทานญฺจ ปชานาติ

๓๒๓] มุตปริยายวคฺคสฺส สฺมมาทิฏฺฐิสุตฺเต ตณฺหาวาโร ๘๓

อุปาทานสํมูหญฺจ ปชานาติ อุปาทานนิโรหญฺจ ปชานาติ อุปาทาน-
นิโรหคามินี ปฏิปทญฺจ ปชานาติ เอตฺตาวตฺตปิ ไซ อากุโส อริย-
สํวโก สฺมมาทิฏฺฐิํ โหติ อชฺชคตาสฺส ทิฏฺฐิจิ รมฺเม อเวจฺจป-
ปสํเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺธมฺมุนฺติ ฯ กตมํ ปนากุโส
อุปาทานํ กตโม อุปาทานสํมูทโย กตโม อุปาทานนิโรโห กตมา
อุปาทานนิโรหคามินี ปฏิปทาติ ฯ จตุตตาริมาํ อากุโส อุปาทานานิ
กามูปาทานํ ทิฏฺฐูปาทานํ สัตถพฺพตฺตูปาทานํ อตฺตวาทูปาทานํ ฯ
ตณฺหาสํมูทยา อุปาทานสํมูทโย ตณฺหานิโรหตา อุปาทานนิโรโห
ออยเมว อริโย อญฺจํกโก มคฺโค อุปาทานนิโรหคามินี ปฏิปทา
เสยฺยถักํ สฺมมาทิฏฺฐิํ ฯ เป ฯ สฺมมาสํมาจิ ฯ ยโต ไซ อากุโส
อริยสํวโก เอวํ อุปาทานํ ปชานาติ เอวํ อุปาทานสํมูทโย ปชานาติ
เอวํ อุปาทานนิโรโห ปชานาติ เอวํ อุปาทานนิโรหคามินี ปฏิปทํ
ปชานาติ โส สพฺพโส ราคานุสยํ ปหาย ฯ เป ฯ เอตฺตาวตฺตปิ
ไซ อากุโส อริยสํวโก สฺมมาทิฏฺฐิํ โหติ อชฺชคตาสฺส ทิฏฺฐิจิ
รมฺเม อเวจฺจปปสํเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺธมฺมุนฺติ ฯ

[๓๒๓] สียา ปนากุโส ฯ เป ฯ สียากุโสติ อายสฺมา สํวิปฺตุโต
อโวจ ยโต ไซ อากุโส อริยสํวโก ตณฺหญฺจ ปชานาติ
ตณฺหาสํมูทญฺจ ปชานาติ ตณฺหานิโรหญฺจ ปชานาติ ตณฺหา-
นิโรหคามินี ปฏิปทญฺจ ปชานาติ เอตฺตาวตฺตปิ ไซ อากุโส
อริยสํวโก สฺมมาทิฏฺฐิํ โหติ อชฺชคตาสฺส ทิฏฺฐิจิ รมฺเม

๘๔   สุตตตบฏีฏเก มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุตตปณฺณาสกํ   [๓๒๒]

อเวจฺจุปปสาเทน สมนฺนาโคโต อากโต อิมํ สทฺธมฺมนฺติ ฯ กตมา
ปนาจุโส ตณฺหา กตโม ตณฺหาสมุทฺทโย กตโม ตณฺหานิโรธो
กตมา ตณฺหานิโรธคามินี ปฏิปทาติ ฯ ฉยเม อาจุโส ตณฺหา-
กายา รูปตณฺหา สทฺทตณฺหา คณฺฐตณฺหา วสฺตตณฺหา โผฏฺฐพฺพ-
ตณฺหา รมฺมตณฺหา ฯ เวทนาสมุทฺทยา ตณฺหาสมุทฺทโย เวทนา-
นิโรธา ตณฺหานิโรโธ อยเมว อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค ตณฺหา-
นิโรธคามินี ปฏิปทา เสยฺยถักํ สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ เป ฯ สมฺมาสมฺมาสิ ฯ
ยโต โห อาจุโส อริยสํวโก เอวํ ตณฺหํ ปชานาติ เอวํ ตณฺหา-
สมุทฺทํ ปชานาติ เอวํ ตณฺหานิโรธํ ปชานาติ เอวํ ตณฺหา-
นิโรธคามินี ปฏิปทํ ปชานาติ โส สทฺธโส วาकานุสยํ ปหาย
ฯ เป ฯ เอกุตาवตानी โห อาจุโส อริยสํวโก สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ
อชฺชคตาสุตฺตํ ทิฏฺฐิ รมฺเม อเวจฺจุปปสาเทน สมนฺนาโคโต อากโต
อิมํ สทฺธมฺมนฺติ ฯ

[๓๒๒] สียา ปนาจุโส ฯ เป ฯ สียาจุโสติ ขายสฺมา สํวริปฺตุโต
อโวจ ยโต โห อาจุโส อริยสํวโก เวทนญฺจ ปชานาติ เวทนา-
สมุทฺทญฺจ ปชานาติ เวทนานิโรธญฺจ ปชานาติ เวทนานิโรธ-
คามินี ปฏิปทญฺจ ปชานาติ เอกุตาवตानी โห อาจุโส อริย-
สํวโก สมฺมาทิฏฺฐิ โหติ อชฺชคตาสุตฺตํ ทิฏฺฐิ รมฺเม อเวจฺจุ-
ปปสาเทน สมนฺนาโคโต อากโต อิมํ สทฺธมฺมนฺติ ฯ กตมา ปนาจุโส
เวทนา กตโม เวทนาสมุทฺทโย กตโม เวทนานิโรโธ กตมา เวทนา-

๑๒๓] มุทปริยายวคคตัส สัมมาทิฏฐิสุตฺเต ผลสฺวาโร ๘๕

นิโรธคามินี ปฏิปทาติ ฯ ฉยิเม อาวุโส เวทนาภายา จกฺข-
ตฺมผลสฺสชา เวทนา โสคตมฺผลสฺสชา เวทนา ขวานตฺมผลสฺสชา เวทนา
ชิวหาตฺมผลสฺสชา เวทนา กายตฺมผลสฺสชา เวทนา มโนตฺมผลสฺสชา
เวทนา ฯ ผลสฺสตฺมกฺขา เวทนาตฺมกฺโข ผลสฺสนิโรธา เวทนา-
นิโรโธ อยเมว อริโย อฏฺฐังกโก มกฺโก เวทนานิโรธคามินี
ปฏิปทา เตยฺยถิํ สัมมาทิฏฺฐิ ฯ เป ฯ สัมมาสมาธิ ฯ ยโต
โธ อาวุโส อริยสํวโก เอวํ เวทนํ ปชานาติ เอวํ เวทนาตฺมกฺขํ
ปชานาติ เอวํ เวทนานิโรธํ ปชานาติ เอวํ เวทนานิโรธคามินี
ปฏิปทํ ปชานาติ โส สทฺทโส รากานุสยํ ปหาย ฯ เป ฯ
เอตฺตวตฺตํ โธ อาวุโส อริยสํวโก สัมมาทิฏฺฐิ โหติ อฏฺฐ-
กตาสฺส ทิฏฺฐิ รมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต อากโต
อิมํ สทฺทรมฺมนฺติ ฯ

[๑๒๓] สียา ปนาวุโส ฯ เป ฯ สียาวุโสติ อายสฺมา สารีปฺพุตฺโต
อโวจ ยโต โธ อาวุโส อริยสํวโก ผลสฺสญฺจ ปชานาติ ผลสฺส-
ตฺมกฺขญฺจ ปชานาติ ผลสฺสนิโรธญฺจ ปชานาติ ผลสฺสนิโรธคามินี
ปฏิปทญฺจ ปชานาติ เอตฺตวตฺตํ โธ อาวุโส อริยสํวโก
สัมมาทิฏฺฐิ โหติ อฏฺฐกตาสฺส ทิฏฺฐิ รมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน
สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺทรมฺมนฺติ ฯ กตโม ปนาวุโส ผลสฺส
กตโม ผลสฺสตฺมกฺโข กตโม ผลสฺสนิโรโธ กตมา ผลสฺสนิโรธคามินี
ปฏิปทาติ ฯ ฉยิเม อาวุโส ผลสฺสภายา จกฺขตฺมผลสฺส โสค-

สฺมมฺสฺสโต ฆานสฺมมฺสฺสโต ชีวฺหาสฺมมฺสฺสโต กายสฺมมฺสฺสโต มโน-
 สฺมมฺสฺสโต ฯ สํพายตฺนสํมุกฺขยา สฺมฺสฺสสํมุกฺโข สํพายตฺนนิโรธฺวา
 สฺมฺสฺสนิโรธฺว อยฺเมว อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค สฺมฺสฺสนิโรธคามินీ
 ปฏิปทฺวา เสยฺยถักํ สํมมาทิฏฺฐิจิ ๑ เป ๑ สํมมาสํมาจิ ๑ ยโต
 โธ อากุโส อริยสํวโก เถวํ สฺมฺสฺสํ ปชานาติ เถวํ สฺมฺสฺสสํมุกฺขํ
 ปชานาติ เถวํ สฺมฺสฺสนิโรธํ ปชานาติ เถวํ สฺมฺสฺสนิโรธคามินี ปฏิปทํ
 ปชานาติ โส สํพุฬโส ราคานุสํยํ ปหาย ๑ เป ๑ เหตุตฺวาตปปี
 โธ อากุโส อริยสํวโก สํมมาทิฏฺฐิจิ โหติ อชฺชกตาสฺสํ ทิฏฺฐิจิ
 รมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สํทฺธมฺมมฺนฺติ ๑

[๓๒๕] สียา ปนาคุโส ๑ เป ๑ สียาคุโสติ อายสฺมา สํวริปฺคุโต
 อโวจ ยโต โธ อากุโส อริยสํวโก สํพายตฺนญฺจ ปชานาติ
 สํพายตฺนสํมุกฺขญฺจ ปชานาติ สํพายตฺนนิโรธญฺจ ปชานาติ สํพาย-
 ตฺนนิโรธคามินี ปฏิปทญฺจ ปชานาติ เหตุตฺวาตปปี โธ อากุโส
 อริยสํวโก สํมมาทิฏฺฐิจิ โหติ อชฺชกตาสฺสํ ทิฏฺฐิจิ รมฺเม อเวจฺจป-
 ปสาเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สํทฺธมฺมมฺนฺติ ๑ กตมํ ปนาคุโส
 สํพายตฺนํ กตโม สํพายตฺนสํมุกฺโข กตโม สํพายตฺนนิโรธํ กตมา
 สํพายตฺนนิโรธคามินี ปฏิปทาคิ ๑ ฉยิมานิ อากุโส อายตฺนานิ
 จกฺขฺวายตฺนํ โสตาตฺนํ ฆานายตฺนํ ชีวฺหาตฺนํ กายายตฺนํ มน-
 ยตฺนํ ๑ นามรูปสํมุกฺขยา สํพายตฺนสํมุกฺโข นามรูปนิโรธฺวา สํพายตฺน-
 นิโรธฺว อยฺเมว อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค สํพายตฺนนิโรธคามินี

๑๒๕] มุถปริยายวคฺคตฺส สมนฺมาทิฏฺฐิสุตฺเต นามรูปวาโร ๘๘

ปฏฺิปปทา เสยฺยถํทํ สมนฺมาทิฏฺฐิจิ ๑ เป ๑ สมนฺมาสฺมาชิ ๑ ยโต ไช
ชาวุโส อริยสํวโก เอวํ สํพายคณิ ปชานาติ เอวํ สํพายคณสํมุทยํ
ปชานาติ เอวํ สํพายคณนิโรธํ ปชานาติ เอวํ สํพายคณนิโรธคามินิ
ปฏฺิปปทํ ปชานาติ โส สํพพโส วาकานุสํยํ ปทาย ๑ เป ๑ เหตุคฺวา
วตํปิ ไช ชาวุโส อริยสํวโก สมนฺมาทิฏฺฐิจิ โหติ อชฺชคตาสฺส ทิฏฺฐิจิ
ชมนฺเม อเวจฺจปฺปสํเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สํทุชมนฺนุติ ๑

[๑๒๕] สึยา ปนาวุโส ๑ เป ๑ สึยาวุโสติ อายสฺมา สํวิปฺบุคฺโต
อโวจ ยโต ไช ชาวุโส อริยสํวโก นามรูปญจ ปชานาติ นาม-
รูปสํมุทยญจ ปชานาติ นามรูปนิโรธญจ ปชานาติ นามรูปนิโรธ-
คามินิ ปฏฺิปปทญจ ปชานาติ เหตุคฺวาตํปิ ไช ชาวุโส อริย-
สํวโก สมนฺมาทิฏฺฐิจิ โหติ อชฺชคตาสฺส ทิฏฺฐิจิ ชมนฺเม อเวจฺจป-
ปสํเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สํทุชมนฺนุติ ๑ กตมํ ปนาวุโส
นามรูปํ กตโม นามรูปสํมุทโย กตโม นามรูปนิโรโธ กตมา
นามรูปนิโรธคามินิ ปฏฺิปปทาติ ๑ เวทนา สณฺเฑา เจตนา ผสฺโส
มนสิกาโร อิทํ อจฺจุจติ นามํ ๑ จคฺคตาริ จ มหาภูตานิ จคฺคณฺณญจ
มหาภูตานิ อูปาทาย รูปํ อิทํ อจฺจุจติ รูปํ ๑ อิติ อิทญจ นามํ
อิตญจ รูปํ อิทํ อจฺจุจตาวุโส นามรูปํ ๑ วิญฺญาณสํมุทยา
นามรูปสํมุทโย วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโธ อยเมว อริโย
อชฺชจฺจุคิโก มคฺโค นามรูปนิโรธคามินิ ปฏฺิปปทา เสยฺยถํทํ สมนฺมา-
ทิฏฺฐิจิ ๑ เป ๑ สมนฺมาสฺมาชิ ๑ ยโต ไช ชาวุโส อริยสํวโก

๘๘   สุตตบถปิฏเก มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุลปณฺณาสกํ   [๑๒๖

เอวํ นามรูปํ ปชานาติ เอวํ นามรูปสํมุทฺยํ ปชานาติ เอวํ นาม-
รูปนิโรธํ ปชานาติ เอวํ นามรูปนิโรธคามินิํ ปฏิปทํ ปชานาติ
โส สัพฺพุโส วากานุสฺสํ ปหาย ๑ เป ๑ เอตุตฺวาตานิ ไช อากุโส
อริยสํวโก สํมุมาทิจฺจํ โหติ อชฺชคตาสฺสํ ทิจฺจํ ชมฺเม อเวจฺจป-
ปสาเทน สมนฺนาโคโต อากโต อิมํ สทฺทชฺมมฺนฺติ ๑

[๑๒๖] สียา ปนาคุโส ๑ เป ๑ สียาคุโสติ อายสฺมา สํวิปฺยุโต
อโวก ยโต ไช อากุโส อริยสํวโก วิญฺเฒาณญฺจ ปชานาติ
วิญฺเฒาณสํมุทฺยญฺจ ปชานาติ วิญฺเฒาณนิโรธญฺจ ปชานาติ วิญฺเฒาณ-
นิโรธคามินิํ ปฏิปทญฺจ ปชานาติ เอตุตฺวาตานิ ไช อากุโส อริย-
สํวโก สํมุมาทิจฺจํ โหติ อชฺชคตาสฺสํ ทิจฺจํ ชมฺเม อเวจฺจป-
ปสาเทน สมนฺนาโคโต อากโต อิมํ สทฺทชฺมมฺนฺติ ๑ กตมํ ปนาคุโส
วิญฺเฒาณํ กตโม วิญฺเฒาณสํมุทโย กตโม วิญฺเฒาณนิโรโธ กตมา
วิญฺเฒาณนิโรธคามินิํ ปฏิปทาติ ๑ ฉยฺเม อากุโส วิญฺเฒาณกาเย
จกฺขุวิญฺเฒาณํ โสตวิญฺเฒาณํ ฆานวิญฺเฒาณํ ชิวฺหาวิญฺเฒาณํ กาย-
วิญฺเฒาณํ มโนวิญฺเฒาณํ ๑ สงฺขารสํมุทฺยา วิญฺเฒาณสํมุทโย
สงฺขารนิโรธา วิญฺเฒาณนิโรโธ อยเมว อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค
วิญฺเฒาณนิโรธคามินิํ ปฏิปทา เสยฺยถิํ สํมุมาทิจฺจํ ๑ เป ๑
สํมุมาสฺมาชิ ๑ ยโต ไช อากุโส อริยสํวโก เอวํ วิญฺเฒาณํ
ปชานาติ เอวํ วิญฺเฒาณสํมุทฺยํ ปชานาติ เอวํ วิญฺเฒาณนิโรธํ
ปชานาติ เอวํ วิญฺเฒาณนิโรธคามินิํ ปฏิปทํ ปชานาติ โส

๓๒๗] มุตปริยายวคฺคตฺส สมนฺมาทิจฺฉิตฺตเค สงฺขารวาทโร ๘๘

สพฺพโส รากานุสํ ยํ ปหาเย ๑ เป ๑ เอคฺคตาวตานิ โห อากุโส
อริยสํวโก สมนฺมาทิจฺฉิตฺตํ โหติ อชฺชกตาสฺส ทิจฺฉิตฺตํ ฌมฺเม อเวจฺจป-
ปสาเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺธมฺมนฺติ ๑

[๓๒๗] สียา ปนาคุโส ๑ เป ๑ สียาคุโสติ อายสฺมา สารีปุตฺโต
อโวจ ยโต โห อากุโส อริยสํวโก สงฺขารญฺจ ปชานาติ
สงฺขารสมุทฺทยญฺจ ปชานาติ สงฺขารนิโรธญฺจ ปชานาติ สงฺขาร-
นิโรธคามินี ปฏิปทญฺจ ปชานาติ เอคฺคตาวตานิ โห อากุโส
อริยสํวโก สมนฺมาทิจฺฉิตฺตํ โหติ อชฺชกตาสฺส ทิจฺฉิตฺตํ ฌมฺเม อเวจฺจป-
ปสาเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺธมฺมนฺติ ๑ กตโต
ปนาคุโส สงฺขารโร กตโม สงฺขารสมุทฺทยโร กตโม สงฺขารนิโรธโร
กตมา สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ๑ ตโยเม อากุโส สงฺขารโร
กายสงฺขารโร วจฺสงฺขารโร จิตฺตสงฺขารโร ๑ อวิชฺชาสมุทฺทยา สงฺขาร-
สมุทฺทยโร อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรธโร อยเมว อวิโย อฏฺฐังคิโก
มคฺโค สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิปทา เสยฺยถิํ สมนฺมาทิจฺฉิตฺตํ ๑ เป ๑
สมนฺมาสฺมาธิ ๑ ยโต โห อากุโส อริยสํวโก เอวํ สงฺขารํ
ปชานาติ เอวํ สงฺขารสมุทฺทยํ ปชานาติ เอวํ สงฺขารนิโรธํ ปชานาติ
เอวํ สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิปทํ ปชานาติ โส สพฺพโส รากานุสํ
ปหาเย ปฏิฆานุสํ ปฏิวิโนทฺเตว อสฺมิตฺติ ทิจฺฉิตฺตํ มานุสํ สมนฺนาคโต
อวิชฺชํ ปหาเย วิชฺชํ อปฺปาทฺเตว ทิจฺฉิตฺตํ ฌมฺเม ทฺวักขสฺสเนตฺตโร
โหติ เอคฺคตาวตานิ โห อากุโส อริยสํวโก สมนฺมาทิจฺฉิตฺตํ โหติ

อชฺชุกตาสุตฺตํ ทิฏฺฐิจิ ฌมฺเม อเวจฺจุปฺปສາເທນ ສ່ມນຸນາຄໂຕ ອາຄໂຕ
 ອີມໍ ສັກຸຸຸມຸນຸຕິ າ

[๓๒๘] สียา ปนาอุโส ๑ เป ๑ สียาอุโสติ อายสฺมา สํวิปฺตุโต
 อโวก ยโต โข อากุโส อริยสํวโก อวิชฺชฌญฺ ปชานาติ
 อวิชฺชาสํมุกฺขญฺ ปชานาติ อวิชฺชานิโรชญฺ ปชานาติ อวิชฺชာ-
 นิโรชคามินิ ปฏฺธิปทญฺ ปชานาติ ເຂດຸດາວຕາມີ ໂຂ ອາດຸໂສ
 ອຣິຍສາວໂກ ສ່ມມາທິຊຸຈີ ໂຫຕິ ອຸຊຸກຕາສຸສ ທິຊຸຈີ ຈມເມ ອເວຈຸປ-
 ປສາເທນ ສ່ມນຸນາຄໂຕ ອາຄໂຕ ອີມໍ ສັກຸຸຸມຸນຸຕິ າ ກຕມາ ປນາດຸໂສ
 ອວິຊຊາ ກຕໂມ ອວິຊຊາສ່ມຸທໂຍ ກຕໂມ ອວິຊຊານິໂຣ໌ ກຕມາ
 ອວິຊຊານິໂຣຫາມີນີ ປຣັງປຫາຕິ າ ຍໍ ໂຂ ອາດຸໂສ ທຸກເຂ ອພານໍ
 ທຸກຊສ່ມຸກເຍ ອພານໍ ທຸກຊນິໂຣເ ອພານໍ ທຸກຊນິໂຣຫາມີນິຍາ
 ປຣັງປຫາຍ ອພານໍ ອຍໍ ດຸຈຸຈຕາດຸໂສ ອວິຊຊາ າ ອາສ່ວສ່ມຸກຍາ
 ອວິຊຊາສ່ມຸທໂຍ ອາສ່ວນິໂຣຫາ ອວິຊຊານິໂຣ໌ ອຍເມວ ອຣິໂຍ
 ອງຸຈັກິໂກ ມຄຸໂຄ ອວິຊຊານິໂຣຫາມີນີ ປຣັງປຫາ ເສຍຍຕໍ່ທໍ ສ່ມມາ-
 ທິຊຸຈີ າ ປເປ ๑ ສ່ມມາສ່ມາຈິ າ ຍໂຕ ໂຂ ອາດຸໂສ ອຣິຍສາວໂກ
 ເວວໍ ອວິຊຊໍ ປຊານາຕິ ເວວໍ ອວິຊຊາສ່ມຸທຍໍ ປຊານາຕິ ເວວໍ ອວິຊຊາ-
 ນິໂຣ໌ ປຊານາຕິ ເວວໍ ອວິຊຊານິໂຣຫາມີນີ ປຣັງປຫໍ ປຊານາຕິ ໂສ
 ສ່ພຸໂສ າກາດຸສຸຍໍ ປຊາຍ ປຣັງຊາດຸສຸຍໍ ປຣັງວິໄນເທຕຸວາ ອສ່ມິຕິ
 ທິຊຸຈີມາດຸສຸຍໍ ສ່ມຸຫິດຸວາ ອວິຊຊໍ ປຊາຍ ວິຊຊໍ ອຸປຸປາເທຕຸວາ
 ທິຊຸເຈວ ຈມເມ ທຸກຊສ່ສ່ນຕກໂຣ ໂຫຕິ ເຂດຸດາວຕາມີ ໂຂ ອາດຸໂສ

๓๓๐] มุตปริยายวคฺคตฺถ สมนฺมาทิจฺฉิตฺตเต อาสววาโร ๓๐๓

อริยสํวโก สมนฺมาทิจฺฉํ โหติ อชฺชกตาสฺส ทิจฺฉิจิ ฌมฺเม อเวจฺจป-
ปสํวเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺทชฺมมฺนติ ฯ

[๓๒๘] สํวากุโสติ โช เต ภิกฺขุ อายสฺมโต สํวิปฺคตฺตตฺถ
ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนฺนโมทิตฺวา อายสฺมตํ สํวิปฺคตํ อุตฺตริ-
ปณฺหํ อปฺปจฺฉิตฺตํ สฺยยา ปนฺวากุโส อณฺเฏโณปํ ปริยาโย. ยถา
อริยสํวโก สมนฺมาทิจฺฉํ โหติ อชฺชกตาสฺส ทิจฺฉิจิ ฌมฺเม อเวจฺจป-
ปสํวเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺทชฺมมฺนติ ฯ

[๓๓๐] สฺยวากุโสติ อายสฺมา สํวิปฺคโต อโวจ ยโต โช
อวากุโส อริยสํวโก อาสวญฺจ ปชานาติ อาสวสํมฺภวญฺจ ปชานาติ
อาสวนิโรชญฺจ ปชานาติ อาสวนิโรชคามินิ ปฏฺฐิพทญฺจ ปชานาติ
เอตฺตตฺวาตปํ โช อวากุโส อริยสํวโก สมนฺมาทิจฺฉํ โหติ อชฺช-
กตาสฺส ทิจฺฉิจิ ฌมฺเม อเวจฺจปปสํวเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ
สทฺทชฺมมฺนติ ฯ กตโม ปนฺวากุโส อาสวํ กตโม อาสวสํมฺภว-
กตโม อาสวนิโรชํ กตมา อาสวนิโรชคามินิ ปฏฺฐิพทาติ ฯ ตโยเม
อวากุโส อาสวํ กามาสวํ ภวาสวํ อวิชฺชาสวํ ฯ อวิชฺชา-
สํมฺภวํ อาสวสํมฺภวํ อวิชฺชานิโรชา อาสวนิโรชํ อยเมว อริโย
อฏฺฐจฺงฺคิโก มคฺคิโก อาสวนิโรชคามินิ ปฏฺฐิพทา เสยฺยถิํทํ สมนฺมา-
ทิจฺฉิจิ สมนฺมาสํวกฺกโป สมนฺมาวจา สมนฺมากมฺมฺนโต สมนฺมาอาสวํ
สมนฺมาวายาโม สมนฺมาสติ สมนฺมาสมาธิ ฯ ยโต โช อวากุโส อริย-
สํวโก เอวํ อาสวํ ปชานาติ เอวํ อาสวสํมฺภวํ ปชานาติ เอวํ

๓๐๒   สุตตุนตบี่ฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุลปณฺณาสํ   [๓๓๐

อาสวณิโรหํ ปชานาติ เอวํ อาสวณิโรหคามินิํ ปฏิปทํ ปชานาติ
โส สฬฺหุโส รากานุสยํ ปหาย ปฏิฆานุสยํ ปฏิวิโนเทศฺวา อสุมํติ
ทิจฺจิมานานุสยํ สมนฺนาคฺวา อวิชฺชํ ปหาย วิชฺชํ อปฺปาทฺเตตฺวา
ทิจฺจเฬว รมฺเม ทฺกฺขสฺสํนตฺกโร โหติ เอตฺตาวตฺตานิ โห อวฺโส
อริยสํวโก สมนฺมาทิจฺจํ โหติ อชฺชคตาสฺส ทิจฺจํ รมฺเม อเวจฺจป-
ปสาเทน สมนฺนาคโต อากโต อิมํ สทฺธมฺมนฺติ ฯ

อิทมโวจ อายสฺมา สํวริปฺปโต อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ อายสฺมโต
สํวริปฺปตฺตสฺส ภาสิตํ อภินนฺทนฺติ ฯ

สมนฺมาทิจฺจํสฺสํ นิจฺจํ นวมนํ ฯ

ทฺกฺขํ ชรามฺวณํ อปฺปาทานิ

สฬฺหยคฺคํ นามรูปํ วิญฺญานํ

ยํ ฉปฺเต กตมํ   ปนาวฺโส วทานเก

ชาติ คณฺหา จ เวทนา   อวิชฺชาย จตฺตกฺกา

ยา จตฺตาวี ปฺเต กตมา   ปนาวฺโส วทานเก ฯ

อาหาโร จ ภโว ผลโส   สงฺขารो อาสวปญฺจโม

ยํ ปญฺจปฺเต กตมํ   ปนาวฺโส วทานเก ฯ

กตมนฺติ ฉฬฺหิชา วุตฺตํ   กตมานิ จตฺตฬฺหิชา

กตโม ปญฺจวิโช วุตฺโต

สฬฺหุสงฺขารานํ ปญฺจกฺส ปทานิ จาติ ฯ

สติปัญญาจนสุดท้าย

[๓๓๑] เขวมเม สุตํ เขกํ สมยํ ภควา กุรุสุ วิหริตี
 กมฺมาสฺสมมํ นาม กุรูนํ นิคโม ๑ ตตฺร ไช ภควา ภิกฺขุ
 อามนฺเตสึ ภิกฺขโวติ ๑ ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสึสฺสุ ๑

[๓๓๒] ภควา เอตทโวจ เอกายโน อยํ ภิกฺขเว มคฺโค
 สฺตฺตานํ วิสฺสุทฺธิยา ไสฺกปริเทวานํ สมตฺติกฺกมฺยา ทฺวชฺชโทมนสฺสํ
 อตฺตงฺกมฺยา ฌายสฺส อธิคฺมฺยา นิพฺพานสฺส สจฺฉิณฺณวิราย ๑ ยทิตํ
 จตฺตาริ สติปัญญาณา ๑ กตฺเม จตฺตาริ ๑ อิทฺธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 กาเย กายานุสฺสํ วิหริตี อาตาปี สมนฺชาโน สติมา วิเนยฺย
 โถเก อภิชฺฌณาโทมนสฺสํ ๑ เวทนาสุ เวทนานุสฺสํ วิหริตี อาตาปี
 สมนฺชาโน สติมา วิเนยฺย โถเก อภิชฺฌณาโทมนสฺสํ ๑ จิตฺเต
 จิตฺตานุสฺสํ วิหริตี อาตาปี สมนฺชาโน สติมา วิเนยฺย โถเก
 อภิชฺฌณาโทมนสฺสํ ๑ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุสฺสํ วิหริตี อาตาปี สมนฺชาโน
 สติมา วิเนยฺย โถเก อภิชฺฌณาโทมนสฺสํ ๑

[๓๓๓] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุสฺสํ วิหริตี ๑
 อิทฺธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรณฺณคฺโค วา รุกฺขมฺูลคฺโค วา สฺถวนา
 คารคฺโค วา นิสฺสํหิติ ปตฺตงฺกํ อารุชฺชิตฺวา อุนฺนํ กายํ ปณฺธิชฺยา
 ปริมุขํ สติํ อฺปปญฺสเปตฺวา ๑ ไสฺ สโตว อสฺสํสติ สโต ปสฺสํสติ ๑

• ปาจนฺตเร ปุณฺณ อุตฺเทโสติ ทิสฺสติ ๑

๓๓๖] มุตปริยายวคฺคสุตฺตํ สติปฏฺฐาเนสุตฺเต ปฏิกกฺขณปพฺพุ ๓๐๕

ยาวเทว เพาณมตฺตตาย ปตีสฺสตีมตฺตตาย อนิสฺสตีโต จ วิหริติ น
จ กิณฺณิโก โถเก อฺปาทิตฺติ เอมมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายา-
นุปลฺลสฺส วิหริติ ฯ อานาปานปพฺพุ ฯ

[๓๓๔] ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คจฺจนฺโต วา คจฺจนมฺหิติ
ปชานาติ จีโต วา จีโตมฺหิติ ปชานาติ นิสฺสินฺโน วา นิสฺสินฺโน-
มฺหิติ ปชานาติ สฺยาโน วา สฺยาโนมฺหิติ ปชานาติ ฯ ยถา ยถา
วา ปนสฺส กาโย ปณฺหิตโต โหติ ตถา ตถา นํ ปชานาติ ฯ
ยถา ยถา วา กายา นุปลฺลสฺส วิหริติ ฯ เป ฯ เอมมฺปิ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายา นุปลฺลสฺส วิหริติ ฯ อิริยาปถปพฺพุ ฯ

[๓๓๕] ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อภิกฺกนฺเต ปฏิกกฺกนฺเต
สํมุปชานการํ โหติ อาโลเกเต วิโลเกเต สํมุปชานการํ โหติ
สํมุมิณฺชิตฺเต ปลสวฺริเต สํมุปชานการํ โหติ สํมุชาตฺตปตฺตจฺจวราจเร
สํมุปชานการํ โหติ อสฺสิตฺเต ปสฺสิตฺเต ชายิตฺเต สํมุปชานการํ
โหติ อจฺจวราปตฺตสวากมฺเม สํมุปชานการํ โหติ คเต จิตฺเต นิสฺสินฺเน
สุตฺเต ชาคริตฺเต ภาสิตฺเต ตฺถนฺทฺทภาเว สํมุปชานการํ โหติ ฯ ยถา
ยถา วา กายา นุปลฺลสฺส วิหริติ ฯ เป ฯ เอมมฺปิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ กาเย กายา นุปลฺลสฺส วิหริติ ฯ สํมุปชณฺณปพฺพุ ฯ

[๓๓๖] ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ อุตฺถํ ปา-
ตถา อโฆ เกสํมตฺตกา ตจฺปริญฺคํ ปุณฺณานุปการสุตฺตํ อสุจฺจโน
ปจฺจุเวกฺขติ อคฺคิ อิมสฺมึ กายเ เกสา โถมา นฺชา ทนฺดา ตโจ

អំតំ អហរុ ខ្ស្វឌី ខ្ស្វឌីមិឈ្មំ វណ្ណំ អប្បំ យកំ កិច្ចាភិ បីកំ
 ប្រដាសំ ខណ្ឌំ ខណ្ឌគុណំ ខុត្តរិយំ ក្រីតំ បីតុតំ ផេម្បំ បុព្វុប្ប តិច្ឆិតំ
 តេតិ មេតិ ខត្តុតំ វត្ថុតា ខេត្តុតំ ឥន្ទ្រាណិកា តតិកា មុត្តត្ថុតិ ។
 ឆេយ្យតាបី ភិក្ខុខេ ឧបាគិមុខា មូតិវី បុរា អានាវិចិត្តុតំ ឆេយ្យតំ
 ឆេយ្យតំ តាតំ វិចិត្តំ មុត្តតា មាតា តិច្ឆា តណ្ហុតា ។
 គមេនំ ឧត្តតា បុរិសំ មុត្តតិច្ឆា បុរិសុត្តតិ មិមេ តាតំ
 មិមេ វិចិត្តំ មិមេ មុត្តតា មិមេ មាតា មិមេ តិច្ឆា មិមេ តណ្ហុតា
 ខេយ្យ ខេ ភិក្ខុខេ ភិក្ខុ មិមេ កាយំ ខុត្តុតំ បាតតា ខេ
 តេតិគុត្តា គុត្តតិច្ឆា បុរិសុត្តតំ ខត្តុតិ បុរិសុត្តតិ បុរិសុត្តតិ
 ខត្តុតិ មិមេ កាយេ តេតា តិច្ឆា ។ បេ ។ តតិកា មុត្តត្ថុតិ ។
 មិចិត្តិ ខត្តុតុតំ វា កាយេ កាយាប្បត្តំ វិចិត្តិ ។ បេ ។ ខេយ្យ
 ភិក្ខុខេ ភិក្ខុ កាយេ កាយាប្បត្តំ វិចិត្តិ ។ ប្រតិក្ខត្តប្បត្តំ ។

[៣៣៧] បុរិសុត្ត ភិក្ខុខេ ភិក្ខុ មិមេ កាយំ បាតតា បា-
 ប្បត្តិ តាតុតំ បុរិសុត្តតិ ខត្តុតិ មិមេ កាយេ បុរិសុត្ត
 ខាប្បត្ត តេតិគុត្ត វាប្បត្តតិ ។ ឆេយ្យតាបី ភិក្ខុខេ តុត្ត
 គុត្តតិ វា គុត្តតិច្ឆា តុត្តតិ ។ តាតំ វិចិត្តុតំ តុត្តតិ តុត្តតិ
 តុត្តតិ បុរិសុត្តតិ មិមេ កាយំ បាតតា បាប្បត្តិ តាតុតំ បុរិសុត្តតិ ខត្តុតិ
 មិមេ កាយេ បុរិសុត្តតិ ខាប្បត្ត តេតិគុត្ត វាប្បត្តតិ ។
 មិចិត្តិ ខត្តុតុតំ វា កាយេ កាយាប្បត្តំ វិចិត្តិ ។ បេ ។ ខេយ្យ

๓๓๘] มุตปริยายวคฺคสฺส สติปฏฺฐานสฺส เต นวสํวติกาปพฺพํ ๓๐๗

ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสํ วิหริตี ๑ ชาตูปพฺพํ ๑

[๓๓๘] ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เสยฺยถาปํ ปสฺสเสยฺย สํวรํ
สํวติกาเย ฉทฺทํ อเอกาหํ ๑ ทวํหํ ๑ คํหํ ๑ อทฺท-
มาตํ ๑ ฌนํ ๑ วิปฺพพฺพชาตํ ๑ โส อิมเมว กายํ อุปสํหริ-
ตมฺปิ โส กาโย เอวํมฺปิ เอวํภาวํ เอวํ อนตฺตํ ๑ อิติ
อชฺชตฺตํ ๑ กาเย กายานุปสฺสํ วิหริตี ๑ เป ๑ เอวมฺปิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสํ วิหริตี ๑ ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
เสยฺยถาปํ ปสฺสเสยฺย สํวรํ สํวติกาเย ฉทฺทํ กาเถहि ๑ ชชฺชมานํ
คิञฺชเมहि ๑ ชชฺชมานํ กุถเถहि ๑ ชชฺชมานํ สุวาณํ ๑ ๒ ๑
ชชฺชมานํ สิงฺคาเถहि ๑ ชชฺชมานํ วิวิเรहि ๑ ปาณกฺขาเถहि
ชชฺชมานํ ๑ โส อิมเมว กายํ อุปสํหริ-
ตมฺปิ โส กาโย เอวํมฺปิ เอวํภาวํ เอวํ อนตฺตํ ๑ อิติ อชฺชตฺตํ ๑ กาเย
กายานุปสฺสํ วิหริตี ๑ เป ๑ เอวมฺปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายา-
นุปสฺสํ วิหริตี ๑ ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เสยฺยถาปํ ปสฺสเสยฺย สํวรํ
สํวติกาเย ฉทฺทํ อญฺจิสฺสงฺกํ ๑ สมนฺสโลหิตํ นหารุสฺสมฺพฺพํ ๑ เป ๑
อญฺจิสฺสงฺกํ นิมฺมสฺสโลหิตมฺภริตํ นหารุสฺสมฺพฺพํ ๑ เป ๑ อญฺจิสฺสงฺกํ
อปคตมฺสฺสโลหิตํ นหารุสฺสมฺพฺพํ ๑ เป ๑ อญฺจิกานิ อปคตนหารุ-
สฺสมฺพฺพานิ ๑ ๓ ๑ วิทิสฺสา วิทิตฺตานิ ๑ ๔ ๑ ๕ ๑ ๖ ๑ ๗ ๑ ๘ ๑ ๙ ๑ ๑๐ ๑ ๑๑ ๑ ๑๒ ๑ ๑๓ ๑ ๑๔ ๑ ๑๕ ๑ ๑๖ ๑ ๑๗ ๑ ๑๘ ๑ ๑๙ ๑ ๒๐ ๑ ๒๑ ๑ ๒๒ ๑ ๒๓ ๑ ๒๔ ๑ ๒๕ ๑ ๒๖ ๑ ๒๗ ๑ ๒๘ ๑ ๒๙ ๑ ๓๐ ๑ ๓๑ ๑ ๓๒ ๑ ๓๓ ๑ ๓๔ ๑ ๓๕ ๑ ๓๖ ๑ ๓๗ ๑ ๓๘ ๑ ๓๙ ๑ ๔๐ ๑ ๔๑ ๑ ๔๒ ๑ ๔๓ ๑ ๔๔ ๑ ๔๕ ๑ ๔๖ ๑ ๔๗ ๑ ๔๘ ๑ ๔๙ ๑ ๕๐ ๑ ๕๑ ๑ ๕๒ ๑ ๕๓ ๑ ๕๔ ๑ ๕๕ ๑ ๕๖ ๑ ๕๗ ๑ ๕๘ ๑ ๕๙ ๑ ๖๐ ๑ ๖๑ ๑ ๖๒ ๑ ๖๓ ๑ ๖๔ ๑ ๖๕ ๑ ๖๖ ๑ ๖๗ ๑ ๖๘ ๑ ๖๙ ๑ ๗๐ ๑ ๗๑ ๑ ๗๒ ๑ ๗๓ ๑ ๗๔ ๑ ๗๕ ๑ ๗๖ ๑ ๗๗ ๑ ๗๘ ๑ ๗๙ ๑ ๘๐ ๑ ๘๑ ๑ ๘๒ ๑ ๘๓ ๑ ๘๔ ๑ ๘๕ ๑ ๘๖ ๑ ๘๗ ๑ ๘๘ ๑ ๘๙ ๑ ๙๐ ๑ ๙๑ ๑ ๙๒ ๑ ๙๓ ๑ ๙๔ ๑ ๙๕ ๑ ๙๖ ๑ ๙๗ ๑ ๙๘ ๑ ๙๙ ๑ ๑๐๐ ๑

๑ ส. เอตํ อนตฺตํ ๑ ๒ ส. ย. สุวาณํ ๑

๓ ส. ย. อปคตมฺพฺพนิ ๑ ๔ ย. อญฺจิสฺสงฺกํ ๑ ๕ ย. อญฺจิสฺสงฺกํ ๑

๓๓๘] มูลปริยายวคฺคตฺถ สติปฏฺฐานํสุตฺเต เวทนานุปฺสฺสํ ๓๐๘

[๓๓๘] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนาสุ เวทนานุปฺสฺสํ วิหฺรติ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฺขํ เวทณํ เวทียมาโน สฺขํ เวทณํ เวทียามํติ
ปฺชานาติ ทฺวํ เวทณํ เวทียมาโน ทฺวํ เวทณํ เวทียามํติ
ปฺชานาติ อทฺทขมสฺขํ เวทณํ เวทียมาโน อทฺทขมสฺขํ เวทณํ
เวทียามํติ ปฺชานาติ ฯ สํมิสํ วา สฺขํ เวทณํ เวทียมาโน สํมิสํ
สฺขํ เวทณํ เวทียามํติ ปฺชานาติ นิรามิสํ วา สฺขํ เวทณํ เวทียมาโน
นิรามิสํ สฺขํ เวทณํ เวทียามํติ ปฺชานาติ ฯ สํมิสํ วา ทฺวํ
เวทณํ เวทียมาโน สํมิสํ ทฺวํ เวทณํ เวทียามํติ ปฺชานาติ
นิรามิสํ วา ทฺวํ เวทณํ เวทียมาโน นิรามิสํ ทฺวํ เวทณํ
เวทียามํติ ปฺชานาติ ฯ สํมิสํ วา อทฺทขมสฺขํ เวทณํ เวทียมาโน
สํมิสํ อทฺทขมสฺขํ เวทณํ เวทียามํติ ปฺชานาติ นิรามิสํ วา อทฺทขม-
สฺขํ เวทณํ เวทียมาโน นิรามิสํ อทฺทขมสฺขํ เวทณํ เวทียามํติ
ปฺชานาติ ฯ อิติ อชฺฌตฺตํ วา เวทนาสุ เวทนานุปฺสฺสํ วิหฺรติ
พหิทฺฐา วา เวทนาสุ เวทนานุปฺสฺสํ วิหฺรติ อชฺฌตฺตพหิทฺฐา วา
เวทนาสุ เวทนานุปฺสฺสํ วิหฺรติ สํมุตฺตมมฺมานุปฺสฺสํ วา เวทนาสุ
วิหฺรติ อชฺฌตฺตมฺมานุปฺสฺสํ วา เวทนาสุ วิหฺรติ สํมุตฺตวชฺฌมฺมานุปฺสฺสํ
วา เวทนาสุ วิหฺรติ อคฺคิ เวทนาติ วา ปนฺสฺสํ สติ ปจฺจุปฺปจฺจิตา
โหติ ยาวเทว ฌาณมคฺคตฺถาย ปตฺติสฺสํติมคฺคตฺถาย อนิสฺสํติโต จ วิหฺรติ
น จ กิณฺเณ โสเก อุปาทิยติ เอวํ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทนาสุ
เวทนานุปฺสฺสํ วิหฺรติ ฯ เวทนานุปฺสฺสํนาสฺติปฏฺฐานํ ฯ

[๓๔๐] กถญฯ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปัสสํ วิหริติ ฯ
 อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สํวาคํ วา จิตฺตํ สํวาคํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ
 วุตฺตวาคํ วา จิตฺตํ วุตฺตวาคํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ ฯ สโตสํ วา
 จิตฺตํ สโตสํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ วุตฺตโตสํ วา จิตฺตํ วุตฺตโตสํ
 จิตฺตุนฺติ ปชานาติ ฯ สโมหํ วา จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ
 วุตฺตโมหํ วา จิตฺตํ วุตฺตโมหํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ ฯ สงฺขิตฺตํ วา
 จิตฺตํ สงฺขิตฺตํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ, วิกฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ วิกฺขิตฺตํ
 จิตฺตุนฺติ ปชานาติ ฯ มหคฺคตํ วา จิตฺตํ มหคฺคตํ จิตฺตุนฺติ
 ปชานาติ อมหคฺคตํ วา จิตฺตํ อมหคฺคตํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ ฯ
 สอฺยุตฺตํ วา จิตฺตํ สอฺยุตฺตํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ อนฺยุตฺตํ วา
 จิตฺตํ อนฺยุตฺตํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ ฯ สํมาหิตํ วา จิตฺตํ
 สํมาหิตํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ อสํมาหิตํ วา จิตฺตํ อสํมาหิตํ
 จิตฺตุนฺติ ปชานาติ ฯ วิมฺุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมฺุตฺตํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ
 อวิมฺุตฺตํ วา จิตฺตํ อวิมฺุตฺตํ จิตฺตุนฺติ ปชานาติ ฯ อิติ อชฺฌตฺตํ
 วา จิตฺเต จิตฺตานุปัสสํ วิหริติ พหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปัสสํ
 วิหริติ อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา จิตฺเต จิตฺตานุปัสสํ วิหริติ สํมูห-
 ฆมฺมานุปัสสํ วา จิตฺตสฺมํ วิหริติ วยฆมฺมานุปัสสํ วา จิตฺตสฺมํ
 วิหริติ สํมูหวยฆมฺมานุปัสสํ วา จิตฺตสฺมํ วิหริติ อคฺคิ จิตฺตุนฺติ
 วา ปนัสสํ สติ ปจฺจุปฺปจฺจिता โหติ ยาวเทว ฌาณมคฺคตาย
 ปตฺติสฺสคฺคิมคฺคตาย อนิสฺสํโต จ วิหริติ น จ กิณฺณจิ โถเก

๑๔๑] มุฏปริยายวคฺคตฺส สติပ္ပจฺจนํสุตฺเต นິวรรณเปพฺพิ ๑๑๑

อุปาทยิตี เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺเต จิตฺตานุปฺปตฺตํ วิหริตี ฯ
จิตฺตานุปฺปตฺตนาสติပ္ပจฺจนํ ฯ

[๑๔๑] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ รมฺเมสฺสุ รมฺมานุปฺปตฺตํ วิหริตี ฯ
อิตฺถิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ รมฺเมสฺสุ รมฺมานุปฺปตฺตํ วิหริตี ปณฺจสฺสุ นິวรรณสฺสุ ฯ
กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ รมฺเมสฺสุ รมฺมานุปฺปตฺตํ วิหริตี ปณฺจสฺสุ
นິวรรณสฺสุ ฯ อิตฺถิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สํหตํ วา อชฺชฌตฺตํ กาม-
ฉนฺทํ อตฺถิ เม อชฺชฌตฺตํ กามฉนฺโทติ ปชานาติ อสํหตํ วา
อชฺชฌตฺตํ กามฉนฺทํ นตฺถิ เม อชฺชฌตฺตํ กามฉนฺโทติ ปชานาติ ฯ
ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส กามฉนฺทสฺส อุปฺปาโท โหติ ตณฺห ปชานาติ
ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส กามฉนฺทสฺส ปหํ โหติ ตณฺห ปชานาติ
ยถา จ ปหีนฺสฺส กามฉนฺทสฺส อายตฺติ ออนุปฺปาโท โหติ ตณฺห
ปชานาติ ฯ สํหตํ วา อชฺชฌตฺตํ พฺยาปาทํ อตฺถิ เม อชฺชฌตฺตํ
พฺยาปาโทติ ปชานาติ อสํหตํ วา อชฺชฌตฺตํ พฺยาปาทํ นตฺถิ
เม อชฺชฌตฺตํ พฺยาปาโทติ ปชานาติ ฯ ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส
พฺยาปาทสฺส อุปฺปาโท โหติ ตณฺห ปชานาติ ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส
พฺยาปาทสฺส ปหํ โหติ ตณฺห ปชานาติ ยถา จ ปหีนฺสฺส
พฺยาปาทสฺส อายตฺติ ออนุปฺปาโท โหติ ตณฺห ปชานาติ ฯ สํหตํ
วา อชฺชฌตฺตํ ถีนมิตฺถํ อตฺถิ เม อชฺชฌตฺตํ ถีนมิตฺถนฺติ ปชานาติ
อสํหตํ วา อชฺชฌตฺตํ ถีนมิตฺถํ นตฺถิ เม อชฺชฌตฺตํ ถีนมิตฺถนฺติ
ปชานาติ ฯ ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺส ถีนมิมิตฺถสฺส อุปฺปาโท โหติ

๑๑๒   สุตตคณปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกํ   [๑๔๓

ตณฺหํ ปชานาติ ยถา จ อปฺปนฺนสฺสํ ถึณมิตฺตสฺสํ ปหามํ
โหติ ตณฺหํ ปชานาติ ยถา จ ปหีนฺสฺสํ ถึณมิตฺตสฺสํ อายตํ
อนุปฺปาโต โหติ ตณฺหํ ปชานาติ ฯ สันตํ วา อชฺฌตฺตํ อุตฺตรจฺจุ-
กุกฺกุจฺจํ อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ อุตฺตรจฺจุกุกฺกุจฺจนฺติ ปชานาติ อสฺสันตํ
วา อชฺฌตฺตํ อุตฺตรจฺจุกุกฺกุจฺจํ นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ อุตฺตรจฺจุ-
กุกฺกุจฺจนฺติ ปชานาติ ฯ ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺสํ อุตฺตรจฺจุกุกฺกุจฺจสฺสํ
อฺปฺปาโต โหติ ตณฺหํ ปชานาติ ยถา จ อปฺปนฺนสฺสํ อุตฺตรจฺจุ-
กุกฺกุจฺจสฺสํ ปหามํ โหติ ตณฺหํ ปชานาติ ยถา จ ปหีนฺสฺสํ
อุตฺตรจฺจุกุกฺกุจฺจสฺสํ อายตํ อนุปฺปาโต โหติ ตณฺหํ ปชานาติ ฯ
สันตํ วา อชฺฌตฺตํ วิจิจฺจันํ อตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ วิจิจฺจนาติ
ปชานาติ อสฺสันตํ วา อชฺฌตฺตํ วิจิจฺจันํ นตฺถิ เม อชฺฌตฺตํ
วิจิจฺจนาติ ปชานาติ ฯ ยถา จ อนุปฺปนฺนสฺสํ วิจิจฺจึฏฺฐาย อฺปฺปาโต
โหติ ตณฺหํ ปชานาติ ยถา จ อปฺปนฺนสฺสํ วิจิจฺจึฏฺฐาย ปหามํ
โหติ ตณฺหํ ปชานาติ ยถา จ ปหีนฺสฺสํ วิจิจฺจึฏฺฐาย อายตํ
อนุปฺปาโต โหติ ตณฺหํ ปชานาติ ฯ อิติ อชฺฌตฺตํ วา ชมฺเมสฺสุ
ชมฺมานุสฺสํ วิหริติ พหิทฺธา วา ชมฺเมสฺสุ ชมฺมานุสฺสํ วิหริติ
อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา ชมฺเมสฺสุ ชมฺมานุสฺสํ วิหริติ สํมุตฺตชมฺมา-
นุสฺสํ วา ชมฺเมสฺสุ วิหริติ วยชมฺมานุสฺสํ วา ชมฺเมสฺสุ วิหริติ
สํมุตฺตวยชมฺมานุสฺสํ วา ชมฺเมสฺสุ วิหริติ อตฺถิ ชมฺมาติ วา
ปนฺนสฺสํ สติ ปจฺจุปฺปญฺจिता โหติ ยาวเทว ฌาณเมตฺตตาย ปตีสฺสตี-

๑๔๓] มุลปรียายวคฺคสฺส สติปฏฺฐานสฺส เต อายตนปพฺพํ ๑๑๓

มคฺคตฺตาย อนิสฺสํโส จ วิหริติ น จ กิณฺณํ โสเก อฺปาทิยติ
เอวมํปฺปํ ฆิกฺขเว ฆิกฺขุ ชมฺเมสฺส ชมฺมานุปสฺสํ วิหริติ ปณฺจสฺส
นํวเรณสฺส ฯ นํวเรนปพฺพํ ฯ

[๑๔๔] ปุณ จปรํ ฆิกฺขเว ฆิกฺขุ ชมฺเมสฺส ชมฺมานุปสฺสํ วิหริติ
ปณฺจสฺส อฺปาทานกฺขนฺเชสฺส ฯ กถณฺจ ฆิกฺขเว ฆิกฺขุ ชมฺเมสฺส
shmānupassā viharitī pañhasu āpatānakkhacchessu ฯ อิธ ฆิกฺขเว
ฆิกฺขุ อิติ รุปํ อิติ รุปสฺสํ สมฺมทโย อิติ รุปสฺสํ อตฺตงฺกโม
อิติ เวทนา อิติ เวทนาย สมฺมทโย อิติ เวทนาย อตฺตงฺกโม
อิติ สญฺเฆว อิติ สญฺเฆวาย สมฺมทโย อิติ สญฺเฆวาย อตฺตงฺกโม
อิติ สงฺขารว อิติ สงฺขารานํ สมฺมทโย อิติ สงฺขารานํ อตฺตงฺกโม
อิติ วิญฺญาณํ อิติ วิญฺญาณสฺสํ สมฺมทโย อิติ วิญฺญาณสฺสํ
อตฺตงฺกโมติ ฯ อิติ อชฺชฌคฺคํ วา ชมฺเมสฺส ชมฺมานุปสฺสํ วิหริติ
พหิทฺธา วา ชมฺเมสฺส ชมฺมานุปสฺสํ วิหริติ อชฺชฌคฺคพหิทฺธา วา
shmānupassā viharitī sammāyasmānupassā vā shmānupassā viharitī
vayasmānupassā vā shmānupassā viharitī sammāyavayasmānupassā vā
shmānupassā viharitī attuhi shmānupassā vā pañhasu satti parajupajjāta
hīti yāvātevā ānāmmakcāyā paccissāmmakcāyā anissāmsi j viharitī
n j kinnaṃ soke āpatāyati evamāpi pañcāyā ฆิกฺขเว ฆิกฺขุ ชมฺเมสฺส
shmānupassā viharitī pañhasu āpatānakkhacchessu ฯ ชนฺนปพฺพํ ฯ

[๑๔๕] ปุณ จปรํ ฆิกฺขเว ฆิกฺขุ ชมฺเมสฺส ชมฺมานุปสฺสํ วิหริติ

ធូស្តុ ឲ្យធូគុតិកវាអិវេស្តុ ឲ្យគេធូស្តុ ។ កធូធូ វិកុធូវេ វិកុធូ ធូមេស្តុ
 ធូមាធូស្តុស្តំ វិវេតិ ធូស្តុ ឲ្យធូគុតិកវាអិវេស្តុ ឲ្យគេធូស្តុ ។ ឲ្យ
 វិកុធូវេ វិកុធូ កុធូធូធូ ធូធូវាធូ វេធូ ។ ធូធូវាធូ ធូធូ គុតុធូ
 ធូធូធូ ធូធូធូធូ ធូធូធូធូ ធូធូ ធូធូវាធូ ។ ធូ ។ ធូ
 ធូធូធូធូ ធូធូធូធូធូ ធូធូធូ ធូធូវាធូ ធូធូ ធូធូវាធូ
 ធូ ។ ធូធូធូធូ ធូធូធូធូធូ ធូធូ ធូធូ ធូធូវាធូ
 ធូ ។ ធូធូធូ ធូធូធូធូធូ ឲ្យគេ ធូធូវាធូ ធូធូ ធូធូ
 ធូធូវាធូ ។ ធូធូធូ ធូធូវាធូ ធូធូវេ ។ ធូធូវាធូ...។ ធូធូធូ
 ធូធូវាធូ ធូធូវេ ។ ធូធូវាធូ...។ ធូធូធូ ធូធូវាធូ ធូធូ ។
 ធូធូវាធូ ធូធូវាធូ ធូធូ ។ ធូធូវាធូ ធូធូ គុតុធូ ធូធូធូ
 ធូធូធូធូ ធូធូធូធូ ធូធូធូ ធូធូវាធូ ។ ធូ ។ ធូធូធូធូ
 ធូធូធូធូ ធូធូធូធូ ធូធូ ធូធូ ធូធូវាធូ ធូ ។
 ធូធូធូធូ ធូធូធូធូធូ ធូធូ ធូធូ ធូធូវាធូ ធូធូ ធូធូវាធូ ។
 ធូធូ ឲ្យធូគុតិ វា ធូធូធូ ធូធូធូស្តុស្តំ វិវេតិ ធូធូវា វា
 ធូធូធូ ធូធូធូស្តុស្តំ វិវេតិ ឲ្យធូគុតិធូធូវា វា ធូធូធូ ធូធូ
 ធូស្តុស្តំ វិវេតិ ធូធូធូធូធូស្តុស្តុ វា ធូធូធូ វិវេតិ ធូធូធូ
 ធូស្តុស្តុ វា ធូធូធូ វិវេតិ ធូធូធូធូធូធូស្តុស្តុ វា ធូធូធូ វិវេតិ
 ឲ្យគុតិ ធូធូវា វា ធូធូស្តុ ធូធូ ធូធូធូធូធូ ធូធូ ធូធូវា

๑๔๔] มุตปริยายวคฺคตฺถ สติปฏฺฐานํสุตฺเต โพชฺฌนํคปพฺพํ ๓๓๕

ฌาณเมตฺตํ ปตฺติสํคิเมตฺตํ อนิสฺสํโต จ วิหริติ น จ ทิณฺณิ
โตเก อุปาทิตฺติ เอมํบี โห ภาทเว ภาทฺช ชฺมเมสฺสุ ชฺมมานุสฺสํ
วิหริติ ฌตฺถ อชฺฌมคฺคิกพาหิเรสฺสุ อายคเนสฺสุ ฯ ขายคณพพฺพํ ฯ

[๑๔๔] ปุณ จปรํ ภาทเว ภาทฺช ชฺมเมสฺสุ ชฺมมานุสฺสํ วิหริ
ตฺตตฺถ โพชฺฌนํคตฺถ ฯ กถญจ ภาทเว ภาทฺช ชฺมเมสฺสุ ชฺมมา
นุสฺสํ วิหริ ตฺตตฺถ โพชฺฌนํคตฺถ ฯ อิท ภาทเว ภาทฺช สํนํ
วา อชฺฌมคฺคํ สติสํโพชฺฌนํคํ อตฺถิ เม อชฺฌมคฺคํ สติสํโพ
ชฺฌนํคิติ ปชานาติ อสํนํ วา อชฺฌมคฺคํ สติสํโพชฺฌนํคํ นตฺถิ
เม อชฺฌมคฺคํ สติสํโพชฺฌนํคิติ ปชานาติ ฯ ยถา จ อนุปฺปนฺนํ
สติสํโพชฺฌนํคตฺถ อุปฺปาโท โหติ ตณฺจ ปชานาติ ยถา
จ อุปฺปนฺนํ สติสํโพชฺฌนํคตฺถ - ภาวนาปาริปุริ โหติ ตณฺจ
ปชานาติ ฯ สํนํ วา อชฺฌมคฺคํ ชฺมมวิจยสํโพชฺฌนํคํ...ฯ สํนํ
วา อชฺฌมคฺคํ วิริยสํโพชฺฌนํคํ...ฯ สํนํ วา อชฺฌมคฺคํ ปฺปติ
สํโพชฺฌนํคํ...ฯ สํนํ วา อชฺฌมคฺคํ ปสฺสํชฺชิตฺสํโพชฺฌนํคํ...ฯ
สํนํ วา อชฺฌมคฺคํ สํมาชิตฺสํโพชฺฌนํคํ...ฯ สํนํ วา อชฺฌมคฺคํ
อุเปกฺขาสํโพชฺฌนํคํ อตฺถิ เม อชฺฌมคฺคํ อุเปกฺขาสํโพชฺฌนํคิ
ติ ปชานาติ อสํนํ วา อชฺฌมคฺคํ อุเปกฺขาสํโพชฺฌนํคํ นตฺถิ เม
อชฺฌมคฺคํ อุเปกฺขาสํโพชฺฌนํคิติ ปชานาติ ฯ ยถา จ อนุปฺปนฺนํ
อุเปกฺขาสํโพชฺฌนํคตฺถ อุปฺปาโท โหติ ตณฺจ ปชานาติ ยถา
จ อุปฺปนฺนํ อุเปกฺขาสํโพชฺฌนํคตฺถ ภาวนาปาริปุริ โหติ ตณฺจ

ปชานาติ ๑ อิติ อชฺฌตฺตํ วา ชมฺเมสฺสุ ชมฺมานุปลฺลํ วิหริติ
 พหิทฺธา วา ชมฺเมสฺสุ ชมฺมานุปลฺลํ วิหริติ อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา
 ชมฺเมสฺสุ ชมฺมานุปลฺลํ วิหริติ สํมุตฺตชมฺมานุปลฺลํ วา ชมฺเมสฺสุ
 วิหริติ วยชมฺมานุปลฺลํ วา ชมฺเมสฺสุ วิหริติ สํมุตฺตวยชมฺมานุปลฺลํ
 วา ชมฺเมสฺสุ วิหริติ อคฺคิ ชมฺมาติ วา ปนฺลํ สติ ปจฺจุปฺปจฺจิตา
 โหติ ยาวเทว ฌาณมตฺตาย ปตฺติสฺสติมตฺตาย อนิสฺสํโต ๑ วิหริติ
 น ๑ กิณฺณิ โสเก อุปาทิยติ เอวมฺปิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชมฺเมสฺสุ
 ชมฺมานุปลฺลํ วิหริติ สํคตฺสฺส โฟชฺฌนฺจฺเจสฺสุ ๑ โฟชฺฌนฺจฺคปพฺพํ ๑*

[๑๔๕] ปุณ ๑ปวฺ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชมฺเมสฺสุ ชมฺมานุปลฺลํ วิหริติ
 จตฺสฺส อวิยสฺสจฺเจสฺสุ ๑ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชมฺเมสฺสุ ชมฺมานุปลฺลํ
 วิหริติ จตฺสฺส อวิยสฺสจฺเจสฺสุ ๑ อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิทํ กุขฺขณฺติ
 ยถาภูตํ ปชานาติ อयํ กุขฺขณฺตมฺภโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ อयํ
 กุขฺขณฺนิโรจฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ อยํ กุขฺขณฺนิโรชคามินํ ปฏฺิ-
 ปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ^๑ ๑ อิติ อชฺฌตฺตํ วา ชมฺเมสฺสุ
 ชมฺมานุปลฺลํ วิหริติ พหิทฺธา วา ชมฺเมสฺสุ ชมฺมานุปลฺลํ วิหริติ
 อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา ชมฺเมสฺสุ ชมฺมานุปลฺลํ วิหริติ สํมุตฺตชมฺมา-
 นุปลฺลํ วา ชมฺเมสฺสุ วิหริติ วยชมฺมานุปลฺลํ วา ชมฺเมสฺสุ วิหริติ
 สํมุตฺตวยชมฺมานุปลฺลํ วา ชมฺเมสฺสุ วิหริติ อคฺคิ ชมฺมาติ วา

• ปาจนฺตเร ปุณ ปรมภาววาโรติ หิสฺสติ ๑ ๒ ปาจนฺตเร อิติ อชฺฌตฺตํ วา ๑ เป ๑
 ปรมภาววาโรติ อิมานิ น หิสฺสณฺติ ๑

๑๔๖] มุตปริยายวคคัสส์ สติปญฺชานัสสุเต ทฺวํ อริยสํจุํ ๑๓๗

ปนัสส์ สติ ปจฺจุปฺปจฺจิตา โหติ ยาวเทว ฌาณมตฺตตาย ปตัสส์ติ-
มตฺตตาย อนิสฺสโต จ วิหริติ น จ กิณฺณิ โสเก อฺปาทิยติ เอวํ
โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฆมฺเมสุ ฆมฺมานุสฺสํ วิหริติ จตุสฺส อริยสํจุເຣື້ ។
ສຈຸຈປພຸພໍ ។ ປຈັມກາຣວາໂ ។

[๑๔๖] ^๒ กตมญฺจ ภิกฺขเว ทฺวํ อริยสํจุํ ។ ชาตีมี ทฺวชา
ชรามี ทฺวชา มรณฺເມື້ ทฺวํ โสภປຣົທວທຸທ໌ໂທມສຸສຸປາຍາສາມີ
ທຸທ໌ ອປຣົເຍຫິ ສມປໂຍໂຄ ທຸທ໌ ມີເຍຫິ ວປປໂຍໂຄ ທຸທ໌
ຍມປິຈຸຸຸ ນ ຄກຕິ ຕມຸມີ ທຸທ໌ ສັງຂີຕເຄນ ປເນຈຸປາທານກຸທຸຮາ
ທຸທ໌ ។ ກຕມາ ຈ ກິດຊເວ ສາຕິ ។ ຍາ ເຕສໍ ເຕສໍ ສຕຸຕານໍ
ຕມຸຫິ ຕມຸຫິ ສຕຸຕນິກາເຍ ສາຕິ ສໄນສາຕິ ໂອກຸກຸຕິ ນິພຸທຸຕິ ອກິ-
ນິພຸທຸຕິ ຂນຸຮານໍ ປາຕຸກາໂວ ອາຍຕນານໍ ປງິຕາໂກ ອຍໍ ດຸຈຸຈຕິ
ກິດຊເວ ສາຕິ ។ ກຕມາ ຈ ກິດຊເວ ສຣາ ។ ຍາ ເຕສໍ ເຕສໍ
ສຕຸຕານໍ ຕມຸຫິ ຕມຸຫິ ສຕຸຕນິກາເຍ ສຣາ ສັຣຸນຕາ ຂຣຸທິຈຸຸຸ ປາຕິຈຸຸຸ
ວຕິຕຸຕຈຕາ ອາຍຸໂນ ສໍຮານິ ອິນຸທຸຣິຍານິ ປຣິປາໂກ ອຍໍ ດຸຈຸຈຕິ ກິດຊເວ
ສຣາ ។ ກຕມຸຸຈ ກິດຊເວ ມຣຸນໍ ។ ຍາ ເຕສໍ ເຕສໍ ສຕຸຕານໍ
ຕມຸຫາ ຕມຸຫາ ສຕຸຕນິກາຍາ ຈຸຕິ ຈວນຕາ ເກໂທ ອນຸຕຣຮານໍ ມຈຸຈຸ
ມຣຸນໍ ກາຕກິຣິຍາ ຂນຸຮານໍ ເກໂທ ກເພວຣສຸສໍ ນິກຊເປໂ ສັວຕິນຸທຸຣິຍສຸສໍ
ອຸປຈຸເຄໂ ອີທໍ ດຸຈຸຈຕິ ກິດຊເວ ມຣຸນໍ ។ ກຕໂມ ຈ ກິດຊເວ
ສັໂກ ។ ໂຍ ໂຂ ກິດຊເວ ອເນເບຕຣເນເບຕເວນ ພຸຍສໍເນນ ສມນຸນາຄຕສຸສໍ

๑ สัหพอไปตฺตเก เอตฺตกมิตํ ។ ๒ สຸຍາມໂປຕຸຕເ ວິຕຸຕາຣປາໄຈ ។

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑๖๗] มุฏปริยายวคฺคสฺส สติปฏฺฐานสฺส เต ทฺถสฺมทโย ๑๓๘

คณฺหา รตฺตา โฉฏฺฐพฺพา เย วา ปนสฺส เต โหหนฺติ อตฺถกามา
หิตกามา ฆาตฺรูกามา โยคฺกເໝກາມາ มาตา วา บິຕา วา ภาตา
วา ภคินี วา มិតฺตา วา อมຈຸຈາ ວາ ພາຕິສາໄລິຫາ ວາ ຍາ
ເຕຣີ ອສັງຄຕິ ອສັມາຄໄມ ອສໄມຫານິ ອມິສຸສັກາໄວ ອຍິ ດຸຈຸຈຕິ
ຣິກຸຂເວ ນິເຍຮີ ວິປຸປໂຍໂລ ທຸກໄຂ ຯ ກຕມເນຈ ຣິກຸຂເວ ຍມຸບິຈຸຈິ
ນ ດຣາຕິ ຕມຸບິ ທຸກຊິ ຯ ຫາຕິຣມຸມານິ ຣິກຸຂເວ ສັຕຸຕານິ ເອວິ
ອິຈຸລາ ອຸປຸປຊຸຕິ ອໂໂ ວຕ ມຍິ ນ ຫາຕິຣມຸມາ ອສຸສາມ ນ ຈ
ວຕ ໂນ ຫາຕິ ອາຄຈຸເຄຍຍາຕິ ນ ໄຂ ປເນຕິ ອິຈຸລາຍ ປຕຸຕພຸພິ
ອິທມຸບິ ຍມຸບິຈຸຈິ ນ ດຣາຕິ ຕມຸບິ ທຸກຊິ ຯ ຫຼາຣາຣມຸມານິ ຣິກຸຂເວ
ສັຕຸຕານິ... ຯ ຫຼາຍາຣິຣມຸມານິ ຣິກຸຂເວ ສັຕຸຕານິ... ຯ ມຣາຣາຣມຸມານິ
ຣິກຸຂເວ ສັຕຸຕານິ... ຯ ໂສໂກປຣິເທວທຸກໄຂໂທມນສຸສຸປາຍາສຣມຸມານິ ຣິກຸຂເວ
ສັຕຸຕານິ ເອວິ ອິຈຸລາ ອຸປຸປຊຸຕິ ອໂໂ ວຕ ມຍິ ນ ໂສໂກປຣິເທວທຸກໄຂ-
ໂທມນສຸສຸປາຍາສຣມຸມາ ອສຸສາມ ນ ຈ ວຕ ໂນ ໂສໂກປຣິເທວທຸກໄຂ-
ໂທມນສຸສຸປາຍາສາ ອາຄຈຸເຄຍຍຸນຕິ ນ ໄຂ ປເນຕິ ອິຈຸລາຍ ປຕຸຕພຸພິ
ອິທມຸບິ ຍມຸບິຈຸຈິ ນ ດຣາຕິ ຕມຸບິ ທຸກຊິ ຯ ກຕເມ ຈ ຣິກຸຂເວ
ສັງຂິຕຸເຕນ ປເນຈຸປາຫານກຸຂນຸຮາ ທຸກໄຂ ເສຍຸຍຸຕິທິ ຮູປຸປາຫານກຸ-
ຂນຸໄຂ ເວທນຸປາຫານກຸຂນຸໄຂ ສັມເນຸປາຫານກຸຂນຸໄຂ ສັງຂາຣຸປາຫານກຸ-
ຂນຸໄຂ ວິຊເນາຣຸປາຫານກຸຂນຸໄຂ ອິເມ ດຸຈຸຈນຕິ ຣິກຸຂເວ ສັງຂິຕຸເຕນ
ປເນຈຸປາຫານກຸຂນຸຮາ ທຸກໄຂ ຯ ອິທິ ດຸຈຸຈຕິ ຣິກຸຂເວ ທຸກຊິ ອຣິຍສຸຈຸຈິ ຯ

[๑๔๗] ກຕມເນຈ ຣິກຸຂເວ ທຸກໄຂສມຸທໂຍ ອຣິຍສຸຈຸຈິ ຯ ຍາຍິ

ตณฺหา โปโณพฏกิตา นนฺทิวราลลหคตา ตตฺตตตฺตวาทินนฺทินํ เสยฺยถํ
 กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา ฯ ตํ โช ปเนสา ภิกฺขเว
 ตณฺหา กตฺถ อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ กตฺถ นีวํสํมานา นีวํสติ ฯ ยํ
 โถเก มียํรูปํ สํสํรูปํ เอตฺถเกสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ
 เอตฺถ นีวํสํมานา นีวํสติ ฯ กิญฺจ โถเก มียํรูปํ สํสํรูปํ ฯ จกฺขุ
 โถเก มียํรูปํ สํสํรูปํ เอตฺถเกสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ
 เอตฺถ นีวํสํมานา นีวํสติ ฯ โสคํ ขานํ ชิวฺหา กาโย มโน โถเก
 มียํรูปํ สํสํรูปํ เอตฺถเกสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตฺถ
 นีวํสํมานา นีวํสติ ฯ รูปา สํสํสา คนฺธา วสา โผฏฺฐพฺพา ธมฺมา
 โถเก มียํรูปํ สํสํรูปํ เอตฺถเกสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ
 เอตฺถ นีวํสํมานา นีวํสติ ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ โสควิญฺญาณํ ขาน-
 วิญฺญาณํ ชิวฺหาวิญฺญาณํ กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ โถเก มีย-
 ํรูปํ สํสํรูปํ เอตฺถเกสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตฺถ
 นีวํสํมานา นีวํสติ ฯ จกฺขุสํมฺมุสฺสํโส โสคสํมฺมุสฺสํโส ขานสํมฺมุสฺสํโส
 ชิวฺหาสํมฺมุสฺสํโส กายสํมฺมุสฺสํโส มโนสํมฺมุสฺสํโส โถเก มียํรูปํ สํสํรูปํ
 เอตฺถเกสา ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตฺถ นีวํสํมานา
 นีวํสติ ฯ จกฺขุสํมฺมุสฺสํสา เวทนา โสคสํมฺมุสฺสํสา เวทนา ขาน-
 สํมฺมุสฺสํสา เวทนา ชิวฺหาสํมฺมุสฺสํสา เวทนา กายสํมฺมุสฺสํสา เวทนา
 มโนสํมฺมุสฺสํสา เวทนา โถเก มียํรูปํ สํสํรูปํ เอตฺถเกสา ตณฺหา
 อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ เอตฺถ นีวํสํมานา นีวํสติ ฯ รูปสํมฺมุ

๑๔๗] มุตปริยายวคฺคสฺส สติปฏฺฐานสฺส เต ทุกฺขนิโรโธ ๑๒๓

สํทุกฺขสณฺญา คนฺธสณฺญา รสสณฺญา โสภณฺญา สหฺมสณฺญา
โถเก ปิยฺรูปํ สํสํสํ เอตฺถเกสา ตณฺหา อูปฺปชฺชมานา อูปฺปชฺชติ
เอตฺถ นีวสฺमानา นีวสฺสติ ฯ รูปสณฺเฑจเณนา สํทุกฺขสณฺเฑจเณนา คนฺธ-
สณฺเฑจเณนา รสสณฺเฑจเณนา โสภณฺญา สหฺมสณฺเฑจเณนา โถเก
ปิยฺรูปํ สํสํสํ เอตฺถเกสา ตณฺหา อูปฺปชฺชมานา อูปฺปชฺชติ เอตฺถ
นีวสฺमानา นีวสฺสติ ฯ รูปตณฺหา สํทุกฺขตณฺหา คนฺธตณฺหา รสตณฺหา
โสภณฺญา สหฺมตณฺหา โถเก ปิยฺรูปํ สํสํสํ เอตฺถเกสา
ตณฺหา อูปฺปชฺชมานา อูปฺปชฺชติ เอตฺถ นีวสฺमानา นีวสฺสติ ฯ
รูปวิตกฺโก สํทุกฺขวิตกฺโก คนฺธวิตกฺโก รสวิตกฺโก โสภณฺญา สหฺมวิตกฺโก
โถเก ปิยฺรูปํ สํสํสํ เอตฺถเกสา ตณฺหา อูปฺปชฺชมานา
อูปฺปชฺชติ เอตฺถ นีวสฺमानา นีวสฺสติ ฯ รูปวิจฺจาโร สํทุกฺขวิจฺจาโร
คนฺธวิจฺจาโร รสวิจฺจาโร โสภณฺญา สหฺมวิจฺจาโร โถเก ปิยฺรูปํ
สํสํสํ เอตฺถเกสา ตณฺหา อูปฺปชฺชมานา อูปฺปชฺชติ เอตฺถ นีวสฺमानา
นีวสฺสติ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทุกฺขสํมุตฺตโย อริยสัจฺจํ ฯ

[๑๔๘] กตมณฺเฑ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ อริยสัจฺจํ ฯ โย ตสฺสํสาเยว
ตณฺหาเยว อเสสํวิราคฺคนิโรโธ จาโค ปฏฺฐิณฺถสฺสคฺโค มุคฺคิ อนาถโย ฯ
สํ ไช ปเนสา ภิกฺขเว ตณฺหา กตฺถ ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ
กตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ ฯ ยํ โถเก ปิยฺรูปํ สํสํสํ เอตฺถเกสา
ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ เอตฺถ นิรุชฺฌมานา นิรุชฺฌติ ฯ
กิญฺจิ โถเก ปิยฺรูปํ สํสํสํ ฯ จกฺขุ โถเก ปิยฺรูปํ สํสํสํ

เอกุเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ เอกุถ นิริชฺฌมมานา
 นิริชฺฌติ ฯ โสคํ ฆานํ ชิวฺหา กาโย มโน โตเก มียฺรูปํ สําคฺรูปํ
 เอกุเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ เอกุถ นิริชฺฌมมานา นิริชฺฌติ ฯ
 รูปา สํกฺกฺหา คนฺชา รสา โสฏฺฐพฺพา ชมฺมา โตเก มียฺรูปํ สําคฺรูปํ
 เอกุเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ เอกุถ นิริชฺฌมมานา
 นิริชฺฌติ ฯ จกฺขุวิญฺญาณํ โสคฺวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ ชิวฺหา-
 วิญฺญาณํ กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ โตเก มียฺรูปํ สําคฺรูปํ
 เอกุเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ เอกุถ นิริชฺฌมมานา
 นิริชฺฌติ ฯ จกฺขุสํมฺมฺโส โสคฺสํมฺมฺโส ฆานสํมฺมฺโส ชิวฺหา-
 สํมฺมฺโส กายสํมฺมฺโส มโนสํมฺมฺโส โตเก มียฺรูปํ สําคฺรูปํ
 เอกุเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ เอกุถ นิริชฺฌมมานา
 นิริชฺฌติ ฯ จกฺขุสํมฺมฺสฺสา เวทนา โสคฺสํมฺมฺสฺสา เวทนา ฆาน-
 สํมฺมฺสฺสา เวทนา ชิวฺหาสํมฺมฺสฺสา เวทนา กายสํมฺมฺสฺสา เวทนา
 มโนสํมฺมฺสฺสา เวทนา โตเก มียฺรูปํ สําคฺรูปํ เอกุเถสา ตณฺหา
 ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ เอกุถ นิริชฺฌมมานา นิริชฺฌติ ฯ รูปสํญฺญา
 สํกฺกฺสํญฺญา คนฺธสํญฺญา รสสํญฺญา โสฏฺฐพฺพสํญฺญา ชมฺมสํญฺญา
 โตเก มียฺรูปํ สําคฺรูปํ เอกุเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ
 เอกุถ นิริชฺฌมมานา นิริชฺฌติ ฯ รูปสํญฺเจตนา สํกฺกฺสํญฺเจตนา
 คนฺธสํญฺเจตนา รสสํญฺเจตนา โสฏฺฐพฺพสํญฺเจตนา ชมฺมสํญฺเจตนา
 โตเก มียฺรูปํ สําคฺรูปํ เอกุเถสา ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ

๑๔๘] มุฏปริยาวยกคตัสส ตติปปญฺจํานสฺสคฺเต ทฺวฺชณิโรชคามินิ ๑๒๓

เอตฺถ นินฺนฺชณฺณมานา นินฺนฺชณฺณติ ฯ ฐปฺตณฺหา สํทฺทตณฺหา คณฺชตณฺหา
รตฺตณฺหา โผฏฺฐพฺพตณฺหา ชมฺมตณฺหา โถเก นียฺฐปฺเป สํตฺฐปฺเป
เอตฺถเตสํ ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ เอตฺถ นินฺนฺชณฺณมานา
นินฺนฺชณฺณติ ฯ ฐปฺตวิตฺถโก สํทฺทวิตฺถโก คณฺชวิตฺถโก รตฺตวิตฺถโก
โผฏฺฐพฺพวิตฺถโก ชมฺมวิตฺถโก โถเก นียฺฐปฺเป สํตฺฐปฺเป เอตฺถเตสํ
ตณฺหา ปหิยฺยมานา ปหิยฺยติ เอตฺถ นินฺนฺชณฺณมานา นินฺนฺชณฺณติ ฯ
ฐปฺตวิจฺจาโร สํทฺทวิจฺจาโร คณฺชวิจฺจาโร รตฺตวิจฺจาโร โผฏฺฐพฺพวิจฺจาโร
ชมฺมวิจฺจาโร โถเก นียฺฐปฺเป สํตฺฐปฺเป เอตฺถเตสํ ตณฺหา ปหิยฺยมานา
ปหิยฺยติ เอตฺถ นินฺนฺชณฺณมานา นินฺนฺชณฺณติ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
ทฺวฺชณิโรโช อริยสํจุจํ ฯ

[๑๔๘] กตมญฺจ ภิกฺขเว ทฺวฺชณิโรชคามินิ ปฏฺธิปทา อริยสํจุจํ ฯ
ออยเมว อริโย อญฺญํสุคฺคิโก มคฺคิโก เสยฺยถักฺกิ สํมฺมาทิฏฺฐิสี สํมฺมา-
สงฺกนฺนํไป สํมฺมาวาจา สํมฺมากมฺมมฺมโต สํมฺมาอาชีโว สํมฺมาวายาโม
สํมฺมาสํติ สํมฺมาสํมาชิ ฯ กตมา จ ภิกฺขเว สํมฺมาทิฏฺฐิสี ฯ ยํ ไช
ภิกฺขเว ทฺวฺชณิโรชํ ฃณฺณํ ทฺวฺชณฺณสํมฺมทฺธเย ฃณฺณํ ทฺวฺชณิโรชํ ฃณฺณํ
ทฺวฺชณิโรชคามินิยา ปฏฺธิปทาย ฃณฺณํ อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สํมฺมา-
ทิฏฺฐิสี ฯ กตโม จ ภิกฺขเว สํมฺมาสงฺกนฺนํไป ฯ ฃณฺณํทฺธมฺมสงฺกนฺนํไป
อพฺพยาปาทสงฺกนฺนํไป อวิหีสํสงฺกนฺนํไป อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สํมฺมา-
สงฺกนฺนํไป ฯ กตมา จ ภิกฺขเว สํมฺมาวาจา ฯ มุสํสาวาทา เวรมณฺณิ
นียฺสณฺนํ วาจาเย เวรมณฺณิ ฃณฺณํทฺธมฺม วาจาเย เวรมณฺณิ สํมฺมปฺปทาปา

เวมณั อัยมฺมํ อจฺจุจติ ภิกฺขเว สํมาวาจา ๑ กตโม จ ภิกฺขเว
 สํมากมฺมมฺหโต ๑ ปาณเวตีปาตา เวมณั อทินฺนาทานา เวมณั
 กาเมสุมิจฺฉาจารา เวมณั อัยมฺมํ อจฺจุจติ ภิกฺขเว สํมากมฺมมฺหโต ๑
 กตโม จ ภิกฺขเว สํมาอาชีโว ๑ อธิ ภิกฺขเว อริยสํวโก
 มิจฺฉาอาชีโว ปหาย สํมาอาชีเวน ชีวิกํ กปฺเปติ อัยมฺมํ อจฺจุจติ
 ภิกฺขเว สํมาอาชีโว ๑ กตโม จ ภิกฺขเว สํมาวาจาโม ๑
 อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนํ ปาปกาณฺโณ อกฺุสฺสตาณฺโณ รมฺมานํ
 อนุปฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมตฺติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ
 ปทหติ อฺปนฺนํ ปาปกาณฺโณ อกฺุสฺสตาณฺโณ รมฺมานํ ปทานาย ฉนฺทํ
 ชเนติ วายมตฺติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ อนฺป-
 ปนฺนํ กุสฺสตาณฺโณ รมฺมานํ อฺปนฺปาทาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมตฺติ วิริยํ
 อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ อฺปนฺนํ กุสฺสตาณฺโณ รมฺมานํ
 จิตฺตยา อสํโมสํยา ภิชฺโชภาวาย เวปฺตุตฺถาย ภาวนาย ปาริบริยา
 ฉนฺทํ ชเนติ วายมตฺติ วิริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ อัยมฺมํ
 อจฺจุจติ ภิกฺขเว สํมาวาจาโม ๑ กตมา จ ภิกฺขเว สํมาสตี ๑
 อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปัสสํ วิหริติ อาตาปี สํปชาโน
 สติมา วิเนยฺย โสเก อภิชฺฌณาโทมนสฺสํ ๑ เวทนาสุ เวทนานุปัสสํ
 วิหริติ อาตาปี สํปชาโน สติมา วิเนยฺย โสเก อภิชฺฌณาโทมนสฺสํ ๑
 จิตฺเต จิตฺตานุปัสสํ วิหริติ อาตาปี สํปชาโน สติมา วิเนยฺย
 โสเก อภิชฺฌณาโทมนสฺสํ ๑ รมฺเมสุ รมฺมานุปัสสํ วิหริติ อาตาปี

สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โถเก อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ อยฺมํ ดุจฺจติ
 ภิกฺขเว สฺมมาสฺสตี ๑ กตโม จ ภิกฺขเว สฺมมาสฺสมาธิ ๑ อธิ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺุสฺสเทหิ ชฺมเมหิ สฺวิตกฺกํ สฺวิจฺจาวํ
 วิเวกํ ปิํติสฺสุํ ปจฺมํ ฌานํ อุปฺปมฺปชฺช วิหริติ วิตกฺกวิจฺจาวานํ
 วูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สฺมปสฺสาทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจฺจาวํ
 สฺมาธิํ ปิํติสฺสุํ ทฺติยํ ฌานํ อุปฺปมฺปชฺช วิหริติ ปิํติยา จ วิวาคา
 อฺุเปกฺขโก จ วิหริติ สฺโต จ สมฺปชาโน สฺชวณฺจ กาเยน ปญฺญิ-
 สฺสเวเทติ ยนตํ อริยา อากฺิขฺชนฺติ อฺุเปกฺขโต สติมา สฺชววิหริติ
 ตฺติยํ ฌานํ อุปฺปมฺปชฺช วิหริติ สฺสสฺสํ จ ปหานา ทฺกฺขสฺสํ จ
 ปหานา ปุพฺพเพว โสมนสฺสํโทมนสฺสํ อตฺตณฺคมา อทฺกฺขมสฺสุํ
 อฺุเปกฺขาสฺสตีปาริสฺสฺสํ จตฺตํ ฌานํ อุปฺปมฺปชฺช วิหริติ อยฺมํ ดุจฺจติ
 ภิกฺขเว สฺมมาสฺสมาธิ ๑ อิทํ ดุจฺจติ ภิกฺขเว ทฺกฺขนิโรชคามินิํ ปญฺนิปทา
 อริยสฺสจฺจํ ๑

[๓๕๐] อิติ อชฺฌตฺตํ วา ชฺมเมสฺสุ ชฺมมานุสฺสํ วิหริติ พหิทฺธา
 วา ชฺมเมสฺสุ ชฺมมานุสฺสํ วิหริติ อชฺฌตฺตพหิทฺธา วา ชฺมเมสฺสุ
 ชฺมมานุสฺสํ วิหริติ สฺมฺกยชฺมมานุสฺสํ วา ชฺมเมสฺสุ วิหริติ
 วยชฺมมานุสฺสํ วา ชฺมเมสฺสุ วิหริติ สฺมฺกยวยชฺมมานุสฺสํ วา
 ชฺมเมสฺสุ วิหริติ อตฺถิ ชฺมมาติ วา ปนสฺสํ สติ ปจฺจุปฺญฺจิตา
 โหติ ยาวเทว ฌาณเมตฺตาย ปติสฺสํตมฺคตฺตาย อนิสฺสํโต จ
 วิหริติ น จ กิณฺณํ โถเก อฺุปาติยติ เอวํปิ โห ภิกฺขเว ภิกฺขุ

ធុមេតុ ធុមេធុបស្តី វិហរតិ ធុតុតុ ធុរិយតុតុតុ ។^១

[១៥១] ឃៃ អិ កៃតិ ភិកុធវេ ឃិមេ ធុតុតារិ ឥតិប្បុត្ថានេ ខេវំ
 ភាវេយ្យ ឥតុត វត្ថុតានិ តត្ថត្ថ តុវិណ្ឌំ ធុតានំ ធុល្មេតវំ ធុតំ
 ឃៃធុតុតុ ធុតុតុតុ ធុមេ ធុល្មេ ឥតិ វា ធុបាតិឥតេ ធុនាកាមិតា
 ធុតុតុតុ ភិកុធវេ ឥតុត វត្ថុតានិ ។ ឃៃ អិ កៃតិ ភិកុធវេ ឃិមេ
 ធុតុតារិ ឥតិប្បុត្ថានេ ខេវំ ភាវេយ្យ ធុ វត្ថុតានិ ឃៃ វត្ថុតានិ
 ធុតុតារិ វត្ថុតានិ ធុតិ វត្ថុតានិ តេវ វត្ថុតានិ ខេតំ វត្ថុតំ...ធុតុតុ
 ភិកុធវេ ខេតំ វត្ថុតំ ។ ឃៃ អិ កៃតិ ភិកុធវេ ឃិមេ ធុតុតារិ
 ឥតិប្បុត្ថានេ ខេវំ ភាវេយ្យ ឥតុត ធុតានិ តត្ថត្ថ តុវិណ្ឌំ ធុតានំ
 ធុល្មេតវំ ធុតំ ឃៃធុតុតុ ធុតុតុតុ ធុមេ ធុល្មេ ឥតិ វា ធុបា-
 តិឥតេ ធុនាកាមិតា ធុតុតុតុ ភិកុធវេ ឥតុត ធុតានិ ។ ឃៃ អិ
 កៃតិ ភិកុធវេ ឃិមេ ធុតុតារិ ឥតិប្បុត្ថានេ ខេវំ ភាវេយ្យ ធុ ធុតានិ
 ឃៃ ធុតានិ ធុតុតារិ ធុតានិ ធុតិ ធុតានិ តេវ ធុតានិ ធុតំ
 ធុតុតុតុ...ធុតុតុ ភិកុធវេ ធុតុតុតុ ។ ឃៃ អិ កៃតិ ភិកុធវេ
 ឃិមេ ធុតុតារិ ឥតិប្បុត្ថានេ ខេវំ ភាវេយ្យ ឥតុតាតំ តត្ថត្ថ តុវិណ្ឌំ
 ធុតានំ ធុល្មេតវំ ធុតំ ឃៃធុតុតុ ធុតុតុតុ ធុមេ ធុល្មេ ឥតិ
 វា ធុបាតិឥតេ ធុនាកាមិតា ។

[១៥២] ខេកាយឃៃ ឃៃ ភិកុធវេ ធុតុតុ ឥតុតានំ វិសុតុតិយា
 ឥតុតុតុតុតុ ឥតុតុតុតុតុ តុតុតុតុតុតុតុ ឥតុតុតុតុតុតុ ឃៃតុតុតុ

• ឃៃតុតុតុតុ ឃៃ ឥតុតុតុតុតុ ។ ធុមេធុបស្តីឥតុតុតុតុតុតុ ឥតុតុតុតុ ។

๑๕๒] มุตปริยายวคฺคสฺส สติปฏฺฐานสฺส เต นิคมวณฺโณ ๑๕๓

อริคฺคมา ย นีพฺพานสฺส สจฺฉนิกิริยา ย ทิํ จตุตาโร สติปฏฺฐานาติ ๑

อิตฺติ ยนฺคํ วุตฺตํ อิทฺเตมํ ปฏฺิจจ วุตฺตนฺติ ๑

อิทฺมวโจ ภควา อตฺตมนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสํติ
อภินนฺทฺนฺติ ๑

สติปฏฺฐานสฺสํ นียฺจิจํ ทสฺมํ ๑

มุตปริยายวคฺโค ปจฺจโม ๑

ตสฺสํทํ

อธฺริ อมฺริ อมฺตาชฺคิํ ผลมคฺคณิกสฺสํ ทุคฺคณฺทํ

สํหิตคฺคณมหารสฺสํทํ พหุปีติหฺริ วิวิธิํ สฺสํ

คพาภาว สํปริวํ ฆมฺมปฺเป ติวิคฺคิสิเตสฺสนิพฺพานํ

พฺยาธิปโนทฺนโอปทโย มชฺฌนิมฺสฺสคฺควรา จมฺปิตา

มชฺฌมคฺคทวมนฺทรา อมฺรานํ ธิคฺคทวตฺตนิ

มณฺดํทํ คํ สฺสํคคพฺยากรณฺเญจ จมฺปิตา สกฺขปคฺคทวนามภิมคฺคา

ติปณฺณาสวํ ทิยคฺคณสํคํ เทว จ เวชฺยากรณํ อปฺเร จ เต

อธฺเม ปถวคฺควคฺเค อณฺุพฺพเพน เอกมฺนา มิสํเมถ มุทคฺคํ

มุตอาสวณฺมทายาท- เกรณฺจกณฺเญจสฺสํคํ

วคฺคตสฺสํเตชฺทิจฺจิจฺติ ปถวคฺควโร โส สมคฺคโต ๑

๑ ส. สํทววาทายจปฺพคฺคโม อคฺคณฺเญจกณฺเญจพฺพชฺชโน ปีย-
การวปณฺทวสฺสํคฺคณฺเญจโน ตถาทิจฺจิจฺติอธฺโม ปจฺจโม พฺรหฺมโรววคฺคโคติ
ปาไซ ทิสฺสํติ ๑

สีหนาทวคฺโค

จูฬสีหนาทสุตฺตํ

[๑๕๓] เอวมุเม สฺมึ เอกํ สมํ ภควา สํวตฺถิยํ วิหริตี
เชตวนเ อนาถปิ่นฺทิกสฺส อารามे ฯ คคฺร โห ภควา ภิกฺขุ
ชามนฺเตสึ ภิกฺขโวกติ ฯ ภาทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสัณฺสํ ฯ

[๑๕๔] ภควา เขตฺทโวจ อีเชว ภิกฺขเว สมนฺโน อิทฺ ทฺติโย
สมนฺโน อิทฺ ทฺติโย สมนฺโน อิทฺ จตุตฺถโก สมนฺโน สุนฺณวา ปรรูปวาทา
สมนฺเนหิ อณฺเณภักติ เอวเมว ภิกฺขเว สมนฺมา สีหนาทํ นทถ ฯ
จํมํ โห ปเนตํ ภิกฺขเว วิชฺชติ ยํ อิทฺ อณฺเณตฺติคฺคิยา ปรีพฺพชาทา
เอวํ วเทยฺยํ โก ปนายสฺมนฺนํ อสฺสํสาโส ก็ พถํ เยน ตฺมุเมห
อายสฺมนฺนํ อตฺตนิ สมนฺปสฺสํมานา เอวํ วเทถ อีเชว สมนฺโน
อิทฺ ทฺติโย สมนฺโน อิทฺ ทฺติโย สมนฺโน อิทฺ จตุตฺถโก สมนฺโน
สุนฺณวา ปรรูปวาทา สมนฺเนหิ อณฺเณภักติ เอวํวาทิโน ภิกฺขเว
อณฺเณตฺติคฺคิยา ปรีพฺพชาทา เอวมสฺสํ วจฺญีเย อตฺถิ โห โน
อาวุโส เทน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมนฺมาตฺมพฺพุตฺเตน
จตุตฺถาโร ชมนฺมา อภฺชาตา ये มยฺยํ อตฺตนิ สมนฺปสฺสํมานา เอวํ
วเทม อีเชว สมนฺโน อิทฺ ทฺติโย สมนฺโน อิทฺ ทฺติโย สมนฺโน

๓๕๔] สีนหาทวคฺคสฺส จุฬสีนหาทสฺส เต จตุพฺพิโซ สมนฺโน ๓๒๘

อิธ จตุตฺถโก สมนฺโน สฺสญฺญา ปรปฺปวาทา สมนฺเนหิ อญฺเฌภักติ
กตเม จตุตาโร อตฺถิ โห โน อาวุโส สฺสคฺคริ ปสาโท อตฺถิ
ธมฺเม ปสาโท อตฺถิ สฺสเถสฺส ปรีปฺปรการิตา สหธมฺมิกา โห ปน
มียา มนาปา คหฺมุจฺจา เจว ปพฺพชิตา จ อิมเ โห โน อาวุโส
เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมนฺมาสมฺพุทฺเธน จตุตาโร
ธมฺมา อกฺขตาตา เย มยฺ อตฺถนิ สมนฺปสฺสमानา เหวํ วเทม อิวเ
สมนฺโน อิธ ทฺติโย สมนฺโน อิธ คตฺติโย สมนฺโน อิธ จตุตฺถโก สมนฺโน
สฺสญฺญา ปรปฺปวาทา สมนฺเนหิ อญฺเฌภักติ ฯ จานํ โห ปเนตํ ภิกฺขเว
วิชฺชติ ยํ อญฺเฌตฺติคฺคิยา ปรีพฺพชกา เหวํ วเทยฺยํ อมฺหากมฺมบี
โห อาวุโส อตฺถิ สฺสคฺคริ ปสาโท โย อมฺหากํ สฺสคฺคา อมฺหากมฺมบี
อตฺถิ ธมฺเม ปสาโท โย อมฺหากํ ธมฺโม มยฺมบี สฺสเถสฺส ปรีปฺปร-
การินฺ ยานิ อมฺหากํ สฺสถานิ อมฺหากมฺมบี สหธมฺมิกา มียา
มนาปา คหฺมุจฺจา เจว ปพฺพชิตา จ ฯ อิธ โน อาวุโส โก
วิเสโส โก อธิปฺปาโย กิ นานาภรณํ ยทิตํ ตุมฺหากณฺเฏว อมฺหา-
กณฺจาติ ฯ เหวํวาทินฺ ภิกฺขเว อญฺเฌตฺติคฺคิยา ปรีพฺพชกา เหวมสฺสํ
วจฺณียา กิ ปนาวุโส เอกา นิฏฺฐา อุตฺทาหุ ปฺนฺน นิฏฺฐาติ ฯ สมนฺมา
พฺยากรมานา ภิกฺขเว อญฺเฌตฺติคฺคิยา ปรีพฺพชกา เหวํ พฺยากรเมยฺยํ
เอกา หาวุโส นิฏฺฐา น ปฺนฺน นิฏฺฐาติ ฯ ตา ปนาวุโส นิฏฺฐา สฺสวคฺคสฺส
อุตฺทาหุ วีสวคฺคสฺสาติ ฯ สมนฺมา พฺยากรมานา ภิกฺขเว อญฺเฌตฺติคฺคิยา

๑ อธิปฺปาโยติปิ ปาโฬ ฯ

உதவி

[๑๕๕] เทวมา ภิกขเว ทิฏฐิโย ภวทิสฺส จ วิภวทิสฺส จ ฯ
 เย हि เกจิ ภิกขเว สมนฺนา वा पुराहुमन्ना वा भवทิสฺसํ चตฺถํ
 भवทิสฺसํ อุปคตา भवทิสฺसํ อश्ชโลसिता विภवทิสฺसया ते ปฏิ
 วิरुक्खा ฯ ये हि เกจิ ภิกขवे สมนฺना वा पुराहुमन्ना वा
 विภवทิสฺसํ चตฺถํ विภवทิสฺसํ อุปคता विภवทิสฺसํ อश्ชโลसिता
 भवทิสฺसया ते ปฏิวิरुक्खा ฯ ये हि เกจิ ภิกขवे สมนฺना वा
 पुराहुमन्ना वा อิมาสํ ทฺวีนฺนํ ทิสฺसํ สํมุตฺตयन्त्ये चตฺถกम्भये
 चตฺถสํวत्तये चात्तन्वये निสฺसंวत्तये यถาภูตं นปฺปชานนฺติ ते
 สวราका ते สत्तोสา ते สत्तोमा ते สत्तन्ना ते สत्तोपาทाना
 ते อวิทत्तस्सो ते अनुरुทฺธปฏิวิरुक्खा ते ปप्पญจามमा ปप्पญ
 จรติโน ते न ปริมุञ्जनฺติ ชาตिया ชรามरณเณ โสภปรีเทวทุกฺข
 โทมนสฺสํปายาเสहि न परिमुञ्जनन्ति तृष्णसमातिं ज्ञामि ฯ ये हि เกจิ
 สมนฺना वा पुराहुमन्ना वा อิมาสं त्वीनं तिसं समुत्तय
 चत्तकम्भये चत्तसंवत्तये चात्तन्वये निस्संवत्तये यथाภูतं पचानन्ति
 ते वित्तराका ते वित्तोसा ते वित्तोमा ते वित्तन्ना ते अन-

๑๓๒   สุตตนต์ปิฏเก มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุตฺตปณฺณาสกํ   [๑๕๖]

ปาทานา เต วิทฺถสฺสโน เต อนนฺนรฺกฺขปฺปฏิจฺฉิรฺกฺขา เต นิปฺปปฺปญฺจา-
รามา นิปฺปปฺปญฺจวิทฺโธ เต ปริมุจฺจนฺติ ชาตฺติยา ชรามรเณน โสภ-
ปริเทวทฺกฺขโทมนสฺสํปายาเสหิ ปริมุจฺจนฺติ ทฺกฺขสฺมาติ วทามิ ฯ

[๑๕๖] จตุตาริมาหิ ภิกฺขเว อูปาทานานิ กตมานิ จตุตาริ
กามูปาทานํ ทิฏฐูปาทานํ สํสพฺพตฺตูปาทานํ อตฺตควาทูปาทานํ ฯ
สํหิตี ภิกฺขเว เอเก สมันพฺรหฺมณา สํพฺพุปาทานปริณฺเฎวาทา
ปฏฺธิชานมานา เต น สมนฺมา สํพฺพุปาทานปริณฺเฎํ ปณฺเฎพาเปหฺติ
กามูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ ปณฺเฎพาเปหฺติ น ทิฏฐูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ
ปณฺเฎพาเปหฺติ น สํสพฺพตฺตูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ ปณฺเฎพาเปหฺติ
น อตฺตควาทูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ ปณฺเฎพาเปหฺติ ตํ กิธฺสํ เหตุ
อิมานิ หิ เต โภญฺโต สมันพฺรหฺมณา ตังนิ จานานิ ยถาภฺตํ
นปฺปชานนฺติ ตสฺมา เต โภญฺโต สมันพฺรหฺมณา สํพฺพุปาทาน-
ปริณฺเฎวาทา เต น สมนฺมา สํพฺพุปาทานปริณฺเฎํ ปณฺเฎพาเปหฺติ
กามูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ ปณฺเฎพาเปหฺติ น ทิฏฐูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ
ปณฺเฎพาเปหฺติ น สํสพฺพตฺตูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ ปณฺเฎพาเปหฺติ น
อตฺตควาทูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ ปณฺเฎพาเปหฺติ ฯ สํหิตี ภิกฺขเว เอเก
สมันพฺรหฺมณา สํพฺพุปาทานปริณฺเฎวาทา ปฏฺธิชานมานา เต น
สมนฺมา สํพฺพุปาทานปริณฺเฎํ ปณฺเฎพาเปหฺติ กามูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ
ปณฺเฎพาเปหฺติ ทิฏฐูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ ปณฺเฎพาเปหฺติ น สํสพฺพตฺต-
ูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ ปณฺเฎพาเปหฺติ น อตฺตควาทูปาทานสฺส ปริณฺเฎํ

๓๕๖] สัณหนาทวคฺคสฺส จุฬสัณหนาทสฺส เต จตุตฺตาริ อูปาทานานิ ๓๓๓

[illegible]

๓๓๔   สุตตุนตปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกั [๑๕๗

สฺส เตสุ ปริปุรการิตา สํ น สํมมคฺคตา อกฺขายติ ยํ สห-
รรมฺมิเกสุ ปิยมนวาปตา สํ น สํมมคฺคตา อกฺขายติ ตํ
กิสฺส เหตุ เอวญฺเหดํ ภิกฺขเว โหติ ยถาคํ ทฺวรกฺขาคะ
รรมฺมวินเย ทฺวปเวทิตะ อนิยุยานิเก อนุปสํสํวตฺตนิเก อสํมา-
สํมพฺพุทฺธปฺปเวทิตะ ฯ

[๑๕๗] ตถาคโต จ โข ภิกฺขเว อรหํ สํมาสํมพฺพุโ
สพฺพุปาทานปริณฺวาวาโท ปฏฺิขานมาโน สํมา สพฺพุปาทานปริณฺ
ปณฺณาเปติ กามุปาทานสฺส ปริณฺ ปณฺณาเปติ ทิฏฺฐุปาทานสฺส
ปริณฺ ปณฺณาเปติ สํสพฺพคฺคุปาทานสฺส ปริณฺ ปณฺณาเปติ
อตุตฺตวาทูปาทานสฺส ปริณฺ ปณฺณาเปติ ฯ เอวฺวเป โข ภิกฺขเว
รรมฺมวินเย โย สตฺตริ ปสาโท โส สํมมคฺคโต อกฺขายติ โย
รรมฺเม ปสาโท โส สํมมคฺคโต อกฺขายติ ยํ สฺส เตสุ ปริปุรการิตา
สํ น สํมมคฺคตา อกฺขายติ ยํ สหรรมฺมิเกสุ ปิยมนวาปตา สํ
สํมมคฺคตา อกฺขายติ ตํ กิสฺส เหตุ เอวญฺเหดํ ภิกฺขเว
โหติ ยถาคํ สฺวากฺขาคะ รรมฺมวินเย สฺปเวทิตะ นิยุยานิเก อฺปสํ-
สํวตฺตนิเก สํมาสํมพฺพุทฺธปฺปเวทิตะ ฯ

[๑๕๘] อิมะ จ ภิกฺขเว จตฺตาวโร อฺปปาทานา กัณฺโถกานา กัสมฺมุทฺยา
กัชาติกา กัปปภาวํ ฯ อิมะ จตฺตาวโร อฺปปาทานา ตณฺหานิทานา
ตณฺหาสมฺมุทฺยา ตณฺหาชาติกา ตณฺหาปภาวํ ฯ ตณฺหา จายํ

๑ ปริปุรการิตาปิ ปาโง ฯ

๓๕๘] สัณหาทถกคฺคสฺส จุฬสัณหาทถสฺส เต ตณฺหานิทานาทิอุปาทานา ๓๓๕

ภิกฺขเว กัณฺโถนา กัสมฺมุทฺยา กัชาติกา กัปฺภวา ฯ ตณฺหา เวทนา-
นิทานา เวทนาสมฺมุทฺยา เวทนาชาติกา เวทนาปภวา ฯ เวทนา
จายํ ภิกฺขเว กัณฺโถนา กัสมฺมุทฺยา กัชาติกา กัปฺภวา ฯ เวทนา
ผลฺลสฺสนิทานา ผลฺลสฺสสมฺมุทฺยา ผลฺลสฺสชาติกา ผลฺลสฺสปภวา ฯ ผลฺลสฺส
จายํ ภิกฺขเว กัณฺโถนาโน กัสมฺมุทโย กัชาติโก กัปฺภโว ฯ ผลฺลสฺส
สพฺพายตฺตนิทานโน สพฺพายตฺตสมฺมุทโย สพฺพายตฺตชาติโก สพฺพายตฺตปภโว ฯ
สพฺพายตฺตญฺจิตํ ภิกฺขเว กัณฺโถนํ กัสมฺมุทฺยํ กัชาติกํ กัปฺภวํ ฯ
สพฺพายตฺตํ นามรูปนิตานํ นามรูปสมฺมุทฺยํ นามรูปชาติกํ นามรูปปภวํ ฯ
นามรูปญฺจิตํ ภิกฺขเว กัณฺโถนํ กัสมฺมุทฺยํ กัชาติกํ กัปฺภวํ ฯ นาม-
รูปํ วิญฺญาณนิตานํ วิญฺญาณสมฺมุทฺยํ วิญฺญาณชาติกํ วิญฺญาณ-
ปภวํ ฯ วิญฺญาณญฺจิตํ ภิกฺขเว กัณฺโถนํ กัสมฺมุทฺยํ กัชาติกํ
กัปฺภวํ ฯ วิญฺญาณํ สงฺขารนิตานํ สงฺขารสมฺมุทฺยํ สงฺขารชาติกํ
สงฺขารปภวํ ฯ สงฺขารวา จิเม ภิกฺขเว กัณฺโถนา กัสมฺมุทฺยา กัชาติกา
กัปฺภวา ฯ สงฺขารวา อวิชฺขານิทานา อวิชฺชาสมฺมุทฺยา อวิชฺชาชาติกา
อวิชฺชาปภวา ฯ ยโต จ โช ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อวิชฺชา ปหีนา
โหติ วิชฺชา อุปปนฺนา โส อวิชฺชาวิราคา วิชฺชุปฺปาทา เนว
กามุปฺปาทานํ อุปาทียติ น ทิฏฺฐุปฺปาทานํ อุปาทียติ น สัณฺนพฺพตฺต-
อุปฺปาทานํ อุปาทียติ น อคฺคตฺวาตฺตอุปฺปาทานํ อุปาทียติ อนฺอุปฺปาทียํ น
ปฺริตตฺตสฺสติ อปฺริตตฺตสฺสํ ปจฺจุตฺตตฺตญฺเอย ปฺริณิพฺพายติ ชัณฺนา ชาติ
วูลิตํ พุทฺทมจฺริยํ กตํ กรณียํ นวปรี อิตฺถกตฺตคาयाติ ปชานาติ ฯ

๓๓๖   สุตตบุดบิฏเก มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุตตปณฺณาสกํ   [๓๕๗

          อิทมโวจ ภคฺวา   อตฺตมฺนา   เตะ   ภิกฺขุ   ภคฺวโต   ภาสีຕํ
          อภินนฺทฺหิติ ๑

          จฺพสฺสํหํทสฺสํ   นิฏฺฐิตํ   ปจฺจํ ๑

มหาสัหนาทสูตร^๑

[๑๕๘] เขวมนเม สุตํ เขกํ สมนํ ภควา เวสาลียํ วิหริติ พหิ-
นคเร อปรปุเร^๒ วนสณฺฑา^๓ ๑ เทน ไช ปน สมนเณ สุนกฺขตฺโต
ติจฺฉวิปฺปฺโต อจิรปฏกฺกฺโต โหติ อิมสฺมา ชมฺมวินยา ๑ โส เวสาลียํ
ปรัสติ^๔ เอวํ วาจํ ภาสฺติ นตฺถิ สมนสฺส โคตมสฺส อุตฺตริ^๕
มนุสฺสชฺมา อตมวริยาณเทสฺสณฺวิเสโส ตกฺกปรียาหํ สมนเณ
โคตโม ชมฺมํ เทเสติ วมฺสาณฺจริตํ สยํ ปฏิกานํ ยสฺส ๑
ชฺวาตฺสฺสฺสฺสชฺมา ชมฺโม เทสิโต โส นิยุยาติ ตกฺกรสฺส สมนฺมา
ทุกฺขกฺขยาयाติ ๑

[๑๖๐] อถ ไช อายสฺมา สารีปฺปฺโต ปุพฺพพณฺ्हสมํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจฺจวราทาย เวสาลี ปีนฺทาย ปาวิสี ๑ อสฺโสสิ ไช
อายสฺมา สารีปฺปฺโต สุนกฺขตฺตสฺส ติจฺฉวิปฺปฺตสฺส เวสาลียํ ปรัสติ
เอวํ วาจํ ภาสฺมานสฺส นตฺถิ สมนสฺส โคตมสฺส อุตฺตริ^๕
มนุสฺสชฺมา อตมวริยาณเทสฺสณฺวิเสโส ตกฺกปรียาหํ สมนเณ
โคตโม ชมฺมํ เทเสติ วมฺสาณฺจริตํ สยํ ปฏิกานํ ยสฺส ๑
ชฺวาตฺสฺสฺสฺสชฺมา ชมฺโม เทสิโต โส นิยุยาติ ตกฺกรสฺส สมนฺมา
ทุกฺขกฺขยาयाติ ๑ อถ ไช อายสฺมา สารีปฺปฺโต เวสาลียํ ปีนฺทาย

๑ ส. ย. อวรปุเรติ ปาโง ปณฺณายติ ๑ ๒ ส. ย. ปรัสตินฺติ
ปาโง ทิสฺสฺสติ ๑ ๓ ย. อุตฺตริ ๑

จวิตฺวา ปจฺจนาภคํ ปิณฺฑปาตปตฺติกฺกนฺโต เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺหํ นิสฺสีทิ ฯ เอกมฺหํ
 นิสฺสินโน โข อายสฺมา สํวริปฺตฺโต ภควนฺตํ เขตฺทโวจ สฺนฺกฺขตฺโต
 ภาณฺเต ติจฺฉนฺนิปฺตฺโต อจฺริปฺกนฺโต อิมสฺมา รมฺมวินยา โส เวสํติยํ
 ปริสฺสติ เหวํ วาจํ ภาสฺสติ นตฺถิ สฺมณฺสฺส โคตมสฺส อุตฺตริ
 มนฺสฺสํรมา อตฺตมวียนฺตทสฺสํนวิเสสํ ตกฺกปรียาหํ สฺมโน
 โคตโม รมฺมํ เทเสติ วีมํสาณฺจริตํ สยํ ปฏฺฐิภานํ ยสฺส จ
 ขฺวาตฺสฺสฺสฺสฺส รมฺโม เทสฺสโต โส นิยุยาติ ตกฺกกรสฺส สฺมมา
 ทกฺกขกฺขยายาติ ฯ

[๑๖๑] โกธโน โข สํวริปฺตฺต สฺนฺกฺขตฺโต โมฆปฺริโส โกธา
 จ ปนฺสฺสฺส เเฮสา วาจา ภาสฺสิดา อวณฺณํ ภาสฺสิสํมํติ โส
 สํวริปฺตฺต สฺนฺกฺขตฺโต โมฆปฺริโส วณฺณเวยว ตถากตฺสฺส ภาสฺสติ
 วณฺโณ เเฮโส สํวริปฺตฺต ตถากตฺสฺส โย เหวํ วเทยฺย ยสฺส
 จ ขฺวาตฺสฺสฺสฺส รมฺโม เทสฺสโต โส นิยุยาติ ตกฺกกรสฺส สฺมมา
 ทกฺกขกฺขยายาติ ฯ

[๑๖๒] อยมฺมํ หิ นาม สํวริปฺตฺต สฺนฺกฺขตฺตสฺส โมฆปฺริสฺสฺส
 มยิ รมฺมมฺวโย น ภวิสฺสฺสติ อิตฺมํ โส ภควา อวํ สฺมมา
 สฺมพฺพุโห วิชฺชาจรณสฺมฺปนฺโน สฺสฺสโต โถกวิทฺธ อนฺตฺตโร ปฺริส-
 ทมฺมสํวริ สฺสฺสตา เทวมนฺสฺสํนํ พฺพุโห ภควาติ ฯ

[๑๖๓] อยมฺมํ หิ นาม สํวริปฺตฺต สฺนฺกฺขตฺตสฺส โมฆปฺริสฺสฺส

๑๖๕] สัณหนาทวคฺคสุตฺต มหาสัณหนาทสุตฺตะ พุทฺธชฺฌนิกเทโธ ๓๓๘

มยิ ชมฺมทวโย น ภวิสฺสตี อิตฺถิมี โส ภควา อนทวทิตํ อิทฺฐวํ
 ปจฺจนุภตฺติ เอโกมํ หุตฺวา พหุชา โหติ พหุชามํ หุตฺวา เอโก โหติ
 อวภวํ ติโรภวํ ติโรกฺขทํ ติโรปภาวํ ติโรปพฺพทํ อสฺสชฺชมาโน
 คจฺฉตฺติ เสยฺยถาปํ อากาเส ๑ ปจฺฉิยาปํ อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ กโรติ
 เสยฺยถาปํ อุตฺเท ๑ อุตฺเทปํ อภิชฺชมาเน คจฺฉตฺติ เสยฺยถาปํ
 ปจฺฉิยํ ๑ อากาเสปํ ปตฺตงฺเกน กมฺติ เสยฺยถาปํ ปกฺขํ สกฺกุโณ ๑
 อิมํ จนฺติมสฺสึเย เอวํมทิตฺถิเก เอวํมหานุกาเว ปาณินา ปริมสฺสตี
 ปริมชฺชตฺติ ยาว พรหมโถถาปํ ทาเยน วสํ วตเตตฺตติ ๑

[๓๒๔] ยมมฺวํ หิ นาม สารีปุตฺตํ สุนทฺรชุตฺตํ โมฆปริณตํ
 มยิ ฌมฺมทฺวโย น ภวิสฺสตี อิตฺถิํ โส ภกฺวา ทิพฺพาย โสค-
 ชาติฺยุยา วิสฺสุทฺธาย อติภฺกนฺตมานุสํกาย อุโภ สทฺเท สุนฺนาคิ ทิพฺเพ
 จ มานเส จ เย ทเว สันติเก จาติ ฯ

[๓๖๕] อยมมัยี หิ นาม สารีปุตฺต สุนกฺขตฺตสฺส โมฆปริณิสฺส
มยิ ชมฺมมฺมวโย น ภวิสฺสตีติ อิตฺถิมี โส ภควา ปรตฺตฺตานํ
ปรปฺปคฺคตํ เจตสา เจโต ปริจุจฺจ ปชานาติ ฯ สรํภํ วา จิตฺตํ
สรํภํ จิตฺตฺตฺตํ ปชานาติ วັตรํภํ วา จิตฺตํ วັตรํภํ จิตฺตฺตํ
ปชานาติ ฯ สโถสํ วา จิตฺตํ สโถสํ จิตฺตฺตํ ปชานาติ
วັตฺตโถสํ วา จิตฺตํ วັตฺตโถสํ จิตฺตฺตํ ปชานาติ ฯ สโมหํ วา
จิตฺตํ สโมหํ จิตฺตฺตํ ปชานาติ วັตฺตโมหํ วา จิตฺตํ วັตฺตโมหํ
จิตฺตฺตํ ปชานาติ ฯ สํวชิตํ วา จิตฺตํ สํวชิตํ จิตฺตฺตํ

[१५५]

ประธานาธิบดี วิจิตริตต์ วา จิตต์ วิจิตริตต์ จิตตุนิตี ประธานาธิบดี ฯ
 มหกุคคั วา จิตต์... อมหกุคคั วา จิตต์... ฯ สตุตฺตวํ วา
 จิตต์... อนุตฺตวํ วา จิตต์... ฯ สสมาหิตํ วา จิตต์...
 อสสมาหิตํ วา จิตต์... ฯ วิมุตฺตํ วา จิตต์ วิมุตฺตํ จิตตุนิตี
 ประธานาธิบดี อวิมุตฺตํ วา จิตต์ อวิมุตฺตํ จิตตุนิตี ประธานาธิบดี ฯ

[๑๖๖] ทธ ไช ปณิมานิ สารีปุตฺต ตถาคตตฺถสฺส ตถาคตคฺคพฺพานิ
 เยหิ พฺเลหิ สมนฺนาคโต ตถาคตโต อาสภณฺจํ ปฏฺิขานาติ
 ปริสํสาสุ สํหิณาทํ นทติ พุทฺธมฺจกฺกํ ปวตฺเตติ ฯ กตฺมานิ ทธ ฯ
 อธิ สารีปุตฺต ตถาคตโต จํานญฺจ จํานโต อญฺจํานญฺจ อญฺจํานโต
 ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ยมฺปิ สารีปุตฺต ตถาคตโต จํานญฺจ จํานโต
 อญฺจํานญฺจ อญฺจํานโต ยถาภูตํ ปชานาติ อิทมฺปิ สารีปุตฺต
 ตถาคตตฺถสฺส ตถาคตคฺคพฺลํ โหติ ยํ พลํ อากมฺม ตถาคตโต อาสภณฺจํ
 ปฏฺิขานาติ ปริสํสาสุ สํหิณาทํ นทติ พุทฺธมฺจกฺกํ ปวตฺเตติ ฯ ปุณ
 จปรํ สารีปุตฺต ตถาคตโต อตฺตํตํนาทคฺคปจฺจุปปนฺนํ กมฺมสํมาทํานํ
 จํานโส เหตุโส วิปํกํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ยมฺปิ สารีปุตฺต
 ตถาคตโต อตฺตํตํนาทคฺคปจฺจุปปนฺนํ กมฺมสํมาทํานํ จํานโส เหตุโส
 วิปํกํ ยถาภูตํ ปชานาติ อิทมฺปิ สารีปุตฺต ตถาคตตฺถสฺส ตถาคต-
 คฺคพฺลํ โหติ ยํ พลํ อากมฺม ตถาคตโต อาสภณฺจํ ปฏฺิขานาติ
 ปริสํสาสุ สํหิณาทํ นทติ พุทฺธมฺจกฺกํ ปวตฺเตติ ฯ ปุณ จปรํ
 สารีปุตฺต ตถาคตโต สทฺพพฺตฺตคามินี ปฏฺิปปทํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ

๑๖๖] สัณหาทศกคฺคสฺส มหาสัณหาทศกคฺคเต ทสฺส ตถาคคตฺตานิ ๑๕๓

ยมฺปิ สารีปุตฺต ตถาคโต สพุทฺธกามินี ปฏิปทํ ยถาภูตํ ปชานาติ
อิทมฺปิ สารีปุตฺต ตถาคคสฺส ตถาคคตฺถํ โหติ ยํ พถํ อากมฺม
ตถาคโต อาสภณฺจํ ปฏิจานาติ ปริสาสุ สัณหาทํ นทติ พุรฺหม-
จกฺกํ ปวตฺเตติ ฯ ปุณฺ จปรํ สารีปุตฺต ตถาคโต อเนกชาตุนานา-
ชาตฺถโลกํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ยมฺปิ สารีปุตฺต ตถาคโต
อเนกชาตุนานาชาตฺถโลกํ ยถาภูตํ ปชานาติ อิทมฺปิ สารีปุตฺต
ตถาคคสฺส ตถาคคตฺถํ โหติ ยํ พถํ อากมฺม ตถาคโต อาสภณฺจํ
ปฏิจานาติ ปริสาสุ สัณหาทํ นทติ พุรฺหมจกฺกํ ปวตฺเตติ ฯ ปุณฺ
จปรํ สารีปุตฺต ตถาคโต สํคฺคตํ นานาธิมคฺคิกคํ ยถาภูตํ
ปชานาติ ฯ ยมฺปิ สารีปุตฺต ตถาคโต สํคฺคตํ นานาธิมคฺคิกคํ
ยถาภูตํ ปชานาติ อิทมฺปิ สารีปุตฺต ตถาคคสฺส ตถาคคตฺถํ
โหติ ยํ พถํ อากมฺม ตถาคโต อาสภณฺจํ ปฏิจานาติ
สัณหาทํ นทติ พุรฺหมจกฺกํ ปวตฺเตติ ฯ ปุณฺ จปรํ สารีปุตฺต
ตถาคโต ปรสํคฺคตํ ปรปฺปคฺคตํ อินฺทฺริยปโรปฺริยคฺคํ ยถาภูตํ
ปชานาติ ฯ ยมฺปิ สารีปุตฺต ตถาคโต ปรสํคฺคตํ ปรปฺปคฺคตํ
อินฺทฺริยปโรปฺริยคฺคํ ยถาภูตํ ปชานาติ อิทมฺปิ สารีปุตฺต ตถาคคสฺส
ตถาคคตฺถํ โหติ ยํ พถํ อากมฺม ตถาคโต อาสภณฺจํ
ปฏิจานาติ ปริสาสุ สัณหาทํ นทติ พุรฺหมจกฺกํ ปวตฺเตติ ฯ ปุณฺ
จปรํ สารีปุตฺต ตถาคโต ฌานวิโมกฺขสมาธิสมาปคฺคํ สงฺกิลเลสํ
ไวทานํ อุกฺกขํ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ยมฺปิ สารีปุตฺต ตถาคโต

ณานวิโมกฺขสฺมาธิสฺมาปคฺคัณฺโณ สงฺกิลเลสฺส โฉทานํ อญฺญาณํ ยถาภูตํ
 ปชานาติ อิทมฺปิ สํวริปฺปคฺค ตถาคคพฺถํ โหติ ยํ พถํ อาคมฺม
 ตถาคโค อาสภณฺจํ ปฏฺิชานาติ ปริสาสุ สัณฺหาทํ นทติ พุรหฺม-
 จกฺกํ ปวตฺเตติ ฯ ปุณฺ จปรํ สํวริปฺปคฺค ตถาคโค อเนกวิหิตํ
 ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรติ เสยฺยถิทํ เอกมฺปิ ชาตํ เทวํปิ ชาติโย
 คิสุโสมี ชาติโย จคฺคิโสมี ชาติโย ปณฺจมี ชาติโย ทสฺมี ชาติโย
 วิสฺสมํปิ ชาติโย คิสมํปิ ชาติโย จตฺตาสัสมํปิ ชาติโย ปณฺณาสมฺปิ
 ชาติโย ชาติสกมฺปิ ชาติสหสฺสมํปิ ชาติสคคฺคหสฺสมํปิ อเนเกมี
 สํวฏฺฏกปฺเป อเนเกมี วิวฏฺฏกปฺเป อเนเกมี สํวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป
 อมุตฺตราสํ เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํฉนฺโน เอวมาหาโร เอวํ
 สุตฺตทฺธปฏฺิสังเวทํ เอวมายฺยปริยฺนโต โส คโค จโค อมุตฺตร อุตฺปาทํ
 คตฺตราปาสํ เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํฉนฺโน เอวมาหาโร เอวํ
 สุตฺตทฺธปฏฺิสังเวทํ เอวมายฺยปริยฺนโต โส คโค จโค อิชฺฐปณฺโนติ ฯ
 อิติ สํการํ สุตฺตทฺธํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรติ ฯ ยมฺปิ
 สํวริปฺปคฺค ตถาคโค อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรติ เสยฺยถิทํ
 เอกมฺปิ ชาตํ เทวํปิ ชาติโย ฯ เป ฯ อิติ สํการํ สุตฺตทฺธํ
 อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรติ อิทมฺปิ สํวริปฺปคฺค ตถาคคสฺส
 ตถาคคพฺถํ โหติ ยํ พถํ อาคมฺม ตถาคโค อาสภณฺจํ
 ปฏฺิชานาติ ปริสาสุ สัณฺหาทํ นทติ พุรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ ฯ ปุณฺ
 จปรํ สํวริปฺปคฺค ตถาคโค ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเตน อติถกฺกนฺต-

๑๖๖] สัณหาทวคฺคตฺส มหาสัณหาทตฺตเต ทสฺ ตถาคคพถานี ๓๔๓

มานุสฺสเกณ ตฺตเต ปสฺสตี จวมาเน อุปปชฺชมาเน หึเน ปณฺเฑ
สฺสวณฺเณ ทพฺพณฺเณ สฺสเก ทคฺคเต ยถากมฺมุเป ตฺตเต ปชานาติ
อิเม วต ๑ เป ๑ ปชานาติ ๑ ยมฺปิ สํวริปฺตฺต ตถาคโต ทิพฺเพน
จกฺขฺหา วิสฺสุทฺเธน อติกฺกณฺตมานุสฺสเกณ ตฺตเต ปสฺสตี จวมาเน
อุปปชฺชมาเน หึเน ปณฺเฑ สฺสวณฺเณ ทพฺพณฺเณ สฺสเก ทคฺคเต
ยถากมฺมุเป ตฺตเต ปชานาติ อิเม วต ๑ เป ๑ ปชานาติ
อิทมฺปิ สํวริปฺตฺต ตถาคตฺสฺส ตถาคคพถํ โหติ ยํ พถํ อาคมฺม
ตถาคโต อาสภณฺเจานํ ปฏิจฺชานาติ ปริสาสฺสํ สัณหาทํ นทติ พุรฺหม-
จกฺกํ ปวตฺเตติ ๑ ปุณฺ จปรํ สํวริปฺตฺต ตถาคโต อาสวานํ ขยา
อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺติํ ปณฺเฎาวิมฺุตฺติํ ทิฏฺฐเฐว ชมฺเม สยํ อภิญฺญา
สจฺฉนิกคฺคา อุปสฺมปชฺช วิหริติ ๑ ยมฺปิ สํวริปฺตฺต ตถาคโต
อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺติํ ปณฺเฎาวิมฺุตฺติํ ทิฏฺฐเฐว ชมฺเม
สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกคฺคา อุปสฺมปชฺช วิหริติ อิทมฺปิ สํวริปฺตฺต
ตถาคตฺสฺส ตถาคคพถํ โหติ ยํ พถํ อาคมฺม ตถาคโต
อาสภณฺเจานํ ปฏิจฺชานาติ ปริสาสฺสํ สัณหาทํ นทติ พุรฺหมจกฺกํ
ปวตฺเตติ ๑ อิมานิ ๒ สํวริปฺตฺต ทสฺ ตถาคตฺสฺส ตถาคคพถานี
เยหิ พเทหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อาสภณฺเจานํ ปฏิจฺชานาติ
ปริสาสฺสํ สัณหาทํ นทติ พุรฺหมจกฺกํ ปวตฺเตติ ๑ โย ๒ มํ
สํวริปฺตฺต เอวํ ชานนฺตํ เอวํ ปสฺสฺสนฺตํ เอวํ วทฺเยยฺย นตฺติ
สฺมณฺสฺสํ โคตมฺสฺสํ อุตฺตริ มนุสฺสํชมา อตฺตมวียาณทสฺสฺสนฺนวิเสโส

๑๕๕   สุตตฺตบฺบิฏเฐ มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกํ   [๑๖๗]

ตถกฺกปริยาหคํ สมนฺโน โคตโม ชมฺมํ เทเสติ วุํมฺมํสํนุจฺริคํ สยํ
ปฏฺฐิภาณนฺติ คํ สํวริปฺปคฺค วาจํ อปฺปฬาย คํ จิตฺตํ อปฺปฬาย
คํ ทิฏฺฐิํ อปฺปฏฺฐินิสฺสํชฺชิตฺวา ยถากํ นิกฺขิตฺวา เอวํ นิริเย ฯ
เสยฺยถาปํ สํวริปฺปคฺค ภิกฺขุ สํถสฺมฺปนฺโน สํมาธิสฺมฺปนฺโน ปณฺเณ-
สฺมฺปนฺโน ทิฏฺฐเชว ชมฺเม อญฺญํ อวราเชยฺย เอวํ สมนฺปทมิทํ
สํวริปฺปคฺค วทามิ ฯ คํ วาจํ อปฺปฬาย คํ จิตฺตํ อปฺปฬาย คํ
ทิฏฺฐิํ อปฺปฏฺฐินิสฺสํชฺชิตฺวา ยถากํ นิกฺขิตฺวา เอวํ นิริเย ฯ

[๑๖๗] จตุตฺตาริมาํ สํวริปฺปคฺค ตถากคฺคสฺส เวสํารชฺชานํ เยหิ
เวสํารชฺเชหิ สมนฺนาคโค ตถาคโค อาสภณฺจํ ปฏฺฐิขานาคิ ปริสาสุ
สํหนาทํ นทติ พุรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ ฯ กตฺตมาํ จตุตฺตาริ ฯ สมนฺมา-
สฺมฺพุทฺธสฺส เต ปฏฺฐิขานโค อิเม ชมฺมา อนภิสฺมฺพุทฺธจาคิ ตตฺตร วต
มํ สมนฺโน วา พุรหฺมโน วา เทโว วา มาโร วา พุรหฺมา วา
โกจิ วา โลกสฺมํ สหชฺมเมณ ปฏฺฐิโฆเทสฺสคฺคิ นิมิตฺตเมตํ สํวริปฺปคฺค
น สมนฺปฺสฺสํมิมิ เอตมฺหํ สํวริปฺปคฺค นิมิตฺตํ อสมนฺปฺสฺสํนฺโต
เชมปฺปคฺโค อภยปฺปคฺโค เวสํารชฺชปฺปคฺโค วิหฺรามิ ฯ ฐณาสวสฺส
เต ปฏฺฐิขานโค อิเม อาสวา อปฺปวิภฺฐณาคิ ตตฺตร วต มํ สมนฺโน
วา พุรหฺมโน วา เทโว วา มาโร วา พุรหฺมา วา โกจิ วา
โลกสฺมํ สหชฺมเมณ ปฏฺฐิโฆเทสฺสคฺคิ นิมิตฺตเมตํ สํวริปฺปคฺค น สมนฺ-
ปฺสฺสํมิมิ เอตมฺหํ สํวริปฺปคฺค นิมิตฺตํ อสมนฺปฺสฺสํนฺโต เชมปฺปคฺโค

๑   ส. เอตํปํ ฯ

๓๖๗] สัณหนาทวคฺคสฺส มหาสัณหนาทสฺส เต จตุตฺตารี เวสํารชฺชานี ๓๔๕

อภยปฺปคฺโต เวสํารชฺชปฺปคฺโต วิหฺรามิ ฯ เย โข ปน เต อนฺตรายิกา
ขมฺมา วุตฺตา เต ปฏฺิเสวโต นาทํ อนฺตรายายาติ คตฺร วต มํ
สํโมเ วา พฺรหฺมาโมเ วา เทโว วา มาโร วา พฺรหฺมา วา โภจฺจิ วา
โตกฺกมฺมี สหฺมฺเมเน ปฏฺิจเจตฺสสฺสคฺคิ นิมิตฺตเมตํ สํวริปฺปคฺต น สมนุ-
ปฺปสฺสํมิมิ เอตมํ สํวริปฺปคฺต นิมิตฺตํ อสมนุปฺปสฺสํนฺโต เขมปฺปคฺโต
อภยปฺปคฺโต เวสํารชฺชปฺปคฺโต วิหฺรามิ ฯ ยสฺส โข ปน เต อคฺคทาย
ขมฺโม เทสฺสโต โส น นียฺยาติ ตกฺกกรสฺส สมนฺมา กุกฺกขฺกขยายาติ
คตฺร วต มํ สํโมเ วา พฺรหฺมาโมเ วา เทโว วา มาโร วา
พฺรหฺมา วา โภจฺจิ วา โตกฺกมฺมี สหฺมฺเมเน ปฏฺิจเจตฺสสฺสคฺคิ นิมิตฺตเมตํ
สํวริปฺปคฺต น สมนุปฺปสฺสํมิมิ เอตมํ สํวริปฺปคฺต นิมิตฺตํ อสมนุ-
ปฺปสฺสํนฺโต เขมปฺปคฺโต อภยปฺปคฺโต เวสํารชฺชปฺปคฺโต วิหฺรามิ ฯ
อิมานี โข สํวริปฺปคฺต จตุตฺตารี ตถาคคสฺส เวสํารชฺชานี เยหิ
เวสํารชฺชเหหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต อสภณฺจํ ปฏฺิจานาติ ปริสาสุ
สัณหนาทํ นหฺติ พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ ฯ โย โข มํ สํวริปฺปคฺต เอวํ
ชานนฺตํ เอวํ ปสฺสํนฺตํ เอวํ วเทยฺย นหฺติ สมนฺเสสฺส โคตมสฺส
อคฺคตฺริ มนุสฺสขมฺมา อตมวฺริยณฺณเทสฺสํนฺวิเสโส ตกฺกปฺริยาหตํ
สํโมเ โคตโม ขมฺมํ เทเสติ วมฺสํนฺจวิคํ สยํ ปฏฺิจานนฺติ ตํ
สํวริปฺปคฺต วาจํ อปฺปทาย ตํ จิตฺตํ อปฺปทาย ตํ ทิฏฺฐิ อปฺปฏฺิ-
นิตฺสขฺขิตฺวา ยถากํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิริเย ฯ เสยฺยถาปํ สํวริปฺปคฺต
ภิกฺขุ สัสสํนฺโน สํมาขิสํนฺโน ปณฺณาสํนฺโน ทิฏฺฐเว ขมฺเม

๑๔๖   สุตตฺตบฏีฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุลปฺนฺนาสํ   [๑๖๘

อญฺญํ อารายฺเยยฺย เอวํ สํပทฺมมํ สํวริปฺပทฺต วทามิ ฯ   ตํ วา จํ
อပ္ပปฺพาย ตํ จิตฺตํ อပ္ပปฺพาย ตํ ทิฏฺฐิํ อပ္ပปฺปฺนิสฺสชฺชิตฺวา ยถาภํ
นิกฺขิตฺโต เอวํ นิริเย ฯ

[๑๖๘] อญฺญํ โข อิมํ สํวริปฺပทฺต ปริสา กตมา อญฺญํ
ชฺคฺคิยปฺริสา พฺราหฺมณปฺริสา กหฺปติปฺริสา สมนปฺริสา จาคุมฺมหา-
ราชิกปฺริสา คาวตฺถิยปฺริสา มารปฺริสา พฺรหฺมปฺริสา อิมํ โข
สํวริปฺပทฺต อญฺญํ ปริสา ฯ อิมํ โข สํวริปฺပทฺต จตุทฺติ เวสํรชฺเชทฺติ
สํนฺนาคโต ตถาคโต อิมํ อญฺญํ ปริสา อပ္สงฺกมฺมิ อชฺโฌคาหิตฺติ ฯ
อภิชานามิ โข ปณํ สํวริปฺပทฺต อเนกสฺสํ ชฺคฺคิยปฺริสํ อပ္สงฺกมิตา
ตตฺตฺราปํ มยา สํนฺนิสฺสนฺนปฺพพฺเพเจว สํตฺตบิณฑปฺพพฺเพจ สํกจฺจา จ
สํมาปชฺชิตปฺพพฺพา ตตฺตฺร วต มํ ภยํ วา สํวรชฺชํ วา โยกฺกมิตฺถสฺสํ
นํมิตฺตเมตํ สํวริปฺပทฺต น สมนฺนปฺสํสํมํ เอตมํ สํวริปฺပทฺต นํมิตฺตํ
อสมฺนฺนปฺสํสํนฺโต ฯ เป ฯ วิหฺรํมํ ฯ อภิชานามิ โข ปณํ สํวริปฺပทฺต
อเนกสฺสํ พฺราหฺมณปฺริสํ กหฺปติปฺริสํ สมนปฺริสํ จาคุมฺมหา-
ราชิกปฺริสํ คาวตฺถิยปฺริสํ มารปฺริสํ พฺรหฺมปฺริสํ อပ္สงฺกมิตา
ตตฺตฺราปํ มยา สํนฺนิสฺสนฺนปฺพพฺเพเจว สํตฺตบิณฑปฺพพฺเพจ สํกจฺจา จ
สํมาปชฺชิตปฺพพฺพา ตตฺตฺร วต มํ ภยํ วา สํวรชฺชํ วา โยกฺกมิตฺถสฺสํ
นํมิตฺตเมตํ สํวริปฺပทฺต น สมนฺนปฺสํสํมํ เอตมํ สํวริปฺပทฺต นํมิตฺตํ
อสมฺนฺนปฺสํสํนฺโต เขมปฺပทฺโต ฯ เป ฯ วิหฺรํมํ ฯ โย โข มํ สํวริปฺပทฺต
เอวํ ชานนฺตํ เอวํ ปสฺสํนฺตํ เอวํ วทฺเยยฺย นคฺคิ สมนฺนปฺสํสํ โคตมฺสํ

๑๖๘] สัณหาทวคฺคสุตฺต มหาสัณหาทสุตฺเต จตฺตสุตฺโต โยนิโย ๑๔๗

อตุตฺตริ มนุสฺสํชมนฺมา อตฺตนริยฌานทสฺสํนิเสสํ ตกฺกบรียาหคํ
สมฺมโน โคตโม ชมนํ เทเสติ วมฺมํสํนุจริตํ สยํ ปฏิภาณนฺติ ตํ
สํวริปฺปคฺค วาจํ อปฺปทาย ตํ จิตฺตํ อปฺปทาย ตํ ทิฏฺฐิํ อปฺปปฏิ-
นิสฺสํชชิตฺวา ยถากํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิริเย ฯ เสยฺยถาปํ สํวริปฺปคฺค
ภิกฺขุ สํตสฺสมฺปนฺโน สํวริสํสมฺปนฺโน ปณฺณาสํสมฺปนฺโน ทิฏฺฐเชว ชมนฺเม
อณฺณํ อารายเยยฺย เอวํ สํมฺปทมิทํ สํวริปฺปคฺค วทามิ ฯ ตํ วาจํ
อปฺปทาย ตํ จิตฺตํ อปฺปทาย ตํ ทิฏฺฐิํ อปฺปปฏินิสฺสํชชิตฺวา ยถากํ
นิกฺขิตฺโต เอวํ นิริเย ฯ

[๑๖๘] จตฺตสุตฺโต โห อิมํ สํวริปฺปคฺค โยนิโย กตฺมา จตฺตสุตฺโต
อณฺุทชา โยนิ ชลาพุทฺธา โยนิ สํเสกฺกชา โยนิ โอปปาติกา โยนิ ฯ
กตฺมา จ สํวริปฺปคฺค อณฺุทชา โยนิ เย โห เต สํวริปฺปคฺค สคฺคตา
อณฺุทโกสํ อภินิพฺพิชฺช ชายนฺติ อยํ ดุจฺจติ สํวริปฺปคฺค อณฺุทชา
โยนิ ฯ กตฺมา จ สํวริปฺปคฺค ชลาพุทฺธา โยนิ เย โห เต สํวริปฺปคฺค
สคฺคตา วตฺถิโกสํ อภินิพฺพิชฺช ชายนฺติ อยํ ดุจฺจติ สํวริปฺปคฺค
ชลาพุทฺธา โยนิ ฯ กตฺมา จ สํวริปฺปคฺค สํเสกฺกชา โยนิ เย โห เต
สํวริปฺปคฺค สคฺคตา ปุตฺติมฺจุเล วา ชายนฺติ ปุตฺติกฺุณเป วา ปุตฺติกฺุณฺมาเส
วา จนฺทนิกาย วา โอฬิคฺคเต วา ชายนฺติ อยํ ดุจฺจติ สํวริปฺปคฺค
สํเสกฺกชา โยนิ ฯ กตฺมา จ สํวริปฺปคฺค โอปปาติกา โยนิ เทวา
เนรียกา เอกจฺเจ จ มนุสฺสํ เอกจฺเจ จ วินิปาติกา อยํ ดุจฺจติ
สํวริปฺปคฺค โอปปาติกา โยนิ ฯ อิมํ โห สํวริปฺปคฺค จตฺตสุตฺโต โยนิโย ฯ

โย โห มํ สํวริปุคฺค เอวํ ชานนํคํ เอวํ ปสฺสํนํคํ เอวํ วทฺเยย
 นคฺคิ สมนสฺสํ โคตมสฺสํ อคฺคตริ มนุสฺสํชมา อตมริยฌาน-
 ทสฺสํนิสํสํ ตกฺกปริยาหคํ สมนโณ โคตโม ชมํ เทเสติ วีมํสา-
 จริคํ สยํ ปฏิภาณนคฺคิ คํ สํวริปุคฺค วาจํ อปฺปหาเย คํ จิตฺตํ
 อปฺปหาเย คํ ทญฺหี อปฺปปฏินิสฺสํชิตฺวา ยถากคํ นิกฺขิตฺโต เอวํ
 นิรเเย ฯ เสยฺยถาปิ สํวริปุคฺค ภิกฺขุ สํตสฺสมฺปนฺโน สมาชิสฺสมฺปนฺโน
 ปณฺณาสฺมฺปนฺโน ทิฏฺฐเชว ชมเม อญฺญํ อวราเชยฺเย เอวํ สมฺปทมิทํ
 สํวริปุคฺค วทามิ ฯ คํ วาจํ อปฺปหาเย คํ จิตฺตํ อปฺปหาเย คํ
 ทญฺหี อปฺปปฏินิสฺสํชิตฺวา ยถากคํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรเเย ฯ

[๑๗๐] ปณฺจ โห อิมํ สํวริปุคฺค คติโย กตมา ปณฺจ
 นิรโย ติริจฺฉานโยนิ ปิตฺติวิสโย มนุสฺสํ เทวา ฯ นิรยญฺจํ
 สํวริปุคฺค ปชานามิ นิรยคามิณฺจ มคฺคํ นิรยคามิณฺจ ปฏิปทํ ยถา
 ปฏิปฺนโน จ กายสฺสํ เกทา ปรมฺมมรณา อปายํ ทุคฺคตํ วินิปาตํ
 นิรยํ อปฺปชฺชติ ตณฺจ ปชานามิ ฯ ติริจฺฉานโยนิญฺจํ สํวริปุคฺค
 ปชานามิ ติริจฺฉานโยนิคามิณฺจ มคฺคํ ติริจฺฉานโยนิคามิณฺจ ปฏิปทํ
 ยถา ปฏิปฺนโน จ กายสฺสํ เกทา ปรมฺมมรณา ติริจฺฉานโยนิ
 อปฺปชฺชติ ตณฺจ ปชานามิ ฯ ปิตฺติวิสยญฺจํ สํวริปุคฺค ปชานามิ
 ปิตฺติวิสยคามิณฺจ มคฺคํ ปิตฺติวิสยคามิณฺจ ปฏิปทํ ยถา ปฏิปฺนโน
 จ กายสฺสํ เกทา ปรมฺมมรณา ปิตฺติวิสยํ อปฺปชฺชติ ตณฺจ
 ปชานามิ ฯ มนุสฺสํ จํ สํวริปุคฺค ปชานามิ มนุสฺสํโลกคามิณฺจ

๓๗๓] ตั้หนาทวคฺคสฺส มหตัสัหนาทสฺสคฺเต ฉตฺถ ปจฺฉิม โอบมฺม ๓๔๘

มคฺคํ มนุสฺสํโลกคามินิณฺจ ปฏฺธิปทํ ยถา ปฏฺธิปนฺโน จ กายสฺส
เภทา ปรมมฺรณา มนุสฺสํเสสฺส อุปปชฺชติ ตณฺจ ปชานามิ ฯ เทเว
จาทํ สํวริปฺตํ ปชานามิ เทวโลกคามินิณฺจ มคฺคํ เทวโลกคามินิณฺจ
ปฏฺธิปทํ ยถา ปฏฺธิปนฺโน จ กายสฺส เภทา ปรมมฺรณา สุกฺคํ
สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ ตณฺจ ปชานามิ ฯ นิพฺพานญฺเจาทํ สํวริปฺตํ
ปชานามิ นิพฺพานคามินิณฺจ มคฺคํ นิพฺพานคามินิณฺจ ปฏฺธิปทํ ยถา
ปฏฺธิปนฺโน จ อาสวานํ ชยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตํ ปณฺณวิมฺุตํ
ทิจฺจุเชว ชมฺเม สยํ อภินฺณํ สจฺจณิกคฺวา อุปสํมปฺชช วิหริติ ตณฺจ
ปชานามิ ฯ

[๓๗๓] อิทาทํ สํวริปฺตํ เอกจฺจํ ปุคฺคํ เอวํ เจตสา เจโต
ปริจฺจ ชานามิ ตถายํ ปุคฺคโต ปฏฺธิปนฺโน ตถา จ อิริยติ ตณฺจ
มคฺคํ สมารูโฬห ยถา กายสฺส เภทา ปรมมฺรณา อปายํ ทฺวคฺคํ
วินิปาตํ นีรยํ อุปปชฺชิสฺสคฺคํ ตเมนํ ปสฺสํสามิ อปเรณ สมนฺเณ
ทิพฺเพเน จกฺขณา วิสฺสุทฺเทเน อติกฺกนฺตมานุสฺสเกเน กายสฺส เภทา
ปรมมฺรณา อปายํ ทฺวคฺคํ วินิปาตํ นีรยํ อุปปนฺนํ เอกนฺตทฺวคฺคา
ติปฺปา กฏฺฏกา เวทนา เวทียมานํ ฯ เสยฺยถาปิ สํวริปฺตํ องฺคารกาสุ
สํวริกโปริสา ปุรา องฺคารวานํ วิคฺคจฺจิกานํ วิคฺคฐฺมานํ อถ ปุริโส
อาคจฺฉเยยฺย ชมฺมาภิตฺโต ชมฺมปเรโต กิตฺตฺโต คสฺสโต ปิปาตฺโต
เอกายเนน มคฺคเณ ตเมว องฺคารกาสุ ปณฺธิชฺชาย ตเมนํ จกฺขมา
ปุริโส ทิสฺวา เอวํ วเทยฺย ตถายํ ภวํ ปุริโส ปฏฺธิปนฺโน ตถา

๑๕๐   สุตฺตฺนตปฺปิกา มชฺฌิมนิกายสຸສ ມູຢປຸຣຸຣາສັກ   [໑໙໒

ຈ ອີຣິຍຕິ ຕຣຸຈ ມຄຸກໍ ສຳມາຣູໂພຸ ຍຄາ ອີມໍເຍວ ອງຄາຣາຄຳ
ອາຄມີສຸສັຕິຕິ ຕເມນໍ ປສຸເສຍຍ ອປເວນ ສໍມເຍນ ຕສຸສາ ອງຄາ-
ຣາສຸຍາ ປຕິຕໍ ເອຄນຸຕທຸກຸຂາ ຕີປປາ ກຸກຸກາ ເວທນາ ເວທິຍມານໍ
ເອວເມວ ໄ໊ ອໍ ສຳຣິປຸຕຸຕ ອີເຄຈຸຈໍ ປຸຄຸຄໍ ເອວໍ ເຈຕສາ ເຈໂຕ
ປຣິຈຸຈ ຂານາມີ ຕຄາຍໍ ປຸຄຸຄໂຕ ປຣິປນຸໂນ ຕຄາ ຈ ອີຣິຍຕິ ຕຣຸຈ
ມຄຸກໍ ສຳມາຣູໂພຸ ຍຄາ ກາຍສຸສ ເກຫາ ປຣມຸມຣນາ ອປາຍໍ ທຸຄຸຄຕິ
ວິນິປາຕໍ ນິຣຍໍ ອຸປປຣຸຣິສຸສັຕິຕິ ຕເມນໍ ປສຸສາມີ ອປເວນ ສໍມເຍນ
ທິຟຸເພນ ຈຄຸຂຸນາ ວິສຸທຸເຣນ ອຕິຄຸຄນຸຕມານຸສເຕນ ກາຍສຸສ ເກຫາ
ປຣມຸມຣນາ ອປາຍໍ ທຸຄຸຄຕິ ວິນິປາຕໍ ນິຣຍໍ ອຸປປນຸ ເອຄນຸຕທຸກຸຂາ
ຕີປປາ ກຸກຸກາ ເວທນາ ເວທິຍມານໍ າ

[໑໙໒] ອີຣ ປນາຳ ສຳຣິປຸຕຸຕ ເອຄຈຸຈໍ ປຸຄຸຄໍ ເອວໍ ເຈຕສາ
ເຈໂຕ ປຣິຈຸຈ ຂານາມີ ຕຄາຍໍ ປຸຄຸຄໂຕ ປຣິປນຸໂນ ຕຄາ ຈ ອີຣິຍຕິ
ຕຣຸຈ ມຄຸກໍ ສຳມາຣູໂພຸ ຍຄາ ກາຍສຸສ ເກຫາ ປຣມຸມຣນາ ຕິຣຈຸຣາ-
ໂຍນີ ອຸປປຣຸຣິສຸສັຕິຕິ ຕເມນໍ ປສຸສາມີ ອປເວນ ສໍມເຍນ ທິຟຸເພນ
ຈຄຸຂຸນາ ວິສຸທຸເຣນ ອຕິຄຸຄນຸຕມານຸສເຕນ ກາຍສຸສ ເກຫາ ປຣມຸມຣນາ
ຕິຣຈຸຣາໂຍນີ ອຸປປນຸ ທຸກຸຂາ ຕີປປາ ກຸກຸກາ ເວທນາ ເວທິຍມານໍ າ
ເສຍຍຸຕາມີ ສຳຣິປຸຕຸຕ ສູຄຸກູເປ ສຳຣິຄໂປຣໂສ ປູໂຣ ສູຄຸສຸສ ອຄ
ປູໂສ ອາຄຈຸເຊຍຍ ພມຸມາຄິຕຸໂຕ ພມຸມປເວໂຕ ຄິຕຸໂຕ ຕສິໂຕ
ມີປາສິໂຕ ເອກາຍເນນ ມຄຸເຄນ ຕເມວ ສູຄຸກູປີ ປຣຸຣິຂາຍ ຕເມນໍ
ຈຄຸຂຸມາ ປູໂສ ທິສຸວາ ເອວໍ ວເທຍຍ ຕຄາຍໍ ກວໍ ປູໂສ ປຣິປນຸໂນ

๓๗๓] สัณหนาทกุศลุต มหาสัณหนาทสุตเต ๑๕๓

ตถา จ อิริยติ ตณฺห มคฺคํ สมารุโหห ยถา อิมํเยว คุถกฺขปํ
อากมิตฺตํคํคํ คเมณํ ปสฺสเสยฺย อปเรณ สมนฺเยน คสฺมึ คุถกฺขเป
ปตฺติํ ทุกฺขา ติปปา กฏฺกา เวทนา เวทียมานํ เอวเมว โห อหํ
สํวริปฺปุตฺต อีเชกฺขจํ ปุคฺคตํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจุ ชานามิ
ตถายํ ปุคฺคโต ปฏฺิปนฺโน ตถา จ อิริยติ ตณฺห มคฺคํ สมารุโหห
ยถา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ ติรจฺจานโยนํ อูปปชฺชิสฺสํคํคํ
คเมณํ ปสฺสํามิ อปเรณ สมนฺเยน ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺธเณ อตฺติกฺกนฺต-
มานุสฺสเกณ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ ติรจฺจานโยนํ อูปปนฺนํ ทุกฺขา
ติปปา กฏฺกา เวทนา เวทียมานํ ฯ

[๓๗๓] อิทํ สํวริปฺปุตฺต อีเชกฺขจํ ปุคฺคตํ เอวํ เจตสา เจโต
ปริจฺจุ ชานามิ ตถายํ ปุคฺคโต ปฏฺิปนฺโน ตถา จ อิริยติ ตณฺห
มคฺคํ สมารุโหห ยถา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ ปิตฺติวีสํ
อูปปชฺชิสฺสํคํคํ คเมณํ ปสฺสํามิ อปเรณ สมนฺเยน ทิพฺเพน จกฺขฺนา
วิสฺสุทฺธเณ อตฺติกฺกนฺตมานุสฺสเกณ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณํ ปิตฺติวีสํ
อูปปนฺนํ ทุกฺขพฺพุกฺกา เวทนา เวทียมานํ ฯ เสยฺยถาปํ สํวริปฺปุตฺต รุกฺโข
วิสํ ภูมิกาคะ ชาโต ตณฺหปฺปตฺตปตาโส กวรจฺจุลาโย อถ ปุริโส
อากจฺเจยฺย ฆมฺมมาภิตฺตโต ฆมฺมมปเวโต กิถฺนโต คสิโต ปิปาสิโต
เอกายเนน มคฺคเณ คเมว รุกฺขํ ปณฺธิชาย คเมณํ จกฺขฺมา ปุริโส
ทิสฺสุวา เอวํ วเทยฺย ตถายํ ภวํ ปุริโส ปฏฺิปนฺโน ตถา จ อิริยติ
ตณฺห มคฺคํ สมารุโหห ยถา อิมํเยว รุกฺขํ อากมิตฺตํคํคํ คเมณํ

๑๗๕] สี่หนาทศกษุณฺณ มหาสี่หนาทศกษุณฺณ ๑๕๓

อิเธกัจจํ ปุคฺคํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจุ ชานามิ ตถายํ
ปุคฺคโต ปฏิปนฺโน ตถา จ อิริยติ ตณฺหา มคฺคํ สมารูโหห ๑เป ๑
มนุสฺสํ ๑อุปปนฺนํ ๑สุขพหฺวตา เวทนา เวทียมานํ ๑

[๑๗๕] อิทาหิ สารีปุตฺต เอกัจจํ ปุคฺคํ เอวํ เจตสา เจโต
ปริจฺจุ ชานามิ ตถายํ ปุคฺคโต ปฏิปนฺโน ตถา จ อิริยติ ตณฺหา
มคฺคํ สมารูโหห ยถา กายสฺสํ เกทา ปรมฺมรณา สุกฺคํ สกฺคํ
โตกํ ๑อุปปชฺชิสฺสํคํคิ ตเมณํ ปสฺสํสามิ ๑อปเรณ สมนฺเยน ทิพฺพเพณ
จกฺขุณา วิสฺสุทฺเธณ อตฺติกฺกนฺตมานุสฺสเกณ กายสฺสํ เกทา ปรมฺมรณา
๑สุกฺคํ ๑สกฺคํ ๑โตกํ ๑อุปปนฺนํ ๑เอกนฺตสฺสุชา เวทนา เวทียมานํ ๑
๑เสยฺยถามี สารีปุตฺต ปาสาโท ตตฺตสฺสํ กุฎฺฐาคารํ อุตฺตติตฺตาวตฺตติคํ
นิวาคํ ๑มุชิตคฺคํ ๑นิหิตวาทปานํ ตตฺตสฺสํ ปตฺตงฺโก โคนกคฺคโต
๑ปฏิกคฺคโต ๑ปฏิตกคฺคโต ๑กุกฺกตฺติมิก ๑ปวฺรปจฺจุตฺตรโณ ๑อฺกฺกตฺตรจฺจุโท
๑อุภาโต ๑โตหิตกฺกุปฺปธาโน ๑อถ ๑ปฺริโส ๑อาคฺจุเชยฺย ๑สมฺมาภิตฺตโต
๑สมฺมปฺเรโต ๑กิตฺตโนโต ๑คสิโต ๑ปิปาสีโต ๑เอกายเนน มคฺคเณ ตเมว
๑ปาสาทํ ๑ปณฺธิชาย ตเมณํ จกฺขุมา ๑ปฺริโส ทิสฺสุวา เอวํ ๑วเทยฺย
๑ตถายํ ๑ภวํ ๑ปฺริโส ๑ปฏิปนฺโน ตถา จ อิริยติ ตณฺหา มคฺคํ สมารูโหห
๑ยถา ๑อิมํเยว ๑ปาสาทํ ๑อาคฺมิสฺสํคํคิ ตเมณํ ๑ปสฺสํเสยฺย ๑อปเรณ
๑สมนฺเยน ๑คสฺสํมี ๑ปาสาทเ ๑คสฺสํมี ๑กุฎฺฐาคารเ ๑คสฺสํมี ๑ปตฺตงฺเก ๑นิสินฺนํ
๑วา ๑นิปนฺนํ ๑วา ๑เอกนฺตสฺสุชา เวทนา เวทียมานํ ๑เอวเมว ๑โฆ
๑อหิ สารีปุตฺต อิเธกัจจํ ปุคฺคํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจุ ชานามิ

๑๕๔   สุตตตบฏปิฏก มัชฌิมนิกายสุต มุตตปณฺณาสกั [๑๗๖

ตถายั ปุคฺคโต ปฏฺยปฺนโน ตถา จ อิริยติ ตณฺจ มคฺคํ สมารุโหห
ยถา กายสุตฺถ เกทา ปรมฺมรณฺนา สุคคิํ สุคคิํ โฉกํ อุปปชฺชิสฺสคคิ
ตเมนํ ปสฺสํสามิ อปเรณ สมฺเยน ทิพฺพเพณ จกฺขุณา วิสฺสุทฺเทณ อติฏฺกนฺต-
มานุสฺสเกณ กายสุตฺถ เกทา ปรมฺมรณฺนา สุคคิํ สุคคิํ โฉกํ อุปปนฺนํ
เอกนฺตสุตฺธา เวทนา เวทียมานํ ฯ

[๑๗๖] อิทฺธ ปณฺาหิ สํวริปฺตฺตฺตฺ เอกจํ ปุคฺคตํ เอวํ เจตสา
เจโต ปริจฺจ ขานามิ ตถายั ปุคฺคโต ปฏฺยปฺนโน ตถา จ อิริยติ
ตณฺจ มคฺคํ สมารุโหห ยถา อาสวํ ฆยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตติ
ปณฺณาวิมฺุตติ ทิฏฺฐเชว รมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิณฺคฺวา อุปสํปชฺช
วิหรคคิ ตเมนํ ปสฺสํสามิ อปเรณ สมฺเยน อาสวํ ฆยา อนาสวํ
เจโตวิมฺุตติ ปณฺณาวิมฺุตติ ทิฏฺฐเชว รมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิณฺคฺวา
อุปสํปชฺช วิหรณฺตํ เอกนฺตสุตฺธา เวทนา เวทียมานํ ฯ เสยฺยถาปิ
สํวริปฺตฺตฺตฺ ปุคฺคตฺตํ อจฺฉิณฺคฺวา สํวริปฺตฺตฺตํ สํวริปฺตฺตํ สํวริปฺตฺตํ
สํวริปฺตฺตํ รมณฺเีย อวิทฺฐเร จสฺสํ คิพฺโพ วณฺสณฺโฑ อถ ปุริโส
อากฺขฺญาย ฆมฺมาภิตฺตฺโต ฆมฺมปเวโต กิถฺนฺโต คคิโต ปิปาตฺติโต
เอกายเนน มคฺคเณ ตเมว ปุคฺคตฺตํ ปณฺิชาย ตเมนํ จกฺขุมา
ปุริโส ทิสฺวา เอวํ วทฺเยยฺย ตถายั ภาวํ ปุริโส ปฏฺยปฺนโน ตถา
จ อิริยติ ตณฺจ มคฺคํ สมารุโหห ยถา อิมํเยว ปุคฺคตฺตํ
อากฺมิสฺสคคิ ตเมนํ ปสฺสํเสยฺย อปเรณ สมฺเยน คํ ปุคฺคตฺตํ
โอคาเหตุว นฺหาเหตุว จ ปิวิตฺตว จ สพุพฺพทกิตฺตมตฺตปริพาหิ

๑๗๗] สัณหาทวคฺคตฺส มหาสัณหาทตฺเต จตุรงฺคิកံ พุทฺทมจฺริยํ ๑๕๕

ปฏฺธิปฺปตฺถมฺเภตฺวา ปจฺจุตฺตฺริตฺวา ตตฺถมํ วนสฺสเน นิสฺสินฺ ภา
นิปฺนฺ ภา เณนตฺตฺธา เวทนา เวทฺยมาณํ เณเมว โข อหํ
สํวริปฺปตฺต อธิเรกจํ ปุคฺคตํ เอวํ เจตฺสา เจโต ปริจฺจ ชานามิ
ตถายํ ปุคฺคโย ปฏฺธิปฺนโน ตถา จ อวิริยติ ตณฺจ มคฺคํ สมารูโพน
ยถา อาสวานํ ฐยา อนาสวํ เจโตวิมฺมุตฺติํ ปณฺณาวิมฺมุตฺติํ ทิฏฺฐเจว
ชฺมุเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉลิกตฺวา อฺปฺสํมฺปชฺช วิหริสฺสํตฺติ ตเมณํ
ปสฺสํสามิ อปฺเรณ สมฺเยน อาสวานํ ฐยา อนาสวํ เจโตวิมฺมุตฺติํ
ปณฺณาวิมฺมุตฺติํ ทิฏฺฐเจว ชฺมุเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉลิกตฺวา อฺปฺสํมฺปชฺช
วิหฺรณฺติ เณนตฺตฺธา เวทนา เวทฺยมาณํ ฯ อีมา โข สํวริปฺปตฺต
ปณฺจ คคฺติโย ฯ โย โข มํ สํวริปฺปตฺต เอวํ ชานนฺตํ เอวํ ปสฺสํนฺตํ
เอวํ วทฺเยย นตฺถิ สมฺณสฺสํ โลกตมฺสฺสํ อุตฺตฺริ มนุสฺสชฺมุมา
อถมวฺริยฉานนฺตฺสํนวิเสโส ตถฺกปฺริยาหํ สมนฺโน โคตโม ชฺมุมํ
เทเสติ วมฺสํชานจฺริตํ สยํ ปฏฺธิภาณนฺติ ตํ สํวริปฺปตฺต วาจํ อปฺปฬาย
ตํ จิตฺตํ อปฺปฬาย ตํ ทิฏฺฐจํ อปฺปฏฺธินิสฺสํชฺชิตฺวา ยถากตํ นิกฺขิตฺโต
เอวํ นิริเย ฯ เสยฺยถาปี สํวริปฺปตฺต ภิกฺขุ สํสํมฺปนฺโน สฺมาชิ
สํมฺปนฺโน ปณฺณาสํมฺปนฺโน ทิฏฺฐเจว ชฺมุเม อณฺณํ อารายฺเยย
เอวํ สํมฺปทมิทํ สํวริปฺปตฺต วทามิ ฯ ตํ วาจํ อปฺปฬาย ตํ
จิตฺตํ อปฺปฬาย ตํ ทิฏฺฐจํ อปฺปฏฺธินิสฺสํชฺชิตฺวา ยถากตํ นิกฺขิตฺโต
เอวํ นิริย ฯ

[๑๗๗] อภิชานามิ โข ปหาหํ สํวริปฺปตฺต จตุรงฺคตมฺนฺนาคํ

๑๕๖   สุตตุนตบียูเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกํ   [๑๗๘]

พฺรหฺมจริยํ จริตา ฯ ตปสฺสิสฺสํ ्हิมิ ปรมตปสฺสํ   อโหสิ สฺสํ
โหมิ ปรมอโหสิ   เชคุจฺฉํ สฺสํ   โหมิ ปรมเชคุจฺฉํ   ปวิวิตฺโต
สฺสํ   โหมิ ปรมปวิวิตฺโต ฯ

[๑๗๘] ตตฺตวสฺสํ เม อิทํ สํวริปฺพุต ตปสฺสิตาย โหติ   อเจตโก
โหมิ มุตตจาจาโร หตฺตาวเตชโน   น เอหิกทนต์โก   น คิฏฺฐกทนต์โก
น อภิหตํ   น อุตฺถิสฺสํ   กตํ   น นิมนฺตํ   สํทิยามิ ฯ   โส   น
กุมฺภิมุชา   ปฏิกฺคณฺหามิ   น   กโฬิมุชา   ปฏิกฺคณฺหามิ   น   เอฟก-
มนฺตรํ   น   มณฺฑมณฺตรํ   น   มุสฺสจฺจนฺตรํ   น   ทฺวณฺณํ   ญฺญชฺมานาณํ
น   คพฺพิณียา   น   ปายมานาย   น   ปฺริสฺสนฺตรคตฺตาย   น   สงฺกิตฺตํ
น   ยตฺถ   สํ   อฺปฺยฺยฺยํ   โหติ   น   ยตฺถ   มกฺขิกา   สฺนฺทสฺนฺท-
จาวินิ   น   มจฺฉํ   น   มํสํ   น   สฺสุ   น   เมรยํ   น   กุสฺสํ   น   อโหสิ   น   อโหสิ
โส   เอกาคารโก   วา   โหมิ   เอกาโถปโก   ทฺวาคารโก   วา   โหมิ
ทฺวาโถปโก   ฯ   เป   สฺตฺตาคารโก   วา   โหมิ   สฺตฺตาทฺปโก   ฯ
เอกิสฺสํ   ทตฺติยา   ยาเปมิ   ทฺวํ   ทตฺติยา   ยาเปมิ   ฯ   เป   สฺตฺตทฺติยา
ยาเปมิ   เอกาทิกมฺบิ   อาหารํ   อาหาเรมิ   ทฺวํ   ทิกมฺบิ   อาหารํ
อาหาเรมิ   ฯ   เป   สฺตฺตาทิกมฺบิ   อาหารํ   อาหาเรมิ   อิติ   เอวํ
อชฺชมาตฺติกมฺบิ   ปฺริยาภตฺตโกชฺชานํ   โยคฺคณฺยฺยโค   วิหฺรามิ   ฯ   โส
สํกภโก   วา   โหมิ   สํมาภโก   วา   โหมิ   นีวารภโก   วา
โหมิ   ทตฺตภโก   วา   โหมิ   หภโก   วา   โหมิ   กณฺภโก

๑ ส. อุตฺถิสฺสํ ฯ   ๒ ย. ปวิวิตฺตสฺสํ ฯ

๑๗๘] สุตตฺถนุตปปีฏเก มหาสัณหาทสฺสฺเต ธฺวตฺตาพฺรหฺมจฺริยํ ๑๕-๖

วา โหมิ อจามภกฺโข วา โหมิ ปิณฺณากภกฺโข วา โหมิ
คิณภกฺโข วา โหมิ โคมยภกฺโข วา โหมิ วนฺมุตฺตผลาหาโร
ยาเปมิ ปวตฺตผลโกธํ ฯ โส สำนานิยํ ชาเรมิ มสำนานิยํ
ชาเรมิ จวทฺธสํนิยํ ชาเรมิ ปัสสฺสฺสํนิยํ ชาเรมิ ตีรฺวฺวานิยํ
ชาเรมิ อชินานิยํ ชาเรมิ อชินกฺขิปปมฺนิยํ ชาเรมิ กุสฺสจฺจรมฺนิยํ ชาเรมิ
วากจฺจรมฺนิยํ ชาเรมิ ผลกจฺจรมฺนิยํ ชาเรมิ เกสฺสมสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
วาทกมฺพฬมฺนิยํ ชาเรมิ อุพฺพกปฺกขมฺนิยํ ชาเรมิ เกสฺมสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
โหมิ เกสฺมสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส โหมิ อาสฺน-
ปฏิกฺขิตฺโต อุกฺกฏโกปิ โหมิ อุกฺกฏิกปฺปชานมฺนฺยฺสฺสฺสฺสฺส
ปสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส โหมิ กณฺณกาปสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อุทฺโทโรหณานุโยคมฺนฺยฺสฺสฺสฺสฺส วิหฺรามิ อิติ เอวํ อเนกวิหิตํ
กายสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส วิหฺรามิ ฯ อิทํสฺสฺสฺสฺสฺส
สํวริปฺปคฺต คปสฺสฺสฺสฺสฺส โหติ ฯ

[๑๗๘] คตฺตฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส โหติ ฯ แกวสฺสฺส-
คณิกํ วัชฺชตฺถํ กายे สํนฺนิจิตํ โหติ ปปฺปฏิกฺขาทํ ฯ เสยฺยถาปี
สํวริปฺปคฺต คิณฺนุคฺคชานุ แกวสฺสฺสฺสคณิกํ สํนฺนิจิตํ โหติ ปปฺปฏิก-
ขาทํ เอวเมวสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส สํวริปฺปคฺต แกวสฺสฺสคณิกํ วัชฺชตฺถํ กายे
สํนฺนิจิตํ โหติ ปปฺปฏิกฺขาทํ ฯ คสฺสฺส มยฺหํ สํวริปฺปคฺต น เอวํ
โหติ อโห วตฺตาหํ อิมํ วัชฺชตฺถํ ปาณินา ปริมขฺเขยฺยํ ฯ อณฺเณ
วา ปน เม อิมํ วัชฺชตฺถํ ปาณินา ปริมขฺเขยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺยฺย เม

๑๕๘   ผู้คนบุตรภรรยา เมษุณีนิกายผู้ส่ มุตปณณาสกั [๑๘๐]

สาริปุตฺต น โหติ ฯ อิทํสุ เม สาริปุตฺต ฐชฺฐํ โหติ ฯ

[๑๘๐] ตตฺรฐฺฐํ เม อิทํ สาริปุตฺต เขจุจฺฉิฐํ โหติ ฯ ใส ไซ
อหํ สาริปุตฺต สโตว อภิกฺกมามิ สโต ปฏิกฺกมามิ ฯ ยาว อุกก-
พินฺทุมฺหิ เม ทยา ปจฺจุปฺปจฺจิตา โหติ มาหํ ชุกฺกเก ปาเน วิสฺสมคเต
สงฺฆาตํ อาปาเทสฺสํ โหติ ฯ อิทํสุ เม สาริปุตฺต เขจุจฺฉิฐํ โหติ ฯ

[๑๘๑] ตตฺรฐฺฐํ เม อิทํ สาริปุตฺต ปวิวิตฺตํ โหติ ฯ ใส ไซ
อหํ สาริปุตฺต อญฺเษคํ อรณฺณายคํ อชฺโณคาเหตุว วิหรามิ ฯ
ยथा ปสฺสํ โคปาทกํ วา ปสฺสํ ปาทกํ วา ตินฺหารกํ วา กฺขุ-
หํ วา วณฺณมฺมิกํ วา วเนน วนํ คหเนน คหณํ นิเนเนน นิเนนํ
ถเตน ถตํ ปปตฺติ ตํ กิสฺสํ เหตุ มา มํ เต อทุกฺกสฺสํ
อหฺนฺจ มา เต อทุกฺกสฺสํ ฯ เสยฺยถาปิ สาริปุตฺต อารณฺณโก-
มิโค มนุสฺเส ทิสฺวา วเนน วนํ คหเนน คหณํ นิเนเนน นิเนนํ
ถเตน ถตํ ปปตฺติ เอวเมว ไซ อหํ สาริปุตฺต ยथा ปสฺสํ
โคปาทกํ วา ปสฺสํ ปาทกํ วา ตินฺหารกํ วา กฺขุหํ วา วณฺณมฺมิกํ
วา วเนน วนํ คหเนน คหณํ นิเนเนน นิเนนํ ถเตน ถตํ ปปตฺติ
ตํ กิสฺสํ เหตุ มา มํ เต อทุกฺกสฺสํ อหฺนฺจ มา เต อทุกฺกสฺสํ
อิทํสุ เม สาริปุตฺต ปวิวิตฺตํ โหติ ฯ

[๑๘๒] ใส ไซ อหํ สาริปุตฺต เย เต โคคฺคา ปฏฺจิต-
คาโว อปคตโคปาทา ตตฺถ จตุกฺกณฺทิกิ อุปสงฺกมิตฺวา ยานิ ตานิ

๓   ตี.   ย.   จตุกฺกณฺทิกิ   ฯ

๑๘๔] สัณหาทวฤคัสส มหาสัณหาทตฺตเต ทุกฺกรกิริยาย ปภโต ๑๕๘

วจุณฺณํ ตฺรุณฺณํ เชนฺปนํ โคมยานิ คานิ สฺมํ อหาเวมิ ฯ
ยาวกัณฺณจ เม สํวิปฺพุต สกํ มุตฺตกรัสมํ อปริยาทินฺนํ โหติ
สกัณฺณจ สฺมํ มุตฺตกรัสมํ อหาเวมิ ฯ อิทํสุ เม สํวิปฺพุต มหา-
วิญญโชนสฺมํ โหติ ฯ

[๑๘๓] โส ไซ อหํ สํวิปฺพุต อณฺเวยวํ ภูมฺมํ วนฺสณฺฑํ
อชฺโณคาเหตฺวา วิหฺรามิ ฯ ตตฺตสฺสํ สํวิปฺพุต ภูมฺมํ วน-
สณฺฑํ ภูมฺมํ วนฺสณฺฑํ โหติ ฯ โยโกจิ อวิตราคิ ตํ วนฺสณฺฑํ
ปวิสฺสตี เญญฺยเณ โดมานิ หัสนฺติ ฯ โส ไซ อหํ สํวิปฺพุต ยา คา
รตฺติโย สํคา เหมนฺติกา อนฺตรยฺยจฺกา หิมปาทสมฺเย^๑ ตถารุปาสฺ
รตฺตํ รตฺตํ อพฺภอกาเส วิหฺรามิ ทิवा วนฺสณฺฑเณ^๒ ทิมฺหานํ ปจฺฉิเม
มาเส ทิवा อพฺภอกาเส วิหฺรามิ รตฺตํ วนฺสณฺฑเณ ฯ อมฺมํ มํ
สํวิปฺพุต อมฺมํ อนฺจลฺริยา คาถา ปฏิกาสี ปุพฺเพ อสฺสํ ปุพฺพา
โส ตตฺโต โส สีนฺ อโก อโก ภูมฺมํ วน-
นํ โน น จสฺสคิมาสีนฺ^๓ เอธํวปสฺสโต มุณฺตี ฯ

[๑๘๔] โส ไซ อหํ สํวิปฺพุต สฺสํ เสงฺยํ กปฺเปมิ ฉวญฺจิกานิ
อุปฺปาย ฯ อมฺมํ มํ สํวิปฺพุต โคมณฺฑลฺลา อุปฺสงฺกมิตฺวา โอยฺย-
ณฺทิมฺ^๔ โอมุตฺเตนฺทิมฺ^๕ ปัสฺสณฺมิม^๖ โยกิรินฺติ กณฺณโสเตสฺสิม^๗ สฺสากํ
ปเวสฺสตี ฯ น ไซ ปนาหํ สํวิปฺพุต อภิษานามิ เตสฺส ปาปกํ
จิตฺตํ อุปฺปาเทตา ฯ อิทํสุ เม สํวิปฺพุต อุเปกฺขาวิหารสฺมํ โหติ ฯ

๑ ส. ย. อนฺตรยฺยจฺเก หิมปาทสมฺเย ฯ ๒ ส. ย. โอยฺยณฺทิมฺ^๔ ฯ

[๑๙๕] สันติ โธ ปณ สาริปุตฺต เอเก สมันพฺรหฺมาณ
 เอวํวาทิโน เอวํทิวฺจิโน อหาวเรน สุกฺขํติ ฯ เต เอวมาหํสุ
 โกเลหิ ยาเปมาติ ฯ เต โกลมฺหึ ขาทนฺติ โกลจฺจนฺตมฺหึ ขาทนฺติ
 โกลโสกมฺหึ บิวนฺติ อนฺเณวินิตมฺหึ โกลวิกิตํ ปริภุชนฺติ ฯ
 อภิชานามิ โธ ปณํ สาริปุตฺต เอกํเยว โกลํ อहारํ อหาริตา ฯ
 สียา โธ ปณ เต สาริปุตฺต เอวมสฺส มหา นฺน เตน สมนฺ
 โกลโธ อโหสฺสติ ฯ น โธ ปณฺเค สาริปุตฺต เอวํ ทวฺจฺพฬํ ฯ
 ตทามิ เอตปรโมเยว โกลโธ อโหสิ เสยฺยถามิ เอตริ ฯ ตสฺส
 มยฺหิ สาริปุตฺต เอกํเยว โกลํ อहारํ อหารยโต อจิมตฺตกสฺमानํ
 ปตฺโต กาโย โหติ ฯ เสยฺยถามิ นาม อาสํคิกปพฺพานิ วา
 กาสาปพฺพานิ วา เอวเมวสฺส เม อจฺจปจฺจจฺจนฺติ ภวนฺติ ตาเยวป-
 ปาหารตาย ฯ เสยฺยถามิ นาม โอฏฺฐปทํ เอวเมวสฺส เม อานิสํ
 โหติ ตาเยวปปาหารตาย ฯ เสยฺยถามิ นาม วฏฺฐนาวฬํ เอวเมวสฺส
 เม มิวฺจิกถนฺนโก อุนฺนตาวนโต โหติ ตาเยวปปาหารตาย ฯ เสยฺยถามิ
 นาม ชรสาทาย โคปาลเลโย โยตุคฺควิตุคฺคา ภวนฺติ เอวเมวสฺส
 เม ผาสฺสพิโย โยตุคฺควิตุคฺคา ภวนฺติ ตาเยวปปาหารตาย ฯ
 เสยฺยถามิ นาม คมภฺโร อุกฺพาเน อุกกตารกา คมภฺรคตา โอฏฺฐายิกา
 ทิสฺสํนฺติ เอวเมวสฺส เม อุกฺขิฏฺเฐสฺส อุกฺขิตารกา คมภฺรคตา
 โอฏฺฐายิกา ทิสฺสํนฺติ ตาเยวปปาหารตาย ฯ เสยฺยถามิ นาม
 ติตฺติกาถาพฺ อามกจฺฉินฺโน วาตาคเพน สํสุตฺโต โหติ สมนฺนิลาโต

১৬৯

[๓๘๖] สันติ โห ปน สารีปุตฺต เอเก สมันพฺรหฺมาหุณฺณา
 เอวํวาทิโน เอวํทิจฺฉิโน อหาเรน สํกฺกัชฺชิตี ๑ เต เอวมาหํสํ
 มุคฺเคหิ ยาเปม ๑ เป ๑ ติเลหิ ยาเปม ๑ เป ๑ ตณฺหุเลหิ
 ยาเปมาติ ๑ เต ตณฺหุทมฺบิ ชาทนฺติ ตณฺหุทจฺจุณฺณมฺบิ ชาทนฺติ
 ตณฺหุโถทกมฺบิ มิวฺนติ อเนกวิหิตมฺบิ ตณฺหุทวีกตํ ปริภุญฺชนฺติ ๑
 อภิชานามิ โห ปนาหํ สารีปุตฺต เอกํเยว ตณฺหุทํ อาหารํ อหริตา ๑
 สียา โห ปน เต สารีปุตฺต เอวมสฺส มหา นฺน เตน สมนฺ
 ตณฺหุโถ อโหสฺสิตี ๑ น โห ปเนตํ สารีปุตฺต เอวํ ทฏฺฐจฺฬํ ๑
 ตทามิ เอตปรโมเยว ตณฺหุโถ อโหสฺสิ เสยฺยถามิ เอตฺรหิ ๑ ตสฺส
 มยฺหํ สารีปุตฺต เอกํเยว ตณฺหุทํ อาหารํ อาหารยโต อจิมตฺตก-

๓๖๒   สุตตุนทบีฏเณ มชฺฌิมนิกายสຸສ ມູຊປະຣາສກີ   [໑໔໗

ສີມານີ ປຕຸໂຕ ກາໂຍ ໂຫິຕີ າ ເສຍຸຍຄານີ ນາມ ອາສັຕິກປພຸພານີ
ວາ ກາຕາປພຸພານີ ວາ ເວເມວສຸສຸ ເມ ອງຸກປຈຸຈຸວານີ ກວນຕີ
ຕາເວປປາຫາຣຕາຍ າ ເສຍຸຍຄານີ ນາມ ໂອງຸຈຸປທໍ າເປ າ ໂຫິຕີ
ຕາເວປປາຫາຣຕາຍ າ ເສຍຸຍຄານີ ນາມ ວງຸງຸນາວພໍ້ າເປ າ ຕາເວ
ປປາຫາຣຕາຍ າ ເສຍຸຍຄານີ ນາມ ສຣສາຕາຍ າເປ າ ເສຍຸຍຄານີ
ນາມ ກມຸກິເຣ າ ເປ າ ເສຍຸຍຄານີ ນາມ ຕິຕຸຕິກາຕາພຸ າ ເປ າ
ໂສ່ ໂຂ ອຫໍ ສາຣີປຸຕຸຕ ອຸທຣຈຸຣວີ າເປ າ ໂສ່ ໂຂ ອຫໍ ສາຣີປຸຕຸຕ ວຈຸຈຸ
ວາ າເປ າ ໂສ່ ໂຂ ອຫໍ ສາຣີປຸຕຸຕ ຕເມວ ກາຍໍ າເປ າ ກາຍສຸມາ
ປປຕນຸຕີ ຕາເວປປາຫາຣຕາຍ າ ຕາຍນີ້ ໂຂ ອຫໍ ສາຣີປຸຕຸຕ ອຣິຍາຍ
ຕາຍ ປຸປິປາຍ ຕາຍ ທຸກຸກຣາກິກາຍ ນາສຸເມກມີ ອຸຕຸຕຣີ ມນຸສຸສຸສມຸມາ
ອຕມຣິຍເວນາທສຸສນວີເສສໍ ຕໍ ກິສຸສ ເທຸ ອີມີສຸສາເວ ອຣິຍາຍ
ປຣຸຣນາຍ ອນຈິກມາ ຍາຍໍ ປຣຸຣນາ ອຈິກຕາ ອຣິຍາ ນິຍຸຍານິກາ
ນິຍຸຍາຕີ ຕທຸກຣສຸສ ສຸມາ ທຸກຸກຸກຸຍາຍ າ

[໑໔໗] ສນຸຕີ ປນ ສາຣີປຸຕຸຕ ເອເກ ສມຣນພຸຣາຸມຸນາ ເວວາຕິໂນ
ເວວິທຸຈີໂນ ສໍສາເຣນ ສຸທຸຣັຕີ າ ນ ໂຂ ປເນໂສ່ ສາຣີປຸຕຸຕ ສໍສາໂຣ
ສຸຕຣາໂປ ໂຍ ມຍາ ອສໍສຣີຕປຸພຸໂຟ ອີມີນາ ທີເຜນ ອທຸຣຸນາ ອຣຸຣຕຣ
ສຸທຸຣາວາເສຕີ ເທເວຕີ ສຸທຸຣາວາເສ ຈາຫໍ ສາຣີປຸຕຸຕ ເທເວ ສໍສຣຸຍໍ
ນິມໍ ໂລກໍ ປຸນ ອາກຈຸເຍຍໍ າ

[໑໔໘] ສນຸຕີ ໂຂ ປນ ສາຣີປຸຕຸຕ ເອເກ ສມຣນພຸຣາຸມຸນາ
ເວວາຕິໂນ ເວວິທຸຈີໂນ ອຸປປຕຸຕິຍາ ສຸທຸຣັຕີ າ ນ ໂຂ ປເນສາ

๓๘๒] สัณหาทถกคฺคสุตฺต มหาสัณหาทถกคฺคเต กาจิ วาทกัฏฐิ ๓๒๓

สัรวิปฺบุตฺต อูปปคฺติ สุตฺตกรฺรปา ยา มยา อนฺนุปฺปนฺนปฺพุทฺธา อิมินา
ทักฺเขน อทฺทฺธนา อณฺเณตฺร สุตฺตชาวาเสหิ เทเวหิ สุตฺตชาวาเส จาหิ
สัรวิปฺบุตฺต เทเว อูปปชฺเชยฺยํ นยิมิ โสกํ ปฺน อากฺขณฺเณยฺม ๑

[๓๘๘] สันติ โห ปน สัรวิปฺบุตฺต เอเก สมนฺพฺราหฺมณา
เอวํวาทิโน เอวํทักฺขิณีโน อาวาเสน สุตฺตํ ๑ น โห ปเนโส
สัรวิปฺบุตฺต อวาโส สุตฺตกรฺรโป โย มยา อนฺนวุจฺจปฺพุทฺโธ อิมินา
ทักฺเขน อทฺทฺธนา อณฺเณตฺร สุตฺตชาวาเสหิ เทเวหิ สุตฺตชาวาเส จาหิ
สัรวิปฺบุตฺต เทเว อวาเสยฺยํ นยิมิ โสกํ ปฺน อากฺขณฺเณยฺม ๑

[๓๘๙] สันติ โห ปน สัรวิปฺบุตฺต เอเก สมนฺพฺราหฺมณา
เอวํวาทิโน เอวํทักฺขิณีโน ยณฺเณน สุตฺตํ ๑ น โห ปเนโส
สัรวิปฺบุตฺต ยณฺโณ สุตฺตกรฺรโป โย มยา อณฺเณจฺจปฺพุทฺโธ อิมินา ทักฺเขน
อทฺทฺธนา คณฺจ โห รณฺเณ วา สตา ชคฺคิเยน มุทฺทชาวลีลิตฺเตน
พฺราหฺมณฺเณน วา มหาส่าเถน ๑

[๓๙๐] สันติ โห ปน สัรวิปฺบุตฺต เอเก สมนฺพฺราหฺมณา
เอวํวาทิโน เอวํทักฺขิณีโน อคฺคิปปาวิจฺจียาย สุตฺตํ ๑ น โห ปเนโส
สัรวิปฺบุตฺต อคฺคิ สุตฺตกรฺรโป โย มยา อปฺริจฺฉินฺนปฺพุทฺโธ อิมินา ทักฺเขน
อทฺทฺธนา คณฺจ โห รณฺเณ วา สตา ชคฺคิเยน มุทฺทชาวลีลิตฺเตน
พฺราหฺมณฺเณน วา มหาส่าเถน ๑

[๓๙๑] สันติ โห ปน สัรวิปฺบุตฺต เอเก สมนฺพฺราหฺมณา
เอวํวาทิโน เอวํทักฺขิณีโน ยาวเทวํ ภาวํ ปฺริโส ททโร โหติ

๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

๑๘๓] สัณหาทวคฺคสฺส มหาสัณหาทสฺส เต นิคมวณํ ๑๖๕

ปณฺหาปฏิกานํ ๑ อถ เม เต จตฺตาโร ธาตฺวา วสฺสสฺสตาณฺฑา
วสฺสสฺสทธีโน วสฺสสฺสทสฺส อจฺจเยน กาลํ กเรยฺยํ ๑ มณฺจเกน
เจปํ มํ ธาวิปฺตฺต ปรีหริสฺสถ เวนฺคฺติ ตถาคทสฺส ปณฺหา-
เวยฺยตฺติยสฺส อณฺเณตฺตํ ๑ ยํ ไช ตํ ธาวิปฺตฺต สมนฺมา
วทมาโน วเทยฺย อสฺมโมหสมฺโม สฺสโต โถเก อุปฺปนฺโน
พหุชนหิตาย พหุชนสฺสฺสว โถกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สฺสฺสว
เทวมนุสฺสํานนฺติ ๑ มเมว ตํ สมนฺมา วทมาโน วเทยฺย อสฺมโมห-
สมฺโม สฺสโต โถเก อุปฺปนฺโน พหุชนหิตาย พหุชนสฺสฺสว โถกา-
นุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สฺสฺสว เทวมนุสฺสํานนฺติ ๑

[๑๘๓] เตน ไช ปน สมนฺเยน อายสฺมา นาคสฺมาโต ภควโต
มีนฺจฺจิโต โหติ ภควนฺตํ วุชฺชมาโน ๑ อถ ไช อายสฺมา
นาคสฺมาโต ภควนฺตํ เขตฺทโวจ อจฺฉริยํ ภาณเต อพฺภูตํ ภาณเต
อปีจ เม ภาณเต อิมํ ชมฺมปรียายํ สฺสฺสวา โถมานิ หนฺนฺจฺฉานิ โก
นามายํ ภาณเต ชมฺมปรียาโยติ ๑ ตสฺมาติห ตฺวํ นาคสฺมาต อิมํ
ชมฺมปรียายํ โถมหิสนฺปรียาโยเตว น ชเวหิตี ๑

อิทมโวจ ภควา อตฺตมโน อายสฺมา นาคสฺมาโต ภควโต
ภาสิตํ อภินนฺทตี ๑

มหาสัณหาทสฺสคฺคํ นิฏฺฐิตํ ทุติยํ ๑

มหาทุกขกฐนุสสุตฺตํ

[๑๘๔] เหวมเม สฺกํ เอกํ สมนํ ภควา สวาคุณฺณํ วิหริตี
 เขตฺวาเน อเนกปฺปณฺณิกสฺส อารามे ๑ อถ ไช สมนุพฺพลา ภิกฺขุ
 ปุพฺพณฺนุสมนํ นิวาเสตุวา ปตฺตจฺจวราทาย สวาคุณฺณํ ปิณฺฑาทาย
 ปาวิตฺตํ ๑ อถ ไช เตสํ ภิกฺขุณฺณํ เขตฺทโหสี อติปฺปโค ไช
 ตาว สวาคุณฺณํ ปิณฺฑาทาย จริตุํ ยนฺนุน นมํ ยเน อณฺเณตฺติคฺคิยานํ
 ปรีพฺพาทกานํ อารามเ เทนุปลงฺกเมยฺยยามาตี ๑ อถ ไช เต
 ภิกฺขุ ยเน อณฺเณตฺติคฺคิยานํ ปรีพฺพาทกานํ อารามเ เทนุปลงฺกมิตฺตํ
 อุปฺปลงฺกมิตฺตวา เตหิ อณฺเณตฺติคฺคิเยหิ ปรีพฺพาทเกหิ สทฺธิ สมนมิตฺตํ
 สมนมิตฺตํ กถํ สวราณํ วิตฺติสาเรตุวา เอกมฺหุตํ นิสฺสํ ๑
 เอกมฺหุตํ นิสฺสเน ไช เต ภิกฺขุ เต อณฺเณตฺติคฺคิยา ปรีพฺพาทกา
 เขตฺทโวจุ สมนเ อาวุโส โคตโม กามานํ ปริณฺณํ ปณฺณาเปตี
 มยฺมมฺปี กามานํ ปริณฺณํ ปณฺณาเปม สมนเ อาวุโส โคตโม
 รุปรานํ ปริณฺณํ ปณฺณาเปตี มยฺมมฺปี รุปรานํ ปริณฺณํ ปณฺณาเปม
 สมนเ อาวุโส โคตโม เวทนานํ ปริณฺณํ ปณฺณาเปตี มยฺมมฺปี
 เวทนานํ ปริณฺณํ ปณฺณาเปม อิจฺ โน อาวุโส โก วิเสโส โก
 อธิปฺปาโย ก็ นานากรณํ สมนเสสฺส วา โคตมเสสฺส อมฺหากํ วา
 ยทิตํ ฐมฺมเทสฺส นว ฐมฺมเทสฺส อณฺุสาสนิยา วา อณฺุสาสนินฺนิตี ๑
 อถ ไช เต ภิกฺขุ เตสํ อณฺเณตฺติคฺคิยานํ ปรีพฺพาทกานํ ภาสีคํ

๑๘๕] สัณหาทวคฺคัสส มหาทกฺขณฺณหุสฺสคฺเต อณฺณตฺติตฺติยวาทา ๑๒๗
เนว อภินนฺทิสฺส นปฺปฏิกโกตฺติสฺส อนภินนฺทิตฺวา อปฺปฏิกโกตฺติตฺวา
อฺยฺยชยาสฺนา ปกฺกมิตฺส ภควโต สฺนฺตฺติเก เอตฺตสฺส ภาสิตฺตสฺส อตฺถํ
อาชานิตฺตํมาติ ฯ

[๑๘๕] อถ โข เต ภิกฺขุ สํวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺติ
ปิณฺฑทปาทปฏิกกนฺตา เยน ภควา เตนุปลงฺกมิตฺส อฺยฺยปลงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสํทิสฺส ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินฺหา
โฆ เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ อิท มยํ ภนฺเต ปุพฺพพณฺหสฺมยํ
นิวเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สํวตฺถิํ ปิณฺฑทาย ปวีสิมฺห เตสฺสนฺโน
ภนฺเต อมฺหากํ เอตทโหสิ อติปฺปโค โฆ ตาว สํวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย
จริตฺุ ยนฺนุน มยํ เยน อณฺณตฺติตฺติยานํ ปริพฺพาชกานํ อาราโม
เตนุปลงฺกเมยฺยมาติ ฯ อถ โข มยํ ภนฺเต เยน อณฺณตฺติตฺติยานํ
ปริพฺพาชกานํ อาราโม เตนุปลงฺกมิมฺห อฺยฺยปลงฺกมิตฺวา เตหิ
อณฺณตฺติตฺติเยหิ ปริพฺพาชเกหิ สํทฺธิํ สมนฺโหมทิมฺห สมนฺโหมทนียํ กถํ
สํวราณียํ วุตฺติสํวเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสํทิมฺห ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินฺหา
โฆ อเมห ภนฺเต เต อณฺณตฺติตฺติยา ปริพฺพาชกา เอตทโวจํ
สมนฺโน อาวุโส โคตโม กามานํ ปริญฺญํ ปญฺญาเปติ มยฺมมฺปี
กามานํ ปริญฺญํ ปญฺญาเปม สมนฺโน อาวุโส โคตโม รูปานํ
ปริญฺญํ ปญฺญาเปติ มยฺมมฺปี รูปานํ ปริญฺญํ ปญฺญาเปม สมนฺโน
อาวุโส โคตโม เวทนานํ ปริญฺญํ ปญฺญาเปติ มยฺมมฺปี เวทนานํ
ปริญฺญํ ปญฺญาเปม อิท โน อาวุโส โก วิเสโส โก อธิปฺปาโย ก็

๓๖๘   สุตตตบฏีฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกํ   [๓๖๖]

นทานาภรณํ สมนฺตสฺส วา โคตมสฺส อมฺหากํ วา ยถิทํ ชมฺมเทสฺสนาย วา
ชมฺมเทสฺสนํ อนฺตัสสณฺเฑน วา อนฺตัสสนินฺนํ ๑ อถ โข มยฺ ภนฺเต เตสํ
อณฺเฑนตฺติคฺคิยานํ ปรีพฺพชาชนํ ภาสิตํ เหนว อภินนฺทิมฺห นปฺปฏฺฐโกตฺติมฺห
อนภินนฺทิตฺวา นปฺปฏฺฐโกตฺติคฺวา อญฺญาสาธนา ปกฺกมิมฺห ภควโต
สฺสณฺติเก เอตฺตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานิสฺสํมาตฺติ ๑

[๓๖๖] เอวํวาทีโน ภิกฺขเว อณฺเฑนตฺติคฺคิยา ปรีพฺพชาภา เหว-
มสฺสํ วณฺเฑนยา โก ปนาสุโส กามานํ อสฺสํสาโท โก อาทั้นโว
กํ นิสฺสํสรณํ โก รุปรานํ อสฺสํสาโท โก อาทั้นโว กํ นิสฺสํสรณํ
โก เวทนานํ อสฺสํสาโท โก อาทั้นโว กํ นิสฺสํสรณนฺติ ๑ เอวํ
ปญฺญา ภิกฺขเว อณฺเฑนตฺติคฺคิยา ปรีพฺพชาภา น เจว สมนฺปายิสฺสํสฺสณฺติ
อตุตฺตรวิญญู วิฆาตํ อาปชฺชิสฺสํสฺสณฺติ ตํ กิสฺสํ เหตุ ยถาตํ ภิกฺขเว
อวิสฺสยสฺมึ ๑ นานนฺตํ ภิกฺขเว ปสฺสํสามิ สเทวเก โตเก สมารเก
สพฺพรหมเก สสฺสํสมณพฺพรหมณฺเฑนยา ปชาย สเทวมนุสฺสํสาโย อิมํสํ
ปณฺณานํ เวยฺยากรณฺเณ จิตฺตํ อวราเชยฺย อณฺเฑนตฺร ตถาคเตน
วา ตถาคตสํวาทเณ วา อิตฺโต วา ปน สุตฺวา ๑

[๓๖๗] โก ๑ ภิกฺขเว กามานํ อสฺสํสาโท ๑ ปณฺณจิมฺเ ภิกฺขเว
กามคฺคณา กตเม ปณฺณจ จกฺขุวิญญฺเณยฺยา รูปรา อญฺญา กนฺตา
มณาปา มียฺรูปรา กามุปสฺสณฺทิตา รชฺชนฺยา โสตฺวิญญฺเณยฺยา สทฺธา...
ฆานวิญญฺเณยฺยา คนฺหา... ชิวฺหาวิญญฺเณยฺยา รสา... กายวิญญฺเณยฺยา
โผฏฺฐพฺพา อญฺญา กนฺตา มณาปา มียฺรูปรา กามุปสฺสณฺทิตา รชฺชนฺยา

๓๘๘] สีนหาทวคตส์ มหาทกขทขนรตส์เต กามาถันวา ๓๖๘

อิม ไช ภิกขเว ปณฺจ กามคฺคณา ๑ ยํ ไช ภิกขเว อิม ปณฺจ
กามคฺคเณ ปฏิจฺจ อปฺปชฺชติ สฺสํ โสมนสฺสํ อयํ กามานํ อตฺถสาโท ๑

[๓๘๘] โก ๑ ภิกขเว กามานํ อาทันโว ๑ อธิ ภิกขเว
กุตปฺปโต เยน สิปฺปญฺจํเนน^๑ ชีวิกํ กปฺเปติ ยถิ มุทฺธาย ยถิ
คณฺณาย ยถิ สงฺฆาเนน ยถิ กลียา ยถิ วณฺชิชฺชาย ยถิ โครกฺเขน
ยถิ อิตฺตฺตฺเถน ยถิ ราชโปริเสน ยถิ สิปฺปณฺณตฺเรน ตตฺตส์
ปรกฺขโต อุนฺนหตฺสํ ปรกฺขโต ํสํ มกฺธวาทาตป สิริสํสํมตฺตเสหิ
วิธํมาโน อปฺปิปาธาย มียฺยมาโน^๒ อยมฺมี ภิกขเว กามานํ
आतँनवो संनत्तिजिโก त्पुत्तत्तन्त्रो कामहेतु कामनितानं कामा-
चिक्कणं कामानमेव हेतु १ तत्तส์ जे भिक्खवे कुत्तत्तत्तส์ हेवं
अुत्तहत्तो अुत्तो वายมत्तो ते गोका अनिप्पชฺชนฺติ โส โสจติ
กิตฺตติ ปวิเทวติ อุตฺตทาฬิ กนฺทติ สมนฺโหมํ อาปชฺชติ โมนํ
วต เม อุत्तจํ อตฺโต วต เม วายาโมติ อยมฺมี ภิกขเว
กามานํ आतँनवो संनत्तिजिโก त्पुत्तत्तन्त्रो कामहेतु कामनितानं
कामाचिक्कणं कामानमेव हेतु १ तत्तส์ जे भिक्खवे कुत्तत्तत्तส์
हेवं अुत्तहत्तो अुत्तो वายมत्तो ते गोका अनिप्पชฺชนฺติ โส
เตสํ โภคานํ อารกฺขาचिक्कณํ ํกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิจฺเจวเทติ ๑ กิณฺติ
เต โภเค เนว ราชानो हरียุํ न जोरा हरียुํ न अकु-
त्तहेय्य न อुत्तํ वहेय्य न अप्पिया ทายาทา हरียुณฺติ ๑

๑ ส. สิปฺปญฺจํเนน ๑ ๒ ส. ย. มียฺยมาโน ๑

๓๘๘] สัณหาทกคฺคสฺส มหาทกฺขณฺหุสฺสํเต กามาทึนฺวา ๓๘๙

ชฺปิปฺมานนฺตํ สํคตฺตํชฺปิ ชฺปิปฺมานนฺตํ อสํสํชฺปิ วิชฺโชตตฺตํเตสฺส เต ตตฺถ
อฺสฺสํหิยํ วิชฺฌนฺติ สํคตฺติยาชฺปิ วิชฺฌนฺติ อสํสํชฺปิ สํสํ ฉินฺทนฺติ เต
ตตฺถ มรณมฺปิ นิกฺคจฺจนฺติ มรณมตฺตมฺปิ ทฺถุชฺชํ อยมฺปิ ภิกฺขเว
กามาณํ อาทึนฺว สันฺทิจฺจิกโก ทฺถุชฺชณฺโห กามเหตุ กามนิตานํ
กามาธิกรณํ กามานเมว เหตุ ๑ ปุณ จปรํ ภิกฺขเว กามเหตุ
กามนิตานํ กามาธิกรณํ กามานเมว เหตุ อสํจมฺมํ คเหตุวา
ชนฺถตาปํ สันนยฺหิตฺวา อญฺญาวเลปนํ^๑ อูปการิโย ปกฺขณฺทนฺติ
อฺสฺสํชฺปิ ชฺปิปฺมานนฺตํ สํคตฺตํชฺปิ ชฺปิปฺมานนฺตํ อสํสํชฺปิ วิชฺโชตตฺตํเต
เต ตตฺถ อฺสฺสํหิยํ วิชฺฌนฺติ สํคตฺติยาชฺปิ วิชฺฌนฺติ ฉกณฺฏยิยา^๒
โอสถิยฺจนฺติ อภิวคฺเคนยํ โอมทฺทนฺติ อสํสํชฺปิ สํสํ ฉินฺทนฺติ เต
ตตฺถ มรณมฺปิ นิกฺคจฺจนฺติ มรณมตฺตมฺปิ ทฺถุชฺชํ อยมฺปิ ภิกฺขเว
กามาณํ อาทึนฺว สันฺทิจฺจิกโก ทฺถุชฺชณฺโห กามเหตุ กามนิตานํ
กามาธิกรณํ กามานเมว เหตุ ๑ ปุณ จปรํ ภิกฺขเว กามเหตุ
กามนิตานํ กามาธิกรณํ กามานเมว เหตุ สันฺธิมฺปิ ฉินฺทนฺติ
นิตฺโตปมฺปิ หรณฺติ เอกาการิยมฺปิ กโรนฺติ ปรีปนฺเถยํ ติจฺจุจฺจนฺติ
ปรทารมฺปิ จฺจนฺติ ตเมนํ ราชานํ คเหตุวา วิวิชานิ กมฺม-
กรรณานิ^๓ กาเรณฺติ กสํหิยํ ตาเพณฺติ เวตฺเตหิยํ ตาเพณฺติ อทฺธ-
ทณฺทเกหิยํ ตาเพณฺติ หตฺถมฺปิ ฉินฺทนฺติ ปาทมฺปิ ฉินฺทนฺติ

๑ ส. ย. อทฺทาวเลปนา ๑ ๒ ส. ย. ปกฺกฏฺจฺยา ๑

๓ ส. ย. วิวิชา กมฺมกรรณา ๑

๑๗๒   สุตตุนตปิฏเก มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุตฺตปณฺณาสกํ   [๑๘๘

หตฺตปาทมฺปิ ฉินฺทหฺนติ กณฺณมฺปิ ฉินฺทหฺนติ นาสฺมฺปิ ฉินฺทหฺนติ
กณฺณนาสฺมฺปิ ฉินฺทหฺนติ พิตฺตคถาติกมฺปิ กโรหฺนติ สงฺฆมฺมุชฺฌกมฺปิ
กโรหฺนติ ราหุชฺฌมฺปิ โกโรหฺนติ ไชติมาติกมฺปิ กโรหฺนติ หตฺต-
ปชฺไชติกมฺปิ กโรหฺนติ เฮอร์ภวตฺติกมฺปิ กโรหฺนติ จัรฺกวาสิกมฺปิ กโรหฺนติ
เอเธนฺยชฺฌมฺปิ กโรหฺนติ พลฺลิสฺมํลิกมฺปิ กโรหฺนติ กหาปณมฺปิ กโรหฺนติ
ชารวปฺปิจฺจุณมฺปิ กโรหฺนติ ปตฺธิชฺฌปวิวตฺติกมฺปิ กโรหฺนติ ปถาสฺมึชฺฌกมฺปิ
กโรหฺนติ ตตฺตเตนฺปิ เตเตน ใสฺณญฺจนฺติ สฺนฺเชหิํ ชาทาเปนฺติ
ชีวนฺตมฺปิ สฺมฺเถ อุตฺตาเสนฺติ อสฺนํ ใสฺสํ ฉินฺทหฺนติ เต ตตฺต
มรณมฺปิ นิคฺคจฺจุณฺติ มรณมฺตตมฺปิ ทุกฺขํ อยมฺปิ ภิกฺขเว
กามานํ อาทันโถ สมนฺทิฏฺฐิโก ทุกฺขชฺฌนฺโห กามเหตุ กามนิตานํ
กามาธิกรณํ กามานเมว เหตุ ฯ ปุณ จปวํ ภิกฺขเว กามเหตุ
กามนิตานํ กามาธิกรณํ กามานเมว เหตุ กาเยน ทฺวารจิตฺตํ จรฺนติ
วาจาย ทฺวารจิตฺตํ จรฺนติ มนสา ทฺวารจิตฺตํ จรฺนติ เต กาเยน
ทฺวารจิตฺตํ จริตฺวา วาจาย ทฺวารจิตฺตํ จริตฺวา มนสา ทฺวารจิตฺตํ จริตฺวา
กายสฺส เกทา ปรมฺมมรณา อปายํ ทฺวารจิตฺตํ วินิปาคํ นิรยํ อฺปปชฺชนฺติ
อยมฺปิ ภิกฺขเว กามานํ อาทันโถ สมนฺปรายิโก ทุกฺขชฺฌนฺโห กาม-
เหตุ กามนิตานํ กามาธิกรณํ กามานเมว เหตุ ฯ

[๑๘๘] กิณฺญ ภิกฺขเว กามานํ นิสฺสัรณํ ฯ โย โห ภิกฺขเว
กาเมสุ ฉนฺทวราคจินฺโธ ฉนฺทวราคปฺปหานํ อิทํ กามานํ นิสฺสัรณํ ฯ

[๒๐๐] เข หิ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา

๒๐๒] สัณหาทวคฺคํ มหาทกฺขณฺหํ รุปรูปํ ๑๗๓

เอวํ กามานํ อสฺสํสาทญฺจ อสฺสํสาทโต อาทั้นวญฺจ อาทั้นวโต
นิสฺสํสรณญฺจ นิสฺสํสรณโต ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ เต วต สํมํ
วา กามเม ปริชานนิสฺสํนฺติ ปวํ วา ตถตฺตตาย สํมาทเปสฺสํนฺติ
ยถาปฺปชานนฺ โน กามเม ปริชานนิสฺสํตฺติ เนตํ ชานํ วิชฺชติ ฯ เย จ ไช
เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พุราหุมนฺนา วา เอวํ กามานํ อสฺสํสาทญฺจ
อสฺสํสาทโต อาทั้นวญฺจ อาทั้นวโต นิสฺสํสรณญฺจ นิสฺสํสรณโต ยถาภูตํ
ปชานนฺติ เต วต สํมํ วา กามเม ปริชานนิสฺสํนฺติ ปวํ วา ตถตฺตตาย
สํมาทเปสฺสํนฺติ ยถาปฺปชานนฺ โน กามเม ปริชานนิสฺสํตฺติ ชานเมตํ วิชฺชติ ฯ

[๒๐๓] โก จ ภิกฺขเว รุปรูปํ อสฺสํสาโท ฯ เสยฺยถามี ภิกฺขเว
ชฺชติยกณฺเณ วา พุราหุมนกณฺเณ วา คหปติกณฺเณ วา ปณฺณรตฺ-
ตสฺสํทเทสิกา วา สํสํทตฺตสฺสํทเทสิกา วา นาคีทํชา นาคีรตฺสํชา นาคี-
กิสฺสา นาคิณฺฐา นาคิกาฬิกา นาคฺจาทาตา ปรมฺมา สํ ภิกฺขเว
ตสฺมึ สมนฺเย สฺสํชา วณฺณนิภาติ ฯ เอวํ ภาณเตติ ฯ ยํ ไช ภิกฺขเว
สฺสํชา วณฺณนิภํ ปฏิจฺจ อปฺปชฺชติ สฺสํชา สํมณสฺสํ อयํ รุปรูปํ
อสฺสํสาโท ฯ

[๒๐๔] โก จ ภิกฺขเว รุปรูปํ อาทั้นโว ฯ อิทฺถ ภิกฺขเว ตเมว
ภคินิ ปสฺสํเสยฺย อปเรณ สมนฺเณ อสฺสํตํ วา นวุตฺติ วา วสฺสํตํ
วา ชาตียา ชินฺณํ โคปาดนํวํโก โภกํ ทนฺทปรายนํ ปเวชนานํ
คจฺจนฺตี อาคฺคํ คตโยพฺพนํ ชนฺททนฺตี ปตฺติเกสฺสํ วิณฺณํ ชลฺลิตสิริ
วตฺถนํ ติตถาหตคตฺตํ ฯ ตํ กิ มนฺเณภ ภิกฺขเว ยา ปุริมา สฺสํชา

ວຸຣຸຣຸນິກາ ສຳ ອນຸຕຣຸທິຕາ ອາທິນໂວ ປາຕຸກູໂຕຕິ ຯ ເອວ໌ ກຸນເຕຕິ ຯ ອຍ໌ ກິກຸຊເວ ງູປານ໌ ອາທິນໂວ ຯ ປຸນ ຈປຣ໌ ກິກຸຊເວ ຕເມວ ກິຕິນ໌ ປຣຸ່ເສຍຍ ອາພາຈິກ໌ ທຸກຸຈິຕ໌ ພາຟຸທິຄິຕານ໌ ສ໌ເກ ມຸຕຸຕກຣ໌ເສ໌ ປຣິປນຸນ໌ ເສ໌ມານ໌ ອຸຣຸເບຕິ ວຸຣຸຊຳປິຍມານ໌ ອຸຣຸເບຕິ ສ໌ມປເວສິຍມານ໌ ຯ ຕ໌ ກິ ມຸນຸເບຕ ກິກຸຊເວ ຍາ ປຸຣິມາ ສຸກາ ວຸຣຸຣຸນິກາ ສຳ ອນຸຕຣຸທິຕາ ອາທິນໂວ ປາຕຸກູໂຕຕິ ຯ ເອວ໌ ກຸນເຕຕິ ຯ ອຍມຸປິ ກິກຸຊເວ ງູປານ໌ ອາທິນໂວ ຯ ປຸນ ຈປຣ໌ ກິກຸຊເວ ຕເມວ ກິຕິນ໌ ປຣຸ່ເສຍຍ ສ໌ວ໌ ສ໌ວຕິກາຍ ຈາຸຈິຕ໌ ເອກາຫມຕ໌ ວາ ທຸວ໌ຫມຕ໌ ວາ ຕ໌ຫມຕ໌ ວາ ອຸທຸຊຸມາຕກ໌ ວາ ວິນ໌ຕກ໌ ວິປຸຟຸກຊາຕ໌ ຯ ຕ໌ ກິ ມຸນຸເບຕ ກິກຸຊເວ ຍາ ປຸຣິມາ ສຸກາ ວຸຣຸຣຸນິກາ ສຳ ອນຸຕຣຸທິຕາ ອາທິນໂວ ປາຕຸກູໂຕຕິ ຯ ເອວ໌ ກຸນເຕຕິ ຯ ອຍມຸປິ ກິກຸຊເວ ງູປານ໌ ອາທິນໂວ ຯ ປຸນ ຈປຣ໌ ກິກຸຊເວ ຕເມວ ກິຕິນ໌ ປຣຸ່ເສຍຍ ສ໌ວ໌ ສ໌ວຕິກາຍ ຈາຸຈິຕ໌ ກາເກຕິ ວາ ຂຊຸຊມານ໌ ຈິຊເບຕິ ວາ ຂຊຸຊມານ໌ ກຸຣເຕຕິ ວາ ຂຊຸຊມານ໌ ສຸວາເນຕິ ວາ ຂຊຸຊມານ໌ ສິງຄາເຕຕິ ວາ ຂຊຸຊມານ໌ ວິວິເຈຕິ ວາ ປາຣເກຊາຕິເກຕິ ຂຊຸຊມານ໌ ຯ ຕ໌ ກິ ມຸນຸເບຕ ກິກຸຊເວ ຍາ ປຸຣິມາ ສຸກາ ວຸຣຸຣຸນິກາ ສຳ ອນຸຕຣຸທິຕາ ອາທິນໂວ ປາຕຸກູໂຕຕິ ຯ ເອວ໌ ກຸນເຕຕິ ຯ ອຍມຸປິ ກິກຸຊເວ ງູປານ໌ ອາທິນໂວ ຯ ປຸນ ຈປຣ໌ ກິກຸຊເວ ຕເມວ ກິຕິນ໌ ປຣຸ່ເສຍຍ ສ໌ວ໌ ສ໌ວຕິກາຍ ຈາຸຈິຕ໌ ອຸຣຸຈິກສ໌ວຊຕິກ໌ ສ໌ມ໌ສ໌ໂຕຕິກ໌ ນຸກາຣຸສ໌ມຸພຸນຸຊ໌ ຯ ເປ ຯ ອຸຣຸຈິກສ໌ວຊຕິກ໌ ນິມຸມ໌ສ໌ໂຕຕິກ໌ຕມກຸຊຕ໌ ນຸກາຣຸສ໌ມຸພຸນຸຊ໌ ຯ ເປ ຯ

๒๐๔] สัณหาทวคฺคสฺส มหาทกฺขณฺชนรสฺสํเต รูปปริชานํ ๓๗๕

อญฺญิจิสงฺขติกํ อปคตมฺสโตหิตํ นหารุสํพฺพนํ ๑ เป ๑ อญฺญิกานิ
อปคตนหารุสํพฺพนํ ทิสํวทิสํ วิกฺขิตฺตานิ อญฺเณน หตฺถอญฺญิจิ
อญฺเณน ปาทอญฺญิจิ อญฺเณน ชงฺขอญฺญิจิ อญฺเณน อรุญฺญิจิ อญฺเณน
กญฺญิจิ อญฺเณน ปิฏฺฐิกณฺณอญฺญิจิ อญฺเณน ฆาสฺสอญฺญิจิ อญฺเณน
อรุญฺญิจิ อญฺเณน พาหุอญฺญิจิ อญฺเณน อํสอญฺญิจิ อญฺเณน คีวอญฺญิจิ
อญฺเณน หนฺธอญฺญิจิ อญฺเณน ทนฺตอญฺญิจิ อญฺเณน สีสกฺกวาหํ ๑ ตํ
กํ มนฺดณฺณํ ภิက္ขเว ยํ ปริมา สฺสกา วณฺณนิภา สํ อนฺตรหิตา
อาทັນโว ปาตุญฺโถติ ๑ เอวํ ภนฺเตติ ๑ อยมฺปิ ภิက္ขเว รูปานํ
อาทັນโว ๑ ปุณฺ จปรํ ภิက္ขเว ตเมว ภิกฺขุํ ปสฺสเสยฺย สํวํ
สํวทิกาย ฌทฺธํ อญฺญิกานิ เสดฺทานิ สงฺฆวณฺณูปนิภา ๑ เป ๑
อญฺญิกานิ ปุณฺชกิตฺตานิ เทโวสฺสํสํกิตฺตานิ ๑ เป ๑ อญฺญิกานิ ปุตฺตนิ
จุณฺณลกฺขณานิ ๑ ตํ กํ มนฺดณฺณํ ภิက္ขเว ยํ ปริมา สฺสกา
วณฺณนิภา สํ อนฺตรหิตา อาทັນโว ปาตุญฺโถติ ๑ เอวํ ภนฺเตติ ๑
อยมฺปิ ภิက္ขเว รูปานํ อาทັນโว ๑

[๒๐๓] ทิณฺจ ภิက္ขเว รูปานํ นิสฺสํสฺรณํ ๑ โย ภิက္ขเว รูปสฺส
ณฺทราควินโย ณฺทราคปฺปหานํ อิทํ รูปานํ นิสฺสํสฺรณํ ๑

[๒๐๔] เย หิ เทจ ภิက္ขเว สมนฺนา วา พุราหุมนฺนา วา เอวํ
รูปานํ อสฺสํสํทณฺจ อสฺสํสํทโต อาทັນวณฺจ อาทັນวโต นิสฺสํสฺรณณฺจ
นิสฺสํสฺรณโต ยถากุตํ นปฺปชานนฺติ เต วต สํมํ วา รูปे
ปริชานิสฺสํสฺนติ ปวํ วา ตถตฺตตฺตย สํมาทเปสฺสํสฺนติ ยถาปฏิปन्नโน รูปे

๓๗๖   สุตตตบปิฏก มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุลปนฺนคณาสกํ   [๒๐๕

ปริขานิสฺสัคคํ เนตํ จานํ วิชฺชติ ฯ เย จ ไช เกจิ ภิกฺขเว
สฺมณา วา พุราหุมนว วา เอวํ รูปานํ อสฺสํสาทญฺจ อสฺสํสาทโต
อาทํทญฺจ อาทํทโต นิสฺสํสฺรณญฺจ นิสฺสํสฺรณโต ยถาภูทํ ปฺชานนฺติ
เต วต สํมํ วา รูปे ปริขานิสฺสํนฺติ ปฺรํ วา ตถตฺตตาย
สฺมาทเปสฺสํนฺติ ยถาปฏิปนฺโน รูปे ปริขานิสฺสัคคํ จานเมตํ วิชฺชติ ฯ

[๒๐๕] โภ จ ภิกฺขเว เวทนานํ อสฺสํสาโท ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามะหิ วิวิจฺจ อภุสฺสเถหิ ชฺมเมหิ สํวิตฺตํ สํจิจวํ
วิเวกํ ปิตฺธิสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํมปฺปชฺช วิหริติ ฯ ยสฺมึํ สฺมเย
ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามะหิ วิวิจฺจ อภุสฺสเถหิ ชฺมเมหิ สํวิตฺตํ
สํจิจวํ วิเวกํ ปิตฺธิสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํมปฺปชฺช วิหริติ   เหนว ตสฺมึํ
สฺมเย อตฺตพฺยาพาทายปํ เจเตติ น ปฺรพฺยาพาทายปํ เจเตติ น อญฺญ-
พฺยาพาทายปํ เจเตติ อพฺยาปชฺฌนฺเวยว ตสฺมึํ สฺมเย เวทนํ เวเทติ
อพฺยาปชฺฌนฺปรมาหํ ภิกฺขเว เวทนานํ อสฺสํสาทํ วทามิ ฯ ปุณ จปฺรํ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิตฺตํวิจจารานํ รูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สํมปฺสํทนํ เจตโส
เอโกทฺถภาวํ อวิตฺตํ อวิจจวํ สมาริขํ ปิตฺธิสฺสํ ทฺติยํ ฌานํ
อุปสํมปฺปชฺช วิหริติ ฯ ยสฺมึํ สฺมเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิตฺตํวิจจารานํ
รูปสฺมา ฯ เป ฯ วิหริติ   เหนว ตสฺมึํ สฺมเย อตฺตพฺยาพาทายปํ
เจเตติ ฯ เป ฯ เวเทติ อพฺยาปชฺฌนฺปรมาหํ ภิกฺขเว เวทนานํ อสฺสํสาทํ
วทามิ ฯ ปุณ จปฺรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปิตฺติยา จ วิราคา อฺเปกฺขโก
จ วิหริติ สโต จ สํมปฺชานโน สฺสญฺจ กายะน ปญฺญัสสเวเทติ ยนฺตํ

๒๐๘] ถิ่นนาทวักขุสฺส มหาทักขทฺทฺทฺทฺเต เวทนาปริชานํ ๓๗๗

อริยา อาจิตฺตํ อุกฺกุฏโก สติมา สฺสวิหารีติ ตติยํ ฌานํ
อุปลมฺพชฺช วิหริติ ฯ ยสฺมึ สมฺเย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปิฎิยา จ
วิราคา ฯ เป ฯ วิหริติ เหนวฺ คสฺมึ สมฺเย ฯ เป ฯ เวเทติ
อพฺยาปชฺฌปรมาหํ ภิกฺขเว เวทนานํ อสฺสํสํ วทามิ ฯ ปุณ
จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฺสํสํ จ ปหานา ทฺวํสํสํ จ ปหานา
ปฺพเพว โสมนสฺสโทมนสฺสํ อตฺตจกฺมา อทฺทจกฺมา อุกฺกุฏา-
สฺสตีปาริสฺสํสํ จตฺตํ ฌานํ อุปลมฺพชฺช วิหริติ ฯ ยสฺมึ สมฺเย
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฺสํสํ จ ฯ เป ฯ วิหริติ เหนวฺ คสฺมึ สมฺเย
อตฺตพฺยาพารายมฺปิ เจเตติ น ปฺรพฺยาพารายมฺปิ เจเตติ น อุกฺกุ-
พฺยาพารายมฺปิ เจเตติ อพฺยาปชฺฌเวยว คสฺมึ สมฺเย เวทนํ เวเทติ
อพฺยาปชฺฌปรมาหํ ภิกฺขเว เวทนานํ อสฺสํสํ วทามิ ฯ

[๒๐๖] โก จ ภิกฺขเว เวทนานํ อาทึนโว ฯ ยํ ภิกฺขเว
เวทนา อนิจุจฺจา ทฺวํสา วิปริณามชฺชมา อयํ เวทนานํ อาทึนโว ฯ

[๒๐๗] กิณฺณํ ภิกฺขเว เวทนานํ นิสฺสํสํ ฯ โย ภิกฺขเว
เวทนานํ ฌนฺทราคฺวินโย ฌนฺทราคฺปฺพานํ อิทํ เวทนานํ นิสฺสํสํ ฯ

[๒๐๘] เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา
เฮวํ เวทนานํ อสฺสํสํสํ อสฺสํสํสํ อาทึนวญฺจ อาทึนวโต
นิสฺสํสํสํ นิสฺสํสํสํ ยถาภูตํ นปฺปชฺชานนฺติ เต วต สํมา
วา เวทนา ปริชานิสฺสํสํสํ ปรํ วา ตถตฺตาย สํมาทฺเพสฺสํสํ
ยถาปฺปฏิปนฺโน เวทนา ปริชานิสฺสํสํสํ เนตํ จ्ञานํ วิชฺชติ ฯ เย จ

๓๗๘   สุตตฺตบิฏเฐ มชฺฌิมนิกายสຸສ ມູຕປຣຸຣຸນາສັກ   [໒໐໔

ໂຂ ເຄຈີ ກິກຸຂເວ ສ່ມຣຸນາ ວາ ພຸຣາຮຸມຣຸນາ ວາ ເອວິ ເວທນານິ
ອສຸສຳທຣຸຈ ອສຸສຳທໂຕ ອາທິນວຣຸຈ ອາທິນວໂຕ ນິສຸສຣຸຣຸນຣຸຈ
ນິສຸສຣຸຣຸນໂຕ ຍຄາກຸຕິ ປຣາຣຸນຸຕິ ຕ ວຕ ສຳມິ ວາ ເວທນາ
ປຣິຣາຣຸນິສຸສຸນຸຕິ ປຣິ ວາ ຕຄຕຸຕາຍ ສ່ມາທປຣຸສຸສຸນຸຕິ ຍຄາປຣິປຸປຸໂນ
ເວທນາ ປຣິຣາຣຸນິສຸສຸຕິຕິ ຈຳນເມຕິ ວິຣຸຣຸຕິຕິ າ

ອິທມໂວຈ ກຄວາ ອຕຸຕມນາ ຕ ກິກຸຮຸ ກຄວໂຕ ກາສິຕິ
ອກິນຸນຸຸຕິ າ

ມຫາທຸກຸຂກຸຂກຸຂສຸຕິ ນິຣຸຣຸຈິຕິ ຕຕິຍິ າ

จุฬาทุณยบท

[๒๐๙] เอวมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สกฺเกสุ วิหริ
 กบีณฑุสฺสํ นิคฺคิรารามे ๑ อถ โข มหานาโม สกฺโก เยน
 ภควา เทนุสสงฺกมิ อุตฺตมสฺสํ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺหุตํ
 นิสฺสํ ๑ เอกมฺหุตํ นิสฺสินฺโน โข มหานาโม สกฺโก ภควนฺตํ
 เอตทวโจ ทํสฺสํรคฺคาหํ ภาเนเต ภควตา เอวํ ชมฺมํ เทสํคํ อาชานามิ
 โตโก จิตฺตสฺสํ อุตฺตมสฺสํ โตโส จิตฺตสฺสํ อุตฺตมสฺสํ โตโส
 จิตฺตสฺสํ อุตฺตมสฺสํ อถ จ ปน เม เอกทา โตภชฺชมาบี
 จิตฺตํ ปริยาทาย ติญฺจฺนติ โตสชฺชมาบี จิตฺตํ ปริยาทาย ติญฺจฺนติ
 โมหชฺชมาบี จิตฺตํ ปริยาทาย ติญฺจฺนติ สสฺสํ มยฺหํ ภาเนเต เอวํ
 โหติ โกสุ นาม เม ชมฺโม อชฺชตฺตํ อปฺปทฺทโน เยน เม
 เอกทา โตภชฺชมาบี จิตฺตํ ปริยาทาย ติญฺจฺนติ โตสชฺชมาบี จิตฺตํ
 ปริยาทาย ติญฺจฺนติ โมหชฺชมาบี จิตฺตํ ปริยาทาย ติญฺจฺนตฺติ ๑

[๒๑๐] โส เอว โข เต มหานาม ชมฺโม อชฺชตฺตํ
 อปฺปทฺทโน เยน เต เอกทา โตภชฺชมาบี จิตฺตํ ปริยาทาย
 ติญฺจฺนติ โตสชฺชมาบี จิตฺตํ ปริยาทาย ติญฺจฺนติ โมหชฺชมาบี จิตฺตํ
 ปริยาทาย ติญฺจฺนติ ๑ โส จ หิ เต มหานาม ชมฺโม อชฺชตฺตํ
 ปทฺทโน อภิวสฺสํ ๑ น ตฺวํ อคาวํ อชฺชตฺตวสฺสํ น กาเม
 ปริกฺขณฺชยฺยาสี ๑ ยสฺมา จ โข เต มหานาม โส เอว ชมฺโม
 อชฺชตฺตํ อปฺปทฺทโน สสฺมา ตฺวํ อคาวํ อชฺชตฺตวสฺสํ กาเม ปริกฺขณฺชยฺยาสี ๑

[๒๓๓] อปฺปสัสมํสาทา กามา พหุทฺฏฐา พหุปายาสา อาทัณฺโหว
 เขตฺต ภิยฺโยติ อิติ เจมฺมํ มหานาม อริยสํวกสฺส ยถาภูตํ สมฺมปฺ-
 ปณฺณาย สุตฺติฏฺฐํ โหติ ฯ โส ๑ อณฺเวยฺยเตว กามะหิ อณฺเวยฺยเตว
 อกฺขเตหิ ชมฺเมหิ ปิฏิสฺสํ นาคิกจฺฉติ อณฺเวยํ วา ตโต สํนตฺตวํ
 อถ โส โส เหว คาว อนาวจฺฉํ กามะสฺส โหติ ฯ ยโต ๑ โส
 มหานาม อริยสํวกสฺส อปฺปสัสมํสาทา กามา พหุทฺฏฐา พหุปายาสา
 อาทัณฺโหว เขตฺต ภิยฺโยติ เหวเมตํ สมฺมปฺปณฺณาย สุตฺติฏฺฐํ โหติ ฯ
 โส ๑ อณฺเวยฺยเตว กามะหิ อณฺเวยฺยเตว อกฺขเตหิ ชมฺเมหิ ปิฏิสฺสํ
 อริคจฺฉติ อณฺเวยํ วา ตโต สํนตฺตวํ อถ โส โส อนาวจฺฉํ
 กามะสฺส โหติ ฯ มยฺหมมฺมํ โส มหานาม ปุพฺเพว สมนฺโพน
 อนภิสํพุทฺธสฺส โพรธิตฺตสฺสเฬว สโต อปฺปสัสมํสาทา กามา พหุ-
 ทฺฏฐา พหุปายาสา อาทัณฺโหว เขตฺต ภิยฺโยติ ยถาภูตํ สมฺมปฺ-
 ปณฺณาย สุตฺติฏฺฐํ โหติ ฯ โส ๑ อณฺเวยฺยเตว กามะหิ อณฺเวยฺยเตว
 อกฺขเตหิ ชมฺเมหิ ปิฏิสฺสํ นาคคฺคํ อณฺเวยํ วา ตโต สํนตฺตวํ
 อถ จฺวาลํ เหว คาว อนาวจฺฉํ กามะสฺส ปจฺจุณฺณาสํ ๑ ยโต
 ๑ โส เม มหานาม อปฺปสัสมํสาทา กามา พหุทฺฏฐา พหุปายาสา
 อาทัณฺโหว เขตฺต ภิยฺโยติ เหวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย สุตฺติฏฺฐํ
 อโหสิ ฯ โส ๑ อณฺเวยฺยเตว กามะหิ อณฺเวยฺยเตว อกฺขเตหิ ชมฺเมหิ
 ปิฏิสฺสํ อชฺฉคฺคํ อณฺเวยฺยเตว ตโต สํนตฺตวํ อถาหํ อนาวจฺฉํ
 กามะสฺส ปจฺจุณฺณาสํ ๑

๒๓๓] สัณหาทวักขสัส จุพทกฺขกฺขณฺสสุเต กามาทันวา ๓๔๑

[๒๓๒] โก จ มหานาม กามานํ อสฺสาโท ฯ ปณฺจิเม
มหานาม กามคฺคณา กตเม ปณฺจ จกฺขวิญญฺเญยฺยา รูปา อิกฺขจฺา
กนฺตา มนาปฺา มียฺรูปฺา กามุปฺสณฺหิตา รชฺนียา โสถวิญญฺเญยฺยา
สฺสทฺทา... สานวิญญฺเญยฺยา คนฺธา... ชิวฺหาวิญญฺเญยฺยา รสา...
กายวิญญฺเญยฺยา โผฏฺฐพฺพา อิกฺขจฺา กนฺตา มนาปฺา มียฺรูปฺา กามุปฺ-
สณฺหิตา รชฺนียา อิเม โช มหานาม ปณฺจ กามคฺคณา ฯ
ยํ โช มหานาม อิเม ปณฺจ กามคฺคเณ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สฺขํ
โสมนสฺสํ อยํ กามานํ อสฺสาโท ฯ

[๒๓๓] โก จ มหานาม กามานํ อาทันโว ฯ อิท มหานาม
กุตฺตปฺคฺโต เยน สึปฺปญฺจํเนน ชีวิกํ กปฺเปติ ยทิ มุทฺธาย ยทิ
คณฺเณย ยทิ สงฺฆาเนน ยทิ กสฺสียา ยทิ ฉณฺธิชฺชาย ยทิ โครกฺเชน
ยทิ อิสฺสํตฺถเณน ยทิ ราชโปริเสน ยทิ สึปฺปณฺนตฺถเณน สํตฺสํ
ปฺรกฺขโต อุลฺลหฺสํ ปฺรกฺขโต ํสํมกสฺสวาทาตปฺสึวีสํปสฺมสฺสเสหิ
วิสฺสํมาโน ชุบฺบิปาสาय มียฺยมาโน อยมฺบิ มหานาม กามานํ
อาทันโว สนฺทิกฺขจิกโก ทฺกฺขกฺขณฺโซ กามเหตุ กามนิตานํ กามา-
จิกฺกรณํ กามานเมว เหตุ ฯ ตสฺส เจ มหานาม กุตฺตปฺคฺตสฺส เอว
อฺจฺาหโต ชฺชโต วายมโต เต โภคา นานินฺนปฺสชฺชนฺติ โส
โสจติ กิตฺตมฺติ ปรีเทวติ อฺรตฺตาฬิ กนฺทติ สมฺโมหํ อาปชฺชติ
โมหํ วต เม อฺจฺานํ อมโต วต เม วายาโมติ ฯ อยมฺบิ
มหานาม กามานํ อาทันโว สนฺทิกฺขจิกโก ทฺกฺขกฺขณฺโซ กามเหตุ

กามนิตานํ กามาธิกรณํ กามานเมว เหตุ ฯ ตสฺส เจ มหानาม
 กุตฺตปฺกตสฺส เอวํ อญฺจุหโต ชญฺโศ วายมโต เต โภคา อภินิ-
 ฆชฺชนฺติ โส เตสํ โภกานํ อารกฺษาธิกรณํ ทุกฺขํ โทมนสฺส
 ปฏิสฺสเวเตติ กิณฺติ เม โภเค เนว ราชานो หเรยฺยํ น โจรา
 หเรยฺยํ น อคฺคิ ทาเหยยฺย น อุกํ วเหยยฺย น อปฺปียา ทายาทา
 หเรยฺยุนฺติ ฯ ตสฺส เอวํ อารกฺขโต โคปฺยโต เต โภเค ราชานो
 วา หรฺนฺติ โจรา วา หรฺนฺติ อคฺคิ วา ทาหฺติ อุกํ วา วหฺติ
 อปฺปียา ทายาทา วา หรฺนฺติ โส โสจฺติ กิตฺตมฺติ ปรีเทวฺติ อุตฺตคาฬํ
 กนฺทฺติ สฺมโมหํ อาปชฺชติ ยมฺมี เม อโหสิ ตมฺมี โน นคฺคํติ ฯ
 อยมฺมี มหานาม กามานํ อาทึนโว สํหิฏฺฐิโก ทุกฺขกฺขนฺโช
 กามเหตุ กามนิตานํ กามาธิกรณํ กามานเมว เหตุ ฯ

[๒๓๔] ปุณ จปรํ มหานาม กามเหตุ กามนิตานํ กามาธิกรณํ
 กามานเมว เหตุ ราชานํ ราหิ จิตฺตุนฺติ ชฺคฺติยานํ ชฺคฺติเยหิ
 จิตฺตุนฺติ พฺราหฺมณานํ พฺราหฺมณฺเหหิ จิตฺตุนฺติ คหปคฺคานํ คหปคฺคิ
 จิตฺตุนฺติ มาตฺตานํ ปุคฺคเตน จิตฺตุนฺติ ปุคฺคโตนิ มาตฺรา จิตฺตุนฺติ นีตฺตานํ
 ปุคฺคเตน จิตฺตุนฺติ ปุคฺคโตนิ นีตฺรา จิตฺตุนฺติ ภาตฺตานํ ภาตฺรา จิตฺตุนฺติ
 ภาตฺตานํ ภคินียา จิตฺตุนฺติ ภคินีนํ ภาตฺรา จิตฺตุนฺติ สํหาโยนิ สํหาเยน
 จิตฺตุนฺติ ฯ เต ตตฺถ กตฺถ วิคฺคหฺวิจฺจาทาปฺนฺนา อณฺณมณฺณํ ปาณํหิ
 อูปกฺกมฺนฺติ เตทฺทฺหิ อูปกฺกมฺนฺติ ทณฺเฑหิ อูปกฺกมฺนฺติ สคฺคฺเกหิ
 อูปกฺกมฺนฺติ เต ตตฺถ มรณฺณํ นิคฺคจฺจนฺติ มรณฺมตฺตมฺมี

๒๑๗] สัณหาทวคฺคสฺส จุปทฺทชฺชนฺธสฺส เต กามาตฺถินา ๑๘๓

ทุกฺขํ ฯ อยมฺบิ มหานาม กามานํ อาทั้นโว ทฺทชฺชนฺโ
กามเหตุ กามนิตานํ กามาธิกรณํ กามานเมว เหตุ ฯ

[๒๑๕] ปุณ จปริ มหานาม กามเหตุ กามนิตานํ กามาธิกรณํ
กามานเมว เหตุ อสิจมฺมํ คเหตุวา ชนฺดถาปํ สันนยฺหิตฺวา อุกโต-
พฺพุพฺพํ สงฺคามํ ปกฺขนฺนทฺติ ฯ อสฺสํสํบิ ชิปปมาเนสฺส สคฺคํสํบิ
ชิปปมานาสฺส อสฺสํสํบิ วิชฺโชตถนฺเตสฺส เต คคฺค อสฺสํหิปี วิชฺฌนฺติ
สคฺคิตยาปี วิชฺฌนฺติ อสฺสํนาปี สํสํ ฉินฺนทฺติ เต คคฺค มรณมฺบิ
นิคฺคจฺจนฺติ มรณมคฺคมฺบิ ทฺทชฺชํ ฯ อยมฺบิ มหานาม กามานํ
อาทั้นโว สันนยฺหิตฺวา ทฺทชฺชนฺโ กามเหตุ กามนิตานํ กามา-
ธิกรณํ กามานเมว เหตุ ฯ

[๒๑๖] ปุณ จปริ มหานาม กามเหตุ กามนิตานํ กามา-
ธิกรณํ กามานเมว เหตุ อสิจมฺมํ คเหตุวา ชนฺดถาปํ สันนยฺหิตฺวา
อชฺชชฺวาเลปนา อุปการิโย ปกฺขนฺนทฺติ ฯ อสฺสํสํบิ ชิปปมาเนสฺส สคฺคํสํบิ
ชิปปมานาสฺส อสฺสํสํบิ วิชฺโชตถนฺเตสฺส เต คคฺค อสฺสํหิปี วิชฺฌนฺติ
สคฺคิตยาปี วิชฺฌนฺติ ลกฺกณฺญยาปี โอสฺสจฺจนฺติ อภิวคฺเคนปี โอมทฺททฺติ
อสฺสํนาปี สํสํ ฉินฺนทฺติ เต คคฺค มรณมฺบิ นิคฺคจฺจนฺติ มรณ-
มคฺคมฺบิ ทฺทชฺชํ ฯ อยมฺบิ มหานาม กามานํ อาทั้นโว สันนยฺหิตฺวา
ทฺทชฺชนฺโ กามเหตุ กามนิตานํ กามาธิกรณํ กามานเมว เหตุ ฯ

[๒๑๗] ปุณ จปริ มหานาม กามเหตุ กามนิตานํ กามาธิกรณํ
กามานเมว เหตุ สันนิมฺบิ ฉินฺนทฺติ นิตฺโตปมฺบิ หรณฺติ เอกา-

๑๘๕   สัตตุนตมีฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุลปณณาสกั   [๒๓๘

คาริกมฺปี กโรนฺติ ปนฺเถปึ ตัญฺจนฺติ ปรรทามฺปี คจฺจนฺติ ตเมนํ
ราชาโน คเหตุวา วิจิชาณิ กมฺมกรรณานิ กาเรนฺติ ฯ กถาหิปี
ตาเพนฺติ เวคฺเคหิปี ตาเพนฺติ อทฺถมทณฺฑเกหิปี ตาเพนฺติ ฯ เป ฯ
โชติมาตฺถิกมฺปี กโรนฺติ หตฺถปชฺโชตฺติกมฺปี กโรนฺติ เอรกฺวตฺติกมฺปี
กโรนฺติ จัรฺกวาสิกมฺปี กโรนฺติ เอณฺเวยยกมฺปี กโรนฺติ พลฺลิสฺมสฺสิกมฺปี
กโรนฺติ กหาปณกมฺปี กโรนฺติ ขาวาปฺปิจฺจกมฺปี กโรนฺติ ปลฺลิสฺ-
ปวิตฺติกมฺปี กโรนฺติ ปลฺลตสฺสีกมฺปี กโรนฺติ ตตฺตเคนปี เตเตน
โอสฺสณฺณกมฺปี สฺส
อสนาปี สฺส
มตฺตมฺปี ทุกฺขํ ฯ อยมฺปี มหานาม กามานํ อาทั้นโว สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ทุกฺขกฺขนฺโห กามเหตุ กามนิตานํ กามาจิกฺกรณํ กามานเมว เหตุ ฯ

[๒๓๘] ปุณ จปรํ มหานาม กามเหตุ กามนิตานํ กามา-
จิกฺกรณํ กามานเมว เหตุ กาเยน ทฺถุจฺริตํ จรฺนฺติ วาจาเยน ทฺถุจฺริตํ
จรฺนฺติ มนสา ทฺถุจฺริตํ จรฺนฺติ เต กาเยน ทฺถุจฺริตํ จริตฺวา
วาจาเยน ทฺถุจฺริตํ จริตฺวา มนสา ทฺถุจฺริตํ จริตฺวา กายสฺสฺสฺสฺส
ภทฺทา ปรมฺมมรณา อปายํ ทฺถุคฺคตํ วินิปาคํ นิรยํ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ อยํ
มหานาม กามานํ อาทั้นโว สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ทุกฺขกฺขนฺโห กามเหตุ กามนิตานํ กามาจิกฺกรณํ กามานเมว เหตุ ฯ

[๒๓๘] เอกมิตาหํ มหานาม สฺมยํ ราชคเเท วิหฺรามิ คิซฺฌณฺฏเฐ
ปพฺพุเต ฯ เตน โห ปน สฺมเยน สฺมพฺพุตา นิคฺคฺคา อิตฺถิคฺคิปลฺลสฺสฺส

๒๑๘] สัณหาทกคฺคสฺส จุพฺพทฺตทฺตทฺตเต นิคฺคณฺณํ อุพฺพทฺตทฺตา ๑๘๕
 กภาพสฺสิตายํ อุพฺพทฺตทฺตา โทหนฺติ อาสํนปฺปฏิกฺขิตฺตา โอบกฺกมิกกา ทฺตทฺตา
 ติปฺปา ชฺรา กฏฺกกา เวทฺหา เวทฺยนิทฺติ ฯ ๑ อถ ชฺวาทิ^๑ มหานาม
 ส่ายณฺเหสฺมยํ ปฏิสฺสํตํนา ๑ อุจฺจโต เยน อิตฺติลลิตฺตํ^๒ กภาพสฺสิตา
 เยน นิคฺคณฺณเตนุสํกมฺมิ อุตฺตํกมฺมิตฺวา เต นิคฺคณฺณเต เอตทวโจ
 กิณฺณํ ตฺตเมห อวฺจโส นิคฺคณฺณเต อุพฺพทฺตทฺตา โทหนฺติ อาสํนปฺปฏิกฺขิตฺตา
 โอบกฺกมิกกา ทฺตทฺตา ติปฺปา ชฺรา กฏฺกกา เวทฺหา เวทฺยนิทฺติ ฯ
 เอวํ ๑ ตฺตเต มหานาม เต นิคฺคณฺณเต มํ เอตทวโจ นิคฺคณฺณโต
 อวฺจโส นวฺจปฺตโต สํพฺพณฺณ สํพฺพทฺตํวํ อปฺริสฺสํ ฌาณทฺตํ
 ปฏิจฺฌานาติ จรโต ๑ เม ตฺตจฺจโต ๑ สํตฺตสฺส ๑ ชฺวาทสฺส ๑
 สํตฺตํ สํมิตํ ฌาณทฺตํ ปจฺจุปฺปฏิจฺจนิทฺติ โส เอวมาห อตฺถิ
 ไช โท นิคฺคณฺณเต ปุพฺเพ ปาปกมฺมํ กตํ ตํ อิมาย ทฺตทฺตํ
 ทฺตทฺตทฺตทฺตทฺต นิชฺชเรถ ยํ ปเนตฺถ เอตทวโจ กาเยน สํจฺจ
 วาจาเยน สํจฺจ มนสา สํจฺจ ตํ อายตฺติ ปาปสฺส กมฺมสฺส อกรรม
 อิติ ปุราณานํ กมฺมานํ ตปฺสา พฺยณฺตํภาวา นวํ กมฺมานํ
 อกรรม อายตฺติ อนวสฺสํว อายตฺติ อนวสฺสํวา กมฺมกฺขโย กมฺมกฺขยา
 ทฺต
 นิชฺชเรถ ภาวสฺสํตํ ๑ ตณฺจ ปน อมฺหากํ ๑ จจฺจติ ๑ เจว ชฺมตฺติ
 ๑ เตน จมฺห อตฺตมฺนาติ ๑

๑ ส. ย. อถ ไช^๑ ๒ ส. ย. อิตฺติลลิตฺตํ ๓ ส. ย. ๑ ตฺติ
 ปาโจ ทิสฺสํติ ๔ ส. ย. กฏฺกาท ๕

[๒๒๐] เหวํ วุตฺเต อหํ มหานาม เต นิกฺขเณ เหตุทวโจจํ
 ก็ ปน ตุมฺเห อาวุโส นิกฺขเณ ชานาถ อหุวเมหฺว มยํ ปุพฺเพ
 น นาทุมฺหาติ ฯ โน หิทํ อาวุโสติ ฯ ก็ ปน ตุมฺเห
 อาวุโส นิกฺขเณ ชานาถ อหฺวเมหฺว มยํ ปุพฺเพ ปาปกมฺมํ น
 นาทรมฺหาติ ฯ โน หิทํ อาวุโสติ ฯ ก็ ปน ตุมฺเห อาวุโส นิกฺขเณ
 ชานาถ เหวรุมฺปี วา เหวรุมฺปี วา ปาปกมฺมํ อทรมฺหาติ ฯ โน
 หิทํ อาวุโสติ ฯ ก็ ปน ตุมฺเห อาวุโส นิกฺขเณ ชานาถ เหตุตํ
 วา ทุกฺขํ นิชฺชินฺเณ เหตุตํ วา ทุกฺขํ นิชฺชเวตพฺพํ เหตุตมฺหิ วา
 ทุกฺเข นิชฺชินฺเณ สพฺพํ ทุกฺขํ นิชฺชินฺเณ ภวิสฺสํคตฺติ ฯ โน หิทํ
 อาวุโสติ ฯ ก็ ปน ตุมฺเห อาวุโส นิกฺขเณ ชานาถ ทิฏฺฐเฐ
 ชมฺเม อกฺขณํ ชมฺมานํ ปหานํ กฺขณํ ชมฺมานํ อุปสํมปฺตฺติ ฯ
 โน หิทํ อาวุโสติ ฯ อิติ กิร ตุมฺเห อาวุโส นิกฺขเณ น ชานาถ
 อหุวเมหฺว มยํ ปุพฺเพ น นาทุมฺหาติ น ชานาถ อหฺวเมหฺว
 มยํ ปุพฺเพ ปาปกมฺมํ น นาทรมฺหาติ น ชานาถ เหวรุมฺปี วา
 เหวรุมฺปี วา ปาปกมฺมํ อทรมฺหาติ น ชานาถ เหตุตํ วา
 ทุกฺขํ นิชฺชินฺเณ เหตุตํ วา ทุกฺขํ นิชฺชเวตพฺพํ เหตุตเก วา
 ทุกฺเข นิชฺชินฺเณ สพฺพํ ทุกฺขํ นิชฺชินฺเณ ภวิสฺสํคตฺติ น ชานาถ
 ทิฏฺฐเฐ ชมฺเม อกฺขณํ ชมฺมานํ ปหานํ กฺขณํ ชมฺมานํ อุปสํมปฺกํ
 เหวํ สหฺเต อาวุโส นิกฺขเณ เย โถเก ตุกฺขา โถหิตปานิโน
 กุรรกมฺมมนฺตา มนุสฺสํเสสุ ปจฺจุตา ชาตา เต นิกฺขเณสุ ปุพฺพชฺชนคตฺติ ฯ

๒๒๐] สัณหาทวคฺคสฺส จุฬทกฺขณนหฺมสฺสคฺเต สุตฺตวิหริตฺรกถา ๓๗๗

น โห อากุโส โคตม สฺสฺเชน สฺสฺ อธิคฺคตฺตพฺพํ ทุกฺขเณ โห สฺสฺ
อากุโส อธิคฺคตฺตพฺพํ สฺสฺเชน จ อากุโส โคตม สฺสฺ อธิคฺคตฺตพฺพํ
อภวิสฺส ราชสา มากโห เสณิโย พิมฺพิสาโร สฺสฺ อธิคฺคเจยฺย ราชสา
มากโห เสณิโย พิมฺพิสาโร สุตฺตวิหริตโร อายสฺมตฺตา โคตเมนาติ ฯ
อทฺทายสฺมนเคหิ นิกฺคเณหิ สหสฺสา อปฺปปฏิสงฺขา วาจา ภาสิตา
น โห อากุโส โคตม สฺสฺเชน สฺสฺ อธิคฺคตฺตพฺพํ ทุกฺขเณ โห สฺสฺ
อธิคฺคตฺตพฺพํ สฺสฺเชน จ อากุโส โคตม สฺสฺ อธิคฺคตฺตพฺพํ อภวิสฺส
ราชสา มากโห เสณิโย พิมฺพิสาโร สฺสฺ อธิคฺคเจยฺย ราชสา มากโห
เสณิโย พิมฺพิสาโร สุตฺตวิหริตโร อายสฺมตฺตา โคตเมนาติ อปฺปิ
อหเมว ตตฺถ ปฏิปฺมุจฺฉิตฺตพฺโพ โก นุ โห อายสฺมนุตฺตานํ สุตฺต-
วิหริตโร ราชสา วา มากโห เสณิโย พิมฺพิสาโร อายสฺมา วา
โคตโมติ ฯ อทฺทากุโส โคตม อเมหิ สหสฺสา อปฺปปฏิสงฺขา วาจา
ภาสิตา น โห อากุโส โคตม สฺสฺเชน สฺสฺ อธิคฺคตฺตพฺพํ ทุกฺขเณ
โห สฺสฺ อธิคฺคตฺตพฺพํ สฺสฺเชน จ อากุโส โคตม สฺสฺ อธิคฺคตฺตพฺพํ
อภวิสฺส ราชสา มากโห เสณิโย พิมฺพิสาโร สุตฺตวิหริตโร อายสฺมตฺตา
โคตเมนาติ อปฺปิ ตฺวญฺจเตตํ อิทานิมี มยฺ อายสฺมนตํ โคตมํ ปุจฺฉาม
โก นุ โห อายสฺมนุตฺตานํ สุตฺตวิหริตโร ราชสา วา มากโห เสณิโย
พิมฺพิสาโร อายสฺมา วา โคตโมติ ฯ เตนหากุโส นิกฺคเณ ตฺตเมห
ตตฺถ ปฏิปฺมุจฺฉิตฺตสํมิ ยถา โว ฆเมยฺย ตถา นํ พฺยากเรยฺยถ
ตํ ก็ มณฺเณวากุโส นิกฺคเณ ปโหติ ราชสา มากโห เสณิโย พิมฺพิสาโร

อนิณฺชมาโน กาเยน อภาสฺมาโน วาจํ สํสฺสํ รตฺติณฺทิวาณิ เอยฺยนฺตสฺสํ
 ปฏฺฐิสฺสเวทํ วิหริตฺตุนฺติ ฯ โน หิทํ อวฺสุโสติ ฯ คํ กิํ มณฺเฑนฺตวฺสุโส
 นิคฺคณฺตา ปโหติ ราชา มาคฺโข เสณิโย พิมฺพิสฺสารो อนิณฺชมาโน
 กาเยน อภาสฺมาโน วาจํ น รตฺติณฺทิวาณิ...ปณฺจ รตฺติณฺทิวาณิ...
 จตฺตาริ รตฺติณฺทิวาณิ...คฺคณิ รตฺติณฺทิวาณิ...เทว รตฺติณฺทิวาณิ...
 เอกํ รตฺติณฺทิวํ เอยฺยนฺตสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวทํ วิหริตฺตุนฺติ ฯ โน หิทํ อวฺสุโสติ ฯ
 อหํ โช อวฺสุโส นิคฺคณฺตา ปโหมิ อนิณฺชมาโน กาเยน อภาสฺมาโน
 วาจํ เอกํ รตฺติณฺทิวํ เอยฺยนฺตสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวทํ วิหริตฺตุนฺติ ฯ อหํ โช
 อวฺสุโส นิคฺคณฺตา ปโหมิ อนิณฺชมาโน กาเยน อภาสฺมาโน วาจํ
 เทว รตฺติณฺทิวาณิ...คฺคณิ รตฺติณฺทิวาณิ...จตฺตาริ รตฺติณฺทิวาณิ...
 ปณฺจ รตฺติณฺทิวาณิ...น รตฺติณฺทิวาณิ...สํสฺสํ รตฺติณฺทิวาณิ เอยฺยนฺต-
 สฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวทํ วิหริตฺตุนฺติ ฯ คํ กิํ มณฺเฑนฺตวฺสุโส นิคฺคณฺตา เอวํ สํนฺเต
 โก สฺสํ วิหริติ ราชา วา มาคฺโข เสณิโย พิมฺพิสฺสารो อหํ วาติ ฯ
 เอวํ สํนฺเต อายสฺมา จ โคตโม สฺสํวิหริตฺตโร รณฺเฑนฺตา มาคฺเชน
 เสณิเยน พิมฺพิสฺสารเณนาคิ ฯ

อิทมโวจ ภควา อุตฺตมโน มหानาโม สกฺโก ภควโต
ภาสีติ อภินนทติ ฯ

จุฬาทกขกขณชตุตถํ นิฏฐิตํ จตุตถํ ๗

อนุมาณสูตร

[๕๒๑] เอวมเม สูตรํ เอกํ สมยํ อายสฺมา มหาโมคฺคฺคตาโน
ภคฺเคสุ วิหริติ สํสํมาริเร เกสํกพาเวเน มิกฺทาเย ฯ ตตฺร โห
อายสฺมา มหาโมคฺคฺคตาโน ภิกฺขุ อามนฺเตสํ อารุโส ภิกฺขโวติ ฯ
อารุโสติ โห เต ภิกฺขุ อายสฺมโต มหาโมคฺคฺคตานุสํ ปจฺจุสฺสํสํ ฯ

[๕๒๒] อายสฺมา มหาโมคฺคฺคตาโน เอตทโวจํ ปวาระติ เจปํ
อารุโส ภิกฺขุ วทนฺตุ มํ อายสฺมโต วณฺโณโยมุหิ อายสฺมเนหํ
โส จ โหติ ทุพฺพโจ โทวจสฺสํกรเเห ชมฺเมหิ สมนฺนาคโต
อกฺขโม อปฺปทกฺขิณฺเภาหํ อนุสาสนํ อถ โห สํพรหมจารํ น
เจว วตฺตพฺพํ มณฺเณนฺติ น จ อนุสาสิตพฺพํ มณฺเณนฺติ น จ
ตสฺมํ ปุคฺคเต วิสฺสาสํ อาปชฺชิตพฺพํ มณฺเณนฺติ ฯ กตเม จารุโส
โทวจสฺสํกรณํ ชมฺมา ฯ อิจารุโส ภิกฺขุ ปาบีจฺโณ โหติ ปาบีกานํ
อิจฺฉานํ วสํกโต ยมฺปาธุโส ภิกฺขุ ปาบีจฺโณ โหติ ปาบีกานํ
อิจฺฉานํ วสํกโต อยมฺปํ ชมฺโม โทวจสฺสํกรโณ ฯ ปุณ จปรํ อารุโส
ภิกฺขุ อตฺตกฺกํสํโก โหติ ปรวมฺภํ ยมฺปาธุโส ภิกฺขุ อตฺตกฺกํสํโก
โหติ ปรวมฺภํ อยมฺปํ ชมฺโม โทวจสฺสํกรโณ ฯ ปุณ จปรํ
อารุโส ภิกฺขุ โกชน โหติ โกชาภิกฺขุโต ยมฺปาธุโส ภิกฺขุ โกชน
โหติ โกชาภิกฺขุโต อยมฺปํ ชมฺโม โทวจสฺสํกรโณ ฯ ปุณ จปรํ

๒๒๓] ตั้หนาทวคฺคสฺส อุนฺมานสฺสคฺเต โสวจสฺสกรณชฺมมา ๓๘๓

อปทาเน น สมนฺปายติ ยมฺปาวุโส ภิกฺขุ จุติโต โจทเกณ อปทาเน
น สมนฺปายติ อยมฺปึ ชฺมโม โทวจสฺสกรโณ ๑ ปุณ จปรํ อาวุโส
ภิกฺขุ มกฺขํ โหติ ปพาสํ ยมฺปาวุโส ภิกฺขุ มกฺขํ โหติ ปพาสํ
อยมฺปึ ชฺมโม โทวจสฺสกรโณ ๑ ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ อิสฺสํ
โหติ มจฺจนํ ยมฺปาวุโส ภิกฺขุ อิสฺสํ โหติ มจฺจนํ อยมฺปึ
ชฺมโม โทวจสฺสกรโณ ๑ ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สํโส โหติ
มายาวํ ยมฺปาวุโส ภิกฺขุ สํโส โหติ มายาวํ อยมฺปึ ชฺมโม
โทวจสฺสกรโณ ๑ ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ กทฺโธ โหติ อติมานํ
ยมฺปาวุโส ภิกฺขุ กทฺโธ โหติ อติมานํ อยมฺปึ ชฺมโม โทวจสฺส-
กรโณ ๑ ปุณ จปรํ อาวุโส ภิกฺขุ สฺนทฺธิจิปฺปามาสํ โหติ อารานคาคํ
ทฺฐปฺปฺนิสฺสํคํ ยมฺปาวุโส ภิกฺขุ สฺนทฺธิจิปฺปามาสํ โหติ อาราน-
คาคํ ทฺฐปฺปฺนิสฺสํคํ อยมฺปึ ชฺมโม โทวจสฺสกรโณ ๑ อิเม
วฺจุจฺจนฺตาวุโส โทวจสฺสกรณา ชฺมมา ๑

[๒๒๓] โน เจปํ อาวุโส ภิกฺขุ ปวาเรติ วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโต
วณฺโณยมฺหิ อายสฺมนฺเตหิติ โส จ โหติ สฺวโจ โสวจสฺสกรणेหิ
ชฺมเมหิ สมนฺนาคโต ชฺโม ปทกฺขิณเคคาหิ อุนฺสาสนํ อถ โช นํ
สฺพหฺมจาวํ วตฺตพฺพญฺเจว มณฺณนฺติ อุนฺสาสิตพฺพญฺจ มณฺณนฺติ
ตสฺมิ จ ปุคฺคเต วิสฺสาสํ อาปชฺชิตพฺพํ มณฺณนฺติ ๑ กตเม จาวุโส
โสวจสฺสกรณา ชฺมมา ๑ อิวาวุโส ภิกฺขุ น ปาบีจฺโณ โหติ น
ปาบีگانํ อิจฺจนํ วสฺงคโต ยมฺปาวุโส ภิกฺขุ น ปาบีจฺโณ โหติ

น ปาณีกานํ อิจฺฉานํ วสฺสคโต อยมฺบิ รมฺโม โสวจฺจุสฺสกรโณ ๑
 ปุณ จปรํ อากุโส ภิกฺขุ อนนฺตกุกฺกสโก โหติ อปรวมํ ยมฺปาคุโส
 ภิกฺขุ อนนฺตกุกฺกสโก โหติ อปรวมํ อยมฺบิ รมฺโม โสวจฺจุสฺส-
 กรโณ ๑ ปุณ จปรํ อากุโส ภิกฺขุ น โทชนโหติ น โทชากฺกโธ
 ยมฺปาคุโส ภิกฺขุ น โทชนโหติ น โทชากฺกโธ อยมฺบิ รมฺโม
 โสวจฺจุสฺสกรโณ ๑ ปุณ จปรํ อากุโส ภิกฺขุ น โทชนโหติ น
 โทชนเหตุ อุปนาหิ ยมฺปาคุโส ภิกฺขุ น โทชนโหติ น โทชนเหตุ
 อุปนาหิ อยมฺบิ รมฺโม โสวจฺจุสฺสกรโณ ๑ ปุณ จปรํ อากุโส
 ภิกฺขุ น โทชนโหติ น โทชนเหตุ อภิสํงกิ ยมฺปาคุโส ภิกฺขุ
 น โทชนโหติ น โทชนเหตุ อภิสํงกิ อยมฺบิ รมฺโม โสวจฺจุสฺส-
 กรโณ ๑ ปุณ จปรํ อากุโส ภิกฺขุ น โทชนโหติ น โทชนามนฺตํ
 วาจํ นิจุฉาเรตา ยมฺปาคุโส ภิกฺขุ น โทชนโหติ น โทชนามนฺตํ
 วาจํ นิจุฉาเรตา อยมฺบิ รมฺโม โสวจฺจุสฺสกรโณ ๑ ปุณ จปรํ
 อากุโส ภิกฺขุ จุติโต โจทเกณ โจทกํ น ปฏฺฐิเปสฺสริติ ยมฺปาคุโส
 ภิกฺขุ จุติโต โจทเกณ โจทกํ น ปฏฺฐิเปสฺสริติ อยมฺบิ รมฺโม
 โสวจฺจุสฺสกรโณ ๑ ปุณ จปรํ อากุโส ภิกฺขุ จุติโต โจทเกณ โจทกํ
 น อปสฺสาเทติ ยมฺปาคุโส ภิกฺขุ จุติโต โจทเกณ โจทกํ น
 อปสฺสาเทติ อยมฺบิ รมฺโม โสวจฺจุสฺสกรโณ ๑ ปุณ จปรํ อากุโส
 ภิกฺขุ จุติโต โจทเกณ โจทกสฺส น ปจฺจาโรเปติ ยมฺปาคุโส
 ภิกฺขุ จุติโต โจทเกณ โจทกสฺส น ปจฺจาโรเปติ อยมฺบิ รมฺโม

๒๒๓] สัณหาทวคฺคตฺถ อนุमानตฺตเต ไสวจตฺตกรณชฺมุมา ๓๘๓

ไสวจตฺตกรโณ ๑ ปุณ จปรํ อากุโธ ภิกฺขุ จุติโต โจทเกน
โจทกตฺถ น อญฺเณนญฺมํ ปฏิจจติ น พหิทฺธาगतํ อปนาเมติ
น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตฺตโรติ ยมฺปาทุโธ ภิกฺขุ
จุติโต โจทเกน น อญฺเณนญฺมํ ปฏิจจติ น พหิทฺธาगतํ อปนาเมติ
น โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตฺตโรติ อยมฺมํ ชฺมุโม
ไสวจตฺตกรโณ ๑ ปุณ จปรํ อากุโธ ภิกฺขุ จุติโต โจทเกน
โจทกตฺถ น อปทาเน น สมฺปายติ ยมฺปาทุโธ ภิกฺขุ จุติโต
โจทเกน โจทกตฺถ น อปทาเน น สมฺปายติ อยมฺมํ ชฺมุโม
ไสวจตฺตกรโณ ๑ ปุณ จปรํ อากุโธ ภิกฺขุ อมกฺขํ โหติ อปพาสํ
ยมฺปาทุโธ ภิกฺขุ อมกฺขํ โหติ อปพาสํ อยมฺมํ ชฺมุโม ไสวจตฺต-
กรโณ ๑ ปุณ จปรํ อากุโธ ภิกฺขุ อนิสฺสํกํ โหติ อมจฺฉรํ
ยมฺปาทุโธ ภิกฺขุ อนิสฺสํกํ โหติ อมจฺฉรํ อยมฺมํ ชฺมุโม ไสวจตฺต-
กรโณ ๑ ปุณ จปรํ อากุโธ ภิกฺขุ อสฺสํ โหติ อมายาวํ ยมฺปาทุโธ
ภิกฺขุ อสฺสํ โหติ อมายาวํ อยมฺมํ ชฺมุโม ไสวจตฺตกรโณ ๑
ปุณ จปรํ อากุโธ ภิกฺขุ อถทฺธํ โหติ อนตฺติมานํ ยมฺปาทุโธ
ภิกฺขุ อถทฺธํ โหติ อนตฺติมานํ อยมฺมํ ชฺมุโม ไสวจตฺตกรโณ ๑
ปุณ จปรํ อากุโธ ภิกฺขุ อสฺสํกฺกิปฺปารามาสํ โหติ อนาชาณคาคํ
สฺสํกฺกิปฺปารามาสํ ยมฺปาทุโธ ภิกฺขุ อสฺสํกฺกิปฺปารามาสํ โหติ อนาชาณคาคํ
สฺสํกฺกิปฺปารามาสํ อยมฺมํ ชฺมุโม ไสวจตฺตกรโณ ๑ อิมํ วุจฺจณฺตาทุโธ
ไสวจตฺตกรณเว ชฺมุมา ๑

[๒๒๔] ตตฺรารุโส ภิกฺขุณา อตฺตนาถ อตฺตนาถ เอวํ อานุมาณิตพฺพํ^๓
 โย ชฺวายํ ปุคฺคโต ปาบีจฺโถ ปาบีกันํ อิจฺฉานํ วสฺสฺสโคโต อัย
 เม ปุคฺคโต อปฺปบีโย อมณาโป อหณฺเจว ไซ ปนฺสฺสํ ปาบีจฺโถ
 ปาบีกันํ อิจฺฉานํ วสฺสฺสโคโต อหํ ปสฺสํ ปเรสํ อปฺปบีโย อมณาโปติ ฯ
 เอวํ ชานนฺเตนารุโส ภิกฺขุณา น ปาบีจฺโถ ภวิสฺสํ น ปาบีกันํ
 อิจฺฉานํ วสฺสฺสโคติ จิตฺตํ อปฺปปาเทตพฺพํ ฯ โย ชฺวายํ ปุคฺคโต
 อตฺตกุกฺกสฺสโก ปรวมฺภํ อัย เม ปุคฺคโต อปฺปบีโย อมณาโป
 อหณฺเจว ไซ ปนฺสฺสํ อตฺตกุกฺกสฺสโก ปรวมฺภํ อหํ ปสฺสํ ปเรสํ
 อปฺปบีโย อมณาโปติ ฯ เอวํ ชานนฺเตนารุโส ภิกฺขุณา อตฺตกุกฺกสฺสโก
 ภวิสฺสํ อปรวมฺภํ จิตฺตํ อปฺปปาเทตพฺพํ ฯ โย ชฺวายํ ปุคฺคโต
 โกธโน โกธากิฏฺโธ อัย เม ปุคฺคโต อปฺปบีโย อมณาโป อหณฺเจว
 ไซ ปนฺสฺสํ โกธโน โกธากิฏฺโธ อหํ ปสฺสํ ปเรสํ อปฺปบีโย
 อมณาโปติ ฯ เอวํ ชานนฺเตนารุโส ภิกฺขุณา น โกธโน ภวิสฺสํ
 น โกธากิฏฺโธติ จิตฺตํ อปฺปปาเทตพฺพํ ฯ โย ชฺวายํ ปุคฺคโต โกธโน
 โกธเหตุ อปฺปนาหํ อัย เม ปุคฺคโต อปฺปบีโย อมณาโป อหณฺเจว
 ไซ ปนฺสฺสํ โกธโน โกธเหตุ อปฺปนาหํ อหํ ปสฺสํ ปเรสํ อปฺปบีโย
 อมณาโปติ ฯ เอวํ ชานนฺเตนารุโส ภิกฺขุณา น โกธโน ภวิสฺสํ
 น โกธเหตุ อปฺปนาหํติ จิตฺตํ อปฺปปาเทตพฺพํ ฯ โย ชฺวายํ ปุคฺคโต
 โกธโน โกธเหตุ อภิสํภํ อัย เม ปุคฺคโต อปฺปบีโย อมณาโป

๓ ส. อานุสาธิตพฺพํ ฯ ย. อานุมนิตพฺพํ ฯ

๒๔๔] สัณหาทวคฺคสฺส อหฺมณสฺส เต อตฺตานุमानปฺปเกโท ๑๘๕

อหฺมฺเจว โห ปนสฺสํ โภชนโน โภชนเหตุ อภิสํกฺกํ ๑ อหํ ปสฺสํ
ปเรสํ อปฺปิโย อมฺหาไปตฺติ ๑ เอวํ ชานนฺเตนาจุสฺส ภิกฺขุณา น
โภชนโน ภวิสฺสํมิ น โภชนเหตุ อภิสํกฺกํ จิตฺตํ อปฺปาทะตพฺพํ ๑
โย ขวายํ ปุคฺคโต โภชนโน โภชนสํนหํ วาจํ นิจุฉาเรตา อยํ
เม ปุคฺคโต อปฺปิโย อมฺหาไป อหฺมฺเจว โห ปนสฺสํ โภชนโน โภชน-
สํนหํ วาจํ นิจุฉาเรตา อหํ ปสฺสํ ปเรสํ อปฺปิโย อมฺหาไปตฺติ ๑
เอวํ ชานนฺเตนาจุสฺส ภิกฺขุณา น โภชนโน ภวิสฺสํมิ น โภชน-
สํนหํ วาจํ นิจุฉาเรสฺสํมิตฺติ จิตฺตํ อปฺปาทะตพฺพํ ๑ โย
ขวายํ ปุคฺคโต จุฑิตโต โจอฺทเกน โจอฺทกํ ปฏฺธิปฺผรติ อยํ เม ปุคฺคโต
อปฺปิโย อมฺหาไป อหฺมฺเจว โห ปนสฺสํ จุฑิตโต โจอฺทเกน โจอฺทกํ
ปฏฺธิปฺผเรยฺยํ อหํ ปสฺสํ ปเรสํ อปฺปิโย อมฺหาไปตฺติ ๑ เอวํ
ชานนฺเตนาจุสฺส ภิกฺขุณา จุฑิตโต โจอฺทเกน โจอฺทกํ อปฺปฏฺธิปฺผริสฺสํมิตฺติ
จิตฺตํ อปฺปาทะตพฺพํ ๑ โย ขวายํ ปุคฺคโต จุฑิตโต โจอฺทเกน โจอฺทกํ
อปฺปสาเทติ อยํ เม ปุคฺคโต อปฺปิโย อมฺหาไป อหฺมฺเจว โห
ปนสฺสํ จุฑิตโต โจอฺทเกน โจอฺทกํ อปฺปสาเทยฺยํ อหํ ปสฺสํ ปเรสํ
อปฺปิโย อมฺหาไปตฺติ ๑ เอวํ ชานนฺเตนาจุสฺส ภิกฺขุณา จุฑิตโต
โจทฺทเกน โจอฺทกํ น อปฺปสาเทสฺสํมิตฺติ จิตฺตํ อปฺปาทะตพฺพํ ๑ โย
ขวายํ ปุคฺคโต จุฑิตโต โจอฺทเกน โจอฺทกสฺสํ ปจฺจาโรเปติ อยํ เม
ปุคฺคโต อปฺปิโย อมฺหาไป อหฺมฺเจว โห ปนสฺสํ จุฑิตโต โจอฺทเกน
โจทฺทกสฺสํ ปจฺจาโรเปยฺยํ อหํ ปสฺสํ ปเรสํ อปฺปิโย อมฺหาไปตฺติ ๑

เหว่ ซานนุเตนาอุโส ภิกขุณา จุติโต โจทเกน โจทกสัส น
 ปจจาโรเปสสุสามิ จิตฺตํ อุปปาทเขตพุํ ๖ โย ขวายนํ ปุคฺคโต จุติโต
 โจทเกน โจทกสัส อญฺเฌนญฺณํ ปฏิจรวติ พหิทฺธากถํ อปนาเมติ
 โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺยญฺจ ปาตุกโรติ อยํ เม ปุคฺคโต
 อปฺปิโย อมณาโป อหฺมฺเจว ไซฺ ปนสฺสํ จุติโต โจทเกน
 โจทกสัส อญฺเฌนญฺณํ ปฏิจเรยฺยํ พหิทฺธากถํ อปนาเมยฺยํ โกปญฺจ
 โทสญฺจ อปฺปจฺยญฺจ ปาตุกเรยฺยํ อหํ ปนสฺสํ ปเรสํ อปฺปิโย
 อมณาปติ ๖ เหว่ ซานนุเตนาอุโส ภิกขุณา จุติโต โจทเกน น
 อญฺเฌนญฺณํ ปฏิจวิสฺสามิ น พหิทฺธากถํ อปนาเมสฺสามิ น โกปญฺจ
 โทสญฺจ อปฺปจฺยญฺจ ปาตุกวิสฺสามิ จิตฺตํ อุปปาทเขตพุํ ๖ โย
 ขวายนํ ปุคฺคโต จุติโต โจทเกน อปทาเน น สมฺปายติ อยํ
 เม ปุคฺคโต อปฺปิโย อมณาโป อหฺมฺเจว ไซฺ ปนสฺสํ จุติโต
 โจทเกน อปทาเน น สมฺปายเยยฺยํ อหํ ปสฺสํ ปเรสํ อปฺปิโย
 อมณาปติ ๖ เหว่ ซานนุเตนาอุโส ภิกขุณา จุติโต โจทเกน
 น อปทาเน น สมฺปายิสฺสามิ จิตฺตํ อุปปาทเขตพุํ ๖ โย ขวายนํ
 ปุคฺคโต มกฺขิํ ปพาสํ อยํ เม ปุคฺคโต อปฺปิโย อมณาโป
 อหฺมฺเจว ไซฺ ปนสฺสํ มกฺขิํ ปพาสํ อหํ ปสฺสํ ปเรสํ อปฺปิโย
 อมณาปติ ๖ เหว่ ซานนุเตนาอุโส ภิกขุณา อมกฺขิํ ภวิสฺสามิ
 อปพาสํติ จิตฺตํ อุปปาทเขตพุํ ๖ โย ขวายนํ ปุคฺคโต อิสฺสุกฺกํ
 มจฺจเร อยํ เม ปุคฺคโต อปฺปิโย อมณาโป อหฺมฺเจว ไซ

๒๒๕] สัณหาทวคฺคตฺส อหฺมานตฺตเต อตฺตปฺปจฺเจวณฺณา ๓๘๗

ปนฺตฺสํ อิตฺตํ มจฺจวํ อหํ ปตฺสํ ปเรตฺสํ อปฺปมฺมํ โอมนาโปกฺติ ฯ
เอวํ ชานนฺเตนาจุสฺส ภิกฺขุณา อนิสฺสํ ภาวิสฺสํ อมจฺจวํ จิตฺตํ
อุปฺปาเทตพฺพํ ฯ โย ชฺวายํ ปุคฺคโต สจฺโจะ มายาวํ อยํ เม
ปุคฺคโต อปฺปมฺมํ โอมนาโปกฺติ อหฺมจฺเจว โช ปนฺตฺสํ สจฺโจะ มายาวํ
อหํ ปตฺสํ ปเรตฺสํ อปฺปมฺมํ โอมนาโปกฺติ ฯ เอวํ ชานนฺเตนาจุสฺส
ภิกฺขุณา อสจฺโจะ ภาวิสฺสํ อมายาวํ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ ฯ
โย ชฺวายํ ปุคฺคโต กทฺโช อติมานํ อยํ เม ปุคฺคโต อปฺปมฺมํ
โอมนาโปกฺติ อหฺมจฺเจว โช ปนฺตฺสํ กทฺโช อติมานํ อหํ ปตฺสํ
ปเรตฺสํ อปฺปมฺมํ โอมนาโปกฺติ ฯ เอวํ ชานนฺเตนาจุสฺส ภิกฺขุณา
อถกฺโช ภาวิสฺสํ อนติมานํ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ ฯ โย ชฺวายํ
ปุคฺคโต สันนฺทิจฺฉิปฺรามาตฺส อารานคาหํ ทฺวปฺปนิสฺสํ อยํ เม
ปุคฺคโต อปฺปมฺมํ โอมนาโปกฺติ อหฺมจฺเจว โช ปนฺตฺสํ สันนฺทิจฺฉิ-
ปฺรามาตฺส อารานคาหํ ทฺวปฺปนิสฺสํ อหํ ปตฺสํ ปเรตฺสํ อปฺปมฺมํ
โอมนาโปกฺติ ฯ เอวํ ชานนฺเตนาจุสฺส ภิกฺขุณา อสันนฺทิจฺฉิปฺรามาตฺส
ภาวิสฺสํ อารานคาหํ สฺวปฺปนิสฺสํ จิตฺตํ อุปฺปาเทตพฺพํ ฯ

[๒๒๕] ตตฺตฺราจุสฺส ภิกฺขุณา อตฺตนาถ อตฺตนาถ เอวํ ปจฺจ-
เวกฺขิตพฺพํ กิณฺหุโฆมฺหิ ปาบีจฺโฉ ปาบีกันํ อิจฺฉานํ วสฺสงฺคโตติ ฯ
สเจ อาจุสฺส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ ปาบีจฺโฉ โฆมฺหิ
ปาบีกันํ อิจฺฉานํ วสฺสงฺคโตติ เตนาจุสฺส ภิกฺขุณา เตสฺสเยว ปาปกาณํ
อกุสฺสตาณํ ฆมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ ฯ สเจ ปนาจุสฺส ภิกฺขุ

ปรจุเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ น โขมฺหิ ปาบีจฺโธ น ปาบีกาณํ
 อิจฺจนํ วสํคโตติ เตนาจฺโส ภิกฺขุชา เตนว ปิตีปาโมชฺเซน
 วิหาตพฺพํ อโหระตฺตานุสสิกฺขินา กุสฺสเถสุ ชมฺเมสุ ฯ ปุณ จปรํ อจฺจโส
 ภิกฺขุชา อตฺตนาถ อตฺตนาณํ เอวํ ปรจุเวกฺขิตพฺพํ กิณฺहुโฆมฺหิ
 อตฺตกุกกัธโก ปรววมภฺติ ฯ ๕๔ อจฺจโส ภิกฺขุ ปรจุเวกฺขมาโน
 เอวํ ชานาติ อตฺตกุกกัธโก โฆมฺหิ ปรววมภฺติ เตนาจฺโส ภิกฺขุชา
 เตสฺสเยว ปาปกาณํ อกุสฺสตาณํ ชมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ ฯ
 ๕๕ ปนาจฺโส ภิกฺขุ ปรจุเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ อนตฺตกุกกัธโก
 โฆมฺหิ อปรววมภฺติ เตนาจฺโส ภิกฺขุชา เตนว ปิตีปาโมชฺเซน
 วิหาตพฺพํ อโหระตฺตานุสสิกฺขินา กุสฺสเถสุ ชมฺเมสุ ฯ ปุณ จปรํ อจฺจโส
 ภิกฺขุชา อตฺตนาถ อตฺตนาณํ เอวํ ปรจุเวกฺขิตพฺพํ กิณฺहुโฆมฺหิ
 โกธโน โกธากิฏฺโถติ ฯ ๕๖ อจฺจโส ภิกฺขุ ปรจุเวกฺขมาโน เอวํ
 ชานาติ โกธโน โฆมฺหิ โกธากิฏฺโถติ เตนาจฺโส ภิกฺขุชา เตสฺสเยว
 ปาปกาณํ อกุสฺสตาณํ ชมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ ฯ ๕๗ ปนาจฺโส
 ภิกฺขุ ปรจุเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ น โฆมฺหิ โกธโน น โกธากิ
 ฏฺโถติ เตนาจฺโส ภิกฺขุชา เตนว ปิตีปาโมชฺเซน วิหาตพฺพํ
 อโหระตฺตานุสสิกฺขินา กุสฺสเถสุ ชมฺเมสุ ฯ ปุณ จปรํ อจฺจโส ภิกฺขุชา
 อตฺตนาถ อตฺตนาณํ เอวํ ปรจุเวกฺขิตพฺพํ กิณฺहुโฆมฺหิ โกธโน
 โกธเหตุ อุปนาหํติ ฯ ๕๘ อจฺจโส ภิกฺขุ ปรจุเวกฺขมาโน เอวํ
 ชานาติ โกธโน โฆมฺหิ โกธเหตุ อุปนาหํติ เตนาจฺโส ภิกฺขุชา

๒๕] สัณหาทวคฺคตฺส อหฺมานตฺตเต อตฺตปฺปจฺเจวณฺณา ๑๘๘

เตสฺสเยว ปาปกาณฺ อกฺขตฺตาณฺ ชมฺมานํ ปหานาย วายมิตฺตพฺพํ ๑
สเจ ปนาตุสํ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ น โขมฺหิ
โกธโน น โกธเหตุ อุปนาทํติ เตนาตุสํ ภิกฺขุณา เตเนว ปิตี-
ปาโมชฺสเสน วิหาตพฺพํ อโหระตฺตานุสํกฺขิณา กุสฺสเลสุ ชมฺเมสุ ๑
ปฺน จปรํ อาตุสํ ภิกฺขุณา อตฺตนาถ อตฺตตาณฺ เอวํ ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพํ
กิณฺณุโขมฺหิ โกธโน โกธเหตุ อภิสํกฺกํติ ๑ สเจ อาตุสํ ภิกฺขุ
ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ โกธโน โขมฺหิ โกธเหตุ อภิสํกฺกํติ
เตนาตุสํ ภิกฺขุณา เตสฺสเยว ปาปกาณฺ อกฺขตฺตาณฺ ชมฺมานํ ปหานาย
วายมิตฺตพฺพํ ๑ สเจ ปนาตุสํ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน ชานาติ น
โขมฺหิ โกธโน น โกธเหตุ อภิสํกฺกํติ เตนาตุสํ ภิกฺขุณา เตเนว
ปิตีปาโมชฺสเสน วิหาตพฺพํ อโหระตฺตานุสํกฺขิณา กุสฺสเลสุ ชมฺเมสุ ๑
ปฺน จปรํ อาตุสํ ภิกฺขุณา อตฺตนาถ อตฺตตาณฺ เอวํ ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพํ
กิณฺณุโขมฺหิ โกธโน โกธสํมฺมุตฺตํ วาจํ นิจุฉาเรตฺตาติ ๑ สเจ อาตุสํ
ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ โกธโน โขมฺหิ โกธสํมฺมุตฺตํ
วาจํ นิจุฉาเรตฺตาติ เตนาตุสํ ภิกฺขุณา เตสฺสเยว ปาปกาณฺ อกฺขตฺตาณฺ
shmmanam pahanaaya vāyamidattham ๑ สเจ ปนาตุสํ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺข-
มาโน เอวํ ชานาติ น โขมฺหิ โกธโน น โกธสํมฺมุตฺตํ วาจํ
นิจุฉาเรตฺตาติ เตนาตุสํ ภิกฺขุณา เตเนว ปิตีปาโมชฺสเสน วิหาตพฺพํ
อโหระตฺตานุสํกฺขิณา กุสฺสเลสุ ชมฺเมสุ ๑ ปฺน จปรํ อาตุสํ ภิกฺขุณา
อตฺตนาถ อตฺตตาณฺ เอวํ ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพํ กิณฺณุโขมฺหิ จุฑิโต โฉทเกณ

โฆทกํ ปฏิปฺภรามีติ ฯ ๑   ๕. เชาดูโส ภิกฺขุ ปจฺจุเวกฺขมาโน เอวํ
 ชานาติ จุติโต โขมฺหิ โฆทเกน โฆทกํ ปฏิปฺภรามีติ   เชนาดูโส
 ภิกฺขุชา เตสฺสเยว ปาปกาณฺโณ อกฺุสฺสตาณฺโณ ชมฺมานํ ปหานาย วายมิตฺตพฺพํ ฯ
 ๕. เชาดูโส ภิกฺขุ ปจฺจุเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ จุติโต โขมฺหิ
 โฆทเกน โฆทกํ น ปฏิปฺภรามีติ   เชนาดูโส ภิกฺขุชา เตนฺว ปิตฺติ-
 ปาโมชฺเชน วิหาคพฺพํ อโหระตฺตานุสฺสิกฺขิชา กุสฺสเถสฺสุ ชมฺเมสฺสุ ฯ   ๖. ปุณ
 จปรํ เชาดูโส ภิกฺขุชา อตฺตคฺคนาถ อตฺตคฺคานํ เอวํ ปจฺจุเวกฺขิตฺตพฺพํ
 กิณฺหุโขมฺหิ จุติโต โฆทเกน โฆทกํ อปฺสํสาเทมฺมิติ ฯ ๑   ๕. เชาดูโส
 ภิกฺขุ ปจฺจุเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ จุติโต โฆทเกน โฆทกํ
 อปฺสํสาเทมฺมิติ   เชนาดูโส ภิกฺขุชา เตสฺสเยว ปาปกาณฺโณ อกฺุสฺสตาณฺโณ
 ชมฺมานํ ปหานาย วายมิตฺตพฺพํ ฯ ๕. เชาดูโส ภิกฺขุ ปจฺจุเวกฺข-
 มาโน เอวํ ชานาติ จุติโต โขมฺหิ โฆทเกน โฆทกํ น อปฺสํสาเทมฺมิติ
 เชนาดูโส ภิกฺขุชา เตนฺว ปิตฺติปาโมชฺเชน วิหาคพฺพํ อโหระตฺตานุ-
 สฺสิกฺขิชา กุสฺสเถสฺสุ ชมฺเมสฺสุ ฯ   ๖. ปุณ จปรํ เชาดูโส ภิกฺขุชา อตฺตคฺคนาถ
 อตฺตคฺคานํ เอวํ ปจฺจุเวกฺขิตฺตพฺพํ   กิณฺหุโขมฺหิ จุติโต โฆทเกน โฆทกฺุสฺส
 ปจฺจุจฺวาโรเปมฺมิติ ฯ ๑   ๕. เชาดูโส ภิกฺขุ ปจฺจุเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ
 จุติโต โขมฺหิ โฆทเกน โฆทกฺุสฺส ปจฺจุจฺวาโรเปมฺมิติ   เชนาดูโส
 ภิกฺขุชา เตสฺสเยว ปาปกาณฺโณ อกฺุสฺสตาณฺโณ ชมฺมานํ ปหานาย วายมิตฺตพฺพํ ฯ
 ๕. เชาดูโส ภิกฺขุ ปจฺจุเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ จุติโต โขมฺหิ
 โฆทเกน โฆทกฺุสฺส น ปจฺจุจฺวาโรเปมฺมิติ   เชนาดูโส ภิกฺขุชา เตนฺว

๒๕๕] สัณหาทวคฺคตฺถ ธนฺมานตฺตเต อตฺตปฺปจฺจเวกฺขณา ๒๐๓

ปิตฺติปาโมชฺเชน วิหาคพฺพํ อโหระตฺตานุสํกฺขิณา กุสฺสเถสุ ฐมฺเมสุ ฯ
 ปุณ จปรํ อากุโส ภิกฺขุ เต อตฺตนาถ อตฺตนาถ เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ
 กิณฺณโฆมฺหิ จุติโต โจทฺเทน อณฺเณณณณํ ปฏิจฺจามิ พหิทฺธาภํ
 อปนาเปมิ โกปณฺจ โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตุกโรมฺหิติ ฯ
 สเจ อากุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ จุติโต โฆมฺหิ
 โจทฺเทน อณฺเณณณณํ ปฏิจฺจามิ พหิทฺธาภํ อปนาเปมิ โกปณฺจ
 โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตุกโรมฺหิติ เตนาากุโส ภิกฺขุ เตสํเยว
 ปาปกาณํ อกฺกตฺถาณํ ฐมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ ฯ
 สเจ ปนาากุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ จุติโต โฆมฺหิ โจทฺเทน
 อณฺเณณณณํ น ปฏิจฺจามิ น พหิทฺธาภํ อปนาเปมิ น โกปณฺจ
 โทสณฺจ อปฺปจฺจยณฺจ ปาตุกโรมฺหิติ เตนาากุโส ภิกฺขุ เตเนว
 ปิตฺติปาโมชฺเชน วิหาคพฺพํ อโหระตฺตานุสํกฺขิณา กุสฺสเถสุ ฐมฺเมสุ ฯ
 ปุณ จปรํ อากุโส ภิกฺขุ เต อตฺตนาถ อตฺตนาถ เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ
 กิณฺณโฆมฺหิ จุติโต โจทฺเทน อปทาเน น สมฺปายามฺหิติ ฯ
 สเจ อากุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ จุติโต โฆมฺหิ
 โจทฺเทน อปทาเน น สมฺปายามฺหิติ เตนาากุโส ภิกฺขุ เตสํเยว
 ปาปกาณํ อกฺกตฺถาณํ ฐมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ ฯ
 สเจ ปนาากุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ จุติโต โฆมฺหิ โจทฺเทน
 น อปทาเน น สมฺปายามฺหิติ เตนาากุโส ภิกฺขุ เตเนว ปิตฺติ-
 ปาโมชฺเชน วิหาคพฺพํ อโหระตฺตานุสํกฺขิณา กุสฺสเถสุ ฐมฺเมสุ ฯ ปุณ

จปรํ อากุโส ภิกฺขุณา อตฺตนาถ อตฺตนาถ เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ
 กิณฺहुโฆมฺหิ มกฺขํ ปฬาสฺสตี ๑ สเจ อากุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ
 ชานาติ มกฺขํ โฆมฺหิ ปฬาสฺสตี เตนาากุโส ภิกฺขุณา เตสฺสเยว ปาปกาณํ
 อกฺขสฺสณํ รมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ สเจ ปนาากุโส ภิกฺขุ
 ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ อมกฺขํ โฆมฺหิ อปฬาสฺสตี เตนาากุโส
 ภิกฺขุณา เตเนว ปิฏฺติปาโมชฺเชน วิหาตพฺพํ อโหรรตฺตนาหฺสติกฺขิณา
 กุสฺสเถสุ รมฺเมสุ ๑ ปุณ จปรํ อากุโส ภิกฺขุณา อตฺตนาถ อตฺตนาถ
 เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ กิณฺहुโฆมฺหิ อิตฺถสฺสํ มจฺจนฺตํ ๑ สเจ อากุโส
 ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ อิตฺถสฺสํ โฆมฺหิ มจฺจนฺตํ
 เตนาากุโส ภิกฺขุณา เตสฺสเยว ปาปกาณํ อกฺขสฺสณํ รมฺมานํ ปหานาย
 วายมิตพฺพํ ๑ สเจ ปนาากุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ
 อนิตฺถสฺสํ โฆมฺหิ อมจฺจนฺตํ เตนาากุโส ภิกฺขุณา เตเนว ปิฏฺติปาโมชฺเชน
 วิหาตพฺพํ อโหรรตฺตนาหฺสติกฺขิณา กุสฺสเถสุ รมฺเมสุ ๑ ปุณ จปรํ อากุโส
 ภิกฺขุณา อตฺตนาถ อตฺตนาถ เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ กิณฺहुโฆมฺหิ สโช
 มายาวตฺติ ๑ สเจ อากุโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ
 สโช โฆมฺหิ มายาวตฺติ เตนาากุโส ภิกฺขุณา เตสฺสเยว ปาปกาณํ
 อกฺขสฺสณํ รมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ ๑ สเจ ปนาากุโส ภิกฺขุ
 ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ อสโช โฆมฺหิ อมายาวตฺติ เตนาากุโส
 ภิกฺขุณา เตเนว ปิฏฺติปาโมชฺเชน วิหาตพฺพํ อโหรรตฺตนาหฺสติกฺขิณา กุสฺสเถสุ
 รมฺเมสุ ๑ ปุณ จปรํ อากุโส ภิกฺขุณา อตฺตนาถ อตฺตนาถ เอวํ

๒๒๕] สัณหาทวคฺคตฺส อณฺเณนตฺตเต อตฺตปฺปจฺเจวณฺณา ๒๐๓

ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ กิณฺณุโฆมฺหิ ธกฺโข อติมานํติ ฯ ๑ สเจ ชาวฺโส
ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ ธกฺโข โฆมฺหิ อติมานํติ
เตนาวฺโส ภิกฺขุหา เตสํเยว ปาปกาณํ อกฺขณํ ชมฺมานํ ปหานาย
วายมิตพฺพํ ฯ ๑ สเจ ปนาวฺโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ
อธกฺโข โฆมฺหิ อนติมานํติ เตนาวฺโส ภิกฺขุหา เตเนว ปิตี-
ปาโมชฺเชน วิหาตพฺพํ อโหรรตฺตานุสึกฺขิหา กุสฺสเถสุ ชมฺเมสุ ฯ ๑ ปุณ
จปรํ ชาวฺโส ภิกฺขุหา อตฺตนาถ อตฺตนาถ เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ
กิณฺณุโฆมฺหิ สันนฺทิจิปรามาถํ อารานคาหํ ทฺวปฺปญฺนิสฺสคฺคํติ ฯ ๑ สเจ
ชาวฺโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ สันนฺทิจิปรามาถํ
โฆมฺหิ อารานคาหํ ทฺวปฺปญฺนิสฺสคฺคํติ เตนาวฺโส ภิกฺขุหา เตสํเยว
ปาปกาณํ อกฺขณํ ชมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ ฯ ๑ สเจ ปนาวฺโส
ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ อสสันนฺทิจิปรามาถํ โฆมฺหิ
อนารานคาหํ สฺวปฺปญฺนิสฺสคฺคํติ เตนาวฺโส ภิกฺขุหา เตเนว ปิตี-
ปาโมชฺเชน วิหาตพฺพํ อโหรรตฺตานุสึกฺขิหา กุสฺสเถสุ ชมฺเมสุ ฯ ๑ สเจ
ชาวฺโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน สพฺเพปิเม ปาปเก อกฺขณํ ชมฺเม
อปฺปทึเน อตฺตนิ สมนุสฺสํติ เตนาวฺโส ภิกฺขุหา สพฺเพสํเยว
อิมํ ปาปกาณํ อกฺขณํ ชมฺมานํ ปหานาย วายมิตพฺพํ ฯ ๑ สเจ
ปนาวฺโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน สพฺเพปิเม ปาปเก อกฺขณํ ชมฺเม
ปทึเน อตฺตนิ สมนุสฺสํติ เตนาวฺโส ภิกฺขุหา เตเนว ปิตีปาโมชฺเชน
วิหาตพฺพํ อโหรรตฺตานุสึกฺขิหา กุสฺสเถสุ ชมฺเมสุ ฯ ๑ เสยฺยถาปิ ชาวฺโส

๒๐๔   สุตตฺถนฺตบฺบิฏเฐ มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกํ [๒๒๕

อิตฺถิ วา ปุริโส วา ททโร ยฺยว มณฺฑนททชาติโก อาทาเส วา
ปฺริสฺสทฺเต ปฺริโยทาเต อจฺเณ วา อุตฺทกปตฺเต สกฺขมฺขนิมิตฺตํ ปจฺจเวกฺข-
มาโน สจฺเจ ตตฺถ ปสฺสตี รัชํ วา อจฺจนํ วา ตสฺสเสว รัชสฺส
วา อจฺจนสฺส วา ปหานาย วายมตี โน เจ ตตฺถ ปสฺสตี รัชํ
วา อจฺจนํ วา เตเนว อตฺตมโน โหติ ตาภา วต เม ปฺริสฺสทฺ-
วต เมติ เอเมว โห อวฺโส สจฺเจ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน สพฺเพปิเม
ปาปเก อกฺุสเส ชฺมเม อปฺปทฺเทเน อตฺตนิ สมนุสฺสตี เตนาวฺโส
ภิกฺขุณา สพฺเพสฺสเยว อิมสฺส ปาปกาณํ อกฺุสตาณํ ชฺมมาณํ ปหานาย
วายมิตฺตพฺพํ ฯ สจฺเจ ปนาวฺโส ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน สพฺเพปิเม
ปาปเก อกฺุสเส ชฺมเม ปทฺเทเน อตฺตนิ สมนุสฺสตี เตนาวฺโส
ภิกฺขุณา เตเนว ปิตฺติปาโมชฺเชน วิหตพฺพํ อโหระตฺตานุสฺสิกฺขิณา กุสฺเสสฺสุ
ชฺมเมสฺสุติ ฯ

อิตฺมโวจายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺคตาโน อตฺตมนา เต ภิกฺขุ
ชายสฺมโต มหาโมคฺคฺคฺคตาสฺส ภาติตํ อภินนฺทฺตฺติ ฯ

อนฺุมานสฺสคฺคํ นิฏฺฐิตํ ปณฺญมํ ฯ

เจโตชัลลสูตร

[๒๖] เอวมเม สุตํ เขถํ สมยํ ภควา สาธุคิยํ วิหริตี
เชตวนเ อนาถปีณชิกสฺส อารามเ ๑ ศตฺร โห ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสี ภิกฺขโวติ ๑ ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภทฺวโต ปจุสฺสโสสุ ๑

[๒๗] ภควา เขตทโวจ ยสฺสทสฺสจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปญจ
เจโตชัลลา อปฺปหีนา ปญจ เจตโส วิณิพฺพชา อสมฺมุจฺจินา โส
วติมสฺมํ ชมฺมวินเย อุกฺกมฺมํ วิรุฬฺหิ เวปฺตุสฺมํ อปชฺชิสฺสคฺคิ เต
ชานํ วิชฺชตี ๑

[๒๘] กตมสฺส ปญจ เจโตชัลลา อปฺปหีนา โหติ ๑ อช
ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฺตฺถวิ กฺขติ วิจิจฺจติ นามฺมุจฺจติ น สฺมฺปสฺสํติ ๑
โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฺตฺถวิ กฺขติ วิจิจฺจติ นามฺมุจฺจติ
น สฺมฺปสฺสํติ ตสฺส จิตฺตํ น นมตี อตฺตปฺปาย อนฺนโยคาย
สํคจฺจาย ปชานาย ๑ ยสฺส จิตฺตํ น นมตี อตฺตปฺปาย อนฺนโยคาย
สํคจฺจาย ปชานาย เอวมสฺสํยํ ปจฺจโม เจโตชัลโล อปฺปหีโน
โหติ ๑ ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชมฺเม กฺขติ วิจิจฺจติ
นามฺมุจฺจติ น สฺมฺปสฺสํติ ๑ เป ๑ สํฆเ กฺขติ วิจิจฺจติ
นามฺมุจฺจติ น สฺมฺปสฺสํติ ๑ เป ๑ สิกฺขาย กฺขติ วิจิจฺจติ
นามฺมุจฺจติ น สฺมฺปสฺสํติ ๑ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สิกฺขาย
กฺขติ วิจิจฺจติ นามฺมุจฺจติ น สฺมฺปสฺสํติ ตสฺส จิตฺตํ น

นมฺติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สํวทฺทจฺจุจาย ปธานาย ฯ ยสฺส จิตฺตํ
 น นมฺติ อาตปฺปาย อนุโยคาย สํวทฺทจฺจุจาย ปธานาย เอวํสํสํยํ
 จตฺตุโธ เจโตชฺชีโต อปฺปทึโน โหติ ฯ ปุณฺ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺข
 สํพรหฺมจารึสฺส กุปฺปีโต โหติ อนตฺตมโน อาหตจิตฺโต ชฺฉิตฺตาโต ฯ
 โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สํพรหฺมจารึสฺส กุปฺปีโต โหติ อนตฺตมโน
 อาหตจิตฺโต ชฺฉิตฺตาโต ตสฺส จิตฺตํ น นมฺติ อาตปฺปาย อนุโยคาย
 สํวทฺทจฺจุจาย ปธานาย ฯ ยสฺส จิตฺตํ น นมฺติ อาตปฺปาย อนุโยคาย
 สํวทฺทจฺจุจาย ปธานาย เอวํสํสํยํ ปญฺจโม เจโตชฺชีโต อปฺปทึโน
 โหติ ฯ อิมสฺส ปญฺจ เจโตชฺชีตา อปฺปทึนา โหหนฺติ ฯ

[๒๒๘] กตมสฺส ปญฺจ เจตโส วินิพฺนฺชา อสํมุจฺฉินฺนา โหหนฺติ ฯ
 อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กามะ อวฺตฺราโค โหติ อวิกตจฺจุณฺโท อวิกตเปโม
 อวิกตบีปาโส อวิกตปริพาโห อวิกตคโณหฺ ฯ โย โส ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ กามะ อวฺตฺราโค โหติ อวิกตจฺจุณฺโท อวิกตเปโม อวิกต-
 บีปาโส อวิกตปริพาโห อวิกตคโณหฺ ตสฺส จิตฺตํ น นมฺติ
 อาตปฺปาย อนุโยคาย สํวทฺทจฺจุจาย ปธานาย ฯ ยสฺส จิตฺตํ ฯ เป ฯ
 ปธานาย เอวํสํสํยํ ปจฺจโม เจตโส วินิพฺนฺชโ อสํมุจฺฉินฺโน
 โหติ ฯ ปุณฺ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายะ อวฺตฺราโค โหติ ฯ เป ฯ
 รูปะ อวฺตฺราโค โหติ อวิกตจฺจุณฺโท อวิกตเปโม อวิกตบีปาโส
 อวิกตปริพาโห อวิกตคโณหฺ ฯ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ รูปะ
 อวฺตฺราโค โหติ ฯ เป ฯ เอวํสํสํยํ ตติโย เจตโส วินิพฺนฺชโ

อัสสมุจฺฉินฺโน โหติ ฯ ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยาวทคฺคํ อุตฺตราวเทหํ
 ญญชิตฺวา เสยฺยสฺสํ ปสฺสสฺสํ มิกฺขสฺสํ อญฺญชฺชนฺโต วิหริติ ฯ
 โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยาวทคฺคํ อุตฺตราวเทหํ ญญชิตฺวา เสยฺยสฺสํ
 ปสฺสสฺสํ มิกฺขสฺสํ อญฺญชฺชนฺโต วิหริติ คสฺส จิตฺตํ น นมตี
 อาตปฺปาย อญฺโຍคาย สํตจฺจาย ปชานาย ฯ ยสฺส จิตฺตํ น
 นมตี อาตปฺปาย อญฺโຍคาย สํตจฺจาย ปชานาย เอวมสฺสํ ยํ
 จตฺตุโถ เจตโส วินิพฺพชฺโห อัสสมุจฺฉินฺโน โหติ ฯ ปุณ จปรํ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺญตฺรํ เทวณิกายํ ปณฺธิชย พฺรหฺมจฺริยํ จริสฺสตี
 อิมินาหํ สํเตน วา วคฺคเตน วา ตเปน วา พฺรหฺมจฺริเยน วา
 เทโว วา ภวิสฺสํมามิ เทวญฺเจตโร วาติ ฯ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อญฺญตฺรํ เทวณิกายํ ปณฺธิชย พฺรหฺมจฺริยํ จริสฺสตี อิมินาหํ
 สํเตน วา วคฺคเตน วา ตเปน วา พฺรหฺมจฺริเยน วา เทโว วา
 ภวิสฺสํมามิ เทวญฺเจตโร วาติ คสฺส จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย
 อญฺโຍคาย สํตจฺจาย ปชานาย ฯ ยสฺส จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย
 อญฺโຍคาย สํตจฺจาย ปชานาย เอวมสฺสํ ยํ ปญฺจโม เจตโส
 วินิพฺพชฺโห อัสสมุจฺฉินฺโน โหติ ฯ อิมสฺส ปญฺจ เจตโส วินิพฺพชา
 อัสสมุจฺฉินฺนา โหเนติ ฯ ยสฺสคฺคสฺสจํ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อิมเ ปญฺจ
 เจโตธมฺมา อปฺปทํหา อิมเ ปญฺจ เจตโส วินิพฺพชา อัสสมุจฺฉินฺนา
 โหเนติ โส วคฺคิมสฺมํ ขมฺมวินเย วุทฺธํ วิรุพฺพทํ เวปุลลํ อาปชฺชิสฺสตี
 เนตํ ชานํ วิชฺชตี ฯ

[๒๓๐] ยสฺสํสฺสํจิจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ปญฺจ เจโตชฺชิตา ปหีนา
 ปญฺจ เจตโส วิณฺพชฺชา สฺมจฺจินฺนา โส วตฺติมสฺมํ ชมฺมวินฺเย
 วุทฺธึ วิรุฬฺหึ เวปฺตุถิ อวปชฺชิสฺสํคฺคิ จานเมตฺติ วิชฺชติ ฯ

[๒๓๑] กตมสฺสํ ปญฺจ เจโตชฺชิตา ปหีนา โหหนฺติ ฯ อิทฺถ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ สคฺคฺคิ น กงฺขติ น วิจิจฺจณฺติ อธิมุจฺจติ สํบฺปสฺสํคฺคิ ฯ
 โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สคฺคฺคิ น กงฺขติ น วิจิจฺจณฺติ อธิมุจฺจติ
 สํบฺปสฺสํคฺคิ คสฺสํ จิตฺตํ นมฺติ อาตปฺปาย อนฺนุโยคาย สํตจฺจาย
 ปชานาย ฯ ยสฺสํ จิตฺตํ นมฺติ อาตปฺปาย อนฺนุโยคาย สํตจฺจาย
 ปชานาย เอวมสฺสํสํ ปจฺจโม เจโตชฺชิต ปหีโน โหติ ฯ ปุณ
 จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชมฺเม น กงฺขติ น วิจิจฺจณฺติ อธิมุจฺจติ
 สํบฺปสฺสํคฺคิ ฯ เป ฯ สงฺฆเ น กงฺขติ น วิจิจฺจณฺติ อธิมุจฺจติ
 สํบฺปสฺสํคฺคิ ฯ เป ฯ สิกฺขาย น กงฺขติ น วิจิจฺจณฺติ อธิมุจฺจติ
 สํบฺปสฺสํคฺคิ ฯ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สิกฺขาย น กงฺขติ น
 วิจิจฺจณฺติ อธิมุจฺจติ สํบฺปสฺสํคฺคิ คสฺสํ จิตฺตํ นมฺติ ฯ เป ฯ
 เอวมสฺสํสํ จคฺคฺคิโต เจโตชฺชิต ปหีโน โหติ ฯ ปุณ จปรํ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพหุมนจาวสฺสํ น กุปฺปิโต โหติ น อนคฺคตมโน น
 อาหตจฺจิตโต น ขีตฺถาโต ฯ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพหุมนจาวสฺสํ
 น กุปฺปิโต โหติ น อนคฺคตมโน น อาหตจฺจิตโต น ขีตฺถาโต
 คสฺสํ จิตฺตํ นมฺติ อาตปฺปาย อนฺนุโยคาย สํตจฺจาย ปชานาย ฯ
 ยสฺสํ จิตฺตํ นมฺติ อาตปฺปาย อนฺนุโยคาย สํตจฺจาย ปชานาย

๒๓๒] สัณหาทวคฺคตฺส เจโตธีตฺตฺสฺเต เจตโส วิณิพฺพชา ๒๐๘

เอวมตฺตํ ปญฺจโม เจโตธีโต ปทฺธีโน โหติ ฯ อิมสฺส ปญฺจ
เจโตธีตา ปทฺธีนา โหติ ฯ

[๒๓๒] กตมตฺสฺส ปญฺจ เจตโส วิณิพฺพชา สุตฺตมฺหฺมจฺฉินฺนา โหติ ฯ
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเม วุตฺตราโค โหติ วิคตจฺฉนฺโต วิคตเปโม
วิคตบีปาโส วิคตปริพาโห วิคตตโณห ฯ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กาเม วุตฺตราโค โหติ วิคตจฺฉนฺโต วิคตเปโม วิคตบีปาโส วิคต-
ปริพาโห วิคตตโณห ตสฺส จิตฺตํ นมตี อาทปฺปาย อนุโยคาย
สํวตฺตจฺจาย ปชานาย ยสฺส จิตฺตํ นมตี อาทปฺปาย อนุโยคาย
สํวตฺตจฺจาย ปชานาย เอวมตฺตํ ปจฺจโม เจตโส วิณิพฺพชो
สุตฺตมฺหฺมจฺฉินฺโน โหติ ฯ ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย วุตฺตราโค
โหติ ฯ เป ฯ รุเป วุตฺตราโค โหติ ฯ เป ฯ ปุณ จปรํ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ น ยาวทคฺคํ อุตฺตราวเทหํ ญฺญชิตฺวา เสยฺยสฺสํ ปสฺสสฺสํ
มิตฺทสฺสํ อนนฺยุณฺชนฺโต วิหรตี ฯ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ น
ยาวทคฺคํ อุตฺตราวเทหํ ญฺญชิตฺวา เสยฺยสฺสํ ปสฺสสฺสํ มิตฺทสฺสํ
อนนฺยุณฺชนฺโต วิหรตี ตสฺส จิตฺตํ นมตี อาทปฺปาย อนุโยคาย
สํวตฺตจฺจาย ปชานาย ยสฺส จิตฺตํ นมตี อาทปฺปาย อนุโยคาย
สํวตฺตจฺจาย ปชานาย เอวมตฺตํ จตฺตุโถ เจตโส วิณิพฺพชो
สุตฺตมฺหฺมจฺฉินฺโน โหติ ฯ ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น อญฺเฌตฺร
เทวนิกายํ ปณฺธิชาย พุทฺทมจฺฉริยํ จริตฺตฺติ อิมินาหํ สํเตน วา
วตฺเตน วา ตเปน วา พุทฺทมจฺฉริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสํ

เทวณฺณตโร วาติ ฯ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ น อณฺณตโร
 เทวณิกายํ ปณฺธาย พุรหุํจวิยํ จริสฺสตี อิมินาหํ สํเตน วา
 วตฺเตน วา ตเปน วา พุรหุํจวิเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ
 เทวณฺณตโร วาติ ตสฺส จิตฺตํ นมตี อาทปฺปาย อญฺโຍกาย
 สํตจฺจาย ปชานาย ยสฺส จิตฺตํ นมตี อาทปฺปาย อญฺโຍกาย
 สํตจฺจาย ปชานาย เอวมสฺสํ ปญฺจโม เจตโส วินิพฺนุโห
 สฺสํมุจฺฉินฺโน โหติ ฯ อิมสฺส ปญฺจ เจตโส วินิพฺนุชา สฺสํมุจฺฉินฺนา
 โหนติ ฯ ยสฺสทสฺสจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อิเม ปญฺจ เจตสฺสิตฺตา
 ปทฺธนา อิเม ปญฺจ เจตโส วินิพฺนุชา สฺสํมุจฺฉินฺนา โหนติ ฯ
 โส วตฺติมสฺมี ฆมฺมวินเย วุทฺธี วิรุฬฺหิ เวปฺตุลํ อาปชฺชิสฺสํคตฺติ
 จํานเมตํ วิชฺชตี ฯ

[๒๓๓] โส ฉนฺทสฺมาธิปชานสงฺขารสํนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ ภาเวติ
 วิริยสฺมาธิจิตฺตสฺมาธิวิมฺสาตฺสมาธิปชานสงฺขารสํนฺนาคตํ อิทฺธิปาทํ
 ภาเวติ อุตฺโตสฺสพฺพิเยว ปญฺจมี ฯ ๑ ๒ โส ภิกฺขเว เอวํ
 อุตฺโตสฺสพฺพิปนฺนรตฺตํกสํนฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ อภินิพฺพิทาย ภพฺโพ
 สํมโหชาย ภพฺโพ อหุคฺตรสฺส โยคกฺกเขมสฺส อธิคฺมาย ฯ เสยฺยถาปิ
 ภิกฺขเว กุกฺกฏฺฐิยา อณฺฑานิ อฏฺฐํ วา ทสฺ วา ทฺวาทสฺ วา
 ตานสฺสํ กุกฺกฏฺฐิยา สํมมา อธิสฺยิตานิ สํมมา ปวิเสหิตานิ สํมมา
 ปวิภาจิตานิ ฯ ทิณฺฑจายํ ตสฺสา กุกฺกฏฺฐิยา น เอวํ อิจฺฉา อูปฺปชฺชเยยฺย
 อโห วตฺติเม กุกฺกฏฺฐโปตกา ปาทนชฺชิตาย วา มุชฺศนฺนุทเทน วา

๒๓๓] สัณหาทวคฺคสฺส เจโตธตฺตํเต กุกฺกฏยณฺหุปมา ๒๓๓

อนฺเตโกสํ ปทาเตตฺวา โสคฺคินา อภินิพฺพิชฺเชยฺยุนฺติ อถ ไช
ภพฺพาว เต กุกฺกฏโปตกา ปาทนฺชชีราย วา มุกฺขคฺคณฺหาเกณ วา
อนฺเตโกสํ ปทาเตตฺวา โสคฺคินา อภินิพฺพิชฺชิตฺุ เอวเมว ไช
ภิกฺขเว เอวํ อุตฺตโสฬหิปณฺณรตฺตํกตฺตมฺมฺนาคโต ภิกฺขุ ภพฺโพ
อภินิพฺพิทาย ภพฺโพ สมฺโพชาย ภพฺโพ อนฺตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส
อริคมายาติ ฯ

อิทมโวจ ภควา อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสีคํ
อภินนฺทุนฺติ ฯ

เจโตธตฺตํ นินฺิจิตํ ญฺจํ ฯ

ວນປຕຸຣສຸຕຸຕິ

[໒໓໔] ເວມເມ ສຸຕິ ເອກິ ສ່ມຍິ ກຄວາ ສ່າວທຸຕິຍິ ວິຫຣຕິ
ເຊຕວເນ ອນາດມິຣຸທິກສຸສ ອາຣາເມ ຯ ຕຕຸຣ ໄໄ ກຄວາ ກິກຸຊ
ອາມນຸເຕສິ ກິກຸຊໂວຕິ ຯ ກາທຸເຕຕິ ເຕ ກິກຸຊ ກຄວໂຕ ປຈຸຈສຸໂສສຸ ຯ
ກຄວາ ເອຕທໂວຈ ວນປຕຸຣປຣິຍາຍິ ໂວ ກິກຸຊເວ ເທສິສຸສາມິ ຕໍ
ສຸຣາດ ສ່າຊຸກິ ມນສິກໂຣດ ກາສິສຸສາມິຕິ ຯ ເອວິ ກາທຸເຕຕິ ໄໄ ເຕ
ກິກຸຊ ກຄວໂຕ ປຈຸຈສຸໂສສຸ ຯ

[໒໓໕] ກຄວາ ເອຕທໂວຈ ອິຣ ກິກຸຊເວ ກິກຸຊ ອຸໂຣເຕຕິ
ວນປຕຸຕິ ອຸປນິສຸສາຍ ວິຫຣຕິ ຕສຸສ ຕໍ ວນປຕຸຕິ ອຸປນິສຸສາຍ
ວິຫຣໂຕ ອນຸປຸຊິຕາ ເຈວ ສຕິ ນ ອຸປຸຊາຕິ ອສຸມາທິຕຸຍ ຈິຕຸຕໍ
ນ ສຸມາຣິຍຕິ ອປປຣິກຸຊິຕາ ຈ ອາສວາ ນ ປຣິກຸຊຍິ ຄຈຸຣຸນຕິ
ອນຸປປຕຸຕຸຍ ອນຸຕຸຕິ ໂຍຄກຸເໝ ນານຸປາປຸຣາຕິ ເຍ ຈິເມ
ປພຸພິເຕນ ສິວິຕປຣິກຸຊາຣາ ສຸທາເນຕພຸພາ ຈິວຣມິຣຸທປາຕເສນາສນ-
ຕິຕານປຈຸຍເກສຸຊປຣິກຸຊາຣາ ເຕ ກສິເຣນ ສຸທາຄຈຸຣຸນຕິ ຯ ເຕນ
ກິກຸຊເວ ກິກຸຊນາ ອິຕິ ປຣິສຸເລຈິກຸຊິຕພຸ ອຫິ ໄໄ ອິມິ ວນປຕຸຕິ
ອຸປນິສຸສາຍ ວິຫຣາມິ ຕສຸສ ເມ ອິມິ ວນປຕຸຕິ ອຸປນິສຸສາຍ ວິຫຣໂຕ
ອນຸປຸຊິຕາ ເຈວ ສຕິ ນ ອຸປຸຊາຕິ ອສຸມາທິຕຸຍ ຈິຕຸຕໍ ນ ສຸມາຣິຍຕິ
ອປປຣິກຸຊິຕາ ຈ ອາສວາ ນ ປຣິກຸຊຍິ ຄຈຸຣຸນຕິ ອນຸປປຕຸຕຸຍ
ອນຸຕຸຕິ ໂຍຄກຸເໝ ນານຸປາປຸຣາຕິ ເຍ ຈິເມ ປພຸພິເຕນ ສິວິຕ-

๒๓๖] สัณหาทวคฺคสฺส วณฺสคฺคสฺส เต วณฺสคฺคปณฺสสฺสยปฺปเกโท ๒๓๓

ปริกฺขารว สํมฺมาเนตฺตพฺพา จัรว ปิณฺฑทฺปาทเสนาสน คิถานปจฺจุย-
เภสชฺชปริกฺขารว เต กสฺสเรน สํมฺมาทคฺคณฺหิตฺติ ฯ เตเน ภิกฺขเว
ภิกฺขุณา รคฺติภากํ วา ทิวสภากํ วา ตมฺหา วณฺสคฺคา ปกฺกมิตฺตพฺพํ
น วคฺคตพฺพํ ฯ

[๒๓๖] อธิ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺณคฺคํ วณฺสคฺคํ อฺปนฺนสฺสย
วิหริติ ตสฺสํ ตํ วณฺสคฺคํ อฺปนฺนสฺสย วิหริโต อฺนุปฺปจฺจิตฺตา เจว
สฺสตี น อฺนุปฺปจฺจิตฺตา อสฺมาหิตคฺค จิตฺตํ น สํมาธิยตี อฺปนฺนปริกฺขณ
จ อสฺวา น ปริกฺขยํ คจฺจนฺติ อณฺณปฺปคฺคคฺค อณฺณคฺคํ โยคกฺกเขมํ
นํนํปํปณฺณนํติ เย จ ไช อิมํ ปพฺพชฺชิตน ชฺวีตปริกฺขารว
สํมฺมาเนตฺตพฺพา จัรว ปิณฺฑทฺปาทเสนาสน คิถานปจฺจุยเภสชฺชปริกฺขารว
เต อฺปนฺนกสฺสเรน สํมฺมาทคฺคณฺหิตฺติ ฯ เตเน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา อิติ
ปฺปจฺจกฺกจฺจิตฺตพฺพํ อหํ ไช อิมํ วณฺสคฺคํ อฺปนฺนสฺสย วิหริมิ ตสฺส
เม อิมํ วณฺสคฺคํ อฺปนฺนสฺสย วิหริโต อฺนุปฺปจฺจิตฺตา เจว สฺสตี น
อฺนุปฺปจฺจิตฺตา อสฺมาหิตคฺค จิตฺตํ น สํมาธิยตี อฺปนฺนปริกฺขณ จ อสฺวา น
ปริกฺขยํ คจฺจนฺติ อณฺณปฺปคฺคคฺค อณฺณคฺคํ โยคกฺกเขมํ นํนํปํปณฺณนํ
เย จ ไช อิมํ ปพฺพชฺชิตน ชฺวีตปริกฺขารว สํมฺมาเนตฺตพฺพา จัรว-
ปิณฺฑทฺปาทเสนาสน คิถานปจฺจุยเภสชฺชปริกฺขารว เต อฺปนฺนกสฺสเรน
สํมฺมาทคฺคณฺหิตฺติ น ไช ปนํหํ จัรวเหตฺต อคฺการสุมํ อนคฺการยํ
ปพฺพชฺชิตน น ปิณฺฑทฺปาทเหตฺต น เสนาสนเหตฺต น คิถานปจฺจุยเภสชฺช-
ปริกฺขารเหตฺต อคฺการสุมํ อนคฺการยํ ปพฺพชฺชิตน อถ จ ปน เม

๒๓๔   สุตตฺถนตฺตบิฏฺเฐ มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกํ   [๒๓๗

อิมํ วณฺปะถํ อุนฺนิสฺสํสาຍ วิหฺรโต อุนฺปะฏฺฐิตา เจว สฺติ น อุนฺปะฏฺฐาติ
อธฺมาหิตฺตฺวํ จิตฺตํ น สฺมาชิยฺติ อปะปริกฺขัณฺหา จ ชาลฺวา น ปริกฺขຍํ
คจฺจนฺติ อนนฺุปะตฺตฺตฺวํ อਨฺุคฺตฺวํ โยคกฺเขมํ นานฺุปาปฺณามํติ ฯ
เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา สงฺฆาปํ ตมฺหา วณฺปะถา ปกฺกมิตฺตพฺพํ น
วตฺถพฺพํ ฯ

[๒๓๗] อิมํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อณฺเฏคฺวํ วณฺปะถํ อุนฺนิสฺสํสาຍ วิหฺรติ
คฺสฺสํ ตํ วณฺปะถํ อุนฺนิสฺสํสาຍ วิหฺรโต อุนฺปะฏฺฐิตา เจว สฺติ อุนฺปะฏฺฐาติ
อธฺมาหิตฺตฺวํ จิตฺตํ สฺมาชิยฺติ อปะปริกฺขัณฺหา จ ชาลฺวา ปริกฺขຍํ
คจฺจนฺติ อนนฺุปะตฺตฺตฺวํ อนฺุคฺตฺวํ โยคกฺเขมํ อนนฺุปาปฺณาคฺติ เย
จ โช อิมํ ปพฺพชฺชิตฺเตน ชีวิตฺตปริกฺขารวา สํมฺทาเนตฺตพฺพา จีวร-
ปฺปิตฺตฺวาปาทเสนาสนคิถานปจฺจุยฺเยถสฺสชฺชปริกฺขารวา เต กถิเรน สํมฺทา-
คจฺจนฺติ เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อิติ ปฏฺฐิตฺตฺวํจิจฺจิตฺตพฺพํ อหํ โช อิมํ
วณฺปะถํ อุนฺนิสฺสํสาຍ วิหฺรามี คฺสฺสํ เม อิมํ วณฺปะถํ อุนฺนิสฺสํสาຍ
วิหฺรโต อุนฺปะฏฺฐิตา เจว สฺติ อุนฺปะฏฺฐาติ อธฺมาหิตฺตฺวํ จิตฺตํ สฺมาชิยฺติ
อปะปริกฺขัณฺหา จ ชาลฺวา ปริกฺขຍํ คจฺจนฺติ อนนฺุปะตฺตฺตฺวํ อนฺุคฺตฺวํ
โยคกฺเขมํ อนนฺุปาปฺณามิ ฯ เย จ โช อิมํ ปพฺพชฺชิตฺเตน ชีวิต-
ตฺตปริกฺขารวา สํมฺทาเนตฺตพฺพา จีวร ปฺปิตฺตฺวาปาทเสนาสนคิถานปจฺจุย-
เยถสฺสชฺชปริกฺขารวา เต กถิเรน สํมฺทาคจฺจนฺติ ฯ น โช ปนาหํ
จีวรเหตุ อคารสุมํ อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต น ปฺปิตฺตฺวาปาทเหตุ น
เสนาสนเหตุ น คิถานปจฺจุยฺเยถสฺสชฺชปริกฺขารเหตุ อคารสุมํ อนคาริยํ

๒๓๘] สัณหาทวคฺคตฺส วณฺปะตฺตํตฺเต วณฺปะตฺตุนิสฺสํยปฺปะเกโท ๒๓๕

ปพฺพชฺชิตฺโต อถ จ ปณฺ เม อิมํ วณฺปะตฺตํ อุนฺนิสฺสํย วิหฺรโต
อนฺนุปฺปจฺจิตฺตา เจว สติ อุนฺนุชฺชาติ อสฺมาหิตฺตญฺจ จิตฺตํ สฺมาหิยติ
อปฺปปริกฺขณฺเณ จ อาสวํ ปริกฺขยํ คจฺจนฺติ อนฺนุปฺปะตฺตญฺจ อนฺนุคฺตรํ
โยคกฺขเมมฺ อนุปฺปาปนฺนํมิตฺติ ฯ เตน ภาวเว ภาวฺชฺชา สงฺฆาปํ ตสฺมํ
วณฺปะตฺเต วตฺตพฺพํ น ปกฺกมิตฺตพฺพํ ฯ

[๒๓๙] อธิ ปณ ภาวเว ภาวฺชฺช อนฺนุคฺตรํ วณฺปะตฺตํ อุนฺนิสฺสํย
วิหฺรติ ตสฺส ตํ วณฺปะตฺตํ อุนฺนิสฺสํย วิหฺรโต อนฺนุปฺปจฺจิตฺตา เจว สติ
อุนฺนุชฺชาติ อสฺมาหิตฺตญฺจ จิตฺตํ สฺมาหิยติ อปฺปปริกฺขณฺเณ จ อาสวํ
ปริกฺขยํ คจฺจนฺติ อนฺนุปฺปะตฺตญฺจ อนฺนุคฺตรํ โยคกฺขเมมฺ อนุปฺปาปนฺนํ
เย จ ไซ อิมํ ปพฺพชฺชิตฺเตน ชฺชวิตฺตปริกฺขารํ สํมูทฺทาเนตฺตพฺพา จีวร-
มิตฺเตทฺทปาทเสนาสํ คิตฺถานปฺปจฺยภោชฺชชฺชปริกฺขารํ เค อปฺปะกสฺสเรณ
สํมูทฺทาคจฺจนฺติ ฯ เตน ภาวเว ภาวฺชฺช อิติ ปญฺนิสฺสจฺจิจฺฉิตฺตพฺพํ อถ
ไซ อิมํ วณฺปะตฺตํ อุนฺนิสฺสํย วิหฺรตํ ตสฺส เม อิมํ วณฺปะตฺตํ
อุนฺนิสฺสํย วิหฺรโต อนฺนุปฺปจฺจิตฺตา เจว สติ อุนฺนุชฺชาติ อสฺมาหิตฺตญฺจ จิตฺตํ
สฺมาหิยติ อปฺปปริกฺขณฺเณ จ อาสวํ ปริกฺขยํ คจฺจนฺติ อนฺนุปฺปะตฺตญฺจ
อนฺนุคฺตรํ โยคกฺขเมมฺ อนุปฺปาปนฺนํ เย จ ไซ อิมํ ปพฺพชฺชิตฺเตน
ชฺชวิตฺตปริกฺขารํ สํมูทฺทาเนตฺตพฺพา จีวร มิตฺเตทฺทปาทเสนาสํ คิตฺถานปฺปจฺย-
ภោชฺชชฺชปริกฺขารํ เค อปฺปะกสฺสเรณ สํมูทฺทาคจฺจนฺตํติ ฯ เตน ภาวเว
ภาวฺชฺช ยาวชฺชวณฺมํมํ ตสฺมํ วณฺปะตฺเต วตฺตพฺพํ น ปกฺกมิตฺตพฺพํ ฯ

[๒๔๐] อธิ ภาวเว ภาวฺชฺช อนฺนุคฺตรํ คามํ อุนฺนิสฺสํย วิหฺรติ

๑ เป ๑ อญฺเณตฺรํ นิคมํ อุนฺนิสฺสํสา ย วิหฺรติ ๑ เป ๑ อญฺเณตฺรํ นคฺรํ
 อุนฺนิสฺสํสา ย วิหฺรติ ๑ เป ๑ อญฺเณตฺรํ ชนปทํ อุนฺนิสฺสํสา ย วิหฺรติ ๑ เป ๑
 อญฺเณตฺรํ ปุคฺคตํ อุนฺนิสฺสํสา ย วิหฺรติ คตฺถํ ตํ ปุคฺคตํ อุนฺนิสฺสํสา ย
 วิหฺรโต อุนฺนุจฺจิตา เจว สติ น อุนฺนุจฺจติ อตฺตมาหิตญฺจ จิตฺตํ
 น ตฺมาธิยติ อปฺปปริกฺขณา จ อาสวํ น ปริกฺขยํ คจฺจนฺตํ
 อุนฺนุปฺปตฺตญฺจ อุนฺนุตฺรํ โยคกฺกเขมํ นานุปาปฺณนํติ เย จิเม
 ปพฺพชิตฺเตน ชีวิตปริกฺขารํ สํมูทาทนฺตพฺพชา จีวร ปิณฺณทปาทเสนาสน-
 คิตานปจฺจุยภณฺตชฺชปริกฺขารํ เต กถิเรน สํมูทาคจฺจนฺตํ ๑ เตน
 ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อิติ ปฏฺฐิสฺสญฺจิจฺจิตพฺพํ อหํ โห อิมํ ปุคฺคตํ
 อุนฺนิสฺสํสา ย วิหฺรามิ คตฺถํ เม อิมํ ปุคฺคตํ อุนฺนิสฺสํสา ย วิหฺรโต
 อุนฺนุจฺจิตา เจว สติ น อุนฺนุจฺจติ อตฺตมาหิตญฺจ จิตฺตํ น
 ตฺมาธิยติ อปฺปปริกฺขณา จ อาสวํ น ปริกฺขยํ คจฺจนฺตํ อุนฺนุปฺปตฺตญฺจ
 อุนฺนุตฺรํ โยคกฺกเขมํ นานุปาปฺณนํติ เย จิเม ปพฺพชิตฺเตน ชีวิต-
 ปริกฺขารํ สํมูทาทนฺตพฺพชา จีวร ปิณฺณทปาทเสนาสน คิตานปจฺจุย-
 ภณฺตชฺชปริกฺขารํ เต กถิเรน สํมูทาคจฺจนฺตํ ๑ เตน ภิกฺขเว
 ภิกฺขุนา รตฺติภาคํ วา ทิวสฺสภาคํ วา สโต ปุคฺคโต อนาปจฺจุณา
 ปกฺกมิตพฺพโ พ นานุพฺพนฺติตพฺพโ ๑

[๒๔๐] อิทฺธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อญฺเณตฺรํ ปุคฺคตํ อุนฺนิสฺสํสา ย
 วิหฺรติ คตฺถํ ตํ ปุคฺคตํ อุนฺนิสฺสํสา ย วิหฺรโต อุนฺนุจฺจิตา เจว
 สติ น อุนฺนุจฺจติ อตฺตมาหิตญฺจ จิตฺตํ น ตฺมาธิยติ อปฺปปริกฺขณา

อตมมทิตตจ จิตตัม สมารยิติ อปปริกขัณนา จ อาสว ปปริกขยั
 คจฺจนฺติ อนนุပ္ปตฺตณฺจ อนนฺตฺว โยคกฺเขมံ อนนุปาปนฺนํติ เย
 จ ไช อิมํ ปพฺพชิตฺเตน ชีวิตปริกขารว สมฺมาเนตฺตพฺพา จีวร-
 ปิณฺณทปาทเสณาสณ คิถานปจฺจยเภสชฺชปริกขารว เต กสิเรน สมฺมา-
 คจฺจนฺติ ฯ เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา อิติ ปฏิสณฺณจิตฺตพฺพํ อหํ
 ไช อิมํ ปุคฺคตํ อุปนิสฺสํสา ย วิหรามิ ตตฺส เม อิมํ ปุคฺคตํ
 อุปนิสฺสํสา วิหโรโต อนนฺตฺว จิตฺตา เจว สติ อุปนฺตฺวาติ อตมมทิตตจ
 จิตตัม สมารยิติ อปปริกขัณนา จ อาสว ปปริกขยั คจฺจนฺติ อนนุ-
 ปตฺตณฺจ อนนฺตฺว โยคกฺเขมံ อนนุปาปนฺนํติ เย จ ไช อิมํ
 ปพฺพชิตฺเตน ชีวิตปริกขารว สมฺมาเนตฺตพฺพา จีวร ปิณฺณทปาทเสณาสณ-
 คิถานปจฺจยเภสชฺชปริกขารว เต กสิเรน สมฺมาคจฺจนฺติ น ไช
 ปนํหํ จีวรเหตฺว อการสฺมา อนการียํ ปพฺพชิตฺโต น ปิณฺณทปาทเหตฺว
 น เสณาสณเหตฺว น คิถานปจฺจยเภสชฺชปริกขารเหตฺว อการสฺมา
 อนการียํ ปพฺพชิตฺโต อถ จ ปน เม อิมํ ปุคฺคตํ อุปนิสฺสํสา
 วิหโรโต อนนฺตฺว จิตฺตา เจว สติ อุปนฺตฺวาติ อตมมทิตตจ จิตตัม
 สมารยิติ อปปริกขัณนา จ อาสว ปปริกขยั คจฺจนฺติ อนนุ-
 ปตฺตณฺจ อนนฺตฺว โยคกฺเขมံ อนนุปาปนฺนํติ ฯ เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา สงฺขาบี-
 ติ ปุคฺคโต อนนฺตฺว นิตฺตพฺโพ น ปกฺกมิตฺตพฺพํ ฯ

[๒๔๒] อธิ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อเบตฺตวํ ปุคฺคตํ อุปนิสฺสํสา
 วิหโรติ ตตฺส ตํ ปุคฺคตํ อุปนิสฺสํสา วิหโรโต อนนฺตฺว จิตฺตา เจว

๒๔๒] สัตินาทวคคตัสส วณปคตตตเต ปุคคตูปนิตฺตยปฏเปโท ๒๓๘

สติ อุပ္ปฐาติ อธมาหิตตญ จิตฺตํ สมาริยติ อပ္ปปริกฺขณา จ อาสงฺวา
 ปริกฺขณํ คจฺจนฺติ อนนุပ္ปตฺตตฺตญจ อนฺตคฺคร์ โยคกฺกฺเขมํ อนุปาปฺปนาติ
 เย จ ไช อิมเ ปพฺพชิตฺเตน ชีวิตฺตปริกฺขารว สํมูทฺทาเนตฺตพฺพา
 จีวร ปิณฺณทปาท เสนาสนํ คิถานปจฺจุยภเณชฺชชฺชปริกฺขารว เต อပ္ป-
 กสฺสเเรน สํมูทาคจฺจนฺติ ฯ เตน ภาวเว ภาวชฺชา อิติ ปฏฺฐิตฺตจกฺกิตฺตพฺพ
 อหํ ไช อิมํ ปุคฺคกฺกํ อุนิสฺสํสา ยวิหรามิ ตสฺส เม อิมํ ปุคฺคกฺกํ
 อุนิสฺสํสา วิหโรติ อุนฺนปฏฺฐิตา เจว สติ อุပ္ปฐาติ อธมาหิตตญ
 จิตฺตํ สมาริยติ อပ္ปปริกฺขณา จ อาสงฺวา ปริกฺขณํ คจฺจนฺติ
 อนนุပ္ปตฺตตฺตญจ อนฺตคฺคร์ โยคกฺกฺเขมํ อนุปาปฺปนามิ เย จ ไช
 อิมเ ปพฺพชิตฺเตน ชีวิตฺตปริกฺขารว สํมูทฺทาเนตฺตพฺพา จีวร ปิณฺณทปาท-
 เสนาสนํ คิถานปจฺจุยภเณชฺชชฺชปริกฺขารว เต อပ္ปกสฺสเเรน สํมูท-
 คจฺจนฺตํติ ฯ เตน ภาวเว ภาวชฺชา ยาวชฺชวํปี โส ปุคฺคกฺกโ
 อุนฺนพฺพชิตฺตพฺโพ น ปกฺกมิตฺตพฺพํ อปี สํมูทฺทมาเนนปํติ ฯ

อิทมโวจ ภควา อุตตมนา เต ภิกขุ ภควโต ภาสีติ
อภินนทุนติ ฯ

วณปตฺถสํสฺสํ นินฺนํ ๑

- บ. ปณฺชขมานเนปปีติ อิติ ภิสุตติ ฯ

มรฺฐปฺนิทฺธิกสฺสทฺตํ

[๒๔๓] เอมฺเม สฺสํ เอกํ สมฺมํ ภควา สกฺเกสฺส วิหริตี
กมฺปิถตฺตสฺสํ นิกฺขารามํ ๑ ธถ ไช ภควา ปุพฺพณฺหสมฺมํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจฺจวมาทาย กมฺปิถตฺตํ ปิณฺฑาย ปาวิสี ๑
กมฺปิถตฺตสฺสํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต
เยน มหาวนํ เตนฺอุปสงฺกมิ ทิวาจิหาราย มหาวนํ อชฺโฌคาเหตุวา
เวตฺตตฺตจฺจิกาย มฺมเต ทิวาจิหารํ นิสฺสี ๑ ทณฺฑปาณิปี ไช สกฺโก
ชฺงฆาจิหารํ อนุจฺจกมมาโน อนุจฺจวมาโน เยน มหาวนํ เตนฺอุปสงฺกมิ
มหาวนํ อชฺโฌคาเหตุวา เยน เวตฺตตฺตจฺจิกา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตี สมฺโมทณฺ्हํ กถํ สารานฺ्हํ
วิตฺติสาเรตฺวา ทณฺฑโมลฺลพฺภ เอกมฺนตฺตํ อฏฺฐาสิ ๑ เอกมฺนตฺตํ จิโต
ไช ทณฺฑปาณิ สกฺโก ภควนฺตํ เอตทโวจ กิฉาถํ สมฺโม
กิมกฺขายีตี ๑ ยถาวาถํ ไช อากุโส สเทวเก โตเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสฺสสมณฺพฺรหฺมณฺเฌยา ปชาย สเทวมนุสฺสํ น เกนจิ
โตเก วิคฺคยฺห ติวฺจติ ยถา จ ปน กามะหิ วิสฺสยฺตฺตํ วิหรนฺตํ
ตํ พฺรหฺมณฺ อถถกถิ ฉินฺนกฺกุกฺกจํ ภวากเว วิตฺตณฺ्हํ สณฺเฌา
นานุเสนคฺคิตี เอวํวาถํ ไช อหํ อากุโส เอมกฺขายีตี ๑ เอวํ วุตฺเต
ทณฺฑปาณิ สกฺโก สีสํ โยกมฺเปตฺวา ชิวฺหํ นิตฺตทาเพตฺวา ติวิตฺตา

๒๔๔] สัณหาทวคฺคสฺส มชฺฐบีณจิกสฺส เต ทณฺทปานิปนฺนหา ๒๒๑

นถาฏิกํ นถาฏเฐ อฏฺฐาเปตฺวา ทณฺทโมตฺตพฺภ ปฏฺกามิ ฯ

[๒๔๔] อถ โข ภควา ส่ายณฺหสฺมมํ ปฏิสตฺตานา อฏฺฐจีโต
เยน นิโครธาวาโม เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน
นิสฺสํ ๑ นิสฺสํ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺส อิทํ ๑ ภิกฺขเว
ปฺพุพฺพนฺหสฺมมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจฺจวราทาย กปฺปิตฺตถุํ ปิณฺฑาทาย
ปาวิสฺสํ กปฺปิตฺตถุสฺมิมิ ปิณฺฑาทาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑาปาต-
ปฏิกฺกนฺโต เยน มหาวนํ เตนฺอุปสงฺกมิ ทิวาวิหาราย มหาวนํ
อชฺโฆคาเหตฺวา เวลฺลตฏฺฐิจิกาย มฺหเต ทิวาวิหารํ นิสฺสํ ๑ ทณฺท-
ปานิมี โข ภิกฺขเว สกฺโก ชงฺฆาวิหารํ อนุจฺจนมาโน อนฺวิจฺจมาโน
เยน มหาวนํ เตนฺอุปสงฺกมิ มหาวนํ อชฺโฆคาเหตฺวา เยน
เวลฺลตฏฺฐิจิกาย เยนํ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา มม สทฺธิ
สฺมมอทิ สฺมมอทนียํ กถํ สํวราณญํ วิตฺติสาเรตฺวา ทณฺทโมตฺตพฺภ
เอกมฺนตฺตํ อฏฺฐาสิ ๑ เอกมฺนตฺตํ จีโต โข ภิกฺขเว ทณฺทปานิ
สกฺโก มํ เขตฺตโวจํ กิํ วาที่ สฺมมโน กิมนุชฺชายีติ เอวํ อุตฺเต
อหํ ภิกฺขเว ทณฺทปานิ สกฺกํ เขตฺตโวจํ ยถาวาที่ โข อากุโส
สเทวเก โลเก สมารเก สพฺพรหฺมเก สสฺสสมณพฺพรหฺมณฺนิยา ปชาย
สเทวมนุสฺสํ น เกนจิ โลเก วิคฺคยฺห ติฏฺฐติ ยถา จ ปน
กาเมหิ วิสฺสยฺตฺตํ วิหรนฺตํ ตํ พฺพรหฺมณํ อถกถํ ถินฺนถกฺกจฺจ
ภวามเว วิตฺตคณฺหํ สณฺเณ นานุเสนฺตํติ เอวํ วาที่ โข อหํ
อากุโส เอวมนุชฺชายีติ ๑ เอวํ อุตฺเต ภิกฺขเว ทณฺทปานิ สกฺโก

๒๒๒   สุตตฺถนตปฺปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุลปณฺณาสํ   [๒๔๕

สํ   โอกมฺเปตฺวา ชิวํหํ นิธฺตาเพตฺวา ทิวีสํหํ นตาฏฺกํ นตาฏฺ
อฺฐาเปตฺวา ทณฺทโมตฺตพฺภ ปฏฺกามํติ ฯ

[๒๔๕]   เอมํ วุตฺเต อณฺเฑตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เขตฺทโวจ
กัณฺหาทํ ปน ภาณฺเต ภควา สํเทวเก โถเก สํมารเก สํพฺรหฺมเก
สํสํมณฺพฺราหฺมณียา ปชาย สํเทวมนุสฺสํสา ย น เกณจิ โถเก
วิคฺคยฺห ทิวฺชฺติ กถํ ปน ภาณฺเต กาเมหิ วิสํยุตฺตํ วิหฺรนฺตํ ตํ
พฺราหฺมณํ อถกถํถิ ฉินฺนํกุกฺกุจํ ภวามเว จิตฺตณฺหํ สณฺเฑ
นาณฺเสนํคํติ ฯ ยโตนิทานํ ภิกฺขุ ปฺริสํ ปฺปณฺจสณฺเฑนาสํชฺชา
สํมฺทาจฺรณฺติ เขตฺถ เจ นคฺติ อภินฺนํทิตฺตพฺพํ อภิวํทิตฺตพฺพํ อชฺโฌ-
สิตฺตพฺพํ เอเสวณฺโต วาณํสํยานํ เอเสวณฺโต ปฺริชฺชานํสํยานํ
เอเสวณฺโต ทิวฺชฺชานํสํยานํ เอเสวณฺโต วิจิจฺจํชานํสํยานํ เอเสวณฺโต
มานานํสํยานํ เอเสวณฺโต ภวฺวาคานํสํยานํ เอเสวณฺโต อวิชฺชานํสํยานํ
เอเสวณฺโต ทณฺทาทาน สํตฺถาทาน กถห วิคฺคห วิวาท ตํวํตฺว เปสฺสณฺเฑ-
นํสํวาทานํ เขตฺถเตเต ปาปกา อกฺุสฺสา ชมฺมา อปฺริเสสํ
นิรฺชฺชณฺคํติ ฯ อิทมโวจ ภควา อิทํ วุตฺวาน สฺกโต อฺฐาเยสํ
วิหารํ ปาวสี ฯ

[๒๔๖]   อถ โข เกสํ ภิกฺขุณฺโณ อจิรปฏฺถนตสฺส ภควโต เขตฺทโหสิ
อิทํ โข โน อาวุโส ภควา สํชฺชิตฺเตน อฺทฺทเทสํ อฺทฺททิสิตฺตฺวา วิตฺถาเรน
อคฺคํ อวิภจฺจิตฺวา อฺฐาเยสํ วิหารํ ปวิฏฺโง ยโตนิทานํ ภิกฺขุ
ปฺริสํ ปฺปณฺจสณฺเฑนาสํชฺชา สํมฺทาจฺรณฺติ เขตฺถ เจ นคฺติ อภิ-

๒๔๖] สัณหาทวคฺคสฺส มชฺฌีณทิกสฺส เต สงฺขิตฺเตน อุกฺกเทโส ๒๔๗

นฺนทิตฺตพฺพํ อภิตฺตพฺพํ อชฺฌโณสฺสิตฺตพฺพํ เอเสวณฺโต รากานุสฺยานํ
เอเสวณฺโต ปฏฺธิมานุสฺยานํ เอเสวณฺโต วิจิกฺกฺขณฺุสฺยานํ เอเสวณฺโต
มานานุสฺยานํ เอเสวณฺโต ภวรากานุสฺยานํ เอเสวณฺโต อวิชฺชานุสฺยานํ
เอเสวณฺโต ทนฺนคาทาน สฺสคฺคาทาน กถวิคฺคห วิวาท คุวฺคฺคว เปสฺสณฺณ-
มุตฺตาวาทานํ เอตฺตเตเต ปาปกา อกฺกสฺสา ฐมา อปฺริเสสํ
นิรฺชณฺณคฺคํ โท นุ ไซ อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน อุกฺกเทสฺส
อุทฺทฺธิจฺจสฺส วิคฺคาเรน อคฺคํ อวิกฺคตฺสส วิคฺคาเรน อคฺคํ วิภเชยฺยาติ ฯ
อถ ไซ เตสํ ภิกฺขุณฺ อคฺคทโหสิ อยํ ไซ อายสฺมา มหากจฺจาโน
สฺสคฺค เจว สํวณฺณโต สมนฺภาวโต จ วิณฺณฺณํ สหฺรหมฺจารีนํ
ปโหติ จายสฺมา มหากจฺจาโน อิมสฺส ภควตา สงฺขิตฺเตน
อุทฺทฺเทสฺส อุทฺทฺธิจฺจสฺส วิคฺคาเรน อคฺคํ อวิกฺคตฺสส วิคฺคาเรน
อคฺคํ วิภเชยฺยาติ หนฺน มยฺ เยนายสฺมา มหากจฺจาโน เตนฺอุปสงฺ-
กเมยฺยาม อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺคํ มหากจฺจานํ เอตมคฺคํ ปฏฺธิ-
ปุจฺเจยฺยามาติ ฯ อถ ไซ เต ภิกฺขุ เยนายสฺมา มหากจฺจาโน
เตนฺอุปสงฺกมิตฺว อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา มหากจฺจาเนน สทฺธิ
สฺมโมทิตฺว สมนฺโมทนียํ กถํ สํวณฺณํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺคํ
วิสฺสํ ๑ เอกมนฺคํ นิสินฺนา ไซ เต ภิกฺขุ อายสฺมนฺคํ มหากจฺจานํ
เอตทโวจฺ อิทํ ไซ โน อาวุโส กจฺจาน ภควา สงฺขิตฺเตน
อุทฺทฺเทสฺส อุทฺทฺทิตฺวา วิคฺคาเรน อคฺคํ อวิกฺคิตฺวา อญฺจายาสฺนา วิหารํ
ปวิญฺโง ยโตนิทานํ ภิกฺขุ ปุริสํ ปปณฺจสฺสณฺณาสงฺขา สมนฺทาจฺรณฺติ

๒๔๘] สัณหาทวคฺคตฺถ มรฺยฺยนิทฺตํ วิตุถาเรน นิตฺตํ ๒๒๕

อติสฺสิดวา อเมหฺ เอตมตฺถํ ปฏิปฺพุตฺตํ มณฺเฑน โส หาวุโส
ภควา ชานํ ชานาติ ปสฺสํ ปสฺสตี จกฺขุญฺโต ฌาณญฺโต ชมฺมญฺโต
พฺรหฺมญฺโต วตฺตา ปวตฺตา อตฺถตฺถํ นินฺเนตา อมตฺถํ ทาตา
ชมฺมสํมิ ตถาคโค โส เจว ปเนตฺถํ กาโล อโหสี ยํ
ภควนฺตํเยว เอตมตฺถํ ปฏิปฺพุตฺตํ ยถา โน ภควา พฺยากรเยชฺช
ตถา นํ ชาเรชฺชาภาติ ฯ อทฺทาวุโส กจฺจาม ภควา ชานํ ชานาติ
ปสฺสํ ปสฺสตี จกฺขุญฺโต ฌาณญฺโต ชมฺมญฺโต พฺรหฺมญฺโต วตฺตา
ปวตฺตา อตฺถตฺถํ นินฺเนตา อมตฺถํ ทาตา ชมฺมสํมิ ตถาคโค
โส เจว ปเนตฺถํ กาโล อโหสี ยํ ภควนฺตํเยว เอตมตฺถํ
ปฏิปฺพุตฺตํ ยถา โน ภควา พฺยากรเยชฺช ตถา นํ ชาเรชฺช
ชบีจายสฺมา มหากจฺจาโน ตฺถตฺถ เจว สํวณฺณนิโต สมนฺภาวิโต จ
วิญญฺนํ สพฺรหฺมจารินี ปโหติ จายสฺมา มหากจฺจาโน อิมสฺส
ภควตา สํวชิเตน อุกฺกเทสฺส อุกฺกทฺธิสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ
อวิภคฺคตฺถํ วิตุถาเรน อตฺถํ วิภคฺคํ วิภคฺตายสฺมา มหากจฺจาโน
อภรฺกวิตุถาติ ฯ

[๒๔๙] เตนหาวิโส สุนาถ สํวณฺณํ มนสิทฺโรธ ภาสีสํสํมิติ ฯ
เอวมาวิโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต มหากจฺจาเนสฺส ปจฺจตฺถสฺสํ ฯ
อายสฺมา มหากจฺจาโน เอตทโวจ. ยํ โข โน อวิโส ภควา
สํวชิเตน อุกฺกเทสฺส อุกฺกทฺธิสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ อวิภคฺคิตฺวา อญฺจุจายาสนา
วิหารํ ปวิญฺโซ ยโตนิทานํ ภิกฺขุ ปุริสํ ปปฺพจสฺสณฺนาสงฺขา

๒๔๗] สัทนามทวคฺคตฺถ มชฺฌิณฺณิกตฺถเต วิคฺคทาเรน นิทฺเทโส ๒๒๗

ปณฺณตฺติยา สติ สณฺณปณฺณตฺติ ปณฺณาเปสฺสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ
สณฺณปณฺณตฺติยา สติ วิคฺคกฺกปณฺณตฺติ ปณฺณาเปสฺสตีติ จานเมตฺ
วิชฺชติ วิคฺคกฺกปณฺณตฺติยา สติ ปปฺปจฺสณฺณาสงฺฆาสมฺมาจฺรณ-
ปณฺณตฺติ ปณฺณาเปสฺสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ ฯ โส วตฺตฺวาโส
โสตฺถมฺมิ สติ ตทฺเท สติ... ฯ ขานมฺมิ สติ กนฺเฆ สติ... ฯ
ชิวฺหาเย สติ รเส สติ... ฯ กายมฺมิ สติ โผฏฺฐพฺเพ สติ... ฯ
มนมฺมิ สติ ทมฺเม สติ มโนวิญฺญาเน สติ ผลฺลสฺสปณฺณตฺติ ปณฺณ-
าเปสฺสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ ผลฺลสฺสปณฺณตฺติยา สติ เวทฺหาปณฺณตฺติ
ปณฺณาเปสฺสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ เวทฺหาปณฺณตฺติยา สติ สณฺณ-
ปณฺณตฺติ ปณฺณาเปสฺสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ สณฺณปณฺณตฺติยา
สติ วิคฺคกฺกปณฺณตฺติ ปณฺณาเปสฺสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ วิคฺคก-
กปณฺณตฺติยา สติ ปปฺปจฺสณฺณาสงฺฆาสมฺมาจฺรณปณฺณตฺติ ปณฺณ-
าเปสฺสตีติ จานเมตฺ วิชฺชติ ฯ โส วตฺตฺวาโส จกฺขมฺมิ อสฺติ
รูปे อสฺติ จกฺขวิญฺญาเน อสฺติ ผลฺลสฺสปณฺณตฺติ ปณฺณาเปสฺสตีติ
เนตฺ จานํ วิชฺชติ ผลฺลสฺสปณฺณตฺติยา อสฺติ เวทฺหาปณฺณตฺติ
ปณฺณาเปสฺสตีติ เนตฺ จานํ วิชฺชติ เวทฺหาปณฺณตฺติยา อสฺติ
สณฺณปณฺณตฺติ ปณฺณาเปสฺสตีติ เนตฺ จานํ วิชฺชติ สณฺณ-
ปณฺณตฺติยา อสฺติ วิคฺคกฺกปณฺณตฺติ ปณฺณาเปสฺสตีติ เนตฺ จานํ
วิชฺชติ วิคฺคกฺกปณฺณตฺติยา อสฺติ ปปฺปจฺสณฺณาสงฺฆาสมฺมาจฺรณ-
ปณฺณตฺติ ปณฺณาเปสฺสตีติ เนตฺ จานํ วิชฺชติ ฯ โส วตฺตฺวาโส

តៃគត្ថំ ឧត្តិ ឥតុតេ ឧត្តិ ។ បេ ។ ឆានត្ថំ ឧត្តិ កន្សេ ឧត្តិ...។
 ឱវុហាយ ឧត្តិ រតេ ឧត្តិ...។ កាយត្ថំ ឧត្តិ ឆៃឡុវុវេ ឧត្តិ...។
 មនត្ថំ ឧត្តិ ឆមុមេ ឧត្តិ មណិវិណ្ណោណេ ឧត្តិ ឆត្ថបណ្ណេតុតិ
 បណ្ណោបេស្តត្ថិតិ ញេតំ ទានំ វិធម្មតិ ឆត្ថបណ្ណេតុតិ ឧត្តិ
 វេតនាបណ្ណេតុតិ បណ្ណោបេស្តត្ថិតិ ញេតំ ទានំ វិធម្មតិ វេតនា-
 បណ្ណេតុតិ ឧត្តិ ឥណ្ឌោបណ្ណេតុតិ បណ្ណោបេស្តត្ថិតិ ញេតំ ទានំ
 វិធម្មតិ ឥណ្ឌោបណ្ណេតុតិ ឧត្តិ វិគត្តកបណ្ណេតុតិ បណ្ណោបេស្តត្ថិតិ
 ញេតំ ទានំ វិធម្មតិ វិគត្តកបណ្ណេតុតិ ឧត្តិ បប្បឡាស្តណ្ឌោសង្ខា-
 សមុទានបណ្ណេតុតិ បណ្ណោបេស្តត្ថិតិ ញេតំ ទានំ វិធម្មតិ ។ យំ
 ខៃ ណ ចារុស្ត ភក្ខា សង្ខិតេន ចុត្តេសំ ចុត្តិតិសុត្វា វិគត្តារេន
 ចតុតំ ឧវិកត្តិត្វា ឡុវុវាយាសនា វិហារំ បិណ្ឌុវិ យតិណិកានំ ភិក្ខុ
 បុរិសំ បប្បឡាស្តណ្ឌោសង្ខា សមុទានុតិ ខេតុត ទេ មត្តិ ឧភិណ្ឌុតិ-
 តត្ថិ ។ បេ ។ ខេតុតេតេ បាបកា ឧកុស្តា ឆមុមា ឧបិវេស្តា
 មិធម្មត្ថិតិ ឱមត្ថំ ខៃ ចត្តំ ចារុស្ត ភក្ខា សង្ខិតេន
 ចុត្តេស្តំ ចុត្តិត្វា វិគត្តារេន ចតុតំ ឧវិកត្តិត្វា ខេតុត វិគត្តារេន
 ចតុតំ ចាឆានាមិ ។ ចាក្ខុឆមាណា ទ បណ្ណ តុមេត ចាយសុមណុតៃ
 ភក្ខាបុត្តេយ្យ ចុត្តេស្តិត្វា ខេតុតតុតំ ប្បិប្បុត្តេយ្យាត មតា ណ
 ភក្ខា បុយាតវិចិត្តិ តតា ណ ចាឆេយ្យាតាតិ ។

[២៤៥] ចត ខៃ តេ ភិក្ខុ ចាយសុមណុតៃ មហាកុស្តាស្ត ភាតិកំ
 ឧភិណ្ឌុត្វា ឧភិណ្ឌុត្វា ឡុវុវាយាសនា យេន ភក្ខា តេនុបស្តុកម្ពីសុ

๒๔๕] สัณหาทวคฺคสฺส มรฺยปฺปณฺณิกสฺส เต วิภชิตปฺปฏิจฺจุจฺฉา ๒๔๕

อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เขมมฺหํ นิสฺสํ ๑ เขมมฺหํ
นิสฺสนฺนา โห เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เขตทโวจํ ยํ โห โน ภนฺเต
ภควา สงฺฆิตฺเตน อุกฺกเทสํ อุกฺกทิสิตฺวา วิตุถาเรน อตฺถํ อวิภชิตฺวา
อุฏฺฐายาสฺนา วิหารํ ปวิฏฺฐโง ยโตนิทานํ ภิกฺขุ ปุริสํ ปปฺปญฺจ-
สญฺเฆาสงฺขา สมฺมาจรรนฺติ เขตฺถ เจ นตฺถิ อภินฺนทิตพฺพํ ๑ เป ๑
เขตฺถเตเต ปาปกา อกฺกุสลา ทุมฺมา อปฺริเสสา นิสฺสณฺณคฺคิ ๑ เตสํ
โน ภนฺเต อมฺหากํ อจฺริยภกฺกนฺตสฺส ภควโต เขตทโหสิ อิทํ โห
โน อากุสฺส ภควา สงฺฆิตฺเตน อุกฺกเทสํ อุกฺกทิสิตฺวา วิตุถาเรน อตฺถํ
อวิภชิตฺวา อุฏฺฐายาสฺนา วิหารํ ปวิฏฺฐโง ยโตนิทานํ ภิกฺขุ ปุริสํ
ปปฺปญฺจสญฺเฆาสงฺขา สมฺมาจรรนฺติ เขตฺถ เจ นตฺถิ อภินฺนทิตพฺพํ
อภิวทิตพฺพํ อชฺโฆสิตพฺพํ เอเสวฺนโต ราคานุสฺยานํ เอเสวฺนโต
ปฏฺิฆานุสฺยานํ เอเสวฺนโต ทิฏฺฐานุสฺยานํ เอเสวฺนโต วิจฺจิจฺฉา-
นุสฺยานํ เอเสวฺนโต มานานุสฺยานํ เอเสวฺนโต ภวราคานุสฺยานํ
เอเสวฺนโต อวิชฺชานุสฺยานํ เอเสวฺนโต ทณฺฑาทาทานํ สตุถาทานํ กถ-
วิคฺคหวิวาทคฺคํ ตฺวเปสฺสญฺญมฺภวาทานํ เขตฺถเตเต ปาปกา อกฺกุสลา
ทุมฺมา อปฺริเสสา นิสฺสณฺณคฺคิ โก นุ โห อิมสฺส ภควตา
สงฺฆิตฺเตน อุกฺกเทสสฺส อุกฺกทิสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ อวิภคฺคสฺส
วิตุถาเรน อตฺถํ วิภเชยฺยาติ ๑ เตสํ โน ภนฺเต อมฺหากํ
เขตทโหสิ อยํ โห อายสฺมา มหากจฺจาโน สตุถุ เจว สวณฺณโต
สมฺภาวโต ๑ วิญฺญู นํ สพฺพรหมจาร์วํ ปโหติ จายสฺมา มหา-

๒๕๐] สัณหนาทวคฺคสฺส มรฺขปฺปณฺทิกสฺส เต วิกขิตฺตปฏฺฐปฺปจฺจา ๒๓๓

อิทมโวจ ภควา อตฺตมโน อายสฺมา อานนฺโต ภควโต
ภาสีตํ อภินนุทฺติ ฯ

มรฺขปฺปณฺทิกสฺส ตํ นิฏฺฐิตํ อฏฺฐมํ ฯ

เทวธาวิตกุกสุตฺตํ

[๒๕๑] เขวมฺเม สุตํ เอกํ สมํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริตี
 เขตฺวเน อนาถปฺปิตฺทิกุสฺส อารามे ๑ คตฺว โข ภควา ภิกฺขุ
 อามนฺเตติ ภิกฺขโวลฺลิตํ ๑ ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสํ ๑

[๒๕๒]. ภควา เอกทโวลฺลิตํ ปุพฺพเพว เม ภิกฺขเว สมฺโพชา
 อนภิสํพุทฺธสฺส โพรธมคฺคสฺส สโต เอกทโวลฺลิตํ ยนฺนนาหํ เทวธาวี
 ภควา เทวธาวี ภควา วิตกฺโก วิหเรยฺยนฺติ โส โข อหํ ภิกฺขเว
 โย จายํ กามวิตกฺโก โย จ พฺยาปาทวิตกฺโก โย จ วิหิตฺตวิตกฺโก
 อิมํ เอกํ ภากมกาสํ โย จายํ เนกขมมวิตกฺโก โย จ อพฺยาปาท-
 วิตกฺโก โย จ อวิหิตฺตวิตกฺโก อิมํ ทุตฺติยํ ภากมกาสํ ๑ คตฺส
 มยํ ภิกฺขเว เอวํ อปฺปมคฺคสฺส อาตปฺปิโน ปหิตคฺคสฺส วิหโรโต
 อปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก โส เอวํ ปชานามิ อปฺปนโน โข
 เม อयํ กามวิตกฺโก โส จ โข อคฺคตพฺยาพาทายมฺปี สํวคฺคติ
 ปรรพฺยาพาทายมฺปี สํวคฺคติ อภยพฺยาพาทายมฺปี สํวคฺคติ ปณฺณานิโรชโก
 วิมาตปฺกฺโข อนิพฺพานสํวคฺคินิโก อคฺคตพฺยาพาทาย สํวคฺคตฺตมฺปี
 เม ภิกฺขเว ปฏิสณฺณจิตฺโต อพฺภตฺถํ คจฺฉติ ปรรพฺยาพาทาย
 สํวคฺคตฺตมฺปี เม ภิกฺขเว ปฏิสณฺณจิตฺโต อพฺภตฺถํ คจฺฉติ อภย-
 พฺยาพาทาย สํวคฺคตฺตมฺปี เม ภิกฺขเว ปฏิสณฺณจิตฺโต อพฺภตฺถํ

---

๑ ส. ย. ทวิชาติ ปาไซ ทิสฺสตี ๑

๒๕๒] สัหเนทวคฺคตฺถํ เทวธาวิตถกตฺถเต ฉพฺพิโฆ วิตถโก ๒๓๓

คจฺฉติ ปณฺณานิโรชโก วิฆาตปฏฺธิโก อนิพฺพานสํวตฺตนิโกตฺธิมี
เม ภิกฺขเว ปฏฺฐังญจิกฺขโต อพฺภตฺถํ คจฺฉติ ฯ โส ไซ อหํ
ภิกฺขเว อุปฺปนฺนุปฺปนํ กามวิตถกํ ปชฺชหเมว วิโนทณเมว พฺยนฺตเมว
นํ อกาสิ ฯ ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอวํ อุปฺปมตฺตสฺส อาตามีโน
ปหิตคฺคตฺถํ วิหโรติ อุปฺปชฺชติ พฺยาปาทวิตถโก ฯ เป ฯ อุปฺปชฺชติ
วิหีสํวิตถโก โส เอวํ ปชานามิ อุปฺปนฺโน ไซ เม อयํ
วิหีสํวิตถโก โส จ ไซ อตฺตพฺยาพารายมี สํวตฺตติ ปฺรพฺยา-
พารายมี สํวตฺตติ อุกฺกพฺยาพารายมี สํวตฺตติ ปณฺณานิโรชโก
วิฆาตปฏฺธิโก อนิพฺพานสํวตฺตนิโก อตฺตพฺยาพาราย สํวตฺตตฺถมี
เม ภิกฺขเว ปฏฺฐังญจิกฺขโต อพฺภตฺถํ คจฺฉติ ปฺรพฺยาพาราย
สํวตฺตตฺถมี เม ภิกฺขเว ปฏฺฐังญจิกฺขโต อพฺภตฺถํ คจฺฉติ อุกฺก-
พฺยาพาราย สํวตฺตตฺถมี เม ภิกฺขเว ปฏฺฐังญจิกฺขโต อพฺภตฺถํ คจฺฉติ
ปณฺณานิโรชโก วิฆาตปฏฺธิโก อนิพฺพานสํวตฺตนิโกตฺธิมี เม ภิกฺขเว
ปฏฺฐังญจิกฺขโต อพฺภตฺถํ คจฺฉติ ฯ โส ไซ อหํ ภิกฺขเว อุปฺปนฺนุปฺปนํ
วิหีสํวิตถกํ ปชฺชหเมว วิโนทณเมว พฺยนฺตเมว นํ อกาสิ ฯ
ยณฺเณเทว ภิกฺขเว ภิกฺขุ พหุสมนฺนุวิตถเกติ อนฺนุจิจาเรติ ตถา ตถา
นติ โหติ เจตโส ฯ กามวิตถกํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พหุสมนฺนุวิตถเกติ
อนฺนุจิจาเรติ ปหาสิ แณฐมฺมวิตถกํ กามวิตถกํ พหุสมกาสิ ตสฺส
๑ ส. ย. ปชฺชหาเมว วิโนทณเมว อิติ อิม ปาจา ทิสฺสํนฺติ ฯ
ปชฺชหิเมว วิโนทณเมวาทิ อมฺหากํ ฐจฺจิ ฯ

ตํ กามวิตกฺกกาย จิตฺตํ นมตี ๑ พฺยาปาทวิตกฺกํ เจ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ... ๑ วิหีสํวิตกฺกํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พหุสมนฺนวิตกฺกเกติ อหุ-
 วิจาเรติ ปหาสี อวิหีสํวิตกฺกํ วิหีสํวิตกฺกํ พหุสมกาสี ตสฺส ตํ
 วิหีสํวิตกฺกกาย จิตฺตํ นมตี ๑ เสยฺยถามี ภิกฺขเว วสฺสํ ปจฺฉินเ-
 มาเส สรทสฺสมเย ภิกฺขุสฺสมพาเซ โคปาทโก คาโว รกฺขะเยยฺย โส
 คาโว ตโต ตโต ทณฺฑนเณ ธาโกฏฺฐะเยยฺย ปฏิกอฏฺฐะเยยฺย สฺนนิรูกฺขะเยยฺย
 สฺนนิวาเรยฺย ๑ ตํ กิสฺสํ เหตุ ๑ ปสฺสตี หิ โส ภิกฺขเว โคปาทโก
 ตโตนิทานํ วธฺ วา พนฺธฺ วา ชานํ วา ครหํ วา เอวเมว โห
 อหํ ภิกฺขเว อทุกฺสํ อกฺกุสฺถานํ รมฺมานํ อาทึนํ โอการํ สงฺกิตฺตํ
 กฺกุสฺถานํ รมฺมานํ เนกฺขมฺเม อานิสฺสํ โวทานปฏฺฐํ ตสฺส มยฺหิ
 ภิกฺขเว เอวํ อปฺปมคฺคตสฺส ธาตามีโน ปหิตคฺคตสฺส วิหโรโต อฺปฺปชฺชติ
 เนกฺขมฺมวิตกฺโก โส เอวํ ปชานามิ อฺปฺปนฺโน โห เม อຍ
 เนกฺขมฺมวิตกฺโก โส จ โห เณว อตฺตพฺยาพารายํ สํวคฺคตี น
 พรพฺยาพารายํ สํวคฺคตี น อฺภยพฺยาพารายํ สํวคฺคตี ปณฺเณ-
 วุทฺธมฺปิโก อวิฆาตปฏฺฐโก นิพฺพานสํวคฺคตีโก รตฺติญฺเจมี นํ ภิกฺขเว
 อหฺวิตกฺกเกยฺยํ อหฺวิจาเรยฺยํ เณว ตโตนิทานํ ภายํ สมนฺุปสฺสํ ๑
 ทิวสฺสญฺเจมี นํ ภิกฺขเว อหฺวิตกฺกเกยฺยํ อหฺวิจาเรยฺยํ เณว ตโตนิทานํ
 ภายํ สมนฺุปสฺสํ ๑ รตฺติทิวสฺสญฺเจมี นํ ภิกฺขเว อหฺวิตกฺกเกยฺยํ
 อหฺวิจาเรยฺยํ เณว ตโตนิทานํ ภายํ สมนฺุปสฺสํ ๑ อมฺิ จ โห เม
 อติจิรํ อหฺวิตกฺกกายโต อหฺวิจารยโต กาโย กิตฺตเมยฺย กาเย กิตฺตุนเต

๒๕๒] สัณหาทวคฺคตฺส เทวชาวิตถกตฺส เต นพฺพิโช วิตถโก ๒๓๕

จิตฺตํ โอหณฺณเยยฺยํ โอหเต จิตฺเต อารา จิตฺตํ สมาริมฺหาติ โส
โห อหํ ภิกฺขเว อชฺฌตฺตเมว จิตฺตํ สณฺุเปมิ สนนฺิสีเทมิ เอโกทํ
กโรมิ สมารทหามิ ตํ กิสุสฺส เหตุ มา เม จิตฺตํ อุกฺขจฺฐิตํ ๑
ตฺสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอวํ อปฺปมตฺตตฺสฺส อาตานิโน ปหิตตฺตตฺสฺส
วิหโรโต อปฺปชฺชติ อพฺยาปาทวิตถโก ๑ เป ๑ อปฺปชฺชติ อวิหิสา-
วิตถโก โส เอวํ ปชานาติ อปฺปนฺโน โห เม อยฺม อวิหิสา-
วิตถโก โส จ โห เนว อตฺตพฺยาพาทาย สํวตฺตติ น พรพฺยาพาทาย
สํวตฺตติ น อุกฺกพฺยาพาทาย สํวตฺตติ ปณฺณวาทุคฺคมิโก อวิฆาตปฏฺธิโก
นิพฺพานสํวตฺตนิโก รตฺติณฺเจปํ นํ ภิกฺขเว อนฺุวิตถเกยฺยํ อนฺุจิจาเรยฺยํ
เนว ตโตนิทานํ ภายํ สมนุสฺสํสามิ ๑ ทิวสฺสเจปํ นํ ภิกฺขเว อนฺุ-
วิตถเกยฺยํ อนฺุจิจาเรยฺยํ เนว ตโตนิทานํ ภายํ สมนุสฺสํสามิ ๑
รตฺติณฺทิวสฺสเจปํ นํ ภิกฺขเว อนฺุวิตถเกยฺยํ อนฺุจิจาเรยฺยํ เนว ตโตนิทานํ
ภายํ สมนุสฺสํสามิ ๑ อปฺปิ จ โห เม อติจิวํ อนฺุวิตถกฺกยโต อนฺุจิจาวรยโต
กาโย กิถเมยฺย กายเ กิถนฺเต จิตฺตํ โอหณฺณเยยฺยํ โอหเต
จิตฺเต อารา จิตฺตํ สมาริมฺหาติ โส โห อหํ ภิกฺขเว อชฺฌตฺตเมว
จิตฺตํ สณฺุเปมิ สนนฺิสีเทมิ เอโกทํ กโรมิ สมารทหามิ ตํ กิสุสฺส
เหตุ มา เม จิตฺตํ อุกฺขจฺฐิตํ ๑ ยณฺณเทว ภิกฺขเว ภิกฺขุ
พหุตฺตมนฺุวิตถเกติ อนฺุจิจาเรติ ตถา ตถา นติ โหติ เจตโส ๑
เนกขมฺมวิตถกํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พหุตฺตมนฺุวิตถเกติ อนฺุจิจาเรติ

๑ สั. ย. อหณณเยย ๑ ๒ สั. ย. อหณณิ ๑

ปหาสี กามวิตกฺกํ เนกขมฺมวิตกฺกํ พหุตมกาสี ตสฺสํ ตํ เนกขมฺม-
 วิตกฺกกาย จิตฺตํ นมตี ฯ อพฺยาปาทวิตกฺกํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ... ฯ
 อวิหีสํวิตกฺกํ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พหุตมฺมวิตกฺกเกติ อนฺวิจฺจาเรติ ปหาสี
 วิหีสํวิตกฺกํ อวิหีสํวิตกฺกํ พหุตมกาสี ตสฺสํ ตํ อวิหีสํวิตกฺกกาย
 จิตฺตํ นมตี ฯ เสยฺยถาปึ ภิกฺขเว คิมุหฺนํ ปจฺฉินฺเน มาเส สํพพสฺสเสสฺสุ
 คามนตสฺสมภาเวสฺสุ โคปาทโก คาโว รกฺขเขยฺย ตสฺสํ รกฺขมฺมตคตสฺส
 วา อพฺโปกาสคตสฺส วา สติกรณียเมว โหติ เอตา คาโวติ
 เอวเมว โช ภิกฺขเว สติกรณียเมว อโหสี เอเต ชมฺมาติ ฯ

[๒๕๓] อารทฺธํ โช ปน เม ภิกฺขเว วิริยํ อโหสี อสฺสจฺฉนํ
 อปฺปญฺจิตา สติ อปฺปมมฺมญฺจา ปสฺสสทฺโช กาโย อสฺสารทฺโช สํมาหิตํ
 จิตฺตํ เขตฺตํ โส โช อหํ ภิกฺขเว วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ
 อกฺขฺสเถหิ ชมฺเมหิ สํวิตกฺกํ สํวิจารํ วิเวกขํ ปิติสฺสํ ปจฺฉินํ ฌานํ
 อปฺปสํมฺปชฺช วิหาสี ฯ วิตกฺกวิจฺจารานํ วูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สํมฺปสาทนํ
 เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจารํ สํมาชิขํ ปิติสฺสํ ทฺติยํ ฌานํ
 ฯ เป ฯ ตติยํ ฌานํ... ฯ จตฺตํ ฌานํ อปฺปสํมฺปชฺช วิหาสี ฯ
 โส เอวํ สํมาหิตเต จิตฺเต ปริสฺสทฺเต ปริโยทาเต ชนฺนํคณฺเ วิคฺคฺ-
 ปกฺกิตเตเส มุทฺตญฺเต กมฺมณฺเ จิตฺเต อาเนญฺชปฺปคฺเต ปุพฺเพนิวาสา-
 นุสฺสํติภาณาย จิตฺตํ อภินฺนุหฺนาเมสฺมิ โส อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ
 อนุสฺสรัามิ เสยฺยถักํ เขกมฺมึ ชาตึ เทวํ ชชาติโย ฯ เป ฯ
 อิติ สํการํ สยฺยทฺสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรัามิ ฯ อยํ

โฆ เม ภิกฺขเว รตฺติยา ปจฺเจ ยามे ปจฺมา วิชฺชา อธิคฺคา
 อวิชฺชา วิหิตา วิชฺชา อุปปนฺนา ตโม วิหิตो อาโตโก อุปปนฺโน
 ยถาคํ อุปปมคฺคตฺถ อตตปิโน ปหิตคฺคตฺถ วิหโรโต ฯ โส
 เอวํ สฺมาหิตเต จิตฺเต ปริสุทฺธเช ปริโยทาทเต อนงฺกเถ วิคฺคูปกฺกิตฺเต
 มุทฺฎเต กมฺมณิเย จิตฺเต อาเนญชฺสปคฺคเต สํคฺคานํ จุตฺตปาทฉาณาย
 จิตฺตํ อภินินฺนาเมตฺถิ โส ทิพฺเพเน จกฺขฺนา วิสุทฺธเชน อติกกฺกนฺต-
 มานุสฺสเถน สํคฺคเต ปสฺสํสามิ จจฺมานเณ อุปปชฺชมาเน ฯ เป ฯ อิม
 วต โภโกโต สํคฺคตา กายกฺขจฺจเรณ สมนฺนาคตา ฯ เป ฯ อิติ ทิพฺเพเน
 จกฺขฺนา วิสุทฺธเชน อติกกฺกนฺตมานุสฺสเถน สํคฺคเต ปสฺสํสามิ จจฺมานเณ
 อุปปชฺชมาเน ทึเน ปณฺเฑเต สํวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สํคฺคเต ทคฺคเต
 ยถากมฺมูปคฺเต สํคฺคเต ปชานามิ ฯ อयํ โฆ เม ภิกฺขเว รตฺติยา
 มชฺฌิเม ยามे ทฺติยา วิชฺชา อธิคฺคา อวิชฺชา วิหิตา วิชฺชา
 อุปปนฺนา ตโม วิหิตो อาโตโก อุปปนฺโน ยถาคํ อุปปมคฺคตฺถ
 อตตปิโน ปหิตคฺคตฺถ วิหโรโต ฯ โส เอวํ สฺมาหิตเต จิตฺเต
 ปริสุทฺธเช ปริโยทาทเต อนงฺกเถ วิคฺคูปกฺกิตฺเต มุทฺฎเต กมฺมณิเย
 จิตฺเต อาเนญชฺสปคฺคเต อาสวณํ ชยฉาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมตฺถิ
 โส อิทํ ทกฺกขณฺติ ยถากฺกตํ อพฺพณฺณวาสํ อयํ ทกฺกขณฺสํมุตฺโต
 ยถากฺกตํ อพฺพณฺณวาสํ อยํ ทกฺกขณฺนิโรโรติ ยถากฺกตํ อพฺพณฺณวาสํ อยํ
 ทกฺกขณฺนิโรชคามินํ ปฏิปทาคิ ยถากฺกตํ อพฺพณฺณวาสํ อิม อาสวาคิ
 ยถากฺกตํ อพฺพณฺณวาสํ อยํ อาสวณฺสํมุตฺโต ยถากฺกตํ อพฺพณฺณวาสํ

อภัย อาสวณโรโรติ ยถาภูตํ อพุกณณาสี อภัย อาสวณโรโรคามินี
 ปฏิปทาติ ยถาภูตํ อพุกณณาสี คสฺส เม เขวํ ชานโต เขวํ
 ปสฺสโต กามาตวามี จิตฺตํ วิมฺจุจิจฺจ กวาตวามี จิตฺตํ วิมฺจุจิจฺจ
 อวิชฺชาตวามี จิตฺตํ วิมฺจุจิจฺจ วิมุตฺตมฺหิ วิมุตฺตมิตฺติ ฌานํ
 อโหสิ ธีณา ชาติ วุสฺสํ พุทฺธมจฺริยํ กตํ ภรณียํ นวปรี
 อิตฺตคฺคตยาติ อพุกณณาสี ฯ อภัย โห เม ภิกฺขเว รตฺติยา
 ปจฺฉิเม ยามे คตฺติยา วิชฺชา อธิคฺคา อวิชฺชา วิหิตา วิชฺชา
 อุมฺปนฺนา ตโม วิหโต อาโตโก อุมฺปนฺโน ยถาตํ อุมฺปมตฺตสฺส
 อาตามีโน ปหิตตฺตสฺส วิหโรติ ฯ

[๒๕๔] เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อรณฺเณ ปวเน มหนฺตํ นิมนฺ
 ปถุตฺตํ ตเมณฺ มหา มิคฺสงฺໄໝ อุมฺนิสฺสํสา ย วิหเรยฺย คสฺส
 โกจิเทว ปุริสํ อุมฺปชฺเชยฺย อนตฺตกาโม อหิตกาโม อโยคกฺเขม
 กาโม โส ยฺวาสฺส มคฺโค เขโม โสวตฺติโก ปิตฺติคฺมนฺໄໝ ตํ
 มคฺคํ ปิตฺเทยฺย วิวเรยฺย กุมฺมคฺคํ โอตฺเทยฺย โอกจํ สเปยฺย
 โอกจาริกํ เหวณฺหิ โส ภิกฺขเว มหา มิคฺสงฺໄໝ อปฺเรน สฺมเยน
 อนยพฺยสฺนํ ตนฺตํ อาปชฺเชยฺย ฯ คสฺสฺสฺว โห ปน ภิกฺขเว มหโต
 มิคฺสงฺໄໝสฺส โกจิเทว ปุริสํ อุมฺปชฺเชยฺย อนตฺตกาโม อหิตกาโม
 อโยคกฺเขมกาโม โส ยฺวาสฺส มคฺโค เขโม โสวตฺติโก ปิตฺติคฺมนฺໄໝ
 ตํ มคฺคํ วิวเรยฺย ปิตฺเทยฺย กุมฺมคฺคํ โอตฺเทยฺย โอกจํ
 นาเสยฺย โอกจาริกํ เหวณฺหิ โส ภิกฺขเว มหา มิคฺสงฺໄໝ อปฺเรน

๒๕๕] สัณหาทถกคฺคสฺส เทวธาวิตถกคฺคสฺส เต อวสํณานุสํสาณํ ๒๓๘

สํมเยน วุฑฺฒิ วิรูหํ ติ เวปฺปตํ อปชฺเชยฺย ฯ อุปมา โห เม
อํ ภิภฺชเว กตา อตฺตคฺคสฺส วิญฺญาปนาย ฯ อญฺเญเวตฺถ อตฺถโก
มหนฺตํ นิมนฺ ปรตฺตถนฺติ โห ภิภฺชเว กามานเมตํ อธิวณฺ ๑
มहा มิคฺคํ โหติ โห ภิภฺชเว สตฺตทานเมตํ อธิวณฺ ๑ ปุริโส
อนตฺตกาโม อหิตกาโม อโยคกฺเขมกาโมติ โห ภิภฺชเว มารสฺสํ
ปาปํ โหติ อธิวณฺ ๑ กุมฺมคฺโคติ โห ภิภฺชเว อญฺจํ กิณฺทํ
มิจฺจามคฺคสฺส อธิวณฺ ๑ เสยฺยถํ มิจฺจาทิฏฺฐิยา มิจฺจาสํกปฺปสฺส
มิจฺจาวาจาย มิจฺจากมฺมมฺหตฺสฺส มิจฺจาทาชีวสฺส มิจฺจาวายามสฺส
มิจฺจาสติยา มิจฺจาสมาธิสฺส ๑ โยจโรติ โห ภิภฺชเว นนฺทิวาตฺตํ
อธิวณฺ ๑ โยจวาริกาติ โห ภิภฺชเว อวิชฺชาเยตํ อธิวณฺ ๑ ปุริโส
อตฺตกาโม หิตกาโม โยคกฺเขมกาโมติ โห ภิภฺชเว ตถาคตฺสํ
อธิวณฺ ๑ อรโหโต สํมาสํมพุทฺธสฺส ๑ มคฺโค เขโม โสวตฺถิโก
ปิตฺติคมนฺโหติ โห ภิภฺชเว อริยสฺสํ อญฺจํ กิณฺทํ มคฺคสฺส อธิวณฺ
๑ เสยฺยถํ สํมาทิฏฺฐิยา สํมาสํกปฺปสฺส สํมาวาจาย สํมา
กมฺมมฺหตฺสฺส สํมาทาชีวสฺส สํมาวายามสฺส สํมาสติยา สํมา
สมาธิสฺส ๑

[๒๕๕] อิติ โห ภิภฺชเว วิวโฏ มยา เขโม มคฺโค โสวตฺถิโก
ปิตฺติคมนฺโหติ ปิตฺติโก กุมฺมคฺโค อโหโต โยจโร นาสติ
โยจวาริกา ๑ ยํ ภิภฺชเว สตฺถารว กรณฺยํ สํวทณฺ ๑ ทิเตสนา
อนุกมฺปนฺเต อนุกมฺปํ อุปาทาย กตํ โว ทํ มยา ๑ เอตานิ

២៤០   តុគុតតុបិរុកេ មធុណិមិកាយតុត   មូលបណ្ណនាតកំ   [២៥៥]

ภิกขเว รุกขมุนานิ เขตานิ สญฺญาคารานิ ฌายถ ภิกขเว มา
ปมาทตฺถ มา ปจฺญา วิปฺปยฺสํวโร อหฺวตฺถ ฯ อโย โว อมฺหากํ
อนุสาสนํติ ฯ

อิทธิมโหจร ภาควา อุดมคณา เต ภาควา ภาวโค ภาวโค
อภินนุทนต์ ๑

ពេទ្យាធិក្សត្រស្តុត្ថំ វិជ្ជាជីវំ អរិយំ ។

วิตกภูมิจานสูตร^๑

[๒๕๖] เอวมนเม สุตํ เอกํ สมํ ภควา สาวคฺคิยํ วิหริติ
 เขตฺวเน อนาถปฺปณฺฑิตกฺกสฺส อารามे ๑ ศฺคฺร โห ภควา ภิกฺขุ
 อามนฺเตสึ ภิกฺขุโวลิตี ๑ ภทฺตเคตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสัสสํ ๑

[๒๕๗] ภควา เอตทโวจ อธิจิตฺตมณฺยุตฺเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา
 ปณฺจ นิमितฺตานิ กาเถน กาทํ มนสิกาตพฺพานิ ๑ กตมานิ ปณฺจ ๑
 อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ยํ นิमितฺตํ อากมฺม ยํ นิमितฺตํ มนสิกโรโต
 อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกฺุสฺสา วิตกฺกา ฉนฺทูปฺสณฺหิตานิ โทสุ-
 ปฺสณฺหิตานิ โมหูปฺสณฺหิตานิ เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา ตมฺหา
 นิमितฺตา อณฺเฏ นิमितฺตํ มนสิกาตพฺพํ กุสฺสูปฺสณฺหิตํ ตสฺส ตมฺหา
 นิमितฺตา อณฺเฏ นิमितฺตํ มนสิกโรโต กุสฺสูปฺสณฺหิตํ เอ ปาปกา
 อกฺุสฺสา วิตกฺกา ฉนฺทูปฺสณฺหิตานิ โทสุปฺสณฺหิตานิ โมหูปฺสณฺหิตานิ
 เต ปหฺยณฺติ เต อพฺภทฺถํ คจฺฉณฺติ เคสํ ปหฺนนา อชฺฌตฺตเมว
 จิตฺตํ สันตฺติจฺจติ สันนิสฺสํติ เอโกทิโกติ^๒ สมาริยติ ๑ เสงฺยุถาปี
 ทกฺโข ผลคณฺโฑ วา ผลคณฺทนฺเตวาสํ วา สุตฺตมาย อาณิชา
 โยพาริกํ อาณํ อภินฺทเนยฺย อภินฺทเรยฺย อภินิเวศฺยเยยฺย เอวเมว
 โห ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ยํ นิमितฺตํ อากมฺม ยํ นิमितฺตํ มนสิกโรโต
 อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกฺุสฺสา วิตกฺกา ฉนฺทูปฺสณฺหิตานิ โทสุ-

๑ ส. ย. เอโกทิโหติ ๑

២៤២   ឥតុត្ថនគប្បិវរោ មធុធិមនិកាយត្ថំ ធូត្ថបណ្ណាសំកំ   [២៥៧

បឋង្គិកាប្បិ មៃហ្មឋង្គិកាប្បិ ពេន វិកុឌវេ វិកុឌុរា គម្មហា និមិត្តតា
ចល្លំ និមិត្តំ មនសិកាត្ថុវិ កុត្តបឋង្គិកាប្បិ គត្ថំ គម្មហា និមិត្តតា
ចល្លំ និមិត្តំ មនសិកាវិគោ កុត្តបឋង្គិកាប្បិ មេ បាបកា ឧកុត្តា
វិគកា ធម្មបឋង្គិកាប្បិ តិស្ថបឋង្គិកាប្បិ មៃហ្មឋង្គិកាប្បិ ពេ
បឋីយន្តិ ពេ ឧប្បត្តិ គុណន្តិ គេតំ បរាណា ឧធម្មត្ថុតេវ ជិតុំ
ស្មតិវុទ្ធិតិ ស្មនិស្សតិ ខេតិកិកាតិ សមាធិតិ ។

[២៥៧] គត្ថំ ទេ វិកុឌវេ វិកុឌុរា គម្មហា និមិត្តតា ចល្លំ
និមិត្តំ មនសិកាវិគោ កុត្តបឋង្គិកាប្បិ ឧប្បធម្មតេវ បាបកា ឧកុត្តា
វិគកា ធម្មបឋង្គិកាប្បិ តិស្ថបឋង្គិកាប្បិ មៃហ្មឋង្គិកាប្បិ ពេ
វិកុឌវេ វិកុឌុរា គេតំ វិគកានំ ខាត្ថន្ធ ឧប្បវិកុឌត្ថុវិ ធិតិប្បិមេ
វិគកា ឧកុត្តា ធិតិប្បិមេ វិគកា សាវធម្មា ធិតិប្បិមេ វិគកា
តុក្កវិបាកាតិ ។ គត្ថំ គេតំ វិគកានំ ខាត្ថន្ធ ឧប្បវិកុឌត្ថុ
មេ បាបកា ឧកុត្តា វិគកា ធម្មបឋង្គិកាប្បិ តិស្ថបឋង្គិកាប្បិ
មៃហ្មឋង្គិកាប្បិ ពេ បឋីយន្តិ ពេ ឧប្បត្តិ គុណន្តិ គេតំ
បរាណា ឧធម្មត្ថុតេវ ជិតុំ ស្មតិវុទ្ធិតិ ស្មនិស្សតិ ខេតិកិកាតិ
សមាធិតិ ។ ធម្មតាប្បិ វិកុឌវេ ធិតុំ វា បុរិសំ វា តត្ថវិ
យុវា មនុស្សកម្មាតិកា ឧត្តិកុណបេន វា កុក្ករកុណបេន វា មនុស្ស-
កុណបេន វា កុណេ ខាត្ថុកេនី ឧធម្មិយេយ្យ អរាមេយ្យ ឱកុណេយ្យ
ខេតេវ ឧ វិកុឌវេ គត្ថំ ទេ វិកុឌុរា គម្មហា និមិត្តតា ចល្លំ

១ ធី. ខាត្ថុតេន ។

๒๕๘] สัณหาทวคฺคสฺส วิตถกฺกสฺสชานสฺสคฺเต ตติยํ นิमितฺตํ ๒๕๙

นิमितฺตํ มนสิกาโรโต กุสฺสอุปฺสณฺหิตํ อุปฺปชฺชนฺเตว ปาปกา อกุสฺสตา
วิตถกา ฉนฺทอุปฺสณฺหิตาบี โทสฺสอุปฺสณฺหิตาบี โมหอุปฺสณฺหิตาบี เตน
ภิกฺขเว ภิกฺขุณา เตสํ วิตถกานํ อาทันโถ อุปฺปวิภฺชิตพฺโพ อิติปิเม
วิตถกา อกุสฺสตา อิติปิเม วิตถกา สํวชฺชา อิติปิเม วิตถกา
ทฺถกฺขวิปาภาติ ฯ ตสฺส เตสํ วิตถกานํ อาทันวํ อุปฺปวิภฺชโต เป
ปาปกา อกุสฺสตา วิตถกา ฉนฺทอุปฺสณฺหิตาบี โทสฺสอุปฺสณฺหิตาบี โมห-
อุปฺสณฺหิตาบี เต ปหฺยณฺติ เต อพฺภคฺคํ คจฺจนฺติ เตสํ ปหํนา
อชฺฉตฺตเมว จิตฺตํ สันติขุจฺติ สันนีสํหติ เอโกทิกโกติ สํมาชิยติ ฯ

[๒๕๙] ตสฺส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เตสํ วิตถกานํ อาทันวํ
อุปฺปวิภฺชโต อุปฺปชฺชนฺเตว ปาปกา อกุสฺสตา วิตถกา ฉนฺท-
อุปฺสณฺหิตาบี โทสฺสอุปฺสณฺหิตาบี โมหอุปฺสณฺหิตาบี เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา
เตสํ วิตถกานํ อสฺติอมนสิกาโร อาปชฺชิตพฺโพ ตสฺส เตสํ
วิตถกานํ อสฺติอมนสิกาโร อาปชฺชโต เป ปาปกา อกุสฺสตา วิตถกา
ฉนฺทอุปฺสณฺหิตาบี โทสฺสอุปฺสณฺหิตาบี โมหอุปฺสณฺหิตาบี เต ปหฺยณฺติ
เต อพฺภคฺคํ คจฺจนฺติ เตสํ ปหํนา อชฺฉตฺตเมว จิตฺตํ สันติขุจฺติ
สันนีสํหติ เอโกทิกโกติ สํมาชิยติ ฯ เสยฺยถาบี ภิกฺขเว จกฺขมา
ปฺปวิโส อาปาลกตํ รุปํ อทฺถสฺสณกาโม อสฺส โส นิมนฺนิตฺเตยฺย
วา อณฺเณน วา อปฺปิโตเกยฺย เอวเมว โห ภิกฺขเว ตสฺส เจ
ภิกฺขุโน เตสํ วิตถกานํ อาทันวํ อุปฺปวิภฺชโต อุปฺปชฺชนฺเตว ปาปกา
อกุสฺสตา วิตถกา ฉนฺทอุปฺสณฺหิตาบี ฯ เป ฯ เอโกทิกโกติ สํมาชิยติ ฯ

[๒๖๐] คตฺถ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เตสํ วิตฺตูกานํ อสฺติ-
 อมณสฺสการํ อปาปฺชไต อูปฺปชฺชนฺเตว ปาปกา อกฺขฺสตา วิตฺตูกา
 ฉนฺทูปฺสณฺหิตาบี โทสฺสูปฺสณฺหิตาบี โมหูปฺสณฺหิตาบี เตน ภิกฺขเว
 ภิกฺขุณา เตสํ วิตฺตูกานํ วิตฺตูกตฺถวาทสฺสจฺฉานํ มนสฺสิกาตพฺพิ คตฺถ
 เตสํ วิตฺตูกานํ วิตฺตูกตฺถวาทสฺสจฺฉานํ มนสฺสิกโรโต เป ปาปกา
 อกฺขฺสตา วิตฺตูกา ฉนฺทูปฺสณฺหิตาบี โทสฺสูปฺสณฺหิตาบี โมหูปฺสณฺหิตาบี
 เต ปหฺยณฺติ เต อพฺภตฺถํ คจฺจนฺติ เตสํ ปทานา อชฺฌตฺตเมว
 จิตฺตํ สํสทิฏฺฐจฺจิ สํนิสฺสํทติ เอโกทฺธิโกติ สมาริยติ ฯ เสงฺยุถาบี
 ภิกฺขเว ปุริสํ สํฆํ คจฺเฉยฺย คตฺถ เอวมสฺส กิณฺहुโฆ อหํ
 สํฆํ คจฺฉามิ ยนฺนุนาหํ สนิกํ คจฺเฉยฺยณฺติ โส สนิกํ คจฺเฉยฺย ฯ
 คตฺถ เอวมสฺส กิณฺहुโฆ อหํ สนิกํ คจฺฉามิ ยนฺนุนาหํ ติฏฺฐเจยฺยณฺติ
 โส ติฏฺฐเจยฺย ฯ คตฺถ เอวมสฺส กิณฺहुโฆ อหํ จีโต ยนฺนุนาหํ
 นิสฺสํเทยฺยณฺติ โส นิสฺสํเทยฺย ฯ คตฺถ เอวมสฺส กิณฺहुโฆ อหํ
 นิสฺสินโน ยนฺนุนาหํ นิปฺชเชยฺยณฺติ โส นิปฺชเชยฺย ฯ เอวณฺติ โส
 ภิกฺขเว ปุริสํ โอพาริกํ โอพาริกํ อิริยาปถํ อภินิสฺสํชเชตฺวา^๑ สฺจุมฺ
 สฺจุมฺ อิริยาปถํ กปฺเปยฺย เอวเมว โฆ ภิกฺขเว คตฺถ เจ ภิกฺขุโน
 เตสํ วิตฺตูกานํ วิตฺตูกตฺถวาทสฺสจฺฉานํ มนสฺสิกโรโต อูปฺปชฺชนฺเตว
 ปาปกา อกฺขฺสตา วิตฺตูกา ฉนฺทูปฺสณฺหิตาบี ฯ เป ฯ เอโกทฺธิโกติ
 สมาริยติ ฯ

---

๑ ส. ย. อภินิวชเชตฺวา ฯ

๒๖๓] สัณหาทวคฺคสฺส วิตถกฺกสณฺเษานสฺสคฺเต ปญฺจํ นิमितฺตํ ๒๔๕

[๒๖๓] ตสฺส เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เคสฺมี วิตถกฺกานํ วิตถก-
สงฺขารสณฺเษานํ มนสิกโรโต อุปฺปชฺชเนเตว ปาปกา อกฺุสฺสา วิตถกกา
ณฺหุปฺสณฺหิตาบี โทสฺสปฺสณฺหิตาบี โมหุปฺสณฺหิตาบี เตน ภิกฺขเว
ภิกฺขุณา ทนฺเตภิ ทนฺตมาชาย ชิวฺหาय ตาถุํ อารฺหฺจ เจตฺถา จิตฺตํ
อภินิฺคฺคณฺเหิตพฺพํ อภินิฺปฺเปตพฺพํ อภิสฺสนฺตาเปตพฺพํ ตสฺส ทนฺเตภิ
ทนฺตมาชาย ชิวฺหาय ตาถุํ อารฺหฺจ เจตฺถา จิตฺตํ อภินิฺคฺคณฺเหโต
อภินิฺปฺเปยโต อภิสฺสนฺตาปยโต เอ ปาปกา อกฺุสฺสา วิตถกกา
ณฺหุปฺสณฺหิตาบี โทสฺสปฺสณฺหิตาบี โมหุปฺสณฺหิตาบี เต ปหฺยเนติ
เต อพฺภคฺคํ คจฺจนฺติ เคสฺ ปหฺนา อชฺฌมคฺคเมว จิตฺตํ สฺนฺติยฺยจฺติ
สฺนฺนํสฺสจฺติ เอโกทิโกติ สฺมารยฺติ ฯ เสงฺยณานิ ภิกฺขเว พทฺวา
ปฺริโส ทฺวพฺพตฺตํ ปฺริสํ สฺสํ วา คเต วา ชนฺเช วา คเหตุวํ
อภินิฺคฺคณฺเหยย อภินิฺปฺเปยฺย อภิสฺสนฺตาเปยฺย เอวเมว โช ภิกฺขเว
ตสฺส เจ ภิกฺขุโน เคสฺ วิตถกฺกานํ วิตถกฺกสงฺขารสณฺเษานํ มนสิ-
กโรโต อุปฺปชฺชเนเตว ปาปกา อกฺุสฺสา วิตถกกา ณฺหุปฺสณฺหิตาบี
โทสฺสปฺสณฺหิตาบี โมหุปฺสณฺหิตาบี เตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา ทนฺเตภิ
ทนฺตมาชาย ชิวฺหาय ตาถุํ อารฺหฺจ เจตฺถา จิตฺตํ อภินิฺคฺคณฺเหิตพฺพํ
อภินิฺปฺเปตพฺพํ อภิสฺสนฺตาเปตพฺพํ ตสฺส ทนฺเตภิ ทนฺตมาชาย
ชิวฺหาय ตาถุํ อารฺหฺจ เจตฺถา จิตฺตํ อภินิฺคฺคณฺเหโต อภินิฺปฺเปยโต
อภิสฺสนฺตาปยโต เอ ปาปกา อกฺุสฺสา วิตถกกา ณฺหุปฺสณฺหิตาบี

๓ ส. ย. ส.เส คเหตุวา ชนฺเช คเหตุวํติ อิม ปาสา ปญฺญาณนฺติ ฯ

๒๔๖   สุตตุนคปิฏเก มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุตตปณฺณาสกํ   [๒๖๒]

โทสุปฺสณฺหิตาบี โมหุปฺสณฺหิตาบี   เต ปหฺยณฺติ   เต อพฺภคฺคํ
คจฺจนฺติ   เสดํ ปหํนา   อชฺฌตฺตเมว   จิตฺตํ   สํนฺติฏฺฐติ   สํนฺนีสํกฺติ
เอโกทิกฺโกติ   สํมาธิยติ ๑

[๒๖๒] ยโต จ^๑ โช ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ยํ นิमितฺตํ อาคมฺม
ยํ นิमितฺตํ มนสิกโรโค อปฺปชฺชณฺติ ปาปกา อกฺขตา วิตฺถกา
ณฺหุปฺสณฺหิตาบี โทสุปฺสณฺหิตาบี โมหุปฺสณฺหิตาบี   คตฺถสฺส   ตมฺหา
นิमितฺตา   อณฺณํ   นิमितฺตํ   มนสิกโรโค   กุสฺสณฺสณฺหิตํ   เอ   ปาปกา
อกฺขตา   วิตฺถกา   ณฺหุปฺสณฺหิตาบี   โทสุปฺสณฺหิตาบี   โมหุปฺสณฺหิตาบี
เต ปหฺยณฺติ   เต อพฺภคฺคํ   คจฺจนฺติ   เสดํ   ปหํนา   อชฺฌตฺตเมว
จิตฺตํ   สํนฺติฏฺฐติ   สํนฺนีสํกฺติ   เอโกทิกฺโกติ   สํมาธิยติ ๑   เสดํ   วิตฺถกานํ
อาทํนํ   อปฺปปริกฺขโต   เอ   ปาปกา   อกฺขตา   วิตฺถกา   ณฺหุปฺสณฺหิตาบี
โทสุปฺสณฺหิตาบี   โมหุปฺสณฺหิตาบี   เต ปหฺยณฺติ   เต อพฺภคฺคํ
คจฺจนฺติ   เสดํ   ปหํนา   อชฺฌตฺตเมว   จิตฺตํ   สํนฺติฏฺฐติ   สํนฺนีสํกฺติ
เอโกทิกฺโกติ   สํมาธิยติ ๑   เสดํ   วิตฺถกานํ   อตฺติอมนสิการํ   อาปชฺชโต
เอ   ปาปกา   อกฺขตา   วิตฺถกา   ณฺหุปฺสณฺหิตาบี   โทสุปฺสณฺหิตาบี
โมหุปฺสณฺหิตาบี   เต ปหฺยณฺติ   เต อพฺภคฺคํ   คจฺจนฺติ   เสดํ
ปหํนา   อชฺฌตฺตเมว   จิตฺตํ   สํนฺติฏฺฐติ   สํนฺนีสํกฺติ   เอโกทิกฺโกติ
สํมาธิยติ ๑   เสดํ   วิตฺถกานํ   วิตฺถกสํวารสํญฺจํ   มนสิกโรโค
เอ   ปาปกา   อกฺขตา   วิตฺถกา   ณฺหุปฺสณฺหิตาบี   โทสุปฺสณฺหิตาบี

---

๑. ส. ย. อยํ ปาโง นตฺถิ ๑

๒๖๒] สัณหาทวคฺคสฺส วิตถกฺกสฺสจฺฉานสฺส เต วิตถกฺเกสุ วสิตา ๒๔๗

โมหุปฺสณฺหิตาบี เต ปหฺยณฺติ เต อพฺภตฺถํ คจฺจนฺติ เตสํ ปหานา
ขชฺณตฺตเมว จิตฺตํ สณฺติฏฺฐติ สณฺนิสฺสํติ เอโกทิกโกติ สมาริยติ ฯ
ทณฺเฑภิ ทณฺตมาราย ชิวฺหาย ตาตุํ อาหจฺจ เจตสา จิตฺตํ
อภินิฺคฺคณฺเหโต อภินิฺปฺเปยฺโต อภิสฺนฺตฺตปฺยโต ยะ ปาปกา อกฺุสฺสา
วิตถกฺกา ฉนฺทปฺสณฺหิตาบี โทสฺสปฺสณฺหิตาบี โมหุปฺสณฺหิตาบี เต
ปหฺยณฺติ เต อพฺภตฺถํ คจฺจนฺติ เตสํ ปหานา ขชฺณตฺตเมว
จิตฺตํ สณฺติฏฺฐติ สณฺนิสฺสํติ เอโกทิกโกติ สมาริยติ ฯ อยฺมฺ วุจฺจติ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ วสํ วิตถกฺกปริยายปฺเถสุ ยํ วิตถกํ อากงฺขิสฺสํติ
ตํ วิตถกํ วิตถกฺเกสฺสํติ ยํ วิตถกํ นากงฺขิสฺสํติ น ตํ วิตถกํ
วิตถกฺเกสฺสํติ อจฺเจจฺจนิ ตณฺหํ วิวตฺตยิ^๑ สณฺโณชนํ สมนฺมา
มานาภิสฺมยา อนฺตมกาสิ ทฺวฺกฺกสฺสํติ ฯ

อิทมวโจ ภควา อตฺตมนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิคํ
อภินนฺทณฺติ ฯ

วิตถกฺกสฺสจฺฉานสฺสคฺคํ นิฏฺฐิตํ ทสฺมํ ฯ

สัณหาทวคฺคโค ทฺติโย ฯ

คสฺสํทธานํ

จฺวุสฺสํโถมหํสฺวโร มหา จฺวุทฺทกฺกขมฺมรอนฺมานิกสฺสคฺคํ
ขัตฺตปคฺคณฺธิปฺนิฏฺฐิกทฺวิธาวิตถกํ ปณฺจนิมิตฺตคฺคภา ปฺน วคฺโค ฯ

---

๑ ส. บ. วาจตฺตยิ ฯ

โอบมวคโค

กกจปมตฺตํ

[๒๖๓] เอวเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวาเน อนาถมีณฺติกตฺส อารามे ๑ เตน ไช ปน สมเยเน อายสฺมา
โมทียผคฺคฺโน ภิกฺขุณฺ्हิ สทฺธิํ อติเวถํ สํสฺชฺไซ วิหริติ ๑ เอวํ
สํสฺชฺไซ อายสฺมา โมทียผคฺคฺโน ภิกฺขุณฺ्हิ สทฺธิํ วิหริติ ๑ สเจ
โกจิ ภิกฺขุ อายสฺมโต โมทียผคฺคฺนตฺส สมนฺุชา ตาถํ ภิกฺขุณฺ्हิ
อวณฺณํ ภาสติ เตนายสฺมา โมทียผคฺคฺโน กุปฺปีโต อนตฺตมโน
อชิกรณมฺบิ กโรติ ๑ สเจ ปน โกจิ ภิกฺขุ ตาถํ ภิกฺขุณฺ्हิ สมนฺุชา
อายสฺมโต โมทียผคฺคฺนตฺส อวณฺณํ ภาสติ เตน ภิกฺขุณฺ्हิโย กุปฺปีตา
อนตฺตมนา อชิกรณมฺบิ กโรนฺติ ๑ เอวํ สํสฺชฺไซ อายสฺมา โมทีย-
ผคฺคฺโน ภิกฺขุณฺ्हิ สทฺธิํ วิหริติ ๑ อถ ไช อณฺเฏตโร ภิกฺขุ เยน
ภควา เตนุปสงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺ
นิสฺสีทิ ๑ เอกมฺนตฺ นิสฺสินโน ไช โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
อายสฺมา ภาเต โมทียผคฺคฺโน ภิกฺขุณฺ्हิ สทฺธิํ อติเวถํ สํสฺชฺไซ
วิหริติ เอวํ สํสฺชฺไซ ภาเต อายสฺมา โมทียผคฺคฺโน ภิกฺขุณฺ्हิ
สทฺธิํ วิหริติ สเจ โกจิ ภิกฺขุ อายสฺมโต โมทียผคฺคฺนตฺส สมนฺุชา
ตาถํ ภิกฺขุณฺ्हิ อวณฺณํ ภาสติ เตนายสฺมา โมทียผคฺคฺโน กุปฺปีโต

๒๖๔] โยปมมวคคตต กกฎปมตตเต ภิกขุณิสตัญจตา ๒๔๘

อนตตมโน อธิกรณมฺหิ กโรติ ตเจ ปน โกจิ ภิกขุ ตาสံ
ภิกขุณฺณํ สมฺมุมา อายสฺมาโต โมถียผคฺคฺนตฺต อวณฺณํ ภาสติ
เตน ตา ภิกขุณฺนโย กุปฺปิตา อนตตมนา อธิกรณมฺหิ กโรนฺติ เอวํ
ตตัญจโง ภาเต อายสฺมา โมถียผคฺคฺโน ภิกขุณฺนํหิ สทฺธิ วิหรัสติ ฯ

[๒๖๔] อถ โห ภควา อญฺญตรํ ภิกขุ อามนฺเตสิ เอहि
ศฺวํ ภิกขุ มม วจฺเณน โมถียผคฺคฺนํ ภิกขุ อามนฺเตสิ ตตฺถา
คํ อวฺโส โมถียผคฺคฺน อามนฺเตตฺติ ฯ เอวมนฺเตติ โห โส
ภิกขุ ภควโต ปฏิสตฺตฺวา เยนายสฺมา โมถียผคฺคฺโน เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ โมถียผคฺคฺนํ เอตทโวจ ตตฺถา คํ
อวฺโส โมถียผคฺคฺน อามนฺเตตฺติ ฯ เอวมาวฺโสติ โห อายสฺมา
โมถียผคฺคฺโน ตตฺต ภิกขุโน ปฏิสตฺตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีติ ฯ เอกมนฺตํ
นิสฺสินํ โห อายสฺมนฺตํ โมถียผคฺคฺนํ ภควา เอตทโวจ สจฺจํ
กิริยํ ศฺวํ ผคฺคฺน ภิกขุณฺนํหิ สทฺธิ อติเวถํ ตตฺตัญจโง วิหรัสติ เอวํ
ตตัญจโง ศฺวํ ผคฺคฺน ภิกขุณฺนํหิ สทฺธิ วิหรัสติ ตเจ โกจิ ภิกขุ
คฺคฺนํ สมฺมุมา ตาสํ ภิกขุณฺณํ อวณฺณํ ภาสติ เตน ศฺวํ กุปฺปิตา
อนตตมโน อธิกรณมฺหิ กโรติ ตเจ ปน โกจิ ภิกขุณฺณํ สมฺมุมา
คฺคฺนํ อวณฺณํ ภาสติ เตน ตา ภิกขุณฺนโย กุปฺปิตา อนตตมนา
อธิกรณมฺหิ กโรนฺติ เอวํ ตตัญจโง กิริยํ ศฺวํ ผคฺคฺน ภิกขุณฺนํหิ
สทฺธิ วิหรัสติ ฯ เอวํ ภาเต ฯ นนุ ศฺวํ ผคฺคฺน กตฺตฺวา

สทฺฐา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺติ ๑ เอวํ ภนฺเต ๑ น
 ไช เต เตํ ฌกฺขณ ปฏฺฐิรูปํ กุลปฺปตฺตสฺส สทฺฐา อคารสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺตํ ยํ ตฺวํ ภิกฺขุณฺ्हิ สทฺฐิ อคิเวถํ สํสฺสฺสโ
 วิหเรยฺยาสี ๑ ตสฺมาตฺติ ฌกฺขณ ตว ฌเป โภจฺจิ สมฺมุขฺสา ตาสํ
 ภิกฺขุณฺ्हิ อวณฺณํ ภาเสยฺย ตตฺตฺวํ ตฺวํ ฌกฺขณ ยะ เคหสิตา
 ฌนฺทา ยะ เคหสิตา วิตฺถกา เต ปชฺเชยฺยาสี ตตฺตฺวํ ฌกฺขณ
 เอวํ สิกฺขิตพฺพํ น ฌเว เม จิตฺตํ วิปริณฺตํ ภวิสฺสตี น จ
 ปาปํกํ วาจํ นิจฺจนาเรสฺสํสามิ หิตานุกมฺปิ จ วิหริสฺสํสามิ เมตฺตจฺจิตฺโต
 น โทสนฺตโรติ เอวณฺหิ เต ฌกฺขณ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ๑ ตสฺมาตฺติ
 ฌกฺขณ ตว ฌเป โภจฺจิ สมฺมุขฺสา ตาสํ ภิกฺขุณฺ्हิ ปาณินา ปหารํ ทเทยฺย
 เตหฺขุณฺหา ปหารํ ทเทยฺย ทณฺเฑน ปหารํ ทเทยฺย สฺตฺเถน ปหารํ
 ทเทยฺย ตตฺตฺวํ ตฺวํ ฌกฺขณ ยะ เคหสิตา ฌนฺทา ยะ เคหสิตา
 วิตฺถกา เต ปชฺเชยฺยาสี ตตฺตฺวํ เต ฌกฺขณ เอวํ สิกฺขิตพฺพํ
 น ฌเว เม จิตฺตํ วิปริณฺตํ ภวิสฺสตี น จ ปาปํกํ วาจํ นิจฺจนาเรสฺสํสามิ
 หิตานุกมฺปิ จ วิหริสฺสํสามิ เมตฺตจฺจิตฺโต น โทสนฺตโรติ เอวณฺหิ
 เต ฌกฺขณ สิกฺขิตพฺพํ ๑ ตสฺมาตฺติ ฌกฺขณ ตว ฌเป โภจฺจิ สมฺมุขฺสา
 อวณฺณํ ภาเสยฺย ตตฺตฺวํ ตฺวํ ฌกฺขณ ยะ เคหสิตา ฌนฺทา ยะ
 เคหสิตา วิตฺถกา เต ปชฺเชยฺยาสี ตตฺตฺวํ เต ฌกฺขณ เอวํ
 สิกฺขิตพฺพํ น ฌเว เม จิตฺตํ วิปริณฺตํ ภวิสฺสตี น จ ปาปํกํ วาจํ
 นิจฺจนาเรสฺสํสามิ หิตานุกมฺปิ จ วิหริสฺสํสามิ เมตฺตจฺจิตฺโต น โทสนฺตโรติ

เอมหิ เต ผลฺลุน สักกิตฺตพฺพํ ฯ ตสฺมาตฺถิ ผลฺลุน ตว เจมฺ
 โกลิ ปาณินา ปฬารํ ทเทยฺย เตจฺจุทฺถนา ปฬารํ ทเทยฺย ทณฺเฑน
 ปฬารํ ทเทยฺย สักกเถน ปฬารํ ทเทยฺย ตจฺจารมฺมํ คฺวํ ผลฺลุน
 เย เคหสฺสิดา ณฺนทา เย เคหสฺสิดา วิตฺตกฺกา เต ปชฺเชยฺยาสี ตจฺจารมฺมํ
 เต ผลฺลุน เอมํ สักกิตฺตพฺพํ น เจว เม จิตฺตํ วิปริณตํ ภวิสฺสตี
 น จ ปาปิกํ วาจํ นิจฺจาราเรธฺสํมิมิ หิตานุกมฺมํ จ วิหริธฺสํมิมิ
 เมตฺตจจิตฺโต น โทสนฺตโรติ เอมหิ เต ผลฺลุน สักกิตฺตพฺพณฺติ ฯ

[illegible]

ยทิจฺจนํ สาเรยฺยาบี ปรุจฺจาสาเรยฺยาบี เอวเมว โห ภิกฺขเว น
 เม เตสุ ภิกฺขุสุ อนุสาธน์ กรณียา อโหสิ สत्ตปฺปาทกรณียเมว
 ภิกฺขเว เตสุ ภิกฺขุสุ อโหสิ ฯ ตสฺมาคิห ภิกฺขเว ตุมฺहेหี อกฺขตํ
 ปชฺหต กุสฺสเถสุ ขมฺเมสุ อาโยคํ กโรถ เอวฺนฺหิ ตุมฺहेหี อิมํสฺมิ
 ขมฺมวินฺเย วุทฺธมฺหิ วิรูฬฺหิ เวปฺตุตฺถํ อาปชฺชิสฺสสฺส ฯ เสยฺยถาบี ภิกฺขเว
 ความสฺส วา นิคมสฺส วา อวิทฺฐเว มหนฺตํ สาตวณฺํ ตณฺจสฺส
 เขตฺตเนหิ สณฺณนฺนํ ตสฺส โกจิเทว ปฺริโส อปฺปชฺเชยฺย อตฺต-
 กาโม หิตกาโม โยคกฺกเขมกาโม โส ยว ตว สาตตญฺจิโย กุญฺติ-
 โยสสารณฺนิโย ๑ ตว ตจฺเจตฺวา พหิทฺธา นีหเรยฺย อนฺโตวณฺํ สฺโสริตฺถํ
 วิโสเรยฺย ยว ปน ตว สาตตญฺจิโย อชฺชกา สฺชาตา สฺมมา
 ปรีหเรยฺย เอวฺนฺหิ ตํ ภิกฺขเว สาตวณฺํ อปฺเรน สฺมเยน วุทฺธมฺหิ
 วิรูฬฺหิ เวปฺตุตฺถํ อาปชฺเชยฺย เอวเมว โห ภิกฺขเว ตุมฺहेหี อกฺขตํ
 ปชฺหต กุสฺสเถสุ ขมฺเมสุ อาโยคํ กโรถ เอวฺนฺหิ ตุมฺहेหี อิมํสฺมิ
 ขมฺมวินฺเย วุทฺธมฺหิ วิรูฬฺหิ เวปฺตุตฺถํ อาปชฺชต ฯ

[๒๖๖] ภูตปฺพุพฺพ ภิกฺขเว อิมํสฺสาเยว สวาคุณฺธิยา เวเทหิกา นาม
 คหปตานิ อโหสิ ฯ เวเทหิกาย ภิกฺขเว คหปตานียา เอวํ กตฺถยาโน
 กิตฺติสฺสทฺโท อพฺพกุคฺคโต โสธตา เวเทหิกา คหปตานิ นีวตฺตา
 เวเทหิกา คหปตานิ อปฺสณฺตว เวเทหิกา คหปตานิติ ฯ เวเทหิกาย
 โห ปน ภิกฺขเว คหปตานียา กาวี นาม ทาสี อโหสิ ทกฺขา

อนตฺถา สุตฺตวิหิตกมฺมมฺมตา ๑ อถ โช ภิกฺขเว กาฬิยา ทาสิยา
 เอตทโหสี มยฺหํ โช อยฺยาเย เอวํ กถฺยาโน กิตฺติสฺสทฺโท
 อพฺพุคฺคโต โสวธา เวเทหิกา คหปตานํ นีวาตา เวเทหิกา
 คหปตานํ อุปฺปนฺตา เวเทหิกา คหปตานํติ กิณฺณุโช เม อยฺยา
 สฺนตฺตเยว นุ โช อชฺชตฺตํ โกปํ ปาตุกโรติ อุกาหุ อสฺนตฺตํ อุกาหุ
 มยฺหํเปเต กมฺมมฺมตา สุตฺตวิหิตา เยน เม อยฺยา สฺนตฺตเยว อชฺชตฺตํ
 โกปํ น ปาตุกโรติ โน อสฺนตฺตํ ยนฺนุนาหํ อยฺยํ วมฺมเสยฺยนฺติ ๑
 อถ โช ภิกฺขเว กาฬํ ทาสํ ทิวา อญฺจาสํ ๑ อถ โช ภิกฺขเว
 เวเทหิกา คหปตานํ กาฬํ ทาสํ เอตทโวจฺ เห เช กาฬํติ ๑
 กิ อยฺเยติ ๑ กิ เช ทิวา อญฺจาสํติ ๑ น ชฺวชฺเช กิณฺจํติ ๑
 โน วต เร กิณฺจํ ปาปทาสํ^๑ ทิวา อญฺจาสํติ กุปฺปิตา อนคฺคตฺมนา
 ภกฺขมฺมกาฬํ ๑ อถ โช ภิกฺขเว กาฬิยา ทาสิยา เอตทโหสี
 สฺนตฺตเยว เม อยฺยา อชฺชตฺตํ โกปํ น ปาตุกโรติ โน อสฺนตฺตํ
 มยฺหํเปเต กมฺมมฺมตา สุตฺตวิหิตา เยน เม อยฺยา สฺนตฺตเยว อชฺชตฺตํ
 โกปํ น ปาตุกโรติ โน อสฺนตฺตํ ยนฺนุนาหํ ภิยฺโยโส มคฺคตฺยา
 อยฺยํ วมฺมเสยฺยนฺติ ๑ อถ โช ภิกฺขเว กาฬํ ทาสํ ทิวาตฺตเยว
 อญฺจาสํ ๑ อถ โช ภิกฺขเว เวเทหิกา คหปตานํ กาฬํ ทาสํ
 เอตทโวจฺ เห เช กาฬํติ ๑ กิ อยฺเยติ ๑ กิ เช ทิวา
 อญฺจาสํติ ๑ น ชฺวชฺเช กิณฺจํติ ๑ โน วต เร กิณฺจํ ปาปทาสํ

๑ ส. ย. มเยหเต ๑ ๒ ส. ย. ปาปํ ทาสํ ๑ ๓ ส. ย. ภกฺขมฺม

๒๖๗] โอปมมวคฺคสฺสํ กกฺขมสฺสํเต ปณฺญ วจนปถา ๒๕๕

นิวาตนิวาโต โหติ อุปสฺสนฺตฺวสฺสนฺโต โหติ ยาว น อมณาปา
วจนปถา สฺสํนฺติ ยโต จ ไซ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อมณาปา วจนปถา
สฺสํนฺติ อถ ไซ ภิกฺขเว โสวโตติ เวทิตฺตฺว โหติ นิวาโตติ เวทิตฺตฺว
อุปสฺสนฺโตติ เวทิตฺตฺว ๑ นานนํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฺวโจติ วทามิ
โย จีวร ปิณฺฑปาทเสนาสนํ คีตฺถนปจฺจยเภสฺสชฺชปริกฺขารเหตุ สฺวโจ
โหติ โสวจฺจสฺสํ อปชฺชติ ตํ กิสฺสํ เหตุ คณฺหิ โส ภิกฺขเว
จีวร ปิณฺฑปาทเสนาสนํ คีตฺถนปจฺจยเภสฺสชฺชปริกฺขารํ อถภมาโน น
สฺวโจ โหติ น โสวจฺจสฺสํ อปชฺชติ ๑ โย จ ไซ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ รมฺมํเยว สํกฺกโรนฺโต รมฺมํ คฺรูกโรนฺโต รมฺมํ อปจายมาโน
สฺวโจ โหติ โสวจฺจสฺสํ อปชฺชติ ตมํ สฺวโจติ วทามิ ๑
ตสฺมาคิห ภิกฺขเว รมฺมํเยว สํกฺกโรนฺตา รมฺมํ คฺรูกโรนฺตา รมฺมํ
อปจายมานา สฺวจา ภวิสฺสํ โสวจฺจสฺสํ อปชฺชติสฺสํมาติ เอวณฺหิ
โว ภิกฺขเว สิกฺขิตฺตฺว ๑

[๒๖๗] ปณฺจิเม ภิกฺขเว วจนปถา เยหิ โว ปเร วทมานา
วเทยฺยํ กาเถน วา อกาเถน วา ภูเตน วา อภูเตน วา สฺนฺเนน
วา ฌรฺเธน วา อตฺถสฺสณฺหิเตน วา อนตฺถสฺสณฺหิเตน วา เมตฺตจิตฺตฺวา
วา โทสฺสนฺตรา วา ๑ กาเถน วา ภิกฺขเว ปเร วทมานา วเทยฺยํ
อกาเถน วา ภูเตน วา ภิกฺขเว ปเร วทมานา วเทยฺยํ อภูเตน
วา สฺนฺเนน วา ภิกฺขเว ปเร วทมานา วเทยฺยํ ฌรฺเธน วา
อตฺถสฺสณฺหิเตน วา ภิกฺขเว ปเร วทมานา วเทยฺยํ อนตฺถสฺสณฺหิเตน

๒๕๖   สุตตุนคมีฏเฐ มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุตตปณฺณาสกั [๒๖๘

วา เมตฺตจิตฺตา วา ภิกฺขเว ปเร วทมานา วทฺเขยฺยํ โทสฺสนฺตรา
วา ฯ คตฺตวามี โว ภิกฺขเว เขวํ สิกฺขิตพฺพํ น เจว โน จิตฺตํ
วิปริณฺตํ ภวิสฺสตี น จ ปาปิกํ วาจํ นิจฺฉาเรสฺสํ หิตานุกมฺปํ
จ วิหริสฺสํ เมตฺตจิตฺตา น โทสฺสนฺตรา คณฺจ ปุคฺคตํ เมตฺตา-
สฺสทฺเคน เจตฺสา ฌริตฺวา วิหริสฺสํ ตถารมฺมณฺณจ สํพฺพาวนฺตี
โตกํ เมตฺตาสฺสทฺเคน เจตฺสา วิปฺปเตน มหคฺคเตน อปฺปมาเนน
อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ฌริตฺวา วิหริสฺสํมาตี เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว
สิกฺขิตพฺพํ ฯ

[๒๖๘] เสยฺยถามี ภิกฺขเว ปุริโส อากฺขุญฺญ กุทฺทาทปฺปิกํ
อาทาย โส เขวํ วทฺเขยฺย อหํ อิมํ มหาปจฺวี อปจฺวี ภวิสฺสํมตี ฯ
โส ตตฺร ตตฺร ขณฺเญย ตตฺร ตตฺร วิกัเรยฺย ตตฺร ตตฺร โอฏฺฐุญฺญ
ตตฺร ตตฺร โอมุตฺเตยฺย อปจฺวี ภวสี อปจฺวี ภวิสฺสตี ฯ ตํ กิ
มณฺเณถ ภิกฺขเว อมึ นุ โส ปุริโส อิมํ มหาปจฺวี อปจฺวี
กเรยฺยาตี ฯ โน เหตุํ ภนฺเต ตํ ภิสฺส เหตุํ อยฺเมหิ ภนฺเต
มหาปจฺวี คมฺภีรา อปฺปเมยฺยา สํ น สุกฺรา อปจฺวี กาคฺคํ
ยาวเทว จ ปน โส ปุริโส ภิตฺตมสฺส วิชิตฺตสฺส ภากิ อสฺสํมาตี
เอวเมว โห ภิกฺขเว ปณฺจิเม วจนฺปตา เขหิ โว ปเร วทมานา
วทฺเขยฺยํ กาเถน วา อกาเถน วา ภูเตน วา อภูเตน วา สฺสเนฺห
วา ฌรฺเสฺน วา อตฺถสฺสณฺหิเตน วา อนตฺถสฺสณฺหิเตน วา เมตฺตจิตฺตา
วา โทสฺสนฺตรา วา ฯ กาเถน วา ภิกฺขเว ปเร วทมานา วทฺเขยฺยํ

๒๖๘] โอปมมวคฺคสฺส กกฺขมสฺสคฺเต อากาเส รุปเลหูปมา ๒๕๗

อกาเทน วา ภูเตน วา ภิกฺขเว ปเร จทมานา วเทยฺยฺ อภูเตน
วา สฺสเนหฺน วา ภิกฺขเว ปเร จทมานา วเทยฺยฺ ฝรฺสฺเสน วา
อตุลลํหิเตน วา ภิกฺขเว ปเร จทมานา วเทยฺยฺ อนตุลลํหิเตน
วา เมตฺตจิตฺตํ วา ภิกฺขเว ปเร จทมานา วเทยฺยฺ โทสฺสนฺตรา
วา ฯ ตตฺตวํปิ โว ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ น เจว โน จิตฺตํ
วิปริตเต ภวิสฺสตี น จ ปาเปกํ วาจํ นิจุฉาเรสฺสํ หิตานุกมฺปํ
จ วิหริสฺสํ เมตฺตจิตฺตํ น โทสฺสนฺตรา คณฺจ ปุคฺคํ เมตฺตา-
สฺสคฺเตน เจตฺสา ฝริตฺวา วิหริสฺสํ คทาธมฺมณฺเญจ สฺสพฺพาวนฺตํ
โตกํ ปจฺจวิสฺเมน เจตฺสา วิปฺปเสน มหคฺคเตน อปฺปมาเนน อเวเรน
อพฺยาปชฺเฌน ฝริตฺวา วิหริสฺสํมาติ เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว
สิกฺขิตพฺพํ ฯ

[๒๖๘] เสงฺฆณฺฑาปี ภิกฺขเว ปุริโส อากฺขฺเฌยฺยํ ลจฺจํ วา
หตฺถิโก วา นีลํ วา มณฺเฑญฺจํ วา อาทาย โส เอวํ วเทยฺย
อหํ อิมสฺมํ อากาเส รุปานิ ตฺติสฺสํสามิ รุปปาคฺคภาวํ กริสฺสํสามํตี ฯ
คํ กิํ มณฺเฑน ภิกฺขเว อปี นุ โส ปุริโส อิมสฺมํ อากาเส รุปานิ
ตฺติเชยฺย รุปปาคฺคภาวํ กรยฺยาติ ฯ โน เหตุํ ภาณฺเต คํ กิํสฺส
เหตุํ อญฺญหิ ภาณฺเต อากาโส อรูปํ อนิทฺสฺสโน ตตฺถ น
สฺสํวํ รูปํ ตฺติชฺคํ รุปปาคฺคภาวํ กาคฺคํ ยาวเทว จ ปน โส ปุริโส
กิตฺตมตฺสฺสํ วิชฺชาตฺสฺสํ ภาคํ อสฺสํสาติ เอวเมว โส ภิกฺขเว ปณฺณจิเม
วจนฺปถา เยหิ โว ปเร จทมานา วเทยฺยฺ อกาเทน วา อกาเทน

๒๕๘   สุตตฺตบปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณเวสํ   [๒๗๐

วา ๑เป ๑ ตทารมฺมณฺณจ สฺพพาวนฺตํ โถกํ อากาสํสเมเน เจตสา
วิปฺปเตน มหคฺคเตน อปฺปมาเนเน อเวเรเน อพฺยาปชฺฌเนเน ฝริตฺวา
วิหริสฺสํมาติ เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพํ ๑

[๒๗๐] เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปฺริโส อากฺขฺเขยฺย อาทิตุคฺคํ ติณฺณกํ
อาทาย โส เอวํ วเทยฺย อหํ อิมาย อาทิตุคฺคาย ติณฺณกฺกาย
คฺงคํ นทํ สฺนฺตาเปสฺสํมี สฺมฺปรีตาเปสฺสํมีติ ๑ คํ กิํ มณฺเณ
ภิกฺขเว อปี นุ โส ปฺริโส อาทิตุคฺคาย ติณฺณกฺกาย คฺงคํ นทํ
สฺนฺตาเปยฺย สฺมฺปรีตาเปยฺยาคิ ๑ โน เหนํ ภาณฺเต คํ กิํสฺส
เหตุ คฺงคฺคา หิ ภาณฺเต นทํ คมฺภีรฺวา อปฺปเมยฺยา สํ น
สฺกฺรา อาทิตุคฺคาย ติณฺณกฺกาย สฺนฺตาเปคฺคํ สฺมฺปรีตาเปคฺคํ ยาวเทว
จ ปน โส ปฺริโส กิตฺตมสฺสํ วิฆาตสฺสํ ภาเก อสฺสํสาคิ เอวเมว โช
ภิกฺขเว ปณฺณจเเน วจฺนปถา เขหิ โว ปเร วทมาณา วเทยฺยํ กาเตน
วา อกาเตน วา ๑เป ๑ ตทารมฺมณฺณจ สฺพพาวนฺตํ โถกํ คฺงคฺคาสฺเมเน
เจตสา วิปฺปเตน มหคฺคเตน อปฺปมาเนเน อเวเรเน อพฺยาปชฺฌเนเน
ฝริตฺวา วิหริสฺสํมาติ เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพํ ๑

[๒๗๑] เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว วิพารภสฺสฺตา มทฺธิตา สฺมฺมทฺธิตา
สฺมฺปรีมทฺธิตา มุทฺฐกา ตฺฐิตินิํ ฉินฺนสฺสํสฺสฺรา ฉินฺนปพฺภรฺวา อถ ปฺริโส
อากฺขฺเขยฺย กฺขฺจํ วา กสฺสํ วา อาทาย โส เอวํ วเทยฺย อหํ
อิมํ วิพารภสฺสํ มทฺธิคํ สฺมฺมทฺธิคํ สฺมฺปรีมทฺธิคํ มุทฺฐกํ ตฺฐิตินิํ ฉินฺนสฺสํสฺสํ
ฉินฺนปพฺภรํ กฺขฺจเณ วา กสฺสเตน วา สฺรสฺสํ กิริสฺสํมี ภาภรํ

กริสฺสํมิตฺติ ฯ คํ กิํ มณฺเฑน ภิกฺขเว อปฺปี นุ โส ปุริโส อิมํ
 วิหารภสฺสํ มทฺทิตํ สุมทฺทิตํ สุปริมทฺทิตํ มุทฺทํ ตฺวณฺโณ ฉินฺนสฺสสฺสํ
 ฉินฺนปพฺภวํ กญฺเฌน วา กชฺเฌน วา สรฺสํ กรียฺย ภรฺภวํ
 กรียฺยาติ ฯ โน เหนํ ภนฺเต คํ กิํสฺส เหตุ ชยฺยทฺธิ ภนฺเต
 วิหารภสฺสตา มทฺทิตา สุมทฺทิตา สุปริมทฺทิตา มุทฺทา ตฺวณฺโณ ฉินฺน-
 สฺสสฺสวา ฉินฺนปพฺภวา สํ น สฺสวรา กญฺเฌน วา กชฺเฌน วา
 สรฺสํ กาคฺคํ ภรฺภวํ กาคฺคํ ยาวเทว จ ปน ปุริโส กิตฺตภสฺส
 วิฆาตสฺส ภาคํ อสฺสํสํติ เหวเมว โส ภิกฺขเว ปณฺจิเม วจนปภา
 เยหิ โว ปเว จมมานา จเทยฺยํ กาทฺเถน วา อกาเถน วา ภูเตน
 วา อญฺเฏน วา สฺเนหฺน วา ฝรฺเสนฺน วา อคฺคตฺสณฺ्हิตฺเตน วา
 อนคฺคตฺสณฺ्हิตฺเตน วา เมตฺตจิตฺตฺตา วา โทสฺนตฺตรา วา ฯ กาทฺเถน
 วา ภิกฺขเว ปเว จมมานา จเทยฺยํ อกาเถน วา ภูเตน วา ภิกฺขเว
 ปเว จมมานา จเทยฺยํ อญฺเฏน วา สฺเนหฺน วา ภิกฺขเว ปเว
 จมมานา จเทยฺยํ ฝรฺเสนฺน วา อคฺคตฺสณฺ्हิตฺเตน วา ภิกฺขเว ปเว
 จมมานา จเทยฺยํ อนคฺคตฺสณฺ्हิตฺเตน วา เมตฺตจิตฺตฺตา วา ภิกฺขเว
 ปเว จมมานา จเทยฺยํ โทสฺนตฺตรา วา ฯ ตคฺคฺราเม โว ภิกฺขเว
 เอวํ สิกฺขิตพฺพํ น เจว โน จิตฺตํ วิปริณตํ ภวิสฺสตี น จ
 ปาเมกํ วาจํ นิจุฉาเวสฺสํสํม หิตานุกมฺมี จ วิหริสฺสํม เมตฺต-
 จิตฺตฺตา น โทสฺนตฺตรา ตณฺเฏจ ปุคฺคตํ เมตฺตาสํหคเตน เจตฺธํ ฝริตฺวา
 วิหริสฺสํม ตทการมฺมณฺเญจ สํพฺพาจฺจนฺคํ โตกํ วิหารภสฺสคฺคเมน

๒๖๐   สุตตฺตบฺบิฏฺเฏ มชฺฌิมนิกายสฺส มุลปฺนฺนาสํ   [๒๗๒]

เจตสา วิปฺปเตน มหคฺคเตน อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน
ผริตฺวา วิหริสฺสํมาติ เอวฺนฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตฺพํ ฯ

[๒๗๒] อุกฺโกตฺตทฺนฺทเกนปฺปี เจ ภิกฺขเว กกฺเจน โจรา โฉจรรกา
องฺคฺมจฺจคานิ โสกนฺเตยฺยํ คตฺตฺราปฺปี โย มโน ปทฺฐเสยฺย น เม
โส เตน สํสํนฺกโร ฯ คตฺตฺราปฺปี โว ภิกฺขเว สิกฺขิตฺพํ น เจว
โน จิตฺตํ วิปริณฺตํ ภวิสฺสํติ น จ ปาปํกํ วาจํ นิจฺจนาเรสฺสํ
หิตานุกมฺปฺปี จ วิหริสฺสํมา เมตฺตจิจฺจุตา น โทสํนฺตรา ตณฺณ
ปฺปฺกคํ เมตฺตาสํหคเตน เจตสา ผริตฺวา วิหริสฺสํมา ตทาวมฺมณฺณเจ
สฺสพฺพาวนฺตํ โสกํ เมตฺตาสํหคเตน เจตสา วิปฺปเตน มหคฺคเตน
อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ผริตฺวา วิหริสฺสํมาติ เอวฺนฺหิ
โว ภิกฺขเว สิกฺขิตฺพํ ฯ

[๒๗๓] อิมฺนฺจ ตฺตฺเมห ภิกฺขเว กกฺจฺรูปมํ โยวาทํ อภิกฺขณํ
มนสิกฺขเรยฺยาถ ปสฺสํสถ โน ตฺตฺเมห ภิกฺขเว ตณฺณ จจฺนปถํ ชณฺ
วา ธฺตํ วา ยํ ตฺตฺเมห นาธิวเสยฺยาถาติ ฯ โน เหตุํ ภาณเต ฯ
ตสฺมาติห ภิกฺขเว อิมํ กกฺจฺรูปมํ โยวาทํ อภิกฺขณํ มนสิกฺโร
ตํ โว ภวิสฺสํติ ทํมฺรตฺตํ หิตาย สฺสํชายาติ ฯ

อิทฺมโวจ ภควา อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
ชภินนฺทฺนฺติ ฯ

กกฺจฺรูปมสฺสํตํ นิฏฺฐิจิตํ ปจฺมํ ฯ

อถคหุทูปมตฺตํ

[๒๘๔] เอวมเม สุตํ เอกํ สมันํ ภควา สํวตฺถิยํ วิหริตี
 เขตวเน อนนถปฺปิตฺเตกิสฺส อารามे ๑ เตน โห ปน สมันเยน
 อวิหฺงิสฺส นาม ภิกฺขุโน คนฺธวาชิปฺพพฺพสฺส เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ
 อูปฺปนฺนํ โหติ ตถาหิ ภควตา ชมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ ยถา
 เยเม อนุตฺตรายิกา ชมฺมา วุตฺตา ภควตา เต ปฏฺฐิเสวโต นถํ
 อนุตฺตรายายาติ ๑ อสฺสํโสสุ โห สมนฺพหฺตฺตา ภิกฺขุ อวิหฺงิสฺส กิร
 นาม ภิกฺขุโน คนฺธวาชิปฺพพฺพสฺส เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อูปฺปนฺนํ
 ตถาหิ ภควตา ชมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ ยถา เยเม อนุตฺตรายิกา
 ชมฺมา วุตฺตา ภควตา เต ปฏฺฐิเสวโต นถํ อนุตฺตรายายาติ ๑
 อถ โห เต ภิกฺขุ เยเน อวิหฺงิสฺส ภิกฺขุ คนฺธวาชิปฺพพฺพสฺส เตนฺอุปสงฺกมํ
 อูปสงฺกมิตฺวา อวิหฺงิสฺส ภิกฺขุ คนฺธวาชิปฺพพฺพสฺส เอตทโวจํ สจฺจํ กิร
 เต อาวุโส อวิหฺงิสฺส เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อูปฺปนฺนํ ตถาหิ
 ภควตา ชมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ ยถา เยเม อนุตฺตรายิกา ชมฺมา
 วุตฺตา ภควตา เต ปฏฺฐิเสวโต นถํ อนุตฺตรายายาติ ๑ เอวํ พุยา
 โห อหิ อาวุโส ภควตา ชมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ ยถา
 เยเม อนุตฺตรายิกา ชมฺมา วุตฺตา ภควตา เต ปฏฺฐิเสวโต นถํ
 อนุตฺตรายายาติ ๑ อถ โห เต ภิกฺขุ อวิหฺงิสฺส ภิกฺขุ คนฺธวาชิปฺพพฺพสฺส

เอตธมา ปาปกา ทิฏฺฐิจิตฺตา วิเวเจตฺตูกามา สมนฺยุณฺณหฺนติ สมนฺยุ-
 คาหฺนติ สมนฺภาสฺนติ มา เหว อารุโส อวิฏฺฐ จฺว มา ภควนฺตํ
 อพฺภาจิกฺข น หิ ตาซุ ภควโต อพฺภกฺขานํ น หิ ภควา เหว
 วเทยฺย อเนกปริยาเยน อารุโส อวิฏฺฐ อนฺตรายิกา ชมฺมา วุตฺตา
 ภควตา อตฺตญฺจ ปน เต ปฏฺฐิเสวโต อนฺตรายาย อปฺปสฺสํสาทา
 กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺตฺตา พหุปายาสา อาทันโฉ เอตฺถ
 ภิกฺขุโย อฏฺฐจิงฺฆตฺตูปมา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺตฺตา พหุ-
 ปายาสา อาทันโฉ เอตฺถ ภิกฺขุโย มัสสเปสฺสูปมา กามา วุตฺตา
 ภควตา...ฯ คินฺนุกฺกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา...ฯ อังการ-
 ภาสฺสูปมา กามา วุตฺตา ภควตา...ฯ สัมปັນฺนูปมา กามา วุตฺตา
 ภควตา...ฯ ยาจิตฺกูปมา กามา วุตฺตา ภควตา...ฯ รุกฺขฉตฺตูปมา
 กามา วุตฺตา ภควตา...ฯ อสฺสิสฺสูปมา กามา วุตฺตา ภควตา...ฯ
 สตฺตติสฺสูปมา กามา วุตฺตา ภควตา...ฯ สบฺบสฺสิจฺจูปมา กามา วุตฺตา
 ภควตา พหุทฺตฺตา พหุปายาสา อาทันโฉ เอตฺถ ภิกฺขุโยติ ฯ เอวมฺปิ
 โห อวิฏฺฐ ภิက္ขุ คนฺธวาชิปฺพุโพ เตหิ ภิက္ขุหิ สมนฺยุณฺณชฺยมาโน
 สมนฺยุคฺคาหฺยมาโน สมนฺภาสฺยมาโน ตเทว ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ฌามสา
 ปรามสฺส อภินิวิสฺส โฉหริติ เหว พฺยา โห อหํ อารุโส ภควตา
 ชมฺมํ เทสํ อชานามิ ยถา เยเม อนฺตรายิกา ชมฺมา วุตฺตา
 ภควตา เต ปฏฺฐิเสวโต นาทํ อนฺตรายายาติ ฯ

[๒๗๕] ยโต โห เต ภิက္ขุ นาสกฺขิธํ อวิฏฺฐํ ภิက္ขุ คนฺธ-

๒๗๕] โอบมมวคฺคสฺส อตฺตทหฺมปมฺสฺสฺส เต อวิหฺวสฺสทิจฺจาโรจนํ ๒๖๓

วชิรฺพฺพุ อุตฺตมา ปาปกา ทิจฺจิกฺคา วิเวເຈຕຸ ອດ ເຕ ກິກຸ
ເຍນ ກວາ ເຕນຸປັສັກມີສຸ ອຸປັສັກມີຄວາ ກວນຕຸ ອົວາເທວາ
ເອກມນຕຸ ນິສັກັສຸ ຯ ເອກມນຕຸ ນິສິນາ ໄວ ເຕ ກິກຸ ກວນຕຸ
ເອຕ໌ໂວຈຸ ອວີຈຸສຸສ ນາມ ກນເຕ ກິກຸໂນ ຄນຸວາຈີປຸພຸສຸ ເອວຣຸປີ
ປາປກີ ທຶຈຶກຕຸ ອຸປຸປນຸນີ ຕດາຮີ ກວຕາ ສມຸມີ ເທສີຕຸ ອາສານາມີ
ຍຕາ ເຍເມ ອນຸຕຣາຍິກາ ສມຸມາ ວຸຕຸຕາ ກວຕາ ເຕ ປຣິເສວໂຕ
ນາຕິ ອນຸຕຣາຍາຍາຕິ ອດັສຸມາ ໄວ ມຍິ ກນເຕ ອວີຈຸສຸສ ກິ
ນາມ ກິກຸໂນ ຄນຸວາຈີປຸພຸສຸ ເອວຣຸປີ ປາປກີ ທຶຈຶກຕຸ ອຸປຸປນຸນີ
ຕດາຮີ ກວຕາ ສມຸມີ ເທສີຕຸ ອາສານາມີ ຍຕາ ເຍເມ ອນຸຕຣາຍິກາ
ສມຸມາ ວຸຕຸຕາ ກວຕາ ເຕ ປຣິເສວໂຕ ນາຕິ ອນຸຕຣາຍາຍາຕິ ອດ
ໄວ ມຍິ ກນເຕ ເຍນ ອວີຈຸ ກິກຸ ຄນຸວາຈີປຸພຸໂຟ ເຕນຸປັສັກມີມາ
ອຸປັສັກມີຄວາ ອວີຈຸ ກິກຸ ຄນຸວາຈີປຸພຸ ເອຕ໌ໂວຈຸມາ ສຈຸຈຸ
ກິ ເຕ ອາວຸໄສ ອວີຈຸ ເອວຣຸປີ ປາປກີ ທຶຈຶກຕຸ ອຸປຸປນຸນີ ຕດາຮີ
ກວຕາ ສມຸມີ ເທສີຕຸ ອາສານາມີ ຍຕາ ເຍເມ ອນຸຕຣາຍິກາ ສມຸມາ
ວຸຕຸຕາ ກວຕາ ເຕ ປຣິເສວໂຕ ນາຕິ ອນຸຕຣາຍາຍາຕິ ເອວີ ວຸຕຸເຕ
ອວີຈຸ ກິກຸ ຄນຸວາຈີປຸພຸໂຟ ອເມແ ເອຕ໌ໂວຈຸ ເອວີ ພຸຍາ ໄວ
ອຮີ ອາວຸໄສ ກວຕາ ສມຸມີ ເທສີຕຸ ອາສານາມີ ຍຕາ ເຍເມ
ອນຸຕຣາຍິກາ ສມຸມາ ວຸຕຸຕາ ກວຕາ ເຕ ປຣິເສວໂຕ ນາຕິ ອນຸຕຣາຍາ
ຍາຕິ ອດ ໄວ ມຍິ ກນເຕ ອວີຈຸ ກິກຸ ຄນຸວາຈີປຸພຸ ເອຕສຸມາ
ປາປກາ ທຶຈຶກຕາ ວິເວເຈຕຸກາມາ ສມນຸຍຸພິມາ ສມນຸຄາຮີມາ

สฺมนุภาสึมหะ มา เหวํ อากุโส อวิหฺจํ อวฺจ มา ภคฺวณฺตี
 อพฺภากิจฺฐ น หิ สํวํ ภาควโต อพฺภากุชานํ น หิ ภควา เหวํ
 วเทยฺย อเนกปริยาเยน อากุโส อวิหฺจํ อนุตฺตรายิกา ชมฺมา อุตฺตา
 ภควตา อตฺตญฺ ปน เต ปฏฺฐิเสวโต อนุตฺตรายาย อปฺปสฺสํสาทา
 กามา อุตฺตา ภควตา พหุทฺฐา พหุปายาสา อาทั้นโว เอตฺถ
 ภิกฺขุโย อญฺจิกฺกชฺฐปฺปมา กามา อุตฺตา ภควตา พหุทฺฐา พหุปายาสา
 อาทั้นโว เอตฺถ ภิกฺขุโย ฯ เปฯ สปฺปสฺสํรูปฺมา กามา อุตฺตา ภควตา
 พหุทฺฐา พหุปายาสา อาทั้นโว เอตฺถ ภิกฺขุโยติ เอวํปิ โห
 ภาณเต อวิหฺจํ ภาณฺตุ คณฺฐวาชิปฺพุโพ อเมหํ สมนุญฺเจตฺตมาโน
 สมนุคฺคาหิตฺตมาโน สมนุภาสิตฺตมาโน ตเทว ปาปํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ทามสํ
 ปรามสฺสํ อภินิวิสฺสํ โฉหริติ เหวํ พยา โห อหํ อากุโส ภควตา
 ชมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ ยถา เยเม อนุตฺตรายิกา ชมฺมา อุตฺตา
 ภควตา เต ปฏฺฐิเสวโต นาทํ อนุตฺตรายายาติ ยโต โห มยํ
 ภาณเต นาสึกฺขิมฺหา อวิหฺจํ ภาณฺตุ คณฺฐวาชิปฺพุพฺพํ เอตฺถมา ปาปกา
 ทิฏฺฐิจิตฺตา วิเวเจตฺตุ อถ มยํ เอตมตฺถํ ภควโต อาโรเจมาติ ฯ

[๒๗๒] ขถ โห ภควา อณฺเณตฺวํ ภาณฺตุ อามนฺเตสึ เอหิ
 ตวํ ภาณฺตุ มม วจเนน อวิหฺจํ ภาณฺตุ คณฺฐวาชิปฺพุพฺพํ อามนฺเตหิ
 สุตฺตา ตํ อากุโส อวิหฺจํ อามนฺเตตฺตํ ฯ เหวํ ภาณเตติ โห โส
 ภาณฺตุ ภควโต ปฏฺฐิสฺสุตฺตา येเน อวิหฺจํ ภาณฺตุ คณฺฐวาชิปฺพุโพ
 เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อวิหฺจํ ภาณฺตุ คณฺฐวาชิปฺพุพฺพํ เอตทโวจ

สดุดา ตัม อากุโส อวิวัช อามนุเตคัตติ ฯ เอวมากุโสติ โช อวิวัช
 ภิกขุ คนธวาชปฺพุโพ คสฺส ภิกขุโน ปฏิสัสฺสวา เยน ภควา
 เตนฺนปัสฺสํกมิ อูปสฺสํกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมณฺธํ นิสฺสีทิ ฯ
 เอกมณฺธํ นิสฺสินฺโง โช อวิวัช ภิกขุ คนธวาชปฺพุพฺพํ ภควา เอตทโวจ
 สจฺจํ ภีร เต อวิวัช เอวรูปํ ปาปํ ทิฏฺฐิเจตฺตํ อูปฺปนฺนํ ตถาหิ
 ภควตา ชมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ ยถา เขเม อนุตฺตรายิกา ชมฺมา
 อุตฺตา ภควตา เต ปฏิสฺสเวโต นาสํ อนุตฺตรายายาติ ฯ เอวํ พุยา โช
 อหิ ภนฺเต ภควตา ชมฺมํ เทสิตํ อาชานามิ ยถา เขเม อนุตฺตรายิกา
 ชมฺมา อุตฺตา ภควตา เต ปฏิสฺสเวโต นาสํ อนุตฺตรายายาติ ฯ
 กสฺส โช นาม ตวํ โมฆปฺปวิสฺส มยา เอวํ ชมฺมํ เทสิตํ อาชานาสิ ฯ
 นนุ มยา โมฆปฺปวิสฺส อนนฺกปริยาเยน อนุตฺตรายิกา ชมฺมา อุตฺตา
 อตฺตญฺจ ปน เต ปฏิสฺสเวโต อนุตฺตรายาย อปฺปสฺสสาทา กามา
 อุตฺตา มยา พหุทฺถชา พหุปายาสา อาทันโวจ เอตฺถ ภิกฺขุโย
 อฏฺฐิจฺจนฺตฺตูปมา กามา อุตฺตา มยา...ฯ มัสฺสเปสฺสูปมา กามา
 อุตฺตา มยา...ฯ ตินฺนุกฺกูปมา กามา อุตฺตา มยา...ฯ อญฺจการ-
 กาสฺสูปมา กามา อุตฺตา มยา...ฯ สฺสปีนฺนูปมา กามา อุตฺตา มยา...ฯ
 ยาจิตฺกูปมา กามา อุตฺตา มยา...ฯ รุกฺขฉณฺตูปมา กามา อุตฺตา
 มยา...ฯ อสฺสิสฺสูปมา กามา อุตฺตา มยา...ฯ สฺสคฺคิสฺสูปมา
 กามา อุตฺตา มยา...ฯ สฺสปีลิสฺสูปมา กามา อุตฺตา มยา พหุทฺถชา
 พหุปายาสา อาทันโวจ เอตฺถ ภิกฺขุโย ยถ จ ปน โมฆปฺปวิสฺส อตฺตนา

ทุคฺคหิเตน อเมห เจว อพฺภาจิกฺขสึ อตฺตทานญจ ฆนฺตี พหุญจ อปฺปญฺญํ
 ปสวสึ คณฺหิ เต โมฆปฺริส ภวิสฺสํคิ ทังฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขายาติ ฯ
 อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสึ คํ กิ มณฺเณถ ภิกฺขเว อปฺปํนํ
 อวิญฺโง ภิกฺขุ คณฺธวาชิปฺพุโป อุตฺตมิกโตมฺปิ อิมสฺมํ ชมฺมวินยฺเหติ ฯ
 กิณฺหิ สียา ภนฺเต โน เหตํ ภนฺเตติ ฯ เหวํ วุตฺเต อวิญฺโง
 ภิกฺขุ คณฺธวาชิปฺพุโป ตฺถนํทฺฐโต มงฺกุฏโต ปตฺตกฺขนฺโง อโสมฺมุโ
 ปชฺฌณายนฺโต อปฺปปฏิภาโน นิสฺสํ ติ ฯ

[๒๗๗] อถ โข ภควา อวิญฺจํ ภิกฺขุํ คณฺธวาชิปฺพุํ ตฺถนํทฺฐํ
 มงฺกุฏํ ปตฺตกฺขนฺจํ อโสมฺมุํ ปชฺฌณายนฺตํ อปฺปปฏิภาณํ วิทิตฺวา
 อวิญฺจํ ภิกฺขุํ คณฺธวาชิปฺพุํ เอตทโวจ ปณฺเวยยิสฺสสึ โห ตวํ
 โมฆปฺริส เอเตน สฺสเกน ปาปเกน ทิฏฺฐิจิเตน อิทํ ภิกฺขุ ปฏฺธิ-
 ปฺมุจฺจิสฺสํคิ ฯ อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสึ ตฺถนํทฺฐํ เม
 ภิกฺขเว เหวํ ชมฺมํ เทสึตํ อาชานาถ ยถา อวิญฺโง ภิกฺขุ คณฺธ-
 วาชิปฺพุโป อตฺตนา ทุคฺคหิเตน อเมห เจว อพฺภาจิกฺขสึ อตฺตทานญจ
 ฆนฺตี พหุญจ อปฺปญฺญํ ปสวสึคิ ฯ โน เหตํ ภนฺเต อเนกปริยาเยน
 หิ โน ภนฺเต อนุตฺตรายิกา ชมฺมา วุตฺตา ภควตา อตฺตญจ ปน
 เต ปฏฺธิเสวโต อนุตฺตรายาย อปฺปสฺสํสาทา กามา วุตฺตา ภควตา
 พหุทฺฏา พหุปายาสา อาทັນโวจ เอตฺถ ภิกฺขุโย อวิญฺจกฺขณฺตูปมา
 กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺฏา พหุปายาสา อาทັນโวจ เอตฺถ
 ภิกฺขุโย ฯ เป ฯ สปฺปสฺสํสํสาทา กามา วุตฺตา ภควตา พหุทฺฏา

๒๗๗] โอบมฺมวคฺคสฺส อตฺตทหฺมปมฺมสฺส เต ทฺถคฺคหิตา ชมฺมา ๒๗๗

พหุปายาสํ อาทันโหว เอตฺถ ภิกฺขุโยติ ฯ สํวํ โห เม ตฺเมห
ภิกฺขเว เอวํ ชมฺมํ เหลือคํ อชานนํ อเนกปริยาเยน หิ โห
ภิกฺขเว อนุตฺตรายิกา ชมฺมา วุตฺตา มยา อตฺตญฺจ ปน เต ปฏี-
เสวโต อนุตฺตรายาย อปฺปสฺสํสาทา กามา วุตฺตา มยา พหุทฺถชา
พหุปายาสํ อาทันโหว เอตฺถ ภิกฺขุโย อฏฺฐจิงฺขุชฺฐปมา กามา วุตฺตา
มยา พหุทฺถชา พหุปายาสํ อาทันโหว เอตฺถ ภิกฺขุโย ฯ เป ฯ
สํปฺปสฺสิรูปมา กามา วุตฺตา มยา พหุทฺถชา พหุปายาสํ อาทันโหว
เอตฺถ ภิกฺขุโย อตฺถ จ ปณามํ อวิฏฺฐโง ภิกฺขุ คณฺหาธิปฺพุโ
อตฺตนา ทฺถคฺคหิตน อเมห เจว อพฺภาจิกฺขติ อตฺตนาญฺจ ชนฺติ
พหุญฺจ อปฺปญฺจํ ปสฺสวติ ตณฺหิ ตสฺส โมชปฺริสฺสํสฺส ภวิสฺสํติ
ทํชฺรคฺคํ อหิตาย ทฺถชาย ฯ โส วต ภิกฺขเว อญฺญเตวว กาเมหิ
อญฺญตฺวว กามสํญฺญาย อญฺญตฺวว กามวิตกฺกเกหิ กาเม ปฏีเสวิสฺสํสํติ
เนตํ จานํ วิชฺชติ ฯ

[๒๗๘] อิทฺถ ภิกฺขเว เอกจฺเจ โมชปฺริสํ ชมฺมํ ปริยาปฺนฺนฺติ
สํคฺคํ เคยยํ เวยฺยากรณํ คากํ อุทามํ อิตฺติวคฺคํ ชาตํ อพฺภูตชฺมํ
เวทถฺถํ เต คํ ชมฺมํ ปริยาปฺนฺนฺติเตว เตสํ ชมฺมานํ ปญฺญา
อตฺถํ น อุปปริกฺขนฺติ เตสํ เต ชมฺมา ปญฺญา อตฺถํ นอุปปริกฺขนฺติ
น นิชฺฌนํ ชมนฺติ เต อุปารมฺภานิสํสา เจว ชมฺมํ ปริยาปฺนฺนฺติ
อิตฺติวาทปฺปโมกฺขานิสํสา จ ยสฺสํตฺถาย ชมฺมํ ปริยาปฺนฺนฺติ ตณฺจสฺส

๓ ส. ย. สํวํ ภิกฺขเว ฯ

ចគុំ វាណុភោតិ គេតំ គេ ឆមុនា កុគុកិកា ក្នុងរតុតំ អិកាយ
 កុកុយ ក្នុងគុកុតិ កំ កិស្តំ កេតុ កុកុកិកុកុតា ភិក្ខុវេ ឆមុនា ។
 ឆេយ្យាបី ភិក្ខុវេ ប្រិវង្គ ចតកកុកុកុកិកោ ចតកកុកុកុកេតំ ចតកកុកុ-
 ប្រិយេនំ ឡាវាណ តៃ បត្តឆេយ្យ មហនំ ចតកកុកុ គមេនំ ភោកេ
 វា ឆកុកុកុ វា គមេនេយ្យ គត្តំ តៃ ចតកកុកុ ប្រិវិកុកុកុកុ
 កុកុកេ វា វាហាយ វា ចឆេយ្យគត្តំ វា ចកុកុកុកុកុ កំឆេយ្យ
 តៃ គត្តិកិកា មរណំ វា កិកុកុកុកុ មរណមគុតំ វា កុកុកុ
 កំ កិស្តំ កេតុ កុកុកុកុកុកុតា ភិក្ខុវេ ចតកកុកុកុ ខេយ្យ ខៃ
 ភិក្ខុវេ ខិកេកុកុ មិកេកុកុ ឆមុនំ ប្រិយាប្បនេតិ សុតំ គេយ្យ
 ឆេយ្យាគរណំ កាតំ ចុកានំ ខិកុកុកុកុ ឆាតកំ ចកុកុកុកុ កេតុតំ
 គេ កំ ឆមុនំ ប្រិយាប្បនេតិ គេតំ ឆមុនា ប្រណាយ ចគុំ អ
 ចុប្បកិកុកុតិ គេតំ គេ ឆមុនា ប្រណាយ ចគុំ ចុប្បកិកុកុតំ អ
 កិកុកុកុ ឆមុនំ គេ ចុប្បារម្មណិកំ គេ ឆមុនំ ប្រិយាប្បនេតិ
 ខិកុកុកុកុ ឆមុនំ ប្រិយាប្បនេតិ គេតុកុកុ គេតុកុកុ
 ចគុំ វាណុភោតិ គេតំ គេ ឆមុនា កុកុកុកុកុ ក្នុងរតុតំ អិកាយ
 កុកុយ ក្នុងគុកុតិ កំ កិស្តំ កេតុ កុកុកុកុកុកុតា ភិក្ខុវេ ឆមុនា ។

[២៧៩] ខិក ប្រ ភិក្ខុវេ ខេយ្យ កុកុកុកុ ឆមុនំ ប្រិយាប្បនេតិ
 សុតំ គេយ្យ ឆេយ្យាគរណំ កាតំ ចុកានំ ខិកុកុកុកុ ឆាតកំ ចកុកុកុកុ
 កេតុតំ គេ កំ ឆមុនំ ប្រិយាប្បនេតិ គេតំ ឆមុនា ប្រណាយ
 ចគុំ ចុប្បកិកុកុតិ គេតំ គេ ឆមុនា ប្រណាយ ចគុំ ចុប្បកិកុកុតំ

๒๗๘] โอปมมวคฺคสฺส อตฺตททูปมสฺส เต สุกฺกิตฺตา ชมฺมา ๒๖๘

นิชฺฌานํ ชมนฺติ เต น เจว อูปารมฺภานิสฺสา ชมฺมํ ปริยาปฺนฺนฺติ
น อิตฺติวาทปฺปโมกฺขานิสฺสา จ ยสฺสํคฺคทาย ชมฺมํ ปริยาปฺนฺนฺติ
คณฺจสฺสํ อคฺคํ อนฺุโณนฺติ เตสํ เต ชมฺมา สุกฺกิตฺตา ทฺฆรคฺคํ
หิตาย สฺขาย สํวคฺคนฺติ ตํ กิสฺสํ เหตุํ สุกฺกิตฺตคฺคา ภิกฺขเว
ชมฺมานํ ๑ เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว ปฺริโส อตฺตททตฺติโก อตฺตทททเวสํ
อตฺตททปฺริเยสํ จรมาโน โส ปสฺสเสยฺย มหนฺตํ อตฺตททํ คเมณํ
อชฺปเทน ทณฺเฑน สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเณหฺย อชฺปเทน ทณฺเฑน
สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตฺวา ลํวายํ สุกฺกิตํ คณฺเฑหฺย กิณฺจาปํ โส
ภิกฺขเว อตฺตททโท คสฺสํ ปฺริสฺสํ หคฺคํ วา พาทํ วา อณฺเฑตฺรํ
วา องฺคปจฺจุจํโก โภเคหิ ปตฺติเวเชยฺย อถ โส โส เหนว คโคณิทานํ
มรณํ วา นิกฺคจฺเญยฺย มรณมคฺคํ วา ทฺถุชฺชํ ตํ กิสฺสํ เหตุํ
สูกฺกิตฺตคฺคา ภิกฺขเว อตฺตททสฺสํ เอวเมว โส ภิกฺขเว อีเชกจฺเจ
กุตฺตคฺคา ชมฺมํ ปริยาปฺนฺนฺติ สฺสคฺคํ เอยฺย เวยฺยากรณํ คาคํ
อูกานํ อิตฺตคฺคํ ชาติกํ อพฺภูตชมฺมํ เวทสฺสํ เต ตํ ชมฺมํ
ปริยาปฺนฺนฺติว เตสํ ชมฺมานํ ปณฺณาย อคฺคํ อฺปปริกฺขนฺติ เตสํ
เต ชมฺมา ปณฺณาย อคฺคํ อฺปปริกฺขคํ นิชฺฌานํ ชมนฺติ เต น
เจว อูปารมฺภานิสฺสา ชมฺมํ ปริยาปฺนฺนฺติ น อิตฺติวาทปฺปโมกฺขานิสฺสา
จ ยสฺสํคฺคทาย ชมฺมํ ปริยาปฺนฺนฺติ คณฺจสฺสํ อคฺคํ อนฺุโณนฺติ
เตสํ เต ชมฺมา สุกฺกิตฺตา ทฺฆรคฺคํ หิตาย สฺขาย สํวคฺคนฺติ ตํ
กิสฺสํ เหตุํ สูกฺกิตฺตคฺคา ภิกฺขเว ชมฺมานํ ๑ คสฺมาคิหิ ภิกฺขเว

ยสฺส เม ภาสิตสฺส อคฺคํ อชาเนยฺยาถ ตถา นํ ชาเรยฺยาถ
 ยสฺส จ ปน เม ภาสิตสฺส อคฺคํ น อชาเนยฺยาถ อหํ โว
 ตตฺถเอว ปฏิปุจฺจนิตฺตํ โย เย วา ปนสฺสํ วียตุตา ภิกฺขุ กุฏฺฐปมํ
 โว ภิกฺขเว ชมมํ เทสิสฺสํมี นิตฺตฺรณตฺถาย โน คหณตฺถาย ตํ
 สฺสณาท สํวํ มนสิกาโร ภาสิตสฺสํมีติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โช เต
 ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสํสํ ฯ

[๒๗๐] ภควา เขตฺทโวจ เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว ปฺริโส อทฺธาน-
 มคฺคปฏฺปนโน โส ปสฺสเสยฺย มหนฺตํ อุตฺกถฺณวํ โอิริมคฺวี
 สํสํกํ สํปฏฺธิกํ ปาริมคฺวี เขมํ อปฺปฏฺธิกํ น จาสฺสํ นาวา
 สฺนตฺตารณํ อุตฺตรเสตฺต วา อปารว ปาวํ คมนาย ตสฺสํ เอวมสฺสํ
 อยํ โช มหา อุตฺกถฺณวโ โออิริมคฺวี สํสํกํ สํปฏฺธิกํ ปาริมคฺวี
 เขมํ อปฺปฏฺธิกํ นตฺถิ จ นาวา สฺนตฺตารณํ อุตฺตรเสตฺต วา อปารว
 ปาวํ คมนาย ยนฺนุนาหํ ตินฺนเกยฺยสํสาปถาสํ สํกทฺตฺตฺตฺตว กุฏฺถํ
 พนฺธิตฺตว ตํ กุฏฺถํ นิสฺสํย หตฺถเกหิ จ ปาเทหิ จ วายมมาโน
 สฺสํคฺตินา ปาวํ อุตฺตเรยฺยนตฺติ ฯ อถ โช โส ภิกฺขเว ปฺริโส
 ตินฺนเกยฺยสํสาปถาสํ สํกทฺตฺตฺตฺตว กุฏฺถํ พนฺธิตฺตว ตํ กุฏฺถํ นิสฺสํย
 หตฺถเกหิ จ ปาเทหิ จ วายมมาโน สฺสํคฺตินา ปาวํ อุตฺตเรยฺย ตสฺสํ
 อุตฺตฺตฺตฺตฺต สํวคตสฺสํ เอวมสฺสํ พหุภาโว โช เม อยํ กุฏฺโถ
 อิมานํ กุฏฺถํ นิสฺสํย หตฺถเกหิ จ ปาเทหิ จ วายมมาโน สฺสํคฺตินา
 ปาวํ อุตฺตฺตฺตฺตฺต ยนฺนุนาหํ อิมํ กุฏฺถํ สํเส วา อาริเปตฺตว

๒๘๓] โอบมมวศุคตัส อตคหุทูปมตฺเต น ทิฏฐิจฺญานานิ ๒๘๓

ชนฺเช วา ปจฺจาโรเปตฺวา เยนกามํ ปกฺกเมยฺยนฺติ ฯ ตํ ก็ มนุญฺช
ภิกฺขเว อปี นุ โส ปุริโส เอวํการี ตสฺมึ กุตฺเต กิจฺจการี
อสุตฺตํ ๑ โน เหนฺติ ภาเน ๑ กถํการี ๑ โส ภิกฺขเว ปุริโส
ตสฺมึ กุตฺเต กิจฺจการี อสุตฺตํ ๑ อีช ภิกฺขเว ตสฺส ปุริสสุตฺต
ปารกตสฺส เอวมสฺส พหุกาโร โช เม อปี กุตฺโต อิมํ กุตฺตํ
นิสฺสํสา ย หตฺเตหิ ๑ ปาทะหิ ๑ วายนมาโน โสคฺคินา ปาริ
ยุดฺดินฺโน ยนฺนุนาหิ อิมํ กุตฺตํ กเต วา อสุตฺตํเปตฺวา อุกเท
วา โอบีตาเปตฺวา เยนกามํ ปกฺกเมยฺยนฺติ ฯ เอวํการี โช โส
ภิกฺขเว ปุริโส ตสฺมึ กุตฺเต กิจฺจการี อสุตฺตํ ๑ เอวเมว โช
ภิกฺขเว กุตฺตูปโม มยา รมฺโม เทสิโต นิตฺถรณเตถาย โน
กหลเตถาย กุตฺตูปมํ โว ภิกฺขเว รมฺมํ เทสิคํ อาชานนฺเตหิ
รมฺมาปปี โว ปหาตพฺพา ปเคว อรมฺมา ฯ

[๒๘๓] ฉยิมานิ ภิกฺขเว ทิฏฐิจฺญานานิ ๑ กตมานิ น ๑
อีช ภิกฺขเว อสุตฺตํวา ปุณฺณฺสนโน อริยานํ อทฺธสํสํ อริยรมฺมสฺส
อโกวิโท อริยรมฺเม อวินีโค สปัปฺปรีธานํ อทฺธสํสํ สปัปฺปรีสรมฺมสฺส
อโกวิโท สปัปฺปรีสรมฺเม อวินีโค รูปํ เอคํ มม เอโสหฺมสฺมิ
เอโส เม อตฺตาติ สมนุสฺสํติ เวทนํ เอคํ มม เอโสหฺมสฺมิ
เอโส เม อตฺตาติ สมนุสฺสํติ สญฺญํ เอคํ มม เอโสหฺมสฺมิ
เอโส เม อตฺตาติ สมนุสฺสํติ สงฺขารํ เอคํ มม เอโสหฺมสฺมิ

---

๑ ส. ย. อสุตฺตํเตตฺวา ฯ

เอโส เม อคฺคาติ สมนุปลฺลสฺสตี ยมฺปิทํ ทิฏฺฐิ จํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ
ปคฺคํ ปริเยสํ อนุวิจิริตํ มนสา ตมฺปิ เอตํ มม เอโส-
หฺมสฺมิ เอโส เม อคฺคาติ สมนุปลฺลสฺสตี ยมฺปิทํ ทิฏฺฐิจิฏฺฐาณํ โส
โตโก โส อคฺคา โส เปจฺจ ภวิสฺสํ นิจฺโจ ชฺว สสฺสโต
อวิปริณามชฺชโม สสฺสตีสมํ คเถว จสฺสํมํติ ตมฺปิ เอตํ มม
เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อคฺคาติ สมนุปลฺลสฺสตี ฯ สุตวา จ ไช
ภิกฺขเว อริยสํวโก อริยานํ ทสฺสํว อริยชฺชมฺมสฺส โกวิทฺโธ อริยชฺช-
มฺเม สฺสวณฺโณ สมนุปลฺลสํ ทสฺสํว สมนุปลฺลสฺสโกวิทฺโธ สมนุปลฺล-
สฺชวณฺโณ รุปํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อคฺคาติ สมนุปลฺล-
สฺสวณฺโณ เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อคฺคาติ สมนุปลฺลสฺสตี สญฺญํ
เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อคฺคาติ สมนุปลฺลสฺสตี สงฺฆาเว
เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อคฺคาติ สมนุปลฺลสฺสตี ยมฺปิทํ
ทิฏฺฐิ จํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ ปคฺคํ ปริเยสํ อนุวิจิริตํ มนสา ตมฺปิ
เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อคฺคาติ สมนุปลฺลสฺสตี ยมฺปิทํ
ทิฏฺฐิจิฏฺฐาณํ โส โตโก โส อคฺคา โส เปจฺจ ภวิสฺสํ นิจฺโจ
ชฺว สสฺสโต อวิปริณามชฺชโม สสฺสตีสมํ คเถว จสฺสํมํติ ตมฺปิ
เนตํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อคฺคาติ สมนุปลฺลสฺสตี โส เอว
สมนุปลฺลสฺสโต อสฺสตี น ปริตฺตสฺสตี ฯ

[๒๘๒] เอวํ วุตฺเต อญฺเญวโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
สียา นุ ไช ภนฺเต พหิทฺธา อสฺสตี ปริตฺตสฺสนาติ ฯ สียา ภิกฺขุติ

๒๗๒] โอปนฺมวคฺคสฺส อตฺตทฺทูปมสฺส เต เทว ปรีตสฺส น ๒๗๓

ภควา อโวจ อธิ ภิกฺขุ เอกจฺจสฺส เอวํ โหติ อหุ วต เม
คํ วต เม นตฺติ สียา วต เม คํ วตํ น ตปามํติ โส
โสจติ กิถมติ ปรีเทวติ อุตฺตคาฬิ กนฺทติ สมนฺโห อปชฺชติ
เอวํ โห ภิกฺขุ พหิทฺธา อสฺติ ปรีตสฺส น โหตฺติ ฯ สียา ปน
ภนฺเต พหิทฺธา อสฺติ อปรีตสฺส น ติ ฯ สียา ภิกฺขุติ ภควา อโวจ
อธิ ภิกฺขุ เอกจฺจสฺส น เอวํ โหติ อหุ วต เม คํ วต เม
นตฺติ สียา วต เม คํ วตํ น ตปามํติ โส น โสจติ น
กิถมติ น ปรีเทวติ น อุตฺตคาฬิ กนฺทติ น สมนฺโห อปชฺชติ
เอวํ โห ภิกฺขุ พหิทฺธา อสฺติ อปรีตสฺส น โหตฺติ ฯ สียา น
โห ภนฺเต อชฺฌตฺตํ อสฺติ ปรีตสฺส น ติ ฯ สียา ภิกฺขุติ ภควา
อโวจ อธิ ภิกฺขุ เอกจฺจสฺส เอวํ ทิฏฺฐิ โหติ โส โสโก โส
อตฺตา โส เปจฺจ ภวิสฺสํมิ นิจฺโจ ชฺวอ สฺสสฺสโค วิปริณาม-
สมฺโม สฺสสฺสคิสมํ ตเถว สฺสสฺสํมิติ โส สฺสสฺส น ตถาคตสฺส วา
ตถาคตสวากสฺส วา สพฺเพสํ ทิฏฺฐิจฺจุจฺจนานิฏฺฐจฺจนานิ-
เวสํญสฺยานํ สมนฺกฺมาตายนํ สพฺพสํสฺซารสมฺภายนํ สพฺพูปปฺปิณฺณสฺสคฺคายนํ
ตณฺหุชฺชายนํ วิราจายนํ นิโรจายนํ นิพฺพานาย ชมฺมํ เทเสนฺตสฺส ฯ
ตสฺสเอวํ โหติ อจฺจุฉิขฺชิสฺสํมิ นามสฺส วิณฺณสฺสิสฺสํมิ นามสฺส นสฺส
นาม ภวิสฺสํมิติ โส โสจติ กิถมติ ปรีเทวติ อุตฺตคาฬิ กนฺทติ
สมนฺโห อปชฺชติ เอวํ โห ภิกฺขุ อชฺฌตฺตํ อสฺติ ปรีตสฺส น
โหตฺติ ฯ สียา ปน ภนฺเต อชฺฌตฺตํ อสฺติ อปรีตสฺส น ติ ฯ สียา

ภิกขุติ ภควา อโวจ อธิ ภิกฺขเว เอกจฺจสฺส น เอวํ ทิฏฺฐิ โหติ
 โส โถโก โส อตฺตา โส เปจฺจ ภวิสฺสามิ นิจุโจ ชฺโว สฺสสโต
 อวิปริณามชฺโม สฺสสทิสฺมํ ตเถว จสฺสสามํติ โส สฺสณฺติ
 ตถาคตสฺส วา ตถาคตสฺสวณฺตสฺส วา สฺพเพสํ ทิฏฺฐิจฺจุจฺจานาธิจฺจาน-
 ปริยฺญจฺจานาภินิเวสฺสานุสฺยานํ สํมุกฺขมาตาย สฺพพฺสงฺขารสํมถาย สฺพพฺ-
 ธิปฺปนิสฺสํกฺกาย ตณฺหุชฺชยาย วิราคฺกาย นิโรชฺชาย นิพฺพานาย ชฺมมํ
 เทเสณฺตสฺส ฯ ตสฺส น เอวํ โหติ อฺจุตฺติชฺสสํสามิ นามสฺส
 วินสฺสสฺสสามิ นามสฺส นสฺส นาม ภวิสฺสามํติ โส น โสจติ น
 กิตฺตมฺติ น ปริเทวติ น อฺรตฺตาพํ กนฺทติ น สํโมหํ อปชฺชติ
 เอวํ ไช ภิกขุ อชฺฌตฺตํ อสฺติ อปริตฺสฺสนา โหติ ฯ

[๒๗๓] ตํ ภิกฺขเว ปริคฺคหํ ปริคฺคเณหฺยยาถ ยฺวาสฺส ปริคฺคโห
 นิจุโจ ชฺโว สฺสสโต อวิปริณามชฺโม สฺสสทิสฺมํ ตเถว คิฏฺฐเจยฺย
 ปสฺสณฺท โน ตฺตฺเมห ภิกฺขเว ตํ ปริคฺคหํ ยฺวาสฺส ปริคฺคโห นิจุโจ
 ชฺโว สฺสสโต อวิปริณามชฺโม สฺสสทิสฺมํ ตเถว คิฏฺฐเจยฺยาคิ ฯ
 โน เหตุ ภาเน ฯ สาธุ ภิกฺขเว อหฺมปํ ไช ตํ ภิกฺขเว ปริคฺคหํ
 น สํนุสฺสสามิ ยฺวาสฺส ปริคฺคโห นิจุโจ ชฺโว สฺสสโต อวิปริณาม-
 ชฺโม สฺสสทิสฺมํ ตเถว คิฏฺฐเจยฺย ฯ ตํ ภิกฺขเว อตฺตวาทฺฐาถานํ
 อฺฐาภิเยถ ยสฺสํ อตฺตวาทฺฐาถานํ อฺฐาภิยฺโต น อฺฐปชฺชเยยฺย
 โสภ ปริเทว ทฺวาทฺโหมนสฺสํปายาสํ ปสฺสณฺท โน ตฺตฺเมห ภิกฺขเว ตํ

อตุตฺตวาทูปาทานํ ยสฺส อตุตฺตวาทูปาทานํ อูปาทียโต น อูปปชฺเชยฺยํ
 โสภปริเทว ทฺวาทฺสโทมนสฺสํ ปายาสํ ๑ โน เหน้ ภาณเต ๑ สํชา
 ภิกฺขเว อหมฺปิ โส ตํ ภิกฺขเว อตุตฺตวาทูปาทานํ น สมนุสฺสํ สามี
 ยสฺส อตุตฺตวาทูปาทานํ อูปาทียโต น อูปปชฺเชยฺยํ โสภปริเทว ทฺวาทฺส-
 โทมนสฺสํ ปายาสํ ๑ ตํ ภิกฺขเว ทิฏฺฐินิสฺสํ นิสฺสํเยถ ยสฺส ทิฏฺฐิ-
 นิสฺสํ นิสฺสํโย น อูปปชฺเชยฺยํ โสภปริเทว ทฺวาทฺสโทมนสฺสํ ปายาสํ
 ปสฺสโต โน ตฺวเมท ภิกฺขเว ตํ ทิฏฺฐินิสฺสํ ยสฺส ทิฏฺฐินิสฺสํ นิสฺสํโย
 น อูปปชฺเชยฺยํ โสภปริเทว ทฺวาทฺสโทมนสฺสํ ปายาสํ ๑ โน เหน้
 ภาณเต ๑ สํชา ภิกฺขเว อหมฺปิ โส ตํ ภิกฺขเว ทิฏฺฐินิสฺสํ
 น สมนุสฺสํ สามี ยสฺส ทิฏฺฐินิสฺสํ นิสฺสํโย น อูปปชฺเชยฺยํ
 โสภปริเทว ทฺวาทฺสโทมนสฺสํ ปายาสํ ๑

[๒๘๔.] อตุตฺตนิ วา ภิกฺขเว สติ อตุตฺตนิยํ เมติ อสฺสํ สํชา ๑
 เอวํ ภาณเต ๑ อตุตฺตนิเย วา ภิกฺขเว สติ อตุตฺตา เมติ อสฺสํ สํชา ๑
 เอวํ ภาณเต ๑ อตุตฺตนิ จ ภิกฺขเว อตุตฺตนิเย จ สจฺจโต เถตโต
 อนุปตฺตพฺภิกฺขมาเน ยมฺปิทํ ทิฏฺฐิจฺจุจํ ใส โลโก ใส อตุตฺตา ใส
 เปจฺจ ภวิสฺสํ นิจฺโจ ชฺว สสฺสโต อวิปริณามมฺโม สสฺสํตฺตมํ
 ตเถว สสฺสํตฺตมํ นนํ ภิกฺขเว เกวโล ปริปุโร พาทมฺโมติ ๑
 กิณฺหิ โน สียา ภาณเต เกวโล หิ ภาณเต ปริปุโร พาทมฺโมติ ๑
 ตํ กิ มณฺเณถ ภิกฺขเว ฐปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ๑ อนิจฺจํ

ภนฺเต ฯ ยมฺพนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทุกฺขํ ภนฺเต ฯ
 ยมฺพนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ กถุถํ นุ ตํ สมนุสฺสํตีตํ เอตํ
 มม เอตฺถมสฺสํ เอโส เม อคฺคตาติ ฯ โน เหนฺติ ภนฺเต ฯ ตํ
 ก็ มณฺเฑน ภิกฺขเว เวทนา ฯ เป ฯ สญฺญา... สงฺขาร... วิญฺญาณํ
 นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ฯ อนิจฺจํ ภนฺเต ฯ ยมฺพนานิจฺจํ ทุกฺขํ
 วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทุกฺขํ ภนฺเต ฯ ยมฺพนานิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ
 กถุถํ นุ ตํ สมนุสฺสํตีตํ เอตํ มม เอตฺถมสฺสํ เอโส เม อคฺคตาติ ฯ
 โน เหนฺติ ภนฺเต ฯ ตสฺมาคิห ภิกฺขเว ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตฺตตานาคต-
 ปจฺจุปปนฺนํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา โธพาริกํ วา สฺขมฺมํ วา
 หีนํ วา ปณฺตํ วา ยํ ทูเร สฺนฺติเก วา สฺพหิ ฐปํ เหนฺติ มม
 เอตฺถมสฺสํ น เมโส อคฺคตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุสฺสํปณฺณาย
 ทฏฺฐพฺพํ ฯ ยากาจิ เวทนา ฯ เป ฯ ยากาจิ สญฺญา... เยגעจิ
 สงฺขาร... ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตฺตตานาคตปจฺจุปปนฺนํ อชฺชตฺตํ
 วา พหิทฺธา วา โธพาริกํ วา สฺขมฺมํ วา หีนํ วา ปณฺตํ วา
 ยํ ทูเร สฺนฺติเก วา สฺพหิ วิญฺญาณํ เหนฺติ มม เอตฺถมสฺสํ
 น เมโส อคฺคตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุสฺสํปณฺณาย ทฏฺฐพฺพํ ฯ

[๒๘๕] เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สฺจจฺวา อริยสํวโก รูปสฺมึปปี
 นิพฺพินฺนํ เวทนายปปี นิพฺพินฺนํ สญฺญายปปี นิพฺพินฺนํ สงฺขารสฺมึปปี
 นิพฺพินฺนํ วิญฺญาณสฺมึปปี นิพฺพินฺนํ นิพฺพินฺนํ วิรชฺชติ วิราคา

๑ ส. ย. ปณฺจสฺส จาเนสฺส มิสฺสทฺโท น ทิสฺสตี ฯ

๒๘๕] โอปมมวคคตตํ อตคททุปมตตเต รุปาทิสํ นิพพิทา ๒๗๗

วิมฺบุจฺติ วิมฺบุตตมํ วิมฺบุตตมิตฺติ ฌาณํ โหติ ฐีณา ชาติ วุสฺสิตํ
พฺรหฺมจฺริยํ กตํ กรณียํ นาปรํ อิตฺถตฺตยาชาติ ปชานาตฺติ ๑ อํ
วฺจุจฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุกฺกขิตฺตปฺปติโฆ อิตฺธิยํ สงฺกิลฺลณปฺริกฺโข
อิตฺธิยํ อพฺภุเพหฺสํโก อิตฺธิยํ นีรคฺคโฬ อิตฺธิยํ อวิโย ปนฺนทฺชโฆ
ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต อิตฺธิยํ ๑ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุกฺกขิตฺตปฺปติโฆ
โหติ ๑ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อวิชฺชา ปหีณา โหติ อฺจุฉินฺนํมฺมตา ตาตา-
วตฺตูกตา อนภาวํคตา อายตฺตํ อนุปฺปาทสมฺมา เอวํ โห ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อุกฺกขิตฺตปฺปติโฆ โหติ ๑ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สงฺกิลฺลณ-
ปฺริกฺโข โหติ ๑ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โปโนพฺภวํโก ชาติสงฺขารो
ปหีนํ โหติ อฺจุฉินฺนํมฺมโต ตาตาวตฺตูกโต อนภาวํคโต อายตฺตํ
อนุปฺปาทสมฺโม เอวํ โห ภิกฺขเว ภิกฺขุ สงฺกิลฺลณปฺริกฺโข โหติ ๑
กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อพฺภุเพหฺสํโก โหติ ๑ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
คณฺหา ปหีณา โหติ อฺจุฉินฺนํมฺมตา ตาตาวตฺตูกตา อนภาวํคตา
อายตฺตํ อนุปฺปาทสมฺมา เอวํ โห ภิกฺขเว ภิกฺขุ อพฺภุเพหฺสํโก
โหติ ๑ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นีรคฺคโฬ โหติ ๑ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน ปณฺโญรมฺภาคิยานิ สงฺฆโณชนานิ ปหีนานิ โหนฺติ อฺจุฉินฺน-
มฺमतานิ ตาตาวตฺตูกตานิ อนภาวํคตานิ อายตฺตํ อนุปฺปาทสมฺมานิ
เอวํ โห ภิกฺขเว ภิกฺขุ นีรคฺคโฬ โหติ ๑ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อวิโย ปนฺนทฺชโฆ ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต โหติ ๑ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน อสฺสํมิมาโน ปหีนํ โหติ อฺจุฉินฺนํมฺมโต ตาตาวตฺตูกโต

๒๗๘   สุตตตบฏีฎเก มชฺฌิมนิกายสูตร มุลปณณาสกั   [๒๗๖

อนภาวงฺกโต อายคิ์ อนุปฺปาทชมฺโม เอวํ โห ภิฏฺชเว ภิฏฺช
อริโย ปนฺนทฺชโซ ปนฺนภาโร วิสํยุตฺโต โหติ ฯ

[๒๗๖] เอวํ วิมุตฺตจิตฺตํ โห ภิฏฺชเว ภิฏฺชํ สนิฺนทา เทวา
สพฺรหฺมา สปฺชาปติกา อเนวสํนฺตา นาริศจฺจนฺติ อิทํ นิสฺสํติ
ตถาคตฺตํ วิญฺญาเนนฺติ ตํ กิํสํ เหตุํ ทิฏฺฐเชวํ ภิฏฺชเว ชมฺเม
ตถาคคิ์ อนนฺวชฺโซติ จทามิ ฯ เอวํวาทิ์ โห มํ ภิฏฺชเว เอวมกฺขายิ์
เอเก สมนฺพฺราหฺมณา อสฺสตา ศฺจุณา มุสฺสา อญฺเตน อพฺภากิจฺจนฺติ
เวณฺยโก สมนฺโณ โคตโม สโต สุตฺตสฺสํ อฺจุເທံ ဝိနာဓံ ဝိဂ္ဂံ
ပဉ္စပဉ္စပတိတိ ၊ ယဓာ ခာဟံ ဂိဉ္စဝေ န ယဓာ ခာဟံ န ဝတမိ
တဓာ မံ တေ ဂိဉ္စတေ ဓမ္မဉ္စပဉ္စပတိတိ အေဝေ န မုဓာ
အဂ္ဂတေ အပဉ္စပဉ္စပတိတိ ဝေဉ္စပဉ္စပတိတိ ကေတမ္မေ ဓမ္မေ
အဂ္ဂတေ ဝိနာဓံ ဝိဂ္ဂံ ပဉ္စပဉ္စပတိတိ ၊ ပုပ္ဖေ ခာဟံ ဂိဉ္စဝေ ဧတရိ
၁ တုဉ္စပဉ္စပတိတိ ပဉ္စပဉ္စပတိတိ ၁ နိဝ္ဗာနံ ၊ တတု ခေ ဂိဉ္စဝေ
ပဉ္စ တထာကိ ဝဂ္ဂဝိဉ္စပတိ ပဉ္စပဉ္စပတိ ဝိဉ္စပတိ ဝိဉ္စပတိ ဝိဉ္စပတိ
တတု ဂိဉ္စဝေ တထာကိ န ဟိတိ အာမာတ န ဝပပဉ္စပတိ န
ဧတေ ဝဂ္ဂပတိ^၁ ၊ တတု ခေ ဂိဉ္စဝေ ပဉ္စ တထာကိ ဝဂ္ဂပတိ
ကုဉ္စပတိ မာဉ္စပတိ ပုဉ္စပတိ တတု ဂိဉ္စဝေ တထာကိ န ဟိတိ
အာမာတ န ဝိဉ္စပတိ ဧတေ ဝဂ္ဂပတိ ဝဂ္ဂပတိ^၁ ၊ တတု ခေ ဂိဉ္စဝေ

၁   နိ. ယု. ဝိဉ္စပတိ ဝိဉ္စပတိ ဝိဉ္စပတိ ဝိဉ္စပတိ ဝိဉ္စပတိ ၊

၂   နိ. ယု. ဝဂ္ဂပတိ ၊

๒๘๗] โอบมมวคคตฺส อตคททุปมตฺสคเต จคตฺสจฺจปณฺณคฺติ ๒๘๘

ปเร ตถาคคํ สกฺกโรนฺติ ครุฑโรนฺติ มาเนนฺติ ปุเชนฺติ ตตฺร ภิกฺขเว
ตถาคคตฺส เอวํ โหติ ยํ โข อิทํ ปุพฺเพ ปรีณฺณาคํ ตตฺถ เม
เอวรูปา การรา กรียนฺตํติ ฯ

[๒๘๗] ตสฺมาคิห ภิกฺขเว ตุมฺहे เจมี ปเร อฏฺโถเสยฺยํ
ปรีณาสยฺยํ โรเสยฺยํ วิหเสยฺยํ ฆญฺญเยยฺยํ ตตฺร ตุมฺเหหิ น อาชาโต
น อปฺปจฺจโย น เจตโส อภินนฺทิ กรณียา ฯ ตสฺมาคิห ภิกฺขเว
ตุมฺहे เจมี ปเร สกฺกเรยฺยํ ครุฑเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปุเชยฺยํ ตตฺร
ตุมฺเหหิ น อานนฺโต น สมนสฺสํ น เจตโส อพฺพิธาวิตตฺตํ
กรณียํ ฯ ตสฺมาคิห ภิกฺขเว ตุมฺहे เจมี ปเร สกฺกเรยฺยํ ครุฑเรยฺยํ
มาเนยฺยํ ปุเชยฺยํ ตตฺร ตุมฺหากํ เอวมสฺสํ ยํ โข อิทํ ปุพฺเพ
ปรีณฺณาคํ ตตฺถ โน เอวรูปา การรา กรียนฺตํติ ฯ ตสฺมาคิห
ภิกฺขเว ยํ น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหตํ ตํ โว ปหฺนํ ทมฺมตฺตํ หิตาย
สฺซาย ภวิสฺสํติ ฯ ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ รูปํ ภิกฺขเว น
ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหตํ ตํ โว ปหฺนํ ทมฺมตฺตํ หิตาย สฺซาย ภวิสฺสํติ ฯ
เวทนา ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหตํ สํ โว ปหฺนํ ทมฺมตฺตํ
หิตาย สฺซาย ภวิสฺสํติ ฯ สณฺณหา ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหต
สํ โว ปหฺนํ ทมฺมตฺตํ หิตาย สฺซาย ภวิสฺสํติ ฯ สงฺขารภิกฺขเว
น ตุมฺหากํ เต ปชฺหตํ เต โว ปหฺนํ ทมฺมตฺตํ หิตาย สฺซาย
ภวิสฺสํติ ฯ วิญฺเณณํ ภิกฺขเว น ตุมฺหากํ ตํ ปชฺหตํ ตํ โว
ปหฺนํ ทมฺมตฺตํ หิตาย สฺซาย ภวิสฺสํติ ฯ ตํ กิํ มนุสฺสํติ ภิกฺขเว

๒๘๐   สุตตฺถนฺตปฏฺเฐ มชฺฌิมนิกายสຸສ ມູຕປຣຸຣາສກໍ   [๒๘๑

ຍໍ ອີມສຸໝີ ເຂຕວເນ ຕິຣເກຸສຳຂາປຣາສໍ ຕໍ ສໂນ ພຣຍຸ ວາ
ທເຍຍ ວາ ຍຣາປຣຸຍໍ ວາ ກຣຍຸ ອປີ ນຸ ຕຸມຸຫາກໍ ເວມສຸສ
ອເມຫ ສໂນ ຫຣຕິ ວາ ທຫຕິ ວາ ຍຣາປຣຸຍໍ ວາ ກໂຣດິຕິ ຯ ໂນ
ເຕຕໍ ກຸເຕ ຕໍ ກິສຸສ ເຕຸ ນ ພິ ໂນ ເອຕໍ ກຸເຕ ອຕຸຕາ
ວາ ອຕຸຕນິຍໍ ວາຕິ ຯ ເວເມວ ໄ໊ ກິຖຸເວ ຍໍ ນ ຕຸມຸຫາກໍ ຕໍ
ປຊເຄ ຕໍ ໂວ ປຳນໍ ທໍຣຸຕຸຕໍ ຫິຕາຍ ສຸຂາຍ ກວິສຸສຕິ ຯ ກິຖຸ
ກິຖຸເວ ນ ຕຸມຸຫາກໍ ຮູປໍ ກິຖຸເວ ນ ຕຸມຸຫາກໍ ຕໍ ປຊເຄ ຕໍ
ໂວ ປຳນໍ ທໍຣຸຕຸຕໍ ຫິຕາຍ ສຸຂາຍ ກວິສຸສຕິ ຯ ເວທນາ ກິຖຸເວ
ຯ ເປ ຯ ສຸພຸວາ ກິຖຸເວ ຯ ເປ ຯ ສຸຂາຣາ ກິຖຸເວ ຯ ເປ ຯ ວິມຸພາວນໍ
ກິຖຸເວ ນ ຕຸມຸຫາກໍ ຕໍ ປຊເຄ ຕໍ ໂວ ປຳນໍ ທໍຣຸຕຸຕໍ ຫິຕາຍ
ສຸຂາຍ ກວິສຸສຕິ ຯ

[๒๘๑] ເວວໍ ສຸວາກຸຂາໂຕ ກິຖຸເວ ມຍາ ຫມຸໂມ ອຸຕຸຕາໂນ
ວິວໂງ ປກາສິໂຕ ຈິນຸນນິໂຕຕິໂກ ເວວໍ ສຸວາກຸຂາເຕ ກິຖຸເວ ມຍາ
ຫມຸເມ ອຸຕຸຕາເນ ວິວໂງ ປກາສິເຕ ຈິນຸນນິໂຕຕິໂກ ເຍ ເຕ ກິຖຸ
ອຣທນໂຕ ຈໍເລສຸວາ ວຸສິຕວນໂຕ ກຕກຣຸເຍ້າ ໂອຫິຕາຣາ ອນຸປຸຕຸຕ-
ສຸທຸຕາ ປຣິກຸຣັຣເກວສຸໂພຂນາ ສຸມຸທພຸວາວິມຸຕຸຕາ ວຸງູນເຕສໍ ນຕຸຕິ
ປຣຸພາປນາຍ ຯ ເຍວໍ ສຸວາກຸຂາໂຕ ກິຖຸເວ ມຍາ ຫມຸໂມ ອຸຕຸຕາໂນ
ວິວໂງ ປກາສິໂຕ ຈິນຸນນິໂຕຕິໂກ ເວວໍ ສຸວາກຸຂາເຕ ກິຖຸເວ ມຍາ
ຫມຸເມ ອຸຕຸຕາເນ ວິວໂງ ປກາສິເຕ ຈິນຸນນິໂຕຕິໂກ ເຍສໍ ກິຖຸ
ປຣຸໂຈຣມຸກາດິຍານິ ສຸໂພຂນານິ ປຳນານິ ສຸພຸເ ເຕ ໂອປປາຕິກາ

วณภูมิศาสตร์

[๒๘๘] เอวมุเม สุตํ เอถํ สัมมํ ภควา สาวัตถิยํ วิหริตํ
 เขตวเน อนาถปิ่นทิกงฺสํ อารามे ๑ เตน โห ปน สัมเม
 ขายสุมา กุมารกสฺสโป อนชวเน วิหริตํ ๑ อถ โห อญฺญตฺรา
 เทวตา อภิกกฺขตาย รคฺติยา อภิกกฺขตวณฺณา เกวตกปฺปํ อนชวณํ
 โสภาสฺสํเตวา เยนายสุมา กุมารกสฺสโป เตนฺปสงฺกมํ อุปสงฺกมิตฺวา
 เอถมนฺตํ อฏฺฐาสํ ๑ เอถมนฺตํ จิตา โห สํ เทวตา ขายสุมนฺตํ
 กุมารกสฺสํเป เตตทวโจ ภิกฺขุ ภิกฺขุ อํ วมฺมิโก รคฺติ ชฺฌายติ
 ทิवा ปชฺชตติ พุราหฺมโณ เอวมาห อภิกฺขน สฺमेช สฺตถํ
 อาทายาติ ๑ อภิกฺขนฺนโศ สฺเมโช สฺตถํ อาทาย อทฺทสํ ปตฺติงคํ
 ปตฺติงคา ภาณเตติ ๑ พุราหฺมโณ เอวมาห อุกฺกชิป ปตฺติงคํ อภิกฺขน
 สฺเมช สฺตถํ อาทายาติ ๑ อภิกฺขนฺนโศ สฺเมโช สฺตถํ อาทาย
 อทฺทสํ อทฺทชฺฌายิกํ อทฺทชฺฌายิกา ภาณเตติ ๑ พุราหฺมโณ เอวมาห
 อุกฺกชิป อทฺทชฺฌายิกํ อภิกฺขน สฺเมช สฺตถํ อาทายาติ ๑ อภิกฺขนฺนโศ
 สฺเมโช สฺตถํ อาทาย อทฺทสํ ทฺวิชาปถํ ทฺวิชาปโถ ภาณเตติ ๑
 พุราหฺมโณ เอวมาห อุกฺกชิป ทฺวิชาปถํ อภิกฺขน สฺเมช สฺตถํ
 อาทายาติ ๑ อภิกฺขนฺนโศ สฺเมโช สฺตถํ อาทาย อทฺทสํ ปงฺกวารํ
 ปงฺกวารโ ภาณเตติ ๑ อุกฺกชิป ปงฺกวารํ อภิกฺขน สฺเมช สฺตถํ
 อาทายาติ ๑ อภิกฺขนฺนโศ สฺเมโช สฺตถํ อาทาย อทฺทสํ กุมํ

๑ ถ. ขุขันธ์ ๗ ๒ ถ. ข. ปตฺตํ ๗ ๓ ถ. ข. จุฑามาร ๗

๒๘๐] โอปนมมวคคตฺส วมมิกตฺตเต ปณฺณรสปณฺหาปฺจุฉา ๒๘๓

กมุโม ฆนฺเตติ ๑ พฺราหฺมโณ เอวมาห อุกฺกิปป กุมฺมํ อภิกฺขณ
สฺสเมช สฺตถฺถิ อาทายาติ ๑ อภิกฺขณนฺโต สฺสเมช สฺตถฺถิ อาทาย
อทฺทส อตฺถิสฺสนํ อตฺถิสฺสนา ฆนฺเตติ ๑ พฺราหฺมโณ เอวมาห อุกฺกิปป
อตฺถิสฺสนํ อภิกฺขณ สฺสเมช สฺตถฺถิ อาทายาติ ๑ อภิกฺขณนฺโต สฺสเมช
สฺตถฺถิ อาทาย อทฺทส มํสเปสฺสิ มํสเปสฺสิ ฆนฺเตติ ๑ พฺราหฺมโณ
เอวมาห อุกฺกิปป มํสเปสฺสิ อภิกฺขณ สฺสเมช สฺตถฺถิ อาทายาติ ๑
อภิกฺขณนฺโต สฺสเมช สฺตถฺถิ อาทาย อทฺทส นาคํ นาคโ ฆนฺเตติ ๑
พฺราหฺมโณ เอวมาห ทิฏฺฐจฺจุ นาคโ มา นาคํ ชฺชฺชฺชฺชฺช นโม
กโรหิ นาคสฺสํสาติ ๑ อิมํ ชฺชฺชฺชฺชฺช ฏิกฺขุ ปณฺณรสปํ ปณฺเฑ
ภคฺควนฺตํ อฺปฺปสํกมิตฺวา ปฺจุญฺเญยาสี ยถา เต ภคฺวา พฺยาจโรติ
ตถา นํ ชาเรยฺยาสี ๑ นานฺตํ ฏิกฺขุ ปสฺสํสามิ สทฺเวเก โสเก
สํมารเก สํพฺรหฺมเก สสฺสํมณพฺราหฺมณียา ปชาย สทฺเวมฺหุสฺสํ
โย อิมํสํ ปณฺหานํ เวยฺยาจกรณฺณ จิตฺตํ อวราเชยฺย อณฺเฑตฺร
ตถาคเตน วา ตถาคตสํวเกน วา อิตฺโต วา ปน สฺสํวาติ ๑
อิตฺมโวจ สํ ทเวตา อิทํ วตฺวา ตตฺถเว อนฺตรชฺชาปี ๑

[๒๘๐] อถ ชฺชฺชฺชฺช อายสฺสํมา กุมารกตฺสไป ตสฺสํมา รตฺติยา
ขจฺจเยน เยน ภคฺวา เตนุสํกมิมิ อฺปฺปสํกมิตฺวา ภคฺควนฺตํ
อภิกฺวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสํติ ๑ เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺโน ชฺชฺชฺชฺช
กุมารกตฺสไป ภคฺควนฺตํ เอตฺทโวจ อิมํ ฆนฺเต รตฺติ อณฺเฑตฺร
ทเวตา อภิกฺกนฺตฺวา รตฺติยา อภิกฺกนฺตฺวา เกวณฺณปฺปํ อนฺตรวณฺ

๒๗๑] โยปมมวคฺคสฺส วมฺมิกสฺส เต ปณฺณเรสฺส ปณฺหาพฺยากรณํ ๒๗๕

อสิสฺสนา กา มัสฺสเปสฺสิ โก นาโคติ ฯ

[๒๗๑] วมฺมิโกติ โช ภิกฺขุ อิมสฺสเสตฺถํ จาคุมฺมหาภูติกสฺส
กายสฺส อธิวณฺํ มาตาเปตฺติกสฺมภวสฺส โอทนํ กุมฺมาสฺส ปจยสฺส
อนิจุจฺจุลาทณฺ ปริมทฺทณฺ เกทณฺ วิธึสฺส มมฺมสฺส ฯ กา รคฺคํ ชฺฐมาณาคิ
ยํ โช ภิกฺขุ ทิवा กมฺมมฺนเต อารพฺภ รคฺคํ อนฺนฺวิตฺถเกติ อนฺนฺวิจาเรติ
อํ รคฺคํ ชฺฐมาณนา ฯ กา ทิवा ปชฺชตฺถนาติ ยํ โช ภิกฺขุ รคฺคํ
อนฺนฺวิตฺถเกตฺวา อนฺนฺวิจาเรตฺวา ทิवा กมฺมมฺนเต ปโยเชติ กาเยน
วาจาย อํ ทิवा ปชฺชตฺถนา ฯ พฺราหฺมโณติ โช ภิกฺขุ ตถาคตฺสเสตฺถํ
อธิวณฺํ อรหโต สํมาสํมพฺพุทฺธสฺส ฯ สุมฺโหติ โช ภิกฺขุ เสตฺถํเสตฺถํ
ภิกฺขุโน อธิวณฺํ ฯ สตฺถณฺนํติ โช ภิกฺขุ อริยาเยตฺถํ ปณฺณาย อธิวณฺํ ฯ
อภิกฺขณาคิ โช ภิกฺขุ วิริยารมฺภสฺสเสตฺถํ อธิวณฺํ ฯ ปตฺติงฺกคฺติ โช
ภิกฺขุ อวิชฺชาเยตฺถํ อธิวณฺํ ฯ อุกฺกชิป ปตฺติงฺกํ ปชฺห อวิชฺชํ อภิกฺขณ
สุมฺเช สตฺถํ อาทายาคิ อยเมตฺสสฺส อคฺคโ ๑ อุกฺกชฺฐมาณิกาคิ โช
ภิกฺขุ โทชฺฐปายาสฺสเสตฺถํ อธิวณฺํ ฯ อุกฺกชิป อุกฺกชฺฐมาณิกํ ปชฺห
โทชฺฐปายาสํ อภิกฺขณ สุมฺเช สตฺถํ อาทายาคิ อยเมตฺสสฺส อคฺคโ ๑
ทฺวิชาปโณติ โช ภิกฺขุ วิจิกิฉฺฐาเยตฺถํ อธิวณฺํ ฯ อุกฺกชิป ทฺวิชาปํ
ปชฺห วิจิกิฉฺฐํ อภิกฺขณ สุมฺเช สตฺถํ อาทายาคิ อยเมตฺสสฺส อคฺคโ ๑
ปงฺกกวารนฺติ โช ภิกฺขุ ปณฺณนฺนํ นีวรณํ อธิวณฺํ กามณฺนุท-
นีวรณสฺส พฺยาปาทนีวรณสฺส ถีนมิตฺถนีวรณสฺส อุกฺกชฺฐจฺจุกฺกชฺฐจ-
นีวรณสฺส วิจิกิฉฺฐานีวรณาย ฯ อุกฺกชิป ปงฺกกวารํ ปชฺห ปณฺณ

รณวินิตสุตฺตํ

[๒๔๒] เอวฺมุเม สุตํ เอกํ สมนํ ภควา ราชกเห จิหฺรติ
 เวพฺพเน กถนฺตทณฺนิวาเป ๖ อถ โข สมนพฺพุตา ชาตฺธิญฺญิกา^๑ ภิกฺขุ
 ชาตฺธิญฺญิมิ วสฺสํ อญฺจํ เยน ภควา เทนุปลสงฺกมฺมํ อฺปสงฺกมิตฺวา
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิสฺส ๖ เอกมฺนตํ นิสีนฺเน โข เต
 ภิกฺขุ ภควา เอตทโวจ โโก นฺ โข ภิกฺขเว ชาตฺธิญฺญิมิ ชาตฺธิญฺญิกานํ
 ภิกฺขุณํ สํพรหฺมจารินํ เอวํ สมนฺภาวิตฺวา อตฺตนา จ อปฺปิจฺฉโน
 อปฺปิจฺฉกถณฺจ ภิกฺขุณํ กตฺตา อตฺตนา จ สํคฺคฺชฺสํ สํคฺคฺชฺส-
 กถณฺจ ภิกฺขุณํ กตฺตา อตฺตนา จ ปวิจิตฺโต วิเวกกถณฺจ ภิกฺขุณํ
 กตฺตา อตฺตนา จ อสํสํชฺชํ อสํสํคฺคกถณฺจ ภิกฺขุณํ กตฺตา อตฺตนา
 จ อารทฺธวิริโย วิริยารมฺภกถณฺจ ภิกฺขุณํ กตฺตา อตฺตนา จ
 สํสํปนฺโน สํสํปนฺนากถณฺจ ภิกฺขุณํ กตฺตา อตฺตนา จ สํมาธิ-
 สมนฺปนฺโน สํมาธิสมนฺนากถณฺจ ภิกฺขุณํ กตฺตา อตฺตนา จ ปญฺญา-
 สมนฺปนฺโน ปญฺญาสมนฺนากถณฺจ ภิกฺขุณํ กตฺตา อตฺตนา จ
 วิมุตฺติสมนฺปนฺโน วิมุตฺติสมนฺนากถณฺจ ภิกฺขุณํ กตฺตา อตฺตนา จ
 วิมุตฺติฌานทสฺสสมนฺปนฺโน วิมุตฺติฌานทสฺสสมนฺนากถณฺจ ภิกฺขุณํ
 กตฺตา โอวาทโก วิญฺญาปโก สํหสฺสโก สํมาทปโก สมนฺตฺเตสโก
 สมนฺปทสโก สํพรหฺมจารินฺนติ ๖ ปุณฺณโน นาม ภนฺเต อายสฺมา

---

๑ ส. ย. ชาตฺธิญฺญิกา ๖

២៩៨   ឥតុត្ថប្បវិញ្ញេ មធុណិកាយត្ថំ ធូត្ថបណ្ណាតំ   [២៩៣

មនុគាណិបុគ្គតោ ឆាតិភូមិមំ ឆាតិភូមិកាណំ ភិក្ខុឆុំ ឥវុរុអុមជារីណំ ខេវិ
ឥមុភាវិតោ ឧតុត្ថនា ។ ឧប្បីជុណ្ឌ ឧប្បីជុណ្ឌពណ្យ ភិក្ខុឆុំ កតុតា
ឧតុត្ថនា ។ ឥន្ទុត្ថុត្ថុ ។ ឧបេ ។ ឧតុត្ថនា ។ បរិវិគ្គតោ...ឧតុត្ថនា
។ ឧត្ថុត្ថុត្ថុ...ឧតុត្ថនា ។ ឧរុកុវិវិយោ...ឧតុត្ថនា ។ ឥត-
ឥមុប្បណ្ណ...ឧតុត្ថនា ។ ឥមាធិឥមុប្បណ្ណ...ឧតុត្ថនា ។ បណ្ណា-
ឥមុប្បណ្ណ...ឧតុត្ថនា ។ វិមុត្តិឥមុប្បណ្ណ...ឧតុត្ថនា ។ វិមុត្តិ-
ធានតេស្តនឥមុប្បណ្ណ វិមុត្តិធានតេស្តនឥមុប្បភាពពណ្យ ភិក្ខុឆុំ កតុតា
ឱវាហកោ វិធម្មបាហកោ ឥន្ទត្ថកោ ឥមាហបកោ ឥមុតុត្ថកោ ឥមុប្បត្ថកោ
ឥវុរុអុមជារីណុតិ ។

[២៩៣] តេន ខៃ ប្រេ ឥមេន ឧយត្ថុមា ឥវិបុគ្គតោ ភក្ខតោ
ឧវិកុរេ ធិត្តិណៃ តៃតិ ។ ឧត ខៃ ឧយត្ថុមតោ ឥវិបុគ្គតត្ថ
ខេត្តតៃតិ តាវា ឧយត្ថុមតោ បុណ្ណតត្ថ មនុគាណិបុគ្គតត្ថ ឥត្ថុត្ថ
ឧយត្ថុមតោ បុណ្ណតត្ថ មនុគាណិបុគ្គតត្ថ ឧត្ថុត វិធម្ម ឥវុរុអុមជារី
ឥតុត្ថ ឥមុមុតា ឧណុមាត្ថ ឧណុមាត្ថ វណ្ណេ ភាស្តន្តិ គប្ប ឥតុតា
ឧវុរុអុមតៃតិ ឧប្បេវណាម មម្ពបី កតាជិ ករតិ ឧយត្ថុមតា
បុណ្ណេន មនុគាណិបុគ្គតេន ឥតុត្ថិ ឥមាគមំ គុតុត្ថុយាម ឧប្បេវ-
ណាម តិយា តៃតិវេ ភក្ខតតុតាប្រតិ ។

[២៩៤] ឧត ខៃ ភក្ខា រាឆកេ យតាភិវុតំ វិវិគ្គតា យេន
ឥវុតុត្ថិ តេន ជារិកំ បុក្ខាមិ ឧណុបុត្ថេន ជារិកឧប្បជារិណៃ យេន
ឥវុតុត្ថិ តត្ថវត្ថរិ ។ តត្ថរ ឥតុត្ថំ ភក្ខា ឥវុតុត្ថិយំ វិវិគ្គតិ ឆេត្វេន

๒๘๕] โยปมมมวคฺคสฺส รตฺถินํคฺคสฺส เต ปุณฺณเสสํ ปสฺสํ ๒๘๕

อนาถมีณฺทิกสฺส อารามे ๑ อสฺสสฺสึ โห อายสฺมา ปุณฺโณ
มนฺดาณิปุตฺโต ภควา ทิร สํวตฺถิ อนุปฺปตฺโต สํวตฺถิยํ วิหริ
เชตวนเ อนาถมีณฺทิกสฺส อารามेติ ๑ อถ โห อายสฺมา ปุณฺโณ
มนฺดาณิปุตฺโต เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจฺจวํ อาทาย เยน สํวตฺถิ
เตน จาริกํ ปฏฺกามิ อนุปฺพุเพน จาริกญฺจรมาโน เยน สํวตฺถิ
เชตวนํ อนาถมีณฺทิกสฺส อารามิ-เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ อุป-
สงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ ๑ เอกมนฺตํ
นิสินฺนํ โห อายสฺมนฺตํ ปุณฺณํ มนฺดาณิปุตฺตํ ภควา ชมฺมียา
กถาย สํหตฺสฺสึ สํมาทเปสึ สํมุเตเชสึ สํมุพหฺสึ ๑ อถ โห
อายสฺมา ปุณฺโณ มนฺดาณิปุตฺโต ภควตา ชมฺมียา กถาย
สํหตฺสฺสึโต สํมาทปฺปีโต สํมุเตเชโต สํมุพหฺสึโต ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทิตฺวา อนุมฺทิตฺวา อญฺจํยาสาณา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
ปทกฺขิณํ กตฺวา เยน อนุชวณํ เตนุปสงฺกมิ ทิวาวิหาราย ๑

[๒๘๕] อถ โห ฉณฺณตโร ภิกฺขุ เยนายสฺมา สํวริปุตฺโต
เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สํวริปุตฺตํ เขตทโวจ ยสฺส
โห ทวํ อาวุสฺส สํวริปุตฺต ปุณฺณเสสํ นาม ภิกฺขุโน มนฺดาณิ-
ปุตฺตสฺส อภินนฺทํ ทิคฺคยมาโน อโหสฺสึ สํ ภควตา ชมฺมียา กถาย
สํหตฺสฺสึโต สํมาทปฺปีโต สํมุเตเชโต สํมุพหฺสึโต ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทิตฺวา อนุมฺทิตฺวา อญฺจํยาสาณา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
ปทกฺขิณํ กตฺวา เยน อนุชวณํ เตน ปฏฺกนฺโต ทิวาวิหารายาติ ๑

ອດ ໂຂ ອາຍສຸມາ ສຳຣີປຸຕ໌ໂຕ ຕຣມານຸໂປ ນິສັທນໍ ອາທາຍ ອາຍສຸມນຸຕໍ
ປຸຸນເຕ ມນຸຕາຕິປຸຕຕໍ ປິຼຈິໂຕ ປິຼຈິໂຕ ອນຸພນຸຈີ ສັສຳນຸໂຕກໍ າ
ອດ ໂຂ ອາຍສຸມາ ປຸຸນໂນ ມນຸຕາຕິປຸຕ໌ໂຕ ອນຸພນໍ ອຸໂມຄາເຕວາ
ອນຸພຕຣສຸມີ ຣຸກຸຸມູເຕ ທິວາວິຫາຣໍ ນິສັທິ ອາຍສຸມາມີ ໂຂ ສຳຣີປຸຕ໌ໂຕ
ອນຸພນໍ ອຸໂມຄາເຕວາ ອນຸພຕຣສຸມີ ຣຸກຸຸມູເຕ ທິວາວິຫາຣໍ ນິສັທິ າ

[๒๘๖] ອດ ໂຂ ອາຍສຸມາ ສຳຣີປຸຕ໌ໂຕ ສ່າຍຸນຸສ່ມຍໍ ປຸຸສັຕຸຕານາ
ວຸຸຈິໂຕ ເຍນາຍສຸມາ ປຸຸນໂນ ມນຸຕາຕິປຸຕ໌ໂຕ ເຕນຸປສ່ງກມີ ອຸປ-
ສ່ງກມີຕວາ ອາຍສຸມຕາ ປຸຸນເຕນ ມນຸຕາຕິປຸຕ໌ເຕນ ສ່ທຸຂໍ ສ່ມໂມທິ
ສ່ມໂມທນຸຍໍ ຄຕໍ ສ່າຣາຕຸຍໍ ວັຕິສ່າເຣຕວາ ເອກມນຸຕໍ ນິສັທິ າ ເອກມນຸຕໍ
ນິສິນໂນ ໂຂ ອາຍສຸມາ ສຳຣີປຸຕ໌ໂຕ ອາຍສຸມນຸຕໍ ປຸຸນເຕ ມນຸຕາຕິປຸຕຕໍ
ເອຕທໂວຈ ຣາວຕິ ໂນ ອາວຸໂສ ພຸຣຸມຈຣິຍໍ ວຸສັສຕິຕິ າ ເອວມາ-
ວຸໂສຕິ າ ກິນຸ ໂຂ ອາວຸໂສ ສັຕວິສຸທຸຂຕຸຕໍ ຣາວຕິ ພຸຣຸມຈຣິຍໍ
ວຸສັສຕິຕິ າ ໂນ ພິທໍ ອາວຸໂສ າ ກິ ປນາວຸໂສ ຈິຕຸຕວິສຸທຸຂຕຸຕໍ ຣາວຕິ
ພຸຣຸມຈຣິຍໍ ວຸສັສຕິຕິ າ ໂນ ພິທໍ ອາວຸໂສ າ ກິນຸ ໂຂ ອາວຸໂສ
ທິຼຸຈິວິສຸທຸຂຕຸຕໍ ຣາວຕິ ພຸຣຸມຈຣິຍໍ ວຸສັສຕິຕິ າ ໂນ ພິທໍ ອາວຸໂສ າ
ກິ ປນາວຸໂສ ກຸຸວາວິຕຣນວິສຸທຸຂຕຸ ຣາວຕິ ພຸຣຸມຈຣິຍໍ ວຸສັສຕິຕິ າ
ໂນ ພິທໍ ອາວຸໂສ າ ກິນຸ ໂຂ ອາວຸໂສ ມຄຸລາມຄຸຄພານເທສັສນ-
ວິສຸທຸຂຕຸຕໍ ຣາວຕິ ພຸຣຸມຈຣິຍໍ ວຸສັສຕິຕິ າ ໂນ ພິທໍ ອາວຸໂສ າ
ກິ ປນາວຸໂສ ປຸຸປທາພານເທສັສນວິສຸທຸຂຕຸຕໍ ຣາວຕິ ພຸຣຸມຈຣິຍໍ
ວຸສັສຕິຕິ າ ໂນ ພິທໍ ອາວຸໂສ າ ກິນຸ ໂຂ ອາວຸໂສ ພານເທສັສນ-

๒๘๖] โอปนยวมุขคฤศ รัตนัตถุเต วุสิตพรมหจริยปณหา ๒๘๓

วิสุทฺธตฺถํ ภกฺวติ พรมหจริยํ วุสฺสํคฺคิ ๑ โน หิํ อากุโส ๑
กิณฺหุ ๒ อากุโส สํตวิสุทฺธตฺถํ ภกฺวติ พรมหจริยํ วุสฺสํคฺคิ อิติ
ปฺปญฺโจ สฺมาโน โน หิํ อากุโสติ วเทสิ กิ ปรนากุโส จิตฺต-
วิสุทฺธตฺถํ ภกฺวติ พรมหจริยํ วุสฺสํคฺคิ อิติ ปฺปญฺโจ สฺมาโน โน
หิํ อากุโสติ วเทสิ กิณฺหุ ๒ อากุโส ทิฏฺฐิวิสุทฺธตฺถํ ภกฺวติ
พรมหจริยํ วุสฺสํคฺคิ อิติ ปฺปญฺโจ สฺมาโน โน หิํ อากุโสติ
วเทสิ กิ ปรนากุโส กุชฺชาวิตฺตรณวิสุทฺธตฺถํ... กิณฺหุ ๒ อากุโส
มคฺคามคฺคญาณทสฺสณวิสุทฺธตฺถํ... กิ ปรนากุโส ปฏฺิปปทาณณทสฺสณ-
วิสุทฺธตฺถํ... กิณฺหุ ๒ อากุโส ญาณทสฺสณวิสุทฺธตฺถํ ภกฺวติ พรมห-
จริยํ วุสฺสํคฺคิ อิติ ปฺปญฺโจ สฺมาโน โน หิํ อากุโสติ วเทสิ
กิมตฺถํ จรนากุโส ภกฺวติ พรมหจริยํ วุสฺสํคฺคิ ๑ อนุปาทาปริ-
นิตฺตพฺพานตฺถํ ๒ อากุโส ภกฺวติ พรมหจริยํ วุสฺสํคฺคิ ๑ กิณฺหุ ๒
อากุโส สํตวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิตฺตพฺพานนฺติ ๑ โน หิํ อากุโส ๑ กิ
ปรนากุโส จิตฺตวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิตฺตพฺพานนฺติ ๑ โน หิํ อากุโส ๑
กิณฺหุ ๒ อากุโส ทิฏฺฐิวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิตฺตพฺพานนฺติ ๑ โน หิํ
อากุโส ๑ กิ ปรนากุโส กุชฺชาวิตฺตรณวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิตฺตพฺพานนฺติ ๑
โน หิํ อากุโส ๑ กิณฺหุ ๒ อากุโส มคฺคามคฺคญาณทสฺสณวิสุทฺธิ
อนุปาทาปรินิตฺตพฺพานนฺติ ๑ โน หิํ อากุโส ๑ กิ ปรนากุโส ปฏฺิ-
ปปทาณณทสฺสณวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิตฺตพฺพานนฺติ ๑ โน หิํ อากุโส ๑
กิณฺหุ ๒ อากุโส ญาณทสฺสณวิสุทฺธิ อนุปาทาปรินิตฺตพฺพานนฺติ ๑ โน

หิทํ อากุโส ๖ กิํ ปนากุโส อญฺญตร อิมเหติ ชมฺเมเหติ อานุปาทาปริ-
 นิพฺพานนฺติ ๖ โน หิทํ อากุโส ๖ กิณฺหุ โช อากุโส สํตฺตวิสฺสุทฺธิ
 อานุปาทาปรินิพฺพานนฺติ อิติ ปุญฺโง สฺมาโน โน หิทํ อากุโสติ
 วเทสํ กิํ ปนากุโส จิตฺตวิสฺสุทฺธิ อานุปาทาปรินิพฺพานนฺติ อิติ ปุญฺโง
 สฺมาโน โน หิทํ อากุโสติ วเทสํ กิณฺหุ โช อากุโส ทิฏฺฐิวิสฺสุทฺธิ
 อานุปาทาปรินิพฺพานนฺติ ๖ เป ๖ กิํ ปนากุโส กงฺขาวิตฺตณฺณวิสฺสุทฺธิ...
 กิณฺหุ โช อากุโส มคฺคามกฺคณฺณทสฺสณฺณวิสฺสุทฺธิ... กิํ ปนากุโส
 ปฏฺธิปาณณทสฺสณฺณวิสฺสุทฺธิ... กิณฺหุ โช อากุโส ฌานทสฺสณฺณวิสฺสุทฺธิ
 อานุปาทาปรินิพฺพานนฺติ อิติ ปุญฺโง สฺมาโน โน หิทํ อากุโสติ
 วเทสํ กิํ ปนากุโส อญฺญตร อิมเหติ ชมฺเมเหติ อานุปาทาปริ-
 นิพฺพานนฺติ อิติ ปุญฺโง สฺมาโน โน หิทํ อากุโสติ วเทสํ ยถากถํ
 ปนากุโส อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโก ทฏฺฐพฺโพติ ๖

[๒๘๗] สํตฺตวิสฺสุทฺธิ เจ อากุโส ภควา อานุปาทาปรินิพฺพานํ
 ปณฺญาเปสฺส สํปาทาณญฺเฌว สฺมานํ อานุปาทาปรินิพฺพานํ ปณฺญา-
 เปสฺส ๖ จิตฺตวิสฺสุทฺธิ เจ อากุโส ภควา อานุปาทาปรินิพฺพานํ
 ปณฺญาเปสฺส สํปาทาณญฺเฌว สฺมานํ อานุปาทาปรินิพฺพานํ ปณฺญา-
 เปสฺส ๖ ทิฏฺฐิวิสฺสุทฺธิ เจ อากุโส ภควา อานุปาทาปรินิพฺพานํ
 ปณฺญาเปสฺส สํปาทาณญฺเฌว สฺมานํ อานุปาทาปรินิพฺพานํ ปณฺญา-
 เปสฺส ๖ กงฺขาวิตฺตณฺณวิสฺสุทฺธิ เจ อากุโส ภควา อานุปาทาปรินิพฺพานํ
 ปณฺญาเปสฺส สํปาทาณญฺเฌว สฺมานํ อานุปาทาปรินิพฺพานํ ปณฺญา-

เปสฺส ๑ มคฺคามคฺคณาณทสฺสณวิสฺสํหิ เจ อาวุโส ภควา อหฺนฺปาทา-
 ปรีนฺพิพฺพานํ ปณฺณเปสฺส สํปาทานนฺนฺนฺน สํมานํ อหฺนฺปาทาปรี-
 นฺพิพฺพานํ ปณฺณเปสฺส ๑ ปฏฺธิปทาณาณทสฺสณวิสฺสํหิ เจ อาวุโส
 ภควา อหฺนฺปาทาปรีนฺพิพฺพานํ ปณฺณเปสฺส สํปาทานนฺนฺนฺน สํมานํ
 อหฺนฺปาทาปรีนฺพิพฺพานํ ปณฺณเปสฺส ๑ ณาณทสฺสณวิสฺสํหิ เจ อาวุโส
 ภควา อหฺนฺปาทาปรีนฺพิพฺพานํ ปณฺณเปสฺส สํปาทานนฺนฺนฺน สํมานํ
 อหฺนฺปาทาปรีนฺพิพฺพานํ ปณฺณเปสฺส ๑ อณฺนฺนฺน เจ อาวุโส อิมฺหิ
 รมฺเมหิ อหฺนฺปาทาปรีนฺพิพฺพานํ อภวิสฺสํ ปุคฺคฺชฺชโน ปรีนฺพิพฺพาเยยฺย
 ปุคฺคฺชฺชโน หิ อาวุโส อณฺนฺนฺน อิมฺหิ รมฺเมหิ ๑ เตนฺหาวุโส
 อุปมฺนฺนฺน กวิสฺสํมํ อุปมฺนฺนฺนฺนเรกฺกเจ วิมฺบฺนฺน ปรีสํ ภาสิตฺสํ อคฺคํ
 อาชานฺนฺน ๑

[๒๔๗] เสงฺยถาปี อาวุโส รณฺโณ ปเสนฺทิสฺสํ โกสฺสสฺส
 สํวคฺคิยํ ปฏฺฐังคฺคสฺส สํเกเต กณฺนฺนเจทฺว อจฺจายิกํ กรณฺนํ
 อุปฺปชฺชเยยฺย คฺคสฺส อนฺนฺน ๑ สํวคฺคิยํ อนฺนฺน ๑ สํเกตํ สํตฺต
 รทฺธินํคฺคานิ อุปฏฺฐเจยฺยํ อถ โห อาวุโส ราชา ปเสนฺทิสฺสํ โกสฺสโต
 สํวคฺคิยา นิภฺนฺนํคฺคา อนฺนฺนปฺรทฺวาเร ปจฺมํ รทฺธินํคํ อภิรฺนฺนเยยฺย
 ปจฺเมณ รทฺธินํคเณ ทฺคิยํ รทฺธินํคํ ปาปฺนฺนเยยฺย ปจฺมํ รทฺธินํคํ
 วิสฺสํชฺชเยยฺย ทฺคิยํ รทฺธินํคํ อภิรฺนฺนเยยฺย ทฺคิเยณ รทฺธินํคเณ ทฺคิยํ
 รทฺธินํคํ ปาปฺนฺนเยยฺย ทฺคิยํ รทฺธินํคํ วิสฺสํชฺชเยยฺย ทฺคิยํ รทฺธินํคํ
 อภิรฺนฺนเยยฺย ทฺคิเยณ รทฺธินํคเณ จคฺคํ รทฺธินํคํ ปาปฺนฺนเยยฺย ทฺคิยํ

๒๘๘] โอปมมวคฺคสุตฺตํ รตฺวินิตฺตํ อญฺญมณฺณํ สมนมฺโหทนกถา ๒๘๕

ปญฺจํ รตฺวินิตฺตํ ปาปฺปณิ จตุตฺถํ รตฺวินิตฺตํ นิสฺสํชฺชํ ปญฺจํ รตฺวินิตฺตํ
อภिरุญฺหิ ปญฺจเมว รตฺวินิตฺเตน ฉนฺนํ รตฺวินิตฺตํ ปาปฺปณิ ปญฺจํ
รตฺวินิตฺตํ นิสฺสํชฺชํ ฉนฺนํ รตฺวินิตฺตํ อภिरุญฺหิ ฉนฺนํ รตฺวินิตฺเตน
สํคตํ รตฺวินิตฺตํ ปาปฺปณิ ฉนฺนํ รตฺวินิตฺตํ นิสฺสํชฺชํ สํคตํ รตฺวินิตฺตํ
อภिरุญฺหิ สํคตเมว รตฺวินิตฺเตน สํเกตํ อนุปฺปตฺโต อนฺเตปรทวารนฺติ
เอวํ พุยากรมาโน โข อากุโส ราชา ปเสนทิ โกสโล สมนฺมา
พุยากรมาโน พุยากรเมยฺยาติ เอวเมว โข อากุโส สํวิสํชฺชํ
ยาวเทว จิตฺตวิสํชฺชํ จิตฺตวิสํชฺชํ ยาวเทว ทิฏฺฐิวิสํชฺชํ
ทิฏฺฐิวิสํชฺชํ ยาวเทว กงฺขาวิคฺคณวิสํชฺชํ กงฺขาวิคฺคณวิสํชฺชํ
ยาวเทว มคฺคามคฺคณทสฺสํวิสํชฺชํ มคฺคามคฺคณทสฺสํ-
วิสํชฺชํ ยาวเทว ปฏฺิพทาณทสฺสํวิสํชฺชํ ปฏฺิพทาณทสฺสํ-
วิสํชฺชํ ยาวเทว ฌาณทสฺสํวิสํชฺชํ ฌาณทสฺสํวิสํชฺชํ ยาวเทว
อนุปาทาปรินิพฺพานคฺคา อนุปาทาปรินิพฺพานคฺคํ โข อากุโส ภควติ
พฺรหฺมจริยํ อุตฺตํ ๑

[๒๘๘] เอวํ อุกฺคเต อายสฺมา สํวิปฺตฺโต อายสฺมํ ปุณฺณํ
มฺหตาณิปฺตํ เอตทโวจ โโก นาม อายสฺมา กถญฺจ ปนายสฺมํ
สพฺรหฺมจาริ ฌานนฺตํ ๑ ปุณฺณโณติ โข เม อากุโส นาม มฺหตาณิ-
ปฺตฺโตติ จ ปน มํ สพฺรหฺมจาริ ฌานนฺตํ ๑ อจฺฉริยํ อากุโส
อพฺภุํ อากุโส ยถาคํ สํวตฺตา ตํวเกน สมนฺเทว สํคตํ ตํสํ
อาชานนฺเตน เอวเมวํ อายสฺมา ปุณฺณเมว มฺหตาณิปฺตฺเตน

คฺมภีรํ คฺมภีรํ ปณฺณวา อณฺมาสฺส อณฺมาสฺส พฺยาจตา ตาภา
 สฺพหฺมจาวํ สฺสทฺธํ สฺพหฺมจาวํ ยะ อายสฺมนํ ปุณฺณํ มนฺตาณิ-
 ปุคฺคํ ตณฺหิ ทสฺสํนาย ตณฺหิ ปิยฺรปาสํนาย เวตฺตณฺทฺเณ เจปํ
 สฺพหฺมจาวํ อายสฺมนํ มนฺตาณิปุคฺคํ มุทฺธนา ปวิหรนฺตา ตณฺเอยํ
 ทสฺสํนาย ตณฺเอยํ ปิยฺรปาสํนาย เคสํมปี ตาภา เคสํมปี สฺสทฺธํ
 อมฺหากมฺมปี ตาภา อมฺหากมฺมปี สฺสทฺธํ ยะ มยํ อายสฺมนํ ปุณฺณํ
 มนฺตาณิปุคฺคํ ตาภา ทสฺสํนาย ตาภา ปิยฺรปาสํนายาคิ ฯ

[๓๐๐] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา ปุณฺโณ มนฺตาณิปุคฺโค อายสฺมนํ
 สํวิปุคฺคํ เอตทวโจ โก นาโม อายสฺมา กถญฺจ ปนายสฺมนํ
 สฺพหฺมจาวํ ชานนฺตํติ ฯ อูปติสฺสํติ โห เม อาวุโส นามํ สํวิ-
 ปุคฺโคติ จ ปน มํ สฺพหฺมจาวํ ชานนฺตํติ ฯ สฺตถฺกปฺเปน วต
 กิร โก สํวเณ สฺทฺธิ มนฺตยมานา น ชานิมฺห อายสฺมา
 สํวิปุคฺโคติ สฺเจ หิ มยํ ชาเนยฺยาม อายสฺมา สํวิปุคฺโคติ
 เอตฺตกมฺมปี โน นปฺปฏิภาเสยฺย อจฺฉริยํ อาวุโส อพฺภุคํ อาวุโส
 ยถาคํ สฺสวตา สํวเณ สฺมมฺเทว สฺตถฺก สํสํ อชานนฺเตน
 เอวเมวํ อายสฺมา สํวิปุคฺเตน คฺมภีรํ คฺมภีรํ ปณฺณวา อณฺมาสฺส
 อณฺมาสฺส ปุจฺฉิตา ตาภา สฺพหฺมจาวํ สฺสทฺธํ สฺพหฺมจาวํ
 ยะ อายสฺมนํ สํวิปุคฺคํ ตณฺหิ ทสฺสํนาย ตณฺหิ ปิยฺรปาสํนาย
 เวตฺตณฺทฺเณ เจปํ สฺพหฺมจาวํ อายสฺมนํ สํวิปุคฺคํ มุทฺธนา

๓๐๐] โอปมฺมวคฺคสฺส รตฺถินํตสฺส เต อญฺณมญฺญํ สมนุโมทนกถา ๒๔๘

ปริหรนฺตา ตเถยฺยํ ทสฺสํนาย ตเถยฺยํ ปยิริปาสํนาย เตสฺมึํ ตาภา
เตสฺมึํ สุตฺตํ อมฺหากมฺปิ ตาภา อมฺหากมฺปิ สุตฺตํ เย มยํ
อายสฺสมนฺตํ ตํวิปฺลวํ ตปฺปํ ทสฺสํนาย ตปฺปํ ปยิริปาสํนายาติ ฯ

อิติห เต อุกฺโกมฺปิ มหํนาคา มญฺณมญฺณสฺส สฺภาสํ
สมนุโมทิสฺสึ ฯ

รตฺถินํตสฺส เต นิฏฺฐิตํ จตุตฺถํ ฯ

นิวาปสุตฺตํ

[๓๐๑] เอมเม สฺกํ เอกํ สมนํ ภควา สํวตฺถิยํ วิหริติ
 เขตฺวเน อนาถปิตฺตํ สํวตฺถิยํ อารามํ ฯ ตตฺร โส ภควา ภิกฺขุ
 อามนุสฺสํ ภิกฺขโวติ ฯ ภาทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภกฺวโศ ปจฺจุสฺสํโส ๑
 ภควา เอตทโวจํ น ภิกฺขเว เนวํปิโก นิวาปํ นิวปติ มิคชาตํ
 อิมํ เม นิวาปํ นิวุตฺตํ มิคชาตา ปริภุญฺชนฺตา ทํชายุกา วณฺณเวเนโต
 จิรํ ทํชมทฺธานํ ยาเปหฺนฺตฺติ ฯ เอมจฺ โส ภิกฺขเว เนวํปิโก
 นิวาปํ นิวปติ มิคชาตํ อิมํ เม นิวาปํ นิวุตฺตํ มิคชาตา
 อนุปชฺช มุจฺจिता โภชนานิ ภุญฺชํสฺสํ นิ อนุปชฺช มุจฺจिता
 โภชนานิ ภุญฺชมานา มทํ อปชฺชํสฺสํ มตฺตา สํมานา ปมาทํ
 อปชฺชํสฺสํ ปมตฺตา สํมานา ยถากามกฺรณฺยา ภวิสฺสํ อิมสฺมิ
 นิวาเปติ ฯ

[๓๐๒] ตตฺร ภิกฺขเว ปจฺมา มิคชาตา อมฺ นิวาปํ นิวุตฺตํ
 เนวํปิโก อนุปชฺช มุจฺจिता โภชนานิ ภุญฺชํสฺ เต ตตฺถ
 อนุปชฺช มุจฺจिता ภุญฺชมานา มทํ อปชฺชํสฺ มตฺตา สํมานา
 ปมาทํ อปชฺชํสฺ ปมตฺตา สํมานา ยถากามกฺรณฺยา อเหสฺ
 เนวํปิโก อมฺสฺมิ นิวาเป เอมฺปิ เต ภิกฺขเว ปจฺมา มิคชาตา
 น ปริมุจฺจํสฺ เนวํปิโก อิทฺธานุภาวา ฯ

[๓๐๓] ตตฺร ภิกฺขเว ทฺติยา มิคชาตา เอวํ สมนฺจินฺเตสฺ เย

๓๐๔] โอปมมวคคตัส นีวาปตฺเต ตติยมิกชาตูปมา ๒๘๘

โฆ เต ปจฺมา มิกชาตา อมฺ นีวาปํ นิจฺจุตํ เนวํปิกตฺสํ อนุปชช
มฺจุตฺตา โภชนานิ ญฺชํสํ เต ตตฺถ อนุปชช มฺจุตฺตา โภชนานิ
ญฺชมานา มทํ อาปชฺชํสํ มตฺตา สฺมานา ปมาทํ อาปชฺชํสํ ปมตฺตา
สฺมานา ยถากามกฺรณํยา อเหสํ เนวํปิกตฺสํ อมฺสํมํ นีวาเป
เอวณฺหิ เต ปจฺมา มิกชาตา น ปริมฺจุจฺจํสํ เนวํปิกตฺสํ อิทฺธา-
นุภาวา ยนฺนํ มยํ สํพุทฺโธ นีวาปโภชนา ปฏิวิริเมยฺยาม ภย-
โภกา ปฏิวิริตา อรณฺณายตฺตานิ อชฺโณคาเหตฺวา วิหเรยฺยมาติ
เต สํพุทฺโธ นีวาปโภชนา ปฏิวิริมํสํ ภยโภกา ปฏิวิริตา อรณฺณ-
ายตฺตานิ อชฺโณคาเหตฺวา วิหรัสํ ฯ เคสํ กิมนํ ปจฺฉินฺเน มาเส
ติโนทกตฺถวเย อธิมคฺคตฺถิมานํ ปคฺโคท กายโย โหติ เคสํ อธิ-
มคฺคตฺถิมานํ ปคฺคตฺถายานํ พฺลวิริยํ ปริหาเย พฺลวิริเย ปริทฺเณ คเมว
นีวาปํ นิจฺจุตํ เนวํปิกตฺสํ ปจฺจาลมํสํ เต ตตฺถ อนุปชช มฺจุตฺตา
โภชนานิ ญฺชํสํ เต ตตฺถ อนุปชช มฺจุตฺตา โภชนานิ ญฺชมานา
มทํ อาปชฺชํสํ มตฺตา สฺมานา ปมาทํ อาปชฺชํสํ ปมตฺตา สฺมานา
ยถากามกฺรณํยา อเหสํ เนวํปิกตฺสํ อมฺสํมํ นีวาเป เอวณฺหิ เต
ภิกฺขเว ทฺติยาปํ มิกชาตา น ปริมฺจุจฺจํสํ เนวํปิกตฺสํ อิทฺธานุภาวา ฯ

[๓๐๔] ตตฺถ ภิกฺขเว ตติยา มิกชาตา เอวํ สํมจฺญฺเตสํ เย
โฆ เต ปจฺมา มิกชาตา อมฺ นีวาปํ นิจฺจุตํ เนวํปิกตฺสํ ฯ เปฯ
เอวณฺหิ เต ปจฺมา มิกชาตา น ปริมฺจุจฺจํสํ เนวํปิกตฺสํ อิทฺธานุภาวา
เยปิ เต ทฺติยา มิกชาตา เอวํ สํมจฺญฺเตสํ เย โฆ เต ปจฺมา

มิกฺขาคา อมฺ ํ นีวาปํ นีวุตฺตํ เหวาปิกฺกสฺส ฯ เป ฯ เหวณฺหิ เต ปจฺจมา
 มิกฺขาคา น ปริมุจฺจิสฺส เหวาปิกฺกสฺส อิทฺธานุภาวา ยนฺนุน มยฺ
 สฺสพฺพโส นีวาปโกชนา ปฏิวิริเมยฺยาม ภยโกคา ปฏิวิริตา อรณฺณยา
 ยตฺตานิ อชฺโฌคาเหตฺวา วิหเรยฺยามาติ เต สฺสพฺพโส นีวาปโกชนา
 ปฏิวิริมฺิสฺส ภยโกคา ปฏิวิริตา อรณฺณายตฺตานิ อชฺโฌคาเหตฺวา
 วิหริสฺส เตสํ คิมฺหานํ ปจฺจิมเ มาเส ติโณทกสงฺขเย อธิมคฺต
 กสฺमानํ ปตฺโต กาโย โหติ เตสํ อธิมคฺตกสฺमानํ ปตฺตกายนํ
 พตฺตวิริยํ ปริหาสิ พตฺตวิริเย ปริเทเน ตเมว นีวาปํ นีวุตฺตํ เหวาปิกฺกสฺส
 ปจฺจาคมฺิสฺส เต ตตฺตฺร อนฺนปชฺช มฺจุติตา โภชนานิ ภูณฺชิสฺส เต
 ตตฺตฺร อนฺนปชฺช มฺจุติตา โภชนานิ ภูณฺชมานา มทํ อาปชฺชิสฺส
 มตฺตา สฺมานา ปมาทํ อาปชฺชิสฺส ปมตฺตา สฺมานา ยถากามกฺรณฺเยา
 อहेสฺส เหวาปิกฺกสฺส อมฺุสฺมํ นีวาเป เหวณฺหิ เต ทฺติยานิ มิกฺขาคา
 น ปริมุจฺจิสฺส เหวาปิกฺกสฺส อิทฺธานุภาวา ยนฺนุน มยฺ อมฺ ํ นีวาปํ
 นีวุตฺตํ เหวาปิกฺกสฺส อุปนิสฺสําย อาสยํ กปฺเปยฺยาม ตตฺตราสยํ
 กปฺเปตฺวา อมฺ ํ นีวาปํ นีวุตฺตํ เหวาปิกฺกสฺส อนฺนปชฺช อมฺจุติตา
 โภชนานิ ภูณฺชิสฺสํม อนฺนปชฺช อมฺจุติตา โภชนานิ ภูณฺชมานา
 น มทํ อาปชฺชิสฺสํม อมตฺตา สฺมานา นปฺปมาทํ อาปชฺชิสฺสํม
 อปฺปมตฺตา สฺมานา น ยถากามกฺรณฺเยา ภวิสฺสํม เหวาปิกฺกสฺส
 อมฺุสฺมํ นีวาเปติ ฯ เต อมฺ ํ นีวาปํ นีวุตฺตํ เหวาปิกฺกสฺส อุปนิสฺสําย
 อาสยํ กปฺปยฺิสฺส ตตฺตราสยํ กปฺเปตฺวา อมฺ ํ นีวาปํ นีวุตฺตํ เหวาปิกฺกสฺส

อนนุปชชช อมฺจุณฺธา โภชนานิ ญฺญชฺชํ เต ตตฺร อนนุปชชช
 อมฺจุณฺธา โภชนานิ ญฺญชฺชมานา น มํ อปชชชํ อมตฺตา สฺमानา
 นปฺปมาทํ อปชชชํ อปฺปมตฺตา สฺमानา น ขลวากามกฺรณฺยา
 อเหตุํ เหนวปิกสฺสํ อมฺสํ นีวาเปติ ฯ ตตฺร ภิกฺขเว เหนวปิกสฺส
 จ เหนวปิกปริสา ย เอตทโหสิ อปฺสํ นามิเม คตฺติยา มิกชาตา
 เกฏฺฐิกโน อิทฺธิมฺนตฺสํ นามิเม คตฺติยา มิกชาตา ปรัชฺชา อิมญฺจ
 นาม นีวาปํ นิจฺจุตํ ปรีกฺขณฺติ น จ เหนํ ชานาม อาคคิ วา
 คคิ วา ยนฺนุณ มยํ อิมํ นีวาปํ นิจฺจุตํ มหคฺคิ ทนฺทวากฺราหิ
 สมนฺตา สปฺปเทสํ อนุปริวาเรยฺยาม อปฺเปวนาม คตฺติยานํ มิกชาตานํ
 อาสยํ ปสฺสยฺยาม ยตฺถ กาหํ อจฺเจยฺยณฺติ ฯ เต อมฺ ญฺ นีวาปํ
 นิจฺจุตํ มหคฺคิ ทนฺทวากฺราหิ สมนฺตา สปฺปเทสํ อนุปริวาเรสํ ฯ
 อทฺทสํ ไซ ภิกฺขเว เหนวปิกโก จ เหนวปิกปริสา จ คตฺติยานํ
 มิกชาตานํ อาสยํ ยตฺถ เต กาหํ อจฺเจยฺยณฺติ ฯ เอวฺวหิ เต ภิกฺขเว
 คตฺติยานํ มิกชาตา น ปริมุจฺจิสฺส เหนวปิกสฺสํ อิทฺธานุภาวา ฯ

[๓๐๕] ตตฺร ภิกฺขเว จตุตฺถา มิกชาตา เอวํ สมฺจิเนตฺสํ
 เป ไซ เต ปจฺจมา มิกชาตา ฯ เป ฯ เอวฺวหิ เต ปจฺจมา มิกชาตา
 น ปริมุจฺจิสฺส เหนวปิกสฺสํ อิทฺธานุภาวา เปยฺย เต ทุคฺติยา มิกชาตา
 เอวํ สมฺจิเนตฺสํ เป ไซ เต ปจฺจมา มิกชาตา ฯ เป ฯ เอวฺวหิ
 เต ปจฺจมา มิกชาตา น ปริมุจฺจิสฺส เหนวปิกสฺสํ อิทฺธานุภาวา ยนฺนุณ

มยํ ๑เป ๑ เอวณฺหิ เต ทุติยา มิคชาตา น ปริมุจฺจิสฺส เหวามิกฺกสฺส
 อิทฺธานุภาวา เยมี เต ตติยา มิคชาตา เอวํ สํมจิเนตฺสฺส เป
 ไช เต ปจฺจมา มิคชาตา ๑เป ๑ เอวณฺหิ เต ปจฺจมา มิคชาตา
 น ปริมุจฺจิสฺส เหวามิกฺกสฺส อิทฺธานุภาวา เยมี เต ทุติยา มิคชาตา
 เอวํ สํมจิเนตฺสฺส เป ไช เต ปจฺจมา มิคชาตา ๑เป ๑ เอวณฺหิ
 เต ปจฺจมา มิคชาตา น ปริมุจฺจิสฺส เหวามิกฺกสฺส อิทฺธานุภาวา
 ยนฺนุน มยํ ๑เป ๑ เอวณฺหิ เต ทุติยา มิคชาตา น ปริมุจฺจิสฺส
 เหวามิกฺกสฺส อิทฺธานุภาวา ยนฺนุน มยํ อมฺ ํ นีวาปํ นิจฺจุตฺตํ
 เหวามิกฺกสฺส อุปนิสฺสํสา ย อสํยํ กปฺเปยฺยาม ตตฺตราสํยํ กปฺเปตฺวา
 อมฺ ํ นีวาปํ นิจฺจุตฺตํ เหวามิกฺกสฺส อนนฺุปรชฺช อมฺจุติตา โภชนานิ
 ญฺชิสฺสํสา อนนฺุปรชฺช อมฺจุติตา โภชนานิ ญฺชมานา น มทํ
 อปรชฺชิสฺสํสา อมตฺตา สํมานา นปฺปมาทํ อปรชฺชิสฺสํสา อปฺปมตฺตา
 สํมานา น ยถากามกฺกณฺเีย ภาวิสฺสํสา เหวามิกฺกสฺส อมฺสํมํ นีวาเปติ
 เต อมฺ ํ นีวาปํ นิจฺจุตฺตํ เหวามิกฺกสฺส อุปนิสฺสํสา อสํยํ กปฺเปยฺยํ
 ตตฺตราสํยํ กปฺเปตฺวา อมฺ ํ นีวาปํ นิจฺจุตฺตํ เหวามิกฺกสฺส อนนฺุปรชฺช
 อมฺจุติตา โภชนานิ ญฺชิสฺสํ เต ตตฺถ อนนฺุปรชฺช อมฺจุติตา โภชนานิ
 ญฺชมานา น มทํ อปรชฺชิสฺสํ อมตฺตา สํมานา นปฺปมาทํ อปรชฺชิสฺสํ
 อปฺปมตฺตา สํมานา น ยถากามกฺกณฺเีย อเหตฺสฺส เหวามิกฺกสฺส อมฺสํมํ
 นีวาเป ๑ ตตฺร เหวามิกฺกสฺส ๑ เหวามิกฺกปริสํสา ๑ เขตฺทโหสิ
 อปฺปิสฺสํ นามิเม ตติยา มิคชาตา เกญฺญโก โน อิทฺทิมนฺุตฺสํ นามิเม

ตติยา มิกฺขาทา ปรชนา ฯ เป ฯ อทฺทสํสํ โห เนวปปีโก จ
 เนวปปีกปริสา จ ตติยานํ มิกฺขาทานํ อาสํยํ ยตฺถ เต คาหํ อคฺมํสฺ
 เหวณฺหิ เต ตติยาปปี มิกฺขาทา น ปริมุจฺจํสฺส เนวปปีกสฺส อิทฺธา-
 ภูภาวา ยนฺนุน มยฺมปปี ยตฺถ อคฺติ เนวปปีกสฺส จ เนวปปีกปริสา
 จ ตตฺทราสํยํ กปฺเปยฺยาม ตตฺทราสํยํ กปฺเปตฺวา อมฺํ นีวาปปี นิจฺจุตฺตํ
 เนวปปีกสฺส อนนฺุปชชฺช อมฺุจฺจุตฺตา โภชนานิ ภูณฺชฺชมานา น มทํ
 อาปชฺชํสฺสํ อมตฺตา สํมานา นปฺปมาทํ อาปชฺชํสฺสํ อปฺป-
 มตฺตา สํมานา น ยถากามกฺรตฺเตยา ภวีสฺสํ เนวปปีกสฺส อมฺุสฺมํ
 นีวาเปติ ฯ เต ยตฺถ อคฺติ เนวปปีกสฺส จ เนวปปีกปริสา จ
 ตตฺทราสํยํ กปฺเปยฺยํ ตตฺทราสํยํ กปฺเปตฺวา อมฺุ นีวาปปี นิจฺจุตฺตํ
 เนวปปีกสฺส อนนฺุปชชฺช อมฺุจฺจุตฺตา โภชนานิ ภูณฺชฺชํสฺส เต ตตฺถ
 อนนฺุปชชฺช อมฺุจฺจุตฺตา โภชนานิ ภูณฺชฺชมานา น มทํ อาปชฺชํสฺ
 อมตฺตา สํมานา นปฺปมาทํ อาปชฺชํสฺสํ อปฺปมตฺตา สํมานา น
 ยถากามกฺรตฺเตยา อเหฺลํ เนวปปีกสฺส อมฺุสฺมํ นีวาเป ฯ ตตฺท ภิกฺขเว
 เนวปปีกสฺส จ เนวปปีกปริสา จ เอคทโหสิ อปปีสฺสํ นามิเม
 จตุตฺถา มิกฺขาทา เกฏฺฐิกิโน อิทฺธีมนฺุสฺสํ นามิเม จตุตฺถา มิกฺขาทา
 ปรชนา อิมญฺจ นาม นีวาปปี นิจฺจุตฺตํ ปริภุณฺชฺชติ น จ เณฺ
 ฆานาม อากคฺคํ วา คคฺคํ วา ยนฺนุน มยฺ อิมํ นีวาปปี นิจฺจุตฺตํ มหคฺคํ
 ทถเทวาคฺคฺวาทิ สมนฺุตา สปฺปเทสํ อนฺุปริวาเรยฺยาม อปฺเปวณาม
 จตุตฺถานํ มิกฺขาทานํ อาสํยํ ปสฺสํเสยฺยาม ยตฺถ เต คาหํ คจฺเจยฺยุนฺติ

๓๐๗] โอปมมวคฺคํ นีวาปสฺสํเต ทฺติยสํณพฺราหฺมณา ๓๐๕

โลกามิสฺส เอวณฺหิ เต ภิกฺขเว ปจฺมา สํณพฺราหฺมณา น
ปริมุจฺจิสฺส มารุตฺส อิทฺธานุภาวํ ฯ เสยฺยถาปํ เต ภิกฺขเว ปจฺมา
มิกฺขาคา คณฺฐเม อหํ อิมํ ปจฺเม สํณพฺราหฺมणे วทามิ ฯ

[๓๐๗] คตฺร ภิกฺขเว ทฺติยา สํณพฺราหฺมณา เอวํ สํมิจฺฉิตฺตํ
เย โห เต ปจฺมา สํณพฺราหฺมณา อมฺมํ นีวาปํ นินฺนํ มารุตฺส
อมนฺนิ ฯ โลกามิสฺसानิ อณฺุปชฺช มุจฺฉิตา โภชนานิ ภูษิตฺตํ เต
คตฺถ อณฺุปชฺช มุจฺฉิตา โภชนานิ ภูษชฺชานา มกฺกํ อาปชฺชิตฺตํ
มคฺคตา สํมานา ปมาทํ อาปชฺชิตฺตํ ปมคฺคตา สํมานา ยถากามกฺคณฺเีย
อเหตุํ มารุตฺส อมฺมํมํ นีวาเป อมฺมํมํ ฯ โลกามิสฺส เอวณฺหิ
เต ปจฺมา สํณพฺราหฺมณา น ปริมุจฺจิสฺส มารุตฺส อิทฺธานุภาวํ
ยนฺนุน มยํ สํพุพฺโส นีวาปโภชนา โลกามิสฺสา ปฏิวิรเมยฺยาม
ภยโกคา ปฏิวิรตา อรณฺเณยคฺคานิ อชฺโณคาเหตฺวา วิหเรยฺยามาคิ
เต สํพุพฺโส นีวาปโภชนา โลกามิสฺสา ปฏิวิริมิตฺตํ เต สํพุพฺโส
นีวาปโภชนา โลกามิสฺสา ปฏิวิรตา ภยโกคา ปฏิวิรตา อรณฺเณ-
ยคฺคานิ อชฺโณคาเหตฺวา วิหริตฺตํ เต คคฺคตฺถ สํกถกฺขาปํ อเหตุํ
สํมากถกฺขาปํ อเหตุํ นีวารกฺขาปํ อเหตุํ ททฺทกฺกถกฺขาปํ อเหตุํ
หฺนุกถกฺขาปํ อเหตุํ กณฺถกฺขาปํ อเหตุํ อาจามกฺขาปํ อเหตุํ
บิณฺณกถกฺขาปํ อเหตุํ คิณฺถกฺขาปํ อเหตุํ โคมยกฺขาปํ อเหตุํ
จนฺมุตฺตสํหาธา ยาเปสฺสํ ปวคฺคตฺตสํโกชํ เตสํ กิณฺหนํ ปจฺฉิเม
มาเส ติณฺเณทกฺสงฺขเย อธิมคฺคตฺตสํมานํ ปคฺคโค กาโย โหติ เตสํ

กสิมานํ ปตฺโต กาโย โหติ เตสํ อหิมคฺคกสิมานํ ปตฺตกาเย
 พทวิริยํ ปริหาโย พทวิริเย ปริทฺเท เจโตวิมุตฺติ ปริหาโย เจโต-
 วิมุตฺติยา ปริทฺทนาย คเมว นีวาปํ นินฺนํ มารสฺสํ ปจฺจกมฺมํ
 ตานํ โสกามิสฺสานิ เต คตฺต อหุปชฺช มุจฺฉิตา โภชนานิ ญฺญชฺชํ
 เต คตฺต อหุปชฺช มุจฺฉิตา โภชนานิ ญฺญชฺชมานา มทํ อาปชฺชํ
 มคฺคา สฺมานา ปมาทํ อาปชฺชํ ปมคฺคา สฺมานา ยถากามกฺรณเฝ้า
 อเหสฺสํ มารสฺสํ อมฺมํ นีวาเป อมฺมํ จ โสกามิสฺสํ เสงฺฆนิ
 เต กุติยาปํ สํณพฺราหฺมณา น ปริมุจฺฉํ มารสฺสํ อิทฺธานุภาวา
 ยนฺนุ น มํ อมฺมํ นีวาปํ นินฺนํ มารสฺสํ อมฺมํ จ โสกามิสฺสานิ
 อุปนิสฺสํ ยถาสํ กปฺเปยฺยาม คตฺตาสํ กปฺเปตฺวา อมฺมํ นีวาปํ
 นินฺนํ มารสฺสํ อมฺมํ จ โสกามิสฺสานิ อหุปชฺช มุจฺฉิตา
 โภชนานิ ญฺญชฺชํ อหุปชฺช มุจฺฉิตา โภชนานิ ญฺญชฺชมานา
 น มทํ อาปชฺชํ ปมคฺคา สฺมานา นปฺปมาทํ อาปชฺชํ
 ปมคฺคา สฺมานา น ยถากามกฺรณเฝ้า ภาวิสฺสํ มารสฺสํ อมฺมํ
 นีวาเป อมฺมํ จ โสกามิสฺสํ เต อมฺมํ นีวาปํ นินฺนํ มารสฺสํ
 อมฺมํ จ โสกามิสฺสานิ อุปนิสฺสํ ยถาสํ กปฺเปยฺยํ ๑ คตฺตาสํ
 กปฺเปตฺวา อมฺมํ นีวาปํ นินฺนํ มารสฺสํ อมฺมํ จ โสกามิสฺสานิ
 อหุปชฺช มุจฺฉิตา โภชนานิ ญฺญชฺชมานา น มทํ อาปชฺชํ
 มคฺคา สฺมานา นปฺปมาทํ อาปชฺชํ ปมคฺคา สฺมานา น
 ยถากามกฺรณเฝ้า อเหสฺสํ มารสฺสํ อมฺมํ นีวาเป อมฺมํ จ

โถกามิเส ๑ อปีจ โช เอวํ ทิฏฺฐิจิภา อหฺลํ สํสฺสโต โถโก
 อิตฺถิ อสํสฺสโต โถโก อิตฺถิ อนฺตวา โถโก อิตฺถิ อนนฺตวา
 โถโก อิตฺถิ คํ ชํวํ คํ สํวํ อิตฺถิ อญฺณํ ชํวํ อญฺณํ สํวํ
 อิตฺถิ โหติ ตถาคโค ปรมุจฺจนา อิตฺถิ น โหติ ตถาคโค
 ปรมุจฺจนา อิตฺถิ โหติ ๑ น ๑ โหติ ตถาคโค ปรมุจฺจนา
 อิตฺถิ เหนว โหติ น น โหติ ตถาคโค ปรมุจฺจนา อิตฺถิ เหวญฺหิ
 เต ภิกฺขเว คตฺติยาํ สมนฺพฺราหฺมณา น ปริมุจฺจิสฺส มารสฺส
 อิทฺธานุภาวา ๑ เสยฺยถาํ เต ภิกฺขเว คตฺติยา มิคฺชาตา ตณฺณเม
 อหํ อิมํ คตฺติเย สมนฺพฺราหฺมणे วทามิ ๑

[๓๓๐] ตตฺถ ภิกฺขเว จตฺตถา สมนฺพฺราหฺมณา เอวํ สมฺจินฺเตสฺส
 เย โช เต ปจฺจมา สมนฺพฺราหฺมณา ๑ เป ๑ เหวญฺหิ เต ปจฺจมา
 สมนฺพฺราหฺมณา น ปริมุจฺจิสฺส อิทฺธานุภาวา เขยิ เต ทุคฺติยา
 สมนฺพฺราหฺมณา เอวํ สมฺจินฺเตสฺส เย โช เต ปจฺจมา สมนฺ-
 พฺราหฺมณา ๑ เป ๑ เหวญฺหิ เต ปจฺจมา สมนฺพฺราหฺมณา น
 ปริมุจฺจิสฺส มารสฺส อิทฺธานุภาวา ยนฺนุน มยิ ๑ เป ๑ เหวญฺหิ
 เต ทุคฺติยา สมนฺพฺราหฺมณา น ปริมุจฺจิสฺส มารสฺส อิทฺธานุภาวา
 เขยิ เต คตฺติยา สมนฺพฺราหฺมณา เอวํ สมฺจินฺเตสฺส เย โช เต
 ปจฺจมา สมนฺพฺราหฺมณา ๑ เป ๑ เหวญฺหิ เต ปจฺจมา สมนฺ-
 พฺราหฺมณา น ปริมุจฺจิสฺส มารสฺส อิทฺธานุภาวา เขยิ เต ทุคฺติยา
 สมนฺพฺราหฺมณา เอวํ สมฺจินฺเตสฺส เย โช เต ปจฺจมา สมน-

พฺราหฺมณา ๑ เป ๑ เหวณฺหิ เต ปจฺจมา สฺมณพฺราหฺมณา น
 ปริมุจฺจิสฺส มารสฺส อิทฺธานุภาวา ยนฺนุน มยฺ ๑ เป ๑ เหวณฺหิ
 เต ทุติยาบี สฺมณพฺราหฺมณา น ปริมุจฺจิสฺส มารสฺส อิทฺธานุภาวา
 ยนฺนุน มยฺ อมฺ หนีวํ หนีวตฺตํ มารสฺส อมฺหิ จ โลกามิสฺสานิ
 อุปนีสฺสํย อาสยํ กปฺเปยฺยาม ตตฺตวาสยํ กปฺเปตฺวา อมฺ หนีวํ
 หนีวตฺตํ มารสฺส อมฺหิ จ โลกามิสฺสานิ ๑ เป ๑ อนนฺปชฺช อมฺจฺฉิตฺตา
 โกชนานิ ภูณฺชมานา น มทํ อาปชฺชิสฺสํ อมตฺตา สฺมานา
 นปฺปมาทํ อาปชฺชิสฺสํ อปฺปมตฺตา สฺมานา น ยถากามกฺกณฺเยา
 ภวิสฺสํ มารสฺส อมฺสฺมํ หนีวเป อมฺสฺมํ จ โลกามิสฺเสติ เต
 อมฺ หนีวํ หนีวตฺตํ มารสฺส อมฺหิ จ โลกามิสฺสานิ อุปนีสฺสํย
 อาสยํ กปฺปยิสฺสํ ตตฺตวาสยํ กปฺเปตฺวา อมฺ หนีวํ หนีวตฺตํ มารสฺส
 อมฺหิ จ โลกามิสฺสานิ อนนฺปชฺช อมฺจฺฉิตฺตา โกชนานิ ภูณฺชิสฺส เต
 ตตฺถ อนนฺปชฺช อมฺจฺฉิตฺตา โกชนานิ ภูณฺชมานา น มทํ อาปชฺชิสฺสํ
 อมตฺตา สฺมานา นปฺปมาทํ อาปชฺชิสฺสํ อปฺปมตฺตา สฺมานา น ยถา-
 กามกฺกณฺเยา อเหสฺสํ มารสฺส อมฺสฺมํ หนีวเป อมฺสฺมํ จ โลกามิสฺเส ๑
 อปฺปจฺ ไซ เอวํ ทิฏฺฐิกิ อเหสฺสํ สฺสสฺสโต โลโก อิตฺธิ ๑ เป ๑
 เหว โหติ น น โหติ ตถาลโต ปรมฺมรณา อิตฺธิ เหวณฺหิ
 เต ตติยาบี สฺมณพฺราหฺมณา น ปริมุจฺจิสฺส มารสฺส อิทฺธานุภาวา
 ยนฺนุน มยฺ ยตฺถ อคฺติ มารสฺส จ มारปฺริสฺสํ จ ตตฺตวาสยํ
 กปฺเปยฺยาม ตตฺตวาสยํ กปฺเปตฺวา อมฺ หนีวํ หนีวตฺตํ มารสฺส

อมุณี จ โลกามิสํหา นิอนุปชชช อมฺจุติตา โภชนานิ ญญชิสฺสํตาม
 อนุปชชช อมฺจุติตา โภชนานิ ญญชมานา น มทํ อปชชิสฺสํตาม
 อมตฺตา สํมานา นปฺปมาทํ อปชชิสฺสํตาม อปฺปมตฺตา สํมานา น
 ยถากามกถเฝ้า ภาวิสฺสํตาม มารสຸຕฺต อมฺສຸມິ นິวาเป อมฺສຸມິ จ
 โลกามิสຸຕິ เต ยຕຸถ อคฺคิ มารສຸຕฺต จ มารປຣິສຳຍ จ ตຕຸຣາສຸຍ
 กປຸປຍິສຸ ตຕຸຣາສຸຍ กປຸເປຕຸວา อມຸ່ นິວາປິ นິວຸຕຸຕຸ່ มารສຸຕຸ່ อມຸນີ
 จ โลกามิสຸຕິ นิอนุປชชช อมฺจุติตา โภชนานิ ญญชิสฺสຸ เต ตຕຸถ
 อนุປชชช อมฺจุติตา โภชนานิ ญญชมานา น มทํ อปชชิสຸ
 อมตฺตา สํมานา นปฺปมาทํ อปชชิสຸ อປປມຕຸຕາ สຸມາนา น
 ยถากามกถเฝ้า อເສຸ່ มารສຸຕຸ່ อມຸ່ສຸມິ นິວາປເປ อມຸ່ສຸມິ จ
 โลกามิสຸ ເວວຸນິທິ เต ภาງຸເວ ຈຕຸຕຸຕາມິ ສຸມຸນປຸຣາຸມຸນາ
 ປຣິມຸຈຸຈິສຸ່ ມາຣສຸຕຸ່ ອິທຸຮາຸນຸກາວາ ຯ ເສຍຸຍຕາມິ ເຕ ຢາງຸເວ ຈຕຸຕຸຕາ
 ມິຕຮາຕາ ຕຸຸປເມ ອຸທິ ອິເມ ຈຕຸຕຸເຕ ສຸມຸນປຸຣາຸມຸເນ ວຸທາມິ ຯ

[๓๑๑] กถญจ ภาງຸເວ ອคฺคิ ມາຣສຸຕຸ່ จ ມາຣປຣິສຳຍ จ ຯ
 ອິຮ ຢາງຸເວ ຢາງຸ ວິວິຈຸເຈວ ກາເມທິ ວິວິຈຸຈ ອກຸສຸເຕທິ ຮມເມທິ
 ສຸວິຕຸກຸກິ ສຸວິຈາຣິ ວິເວກຮິ ປິຕິສຸຮິ ປຸຮິມິ ດຸມານິ ອຸປສຸມປຸຮຸ ວິຮຸຕິ
 ອຍິ ວຸຈຸຈຕິ ຢາງຸເວ ຢາງຸ ອນຸຮມກາສິ ມາຣິ ອປທິ ວຣິຕຸວາ ມາຣຈຸກຸ
 ອທສຸສັນ ຄໂຕ ປາປິມໂຕ ຯ ປຸນ ຈປຣິ ຢາງຸເວ ຢາງຸ ວິຕຸກຸກິວິຈາຣານິ
 ວຸປສຸມາ ອຮຸເມຕຸຕິ ສຸມຸປສາທນິ ເຈຕໂສ ເອໂກທິກາວິ ອວິຕຸກຸກິ ອວິຈາຣິ
 ສຸມາຣິຮິ ປິຕິສຸຮິ ທຸຕິຍິ ດຸມານິ ຯ ເປ ຯ ຕຕິຍິ ດຸມານິ ຯ ເປ ຯ ຈຕຸຕຸຕິ

๓๓๓] โอปมมวคฺคสฺส นีวาปสฺสฺส เต มารมารปริสาณมคฺติ ๓๓๓

ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ อयํ อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุชฌมาสี
มารํ อปทํ วชิตฺวา มารจกฺขํ อทสฺสํ คโต ปาบีมโต ฯ ปุณ
จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สหฺพโส รุปสณฺณํ สมตฺติกุมฺมา ปฏฺิขสณฺณํ
อฏฺุขกฺมา นานตฺตสณฺณํ อมนสิการา อนนฺโต อากาโสติ
อากาสาณญฺายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ อयํ อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อนุชฌมาสี มารํ อปทํ วชิตฺวา มารจกฺขํ อทสฺสํ คโต ปาบีมโต ฯ
ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สหฺพโส อากาสาณญฺายตนํ สมตฺติกุมฺม
อนนฺตํ วิญฺญาณนฺตํ วิญฺญาณญฺายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ฯ เป-
สหฺพโส วิญฺญาณญฺายตนํ สมตฺติกุมฺม นตฺติ กิณฺจติ อากิณฺ
จญฺายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ฯ เป-สหฺพโส อากิณฺจญฺายตนํ
สมตฺติกุมฺม เวนสณฺณานาสณฺณายตนํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ฯ เป-
ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สหฺพโส เวนสณฺณานาสณฺณายตนํ
สมตฺติกุมฺม สณฺณาวะทยิตฺติโรหํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ปญฺาย
จสฺส ทิสฺวา อาสฺวา ปริกฺขัณฺา โหนติ อยํ อจฺจุตฺติ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อนุชฌมาสี มารํ อปทํ วชิตฺวา มารจกฺขํ อทสฺสํ คโต
ปาบีมโต ติณฺโณ โสโก วิสฺตตฺติกนฺติ ฯ

อิทมโวจ ภควา อตฺตมนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสีตํ
อภินนฺทฺนฺติ ฯ

นีวาปสฺสฺสํ นิฏฺฐิตํ ปญฺจํ ฯ

ปาสวาสีสุตตะ*

[๓๓๒] เอวมุเม สุตํ เอถํ สัมมํ ภควา ส้าวคฺคิยํ วิหริติ
เชตฺวเน อนาถปิตุจฺจิกสฺส อารามे ๑ อถ โห ภควา ปุพฺพพณฺห-
สัมมํ นิวาเสตุวา ปคฺคตจฺจิวรมาทาย ส้าวคฺคิ ปิตุทฺทาย ปาวิตฺติ ๑
อถ โห สัมพหุตา ภิกฺขุ เยเน อายสฺมา อานนฺโท เทนุปลงฺกมิตฺตํ
อุปลงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เตตทโวจํ จิรสฺสฺสา โน อาวุโส
อานนฺท ภควตา สัมมุชา ฐมฺมํ กถา สํว มยํ อาวุโส อานนฺท
ตเถยฺยยาม ภควโต สัมมุชา ฐมฺมํ กถํ สวณายาติ ๑ เตนฺหายสฺมนฺโต
เยเน รมฺมกสฺสํ พุราหฺมณสฺสํ อสฺสโม เตนุปลงฺกมถ อปฺเปวณาม
ตเถยฺยถ ภควโต สัมมุชา ฐมฺมํ กถํ สวณายาติ ๑ เอวมาวุโสติ
โห เต ภิกฺขุ อายสฺมนฺโต อานนฺทสฺสํ ปจฺจุสฺสโสสํ ๑ อถ โห
ภควา ส้าวคฺคิยํ ปิตุทฺทาย จริตุวา ปจฺจุลาภคฺคํ ปิตุทฺทปาทปฏิกฺกนฺโต
อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสฺสิ อายาฆานนฺท เยเน ปุพฺพพาราโม
มิการมาตุ ปาสาโท เตนุปลงฺกมิตฺตํสาม ทิวาวิหารายาติ ๑ เอวํ
ภนฺเตติ โห อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจุสฺสโสสํ ๑ อถ โห
ภควา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธิํ เยเน ปุพฺพพาราโม มิการมาตุ
ปาสาโท เตนุปลงฺกมิ ทิวาวิหาราย ๑ อถ โห ภควา สายนฺทสฺมยํ
ปฏิสตฺถานา วุฏฺฐิโต อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสฺสิ อายาฆานนฺท

๑ บ. อธิยปริยสณฺตคฺคินฺติ ทิสฺสติ ๑

๓๓๓] โอบมมวคฺคสฺส ปาสวาสีสุตฺเต เทว ปรีเยธว ๓๓๓

เยน ปุพฺพโกฏฺฐโก เตนุปลงฺกมิตฺถํ คคฺคานิ ปรีตฺธิจิตฺตํ ๑
เอวํ ภาณเตติ โห อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจุสฺสโสสี ๑ อถ
โห ภควา อายสฺมา อานนฺเทน สํกฺขี เยน ปุพฺพโกฏฺฐโก
เตนุปลงฺกมิตฺถํ คคฺคานิ ปรีตฺธิจิตฺตํ ปุพฺพโกฏฺฐเก คคฺคานิ ปรีตฺธิจิตฺตว
ปจฺจุตฺตริตฺตว เอกัจฉโร อฏฺฐาสิ คคฺคานิ ปุพฺพปายมาโน ๑ อถ
โห อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอกทโวจ อยํ ภาณเต รมฺมกสฺส
พฺรหฺมณฺสสฺส อสฺสโม อวิทฺฐเว รมณฺโณ ภาณเต รมฺมกสฺส
พฺรหฺมณฺสสฺส อสฺสโม ปาสาติโก ภาณเต รมฺมกสฺส พฺรหฺมณฺสสฺส
อสฺสโม สํว ภาณเต ภควา เยน รมฺมกสฺส พฺรหฺมณฺสสฺส
อสฺสโม เตนุปลงฺกมิตฺถํ อญฺญมปฺปํ อูปาทายาติ ๑ อธิวาทสิ ภควา
ตฺถเหภาวเน ๑ อถ โห ภควา เยน รมฺมกสฺส พฺรหฺมณฺสสฺส
อสฺสโม เตนุปลงฺกมิตฺถํ ๑ เทน โห ปน สมนฺเยน สมนฺพหฺตา ภิกฺขุ
รมฺมกสฺส พฺรหฺมณฺสสฺส อสฺสเม รมฺมมียา กถาย สมนฺนิสฺสนา
โหนติ ๑ อถ โห ภควา พหิทฺวารโกฏฺฐเก อฏฺฐาสิ กถาปริโยสํ
อาคมยมาโน ๑

[๓๓๓] อถ โห ภควา กถาปริโยสํ วิทิตฺวา อุกฺกาสิตฺวา
อคฺคพํ อาโกฏฺฐเฐติ ๑ วิวริสฺส โห เต ภิกฺขุ ภควโต ทฺวารํ ๑
อถ โห ภควา รมฺมกสฺส พฺรหฺมณฺสสฺส อสฺสมํ ปวิสิตฺวา ปณฺณตฺเต
อาสเน นิสฺสํ ๑ นิสฺสํ โห ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ กาย นุตฺต
ภิกฺขเว เอกตริ กถาย สมนฺนิสฺสนา กา จ ปน โว อนุตฺตรา กถา

วิปฺปกตาติ ฯ ภควนฺตเมว โห โน ภนฺเต อารพฺภ ชมฺมํ กถา
 วิปฺปกตา อถ ภควา อหุปฺปคุโตติ ฯ สาธุ ภิกฺขเว เอตํ โห
 ภิกฺขเว คุมฺหากํ ปฏฺฐึปฺเป กุตฺตปฺปคฺคานํ สํหฺรา อคฺวารสฺมา อนคฺวาริยํ
 ปพฺพชิตานํ ยํ คุมฺเห ชมฺมมฺยา กถาย สํนฺนิสฺสํเทยฺยาถ ฯ สํนฺนิ-
 ปคิตานํ โว ภิกฺขเว ทวํ ภวณฺเอยํ ชมฺมํ วา กถา อริโย วา
 คฺคณฺหิกาโว ฯ เทวมา ภิกฺขเว ปรีเยสฺสา อนริยา จ ปรีเยสฺสา
 อริยา จ ปรีเยสฺสา ฯ

[๓๓๕] กตมา จ ภิกฺขเว อนริยา ปรีเยสฺสา ฯ อิทฺธ ภิกฺขเว
 เอกจุลฺโล อคฺคตนา ชาตฺธิชฺมโม สฺมาโน ชาตฺธิชฺมมฺมณฺเวยว ปรีเยสฺสติ
 อคฺคตนา ชฺวาชฺมโม สฺมาโน ชฺวาชฺมมฺมณฺเวยว ปรีเยสฺสติ อคฺคตนา
 พฺยาสฺมิชฺมโม สฺมาโน พฺยาสฺมิชฺมมฺมณฺเวยว ปรีเยสฺสติ อคฺคตนา มรณ-
 ชฺมโม สฺมาโน มรณชฺมมฺมณฺเวยว ปรีเยสฺสติ อคฺคตนา โสภชฺมโม
 สฺมาโน โสภชฺมมฺมณฺเวยว ปรีเยสฺสติ อคฺคตนา สํกฺกิตฺถชฺมโม สฺมาโน
 สํกฺกิตฺถชฺมมฺมณฺเวยว ปรีเยสฺสติ ฯ กิณฺญจ ภิกฺขเว ชาตฺธิชฺมมํ วเทถ ฯ
 ปฺปคฺคตกริยํ ภิกฺขเว ชาตฺธิชฺมมํ ทาสีทาสี ชาตฺธิชฺมมํ อเชพฺกํ ชาตฺธิ-
 ชฺมมํ กุกฺกฏฐูกรํ ชาตฺธิชฺมมํ หคฺคกฺกฉวสฺสวพฺว ชาตฺธิชฺมมํ ชาต-
 ฐปรชฺคํ ชาตฺธิชฺมมํ ฯ ชาตฺธิชฺมมา เหตุ ภิกฺขเว อฺปชโย เหตุถายํ
 คฺคิโต มุจฺฉิโต อชฺฐณฺาปฺนโน อคฺคตนา ชาตฺธิชฺมโม สฺมาโน ชาตฺธิ-
 ชฺมมฺมณฺเวยว ปรีเยสฺสติ ฯ กิณฺญจ ภิกฺขเว ชฺวาชฺมมํ วเทถ ฯ ปฺปคฺค-
 ฏกริยํ ภิกฺขเว ชฺวาชฺมมํ ทาสีทาสี ชฺวาชฺมมํ อเชพฺกํ ชฺวาชฺมมํ

กุกกุฏ สฺถูว์ ชรารมฺมํ หตฺถิกวาสุสํวพฺว์ ชรารมฺมํ ชาตฺรปฺรชตํ
 ชรารมฺมํ ฯ ชรารมฺมา เหตุ ภิက္ขเว อุปฺปโย เหตุถายํ คชิตโต
 มุจฺฉิตโต อชฺฌาปนฺโน อคฺคณา ชรารมฺโม สฺมาโน ชรารมฺมณฺเวย
 ปริเยสํติ ฯ กิณฺญ ภิက္ขเว พฺยาธิรมฺมํ วเทถ ฯ ปุคฺคภริยํ
 ภิက္ขเว พฺยาธิรมฺมํ ทาสีทาสํ พฺยาธิรมฺมํ อเชพทํ พฺยาธิรมฺมํ
 กุกกุฏ สฺถูว์ พฺยาธิรมฺมํ หตฺถิกวาสุสํวพฺว์ พฺยาธิรมฺมํ ชาตฺรปฺรชตํ
 พฺยาธิรมฺมํ ฯ พฺยาธิรมฺมา เหตุ ภิက္ขเว อุปฺปโย เหตุถายํ คชิตโต
 มุจฺฉิตโต อชฺฌาปนฺโน อคฺคณา พฺยาธิรมฺโม สฺมาโน พฺยาธิ-
 รมฺมณฺเวย ปริเยสํติ ฯ กิณฺญ ภิက္ขเว มรณฺเชมฺมํ วเทถ ฯ
 ปุคฺคภริยํ ภิက္ขเว มรณฺเชมฺมํ ทาสีทาสํ มรณฺเชมฺมํ อเชพทํ
 มรณฺเชมฺมํ กุกกุฏ สฺถูว์ มรณฺเชมฺมํ หตฺถิกวาสุสํวพฺว์ มรณฺเชมฺมํ
 ชาตฺรปฺรชตํ มรณฺเชมฺมํ ฯ มรณฺเชมฺมา เหตุ ภิက္ขเว อุปฺปโย
 เหตุถายํ คชิตโต มุจฺฉิตโต อชฺฌาปนฺโน อคฺคณา มรณฺเชมฺโม
 สฺมาโน มรณฺเชมฺมณฺเวย ปริเยสํติ ฯ กิณฺญ ภิက္ขเว โสภณฺมํ
 วเทถ ฯ ปุคฺคภริยํ ภิက္ขเว โสภณฺมํ ทาสีทาสํ โสภณฺมํ อเชพทํ
 โสภณฺมํ กุกกุฏ สฺถูว์ โสภณฺมํ หตฺถิกวาสุสํวพฺว์ โสภณฺมํ ชาต-
 รปฺรชตํ โสภณฺมํ ฯ โสภณฺมา เหตุ ภิက္ขเว อุปฺปโย เหตุถายํ
 คชิตโต มุจฺฉิตโต อชฺฌาปนฺโน อคฺคณา โสภณฺโม สฺมาโน โสภ-
 ณฺมณฺเวย ปริเยสํติ ฯ กิณฺญ ภิက္ขเว สงฺกิเตสฺสมฺมํ วเทถ ฯ
 ปุคฺคภริยํ ภิက္ขเว สงฺกิเตสฺสมฺมํ ทาสีทาสํ สงฺกิเตสฺสมฺมํ อเชพทํ

๓๑๖   สุตตบฏปิฎก มัชฌิมนิกายสุต มุตปณณาสกั   [๓๑๕]

สงฺกิเตสฺสมมํ กุกกุฏ สฺสวํ สงฺกิเตสฺสมมํ หตฺถิควา สฺสวพฺภํ สงฺกิเตส-
สมมํ ชาตฺวปฺปตํ สงฺกิเตสฺสมมํ ฯ สงฺกิเตสฺสมมา เหตุ ภิกฺขเว
อุปฺปชโย เหตุถายํ คชิตฺโต มุจฺฉิตฺโต อชฺฌมาปฺนโน อตฺตนา สงฺกิเตส-
สมฺโม สฺมาโน สงฺกิเตสฺสมมฺมญฺเอยว ปริเยสฺติ ฯ อยํ ภิกฺขเว
อนฺริยา ปริเยสฺนา ฯ

[๓๑๕] กตมา จ ภิกฺขเว อริยา ปริเยสฺนา ฯ อธิ ภิกฺขเว
เอกจฺจุ อตฺตนา ชาตฺริสมฺโม สฺมาโน ชาตฺริสมฺเม อาทันนํ วิทิตฺวา
อชาคํ อนฺนุตฺตํ โยคกฺเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสฺติ อตฺตนา ชฺรารสมฺโม
สฺมาโน ชฺรารสมฺเม อาทันนํ วิทิตฺวา อชฺรํ อนฺนุตฺตํ โยคกฺเขมํ
นิพฺพานํ ปริเยสฺติ อตฺตนา พฺยาธิสมฺโม สฺมาโน พฺยาธิสมฺเม
आतन्नं विट्ठित्वा अप्याधि अनन्तत्तं โยคกฺเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสฺติ
อตฺตนา มรณสมฺโม สฺมาโน มรณสมฺเม อาทันนํ วิทิตฺวา อมคํ
อนฺนุตฺตํ โยคกฺเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสฺติ อตฺตนา โสภสมฺโม สฺมาโน
โสภสมฺเม อาทันนํ วิทิตฺวา อโสภํ อนฺนุตฺตํ โยคกฺเขมํ นิพฺพานํ
ปริเยสฺติ อตฺตนา สงฺกิเตสฺสมฺโม สฺมาโน สงฺกิเตสฺสมฺเม อาทันนํ
วิทิตฺวา อสงฺกิตฺติจฺจํ อนฺนุตฺตํ โยคกฺเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสฺติ ฯ
อยมฺปิ ภิกฺขเว อริยา ปริเยสฺนา ฯ

[๓๑๖] อหฺมฺปิ สฺสํ ภิกฺขเว ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสฺมฺพุทฺโธ
โพธิสฺสคฺโคว สฺมาโน อตฺตนา ชาตฺริสมฺโม สฺมาโน ชาตฺริสมฺมญฺเอย
ปริเยสฺสามิ อตฺตนา ชฺรารสมฺโม สฺมาโน ชฺรารสมฺมญฺเอยว ปริเยสฺสามิ

๓๑๖] โอปมมวคฺคตฺส ปาฬวสึตฺตเต อาพารูปสงฺกมณํ ๓๑๖

อตุตฺตา พุยาธิรมุโม สฺมาโน พุยาธิรมฺมณฺเวย ปริเยสํมิ อตุตฺตา
มรณรมุโม สฺมาโน มรณรมฺมณฺเวย ปริเยสํมิ อตุตฺตา ไสฺก-
รมุโม สฺมาโน ไสฺกรมฺมณฺเวย ปริเยสํมิ อตุตฺตา สงฺกิตฺเตส-
รมุโม สฺมาโน สงฺกิตฺเตสรมฺมณฺเวย ปริเยสํมิ คตฺส มยฺหํ ภิกฺขเว
เอตทโหสิ ภินฺนุ ไช อหํ อตุตฺตา ชาติรมุโม สฺมาโน ชาติ-
รมฺมณฺเวย ปริเยสํมิ อตุตฺตา ชรารมุโม สฺมาโน...พุยาธิ-
รมุโม สฺมาโน...มรณรมุโม สฺมาโน...ไสฺกรมุโม สฺมาโน...
อตุตฺตา สงฺกิตฺเตสรมุโม สฺมาโน สงฺกิตฺเตสรมฺมณฺเวย ปริเยสํมิ
ยฺนฺนฺนาหํ อตุตฺตา ชาติรมุโม สฺมาโน ชาติรมฺเ อาทึนํ วิทิตฺวา
อชาตํ อนุตฺตํ โยลกฺกเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสํยํ อตุตฺตา ชรารมุโม
สฺมาโน ชรารมฺเ อาทึนํ วิทิตฺวา อชํ อนุตฺตํ โยลกฺกเขมํ
นิพฺพานํ ปริเยสํยํ อตุตฺตา พุยาธิรมุโม สฺมาโน พุยาธิรมฺเ
อาทึนํ วิทิตฺวา อพุยาธิ อนุตฺตํ โยลกฺกเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสํยํ
อตุตฺตา มรณรมุโม สฺมาโน มรณรมฺเ อาทึนํ วิทิตฺวา อมตํ
อนุตฺตํ โยลกฺกเขมํ นิพฺพานํ ปริเยสํยํ อตุตฺตา ไสฺกรมุโม
สฺมาโน ไสฺกรมฺเ อาทึนํ วิทิตฺวา อไสฺก อนุตฺตํ โยลกฺกเขมํ
นิพฺพานํ ปริเยสํยํ อตุตฺตา สงฺกิตฺเตสรมุโม สฺมาโน สงฺกิตฺเตส-
รมฺเ อาทึนํ วิทิตฺวา อสงฺกิตฺติจฺจ อนุตฺตํ โยลกฺกเขมํ นิพฺพานํ
ปริเยสํยฺนฺติ ฯ

[๓๑๖] ไส ไช อหํ ภิกฺขเว อปเรณ สฺมเยณ ททโรว สฺมาโน

ศุคฺคกาพเกโส ภเทรณ โยพฺพเนน สมนฺนาคโต ปจฺเจเนน วยสา
 อกามกานํ มาตาปิตูนํ อสฺสํมุขานํ โรทนฺตฺตานํ เกสฺมสฺสํ โอิหาวเรตฺวา
 กาธายานิ วตฺถานิ อจฺจุฉาทสฺสวํ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพุชชี
 โส เอวํ ปพฺพุชชีโต สฺมาโน กิฏฺฐลลเวสฺสํ อนุคฺคตฺรํ สันตฺติวรปทํ
 ปริเยสฺมาโน เยเน อาพาโร กาธามิ เทนุปลงฺกมํ อุปฺสงฺกมิตฺวา
 อาพาโร กาธามํ เอตทโวจํ อิจฺจุฉามหํ อาจุโส กาธาม อิมํสมํ
 ชมฺมุณิเย พุรฺหมจฺริยํ จริตฺตุนฺติ ฯ เอวํ วุคฺคเต ภิกฺขเว อาพาโร
 กาธามิ มํ เอตทโวจ จิหฺรตฺตาสฺมา ตาติโส อยํ ชมฺโม ยตฺถ
 วิญฺญู ปุริโส นจิริสฺสเว สกํ อาจิริยํ สยํ อภิญฺเฌว สจฺจุฉิตฺตฺวา
 อุปฺสงฺกมฺพชฺช วิหเรยฺยาคิ ฯ โส โข อหํ ภิกฺขเว นจิริสฺสเว ชิปปเมว
 ตํ ชมฺมํ ปริยาปุณฺนํ โส โข อหํ ภิกฺขเว ตาวตฺเตเนว โอยฺยชฺ-
 ปทตฺตมคฺคเตน สปีตฺตาปนตฺตมคฺคเตน ฌาณวาทณฺจ วทามิ เถรวาทณฺจ
 ชานามิ ปลฺลสํมัตติ จ ปญฺชานามิ อหณฺเฌว อณฺเฌว จ ฯ ตสฺส
 มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ น โข อาพาโร กาธามิ อิมํ ชมฺมํ
 เกวถํ สทฺชามคฺคเตน สยํ อภิญฺเฌว สจฺจุฉิตฺตฺวา อุปฺสงฺกมฺพชฺช
 วิหฺรามีติ ปเวเทติ อทฺธา อาพาโร กาธามิ อิมํ ชมฺมํ ชานํ
 ปลฺลสฺสํ วิหฺรตฺติ ฯ อถ ชฺวาทํ ภิกฺขเว เยเน อาพาโร กาธามิ
 เทนุปลงฺกมํ อุปฺสงฺกมิตฺวา อาพาโร กาธามํ เอตทโวจํ กิตฺตฺตาวตฺตา
 โน อาจุโส กาธาม อิมํ ชมฺมํ สยํ อภิญฺเฌว สจฺจุฉิตฺตฺวา อุป-
 สงฺกมฺพชฺช ปเวเทสฺสํติ ฯ เอวํ วุคฺคเต ภิกฺขเว อาพาโร กาธามิ

อากิณฺณญฺณายคณํ ปเวเทสิ ฯ คสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เขตฺตโหสิ น
 ไช อหหารสฺสเณว กาตามสฺส อคฺคิ สํทฺธา มยฺหํปคฺคิ สํทฺธา น ไช
 อหหารสฺสเณว กาตามสฺส อคฺคิ วิริยํ มยฺหํปคฺคิ วิริยํ น ไช
 อหหารสฺสเณว กาตามสฺส อคฺคิ สํติ มยฺหํปคฺคิ สํติ น ไช
 อหหารสฺสเณว กาตามสฺส อคฺคิ สํมาชิ มยฺหํปคฺคิ สํมาชิ น ไช
 อหหารสฺสเณว กาตามสฺส อคฺคิ ปญฺญา มยฺหํปคฺคิ ปญฺญา ยนฺนุนาหํ
 ยํ ชมฺมํ อหาวโร กาธามโ สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกฺคฺวา อฺปสํมฺปชฺช
 วิหฺรამํติ ปเวเทติ ฯ คสฺส ชมฺมสฺส สจฺฉนิกฺคิรียาย ปทฺเทยฺยนฺติ ฯ
 โส ไช อหํ ภิกฺขเว นจิริสฺสเณว ชีปฺปเมว ตํ ชมฺมํ สยํ อภิญฺญา
 สจฺฉนิกฺคฺวา อฺปสํมฺปชฺช วิหาสี ฯ อถ ชฺวหาภํ ภิกฺขเว เยเน อหาวโร
 กาธามโ เทนฺปสงฺกมํ อฺปสงฺกมิกฺคฺวา อหาวโร กาธามํ เขตฺตโวจํ
 เขตฺตดาวตฺตา ไช อากุโส กาธามํ อิมํ ชมฺมํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกฺคฺวา
 อฺปสํมฺปชฺช ปเวเทสํติ ฯ เขตฺตดาวตฺตา ไช อหํ อากุโส อิมํ ชมฺมํ
 สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกฺคฺวา อฺปสํมฺปชฺช ปเวเทมํติ ฯ อหเมยํ ไช
 อากุโส กาธามํ เขตฺตดาวตฺตา อิมํ ชมฺมํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกฺคฺวา
 อฺปสํมฺปชฺช วิหฺรามํติ ฯ ตาภา โน อากุโส สุตฺทฺธํ โน อากุโส เย
 มยํ อายตฺมมุตํ ตาภิสํ สทฺพรหฺมจาริ ปสฺสํสาม อิติ ยาหํ ชมฺมํ
 สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกฺคฺวา อฺปสํมฺปชฺช ปเวเทมิ ตํ คจํ ชมฺมํ
 สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกฺคฺวา อฺปสํมฺปชฺช วิหฺรสิ ยํ คจํ ชมฺมํ
 สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกฺคฺวา อฺปสํมฺปชฺช วิหฺรสิ ตมํหํ ชมฺมํ สยํ

อภินฺญา สํจุตฺตคฺคา อุปสํมปชฺช ปเวเทมิ อิติ ยาทํ ชมฺมํ
 ชานามิ ตํ ตฺวํ ชมฺมํ ชานาสี ยํ ตฺวํ ชมฺมํ ชานาสี ตมทํ ชมฺมํ
 ชานามิ อิติ ยาทิสํ อทํ ตาทิสํ ตฺวํ ยาทิสํ ตฺวํ ตาทิสํ
 อทํ เอหิทานิ อาวุสํ อุกฺโก วสฺสตา อิมํ คณํ ปวิหฺรามาติ ฯ
 อิติ โส ภิกฺขเว อาพาโร กาสาโม อาจฺริโย เม สฺมาโน อนฺเตวาสี
 มํ สฺมานํ อคฺคตนา สมสํมํ จเปติ อุกฺพาราย จ มํ ปุชฺชาย ปุชฺเชตี ฯ
 คสํสํ มยทํ ภิกฺขเว เอตทฺโหสิ นายํ ชมฺโม นิพฺพิทาย น
 วิรคฺคาย น นิโรธาย น อุปสํมาย น อภินฺญาย น สํมโพราย
 น นิพฺพานาย สํวคฺคติ ยาวเทว อากิณฺญณฺเวยตฺตานุปรตฺติยาติ ฯ
 โส โส อทํ ภิกฺขเว ตํ ชมฺมํ อนนฺตกฺริตฺวา ตมฺหา ชมฺมา
 นิพฺพิชฺช อปภูกมํ ฯ

[๓๓๘] โส โส อทํ ภิกฺขเว กิํกฺสํสฺสเวสํ อนนฺตฺครํ สํนฺทิวรปทํ
 ปรีเยสฺมาโน เยน อุกฺกโก รามปฺปฺโต เตนฺอุปสํมกมํ อุปสํมกมิตฺวา
 อุกฺกทํ รามปฺปฺตํ เอตทฺโวจํ อิจฺฉามทํ อาวุสํ ราม อิมสํมํ
 ชมฺมวินฺเย พฺรหฺมจฺริยํ จริตฺตุนฺติ ฯ เอวํ วุคฺคเต ภิกฺขเว อุกฺกโก
 รามปฺปฺโต มํ เอตทฺโวจ จิหฺรคฺคายสฺมา ตาทิสํ อยํ ชมฺโม
 ยตฺต วิณฺญํ ปุริสํ นจิริสฺสํสํ สกํ อาจฺริยกํ สยํ อภินฺญา
 สํจุตฺตคฺคา อุปสํมปชฺช วิหเรยฺยาติ ฯ โส โส อทํ ภิกฺขเว
 นจิริสฺสํสํ อธิปฺปเมว ตํ ชมฺมํ ปรียาปฺปณํ ฯ โส โส อทํ ภิกฺขเว
 คาวคฺคเกเนว โอยฺยสฺสพทฺตมคฺคเกน ตปิตฺตาปทฺตมคฺคเกน ฃาณวาทนฺจ

วทามิ เถรวาทญจ ปชานามิ ปสฺสํสามิตฺติ ปฏิจชานามิ อหญฺเจว
 อญฺเญ จ ฯ ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสี น โห ราโม
 อิมํ ชมฺมํ เกวถิ สทฺธามคฺคตฺเถน สยํ อภิญฺเญา สจฺฉนิกคฺคา
 อุปสํมุปฺปชฺช วิหรามิตฺติ ปเวเทติ ฯ อทฺธา ราโม อิมํ ชมฺมํ ชานํ
 ปสฺสํ วิหาสิตฺติ ฯ อถ ชฺวาทํ ภิกฺขเว เยน อุกฺกทโก รามปฺปฺโต
 เทนุปสงฺกมํ อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺกทํ รามปฺปฺตํ เอตทโวจํ ทิตฺตาวตฺตา
 โน อาวุโส ราม อิมํ ชมฺมํ สยํ อภิญฺเญา สจฺฉนิกคฺคา อุปสํมุปฺปชฺช
 ปเวเทสฺสตี ฯ เอวํ วุตฺเต ภิกฺขเว อุกฺกทโก รามปฺปฺโต เหนวสญฺญา-
 นาสนฺนํปายคณํ ปเวเทสี ฯ ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสี น โห
 รามสฺสเสว อโหสี สทฺธชา มยฺหํปฺปตฺติ สทฺธชา น โห รามสฺสเสว
 อโหสี วิริยํ ฯ เป ฯ สติ...สฺมาชิ...ปญฺญา มยฺหํปฺปตฺติ ปญฺญา
 ยนฺนุณฺหาหํ ยํ ชมฺมํ ราโม สยํ อภิญฺเญา สจฺฉนิกคฺคา อุปสํมุปฺปชฺช
 วิหรามิตฺติ ปเวเทติ ตสฺส ชมฺมสฺส สจฺฉนิกคฺคา ปทฺทเหยนฺนติ ฯ
 โส โห อหํ ภิกฺขเว นจฺจิสฺสเสว ชีปฺปเมว ตํ ชมฺมํ สยํ อภิญฺเญา
 สจฺฉนิกคฺคา อุปสํมุปฺปชฺช วิหาสี ฯ อถ ชฺวาทํ ภิกฺขเว เยน อุกฺกทโก
 รามปฺปฺโต เทนุปสงฺกมํ อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺกทํ รามปฺปฺตํ เอตทโวจํ
 เอตฺตาวตฺตา โน อาวุโส ราม อิมํ ชมฺมํ สยํ อภิญฺเญา สจฺฉนิกคฺคา
 อุปสํมุปฺปชฺช ปเวเทสฺสตี ฯ เอตฺตาวตฺตา โห อหํ อาวุโส อิมํ ชมฺมํ
 สยํ อภิญฺเญา สจฺฉนิกคฺคา อุปสํมุปฺปชฺช ปเวเทมิตฺติ ฯ อหฺมมฺยํ โห
 อาวุโส เอตฺตาวตฺตา อิมํ ชมฺมํ สยํ อภิญฺเญา สจฺฉนิกคฺคา อุปสํมุปฺปชฺช

วิหรามัติ ฯ ตาภา โน อาวุโส สุตทุขัง โน อาวุโส เย มยํ
 อายสฺมนนํ คาทิสํ สพุรหฺมจาริ ปสฺสํม อิติ ยํ ชมฺมํ ราโม
 สยํ อภิญญา สจฺจณิกคฺคา อุปสํมปชฺช ปเวเทติ ตํ ตวํ ชมฺมํ สยํ
 อภิญญา สจฺจณิกคฺคา อุปสํมปชฺช วิหารสิ ยํ ตวํ ชมฺมํ สยํ
 อภิญญา สจฺจณิกคฺคา อุปสํมปชฺช วิหารสิ ตํ ชมฺมํ ราโม สยํ
 อภิญญา สจฺจณิกคฺคา อุปสํมปชฺช ปเวเทติ อิติ ยํ ชมฺมํ ราโม
 อญฺเฌาสิ ตํ ตวํ ชมฺมํ ชานาสิ ยํ ตวํ ชมฺมํ ชานาสิ ตํ ชมฺมํ
 ราโม อญฺเฌาสิ อิติ ยาทิสํ ราโม อโหสิ คาทิสํ ตวํ ยาทิสํ
 ตวํ คาทิสํ ราโม อโหสิ เอหิทานิ อาวุโส ตวํ คณํ ปริหฺราก็ ฯ
 อิติ โช ภิกฺขเว อุตฺตโก รามปฺปโต สพุรหฺมจาริ เม สฺมาโน
 อาจริยฺชฺชาเน จ มํ จเปสิ อุมาราย จ มํ ปุชฺชาย ปุเชสิ ฯ
 ศสฺสํ มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ นายํ ชมฺโม นิพฺพิทาย น วิราคาย
 น นิโรชาย น อุปสํมาย น อภิญฺฌาย น สมฺโพชาย น นิพฺพานาย
 สํวตฺตติ ยาวเทว เวนสฺสณฺณานาสฺสณฺณายตฺตูปปตฺติยาติ ฯ โส โช
 อหํ ภิกฺขเว ตํ ชมฺมํ อนตฺตํกริตฺวา ศสฺมา ชมฺมา นิพฺพิชฺช
 อปกฺกมึ ฯ

[๓๓๘] โส โส อหํ ภิกฺขเว กิณฺตคฺคเวสฺสํ อนุตฺตรํ สันตฺติวรปํ
 ปริเยสฺมาโน มกฺเชสฺสุ อนุปฺพุเพน จาริกญฺจรมาโน เยน อุมฺเวดา
 เสนานิกโม ตทวสฺสํ ฯ ศตฺตทฺทสฺสํ รณณํ ภูมิกาคํ ปาสาทิกญฺจ
 วณฺสณฺณํ นทิกญฺจ สนฺททฺทํ เสดกํ สุปตฺติคฺคํ รณณํ สมนฺนตา จ

[๓๒๖] โยปมมวคฺคตฺส ปาธวาสิตฺตเต อธิคตมฺมาวชฺชนํ ๓๒๖

โคจรคามํ ๑ ตตฺถ มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ รมณฺโง วค
ภุมิภาโก ปาธาทิโก ๑ วณฺสณฺโง นทํ ๑ สฺนหติ เสดกฯ สุปฺพิตฺถา
รมณฺเยา สมนฺดา ๑ โคจรคาโม อตฺถ วตฺติํ กุตฺตตตฺถ ปธานตฺถิกตฺถ
ปธานายาติ ๑ โส ไซ อหํ ภิกฺขเว ตตฺถเอว นิสฺสํ อถมิตํ
ปธานายาติ ๑

[๓๒๗] โส ไซ อหํ ภิกฺขเว อตฺตนา ชาติชฺชโม สฺมาโน
ชาติชฺชเม อาทັນวํ วิทิตฺวา อชาตํ อนฺนตฺตวํ โยคกฺเขมํ นิพฺพหํ
ปฺริยสฺมาโน อชาตํ อนฺนตฺตวํ โยคกฺเขมํ นิพฺพหํ อชฺฌกมํ อตฺตนา
ชราชฺชโม สฺมาโน...อตฺตนา พฺยาชชโม สฺมาโน...อตฺตนา
มรณชฺชโม สฺมาโน...อตฺตนา โสกชฺชโม สฺมาโน...อตฺตนา
สงฺกิลฺลชฺชโม สฺมาโน สงฺกิลฺลชฺชเม อาทັນวํ วิทิตฺวา อสงฺกิลฺลิจฺจํ
อนฺนตฺตวํ โยคกฺเขมํ นิพฺพหํ ปฺริยสฺมาโน อสงฺกิลฺลิจฺจํ อนฺนตฺตวํ
โยคกฺเขมํ นิพฺพหํ อชฺฌกมํ เภาณณฺเจ ปน เม ทตฺถสฺนํ อุกฺปาทิ
อฺกฺปปฺปา เม วิมฺมุติ อยมฺมุติมา ชาติ นตฺถิทานิ ปฺนพฺภวติ ๑

[๓๒๘] ตตฺถ มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ อธิคโต ไซ มฺมายํ
ชฺชโม คมฺภีโร ทฺวทฺธโส ทฺวณฺโฬโซ สฺนโต ปณฺโณ อตฺถกาวจโร
นิปฺโปณ ปณฺณตฺตเวทนีโย อาตยรามา ไซ ปณายํ ปชา อาตยรตา
อาตยสฺมมฺมุทิตา อาตยมาย ไซ ปชาย อาตยรตาย อาตยสฺมมฺมุทิตาย
ทฺวทฺธสํ อิทํ จํานํ ยทิตํ อิทปฺปจฺจยตาปฺปิจฺจสฺมมฺปฺปาโท อิทมฺปิ
ไซ จํานํ ทฺวทฺธสํ ยทิตํ สฺพพฺสงฺขารสฺมโก สฺพพฺพปฺปนิสฺสคฺโค

๓๒๔   สุตตุนคปิฏเก มชฺฌิมนิกายสูตร มุตปนฺณนาถํ   [๓๒๕]

คณฺหกุชโย วิราโค นิโรโช นิพฺพานํ อหฺมฺเจว โช ปน ชมฺมํ
เทเสยฺยํ ปเร จ เม น อาชาเนยฺยํ โส มมสูตรํ กิลมโโก ตา
มมสูตรํ วิเหสาติ ฯ อมฺิสูตรํ มํ ภิกฺขเว อีมา อนฺจฺฉริยา คากา
ปฏฺิภิสฺสํ ปุพฺเพ อสฺสํคปฺพหา

ภิกฺขุเนน เม อธิคํ   หลนฺทานิ ปกาสิคํ
ราคโทสปเรเคหิ   นายํ ชมฺโม สุตฺตมฺพุโร
ปฏฺิโสคคามิํ นิปฺปณฺ   คมฺภีรํ ทฺุทฺทํ อนฺ
ราครตฺตา น ทกฺขณฺติ   ตโมกฺขนฺเรน อาวูคาคิ ฯ

อิติห เม ภิกฺขเว ปฏฺิสํญฺจิตฺวาโต อปฺโปสฺสํกุกตาย จิตฺคํ นมตี
โน ชมฺมเทสํนายาติ ฯ

[๓๒๕] อถ โช ภิกฺขเว พุรฺหมฺโน สหฺมปติสูตรํ มม เจตสา
เจโตปฺปวิตฺตกมฺมณฺณาย เอคทโหสิ นสฺสตี วต โภ โตโก วินสฺสตี
วต โภ โตโก ยตฺร หิ นาม ตถาคตฺสฺส อรหโต สหฺมาสมฺพุทฺธสฺส
อปฺโปสฺสํกุกตาย จิตฺคํ นมตี โน ชมฺมเทสํนายาติ ฯ อถ โช
ภิกฺขเว พุรฺพฺมา สหฺมปติ เสยฺยถาปิ นาม พทฺวา ปุริโส สหฺมิณฺยชิตฺ
วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสํวิตํ วา พาทํ สหฺมิณฺยเชยฺย เอวเมว โช
พุรฺพฺมโตเก อนฺตรหิตो มม ปุรฺโต ปาตุรโหสิ ฯ อถ โช ภิกฺขเว
พุรฺพฺมา สหฺมปติ เอกํถํ อุตฺตราสํกํ ภริตฺวา เยนาหํ เตนฺณช-
ติมฺปฺนฺนาเมตฺวา มํ เอคทโวจ เทเสตฺถ เม ภนฺเต ภควา ชมฺมํ

๑ ส. ย. เอวเมว ฯ

๓๒๒] โอบมมมวคฺคตฺส ปาสวาสิตฺตเต สหฺมปติพฺรหฺมชฺเฌสนา ๓๒๕

เทเสตฺถ สฺสคโต ชฺมมํ สันติ สคฺคา อปฺปพฺรชฺชชชาติกา อสฺสวณฺดา
ชฺมมตฺส ปฺริหาณฺติ ภวิสฺสันติ ชฺมมตฺส อญฺเฌาตาโรติ ฯ อิทมโวจ
ภิกฺขเว พฺรหฺมา สหฺมปติ อิทํ วตฺถวาน อถาปํ เอตทโวจ

ปาตุรโหสิ มคฺเชตฺถ ปุพฺเพ
ชฺมโม อสฺสทฺโธ สมนฺตํ จินฺติตฺโต
อปาปุเรตํ อมตตฺส ทฺวารํ
สฺสณฺนํ ชฺมมํ วิมเตนํนุพฺพุตํ
เสเต ยถา ปพฺพตฺตมฺหุจฺฉิโต
ยถาปิ ปสฺเส ชนตํ สมนฺตโต
คตฺตมํ ชฺมมณฺยํ สฺสเมช
ปาสวาทมารุญฺห สมนฺตจกฺข
โสภากวตฺติณฺณํ^๑ ชนตมเปตโสโก
อเวกฺขตฺส ชาติชฺรธาภิกฺขุ
อญฺเฌเหติ วิร วิชิตสงฺคาม
สคฺคตฺวาห อนนฺน วิจร โสเก

เทเสตฺถ^๒ ภควา ชฺมมํ อญฺเฌาตาโร ภวิสฺสันตํติ ฯ

[๓๒๓] อถ ชฺวาทํ ภิกฺขเว พฺรหฺมโน ๑ อชฺเฌสนํ วิทิตฺวา
สคฺเตตฺส ๑ กาวุญฺเจตํ ปฺริจุจ พุทฺธจกฺขนา โสกํ โวโธเกสิ ฯ
อทฺทสฺส ๒ อหํ ภิกฺขเว พุทฺธจกฺขนา โสกํ โวโธเกนฺตโต สคฺเต

๑ ส. ย. โสภากวตฺติณฺณํ ฯ ๒ ส. ย. เทตฺสตฺส ฯ

อปฺปพรชฺชเช มหาวรชฺชเช ติกฺขินฺทริเย มุทินฺทริเย สฺวาการเว ทฺวาการเว
 สฺวิณฺณปเย ทฺวิณฺณปเย อปฺเปกฺกเจ ปฺรโลกวชฺชภยทสฺสํวิโน
 วิหรนฺเต ฯ เสยฺยถาปํ นาม อปฺปตฺธินํ วา ปทฺธินํ วา ปุณฺทริกนํ
 วา อปฺเปกฺกจฺานํ อปฺปตฺถานํ วา ปทฺธานํ วา ปุณฺทริกานํ วา
 อุตฺเท ชาตานิ อุตฺเท สํวทฺธานํ อุตฺถานุกฺคตานิ อนฺโตนิมฺมฺกฺคโปสฺสิตานิ
 อปฺเปกฺกจฺานํ อปฺปตฺถานํ วา ปทฺธานํ วา ปุณฺทริกานํ วา อุตฺเท
 ชาตานิ อุตฺเท สํวทฺธานํ อุตฺถานุกฺคตานิ สโมทกณฺฐิตานิ อปฺเป-
 กฺกจฺานํ อปฺปตฺถานํ วา ปทฺธานํ วา ปุณฺทริกานํ วา อุตฺเท ชาตานิ
 อุตฺเท สํวทฺธานํ อุตฺถํ อจฺจุคฺคมฺม คฺคฺคจฺนฺติ อนฺนปฺปตฺติคฺคตานิ อุตฺเทน
 เขวเมว โข อหํ ภิกฺขเว พุทฺธจฺกฺขณา โสกํ โวโลเกนฺโต อทฺทสํ
 สฺตฺตฺเต อปฺปพรชฺชเช มหาวรชฺชเช ติกฺขินฺทริเย มุณินฺทริเย สฺวาการเว
 ทฺวาการเว สฺวิณฺณปเย ทฺวิณฺณปเย อปฺเปกฺกเจ ปฺรโลกวชฺชภย-
 ทสฺสํวิโน วิหรนฺเต ฯ อถ ชฺวาทํ ภิกฺขเว พุทฺธมานํ สหฺมปตฺติ
 คาทาย อชฺฌณภาสํ

อปารุตา เตสํ อมตสฺสํ ทฺวารวา

เย โสฺสฺตวนฺโต ปมฺมจฺนฺตฺสํ สทฺธํ

วิทฺติสฺสณฺณํ ปคฺคณํ น ภาสํ

ธมฺมํ ปณฺธิตํ มนุเชสฺสุ พุทฺธเมตฺติ ฯ

อถ โข ภิกฺขเว พุทฺธมา สหฺมปตฺติ กตาวกาโส โขมฺหิ ภควตา
 ธมฺมเทสฺนํยาตฺติ มํ อภิวาเทตฺวา ปทฺทฺธิณํ กตฺวา ตตฺตฺถเวณฺตรราชิ ฯ

[๓๒๕] ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ กสฺส นุ ไช อหํ
 ปจฺมํ ฌมฺมํ เทสฺสยฺมํ โก อิมํ ฌมฺมํ จิปปเมว อาชานิสฺสัคคํ ๑
 ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ อयํ ไช อาพาโร กาสาโม
 ปญฺชิตโต วียตุโต เมธวํ ทํมฺรตฺตํ อปฺปฺรชกฺขชาติโก ยนฺนุนาหํ
 อาพารสฺส กาสามสฺส ปจฺมํ ฌมฺมํ เทสฺสยฺมํ โส อิมํ ฌมฺมํ จิปปเมว
 อาชานิสฺสัคคํ ๑ อถ ไช มํ ภิกฺขเว เทวตา อุตฺตงฺกมิตฺวา เอตทโวจ
 สฺสคฺคาหกาถกโต ฆนฺเต อาพาโร กาสาโมติ ๑ ฃาณณฺจ ปน เม
 ทสฺสํ อุกฺปาทิ สฺสคฺคาหกาถกโต อาพาโร กาสาโมติ ๑ ตสฺส
 มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ มหาชานินฺโย ไช อาพาโร กาสาโม
 สฺสเจ หิ โส อิมํ ฌมฺมํ สฺสเนยฺย จิปปเมว อาชาเนยฺยาติ ๑ ตสฺส
 มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ กสฺส นุ ไช ปจฺมํ ฌมฺมํ เทสฺสยฺมํ
 โก อิมํ ฌมฺมํ จิปปเมว อาชานิสฺสัคคํ ๑ ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว
 เอตทโหสิ อयํ ไช อุกฺกโก รามปฺตฺโต ปญฺชิตโต วียตุโต เมธวํ
 ทํมฺรตฺตํ อปฺปฺรชกฺขชาติโก ยนฺนุนาหํ อุกฺกทสฺส รามปฺตฺตสฺส
 ปจฺมํ ฌมฺมํ เทสฺสยฺมํ โส อิมํ ฌมฺมํ จิปปเมว อาชานิสฺสัคคํ ๑
 อถ ไช มํ ภิกฺขเว เทวตา อุตฺตงฺกมิตฺวา เอตทโวจ อภิทฺถ-
 กาสกโต ฆนฺเต อุกฺกโก รามปฺตฺโตติ ๑ ฃาณณฺจ ปน เม
 ทสฺสํ อุกฺปาทิ อภิทฺถกาสกโต อุกฺกโก รามปฺตฺโตติ ๑ ตสฺส
 มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ มหาชานินฺโย ไช อุกฺกโก รามปฺตฺโต
 สฺสเจ หิ โส อิมํ ฌมฺมํ สฺสเนยฺย จิปปเมว อาชาเนยฺยาติ ๑ ตสฺส

มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสี กตฺถํ นุ ไช อหํ ปจฺมํ ชมฺมํ เทเสยฺยํ
โก อิมํ ชมฺมํ ชีปฺปเมว อาชานิสฺสํตฺติ ๑ ตตฺถ มยฺหํ ภิกฺขเว
เอตทโหสี พหุการา ไช เม ปณฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ เย มํ ปชาน-
ปหิตตฺตํ อุปฺปชฺชิสฺสํ ยนฺนุนาหํ ปณฺจวคฺคิยานํ ภิกฺขุณฺมํ ปจฺมํ ชมฺมํ
เทเสยฺยนฺติ ๑ ตตฺถ มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสี กหํ นุ ไช
เอตริ ปณฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ จิหรนฺตฺติ ๑ อทฺทสํ ไช ภิกฺขเว
ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺเธน อตฺติกฺกนฺตมานุสฺสเกน ปณฺจวคฺคิเย ภิกฺขุ
พารานสียํ จิหรนฺเต อธิปตฺเตน มิกฺกาเย ๑ อถ ชฺวาทํ ภิกฺขเว
อฺยุเวถายํ ยถาภินฺตํ วิหริตฺวา เยน พารานสํ เตน จาริกํ ปกฺกามํ ๑

[๓๒๕] อทฺทสา ไช มํ ภิกฺขเว อุปฺโก อาชีวโก อนฺตรวา จ
คยํ อนฺตรวา จ โฬธํ อทฺธานมคฺคปฏฺธิปฺนํ ทิสฺวาน มํ เอตทโวจ
วิปฺปสฺสนานํ ไช เต อาวุโส อินฺทริยานิ ปริสฺสุทฺโธ ฉวีวณฺโณ
ปริโยทาโต กัสสิ ตวํ อาวุโส อทฺทิสฺสํ ปพฺพชฺชิตฺวา โโก วา เต
สฺสคฺคา กตฺถํ วา ตํ ชมฺมํ โรเจสฺสํ ๑ เอวํ วุตฺเต อหํ ภิกฺขเว
อุปกํ อาชีวกํ คากาย อชฺฌณภาสี

สพฺพปาภิกฺขุ สพฺพวิทฺฐมสฺมิ

สพฺพเพสุ ชมฺเมสุ อนุปฺปตฺติโต

สพฺพพณฺชโห ตณฺหกฺขเย วิมฺุตโต

สยฺยํ อภินฺนุยาย กมฺมกฺกิสฺเสยฺยํ

๓๒๖] โอปมมวคฺคสฺส ปาสวาสีตฺตเต ปณฺจวคฺคิยชฺชมฺเทศนา ๓๒๘

น เม อจฺวโร อตฺถิ สติโส เม น วิชฺชติ
สฺสเทวคฺคํ โลกคฺคํ นตฺถิ เม ปฏิปคฺคโต
อหณฺหิ อรหา โลก อหํ สตฺถา อนฺตฺตโร
เอโกมฺหิ สมฺมาสมฺพุทฺโธ สติโกตคฺคํ นิพฺพุโต
ชฺชมฺจกฺกํ ปวตฺเตตฺถํ คจฺฉามิ กาสินํ ปุรํ
อนชฺชคฺคํ โลกคฺคํ อหณฺณํ อมตฺตุนฺทฺธิโนติ ฯ
ยถา โห คุวํ อวฺโส ปญฺชานาสี อรหํ อนนฺตชินฺโนติ ฯ
มาทิสฺสา เว ชินา โหณฺติ เย ปตฺตา อสวคฺคชฺชํ
ชิตา เม ปาปกา ชฺชมฺมา คสฺสมานํ อุปฺภา ชินฺโนติ ฯ
เอวํ วุตฺเต ภิกฺขเว โส อุปฺโก หุเวยฺยวฺโสติ^๑ วุตฺวา สีสํ โยกมฺเปตฺวา
อุมฺมคฺคํ คเหตฺวา ปฏฺกามิ ฯ

[๓๒๖] อถ ชฺวามํ ภิกฺขเว อนุปฺพุเพน จาริกญฺจมาโน เยน
พาราลเฬํ เยน อีสิตปนํ มิคทาโย เยน ปณฺจวคฺคิยา ภิกฺข
เตนุปลงฺกมํ ฯ อทุกฺกสํสุ โห มํ ภิกฺขเว ปณฺจวคฺคิยา ภิกฺข
ทฺวโรว อากฺขณฺตํ ทิสฺวาน อณฺเณณณฺณํ สณฺจเปตฺถํ อยํ โห
อวฺโส สมฺโม โคตโม อากฺขณฺติ พหุสฺสติกโก ปธานวิพฺภนฺโต
อวตฺโต พหุสฺสตาโย โส เณว อภิวาเทตฺวา โน ปจฺจุจฺจตฺวา โน
นาสฺสํ ปตฺตจฺจวํ ปญฺญิกลฺลเหตฺวา อภีจ โห อสํ จเปตฺวา สจ
อากฺขณฺตํ นิสฺสํ นิสฺสํ ๑ ยถา ยถา โห อหํ ภิกฺขเว อุปปลงฺกมํ

๑. ย. หุเวยฺยวฺโสติ ทิสฺสติ ฯ

๓๒๖] โยปมฺวคฺคตฺส ปาสวาสีสุตฺเต ปญฺจวคฺคิยธมฺมเทสนา ๓๓๓

กุตปฺปตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ ตทฺถนฺตฺรํ
พฺรหฺมจฺริยปรีโยธานํ ทิฏฺฐเชว ธมฺเม สยํ อภินฺเวยา สจฺฉณิกฺควา
อุปลมฺปชฺช วิหริสฺสเถว ๑ ทฺติยมฺบิ ไซ ภิภฺชเว ปญฺจวคฺคิยา
ภิภฺช มํ เอตทโวจํ ตายมฺิ ไซ ตฺวํ อากุโส โคตม อริยาย
ตาย ปฏฺฐิปกาย ตาย ทฺถกฺกรกฺกการิกาย นาสฺสคฺคมา อุตฺตฺริ มนุสฺสธมฺมา
อธมฺริยญาณทสฺสณฺวิเสสํ ก็ ปน ตฺวํ เอตฺรหิ พาสฺสเถว ปชาน-
วิพฺภนฺโต อวคฺคโต พาสฺสเถว อธิคฺมิสฺสสฺสี อุตฺตฺริ มนุสฺสธมฺมา
อธมฺริยญาณทสฺสณฺวิเสสณฺติ ๑ ทฺติยมฺบิ ไซ อหํ ภิภฺชเว ปญฺจ-
วคฺคิเย ภิภฺช เอตทโวจํ น ภิภฺชเว ตถาคโต พาสฺสเถว ๑ เป-
อุปลมฺปชฺช วิหริสฺสเถว ๑ ทฺติยมฺบิ ไซ ภิภฺชเว ปญฺจวคฺคิยา ภิภฺช
มํ เอตทโวจํ ตายมฺิ ไซ ตฺวํ อากุโส โคตม อริยาย ตาย
ปฏฺฐิปกาย ตาย ทฺถกฺกรกฺกการิกาย นาสฺสคฺคมา อุตฺตฺริ มนุสฺสธมฺมา
อธมฺริยญาณทสฺสณฺวิเสสํ ก็ ปน ตฺวํ เอตฺรหิ พาสฺสเถว ปชาน-
วิพฺภนฺโต อวคฺคโต พาสฺสเถว อธิคฺมิสฺสสฺสี อุตฺตฺริ มนุสฺสธมฺมา
อธมฺริยญาณทสฺสณฺวิเสสณฺติ ๑ เอวํ วุตฺเต อหํ ภิภฺชเว ปญฺจวคฺคิเย
ภิภฺช เอตทโวจํ อภิธานถ เม โน ตฺตฺเม ภิภฺชเว อิติ ปุพฺเพ
เอวํ ภาสิตเมตฺถนฺติ ๑ โน เหนํ ภาสฺสเถว ๑ น ภิภฺชเว ตถาคโต
พาสฺสเถว น ปชานวิพฺภนฺโต น อวคฺคโต พาสฺสเถว อหํ
ภิภฺชเว ตถาคโต สมนฺตมฺพทฺธโร โอตฺถ ภิภฺชเว สํคํ อมตม-
ริคํ อหฺมณฺสาสามิ อหํ ธมฺมํ เทเสมิ ยถานฺตฺริยํ ปฏฺฐิพชฺชมานา

๓๒๘] โยปมมวคฺคสฺส ปาสวาสีสุตฺเต ติสฺโส มิคฺคปมา

๓๓๓

โน วิมุตฺติ อยมนฺติมา ชาติ นตฺถิทานิ ปุณฺณโกวติ ฯ

[๓๒๙] ปญฺจิเม ภิกฺขเว กามคฺคณา กตเม ปญฺจ จกฺข-
วิญฺญेยฺยา รูปา อิมฺมจฺจา กนฺตา มหาปา มียรูปา กามุปฺปตฺตนิทฺตา
รชฺชนียา โสตฺวิญญेยฺยา สทฺททา ฯ เป ฯ ฆานวิญญेยฺยา คนฺธา...
ชิวฺหาวิญญेยฺยา รสา... กายวิญญेยฺยา โผฏฺฐพฺพา อิมฺมจฺจา กนฺตา
มหาปา มียรูปา กามุปฺปตฺตนิทฺตา รชฺชนียา อิมเ ๒ ภิกฺขเว ปญฺจ
กามคฺคณา ฯ เยเกจิ ภิกฺขเว สฺมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา อิมเ
ปญฺจ กามคฺคเณ คชิตา มุจฺฉิตา อชฺชฎาปนฺนา อนาทินวทสฺสาวิโน
อนิสฺสัรณเปญฺจา ปริกฺขณฺหติ เต เอวมสฺส เวทิตพฺพา อนยมา-
ปนฺนา พุยฺสณฺมาปนฺนา ยถากามกฺคณฺเยา ปาปมิตฺตา ฯ

[๓๓๐] เสยฺยถาปึ ภิกฺขเว อารณฺเบโก มิโค พนฺโห ปาสวาสี
อิธฺสึเยยฺย โส เอวมสฺส เวทิตพฺโพ อนยมาปนฺโน พุยฺสณฺมา-
ปนฺโน ยถากามกฺคณฺเโย ตฺถทสฺส อากฺขณฺเต จ ตฺถเท น เยนกามิ
ปฏกฺกมิตฺสํคํติ เอวเมว ๒ ภิกฺขเว เยเกจิ สฺมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา
วา อิมเ ปญฺจ กามคฺคเณ คชิตา มุจฺฉิตา อชฺชฎาปนฺนา อนาทินว-
ทสฺสาวิโน อนิสฺสัรณเปญฺจา ปริกฺขณฺหติ เต เอวมสฺส เวทิตพฺพา
อนยมาปนฺนา พุยฺสณฺมาปนฺนา ยถากามกฺคณฺเยา ปาปมิตฺตา ฯ เยเกจิ
ภิกฺขเว สฺมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา อิมเ ปญฺจ กามคฺคเณ อคชิตา
อมุจฺฉิตา อนชฺชฎาปนฺนา อนาทินวทสฺสาวิโน นิสฺสัรณเปญฺจา ปริ-
กฺขณฺหติ เต เอวมสฺส เวทิตพฺพา น อนยมาปนฺนา น พุยฺสณฺมา-

ปรุณา น ยถากามกณฺธียา ปาปมฺโถ ฯ เสยฺยถาปီ ภิกฺขเว อารญฺเณโก
 มโถ อพฺนุโห ปาตฺราสํ อธิสฺสเยยฺย โส เอวมสฺส เวทิตพฺโพ
 น อนฺยมาปรุโน น พฺยสฺนมาปรุโน น ยถากามกณฺธียา ตฺถทสฺส
 อากฺขณฺเต จ ปน ตฺถเท เยนกามํ ปกฺกมิตฺตํคํติ เอวเมว
 โห ภิกฺขเว เยเกจิ สมนฺนา วา พุราหุมนฺนา วา อิมํ ปญฺจ
 กามคฺเชน อคฺคิตา อมฺจุฉิตฺตา อนฺนชฺฌาปรุณา ขาทํนฺวทสฺสํวโน
 นิสฺสํสรณฺปนฺนํวา ปริภุญฺชนฺติ เต เอวมสฺส เวทิตพฺพา น อนฺยมา-
 ปรุณา น พฺยสฺนมาปรุณา น ยถากามกณฺธียา ปาปมฺโถ ฯ
 เสยฺยถาปီ ภิกฺขเว อารญฺเณโก มโถ อรญฺเณ ปวเน จรมาโน
 วิสฺขุโง คจฺฉนฺติ วิสฺขุโง คฺคฺชจฺติ วิสฺขุโง นิสฺสํทติ วิสฺขุโง เสยฺย
 กปฺเปติ ตํ ทิสฺสํ เหตุํ อนาปาถคโถ ภิกฺขเว ตฺถทสฺสํ เอวเมว
 โห ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ อภฺตฺเตหิ รมฺเมหิ
 สฺวิตกฺกํ สฺวิจารํ วิเวกํ ปิตฺตํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํมฺปชฺช วิหริ-
 ติ อํ อจฺจุจฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนฺนชฺฌกาสี มารี อปทํ วชิตฺวา มารีจกฺขุ
 อทสฺสํ คโถ ปาปมฺโถ ฯ ปุณฺ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิตฺถกฺกวิจฺจารํ
 วุปรสฺมา อชฺฌตฺตํ สํบฺสํทนํ เจตโส เอโกทิกาวํ อวิคฺกํ อวิจาร์
 สมาริธํ ปิตฺตํ ทุคฺคิ ฌานํ...คฺคิ ฌานํ...จตุตฺถํ ฌานํ
 อุปสํมฺปชฺช วิหริ ติ อํ อจฺจุจฺติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนฺนชฺฌกาสี มารี
 อปทํ วชิตฺวา มารีจกฺขุ อทสฺสํ คโถ ปาปมฺโถ ฯ ปุณฺ จปรํ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพโส รุปสํญฺญานํ สํติกฺกมา ปฏฺิษสณฺณานํ

อฏฺฐงฺกมา นานตฺตสฺสญฺยานํ อมณสิการา อนนฺโต อากาโสติ
 อากาธานญฺเจยยนํ อุปสฺมปฺปชฺช วิหริติ อยํ อุกฺกุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 อนุชฺฌมาสี มารํ อปทํ วชิตฺวา มารจกฺขุ อทฺธสฺสนํ คโต ปาบีมโต ฯ
 ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สํพุพฺโธ อากาธานญฺเจยยนํ สํตติกุมฺม
 อนนฺตํ วิญฺเฒาณนฺติ วิญฺเฒาณญฺเจยยนํ อุปสฺมปฺปชฺช วิหริติ ฯ เป ฯ
 ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สํพุพฺโธ วิญฺเฒาณญฺเจยยนํ สํตติกุมฺม
 นตฺติ ทิณฺฑีจฺจติ อากิณฺเฒญฺเจยยนํ อุปสฺมปฺปชฺช วิหริติ ฯ เป ฯ ปุณ
 จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สํพุพฺโธ อากิณฺเฒญฺเจยยนํ สํตติกุมฺม
 เหนวสฺสญฺเฆนาสาธญฺเจยยนํ อุปสฺมปฺปชฺช วิหริติ ฯ เป ฯ ปุณ จปรํ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ สํพุพฺโธ เหนวสฺสญฺเฆนาสาธญฺเจยยนํ สํตติกุมฺม
 สญฺเฆนาเวทยิตฺถิโรหํ อุปสฺมปฺปชฺช วิหริติ ฯ ปณฺณายปสฺสํ ทิสฺสุวา
 อาสฺสุวา ปริกฺขัณฺหา โหนฺติ อยํ อุกฺกุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนุชฺฌมาสี
 มารํ อปทํ วชิตฺวา มารจกฺขุ อทฺธสฺสนํ คโต ปาบีมโต ฯ ติณฺโณ
 โตะเก วิสฺสคฺคิกํ โส วิสฺสญฺโส กฺขณฺติ วิสฺสญฺโส ติณฺฑีจฺจติ วิสฺสญฺโส
 นิสฺสํทติ วิสฺสญฺโส เสยฺยํ กปฺเปติ ตํ กิสุสํ เหตุํ อนาปาถคโต
 ภิกฺขเว ปาบีมโตติ ฯ

อิทมโวจ ภควา อตฺตมนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสีคํ
 อภินนฺตุนฺติ ฯ

ปาສราสีสุตฺตํ นิยุจฺจํ กฺขุจํ ฯ

จุฬหตฺถิปโทปมสฺส ตํ

[๓๕๔] เอวมฺเม สุตํ เอกํ สมัน ภควา สาวตฺถิยํ วิหริตฺ
 เขตฺตวเน อนาถปิ่นฺนุทิกสฺส อารามे ๑ เทน ไช ปน สมนเณ
 ชาณฺตุโสณิ พุราหุมนเณ สํพุทฺธเตน วพฺวาภิรเณ^๑ สาวตฺถิย
 นิยุยาติ ทิวาทิวสฺส ๑ อทฺทสา ไช ชาณฺตุโสณิ พุราหุมนเณ ปิโตคิํ
 ปริพุพฺพชกํ ทูโรโตว อากฺขณฺตํ ทิสฺสวณ ปิโตคิํ ปริพุพฺพชกํ
 เอตทโวจ หนฺต กุโต นุ ภวํ วจฺจายโน อากฺขณฺตํ ทิวาทิวสฺสํ ๑
 อิตฺทํ ทิ ไช อหํ โภ อากฺขณฺตํ สมนฺตสฺส โคตมสฺส สมนฺตภาติ ๑
 กิ^๒ ภวํ โคตมสฺส ปณฺณเวຍုပ္ပတ္တိယံ ปณฺณทิตฺตํ มณฺณဝคฺคิตํ ๑ โภ จาหํ
 โภ^๓ สมนฺตสฺส โคตมสฺส ปณฺณเวຍုပ္ပတ္တိယံ ชานิสฺສံ ๑ โสပိ^๔ ฆฺนุสฺส
 ตาทิโสว โย สมนฺตสฺส โคตมสฺส ปณฺณเวຍုပ္ပတ္တိယံ ชานေယฺยาติ ๑
 อຸພາຣາຍ ๑ ๑^๕ ภวํ วจฺจายโน สมนํ โคตมํ ปສສ່າຍ ๑ ปສສ່ຕັຕិ ๑
 โภ จาหํ โภ สมนํ โคตมํ ปສສ່ສິສຸສາມີ ๑ ປສູຈປປສູໄຈວ ໄສ
 ກວ່ ໂຄຕໂມ ເສຼໄຈ ທວມນຸສຸສານນຸຕິ ๑ ກໍ ປນ ກວ່ ວຈຈາຍໂນ
 ອຕຕວສ໌ ປສສາມາໂນ ສມເນ- ໂຄຕເນ ເວວ ອກິປຸປສນໂນ ໂຫຕັຕິ ๑

[๓๓๐] โก จาห์ โก สมนเณ โคตเม เอวํ อภิปุสฺสโนมฺหิ
 เสยฺยถาปํ โก กุสฺสโต นาควนฺนิโก นาควนํ ปวิเสยฺย สํ ปสฺสเสยฺย

๑ ส্ত. ย. วพกัรเถน ฯ ๒ ส্ত. ย. ตํ ก็ มนุเบติ ภวํ วจุณายโนติ
ปาไซ ทิสฺสติ ฯ ๓ ส্ত. ย. โก จาหํ โภ โภ ชาติ ปาไซ ทิสฺสติ ฯ

๓๓๐] โอบมมวคฺคตฺถ จุฬหตฺถิปโตปมตฺตเต จตฺตารี ปทานิ ๓๓๑

นาควเน มหนฺตํ หตฺถิปทํ ทิมโต จ อายคํ ติริยญฺจ วิตุตคํ ฯ
โส นิฏฺฐํ คจฺฉนฺน มหา วต โภ นาโคติ เหวเมว โข อหํ
ยโต อทฺทํ สมนฺเน โคตเม จตฺตารี ปทานิ อถาหํ นิฏฺฐมคฺคํ
สมฺมาสมพุทฺธโ ภควา สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สุปฺพิปนฺโน
ภควโต สํวทสงฺโฆติ ฯ กตมานิ จตฺตารี ฯ อิทาหํ โภ ปตฺถามิ
เอกจฺเจ ชคฺคิยปณฺฑิเต นิปุณฺเณ กตปรปฺปวาทเ วาถเวจฺจิริเป เต
ภินฺทนฺตา มณฺเฒ จรณฺติ ปณฺณากเตน ทิฏฺฐิจิตฺตานิ เต สฺสณฺหฺติ
สมฺโณ ชตุ โภ โคตโม อมุกํ นาม คามํ วา นิคมํ วา
โอสริสฺสํตฺติ ฯ เต ปณฺหํ อภิสงฺขโรนฺติ อิมํ มยํ ปณฺหํ สมนฺ
โคตมํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิสฺสํสาม เหวณฺเจ โน ปุณฺโง เอวํ พุยา-
กริสฺสํติ เหวมสฺส มยํ วาทํ อาริเปสฺสํสาม เหวณฺเจมี โน ปุณฺโง
เอวํ พุยากริสฺสํติ เหวมปฺปิสฺสํ มยํ วาทํ อาริเปสฺสํสามาติ ฯ เต
สฺสณฺหฺติ สมฺโณ ชตุ โภ โคตโม อมุกํ นาม คามํ วา นิคมํ
วา โอสโรติ เต เยน สมฺโณ โคตโม เตหฺอุปสงฺกมณฺหฺติ ฯ เต
สมฺโณ โคตโม ธมฺมียา กถาย สนฺทสฺสํตฺติ สฺมาทเปติ สฺมุตฺเตเชติ
สมฺบพํเสติ เต สมนฺเนน โคตเมน ธมฺมียา กถาย สนฺทสฺสํติ
สฺมาทปฺปิตา สฺมุตฺเตชิตา สฺมบพํสํติ น เจว สมนฺ โคตมํ ปณฺหํ
ปุจฺฉณฺติ กตฺถสฺส วาทํ อาริเปสฺสํตฺติ อณฺเวยทคฺคํ สมนฺสฺสํ
โคตมสฺสํ สํวทสา สมนฺพรชฺชนฺติ ฯ ยทาหํ โภ สมนฺเน โคตเม อิมํ

๑ กตฺถจฺจิ ปิตฺถเก สุปฺพิปนฺโน สงฺโฆติมี ปาโง ฯ

๓๓๑] โอบมมวคฺคตฺส จุพฺพหตฺถิปโกปมสฺสฺเต ชาณฺสฺสโณทฺธานํ ๓๓๒

วิหรนฺตา นจิรตฺสเว ยตฺสฺสฺตถาย กุตฺตปฺตฺตา สฺมมฺเทว อคารสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชฺชติ ตทฺหนฺตฺตฺวํ พุรฺหมจฺริยปรีโยธานํ ทิฏฺฐิเชว ฐมฺเม
สํยํ อภิณฺเณว สจฺฉนฺตฺวา อุปตฺมปชฺช วิหรนฺติ ฯ เต เอวมาทิสฺส
มนํ วต โภ อนตฺสํม มนํ วต โภ อนตฺสํม มยฺยํหิ ปุพฺเพ
อตฺสํมณาว สฺमानา สฺมณมฺหาติ ปฏฺิชาณิํมฺห อพฺราหฺมณาว สฺमानา
พฺราหฺมณมฺหาติ ปฏฺิชาณิํมฺห อนรหฺนฺตาว สฺमानา อรหฺนฺตมฺหาติ
ปฏฺิชาณิํมฺห อิทานิ ไชมฺหา สฺมณานิ ไชมฺหา พฺราหฺมณานิ
อิทานิ ไชมฺหา อรหฺนฺโตติ ฯ ยทาหํ โภ สฺมณเณ โคตมเอ อิมํ
จตุตฺถํ ปทํ อทฺทสฺสํ อถาหํ นินฺนุสฺสํมํ สฺมมาสฺสมฺพุทฺโธ ภควา
สฺวากฺขาโต ภควตา ฐมฺโม สุปฺพิปฺนโน ภควโต สํวกฺสงฺโฆติ ฯ
ยโต ไช อหํ โภ สฺมณเณ โคตมเอ อิมานิ จตุตฺตาริ ปทานิ อทฺทสฺสํ
อถาหํ นินฺนุสฺสํมํ สฺมมาสฺสมฺพุทฺโธ ภควา สฺวากฺขาโต ภควตา
ฐมฺโม สุปฺพิปฺนโน ภควโต สํวกฺสงฺโฆติ ฯ

[๓๓๑] เอวํ วุตฺเต ชาณฺสฺสโณทฺธานิ พฺราหฺมโณ สฺพฺพเสตา
วพฺพาภิรตา โอโรหิตฺวา เอถิสฺสํ อุตฺตฺตราสงฺกํ ถริตฺวา เยน ภควา
เตนฺณชฺฉติมฺปณามेतฺตฺวา ติกฺขชฺตํ อุตฺตานํ อุตฺทาเนสี นโม ตสฺส
ภควโต อรหโต สฺมมาสฺสมฺพุทฺธสฺส นโม ตสฺส ภควโต อรหโต
สฺมมาสฺสมฺพุทฺธสฺส อปฺเปวณาม กทาจิ กรหฺจิ เตน สฺมณเณ
โคตมเณ สทฺธิ สฺมาจฺเจยฺยาม อปฺเปวณาม สียา โกจิเทว
กถาสฺสฺสฺสฺสไปติ ฯ อถ ไช ชาณฺสฺสโณทฺธานิ พฺราหฺมโณ เยน ภควา

เตนุปลงฺกมิ อฺปลงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สฺมโมติ สฺมโมทนํ
 กถิ สํวราณํ จิตฺตํวเรตฺวา เอกมฺหุตํ นิสฺสํ ๑ เอกมฺหุตํ นิสฺสํโน ไช
 ฌานุสฺสโณ ปุราหุณฺโน ยาวตโก อโหสิ มีโตติกาย ปริพฺพาชเคน
 สทฺธิ กถาสฺสตาโป ตํ สพฺพํ ภควโต อโหโรเจสิ ๑ เหวํ อุตฺเต
 ภควา ฌานุสฺสโณ ปุราหุณฺณํ เอตทโวจ น ไช ปุราหุณฺณ
 เอตฺตาวตฺตา หตฺถิปปโทปโม วิตฺถาเรน ปริบฺบโร โหติ อมฺิ
 ปุราหุณฺณ ยถา หตฺถิปปโทปโม วิตฺถาเรน ปริบฺบโร โหติ ตํ
 สฺสณํ สํวํ มนฺสิกโรหิ ภาสฺสํสํมํติ ๑ เหวํ โภติ ไช
 ฌานุสฺสโณ ปุราหุณฺโน ภควโต ปจฺจุสฺสโณ ๑

[๓๓๒] ภควา เอตทโวจ เสงฺยุถามี ปุราหุณฺณ นาควนิโก
 นาควนํ ปวิสงฺยุย โส ปสฺสงฺยุย นาควเน มหฺนุตํ หตฺถิปปํ ทึมโต
 จ อายตํ ติริยญฺจ วิตฺถตํ โย โหติ กุสฺโส นาควนิโก เนว
 ตาว นิฏฺฐํ กฺขณฺติ มหา วต โภ นาโคติ ๑ ตํ กิสฺสํ เหตุ ๑
 สฺนฺติ หิ ปุราหุณฺณ นาควเน วามนิกา นาม หตฺถิณฺโโย มหาปทา
 ตาสฺมเปตํ ปทํ อสฺสํสํติ ๑ โส ตมนุคฺคณฺติ ตมนุคฺคณฺโต ปสฺสํติ
 นาควเน มหฺนุตํ หตฺถิปปํ ทึมโต จ อายตํ ติริยญฺจ วิตฺถตํ
 อฺจฺจา จ นิสฺสํติ โย โหติ กุสฺโส นาควนิโก เนว ตาว นิฏฺฐํ
 กฺขณฺติ มหา วต โภ นาโคติ ๑ ตํ กิสฺสํ เหตุ ๑ สฺนฺติ หิ
 ปุราหุณฺณ นาควเน อฺจฺจากพาวิกา นาม หตฺถิณฺโโย มหาปทา
 ตาสฺมเปตํ ปทํ อสฺสํสํติ ๑ โส ตมนุคฺคณฺติ ตมนุคฺคณฺโต ปสฺสํติ

๓๓๒] โยปมมวคฺคสฺส จุพฺพหตฺถิปโทปมมสฺสเด จคฺคหตฺถิปโทปมา ๓๔๓

นาควเน มหนตฺ หตฺถิปทํ ทิมฺโต จ อายตฺ ติริยญฺจ วิตฺถตฺ
อุจฺจา จ นิเสวิตฺ อุจฺจา จ ทนฺเตหิ อารณฺชิตานิ โย โหติ กุสฺโส
นาควณิโก เนว ตาว นิยฺจํ คจฺจนฺติ มหา วต โภ นาโคติ ฯ
ตํ กิธฺสํ เหตุ ฯ สันติ หิ พุราหฺมณ นาควเน อุจฺจากณฺเฐรฺกา
นาม หตฺถินิโย มหาปทา ตาสมุเปตํ ปทํ อสฺสํสาติ ฯ โส คมนุ-
คจฺจนฺติ คมนุคจฺจนฺโต ปสฺสํติ นาควเน มหนตฺ หตฺถิปทํ ทิมฺโต
จ อายตฺ ติริยญฺจ วิตฺถตฺ อุจฺจา จ นิเสวิตฺ อุจฺจา จ ทนฺเตหิ
อารณฺชิตานิ อุจฺจา จ สํชาภงฺกํ ตณฺเฑ นาคํ ปสฺสํติ รุกฺข-
มุตฺตํ วา อพฺโปภาสํกํ วา คจฺจนฺตํ วา จิตฺ วา นิสินฺนํ วา
นิปนฺนํ วา ฯ โส นิยฺจํ คจฺจนฺติ อยเมว โส มหานาโคติ ฯ
เอวเมว โช พุราหฺมณ อีธ ตถาคโค โลเก อุปฺปชฺชติ อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโค โลกวิทู อนุตฺตโร
ปฺริสฺถมมสํวรติ สํตฺถา เทวมนุสฺสํ นํ พุทฺโธ ภควา โส อิมํ
โลกํ สํเทวํ สํมารํ สํพฺรหฺมํ สํสํมณพฺุราหฺมณํ ปชฺ สํเทว-
มนุสฺสํ สยํ อภิณฺเฎา สจฺฉิกคฺคา ปเวเทติ โส รมํ เทเสติ
ชาทิกถฺยานํ มชฺเชกถฺยานํ ปรีโยสํนถฺยานํ สํคฺคํ สํพฺยณฺณํ
เกวตปรีปฺณณํ ปรีสฺสุทฺธํ พฺรหฺมจฺริยํ ปกาเสติ ตํ รมํ สฺสุณฺาติ
คหปติ วา คหปติปฺตฺโต วา อณฺเฎตฺรสมํ วา กุเถ ปจฺจุลา ชาโค
โส ตํ รมํ สฺสุทฺธา ตถาคเค สทฺธํ ปฏฺิฏกฺติ โส เตน สทฺธา-
ปฏฺิฏาเกน สมนฺนาคโค อิติ ปฏฺิธญฺจิกฺขติ สมนฺพาโห มฺราวาโส

รชาปโก อพฺโลกาโส ปพฺพชฺชา นยิทํ สุกฺรํ อคาวํ อชฺฌมาวสฺสา
 เอกนฺตปริปฺปณฺณํ เอกนฺตปริสฺสทฺธํ สงฺฆตฺติชิตํ พุรหฺมจฺริยํ จริตฺติ
 ยนฺนุนาหิ เกสฺมสฺสํ โสหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ ฯ โส อปเรน สมนฺเณ อปมฺ
 วา โภคกฺขนฺทํ ปหาย มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺทํ ปหาย อปมฺ วา
 ฌาติปริวฏฺฐิํ ปหาย มหนฺตํ วา ฌาติปริวฏฺฐิํ ปหาย เกสฺมสฺสํ
 โสหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชฺติ ฯ

[๓๓๓] โส เอวํ ปพฺพชฺชิตฺวา สมานิ ภิกฺขุณฺโณ จิกฺขุสาธํว-
 สฺมาปฺนโน ปาณาติปาทํ ปหาย ปาณาติปาทา ปฏฺวิวิโร โหติ
 นิหิตทณฺโท นิหิตสฺสคฺโค ตชฺชํ ทยาปฺนโน สพฺพปาณญฺชิตานุกมฺปิ
 วิหริติ ฯ อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏฺวิวิโร โหติ
 ทินฺนาทายํ ทินฺนปายิกฺกฺขํ อถเนน สจฺจิฏฺเฐน อคฺคณา วิหริติ ฯ
 อพฺรหฺมจฺริยํ ปหาย พฺรหฺมจาร์ โหติ อาราจารย์ วิโร เมถุนา
 ความรฺมมา ฯ มุสาจาทํ ปหาย มุสาจาทา ปฏฺวิวิโร โหติ สจฺจวาทํ
 สจฺจสฺสโห เจโต ปจฺจยโก อวิสฺสวาทโก โลกสฺส ฯ มีสฺสํ วาจํ
 ปหาย มีสฺสณาย วาจาญ ปฏฺวิวิโร โหติ อิตฺโต สุตฺวา น อมฺตุร
 อกฺขาตา อิมํสํ เกทาย อมฺตุร วา สุตฺวา น อิมํสํ อกฺขาตา
 อมฺสํ เกทาย อิตฺติ ภินฺนํ วา สฺนฺชาตา สหิตานํ วา อนุปฺปาทา
 สมนฺคฺคาราโม สมนฺคฺครโต สมนฺคฺคณฺหนํ สมนฺคฺคกฺกณฺณํ วาจํ ภาสิตา

เยเนว ปกฺกมตฺติ สฺมาทาเยว ปกฺกมตฺติ ฯ เถยฺยถาปํ นาม ปกฺกขี
 สกฺกโน เยน เยเนว เทตฺติ สฺปคฺคภาวโร เทตฺติ เอวเมว ภิกฺขุ
 สํนุคฺคฺโข โหติ กายปรีหริเกน จัวเรน กุจฺฉิตปรีหริเกน ปิณฺฑปาเตน
 เยน เยเนว ปกฺกมตฺติ สฺมาทาเยว ปกฺกมตฺติ ฯ โส อิมินา อริเยน
 สํถกฺขณฺเชน สมนฺนาคโต อชฺฌตฺตํ อนวชฺชสฺสํ ปฏิสํเวเทติ ฯ โส
 จกฺขณา รูปํ ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคาคํ โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคาคํ
 ยตฺวาชฺชกรณเมณํ จกฺขณฺทริยํ อสงฺวคํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ
 ปาปกา อกฺุสฺสา ขมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺสํ สํวราย ปฏฺิปรชฺชติ
 รกฺขติ จกฺขณฺทริยํ จกฺขณฺทริเย สํวรํ อปรชฺชติ ฯ โสเคน สทฺทํ
 สุตฺวา... ขาเนน คนฺธี ขายิตฺวา... ชิวฺหาย วสํ สํยิตฺวา...
 กาเยน โณฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา... มนฺสา ขมฺมํ วิณฺฌาย น นิมิตฺตคฺคาคํ
 โหติ นานุพฺยณฺชนคฺคาคํ ยตฺวาชฺชกรณเมณํ มนฺนิทฺริยํ อสงฺวคํ วิหรนฺตํ
 อภิชฺฌมาโทมนสฺสํ ปาปกา อกฺุสฺสา ขมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺสํ
 สํวราย ปฏฺิปรชฺชติ รกฺขติ มนฺนิทฺริยํ มนฺนิทฺริเย สํวรํ อปรชฺชติ ฯ
 โส อิมินา อริเยน อิทฺทริยสํวเรน สมนฺนาคโต อชฺฌตฺตํ อพฺยาเสกสฺสํ
 ปฏิสํเวเทติ ฯ โส อภิกฺกนฺเต ปฏิกฺกนฺเต สํปฺชานการี โหติ
 อาโตกิตฺเต วิโตกิตฺเต สํปฺชานการี โหติ สํมุมิณฺชิเต ปสํวริเต
 สํปฺชานการี โหติ สงฺฆาฏิปคฺคจิวฺรชารणे สํปฺชานการี โหติ
 อตฺติเต ปิเต ขายิตฺเต สํยิตฺเต สํปฺชานการี โหติ อุกฺจาวรปสฺสํวากมฺเม
 สํปฺชานการี โหติ คเต จิตฺเต นิสฺสันฺเณ สุตฺเต ชาคริตฺเต ภาสิตฺเต

๓๓๕] โอปมมวคคตฺส จุพหตุติปโทปมตฺสเต จตุรปชฺฌมานํ ๓๔๕

คุณุหิภาเว สมนฺปชานถาวโร โหติ ฯ

[๓๓๔] โส อิมินา จ อริเยน สัตถกฺขณฺเณ สมนฺนาคโต อิมินา
จ อริเยน อินฺทฺริยสํวเรณ สมนฺนาคโต อิมินา จ อริเยน สติ-
สมนฺปชฌเณณ สมนฺนาคโต วิจิตฺตํ เสนาสนํ ภาวติ อรณฺญํ รุกฺขมุตฺตํ
ปพฺพตํ กนฺทํ คิริคูหํ สุตํ วนปตฺถํ อพฺโลกาสนํ ปถาสปฺปญฺชํ ฯ
โส ปจฺจนาภคตํ ปิณฑปาตปฏิกฺกนฺโต นิสิตฺติ ปถตฺถกํ อารุชฺชิตฺวา
อฺฐํ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สติ อฺปฺปญฺชเปตฺวา ฯ โส อภิชฺฌนํ
โตเก ปหาย วิคตฺวาภิชฺฌเณน เจตสา วิหริติ อภิชฺฌนํ จิตฺตํ
ปริโสธฺเรติ ฯ พฺยาปาทปโทสํ ปหาย อพฺยาปนฺนจิตฺโต วิหริติ
สพฺพปาลณฺภูตฺตานุกมฺปํ พฺยาปาทปโทสา จิตฺตํ ปริโสธฺเรติ ฯ
ถึณมิทฺถํ ปหาย วิคตถึณมิทฺถํ วิหริติ อาโตถสณฺเณ สโต สมนฺปชาน
ถึณมิทฺถา จิตฺตํ ปริโสธฺเรติ ฯ อฺทฺทฺชจฺจกุกฺกุจํ ปหาย อนฺทฺทฺชโต
วิหริติ อชฺฌตฺตํ วุปฺสณฺตจิตฺโต อฺทฺทฺชจฺจกุกฺกุจา จิตฺตํ ปริโสธฺเรติ ฯ
วิจิกิจฺจํ ปหาย คิณฺณวิจิกิจฺจํ วิหริติ อถกถกํ กุสฺสเดสฺสํ ชมฺเมสฺส
วิจิกิจฺจํ จิตฺตํ ปริโสธฺเรติ ฯ

[๓๓๕] โส อิมเ ปณฺจ นีวรเณ ปหาย เจตโส อฺปฺปกฺกิตฺเตสํ
ปณฺณาย ทฺวพฺพตฺถกรเณ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกุสฺสเถหิ ชมฺเมหิ
สจิตฺตกํ สจิตฺตํ วิเวกขํ ปิติสฺสํ ปจฺจํ ฌานํ อฺปฺปสมนฺปชฺช วิหริติ ฯ
อิทํ วุจฺจติ พุราหุมนฺ ตถาคตปทํ อิตฺถิ ตถาคตนิเสวิตํ อิตฺถิ
ตถาคตารณฺชิทํ อิตฺถิ ฯ น เทวํ ดาว อริยสํวโก นิฏฺฐํ คจฺฉติ

สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา สุวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สุปฺปินฺโน
 ภควโต สาวกสงฺโฆติ ฯ ปุณ จปรํ พฺราหฺมณ ภิกฺขุ วิคฤกฺกวิจารานํ
 วูปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมฺปสฺสาทนํ เจตโส เอโกทิภาวํ อวิคฤกฺกํ อวิจาร์
 สมาริหํ ปิติสฺสํ ทุคฺคิยํ ฌานํ ฯ เป ฯ คตฺติยํ ฌานํ... จตุตฺถํ
 ฌานํ อปฺปสมฺปชฺช วิหริติ ฯ อิทํ วุจฺจติ พฺราหฺมณ ตถาคตฺปทํ
 อิตฺถิํ ตถาคตฺตนิเสวิตํ อิตฺถิํ ตถาคตฺตารณฺสีตํ อิตฺถิํ ฯ น เทว
 ตาว อริยสํวโก นิฏฺฐํ คจฺฉติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา สุวากฺขาโต
 ภควตา ธมฺโม สุปฺปินฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆติ ฯ

[๓๓๖] โส เอวํ สมฺมาหิเต จิตฺเต ปริสฺสทุเช ปริโยทาทะ
 อนนฺจเณ วิคตฺวปฏฺกิเตเส มุทฺตญฺเต กมฺมณิเย จีเต อานนฺชปฺปตฺเต
 ปุพฺเพนิวาสํสูตฺตติณณาย จิตฺตํ อภินิหฺนนาเมติ ฯ โส อเนกวิหิตํ
 ปุพฺเพนิวาสํ อนนฺตสฺสริเต เสยฺยถํ ฌานมฺปี ชาตํ เทวมฺปี ชาตฺติโย
 ฯ เป ฯ อิติ สํการํ สยฺยทุเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนนฺตสฺสริเต ฯ
 อิทมฺปี วุจฺจติ พฺราหฺมณ ตถาคตฺปทํ อิตฺถิํ ตถาคตฺตนิเสวิตํ
 อิตฺถิํ ตถาคตฺตารณฺสีตํ อิตฺถิํ ฯ น เทว ตาว อริยสํวโก
 นิฏฺฐํ คจฺฉติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา สุวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม
 สุปฺปินฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆติ ฯ

[๓๓๗] โส เอวํ สมฺมาหิเต จิตฺเต ปริสฺสทุเช ปริโยทาทะ
 อนนฺจเณ วิคตฺวปฏฺกิเตเส มุทฺตญฺเต กมฺมณิเย จีเต อานนฺชปฺปตฺเต
 สยฺยทุทํ จุตฺตปฺปาทณณาย จิตฺตํ อภินิหฺนนาเมติ ฯ โส ทิพฺเพน

๓๓๗] โอปมมวคฺคสฺส จุพฺพหตฺถิปโตปมสฺสคฺเต อาสวกฺขยณณํ ๓๔๗

จกฺขณา วิสฺสุทฺเธน อตฺติกฺกนุตฺตมานุสฺสเกน ๑ เป ๑ ยถากมฺมูปเค สฺสคฺเต
ปฺชานาติ ๑ อิทมฺมํ พุราหุมน ตถาคคฺคปทํ อิตฺถิํ ตถาคคฺคนิเสวิตํ
อิตฺถิํ ตถาคคฺคาวณฺชิทํ อิตฺถิํ ๑ น เควว ตาว อริยสํวโก
นิฏฺฐํ จกฺกตฺติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา สุวากฺขาโต ภควตา รมฺโม
สฺสูปฺปฏิปนฺโน ภควโต สํวกสฺสโมติ ๑

[๓๓๘] โส เอวํ สํมาหิตฺเต จิตฺเต ปริสฺสุทฺเธ ปริโยทาคเ
อนนฺทคณฺเ วิคฺคตฺตปฏฺกิตฺเตสฺเส มุทฺตญฺเ กมฺมณฺเเย จีเต อาเนญฺชปฺปคฺเต
อาสวณํ ขยณณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ ๑ โส อิทํ ทฺถุขฺหติ
ยถากฺกํ ปฺชานาติ อयํ ทฺถุขฺสํมฺทโยติ ยถากฺกํ ปฺชานาติ อยํ
ทฺถุขฺหนิโรจฺติ ยถากฺกํ ปฺชานาติ อยํ ทฺถุขฺหนิโรธกามินํ ปฏิปทาคิ
ยถากฺกํ ปฺชานาติ ๑ อิเม อาสวาคิ ยถากฺกํ ปฺชานาติ อยํ อาสว-
สํมฺทโยติ ยถากฺกํ ปฺชานาติ อยํ อาสวณิโรจฺติ ยถากฺกํ ปฺชานาติ
อยํ อาสวณิโรธกานินํ ปฏิปทาคิ ยถากฺกํ ปฺชานาติ ๑ อิทมฺมํ วุจฺจติ
พุราหุมน ตถาคคฺคปทํ อิตฺถิํ ตถาคคฺคนิเสวิตํ อิตฺถิํ ตถาคคฺค-
าวณฺชิทํ อิตฺถิํ ๑ น เควว ตาว อริยสํวโก นิฏฺฐํจกฺกโต โหติ ๑
อปฺปจฺ ๒ นิฏฺฐํ จกฺกตฺติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา สุวากฺขาโต
ภควตา รมฺโม สฺสูปฺปฏิปนฺโน ภควโต สํวกสฺสโมติ ๑ ตสฺส เอวํ
ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวณิํ จิตฺตํ วิมุจฺจติ ภวาสวณิํ
จิตฺตํ วิมุจฺจติ อวิชฺชาสวณิํ จิตฺตํ วิมุจฺจติ วิมุตฺตสฺสํ วิมุตฺตมิตฺติ
ณณํ โหติ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

อิติตตตยาติ ปชานาติ ฯ อิทมบี ธุจจติ พุราหุณ ตถาคตปทํ
 อิติบี ตถาคตนิเสวิตํ อิติบี ตถาคตารณชิตํ อิติบี ฯ เหตุตวตทา
 ไช พุราหุณ อริยสาลโก นิฏฐังคโต โหติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
 ภควา สฺวากุสาโต ภควตา รมโม สุปฺปิปปโน ภควโต สวาก-
 สฺสโฆติ ฯ เหตุตวตทา ไช พุราหุณ หตฺถิปโตปโม วิตฺถาเรน
 ปริปริโร โหติ ฯ

[๓๓๘] เอม์ วุตเต ชาณุตโตนิ พราหมโณ ภควนุํ เตตทโวจ
อภิกกนุํ โภ โคตม อภิกกนุํ โภ โคตม เสงฺยถาปี โภ โคตม
นิกกขุชิตฺตํ วา อุกกขุเขยฺย ปฏิจฺจนุํ วา วิวเรยฺย มุพฺพหุตฺตํ วา
มคฺคํ อจฺจิกุเขยฺย อนุชกาเร วา เตตปชฺชิตฺตํ ชาเรยฺย จกฺขฺมนุโค
รฺรฺพานิ ทกฺขฺนตฺติ เอมเมวํ โภตา โคตเมน อนนฺทปริยาเยน ชมโม
ปกาสิโต เอมสํหํ ภควนุํ โคตมํ สฺรณํ คจฺฉามิ ชมฺมณฺญจ ภิกฺขุ-
สงฺฆณฺญจ อฺปาสํกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณเปตํ
สฺรณงคคฺคนติ ฯ

จุฬหตุตปิโทปมสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ สตฺตมํ ฯ

มหาหตุติปโทปมสุตฺตํ

[๓๔๐] เอวมนะ สุตฺตํ เอกํ สมนํ ภควา สวาคุณฺสิ วิหริติ
เชตวเน อนาถบิณฑิกสุตฺตํ อารามे ๑ ศตฺร โห อายสฺมา สวริปฺตุโต
ภิกฺขุ อามนุเตสฺส อากุโส ภิกฺขุโวลิตี ๑ อากุโสติ โห เต ภิกฺขุ
อายสฺมโต สวริปฺตุตฺตํ ปจฺจุสฺสโถสฺส ๑ อายสฺมา สวริปฺตุโต
เอตทโวจ เสยฺยถาปํ อากุโส ยานิกานิจิ ชฺชกถาณํ ปาณาณํ
ปทชาตานิ สหฺพพานิ ตานิ หตุติปเท สโมธานํ คจฺจนฺติ หตุติปทํ
เตสํ อคฺคณกฺขายติ ยทิตํ มหนตฺตเตน เอวเมว โห อากุโส
เยเกจิ กุสฺสตา ชฺชมา สหฺพเพ เต จตุสฺส อริยสฺสเจสฺส สงฺกหํ คจฺจนฺติ
กตเมสฺส จตุสฺส ทฺวเข อริยสฺสเจ ทฺวชฺชสฺสทฺทเย อริยสฺสเจ ทฺวชฺชนิโรเช
อริยสฺสเจ ทฺวชฺชนิโรชคามินียา ปฏฺฐิปกาย อริยสฺสเจ ๑

[๓๔๑] กตมญฺจากุโส ทฺวชฺชํ อริยสฺสจํ ชาตึปํ ทฺวชฺชา ชฺรวาปํ
ทฺวชฺชา มรณํปํ ทฺวชฺชํ โสภปวิเทวทฺวชฺชโทมนสฺสํปายาสาปํ ทฺวชฺชา
ยมนํจณฺํ น ตภติ ตมปํ ทฺวชฺชํ สงฺฆิตฺตเตน ปจฺจุปาทานกฺขณฺชา
ทฺวชฺชา ๑ กตเม จากุโส ปญฺจุปาทานกฺขณฺชา เสยฺยถิตํ รุပ္-
ปาทานกฺขณฺโช เวทฺฐปาทานกฺขณฺโช สณฺณปาทานกฺขณฺโช สงฺฆารุ-
ปาทานกฺขณฺโช วิญฺญาณฺปาทานกฺขณฺโช ๑ กตโม จากุโส รุပ္-
ปาทานกฺขณฺโช จตฺตาวี จ มหาภูตานิ จตฺตุนํ จ มหาภูตานิ
อุปาหารุปํ ๑ กตเม จากุโส จตฺตาวโร มหาภูตา ปจฺจวชฺชาตุ

๓๔๒] โอปมมวคฺคสฺส มหาหคฺคิปปโทปมสฺสคฺเต ปจฺฉິชาตฺถ ๓๕๓

เวทนา ธา จ โข ปฏิจฺจ โน อปฺปฏิจฺจ ก็ ปฏิจฺจ ผลธัม
ปฏิจฺจ ๑ โสปี โข ผลโส อนิจฺจโณติ ปสฺสติ เวทนา อนิจฺจโณติ
ปสฺสติ สเบเว อนิจฺจโณติ ปสฺสติ สงฺขารว อนิจฺจโณติ ปสฺสติ
วิญฺญาณํ อนิจฺจนฺติ ปสฺสติ คสฺส ชาติวรมณฺณเมว จิตฺตํ
ปฏฺชนนฺติ ปสฺสติ สมนฺติชฺชติ วิมฺมจฺจติ ๑ คณฺเฏ อาวุโส ภิกฺขุ
ปเร อนินฺนุเชหิ อกนฺเตหิ อมณาเปหิ สมนฺตวาทนฺติ ปาณิสมนฺตเสณํ
เตหฺนุสมนฺตเสณํ ทนฺตเสณํ สมนฺตเสณํ ๑ โส เอวํ
ปชานาติ ตถาภูโต โข อโย กาโย ยถาภูตสฺมึ กาเย ปาณิ-
สมนฺตเสณํ กมนฺติ เตหฺนุสมนฺตเสณํ กมนฺติ ทนฺตเสณํ กมนฺติ
สมนฺตเสณํ กมนฺติ ๑ อุตฺตํ โข ปเนตํ ภควตา กกฺกูปเม
โอวาทเ อฏฺโธทนฺตเกน เจปี ภิกฺขเว กกฺกเณ โจรา โอจรกา
องฺคฺมจฺจานิ โอฏฺกนฺเตยฺยํ ตตฺตวปี โย มโน ปโทเสยฺย น เม
โส เทน ธาสนนฺโณติ ๑ อารทฺธํ โข ปน เม วิริยํ ภวิสฺสติ
อสฺสตุตฺถํ อปฺปจฺจิตา สติ อปฺปมฺมจฺจ^๑ ปสฺสทฺโธ กาโย อสฺสทฺโธ
สฺมาหิตํ จิตฺตํ เอกคฺคํ กามํทานิ อิมสฺมึ กาเย ปาณิสมนฺตเสณํ
กมนฺตุ เตหฺนุสมนฺตเสณํ กมนฺตุ ทนฺตเสณํ กมนฺตุ สมนฺต-
เสณํ กมนฺตุ กวียติ ทัฬฺหํ พุทฺธานํ ธาสนนฺติ ๑ คสฺส เจ
อาวุโส ภิกฺขุโน เอวํ พุทฺธํ อนุสฺสวโต เอวํ ฆมฺมํ อนุสฺสวโต
เอวํ สงฺฆํ อนุสฺสวโต อูปกฺขา กุสฺสณิสฺสํธา น สณฺนจฺจติ ๑ โส

๑ บ. กกฺกูปไมวาทติ ติสฺสติ ๑ ๒ บ. อสมมฺมจฺจติ ติสฺสติ ๑

เตน สัมผัสติ สัมผัสติ อตภา วต เม น วต เม
 ตภา ทุตตทัม วต เม น วต เม สุตทัม ยุตต์ เม เอวံ พุทฺธ
 อนุตฺตโร เอวံ ฆมฺม อนุตฺตโร เอวံ สังฆ อนุตฺตโร อูปกขา
 กุสฺสณิสฺสิตา น สณฺหาตติ ฯ เสงฺยถาปิ อากุโส สฺสณฺสา สฺสสุ
 ทิสฺวา สัมผัสติ สัมผัสติ เอวเมว ๒ อากุโส ตุตฺต
 เจ ภิกฺขุโน เอวံ พุทฺธ อนุตฺตโร เอวံ ฆมฺม อนุตฺตโร เอวံ
 สังฆ อนุตฺตโร อูปกขา กุสฺสณิสฺสิตา น สณฺหาติ ฯ โส เตน
 สัมผัสติ สัมผัสติ อตภา วต เม น วต เม ตภา
 ทุตตทัม วต เม น วต เม สุตทัม ยุตต์ เม เอวံ พุทฺธ อนุตฺตโร
 เอวံ ฆมฺม อนุตฺตโร เอวံ สังฆ อนุตฺตโร อูปกขา กุสฺสณิสฺสิตา
 น สณฺหาตติ ฯ ตุตฺต เจ อากุโส ภิกฺขุโน เอวံ พุทฺธ อนุตฺตโร
 เอวံ ฆมฺม อนุตฺตโร เอวံ สังฆ อนุตฺตโร อูปกขา กุสฺสณิสฺสิตา
 สณฺหาติ ฯ โส เตน อคฺคมน โหติ ฯ เอคฺคาจฺจาปิ ๒ อากุโส
 ภิกฺขุโน พหุคฺค โหติ ฯ

[๓๔๓] กตมา จาตุโส อวโปชาตุ ๑ อวโปชาตุ สียา อชฺฌตฺติกา
 สียา พาหิรา ๑ กตมา จาตุโส อชฺฌตฺติกา อวโปชาตุ ๑ ยํ อชฺฌตฺ
 ปรจุตฺตํ อวโป อวโปคตํ อูปาทินฺนํ เสยฺยถံ ปิตฺตํ เสนุหํ
 ปุพฺพโ พโ หิตํ เสโ ท เมโ ท อสฺสํ วสา เหวโ สิงฆาณิกา สสิกา
 มุตฺตํ ยํ วา ปนณฺณมฺปี ภิณฺจิ อชฺฌตฺตํ ปรจุตฺตํ อวโป
 อวโปคตํ อูปาทินฺนํ อยํ วุจฺจตาตุโส อชฺฌตฺติกา อวโปชาตุ ๑

๓๔๓] โอปมมวคฺคสฺส มหาหตุฏฺฐิปปโมปมสฺส เต อาโปธาคู ๓๕๓

ยา เจว โห ปน อชฺฌตฺติกา อาโปธาคู ยา จ พาหิรา อาโปธาคู
อาโปธาคูเรเวสา ฯ ตํ เนคํ มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตุตฺตาติ
เอวเมคํ ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ทฏฺฐสฺส พุทฺธํ ฯ เอวเมคํ ยถาภูตํ
สํมมปฺปณฺณาย ทิสฺวา อาโปธาคูยา นิพฺพินฺนํ อาโปธาคูยา จิตฺตํ
วิราเชติ ฯ โหติ โห โส อาวุโส สมฺโย ยํ พาหิรา อาโปธาคู
ปฏฺฐปฺปติ สํว ความมฺยํ วหฺติ นิคมมฺยํ วหฺติ นครมฺยํ วหฺติ
ชนปทมฺยํ วหฺติ ชนปทปเทสฺมฺยํ วหฺติ ฯ โหติ โห โส อาวุโส
สมฺโย ยํ มหาสํมฺพุเท โยชนสฺติกานีํ อุกฺกานี โยคฺคจฺจนฺติ
ทฺวิโยชนสฺติกานีํ อุกฺกานี โยคฺคจฺจนฺติ ติโยชนสฺติกานีํ อุกฺกานี
โยคฺคจฺจนฺติ จตุโยชนสฺติกานีํ อุกฺกานี โยคฺคจฺจนฺติ ปณฺจโยชน-
สฺติกานีํ อุกฺกานี โยคฺคจฺจนฺติ ฉโยชนสฺติกานีํ อุกฺกานี โยคฺคจฺจนฺติ
สฺสจฺจโยชนสฺติกานีํ อุกฺกานี โยคฺคจฺจนฺติ ฯ โหติ โห โส อาวุโส
สมฺโย ยํ มหาสํมฺพุเท สฺสจฺจคาถมฺยํ อุกฺกํ สณฺจํ ฌตาถมฺยํ
อุกฺกํ สณฺจํ ปณฺจคาถมฺยํ อุกฺกํ สณฺจํ จตุคาถมฺยํ อุกฺกํ
สณฺจํ ติคาถมฺยํ อุกฺกํ สณฺจํ ทฺวิคาถมฺยํ อุกฺกํ สณฺจํ
คาถมตฺตมฺยํ อุกฺกํ สณฺจํ ฯ โหติ โห โส อาวุโส สมฺโย
ยํ มหาสํมฺพุเท สฺสจฺจปฺริสฺมฺยํ อุกฺกํ สณฺจํ นปฺริสฺมฺยํ อุกฺกํ
สณฺจํ ปณฺจปฺริสฺมฺยํ อุกฺกํ สณฺจํ จตุปฺริสฺมฺยํ อุกฺกํ สณฺจํ
ติปฺริสฺมฺยํ อุกฺกํ สณฺจํ ทฺวิปฺริสฺมฺยํ อุกฺกํ สณฺจํ ปฺริส-
มตฺตมฺยํ อุกฺกํ สณฺจํ ฯ โหติ โห โส อาวุโส สมฺโย ยํ

มหาสมุทรเท อทุมปวิธมบี อุกกั สณเจ้าติ กฏิมตุมบี อุกกั
 สณเจ้าติ ชนุณมตุมบี อุกกั สณเจ้าติ โลกปถมตุมบี อุกกั
 สณเจ้าติ ฯ โหติ โส ใส อาวุโส สมโย ยัม มหาสมุทรเท
 อญฺญตปพพเทมมตุมบี อุกกั น โหติ ฯ ศัสสา หิ นาม อาวุโส
 พาหิราย อาโปชาตยา ตาว มหตฺติกาย อนิจฺจตา ปณณายิสฺสตี
 ษยมมตา ปณณายิสฺสตี วยชมมตา ปณณายิสฺสตี วิปริณาม-
 ษมมตา ปณณายิสฺสตี ฯ ก็ ปณิสส มตฺตฏฺฐกสฺส กายสฺส
 คณฺหุปาทินฺนสฺส อหฺนติ วา มนฺนติ วา อสฺมํตี วา อถ ชวสฺส
 โน เตเวตฺถ โหติ ฯ ศสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุโน เอวํ พุทฺธ
 อนุสฺสโรโต เอวํ ษมมํ อนุสฺสโรโต เอวํ สํมํ อนุสฺสโรโต อูปะกฺขา
 กุสฺสณิสฺสตีตา สณเจ้าติ ฯ ใส เทน อตฺตมโน โหติ ฯ เขตฺตาวตานิ
 โส ใส อาวุโส ภิกฺขุโน พหุคํ โหติ ฯ

[๓๔๔] กตมา จาตุโส เตโฆชาตุ ๆ เตโฆชาตุ สียา อชฺฌมคฺติกา
 สียา พหิรา ๆ กตมา จาตุโส อชฺฌมคฺติกา เตโฆชาตุ ๆ ยัม
 อชฺฌมคฺตํ ปจฺจุคฺตํ เตโฆ เตโฆคฺตํ อูปาทินันํ เสยฺยถํทํ เยน
 จ สนฺนคฺคปฺปติ เยน จ ชีวติ เยน จ ปรีทยฺหติ เยน จ อถิต-
 ฆิตฺตายิตถายิตํ สมนฺมา ปริณามํ กจฺจนติ ยัม วา ปนณฺณมฺมี
 กิณฺณจ อชฺฌมคฺตํ ปจฺจุคฺตํ เตโฆ เตโฆคฺตํ อูปาทินันํ อยัม จุจฺจุตา-
 จุโส อชฺฌมคฺติกา เตโฆชาตุ ๆ ยา เจว โห ปน อชฺฌมคฺติกา
 เตโฆชาตุ ยา จ พหิรา เตโฆชาตุ เตโฆชาตุเรเวสา ๆ ตํ เนตํ

๓๔๕] โอบมมวคฺคสฺส มหาหคฺคิปปโทปมสฺส เต วาโยชาตุ ๓๔๕

มม เนโสหฺมสฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย
ทฐุสฺสพฺพํ ฯ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย ทิสฺวา เตโธชาตุยา
นิพฺพิหนฺนติ เตโธชาตุยา จิตฺตํ วิราเชติ ฯ โหติ ไซ โส อากุโส
สํโย ยํ พาหิรา เตโธชาตุ ปกฺกปฺปติ สํ ความมฺปี ทฺหติ
นกรมฺปี ทฺหติ นิกมมฺปี ทฺหติ ชนปทมฺปี ทฺหติ ชนปทปเทสฺมฺปี
ทฺหติ ฯ สํ หริตฺตํ วา ปนฺนตฺตํ วา เตสฺสตฺตํ วา อุกทฺตํ
วา รณณํ วา ภูมิกากํ อากมฺม อนาหารา นิพฺพายติ ฯ โหติ
ไซ โส อากุโส สํโย ยํ กุกฺกุกฺกปตฺเตนํ นหารุทฺทเทนํ
อคฺคํ คเวสฺสตี ฯ ตสฺสํ หิ นาม อากุโส พาหิราย เตโธชาตุยา
ตาจ มหตฺติกา ย อนิจฺจา ปณฺณายิสฺสตี ชยชฺฌมตา ปณฺณายิสฺสตี
วชชฺฌมตา ปณฺณายิสฺสตี วิปริณามชฺฌมตา ปณฺณายิสฺสตี ฯ ก็
ปนิมฺสฺส มคฺคตฐุสฺส กายสฺส ตณฺหุปาตินฺสฺส อหฺนติ วา มมนฺนติ
วา อสฺมํติ วา อถ ชวสฺส โน เตเวตฺถ โหติ ฯ ตสฺส เจ อากุโส
ภิกฺขุโน เอวํ พุทฺธํ อนุสฺสโรโต เอวํ ชมมํ อนุสฺสโรโต เอวํ สงฺฆํ
อนุสฺสโรโต อูปะกฺวา กุสฺสณิสฺสตีตา สณฺจํติ ฯ โส เตจฺจ อตฺตมโน
โหติ ฯ เอตฺตาวตํ ไซ โส อากุโส ภิกฺขุโน พุทฺธํ โหติ ฯ

[๓๔๕] กตมา จากุโส วาโยชาตุ ฯ วาโยชาตุ สียา อชฺฌตฺติกา
สียา พาหิรา ฯ กตมา จากุโส อชฺฌตฺติกา วาโยชาตุ ฯ ยํ
อชฺฌตฺตํ ปจฺจุตฺตํ วาโย วาโยกํ อูปาทินํ เสงฺฆยถํ อุกฺกม
วาทา อโรคมา วาทา กุจฺฉิสฺยา วาทา โกฏฺฐิสฺยา วาทา อจฺค-

๓๕๕] โอบมมวคฺคสฺส มหาหตฺติปโทปมสฺสฺเต วาโยชาตุ ๓๕๖

อนิจฺจาติ ปสฺสตี สณฺเณ อนิจฺจาติ ปสฺสตี สงฺฆารธา อนิจฺจาติ
ปสฺสตี วิณฺณวณฺณ อนิจฺจนฺติ ปสฺสตี ตสฺส ชาติวรมมณฺเณ
จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสฺสตี สันตฺติจฺจติ วิมฺมจฺจติ ฯ ตณฺเณ อากฺโข
ภิกฺขุํ ปเร อนินฺนฺเจหิ อกฺขเตหิ อมฺนาเปหิ สฺมฺมทาจฺจนฺติ ปาณิ-
สฺมฺมสฺสฺสณฺณํ เทวทฺทสฺมฺมสฺสฺสณฺณํ ทณฺทสฺมฺมสฺสฺสณฺณํ สคฺคตสฺมฺมสฺสฺสณฺณํ ฯ
โส เอวํ ปชานาติ ตถาภูโต โส อยํ กาโย ยถาภูตสฺสํ กาเย
ปาณิสฺมฺมสฺสฺสณฺณํ กมนฺติ เทวทฺทสฺมฺมสฺสฺสณฺณํ กมนฺติ ทณฺทสฺมฺมสฺสฺสณฺณํ
กมนฺติ สคฺคตสฺมฺมสฺสฺสณฺณํ กมนฺติ ฯ วุตฺตํ โส ปเนตํ ภควตา
กกจฺูปเม โอวาเท อุกฺโขททณฺทเกณ เจปํ ภิกฺขเว กกเจเน โจรา
โอจรกา อญฺคมงฺคานิ โอกฺกนฺเตยฺยํ ตตฺถาปํ โย มโน ปโทเสยฺย
น เม โส เตเน สาสฺนโกโรติ ฯ อารทฺธํ โส ปน เม วิริยํ
ภวิสฺสตี อสฺสตฺถนํ อฺปฺปจฺจิตา สติ อปฺปมฺมมฺมจฺจา ปสฺสทฺทฺโธ กาโย
อสฺสทฺทฺโธ สฺมาหิตํ จิตฺตํ เอกคฺคํ กามํทานิ อิมสฺสํ กาเย ปาณิ-
สฺมฺมสฺสฺสณฺณํ กมนฺตุ เทวทฺทสฺมฺมสฺสฺสณฺณํ กมนฺตุ ทณฺทสฺมฺมสฺสฺสณฺณํ กมนฺตุ
สคฺคตสฺมฺมสฺสฺสณฺณํ กมนฺตุ กรียติ หิํทํ พุทฺธานํ สาสฺนนฺติ ฯ ตสฺส
เจ อากฺโข ภิกฺขุโน เอวํ พุทฺธํ อนุสฺสโรโต เอวํ ชมฺมํ อนุสฺสโรโต
เอวํ สงฺฆํ อนุสฺสโรโต อฺเปกฺขา กุสฺสณิสฺสิตา น สณฺเฐวติ ฯ โส
เตเน สํวิชฺชติ สํเวกํ อปชฺชติ อตถาภา วต เม น วต เม
ตถาภา ทฺถตฺทฺธํ วต เม น วต เม สฺสทฺธํ ยสฺส เม เอวํ พุทฺธํ
อนุสฺสโรโต เอวํ ชมฺมํ อนุสฺสโรโต เอวํ สงฺฆํ อนุสฺสโรโต อฺเปกฺขา

๓๔๖] โอบมมวคฺคสฺส มหาหคฺคิปปโตปมสฺสคเต ชนฺธสงฺคโห ๓๕๘

เนว ตาว คชฺชสฺส วิญเณนภาคสฺส ปาตุภาโว โหติ ฯ ยโต จ ไซ
อาวุโส อชฺฌมคฺคิกญฺเจว จกฺขุ อปฺริณฺหํ โหติ พาหิรา จ รูปา
อาปาทํ อากฺขณฺติ คชฺโซ จ สมนฺนาหาโร โหติ ฯ เอวํ
คชฺชสฺส วิญเณนภาคสฺส ปาตุภาโว โหติ ฯ ยํ ตถาภูตสฺส รูปํ
คํ รูปุปาทานกฺขณฺเช สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ ยา ตถาภูตสฺส เวทนา
สา เวณูปาทานกฺขณฺเช สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ ยา ตถาภูตสฺส สณฺเณ
สา สณฺเณอุปาทานกฺขณฺเช สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ ये ตถาภูตสฺส สงฺขารว
เต สงฺขารูปาทานกฺขณฺเช สงฺคหํ คจฺฉณฺติ ฯ ยํ ตถาภูตสฺส วิญเณน
คํ วิญเณนูปาทานกฺขณฺเช สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ โส เอวํ ปชานาติ
เอวํ กิรีเมสํ ปญฺจนํ อุปาทานกฺขณฺชานํ สงฺคโห สหฺนึปาโค
สมวาโย โหติ ฯ อุกฺคํ ไซ ปเนตํ ภกฺวตา โย ปฏิจฺจุสมฺมุปาทํ
ปสฺสตี โส ชมมํ ปสฺสตี โย ชมมํ ปสฺสตี โส ปฏิจฺจุสมฺมุปาทํ
ปสฺสตีติ ฯ ปฏิจฺจุสมฺมุปนฺนา ไซ ปนิเม ยทิตํ ปณฺจุปาทานกฺขณฺชา
โย อิมेषุ ปณฺจุสุ อุปาทานกฺขณฺเชสุ ฉนฺโต อาถโย อนฺนโย
อชฺฌมคฺคิณํ โส ทุกฺขสมฺมุทโย โย อิมेषุ ปณฺจุสุ อุปาทานก
กฺขณฺเชสุ ฉนฺตวราคฺวินโย ฉนฺตวราคฺคปฺพานํ โส ทุกฺขนิโรธติ ฯ
เอตฺตาวตปิ ไซ อาวุโส ภิกฺขุโน พหุคํ โหติ ฯ อชฺฌมคฺคิกญฺเจ
อาวุโส สโต อปฺริณฺหํ โหติ... ฆานํ อปฺริณฺหํ โหติ... ชิวหา
อปฺริณฺหา โหติ... กาโย อปฺริณฺหา โหติ... อชฺฌมคฺคิโก เจ
อาวุโส มโน อปฺริณฺหา โหติ พาหิรา จ ชมฺมา น อาปาทํ

อากฺขณฺติ โน จ ศฺชฺโซ สมนฺนาหาโร โหติ เณว ตาว
 ศฺชฺสสฺส วิญญาณภากสฺส ปาตุภาโว โหติ ฯ อชฺฌตฺติโก เจ
 อาวุโส มโน อปริภินฺโน โหติ พาหิรา จ ธมฺมา อาปาทํ
 อากฺขณฺติ โน จ ศฺชฺโซ สมนฺนาหาโร โหติ เณว ตาว ศฺชฺสสฺส
 วิญญาณภากสฺส ปาตุภาโว โหติ ฯ ยโต จ โส อาวุโส อชฺฌตฺติโก
 เจว มโน อปริภินฺโน โหติ พาหิรา จ ธมฺมา อาปาทํ อากฺขณฺติ
 ศฺชฺโซ จ สมนฺนาหาโร โหติ ฯ เอวํ ศฺชฺสสฺส วิญญาณภากสฺส
 ปาตุภาโว โหติ ฯ ยํ ตถาภูตสฺส รูปํ ตํ รูปปาทานกฺขนฺเช
 สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ ยถา ตถาภูตสฺส เวทนา ตํ เวทณฺูปาทานกฺขนฺเช
 สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ ยถา ตถาภูตสฺส สญฺเญว ตํ สญฺเญวปาทานกฺขนฺเช
 สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ ยถา ตถาภูตสฺส สงฺขารว เต สงฺขารูปาทานกฺขนฺเช
 สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ ยํ ตถาภูตสฺส วิญญาณํ ตํ วิญญาณูปาทานกฺ-
 ขนฺเช สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ โส เอวํ ปชานาติ เอวํ กิริมสฺส ปญฺจนํ
 อูปาทานกฺขนฺธานํ สงฺคโห สนิปฺปาโต สมฺวาโย โหติ ฯ อุตฺตํ โส
 ปเนตํ ภควตา โย ปฏิจฺจุสฺสมุปฺปาทํ ปสฺสตี โส ธมฺมํ ปสฺสตี โย
 ธมฺมํ ปสฺสตี โส ปฏิจฺจุสฺสมุปฺปาทํ ปสฺสตีติ ฯ ปฏิจฺจุสฺสมุปฺปหานํ โส
 ปนิเม ยทิตํ ปญฺจูปาทานกฺขนฺธา โย อิมสฺส ปญฺจสฺส อูปาทานกฺขนฺธสฺส
 ฉนฺโท อาถโย อนฺนโย อชฺโฆสํ ใสํ กุกฺกขสฺสมุทโย โย อิมสฺส
 ปญฺจสฺส อูปาทานกฺขนฺธสฺส ฉนฺทวากวินโย ฉนฺทวากปฺปหานํ ใสํ
 กุกฺกขนิโรโรติ ฯ เอตฺตวาคาปิ โส อาวุโส ภิกฺขุโน พหุคํ โหตีติ ฯ

๓๔๖] โอปมมุวคุดตัส มหาหตุถิปโทปมตุดเต ชนุชตงุคโ ๓๖๓

อิทมโวจ ขายตุมวา ตาริปุตุโต อตุตมนา เต ภิกขุ ขายตุมโต
ตาริปุตุตตัส ภาสัค อภินนุทนต์ ๑

มหาหตุถิปโทปมตุดัค นิฏจัค อฏจัม ๑

มหาสาโรปมสูตร^๑

[๓๔๗] เอวมุเน สุตํ เอกํ สมํ ภควา ราชกเห วิหริตี
ชฺชณฺณฏฺเฐ ปพฺพเต ๑ อจิริปกฺกนฺเต เทวทฺตฺเต ตตฺตร โช ภควา
เทวทฺตํ อารพฺภ ภิกฺขุ อามนฺเตสฺส อิช ภิกฺขเว เอกจฺโจ กุต-
ปฺปโต สทฺธา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตो โหติ โอตฺติณฺโณมฺหิ
ชาติยา ชวาย มรณฺเน โสภ ปรีเทว ทฺวขโหมนฺตฺสฺส ปายาเสหิ^๒ ทฺวข-
ติณฺโณ ทฺวขปเวโต อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวตสฺส ทฺวขทฺวขนฺตฺส
อนตฺถิรียา ปณฺณายเถตาติ ๑ โส เอวํ ปพฺพชฺชิตो สฺมาโน ตาภ สกฺกา-
รสีโสภํ อภินิพฺพุตฺเตติ ๑ โส เตน ตาภ สกฺกา-
รสีโสเกน อตฺตมโน
โหติ ปริปุณฺณสงฺกปโป ๑ โส เตน ตาภ สกฺกา-
รสีโสเกน อตฺตา-
นุกฺกํเสติ ปวํ วมฺเภติ อหมสฺมิ ตาภ สกฺกา-
รสีโสเกว อิม
ปณฺณเว ภิกฺขุ อปฺปณฺณวตา อปฺเปสฺสกาติ ๑ โส เตน ตาภ-
สกฺกา-
รสีโสเกน มชฺชติ ปมชฺชติ ปมาทํ อาปชฺชติ ปมตฺโต
สฺมาโน ทฺวขํ วิหริตี ๑ เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว ปุริโส สํวตฺติโก
สํวคเวสฺส สํวปรีเยถนํ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส ตฺวิจฺจโต สํวโต
อติกกมฺเมว สํว อติกกมฺม เณคฺคํ อติกกมฺม ตจฺจํ อติกกมฺม ปปฺปฏิกํ
สํวอาปถาสํ เณควา อาทาย ปกฺกเมยฺย สํวนฺติ มณฺณมาโน ๑
ตเมนํ จกฺขมา ปุริโส ทิสฺวา เอวํ วทฺเขยฺย น วตฺถํ ภวํ ปุริโส

๑ กตฺถจฺจิ ปิตฺตเก ชวามรณฺเน โสเกหิ... อฺปปายาเสหิตฺติมิ ปาโง ๑

๓๔๘] โอบมมวคฺคสฺส มหาธโรปมตฺตเต พุทฺทมจฺริยปฺปฏิกฺกา ๓๖๓

อณฺเณวสึ ธาวัน อณฺเณวสึ เณคฺคํ น อณฺเณวสึ ตจฺจํ น อณฺเณวสึ
ปฺปฏิกํ น อณฺเณวสึ ธาชาปถาสํ ตถาหํ ภวํ ปุริสํ สํวรคฺคิกอ
สํวรคเวสึ สํวรปฺริยสํ จรมาโน มหโต ภุทฺทสฺส ติจฺจุจโต สํวรโต
อติภุทฺทเมว ธาวัน อติภุทฺทม เณคฺคํ อติภุทฺทม ตจฺจํ อติภุทฺทม
ปฺปฏิกํ ธาชาปถาสํ เณควา อาทาย ปภุทฺทโต สํวรนฺติ มณฺเณวมาโน
ยณฺเณวสฺส สํวเรน สํวรกรณํยํ ตณฺเณวสฺส อตฺถํ นานุกวิสฺสํคฺคิ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว อีเชกฺขจฺโจะ กุตฺตปฺปโต สํทฺธชา อคฺคารสฺมา อนคฺคาริยํ
ปพฺพชฺชิตอ โหติ โอตฺติณฺณมฺหิ ชาตียา ชราย มรณฺเณน โสภ-
ปฺริเทวทฺถุทฺท โทมนสฺสํปายาเสหิ ทฺถุโฆตฺติณฺณมฺหิ ทฺถุทฺทปเรโต อปฺเปว-
นาม อิมสฺสํ เกวณฺณสฺสํ ทฺถุทฺททฺทนฺธสฺสํ อนคฺคกิริยา ปณฺเณวาเยถาติ ฯ
โส เอวํ ปพฺพชฺชิตอ สฺมาโน ตถา สํกการสฺสโธเก อภินิพฺพุตฺเตติ ฯ
โส เตน ตถา สํกการสฺสโธเกน อตฺตมโน โหติ ปฺริบุญฺณสํกปฺโป ฯ
โส เตน ตถา สํกการสฺสโธเกน อตฺตทานุกฺกํเสติ ปวํ วมฺเภติ อหฺมสฺมิ
ตถา สํกการสฺสโธเกวา อิมํ ปณฺเณเว ภิกฺขุ อปฺปณฺเณวาทา อปฺเป-
สํกฐาติ ฯ โส เตน ตถา สํกการสฺสโธเกน มชฺชติ ปมชฺชติ ปมาทํ
อาปชฺชติ ปมตฺโต สฺมาโน ทฺถุทฺทํ วิหริติ ฯ อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ธาชาปถาสํ อคฺคเหสึ พุทฺทมจฺริยสฺส เตน จ โวสาณํ
อาปาติ ฯ

[๓๔๘] อธิ ปณ ภิกฺขเว เอกฺขจฺโจะ กุตฺตปฺปโต สํทฺธชา อคฺคารสฺมา
อนคฺคาริยํ ปพฺพชฺชิตอ โหติ โอตฺติณฺณมฺหิ ชาตียา ชราย มรณฺเณน

โสภ ปรีเทว ทุฏฐ โทมนสฺส ปายาเสหิ ทุฏฐิตินฺโน ทุฏฐปเรโต
 อปฺเปวณาม อิมสฺส เภวตสฺส ทุฏฐทฺธนฺสฺส อนฺตกิริยา ปณฺณา-
 เขถาคิ ฯ โส เอวํ ปพฺพชฺชิตो สฺมาโน ตาภสํกการสฺสโถกั
 อภินิพฺพุตเตติ ฯ โส เตน ตาภสํกการสฺสโถเกน น อตุตฺตมโน
 โหติ น ปริปฺนฺนุณฺณสํกปโป ฯ โส เตน ตาภสํกการสฺสโถเกน น
 อตุตฺตานุกฺกัเสติ น ปรี วมฺเภติ ฯ โส เตน ตาภสํกการสฺสโถเกน
 น มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมทํ อปชฺชติ อปฺปมคฺโคต สฺมาโน
 สํตสํปทํ อาราคฺติ ฯ โส ตาย สํตสํปทาย อตุตฺตมโน โหติ
 ปริปฺนฺนุณฺณสํกปโป ฯ โส ตาย สํตสํปทาย อตุตฺตานุกฺกัเสติ ปรี
 วมฺเภติ อหมสฺมิ สํตฺวา กถฺยฺยานมฺโม อิมํ ปณฺณเว ภิกฺขุ
 ทุสฺสํตา ปาปมฺมาติ ฯ โส ตาย สํตสํปทาย มชฺชติ ปมชฺชติ
 ปมทํ อปชฺชติ ปมคฺโคต สฺมาโน ทุฏฐํ วิหริติ ฯ เอยฺยถาปี
 ภิกฺขเว ปุริโส สํวรคฺคิโก สํวรคฺคเวสํ สํวรปรีเยสํ จรมาโน มหโต
 รุกฺขสฺส ตินฺนุชฺโถ สํวรคฺโค อติภฺกมฺเมว สํวํ อติภฺกมฺมํ เฝคฺคํ
 อติภฺกมฺมํ คจํ ปปฺปฏิกํ เณตฺวา อาทาย ปภฺกเมยฺย สํวรณฺติ
 มณฺญมาโน ฯ คเมนํ จกฺขมา ปุริโส ทิสฺวา เอวํ วทฺเยยฺย น
 วตํยํ ภวํ ปุริโส อณฺณวาสี สํวํ น อณฺณวาสี เฝคฺคํ น อณฺณวาสี
 คจํ น อณฺณวาสี ปปฺปฏิกํ น อณฺณวาสี สํวาทปตาสํ คตาทํ
 ภวํ ปุริโส สํวรคฺคิโก สํวรคฺคเวสํ สํวรปรีเยสํ จรมาโน มหโต
 รุกฺขสฺส ตินฺนุชฺโถ สํวรคฺโค อติภฺกมฺเมว สํวํ อติภฺกมฺมํ เฝคฺคํ

๓๔๘] โอบมมวคฺคสฺส มหาสาโรปมสฺส เต พุทฺทมจฺริยโต ๓๖๕

อติกกมฺม คจฺ ปรปฺปฏิกํ เณฺควา อาทาย ปกฺกนฺโต สํวณฺตี
มณฺเณมาโน ยณฺจสฺส สํวณฺ สํวกรณฺเณยํ คณฺจสฺส อคฺคํ
นํนํภวิสฺสคฺคํติ เอวเมว โข ภิกฺขเว อีเขจฺจโจ กุตฺตฺโต สํกฺขา
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต โหติ โอตินฺโนเมหิ ชาตียา
ชราย มรณฺเนน โสภปริเทวทฺทฺชโทมนสฺสุปายาสํหิ ทฺทฺชโอตินฺโน
ทฺทฺชปเวโต อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวตสฺส ทฺทฺชทฺทฺชนฺจสฺส อนคฺคิริยา
ปณฺณายเถถาติ ฯ โส เอวํ ปพฺพชฺชิตฺโต สํมาโน ตามสํกการสฺสโสกํ
อภินิพฺพคฺคเตติ ฯ โส เตน ตามสํกการสฺสโสกณ น อคฺคฺมโน
โหติ น ปริปฺนฺนฺจสํกปโป ฯ โส เตน ตามสํกการสฺสโสกณ น
อคฺคฺทานุกกํเสติ น ปรี วมฺเภติ ฯ โส เตน ตามสํกการสฺสโสกณ น
น มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมาทํ อาปชฺชติ อปฺปมคฺคโต สํมาโน
สํตสฺสมุทํ อาวราเชติ ฯ โส คาย สํตสฺสมุทาย อคฺคฺมโน โหติ
ปริปฺนฺนฺจสํกปโป ฯ โส คาย สํตสฺสมุทาย อคฺคฺทานุกกํเสติ ปรี
วมฺเภติ อหฺมสฺมิ สํตฺวา กตฺถาณชฺชโม อิมํ ปณฺณเว ภิกฺขุ
ทฺทฺสํตฺตา ปาปชฺชมาติ ฯ โส คาย สํตสฺสมุทาย มชฺชติ ปมชฺชติ
ปมาทํ อาปชฺชติ ปมคฺคโต สํมาโน ทฺทฺชํ วิหริติ ฯ อญฺ
จุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปรปฺปฏิกํ อคฺคฺเทสิ พุทฺทมจฺริยสฺส เตน จ
โวลํ อาปาทิ ฯ

[๓๔๘] อธิ ปณ ภิกฺขเว เอกจฺจโจ กุตฺตฺโต สํกฺขา อการสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต โหติ โอตินฺโนเมหิ ชาตียา ชราย มรณฺเนน

ໂສກ ປຣິເທວ ທຸກຸຊໂທມສຸສຸ ປາຍາເສທີ ທຸກໂຂຕິລຸໂຣ ທຸກຊປຣໂຕ
 ອປເປວນາມ ອິມສຸສ ເກວດສຸສ ທຸກຊກຸຊນຸສຸສ ອນຸຕິກິຣິຍາ ປຣຸຣາ-
 ເຍຕາຕິ ຯ ໂສ ເວວ ປພຸພຸໂຕ ສະມາໂນ ຕາມສຸກາຣສິໂຕກໍ
 ອກິນິພຸພຸຕຸເຕຕິ ຯ ໂສ ເຕນ ຕາມສຸກາຣສິໂຕເກນ ນ ອຕຸຕມໂນ
 ໂຫຕິ ນ ປຣິປຸຣຸຣເສງຸກປໂປ ຯ ໂສ ເຕນ ຕາມສຸກາຣສິໂຕເກນ ນ
 ອຕຸຕານຸກຸກໍເສຕິ ນ ປຣິ ວມຸເກຕິ ຯ ໂສ ເຕນ ຕາມສຸກາຣສິໂຕເກນ
 ນ ມຸຊຸຊຕິ ນປປຸຊຸຊຕິ ນປປມາທໍ ອາປຸຊຸຊຕິ ອປປມຕຸໂຕ ສະມາໂນ
 ສິດສຸມປທໍ ອາຣາເຣຕິ ຯ ໂສ ຕາຍ ສິດສຸມປທາຍ ອຕຸຕມໂນ ໂຫຕິ
 ໂນ ຈ ໂຂ ປຣິປຸຣຸຣເສງຸກປໂປ ຯ ໂສ ຕາຍ ສິດສຸມປທາຍ ນ
 ອຕຸຕານຸກຸກໍເສຕິ ນ ປຣິ ວມຸເກຕິ ຯ ໂສ ຕາຍ ສິດສຸມປທາຍ ນ ມຸຊຸຊຕິ
 ນປປມຸຊຸຊຕິ ນປປມາທໍ ອາປຸຊຸຊຕິ ອປປມຕຸໂຕ ສະມາໂນ ສະມາຣິສຸມປທໍ
 ອາຣາເຣຕິ ຯ ໂສ ຕາຍ ສະມາຣິສຸມປທາຍ ອຕຸຕມໂນ ໂຫຕິ ປຣິປຸຣຸຣ-
 ເສງຸກປໂປ ຯ ໂສ ຕາຍ ສະມາຣິສຸມປທາຍ ອຕຸຕານຸກຸກໍເສຕິ ປຣິ ວມຸເກຕິ
 ອຫມສຸມິ ສະມາທິໂຕ ເອກຸຄຸຈິຕຸໂຕ ອິເມ ປນເບເພ ກິກຸຊ ອສະມາທິຕາ
 ວິພຸກຸນຸຄຸຈິຕຸຕາຕິ ຯ ໂສ ຕາຍ ສະມາຣິສຸມປທາຍ ມຸຊຸຊຕິ ປມຸຊຸຊຕິ
 ປມາທໍ ອາປຸຊຸຊຕິ ປມຕຸໂຕ ສະມາໂນ ທຸກຸຊ ວິຫຣຕິ ຯ ເຊຍຍຸຕາມີ
 ກິກຸຊເວ ປຣິໂສ ສຳຣຕຸຕິໂກ ສຳຣຕເວສໍ ສຳຣປຣິເຍສໍນໍ ຈຣມາໂນ ມຫໂຕ
 ກຸກຸຊສຸສ ຕິງຸຈິໂຕ ສຳຣວໂຕ ອຕິກຸກຸມເມວ ສຳຣ ອຕິກຸກຸມ ເມຄຸກຸ
 ຕຈໍ ເຊຕຸວາ ອາທາຍ ປກຸກເມຍຍ ສຳຣນຸຕິ ມເບເພວາໂນ ຯ ຕເມນໍ
 ຈກຸຊຸມາ ປຣິໂສ ທິສຸວາ ເວວ ວເຫຍຍ ນ ວຕາຍໍ ກວໍ ປຣິໂສ ອເບເພວາສິ

สารี น ธนุณาสี เมลฺลํ น ธนุณาสี ตจํ น ธนุณาสี ปปฺปฏิกํ
 น ธนุณาสี สํชาปตาสํ ตถาหํ ภวํ ปุริสํ สํวรคฺคิโก สํวรคเวสํ
 สํวรปริเยสํ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺสํ ติญฺจโค สํวรโค อติกกมฺเมว
 สารี อติกกมฺม เมลฺลํ ตจํ เตจฺวา ยาทาย ปกฺกนฺโต สํวรนฺติ
 มณฺณมาโน ยณฺจสฺสํ สํเรณ สํวรกรณํ ตณฺจสฺสํ อตฺถํ นานุ-
 ภวิสฺสํตฺติ เอยฺเมว โข ภิกฺขเว อีเชกฺโข กุตฺตโค สํทฺธา
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพสีโต โหติ โอตินฺโนมฺหิ ชาตียา
 ชราย มรณเณ โสภปรีเทวทฺธช โทมนสฺสํปายาเสหิ ทฺถโชติณฺโณ
 ทฺธชปเรโต อปฺเปวณาม อิมสฺสํ เกวตสฺสํ ทฺธชทฺธชสฺสํ อนตฺติรียา
 ปณฺเฑาเยถาติ ฯ โส เอวํ ปพฺพสีโต สํมาโน ตถาสํกการสีโลกํ
 อภินิพฺพตฺเตติ ฯ โส เตน ตถาสํกการสีโลเกน น อตฺตมโน
 โหติ น ปริปฺปณฺณสํกปโป ฯ โส เตน ตถาสํกการสีโลเกน น
 อตฺตทานุกกํเสติ น ปวํ วมฺเภติ ฯ โส เตน ตถาสํกการสีโลเกน
 น มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมาทํ อปชฺชติ อปฺปมคฺโค สํมาโน
 สํตฺตสํปทํ อวราเชติ ฯ โส คาย สํตฺตสํปทาย อตฺตมโน โหติ
 โน จ โข ปริปฺปณฺณสํกปโป ฯ โส คาย สํตฺตสํปทาย น
 อตฺตทานุกกํเสติ น ปวํ วมฺเภติ ฯ โส คาย สํตฺตสํปทาย น มชฺชติ
 นปฺปมชฺชติ นปฺปมาทํ อปชฺชติ อปฺปมคฺโค สํมาโน สํมาชีสํปทํ
 อวราเชติ ฯ โส คาย สํมาชีสํปทาย อตฺตมโน โหติ ปริปฺปณฺณ-
 สํกปโป ฯ โส คาย สํมาชีสํปทาย อตฺตทานุกกํเสติ ปวํ วมฺเภติ

อหฺมสฺมิ สฺมาทิตฺโต เอกคฺคจิตฺโต อิมํ ปณฺณเว ภาทฺฐํ อสฺมาทิตา
 วิพฺภวตฺตจิตฺตาทิ ๑ โส คาย สฺมาทิสํปทาย มชฺชติ ปมชฺชติ ปมทํ
 อาปชฺชติ ปมคฺคโต สฺमानิ ทฺวํ วิหฺวติ ๑ อยํ วุจฺจติ ภาทฺฐเว
 ภาทฺฐํ ตจฺจํ อคฺคเหสี พุทฺธมฺจวียสฺส เตน จ โวธํ อปาติ ๑

[๓๕๐] อธิ ปณ ภาทฺฐเว เอกจฺจุจํ กุตฺตปฺคฺคโต สทฺธา อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชิตฺโต โหติ โยติณฺโณมฺหิ ชาคิยา ชฺราย มรณฺเน
 โสภํ ปริเทว ทฺวํทมนสฺส ปายาเสหิ ทฺวํชิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวตสฺส ทฺวํททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺท
 อนตฺตทฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺททฺท
 ยเถาติ ๑ โส เอวํ ปพฺพชิตฺโต สฺमानิ ตาภสฺสการสฺสโธกํ
 อภินิพฺพตฺเตติ ๑ โส เตน ตาภสฺสการสฺสโธเกน น อคฺคตฺตมโน
 โหติ น ปริปฺนุณฺณสํกปฺโป ๑ โส เตน ตาภสฺสการสฺสโธเกน
 น อคฺคตฺตมโนกํเสติ น ปวํ วมฺเภติ ๑ โส เตน ตาภสฺสการสฺสโธเกน
 น มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมทํ อาปชฺชติ อปฺปมคฺคโต สฺमानิ
 สํตสํปทํ อวราเชติ ๑ โส คาย สํตสํปทาย อคฺคตฺตมโน โหติ
 โน จ ๒ ปริปฺนุณฺณสํกปฺโป ๑ โส คาย สํตสํปทาย น
 อคฺคตฺตมโนกํเสติ น ปวํ วมฺเภติ ๑ โส คาย สํตสํปทาย น มชฺชติ
 นปฺปมชฺชติ นปฺปมทํ อาปชฺชติ อปฺปมคฺคโต สฺमानิ สฺมาทิสํปทํ
 อวราเชติ ๑ โส คาย สฺมาทิสํปทาย อคฺคตฺตมโน โหติ โน จ
 ๒ ปริปฺนุณฺณสํกปฺโป ๑ โส คาย สฺมาทิสํปทาย น อคฺคตฺตมโน
 กํเสติ น ปวํ วมฺเภติ ๑ โส คาย สฺมาทิสํปทาย น มชฺชติ

๓๕๐] โอปมมวคฺคสฺส มหาสาโรปมตฺตเต พุทฺธมฺจริยเณคฺค ๓๖๘

นปฺปมชฺชติ นปฺปมกํ อปชฺชติ อปฺปมตฺโต สฺมาโน ฌาณ-
ทสฺสํ อาราคติ ฯ โส เตน ฌาณทสฺสํเนน อตฺตมโน โหติ
ปรีปฺพณฺณสงฺกปโป ฯ โส เตน ฌาณทสฺสํเนน อตฺตานุกฺกํเสติ
ปรี วมฺเภติ อหมสฺมิ ชานํ ปสฺสํ วิหริมิ อิมํ ปณฺณเว ภิက္ข
อชานํ อปสฺสํ วิหรนฺตํติ ฯ โส เตน ฌาณทสฺสํเนน มชฺชติ
ปมชฺชติ ปมกํ อปชฺชติ ปมตฺโต สฺมาโน ทุกฺขํ วิหริติ ฯ
เสยฺยถาปี ภิက္ขเว ปุริสํ สํวรตฺติโก สํวรเวสํ สํวปริเยสํ
จรมานโน มหโต รุกฺขสฺสํ ติจฺจุสฺสโต สํรวโต อติกกมฺเมว สํว
เณคฺคํ เณคฺคา อาทาย ปกกมฺเมยฺย สํวรนฺติ มณฺณมาโน ฯ คเมณํ
จกฺขมา ปุริสํ ทิสฺวา เอวํ วทฺเขยฺย น วตายํ ภวํ ปุริสํ อณฺเณสํ
สํว น อณฺเณสํ เณคฺคํ น อณฺเณสํ คจํ น อณฺเณสํ ปปฺปฏิกํ
น อณฺเณสํ สํวอาปถาสํ ตถาหํ ภวํ ปุริสํ สํวรตฺติโก สํวรเวสํ
สํวปริเยสํ จรมานโน มหโต รุกฺขสฺสํ ติจฺจุสฺสโต สํรวโต อติกกมฺเมว
สํว เณคฺคํ เณคฺคา อาทาย ปกกมฺมโต สํวรนฺติ มณฺณมาโน ยณฺเณสฺส
สํวเรณ สํวรณฺณํ คณฺเณสฺส อตฺถํ นานุกวิสฺสํตํติ เอวเมว โห
ภิက္ขเว อิจฺเณจฺโจ กุตฺตปฺปตฺโต สํทฺธา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตो
โหติ โอตินฺนโมหิ ชาตียา ชราย มรณฺเนน โสภปริเทวทุกฺข-
โทมนสฺสํปายาเสหิ ทุกฺขโตนฺนโม ทุคฺคปเวโต อปฺปเวณาม อิมสฺส
เกวตสฺสํ ทุกฺขทุคฺคนฺนสฺสํ อนฺตกิริยา ปณฺณเวยถาติ ฯ โส เอวํ
ปพฺพชฺชิตो สฺมาโน ตาภสํกการสฺสโถกํ อภินิพฺพุตฺเตติ ฯ โส เตน

ถาถ สกฺกาโร สโธเกน น อตฺตมโน โหติ น ปริปุณฺณสงฺกปโป ฯ
 โส เตน ถาถ สกฺกาโร สโธเกน น อตฺตานุกฺกัณฺเติ น ปวํ วมฺเภติ ฯ
 โส เตน ถาถ สกฺกาโร สโธเกน น มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมาทํ
 อาปชฺชติ อปฺปมคฺโค สฺมาโน สํถัมมปทํ อาราเชติ ฯ โส ตาย
 สํถัมมปทาย อตฺตมโน โหติ โน ๑ โข ปริปุณฺณสงฺกปโป ฯ
 โส ตาย สํถัมมปทาย น อตฺตานุกฺกัณฺเติ น ปวํ วมฺเภติ ฯ โส
 ตาย สํถัมมปทาย น มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมาทํ อาปชฺชติ
 อปฺปมคฺโค สฺมาโน สฺมาธิสํมปทํ อาราเชติ ฯ โส ตาย สฺมาธิ-
 สํมปทาย อตฺตมโน โหติ โน ๑ โข ปริปุณฺณสงฺกปโป ฯ โส
 ตาย สฺมาธิสํมปทาย น อตฺตานุกฺกัณฺเติ น ปวํ วมฺเภติ ฯ โส
 ตาย สฺมาธิสํมปทาย น มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมาทํ อาปชฺชติ
 อปฺปมคฺโค สฺมาโน ฌาณทสฺสํ อาราเชติ ฯ โส เตน ฌาณ-
 ทสฺสํเนน อตฺตมโน โหติ ปริปุณฺณสงฺกปโป ฯ โส เตน ฌาณ-
 ทสฺสํเนน อตฺตานุกฺกัณฺเติ ปวํ วมฺเภติ อหฺมสฺมิ ชานํ ปสฺสํ
 วิหารามิ อิมํ ปนฺณเว ภิက္ขุ อชานํ อปสฺสํ วิหรนฺตํติ ฯ โส
 เตน ฌาณทสฺสํเนน มชฺชติ ปมชฺชติ ปมาทํ อาปชฺชติ ปมคฺโค
 สฺมาโน ทุภฺชํ วิหรติ ฯ อยํ วุจฺจติ ภิက္ขเว ภิက္ขุ เฝคฺคํ อคฺคเหสี
 พุทฺทมจฺฉริยสฺส เตน ๑ โวธํ อปาเทติ ฯ

[๓๕๓] อิทํ ปน ภิက္ขเว เอกจฺโจ กุตฺตคฺโค สทฺธา อคารสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตो โหติ โยติณฺโณมฺหิ ชาตียา ชราย มรณฺเนน

โสถก ปริเทว ทุฏฐ โทมนสฺสุ ปายาเสหิ ทุฏฐิตินฺโน ทุฏฐปรโต
 อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวลสฺส ทุฏฐทฺธนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปญฺญา-
 เยถาติ ฯ โส เอวํ ปพฺพุชฺชิตो สฺมาโน ตถาสถกฺการสฺสโตกํ อภิ-
 นิพฺพุตฺเตติ ฯ โส เตน ตถาสถกฺการสฺสโตเกน น อตุตฺตมโน โหติ
 น ปริปฺปญฺณสํกฺกปโป ฯ โส เตน ตถาสถกฺการสฺสโตเกน น อตุตฺตา-
 นุกฺกัเสติ น ปรํ วมฺเภติ ฯ โส เตน ตถาสถกฺการสฺสโตเกน น มชฺชติ
 นปฺปมชฺชติ นปฺปมทํ อปชฺชติ อปฺปมคฺโค สฺมาโน สํตฺตสมฺปทํ
 อวราเชติ ฯ โส ตาย สํตฺตสมฺปทาย อตุตฺตมโน โหติ โน ๑ โข
 ปริปฺปญฺณสํกฺกปโป ฯ โส ตาย สํตฺตสมฺปทาย น อตุตฺตานุกฺกัเสติ
 น ปรํ วมฺเภติ ฯ โส ตาย สํตฺตสมฺปทาย น มชฺชติ นปฺปมชฺชติ
 นปฺปมทํ อปชฺชติ อปฺปมคฺโค สฺมาโน สฺมาธิสมฺปทํ อวราเชติ ฯ
 โส ตาย สฺมาธิสมฺปทาย อตุตฺตมโน โหติ โน ๑ โข ปริปฺปญฺณ-
 สํกฺกปโป ฯ โส ตาย สฺมาธิสมฺปทาย น อตุตฺตานุกฺกัเสติ น ปรํ
 วมฺเภติ ฯ โส ตาย สฺมาธิสมฺปทาย น มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมทํ
 อปชฺชติ อปฺปมคฺโค สฺมาโน ฌาณทสฺสํ อวราเชติ ฯ โส
 เตน ฌาณทสฺสํเนน อตุตฺตมโน โหติ โน ๑ โข ปริปฺปญฺณสํกฺกปโป ฯ
 โส เตน ฌาณทสฺสํเนน น อตุตฺตานุกฺกัเสติ น ปรํ วมฺเภติ ฯ โส
 เตน ฌาณทสฺสํเนน น มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมทํ อปชฺชติ
 อปฺปมคฺโค สฺมาโน สํมยวิโมกฺขํ อวราเชติ ฯ ชานํ โข ปเนตํ
 ภิกฺขเว วิชฺชติ ยํ โส ภิกฺขุ ตาย สํมยวิมุตฺติยา ปริหาเยถาติ ฯ

เสงฺยถาปึ ภิกฺขเว ปุริโส ธารคฺติโก ธารคฺเวสึ ธารปริเยสนํ จรมาโน
 มหโต รุกฺขสฺส ติจฺจุสฺสโต ธารวโต ธารํ เณฺตฺวา อาทาย ปกฺกเมยฺย
 ธารนฺติ ชานมาโน ฯ ตเมนํ จกฺขมา ปุริโส ทิสฺสุวา เอวํ วเทยฺย
 อญฺเณสึ วตายํ ภวํ ปุริโส ธารํ อญฺเณสึ เณฺคสุ อญฺเณสึ ตจํ
 อญฺเณสึ ปปฺปฏิกํ อญฺเณสึ ธาราปถาสํ ตถาหํ ภวํ ปุริโส
 ธารคฺติโก ธารคฺเวสึ ธารปริเยสนํ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส
 ติจฺจุสฺสโต ธารวโต ธารณฺเณว เณฺตฺวา อาทาย ปกฺกนฺโต ธารนฺติ
 ชานมาโน ยณฺจสฺส ธารเณ ธารกรณฺณํ ตณฺจสฺส อคฺคํ อนุ-
 ภวิสฺสคฺคิ เอวเมว ๒ ภิกฺขเว อึเรกฺโข กุตปฺกโต สทฺธา
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต โหติ โอตินฺโนมฺหิ ชาตฺติยา
 ชราย มรณฺเณ โสถปรีเทวทฺทฺชโทมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ทฺทฺชปเรโต อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวตสฺส ทฺทฺชทฺทฺชทฺทฺช อนฺตกริยา
 ปณฺเณยเถตฺติ ฯ โส เอวํ ปพฺพชฺชิตฺโต สฺมาโน ตาภสํกการสฺสโธกํ
 อภินิพฺพตฺเตติ ฯ โส เตน ตาภสํกการสฺสโธเกน น อคฺคตมโน
 โหติ น ปริญฺเณสํกปโป ฯ โส เตน ตาภสํกการสฺสโธเกน น
 อคฺคตานุกฺกเสติ น ปวํ วมฺเภติ ฯ โส เตน ตาภสํกการสฺสโธเกน น
 มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมทํ อาปชฺชติ อปฺปมตฺโต สฺมาโน
 สฺตสํมฺทํ อวราเชติ ฯ โส ตาย สฺตสํมฺทาย อคฺคตมโน โหติ
 โน จ ๒ ปริญฺเณสํกปโป ฯ โส ตาย สฺตสํมฺทาย น
 อคฺคตานุกฺกเสติ น ปวํ วมฺเภติ ฯ โส ตาย สฺตสํมฺทาย น มชฺชติ

๓๕๒] โอปปมณฑลสูตร มหาสารูปมสูตรเต พุทฺทมจฺริยาอสาณํ ๓๗๓

นปฺปมชฺชติ นปฺปมทํ อปชฺชติ อปฺปมคฺโคตฺตํ สฺมาโน สฺมาธิ-
สมฺปทํ อาราคฺติ ฯ โส ตาย สฺมาธิสมฺปทาย อคฺคตฺตมโน โหติ
โน ๑ โข ปริปุณฺณสงฺกปฺโป ฯ โส ตาย สฺมาธิสมฺปทาย น
อคฺคตฺตานุกฺกัณฺโณติ น ปวี วมุเกติ ฯ โส ตาย สฺมาธิสมฺปทาย น
มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมทํ อปชฺชติ อปฺปมคฺโคตฺตํ สฺมาโน
ฌาณทสฺสํ อาราคฺติ ฯ โส เตน ฌาณทสฺสํเนน อคฺคตฺตมโน
โหติ โน ๑ โข ปริปุณฺณสงฺกปฺโป ฯ โส เตน ฌาณทสฺสํเนน
น อคฺคตฺตานุกฺกัณฺโณติ น ปวี วมุเกติ ฯ โส เตน ฌาณทสฺสํเนน น
มชฺชติ นปฺปมชฺชติ นปฺปมทํ อปชฺชติ อปฺปมคฺโคตฺตํ สฺมาโน
อสมฺมยวิโมกฺขํ อาราคฺติ ฯ อชฺชานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส ยํ
โส ภิกฺขุ ตาย อสมฺมยวิมุตฺตึยา ปริหาเยถาคิ ฯ

[๓๕๒] อิติ โข ภิกฺขเว นยิทํ พุทฺทมจฺริยํ จาภสฺสกุการ-
สฺสโตกานิสฺสํ น สํสํมฺปทานิสฺสํ น สฺมาธิสมฺปทานิสฺสํ น ฌาณ-
ทสฺสํนानิสฺสํ ยา ๑ โข อयํ ภิกฺขเว อกุปฺปา เจโตวิมุตฺติ
เขตฺตคฺคตฺตมิตํ ภิกฺขเว พุทฺทมจฺริยํ เอตํ สํวํ เอตํ ปริโยสานนฺติ ฯ

อิทมโวจ ภควา อคฺคตฺตมนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทุนฺติ ฯ

มหาสารูปมสูตรํ นิยุจितํ นวมนํ ฯ

ຈຸພສາໄວປມສຸຕຸຕໍ່

[໓໕໓] ເວມເມ ສຸຕໍ່ ເອກໍ ສມຍ໌ ກວາ ສາວຕຸຕິຍ໌ ວິຫຣຕິ
ເຮດວເນ ອນາດມິດທິຄສຸສ ອາຣາເມ ។ ອຄ ໄໄ ນິງຄຄໂກຈຸໂຄ
ພຸຣາຮຸມໂຄ ເຍນ ກວາ ເຕນຸປສຸກມິ ອຸປສຸກມິຕຸວາ ກວາ ສຸກໍ
ສມຸໂມທິ ສມຸໂມທນິຍ໌ ຄຕໍ່ ສາຣາຣ໌ຍ໌ ວິຕິສາເຣຕຸວາ ເອກມນຸຕໍ່ ນິສັກິ ។
ເອກມນຸຕໍ່ ນິສິນຸໂນ ໄໄ ນິງຄຄໂກຈຸໂຄ ພຸຣາຮຸມໂຄ ກວາ ເຕຕໂວຈ
ເຍເມ ໂກ ໂຕຕມ ສມຄນພຸຣາຮຸມຄນ ສຸ່ຟິໂນ ຄຄນິໂນ ຄຄນາຈຣິຍາ ນາຕາ
ຍສຸສິໂນ ຕິຕຸຄກາ ສາຮຸສມຸມຕາ ພຸຮຸນສຸສ ເສຍຍຄໍກໍ ປຸຣໂຄ
ຄສຸສໂປ ມຄຸຂຕິ ໂຄສາໂຄ ອຣິໂຕ ເຄສຄມຸຟໂຕ ປຄຸໂໄ ຄຈຸຈາຍໂ
ສຸນຸໂຍ ເວຄຸຊປຸຕຸໂຕ ນິຄນໂຄ ນາຊປຸຕຸໂຕ ສຸພເ ເຕ ສ່ກາຍ
ປຣິຣຸນາຍ ອພຸກຣຸນຜິສຸ ສຸພເ ນ ອພຸກຣຸນຜິສຸ ອຸທາຮຸ ເອກຈຸເຈ
ອພຸກຣຸນຜິສຸ ເອກຈຸເຈ ນ ອພຸກຣຸນຜິສຸຕິ ។ ອຕໍ່ ພຸຣາຮຸມຄນ ຕິຣຸຊເຕຕໍ່
ສຸພເ ເຕ ສ່ກາຍ ປຣິຣຸນາຍ ອພຸກຣຸນຜິສຸ ສຸພເ ນ ອພຸກຣຸນຜິສຸ
ອຸທາຮຸ ເອກຈຸເຈ ອພຸກຣຸນຜິສຸ ເອກຈຸເຈ ນ ອພຸກຣຸນຜິສຸຕິ ຮມຸມ໌ ເຕ
ພຸຣາຮຸມຄນ ເຕເສສຸສາມິ ຕໍ່ ສຸຄນາຕິ ສາຮຸກໍ ມນສິຄໂກຕິ ກາສິສຸສາມິຕິ ។
ເອວ໌ ໂກຕິ ໄໄ ນິງຄຄໂກຈຸໂຄ ພຸຣາຮຸມໂຄ ກວາໂຕ ປຈຸຈຸສຸໂສຕິ ។

[໓໕໔] ກວາ ເຕຕໂວຈ ເສຍຍຄານີ ພຸຣາຮຸມຄນ ປຸຣໂສ
ສາຣຕຸຕິໂກ ສາຣເວສີ ສາຣປຣິເຍສນ໌ ຈຣມາໂນ ມຫໂຕ ຣຸກຸຂສຸສ
ຕິຣຸຊໂຕ ສາຣວໂຕ ອຕິຄຸກມຸເມວ ສາຣ໌ ອຕິຄຸກມຸ ແຕກຸກໍ ອຕິຄຸກມຸ

๓๕๔] โขปมมวคฺคสฺส จุฬสโรรมสฺส เต ปณฺจสํวตฺติโกปมา ๓๖๕

ตจํ อติฏฺกมฺม ปปฺปฏิกิํ สํชาปตาสํ เณตฺวา อาทาย ปฏกเมยฺย
สํวตฺติ มณฺเฑมาโน ๑ ตเมนํ จกฺขมา ปุริโส ทิสฺวา เอวํ วทฺเขย
น วตฺถํ ภวํ ปุริโส อณฺเฑวสึ สํวํ น อณฺเฑวสึ เณคฺคํ น อณฺเฑวสึ
ปปฺปฏิกิํ น อณฺเฑวสึ สํชาปตาสํ ตถาหํ ภวํ ปุริโส สํวตฺติโก
สํวคเวสึ สํวปริเยสํ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส ติจฺจุสโต สํววโต
อติฏฺกมฺเมว สํวํ อติฏฺกมฺม เณคฺคํ อติฏฺกมฺม ตจํ อติฏฺกมฺม
ปปฺปฏิกิํ สํชาปตาสํ เณตฺวา อาทาย ปฏกนฺโต สํวตฺติ มณฺเฑ-
มาโน ยณฺจสฺส สํวเรน สํวกรณฺณํ ตณฺจสฺส อตฺถํ นานุ-
ภวิสฺสํตฺติ ๑ เสนฺยถาปํ วา ปน พฺราหฺมณ ปุริโส สํวตฺติโก
สํวคเวสึ สํวปริเยสํ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส ติจฺจุสโต สํววโต
อติฏฺกมฺเมว สํวํ อติฏฺกมฺม เณคฺคํ อติฏฺกมฺม ตจํ ปปฺปฏิกิํ เณตฺวา
อาทาย ปฏกเมยฺย สํวตฺติ มณฺเฑมาโน ๑ ตเมนํ จกฺขมา ปุริโส
ทิสฺวา เอวํ วทฺเขย น วตฺถํ ภวํ ปุริโส อณฺเฑวสึ สํวํ น
อณฺเฑวสึ เณคฺคํ น อณฺเฑวสึ ตจํ น อณฺเฑวสึ ปปฺปฏิกิํ น
อณฺเฑวสึ สํชาปตาสํ ตถาหํ ภวํ ปุริโส สํวตฺติโก สํวคเวสึ
สํวปริเยสํ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส ติจฺจุสโต สํววโต อติฏฺกมฺเมว
สํวํ อติฏฺกมฺม เณคฺคํ อติฏฺกมฺม ตจํ ปปฺปฏิกิํ เณตฺวา อาทาย
ปฏกนฺโต สํวตฺติ มณฺเฑมาโน ยณฺจสฺส สํวเรน สํวกรณฺณํ
ตณฺจสฺส อตฺถํ นานุภวิสฺสํตฺติ ๑ เสนฺยถาปํ วา ปน พฺราหฺมณ
ปุริโส สํวตฺติโก สํวคเวสึ สํวปริเยสํ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส

ติฏฺฐชโต สํวโต อติฏฺฐมฺเมว สํวํ อติฏฺฐมฺม เณคฺคํ ตจํ เณตฺวา
 อาทาย ปฏฺกเมยฺย สํวณฺติ มณฺเณมาโน ๑ ตเมณํ จกฺขมา ปุริโส
 ทิสฺวา เอวํ วทေยฺย น วตายํ ภวํ ปุริโส อณฺเณสึ สํวํ น
 อณฺเณสึ เณคฺคํ น อณฺเณสึ ตจํ น อณฺเณสึ ปปฺปฏิกํ น
 อณฺเณสึ สํวาทปถาสํ ตถาหํ ภวํ ปุริโส สํวตฺติโก สํวคเวสํ
 สํวปริเยสํ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส ติฏฺฐชโต สํวโต อติฏฺฐมฺเมว
 สํวํ อติฏฺฐมฺม เณคฺคํ ตจํ เณตฺวา อาทาย ปฏฺกนฺโต สํวณฺติ
 มณฺเณมาโน ยณฺจสฺส สํวเรน สํวกรณฺณํ ตณฺจสฺส อตฺถํ
 นานุภวิสฺสํตฺติ ๑ เสยฺยถาปํ วา ปน พฺราหฺมณ ปุริโส สํวตฺติโก
 สํวคเวสํ สํวปริเยสํ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส ติฏฺฐชโต สํวโต
 อติฏฺฐมฺเมว สํวํ เณคฺคํ เณตฺวา อาทาย ปฏฺกเมยฺย สํวณฺติ
 มณฺเณมาโน ๑ ตเมณํ จกฺขมา ปุริโส ทิสฺวา เอวํ วทေยฺย น
 วตายํ ภวํ ปุริโส อณฺเณสึ สํวํ น อณฺเณสึ เณคฺคํ น อณฺเณสึ
 ตจํ น อณฺเณสึ ปปฺปฏิกํ น อณฺเณสึ สํวาทปถาสํ ตถาหํ ภวํ
 ปุริโส สํวตฺติโก สํวคเวสํ สํวปริเยสํ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส
 ติฏฺฐชโต สํวโต อติฏฺฐมฺเมว สํวํ เณคฺคํ เณตฺวา อาทาย ปฏฺกนฺโต
 สํวณฺติ มณฺเณมาโน ยณฺจสฺส สํวเรน สํวกรณฺณํ ตณฺจสฺส อตฺถํ
 นานุภวิสฺสํตฺติ ๑ เสยฺยถาปํ วา ปน พฺราหฺมณ ปุริโส สํวตฺติโก
 สํวคเวสํ สํวปริเยสํ จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส ติฏฺฐชโต สํวโต
 สํวณฺเณว เณตฺวา อาทาย ปฏฺกเมยฺย สํวณฺติ ชานมาโน ๑ ตเมณํ

๓๕๕] โอปมฺมวคฺคสฺส จุฬสโรปมสฺส เต ปจฺจมปฺกฺคโต ๓๗๗

จกฺขมา ปุริโส ทิสฺวา เหวํ วเทยฺย อญฺเณสฺมิ วตายิ ภาวํ ปุริโส
สํวํ อญฺเณสฺมิ เฝฺกฺกํ อญฺเณสฺมิ คจํ อญฺเณสฺมิ ปนฺนปฺปฏิกํ อญฺเณสฺมิ
สํชาปถาสํ ตถาหํ ภาวํ ปุริโส สํวตฺติโก สํวคเวสํ สํวปริเยสํ
จรมานโน มหโต รุกฺขสฺส ติจฺจุสฺสโต สํววโต สํวณฺเณว เณตฺวา
อาทาย ปกฺกนฺโต สํวณฺติ ชานมานโน ยญฺจสฺส สํวเรน สํวกรณํ
คณฺจสฺส อคฺคํ อณฺณวีสฺสํคํ ๑

[๓๕๕] เหวเมว โห พุราหมณ อิคฺเชจฺจุ กุตปฺกฺโต สทฺธา
อकारสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตो โหติ โยติณฺโณมฺหิ ชาตียา ชราย
มรณเณ โสภปริเทวทฺทฺช โทมนสฺส
ปเวโต อปฺเปวณาม อิมสฺส เกวถสฺส ทฺทฺชทฺทฺชทฺทฺชทฺทฺชทฺทฺชทฺทฺช
ปณฺเณเยถาติ ๑ โส เหวํ ปพฺพชฺชิตो สฺมาโน ตาภสํกฺการสํโลกํ
อภินิพฺพุเตติ ๑ โส เตน ตาภสํกฺการสํโลกเณ อคฺคตฺมโน โหติ
ปริปฺปณฺณสํกฺกปโป ๑ โส เตน ตาภสํกฺการสํโลกเณ อคฺคตฺมานุกํเสติ
ปวํ วมฺเภติ อหฺมสฺมิ ตาภํ สํกฺการสํโลกวา อิมเณ ปณฺเณ
ภิกฺขุ อปฺเปวณาคา อปฺเปสํกฺชาติ ๑ ตาภสํกฺการสํโลกเณ จ เย
อญฺเณ ชมฺมา อุตฺต
น ฉนฺทํ ชเนติ น วายมฺติ โอสํนฺนวตฺติโก จ โหติ สํวตฺติโก ๑
เสยฺยถาปิ โส พุราหมณ ปุริโส สํวตฺติโก สํวคเวสํ สํวปริเยสํ
จรมานโน มหโต รุกฺขสฺส ติจฺจุสฺสโต สํววโต อติภฺกฺกมฺเณว สํวํ
อติภฺกฺกมฺม เฝฺกฺกํ อติภฺกฺกมฺม คจํ อติภฺกฺกมฺม ปนฺนปฺปฏิกํ สํชาปถาสํ

เฉตุวา อาทาย ปกุกนโต สารนุติ มณฺเฑมาโน ยญฺจุสุตฺตํ สารณ
 สารกรณียํ ตญฺจุสุตฺตํ อตุถิ นานุกวิสสุตฺตํ ๑ ตถูปมาหิ พุราหุมน
 อิมํ ปุคฺคํ วทามิ ๑

[๓๕๖] อิท ปน พุราหุมน เอกจุโจ ปุคฺคโต สทฺธา อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชิตโต โหติ โยติณฺโณมฺหิ ชาตียา ชราย มรณเณ
 โสภ ปริเทวทฺทฺช โทมนสุตฺตํ ปายาเสหิ ทฺทฺชิตินฺโณ ทฺทฺชปเวโต
 ขปฺเปวณาม อิมสุตฺตํ เกวตสุตฺตํ ทฺทฺชทฺทฺชนฺธสุตฺตํ ขนฺตกิริยา ปณฺเฑ-
 เยถาติ ๑ โส เอวํ ปพฺพชิตโต สมาโน ตาภสทฺทการสีโสภํ
 ขณินิพฺพตฺเตติ ๑ โส เตน ตาภสทฺทการสีโสเกน น อตุตฺตมโน
 โหติ น ปริปุณฺณสงฺกปฺโป ๑ โส เตน ตาภสทฺทการสีโสเกน
 น อตุตฺตานุกฺกํเสติ น ปรี วมฺเภติ ๑ ตาภสทฺทการสีโสเกน ๑
 เย อญฺเญ ชมฺมา อุตฺตวิตรว ๑ ปณฺีตตรา ๑ เตสํ ชมฺมานํ
 สจฺจุฉิกิริยาย นนฺทํ ชเนติ วายมติ ขโนถันนฺตฺติโก ๑ โหติ
 อตฺถาถิติโก ๑ โส สัตฺตสมฺปทํ อวราเชติ ๑ โส ตาย สัตฺตสมฺปทาย
 อตุตฺตมโน โหติ ปริปุณฺณสงฺกปฺโป ๑ โส ตาย สัตฺตสมฺปทาย
 อตุตฺตานุกฺกํเสติ ปรี วมฺเภติ อหฺมตฺตมิ สัตฺตวา กถฺยาณชฺชโม
 อิมเ ปณฺเฎเย ภิกฺขุ ทฺทฺสํสา ปาปชฺชมาติ ๑ สัตฺตสมฺปทาย ๑
 เย อญฺเญ ชมฺมา อุตฺตวิตรว ๑ ปณฺีตตรา ๑ เตสํ ชมฺมานํ
 สจฺจุฉิกิริยาย น นนฺทํ ชเนติ น วายมติ โยถันนฺตฺติโก ๑
 โหติ สาทิติโก ๑ เสยฺยถาปิ โส พุราหุมน บุริโส สารตฺติโก

๓๕๗] โยปมมวคฺคสุตฺต จุฬสาโรปมสุตฺเต ตติยปฺกคโต ๓๗๘

สํวเรสํ สํวปริเยสนํ จรมาโน มหโต รุกฺขสุตฺตํ ติฏฺฐาโต สํววโต
อติฏฺกมฺเมว สํวํ อติฏฺกมฺมํ เมคฺคํ อติฏฺกมฺมํ ตจํ ปฺปปฏิกํ เนตฺวา
อาทาย ปฏฺกนฺโต สํวณฺติ มณฺณมาโน ยญฺจสุตฺตํ สํวเรน สํว-
กรณียํ ตญฺจสุตฺตํ อคฺคํ นานุกฺกิสฺสคฺคํ ๑ ตถูปมาหํ พุราหุมน
อิมํ ปฺกคตํ วทามิ ๑

[๓๕๘] อธิ ปน พุราหุมน เอกจุโจ ๑ เป ๑ ธนฺตกิริยา
ปญฺญาเยถาติ ๑ โสฺ เอวํ ปพฺพชฺชิตฺวา สมาโน ตาภสํกการสฺสโถกํ
อภินิพฺพตฺเตติ ๑ โสฺ เตน ตาภสํกการสฺสโถเกน น อคฺคตฺมโน
โหติ น ปริปฺปญฺเณสํกนฺนํ ๑ โสฺ เตน ตาภสํกการสฺสโถเกน
น อคฺคตฺมานุกฺกิสฺสคฺคํ น ปรี วมฺเภติ ๑ ตาภสํกการสฺสโถเกน จ
เย ธญฺญเธ ชมฺมา อุตฺตตริตรา จ ปณฺตตตรา จ เตสํ ชมฺมานํ
สจฺฉนิกิริยาย ฌนํ ชเนติ วายมติ อโนตฺตณฺวคฺคตฺติโก จ โหติ
อธํมมิตฺติโก ๑ โสฺ สํมาธิสํมปทํ อาราเชติ ๑ โสฺ ตาย สํมาธิสํมปทาย
อคฺคตฺมโน โหติ โน จ ๒ ปริปฺปญฺเณสํกนฺนํ ๑ โสฺ ตาย
สํมาธิสํมปทาย น อคฺคตฺมานุกฺกิสฺสคฺคํ น ปรี วมฺเภติ ๑ สํมาธิสํมปทาย จ
เย ธญฺญเธ ชมฺมา อุตฺตตริตรา จ ปณฺตตตรา จ เตสํ ชมฺมานํ สจฺฉนิกิ-
ริยาย ฌนํ ชเนติ วายมติ อโนตฺตณฺวคฺคตฺติโก จ โหติ อธํมมิตฺติโก ๑
โสฺ สํมาธิสํมปทํ อาราเชติ ๑ โสฺ ตาย สํมาธิสํมปทาย อคฺคตฺมโน
โหติ ปริปฺปญฺเณสํกนฺนํ ๑ โสฺ ตาย สํมาธิสํมปทาย อคฺคตฺมานุกฺกิสฺสคฺคํ
ปรี วมฺเภติ อหฺมสฺมิ สมาหิตฺวา เอกกฺคจิตฺตํ อิมํ ปณฺญเณ

ภิกฺขุ อสฺมาหิตา วิพฺภนฺตจิตฺตาทิ ๑ สฺมาริสํมฺปทาย ๑ เย อญฺเฌ
 ฌมฺมา อุตฺตตฺริตฺรา ๑ ปณฺเฑตฺตรา ๑ เตสํ ฌมฺมานํ สจฺฉฉิกิริยาย
 ฌนฺทํ น ชเนติ น วายมติ โธตฺถนฺนวุตฺติโก ๑ โหติ สํถิตฺติโก ๑
 เสยฺยถาปํ โส พฺราหฺมณ ปุริโส สํวตฺติโก สํวคเวสํ สํวปฺริยสํ
 จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส ตฺวิจฺจโต สํวโต อติกกมฺเมว สํว
 อติกกมฺม เณคฺคํ คจํ เณควา อาทาย ปกฺกนฺโต สํวนฺติ มณฺเฌ-
 มาโน ยญฺจสฺส สํวณ สํวกรณฺเณยํ คณฺจสฺส อตฺถํ นานุ-
 ภวิสฺสํตฺติ ๑ ตถูปมาหํ พฺราหฺมณ อิมํ ปุคฺคํ วทามิ ๑

[๓๕๘] อิทฺ ปน พฺราหฺมณ เอกจฺโจ สทฺธา อคารสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺ โหติ โธตฺถนฺนโลมฺหิ ชาติยา ชราย มรณฺเณ
 ๑ เป ๑ อนฺตคิริยา ปณฺเฑาเยถาติ ๑ โส เอวํ ปพฺพชฺชิตฺ สฺมาโน
 ตาภ สกฺกาเร สํโถกํ อภินิพฺพุตฺเตติ ๑ โส เตนฺ ตาภ สกฺกาเร สํโถเกน
 น อตฺตมโน โหติ น ปริปฺปณฺณสํกฺกโป ๑ โส เตนฺ ตาภ-
 สกฺกาเร สํโถเกน น อตฺตานุภกฺกํเสติ น ปวํ วมฺเภติ ๑ ตาภ-
 สกฺกาเร สํโถเกน ๑ เย อญฺเฌ ฌมฺมา อุตฺตตฺริตฺรา ๑ ปณฺเฑตฺตรา
 ๑ เตสํ ฌมฺมานํ สจฺฉฉิกิริยาย ฌนฺทํ ชเนติ วายมติ อโนตฺถนฺนวุตฺติโก ๑
 โหติ อสํถิตฺติโก ๑ โส สํตสฺมปทํ อวราเชติ ๑ โส ตาย สํต-
 สฺมปทาย อตฺตมโน โหติ โน ๑ โว ปริปฺปณฺณสํกฺกโป ๑ โส
 ตาย สํตสฺมปทาย น อตฺตานุภกฺกํเสติ น ปวํ วมฺเภติ ๑ สํต-
 สฺมปทาย ๑ เย อญฺเฌ ฌมฺมา อุตฺตตฺริตฺรา ๑ ปณฺเฑตฺตรา ๑ เตสํ

๓๕๔] โอปมฺมวคฺคสฺส จุฬสาโรปมสฺส เต ปณฺจมปฺกฺกโต ๓๕๕

ขมฺมานํ สจฺฉฉิทธิยา ย นนฺทํ ชเนติ วายมคติ อโนตฺตวฺคฺคิโก จ โหติ
อสาถิฉิโก ฯ โส สฺมาชิสมฺปทํ อาราเชติ ฯ โส ตาย สฺมาชิสมฺปทาย
อตุตฺตมโน โหติ โน จ โข ปรีปฺปณฺณสํกฺกโป ฯ โส ตาย สฺมาชิ-
สมฺปทาย น อตุตฺตานุกฺกัณฺเติ น ปรี วมฺเภติ ฯ สฺมาชิสมฺปทาย จ
เย อญฺเณ ขมฺมา อุตฺตตริตฺวา จ ปณฺเฑตฺตรา จ เตสํ ขมฺมานํ สจฺฉฉิ-
ทธิยา ย นนฺทํ ชเนติ วายมคติ อโนตฺตวฺคฺคิโก จ โหติ อสาถิฉิโก ฯ
โส ฌานทสฺสํ อาราเชติ ฯ โส เตน ฌานทสฺสํเนน อตุตฺตมโน
โหติ ปรีปฺปณฺณสํกฺกโป ฯ โส เตน ฌานทสฺสํเนน อตุตฺตานุกฺกัณฺเติ
ปรี วมฺเภติ อหฺมสฺมิ ชานํ ปสฺสํ วิหฺรามิ อิมํ ปณฺเณ ภิภฺช
อชานํ อปสฺสํ วิหฺรหฺตํติ ฯ ฌานทสฺสํเนน จ เย อญฺเณ ขมฺมา
อุตฺตตริตฺวา จ ปณฺเฑตฺตรา จ เตสํ ขมฺมานํ สจฺฉฉิทธิยา ย นนฺทํ
ชเนติ น วายมคติ อโนตฺตวฺคฺคิโก จ โหติ อสาถิฉิโก ฯ เสยฺยถาปิ
โส พุราหฺมณ ปรีโส สํวคฺคิโก สํวคฺคิโส สํวปรีเยสํ จรมาโน
มหโต รุกฺขสฺส คิณฺจโตะ สํวโต อติภฺกมฺเมว สํว เมคฺคํ เมตฺวา
อาทาย ปฏฺกนฺโต สํวนฺติ มณฺณมาโน ยญฺจสฺส สํวเนน สํว-
กรณฺณํ ตญฺจสฺส อตฺถํ นานุกิณฺจสฺสํติ ฯ ตญฺปมาหิ พุราหฺมณ
อิมํ ปฺกฺกตํ วทามิ ฯ

[๓๕๕] อิทฺถ ปณฺ พุราหฺมณ เอกจฺโจ ปฺกฺกโต สทฺธา
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺโต โหติ โยติณฺโณมฺหิ ชาตียา ขราย
มรณฺเนน โสภปรีเทว รุกฺขโทมนสฺสํปายาเสหิ รุกฺขโณมฺหิ รุกฺข-

ปเวโค อปฺเปวณาม อิมสุตฺต เกวตสุตฺต ทฺถชฺชทฺถนุชฺชสุตฺต อนฺตคิริยา
 ปณฺณายเถถาติ ฯ โส เอวํ ปพฺพชฺชิตฺต สฺมาโน ตาภสํกการสฺสโถกํ
 อภินิพฺพุตฺเตติ ฯ โส เตน ตาภสํกการสฺสโถเกน น อตฺตมโน โหติ
 น ปริปฺปณฺณสํกปฺโป ฯ โส เตน ตาภสํกการสฺสโถเกน น อตฺตา-
 นุกฺกัณฺโณติ น ปวํ วมฺเภติ ฯ ตาภสํกการสฺสโถเกน จ เย อญฺเฆ
 ชมฺมา อุตฺตทิตฺตรา จ ปณฺณิตฺตรา จ เสงฺส ชมฺมานํ สจฺฉนิกิริยาย
 ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ อโนตฺตณฺวตฺติโก จ โหติ อสํวาทิโก ฯ โส
 สํวาทิสํปทํ อวราเชติ ฯ โส ตาย สํวาทิสํปทาย อตฺตมโน โหติ โน จ
 ไซ ปริปฺปณฺณสํกปฺโป ฯ โส ตาย สํวาทิสํปทาย น อตฺตา-
 นุกฺกัณฺโณติ น ปวํ วมฺเภติ ฯ สํวาทิสํปทาย จ เย อญฺเฆ ชมฺมา
 อุตฺตทิตฺตรา จ ปณฺณิตฺตรา จ เสงฺส ชมฺมานํ สจฺฉนิกิริยาย ฉนฺทํ ชเนติ
 วายมติ อโนตฺตณฺวตฺติโก จ โหติ อสํวาทิโก ฯ โส สํวาทิสํปทํ
 อวราเชติ ฯ โส ตาย สํวาทิสํปทาย อตฺตมโน โหติ โน จ ไซ
 ปริปฺปณฺณสํกปฺโป ฯ โส ตาย สํวาทิสํปทาย น อตฺตานุกฺกัณฺโณติ
 น ปวํ วมฺเภติ ฯ สํวาทิสํปทาย จ เย อญฺเฆ ชมฺมา อุตฺตทิตฺตรา
 จ ปณฺณิตฺตรา จ เสงฺส ชมฺมานํ สจฺฉนิกิริยาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมติ
 อโนตฺตณฺวตฺติโก จ โหติ อสํวาทิโก ฯ โส ฌานทสฺสํ อวราเชติ ฯ
 โส เตน ฌานทสฺสเนน อตฺตมโน โหติ โน จ ไซ ปริปฺปณฺณ-
 สํกปฺโป ฯ โส เตน ฌานทสฺสเนน น อตฺตานุกฺกัณฺโณติ น ปวํ
 วมฺเภติ ฯ ฌานทสฺสเนน จ เย อญฺเฆ ชมฺมา อุตฺตทิตฺตรา จ

๓๕๕] โอบมมวคฺคสฺส จุฬสาโรมปสฺสฺส เต ปณฺจมปฺปคฺคโต ๓๗๓

ปณฺตตฺตรา จ เตสํ ชมฺมานํ สจฺจนิกิริยาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมตี
อโนถฺนวุตฺติโก จ โหติ อสํถิตฺติโก ๑ กคฺเม จ พุราหุณฺณ ชมฺมา
ฌาณทสฺสฺสเนน อุตฺตตฺตฺตรา จ ปณฺตตฺตรา ๑ ๑ อธิ พุราหุณฺณ ภิกฺขุ
วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อภุสฺสเดหิ ชมฺเมหิ สวิตฺตํ สวิจาร์ วิเวกํ
ปฺปติสฺสํ ปชํ ฌานํ อุปสํปชฺช วิหริตี ๑ อยมฺปิ โส พุราหุณฺณ
ชมฺโม ฌาณทสฺสฺสเนน อุตฺตตฺตฺตรา จ ปณฺตตฺตรา จ ๑ ปุณ จปรํ
พุราหุณฺณ ภิกฺขุ วิตฺตกฺกวิจารานํ ฐปสฺมา อชฺฌตฺตํ สมนฺปสํถนํ
เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตฺตํ อวิจาร์ สมาริธํ ปฺปติสฺสํ ทุคฺคิ ฌานํ
๑ เป ๑ คตฺติ ฌานํ ๑ เป ๑ จตฺตํ ฌานํ อุปสํปชฺช วิหริตี ๑
อยมฺปิ โส พุราหุณฺณ ชมฺโม ฌาณทสฺสฺสเนน อุตฺตตฺตฺตรา จ
ปณฺตตฺตรา จ ๑ ปุณ จปรํ พุราหุณฺณ ภิกฺขุ สพฺพโส ฐปสฺสญฺฌานํ
สํตฺติกฺกมา ปฏฺธิสสญฺฌานํ อตฺตงฺกมา นานตฺตสญฺฌานํ อมนสํการา
อนนฺโต อากาโสติ อากาสํญฺฌายคฺคํ อุปสํปชฺช วิหริตี ๑
อยมฺปิ โส พุราหุณฺณ ชมฺโม ฌาณทสฺสฺสเนน อุตฺตตฺตฺตรา จ ปณฺตตฺตรา
จ ๑ ปุณ จปรํ พุราหุณฺณ ภิกฺขุ สพฺพโส อากาสํญฺฌายคฺคํ
สํตฺติกฺกมฺม อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺฌายคฺคํ อุปสํปชฺช
วิหริตี ๑ เป ๑ สพฺพโส วิญฺญาณญฺฌายคฺคํ สํตฺติกฺกมฺม นตฺติ
กิณฺจจฺติ อากิณฺจญฺฌายคฺคํ อุปสํปชฺช วิหริตี ๑ เป ๑ สพฺพโส
อากิณฺจญฺฌายคฺคํ สํตฺติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายคฺคํ อุปสํปชฺช
วิหริตี ๑ อยมฺปิ โส พุราหุณฺณ ชมฺโม ฌาณทสฺสฺสเนน อุตฺตตฺตฺตรา

๑ ปณฺเฑตฺตโร ๑ ๑ ปุณ ๑ปวิ พุราหุณ ภิภูชฺช สพุพโส เนว-
 สณฺณานาสณฺณายคณฺ สมตฺติกมฺม สณฺณาวะทยิตฺติโรชฺช อฺปสฺมปชฺช
 วิหริติ ๑ ปณฺณายปสฺส ทิสฺสวา อาสฺสวา ปวิภูชฺชนา โหนฺติ ๑
 อยฺมปิ โช พุราหุณ ชมฺโม ฌานทสฺสเนน อุตฺตริตฺตโร ๑
 ปณฺเฑตฺตโร ๑ ๑ อิเม โช พุราหุณ ชมฺมา ฌานทสฺสเนน อุตฺตริตฺตรา
 ๑ ปณฺเฑตฺตรา ๑ ๑ เสยฺยถาปิ โส พุราหุณ ปุริโส สํวตฺติโก
 สํวทเวสฺส สํวปรีเยสฺส จรมาโน มหโต รุกฺขสฺส ตฺวิฏฺฐโต
 สํววโต สํวณฺเณว เจตฺตวา อาทาย ปกฺกนฺโต สํวหฺนติ ชานมาโน
 ยยจฺจสฺส สํวเรณ สํวกรณฺเณยํ คณฺจสฺส อคฺคํ อหฺนฺนวิสฺสคฺคิ ๑
 ตถูปมาหิ พุราหุณ อิมํ ปุคฺคํ วทามิ ๑

[๓๖๐] อิติ โช พุราหุณ นยิทํ พุทฺทมจฺริยํ ตาภสํกการ-
 สิโตกานิสฺสํ น สีสํมปทานิสฺสํ น สมาริสํมปทานิสฺสํ น ฌาน-
 ทสฺสหานิสฺสํ ยา ๑ โช อยํ พุราหุณ อกฺกุปฺปา เจโตวิมฺมุติ
 เอตฺตทตฺถมิตํ พุราหุณ พุทฺทมจฺริยํ เอตํ สํวํ เอตํ ปรีโยสํวหฺนติ ๑

เอวํ อุตฺเต ปิจฺจกตโกจฺจโน พุราหุณโน ภกฺกนฺตํ เอตฺตทโวจ
 อภิภูกฺกนฺตํ โภ โคตมฺ อภิภูกฺกนฺตํ โภ โคตม ๑ เป ๑ อฺปาสกั
 มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณฺเปตํ สฺวณฺจกตฺตนิ ๑

จฺวุธสํวโรปมสฺสคฺคํ นิฏฺฐิตํ ทสฺมํ ๑

โอปมฺมวคฺคโค ตติโย ๑

๓๒๐] โอปมฺมวคฺคสฺส จุฬสาโรปมสฺส เต พุทฺทมจริยวสานํ ๓๗๕

ตสฺสํทานํ

โมถยตฺตชนาวิธุจฺจมาโน   อนฺทวเนกปฏิปุณฺณนิวาโป
ราสิกฺกณฺเฐรุมหากตฺตมาโน   ตํวโรปนํปิยฺสโกจฺจโน ฯ

มหายมกาคุโค

จุพโคสังคสาตตุตฺ

[๓๖๑] เอวมฺเม สฺกํ เอกํ สมํ ภควา นาทิเก วิหริตี
คิณฺชกาจฺเจ ๖ เตนฺ ๒ ปน สมฺเยน อายสฺมา ๑ อนฺรฺกฺโข
อายสฺมา ๑ นนฺทิโย อายสฺมา ๑ กิมีโต โคสังคสาตวนฺทายะ
วิหรนฺติ ๗ อถ ๒ ภควา สํยณฺหสมํ ปฏิสตฺตานา วุฏฺฐิโค
เยน โคสังคสาตวนฺทายะ เตนฺปสงฺกมิ ๗ อทฺทสา ๒ ทายปาโต
ภควนฺตํ ทูรโตว กจฺจนฺตํ ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ มา
สมณฺ เอตํ ทายํ ปาวิสฺสี สมนฺเตตฺถ ตโย กตฺตปฺปคา อตฺตกามรฺพา
วิหรนฺติ มา เตสํ อฆาตฺตมกาสฺสตี ๗ อสฺสสฺสตี ๒ อายสฺมา อนฺรฺกฺโข
ทายนฺตสฺส ภควตา สทฺธิ มนฺตยมานสฺส สฺตฺวาน ทายนฺตํ
เอตทโวจ มา อากุสฺสํ ทายนฺต ภควนฺตํ วาเรสฺสี สฺตฺวา โน
ภควา อนฺรฺกฺโขติ ๗ อถ ๒ อายสฺมา อนฺรฺกฺโข เยนํายสฺมา
๑ นนฺทิโย อายสฺมา ๑ กิมีโต เตนฺปสงฺกมิ อฺปนฺสงฺกมิทฺวา
อายสฺมมฺนฺตญฺจ นนฺทิโย อายสฺมมฺนฺตญฺจ กิมีโต เอตทโวจ อภิฏกมถา-
ยสฺมมฺนฺโต อภิฏกมถายสฺมมฺนฺโต สฺตฺวา โน ภควา อนฺรฺกฺโขติ ๗

๓๖๓] มหามกคัคคตัส จุฬโคตติงคตาสตฺตเต ปฏิสนฺถารวฺตติ ๓๘๗

อถ ไช อายสฺมา จ อนฺนรฺทฺโธ อายสฺมา จ นนฺทึโย อายสฺมา จ
กิมฺโถ ภควนฺตํ ปจฺจุคฺคณฺตฺวา เอโก ภควโต ปคฺคจฺจวํ ปฏิคฺคเหสิ
เอโก อาสนํ ปณฺณเปสึ เอโก ปาโททกํ อุปฏฺฐเปสึ ฯ นิสฺสึ
ภควา ปณฺณตฺเต อาสนเ นิสฺซฺช ปาเท ปฏฺฐาเตสึ ฯ เตปึ
ไช อายสฺมนฺโต ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนํ นิสฺสึ ๑

[๓๖๒] เอกมฺนํ นิสฺสินฺ ไช อายสฺมนฺตํ อนฺนรฺทฺธํ ภควา
เอตทโวจ กจฺจิ โว อนฺนรฺทฺธา ชมนฺยํ กจฺจิ ยาปฺนฺยํ กจฺจิ
ปฺปิตฺเตเกน น กิตฺติคฺคาติ ฯ ชมนฺยํ ภควา ยาปฺนฺยํ ภควา น จ
มยํ ภนฺเต ปฺปิตฺเตเกน กิตฺติมฺหาคี ฯ กจฺจิ ปน โว อนฺนรฺทฺธา
สํคฺคา สมนฺโฆทมานา อวิวทมานา ชฺโรทกัฏฺฐา อณฺณมณฺณํ
ปฺปิจฺจุชฺছি สมนฺปสฺสฺสนฺตา วิหฺรคฺคาติ ฯ ตคฺช มยํ ภนฺเต สํคฺคา
สมนฺโฆทมานา อวิวทมานา ชฺโรทกัฏฺฐา อณฺณมณฺณํ ปฺปิจฺจุชฺছি
สมนฺปสฺสฺสนฺตา วิหฺรคฺคาติ ฯ ยถากถํ ปน ตฺเมเห อนฺนรฺทฺธา สํคฺคา
สมนฺโฆทมานา อวิวทมานา ชฺโรทกัฏฺฐา อณฺณมณฺณํ ปฺปิจฺจุชฺছি
สมนฺปสฺสฺสนฺตา วิหฺรคฺคาติ ๑

[๓๖๓] อธิ มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ ตาภา วต เม สุตฺทชฺ
วต เม โยหํ เอวรฺูเปหิ สฺพฺรหฺมจารวฺหิ สฺทชฺชิ วิหฺรคฺคาติ ตสฺส
มยฺหํ ภนฺเต อิมสฺสุ อายสฺมนฺเตสฺสุ เมตฺตํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺจิตํ
อาวํ เจว วโห จ เมตฺตํ วจฺจกมฺมํ... เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺจิตํ
อาวํ เจว วโห จ ตสฺส มยฺหํ ภนฺเต เอวํ โหติ ยนฺนุนาหิ จิตฺตํ

๓๖๕] มหายนมกคัคคัถ์ จุฬโคสังกคัคคัถ์เต นวคัคคัถ์หาโร ๓๗๔

อาคัณนนิ ปณฺณาเปติ ปาณียํ ปริโกชนียํ อပ္ปฐฺเฐเปติ อวฏฺฏการปาคี
อပ္ปฐฺเฐเปติ โย ปจฺจตา คามโต มีนฺทนาย ปฏิกกมฺมิ สเจ
โหติ ภูคฺคาวเสโส สเจ อากกฺขติ ภูณฺณติ โน เจ อวกฺกฺขติ
อပ္ปหริเต วา ฌกฺกฺเขตฺติ อပ္ปภาณเก วา อุกฺกเก โอบีตาเปติ โส
อาคัณนนิ ปฏิสํເນຕິ ปาณียํ ปริโกชนียํ ปฏิสํເນຕິ อวฏฺฏการปาคี
ปฏิสํເນຕິ ภูคฺคคัคคัถ์ สມฺมชฺชติ โย ปสฺสํຕິ ปาณียํ ฌกฺกํ
ปริโกชนียํ ฌกฺกํ ฌจฺจํ ฌกฺกํ ฌกฺกํ ฌกฺกํ ฌกฺกํ ฌกฺกํ ฌกฺกํ ฌกฺกํ ฌกฺกํ
ສຈາສັສ ໂຫິຕິ ອວິສັຍຫິ ຫຸຕຸຕິວິກາເນ ຫຸຕິຍ໌ ອາມນຸເຕຕຸວາ ຫຸຕຸ-
ວິຕຸສິເກນ ອຸປັຖຸຮຸປເມ ນ ເຕວ ມຍ໌ ກຸເຕ ຕປປຈຸຍາ ວາຈ໌
ກິນຸທາມ ປຸນຸຈາຫິກ໌ ໂຂ ປນ ມຍ໌ ກຸເຕ ສພຸພຸຣຕຸຕິກ໌ ສມຸມິຍາ
ກດາຍ ສັນນິສັທາມ ເວວ໌ ໂຂ ມຍ໌ ກຸເຕ ອປປມຕຸຕາ ອາຕາປີໂນ
ປຸທິຕຕຸຕາ ວິຫຼາມາຕິ າ

[๓๖๕] ສາຮຸ ສາຮຸ ອນຸຣຸທຸຮາ ອຕຸຕິ ປນ ໂວ ອນຸຣຸທຸຮາ ເວວ໌
ອປປມຕຸຕານ໌ ອາຕາປີໂນ ປຸທິຕຕຸຕານ໌ ວິຫຼາມາຕິ ອຕຸຕິ ມນຸສັສຮມາ
ອຕມຸຣິຍາວາດທຸສັສນິເສ໌ ອຮິຕ໌ ຜາສຸວິຫາໂຣຕິ າ ກິ ຫິ ໂນ ສິຍາ
ກຸເຕ ອຮ ມຍ໌ ກຸເຕ ຍາວເທວ ອາກກຸຮາມ ວິວິຈຸເຈວ ກາເມຫິ ວິວິຈຸ
ອຕຸຕິ ສມເມຫິ ສວິຕຸກ໌ ສວິຈາວ໌ ວິເວກ໌ ປິຕິສຸ໌ ປຸຈ໌ ດານ໌
ອປປມຕຸຕານ໌ ວິຫຼາມ ອຍ໌ ໂຂ ໂນ ກຸເຕ ອມຸຫາກ໌ ອປປມຕຸຕານ໌
ອາຕາປີໂນ ປຸທິຕຕຸຕານ໌ ວິຫຼາມາຕິ ອຕຸຕິ ມນຸສັສຮມາ ອຕມຸຣິຍາວາດ-
ທຸສັສນິເສ໌ ອຮິຕ໌ ຜາສຸວິຫາໂຣຕິ າ ສາຮຸ ສາຮຸ ອນຸຣຸທຸຮາ

เขตฺตสฺส ปน โว อนนฺรทฺธา วิหารสฺส สํตฺติกฺกมาย เขตฺตสฺส วิหารสฺส
 ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา อคฺคณฺโณ อุตฺตริ มนุสฺสธมฺมา อถมรียจาณ-
 ทสฺสณฺวิเสโส อธิคฺโต ฌาสฺสฺวิหาโรติ ฯ กิํ หิ โน สฺยา ภาณเต อึช
 มยํ ภาณเต ยาวเทว อากงฺขาม วิตฺถกฺกวจารานํ วุปฺสมา อชฺฌตฺตํ
 สํปฺปสาทณํ เจตโส เอโกทฺธิภาวํ อวิตฺถกํ อวิจาร์ สํมาธิขํ ปิตีสุขํ
 ทฺธิยํ ฌานํ อูปฺสมฺปชฺช วิหราม เขตฺตสฺส ภาณเต วิหารสฺส
 สํตฺติกฺกมาย เขตฺตสฺส วิหารสฺส ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา อคฺคณฺโณ อุตฺตริ
 มนุสฺสธมฺมา อถมรียจาณทสฺสณฺวิเสโส อธิคฺโต ฌาสฺสฺวิหาโรติ ฯ
 สํชฺช สํชฺช อนนฺรทฺธา เขตฺตสฺส ปน โว อนนฺรทฺธา วิหารสฺส
 สํตฺติกฺกมาย เขตฺตสฺส วิหารสฺส ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา อคฺคณฺโณ อุตฺตริ
 มนุสฺสธมฺมา อถมรียจาณทสฺสณฺวิเสโส อธิคฺโต ฌาสฺสฺวิหาโรติ ฯ
 กิํ หิ โน สฺยา ภาณเต อึช มยํ ภาณเต ยาวเทว อากงฺขาม
 ปิตียา จ วิราคา อูปฺเปกฺขกา จ วิหราม สฺตา จ สํปฺปชานา
 สฺสฺสญฺจ กาเยน ปฏิสฺสเวทฺธม ยนฺตํ อวิยา อาจิกฺขนฺติ อูปฺเปกฺขโก
 สฺติมา สฺสฺสฺวิหารีติ ทฺธิยํ ฌานํ อูปฺสมฺปชฺช วิหราม เขตฺตสฺส
 ภาณเต วิหารสฺส สํตฺติกฺกมาย เขตฺตสฺส วิหารสฺส ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา
 อคฺคณฺโณ อุตฺตริ มนุสฺสธมฺมา อถมรียจาณทสฺสณฺวิเสโส อธิคฺโต
 ฌาสฺสฺวิหาโรติ ฯ สํชฺช สํชฺช อนนฺรทฺธา เขตฺตสฺส ปน โว อนนฺรทฺธา
 วิหารสฺส สํตฺติกฺกมาย เขตฺตสฺส วิหารสฺส ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา อคฺคณฺโณ
 อุตฺตริ มนุสฺสธมฺมา อถมรียจาณทสฺสณฺวิเสโส อธิคฺโต ฌาสฺ-

๓๖๕] มหાયมกวกุคฺคัสฺส จุฬโคสิงฺกสํวตฺตํเต นวผาสฺมวโร ๓๖๕

วิหาโรติ ฯ กิํ หิ โน สียา ภนฺเต อธิ มยํ ภนฺเต ยาวเทว
อากงฺขาม สฺวสฺส จ ปหานา ทฺวสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว
โสมนสฺสโทมนสฺสํ อตฺตงฺคมา อทุกฺขมสฺสํ อูปะกขาสฺสํปาริสฺสํ
จตุคฺคํ ฌานํ อุปสํปชฺช วิหราม เอตฺสํ ภนฺเต วิหารสฺส
สํตติกุมาย เอตฺสํ วิหารสฺส ปฏิปสฺสํทฺธิยา อยมณฺโณ อุตฺตริ
มนุสฺสํชมา อตฺตมวียนตสฺสํวิเสโส อธิโคโต ผาสฺมวโรติ ฯ
สํว สํว อนุทฺธา เอตฺสํ ปน โว อนุทฺธา วิหารสฺส
สํตติกุมาย เอตฺสํ วิหารสฺส ปฏิปสฺสํทฺธิยา อตฺตณฺโณ อุตฺตริ
มนุสฺสํชมา อตฺตมวียนตสฺสํวิเสโส อธิโคโต ผาสฺมวโรติ ฯ
กิํ หิ โน สียา ภนฺเต อธิ มยํ ภนฺเต ยาวเทว อากงฺขาม
สํพฺพโส ฐปสฺสณฺณํ สํตติกุมาย ปฏิสฺสณฺณํ อมนสิการา อนนฺโต
อากาโสติ อากาสาณฺณจายคํ อุปสํปชฺช วิหราม เอตฺสํ ภนฺเต
วิหารสฺส สํตติกุมาย เอตฺสํ วิหารสฺส ปฏิปสฺสํทฺธิยา อยมณฺโณ
อุตฺตริ มนุสฺสํชมา อตฺตมวียนตสฺสํวิเสโส อธิโคโต ผาสฺม-
วโรติ ฯ สํว สํว อนุทฺธา เอตฺสํ ปน โว อนุทฺธา
วิหารสฺส สํตติกุมาย เอตฺสํ วิหารสฺส ปฏิปสฺสํทฺธิยา อตฺตณฺโณ
อุตฺตริ มนุสฺสํชมา อตฺตมวียนตสฺสํวิเสโส อธิโคโต ผาสฺม-
วโรติ ฯ กิํ หิ โน สียา ภนฺเต อธิ มยํ ภนฺเต ยาวเทว
อากงฺขาม สํพฺพโส อากาสาณฺณจายคํ สํตติกุมมฺ อนนฺตํ
วียนตเนติ วียนตณฺณจายคํ อุปสํปชฺช วิหราม ฯ เป ฯ

สพฺพโส วิญฺญาณญายคณํ สํตฺติกฺกมฺมํ   นคฺคิ   กิณฺจํติ   อากิณ-
 ญญายคณํ   อุปสํมุปฺปชฺช   วิหฺราม   ๑ เป ๑   สพฺพโส   อากิณญญายคณํ
 สํตฺติกฺกมฺมํ   เหนวสญฺญาณาสญฺญายคณํ   อุปสํมุปฺปชฺช   วิหฺราม   เอตสฺส
 ภาณเต   วิหารสฺส   สํตฺติกฺกมฺมาย   เอตสฺส   วิหารสฺส   ปฏิปฺปสฺสํทฺธิยา
 อยมณฺโณ   อุตฺตริ   มนุสฺสํชฺชมา   อตฺตมวិทยาตสฺสํนวิเสโส   อธิคโต
 ฌาสฺสํวิหาโรติ   ๑   ธาธุ   ธาธุ   อหฺรทฺธา   เอตสฺส   ปน   โว   อหฺรทฺธา
 วิหารสฺส   สํตฺติกฺกมฺมาย   เอตสฺส   วิหารสฺส   ปฏิปฺปสฺสํทฺธิยา   อตฺตมณฺโณ
 อุตฺตริ   มนุสฺสํชฺชมา   อตฺตมวิทยาตสฺสํนวิเสโส   อธิคโต   ฌาสฺ-
 วิหาโรติ   ๑   กิ   หิ   โน   สียา   ภาณเต   อิทฺธ   มยฺย   ภาณเต   ยาวเทว
 อากงฺขาม   สพฺพโส   เหนวสญฺญาณาสญฺญายคณํ   สํตฺติกฺกมฺมํ   สญฺญา-
 เวทียคณิโร   อุปสํมุปฺปชฺช   วิหฺราม   ปญฺญาปสฺส   ทิสฺสุวา   อาสฺสุวา
 ปริกฺขณา   โหณฺติ   เอตสฺส   ภาณเต   วิหารสฺส   สํตฺติกฺกมฺมาย   เอตสฺส
 วิหารสฺส   ปฏิปฺปสฺสํทฺธิยา   อยมณฺโณ   อุตฺตริ   มนุสฺสํชฺชมา   อตฺตมวิ-
 ทยาตสฺสํนวิเสโส   อธิคโต   ฌาสฺสํวิหาโรติ   ๑   อิมํ   ๑   มยฺย
 ภาณเต   ฌาสฺสํวิหารา   อญฺเณ   ฌาสฺสํวิหาริ   อุตฺตริตฺร   วา   ปณฺเฑตฺร
 วา   น   สมนุสฺสํสํมาติ   ๑   ธาธุ   ธาธุ   อหฺรทฺธา   เอตสฺมา   อหฺรทฺธา
 ฌาสฺสํวิหารา   อญฺโณ   ฌาสฺสํวิหาโร   อุตฺตริตฺโร   วา   ปณฺเฑตฺโร   วา
 นคฺคิ   ๑

[๓๖๖]   อถ   โห   ภคฺวา   อายสฺมํนุทฺตญฺจ   อหฺรทฺธํ   อายสฺมํนุทฺตญฺจ
 นนฺทียํ   อายสฺมํนุทฺตญฺจ   กิมิถํ   ชมฺมียา   กถา   สนฺทสฺสํเสตฺวา   สํมาท-

๓๖๗] มหાયมกวกุคคัสส จูฬโคสิงกสาดสฺสตะเต อนนฺนุทฺตชาติกิตฺติ ๓๖๗

แปลว่า สมุคเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อญฺจุจายาสนา ปกุกามิ ฯ อถ
โฆ อายสฺมา จ อนนฺนุทฺตโฆ อายสฺมา จ นนฺทโย อายสฺมา จ
กิมิโต ภควนฺตํ อนนฺตํยายิตฺวา ตโต ปฏินิวัคฺคิตฺวา อายสฺมา จ
นนฺทโย อายสฺมา จ กิมิโต อายสฺมนฺตํ อนนฺนุทฺตํ เอตทโวจํ
กีนฺนุ โฆ มยํ อายสฺมโต อนนฺนุทฺตสฺส เอวมาโรจิมฺหา อิมาสฺนฺจ
อิมาสฺนฺจ วิหารสฺมาปคฺคํ มยํ ตาภินนฺติ ยํ โน อายสฺมา
อนนฺนุทฺตโฆ ภควโต สมฺมุชา ยาว อาสฺวานํ ขยา ปกาเสตฺตติ ฯ
น โฆ เม อายสฺมโต เอวมาโรเจสฺส อิมาสฺนฺจ อิมาสฺนฺจ
วิหารสฺมาปคฺคํ มยํ ตาภินนฺติ อปฺปจ โฆ อายสฺมนฺตานํ เจตสา
เจโต ปริจฺจ วิทิตอ อิมาสฺนฺจ อิมาสฺนฺจ วิหารสฺมาปคฺคํ
อิมเ อายสฺมโต ตาภินนฺติ เทวตํ เม เอตมคฺคํ อารโรเจสฺส
อิมาสฺนฺจ อิมาสฺนฺจ วิหารสฺมาปคฺคํ อิมเ อายสฺมโต ตาภินนฺติ
คํ เม ภควตา ปณฺหาภิปฺปญฺเณน พฺยากตฺตติ ฯ

[๓๖๘] อถ โฆ ที่โฆ พรชโน ยกฺโข เยน ภควา เตนฺปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ อญฺจุจาสี ฯ เอกมฺนฺตํ
จโต โฆ ที่โฆ พรชโน ยกฺโข ภควนฺตํ เอตทโวจํ ตาภา ภนฺเต
วชฺชนํ สุตฺตทฺธตาภา ภนฺเต วชฺชนํ ปชาย ยคฺค ตถาคโต วิหริ
อรทํ สมฺมาสมฺพุทฺธโฆ อิมเ จ ตโย กุตฺตคฺคา อายสฺมา จ
อนนฺนุทฺตโฆ อายสฺมา จ นนฺทโย อายสฺมา จ กิมิโตติ ฯ ที่วสฺส
พรชนสฺส ยกฺขสฺส สทฺทํ สุตฺวา ภูมฺมา เทวา สทฺทมนฺตํสาเวสฺส

ธามา วต โภ วชฺชนํ สุตทฺธธามา วต โภ วชฺชนํ ปชาย
 ยตฺถ ตถาคโค วิหริติ อรหํ สํมาสัมพุทฺโธ อิมे จ ตโย
 กุตฺตปฺปตา อายสฺมา จ อนรฺรทฺโธ อายสฺมา จ นนฺทโย อายสฺมา จ
 กิมีโตติ ฯ ภูมฺมานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา จาคุมฺมหาราชิกา
 เทวา... ตาวตฺตํ เทวา... ยามา เทวา... ศุสฺสิตา เทวา...
 นิมฺมานรตฺตํ เทวา... ปรมิหมิตฺตวสฺสวตฺตํ เทวา... พุทฺธมกฺกายิกา เทวา
 สทฺทมนุสฺสํวสฺสํ ธามา วต โภ วชฺชนํ สุตทฺธธามา วต โภ
 วชฺชนํ ปชาย ยตฺถ ตถาคโค วิหริติ อรหํ สํมาสัมพุทฺโธ
 อิมे จ ตโย กุตฺตปฺปตา อายสฺมา จ อนรฺรทฺโธ อายสฺมา จ
 นนฺทโย อายสฺมา จ กิมีโตติ ฯ

[๓๖๘] อิติห เตน ขณฺเณ เตน มุหฺหุเตน ยาว พุทฺธมโธกา
 สทฺทา วิทิตา อหํสํ เอวเมตํ ทํม เอวเมตํ ทํม ยสฺมาปี้ ทํม กุตา
 เอเต ตโย กุตฺตปฺปตา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา ตณฺเฏเจปี้ กุตฺ
 เอเต ตโย กุตฺตปฺปเต ปสฺนฺนจิตฺตํ อนุสฺสเรยฺย ตสฺสํปสฺสํ กุตฺสํ
 ทํมรตฺตํ หิตาย สฺขาย ยสฺมาปี้ ทํม กุตฺตปฺปวิญฺญา เอเต ตโย
 กุตฺตปฺปตา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา โส เจปี้ กุตฺตปฺปวิญฺญ
 เอเต ตโย กุตฺตปฺปเต ปสฺนฺนจิตฺโต อนุสฺสเรยฺย ตสฺสํปสฺสํ
 กุตฺตปฺปวิญฺญสฺสํ ทํมรตฺตํ หิตาย สฺขาย ยสฺมาปี้ ทํม คามา
 เอเต ตโย กุตฺตปฺปตา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา โส เจปี้
 คาโม เอเต ตโย กุตฺตปฺปเต ปสฺนฺนจิตฺโต อนุสฺสเรยฺย ตสฺสํปสฺสํ

๓๖๘] มหาวมกวกุศลุต จูฬโคตังโกลลสาธตุเต อนรุตทาทีปัสสา ๓๖๕

คามลุต ที่มรคตํ หิตาย ลุชยาย ยลุมานี ที่ม นิคมา เอเต คโย
กุตปุตตา อการลุมมา อนการียํ ปพพชิตา โส เจนี นิกโม เอเต
คโย กุตปุตเต ปลันนจิตโต อนลุตลเรยย คลุตปลลุต นิคมลุต
ที่มรคตํ หิตาย ลุชยาย ยลุมานี ที่ม นครา เอเต คโย กุตปุตตา
อการลุมมา อนการียํ ปพพชิตา คณเจนี นกริ เอเต คโย
กุตปุตเต ปลันนจิตตํ อนลุตลเรยย คลุตปลลุต นกรลุต ที่มรคตํ
หิตาย ลุชยาย ยลุมานี ที่ม ชนปทา เอเต คโย กุตปุตตา
อการลุมมา อนการียํ ปพพชิตา โส เจนี ชนปโท เอเต คโย
กุตปุตเต ปลันนจิตโต อนลุตลเรยย คลุตปลลุต ชนปทลุต ที่มรคตํ
หิตาย ลุชยาย ลพเพ เจนี ที่ม ขคคิยา เอเต คโย กุตปุตเต
ปลันนจิตตา อนลุตลเรยฺย ลพเพลปลลุต ขคคิยานํ ที่มรคตํ หิตาย
ลุชยาย ลพเพ เจนี ที่ม พุราหุมณา ๑ เป ๑ ลพเพ เจนี
ที่ม เวลลสา... ลพเพ เจนี ที่ม ลุททา เอเต คโย กุตปุตเต
ปลันนจิตตา อนลุตลเรยฺย ลพเพลปลลุต ลุททานํ ที่มรคตํ หิตาย
ลุชยาย ลเทวโก เจนี ที่ม โตโก สมารโก ลพพหุมโก ลลลลสมณ-
พุราหุมณํ ปชา ลเทวมลลลสา เอเต คโย กุตปุตเต ปลันนจิตตา
อนลุตลเรยย ลเทวกลลลปลลุต โตกลลล สมารกลลล ลพพหุมกลลล
ลลลลสมณพุราหุมณียา ปชาย ลเทวมลลลลลล ที่มรคตํ หิตาย ลุชยาย
ปลลล ที่ม ยาวณเจเต คโย กุตปุตตา พพชนหิตาย ปฏิปันนา
พพชนลุชยาย โตกานุกมปาย อคถาย หิตาย ลุชยาย เทวมลลลลลลลล ๑

៣៥៦   ឥតុត្ថនុតប្បិវ្វេកេ មធុណិមនិកាយឥត្ថំ ធូត្ថបណ្ណាសកំ   [៣៦៧

         ឱត្ថមវិទុ ភក្ខា ឧត្ថុគមនៃ ត្ថៃ បរឆនៃ យុត្ថៃ ភក្ខតៃ
ភាសិតំ ឧភិវេទិតិ ។

         ទុវគៃឥន្ទ្រគតាឥត្ថុតំ និរុទ្ធិតំ បធុរំ ។

มหาโคตังคศาสตร์สูตร

[๓๖๘] เอวมุเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา โคตังคศาสตร์วาทาเย
วิหริติ สมุพพุตเทหิ อภินุญาเตหิ อภินุญาเตหิ เถเวหิ สāvเกหิ
สทฺธิ์ อายสุมตา จ สāvิปุคฺคเตน อายสุมตา จ มหาโมคฺคตฺตนาเนน
อายสุมตา จ มหากสฺสเปเนน อายสุมตา จ อนุรทฺตเจเนน อายสุมตา
จ เววเตเนน อายสุมตา จ อานนุเทเนน อณฺเฎเทหิ จ อภินุญาเตหิ
อภินุญาเตหิ เถเวหิ สāvเกหิ สทฺธิ์ ฯ อถ โส อายสุม
มหาโมคฺคตฺตนาโน สāvณฺหสสมยํ ปฏิสตฺตนาโน วุฏฺฐิจิโต เยนายสุม
มหากสฺสโป เตนุปลงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา อายสุมนฺตํ มหากสฺสเป
เอตทโวจ อายมาวุโส กสฺสเป เยนายสุม สāvิปุคฺคโต เตนุ
ปลงฺกมิตฺตํ ชมฺมสฺสวณายาติ ฯ เอวมาวุโสติ โส อายสุม
มหากสฺสโป อายสุมโต มหาโมคฺคตฺตนาณสฺส ปจฺจุสฺสโสติ ฯ อถ โส
อายสุม จ มหาโมคฺคตฺตนาโน อายสุม จ มหากสฺสโป อายสุม
จ อนุรทฺตโ อเณนายนสุม สāvิปุคฺคโต เตนุปลงฺกมิตฺตํ ชมฺมสฺสวณาย ฯ
อทฺทสา โส อายสุม อานนุโต อายสุมนฺตญจ มหาโมคฺคตฺตนา
อายสุมนฺตญจ มหากสฺสเป อายสุมนฺตญจ อนุรทฺตํ เยนายสุม
สāvิปุคฺคโต เตนุปลงฺกมิตฺตํ ชมฺมสฺสวณาย ทิสฺวาน เยนายสุม
เววโต เตนุปลงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา อายสุมนฺตํ เววตํ เอตทโวจ
อฺปสงฺกมิตฺวา โส อมฺม อวุโส เววต สํปฺปฺริสา เยนายสุม

สาริปุตฺโต เตน ชมฺมสฺสวณาย อายามาอุโส เรวต เยนายสฺมา
 สาริปุตฺโต เตนปฺสงฺกมิตฺตํ ชมฺมสฺสวณายาติ ฯ เอวมาอุโสติ โห
 อายสฺมา เรวโต อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจุสฺสโสสี ฯ อถ โห
 อายสฺมา จ เรวโต อายสฺมา จ อานนฺโท เยนายสฺมา สาริปุตฺโต
 เตนปฺสงฺกมิตฺตํ ชมฺมสฺสวณาย ฯ

[๓๗๐] อทุกฺสา โห อายสฺมา สาริปุตฺโต อายสฺมนฺตญฺจ
 เรวตํ อายสฺมนฺตญฺจ อานนฺทํ ทูรโตว อากฺขณฺเต ทิสฺวาน
 อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ เอตุ โห อายสฺมา อานนฺโท
 สฺวาคํ อายสฺมโต อานนฺทสฺส ภควโต อุปฺปจฺจากฺสฺส ภควโต
 สฺนฺติการจฺรสฺส รมณียํ อากฺโส อานนฺท โคสํภสฺสวณํ โทสฺสึนา
 รกฺติ สํพุพฺผาติณฺณตฺตา สํธา ทิพุพา มณฺเฑ คณฺธา สํมุพฺพนฺติ
 กถํเรเน อากฺโส อานนฺท ภิกฺขุณา โคสํภสฺสวณํ โสภเยยฺยาติ ฯ
 อิทากฺโส สาริปุตฺต ภิกฺขุ พหุสฺสโต โหติ สุตฺตโร สุตฺตฺนนิจฺโย
 เย เต ชมฺมา อาทิกถฺยาณเภา มชฺฌเมกถฺยาณา ปริโยธานกถฺยาณา
 สํคฺคา สํพฺพณฺชนา เกวตปฺริปฺณณํ ปฺริสฺสุทฺธํ พุทฺธมฺจฺริยํ อภิวทฺนฺติ
 ตถารุปาสฺส ชมฺมา พหุสฺสฺสกา โหณฺติ ชตา วจฺสา ปฺริจิตา มนฺสา-
 นุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิจิยา สุปฺปวิทฺธา โส จตฺตฺสณฺนํ ปฺริธํ ชมฺมํ เทเสติ
 ปฺริมณฺญกเลหิ ปทพฺพณฺชเนหิ อนุปฺปพฺพเชหิ อนุสยสฺมคฺคฺฆาตาย เอว-
 รุเปเน โห อากฺโส สาริปุตฺต ภิกฺขุณา โคสํภสฺสวณํ โสภเยยฺยาติ ฯ

[๓๗๑] เหวํ วุตฺเต อายสฺมา สาริปุตฺโต อายสฺมนฺตํ เรวตํ

๓๗๒] มหાયมกวดคฺคสฺส มหาโคตฺตังคสาธสฺส เต ทิพฺพจกฺขุปฺปตฺตสา ๓๘๘

เอตทโวจ พฺยาภตฺติ โข อากุโสฺส เวต อายสฺมตฺตา อานนฺเตน
ยถาสกํ ปฏฺฐิภานํ ตคฺคตฺถานิ มยฺยํ อายสฺมตฺตํ เวตํ ปุจฺฉาม รมณฺญํ
อากุโสฺส เวต โคตฺตังคสาธวณฺโณ โทสีนา รตฺติ สํพฺพผาติมุตฺตา สํธา
ทิพฺพพา มณฺเฒ คณฺฐา สมนฺปนฺนติ กถํรูปเณ อากุโสฺส เวต
ภิกฺขุณา โคตฺตังคสาธวณฺโณ โสภะยยาติ ฯ อิทฺถากุโสฺส สํวริปฺปตฺต ภิกฺขุ
ปฏฺฐิสฺสตุตฺตานารามิ โหติ ปฏฺฐิสฺสตุตฺตานวโร อชฺฌตฺตํ เจโตสฺสมถมนุยุตฺโต
อนิรากคชฺฌามาโน วิปสฺสณาย สมนฺนาคโต พุรุเหตา สุนฺณวการานํ
เอวรูปเณ โข อากุโสฺส สํวริปฺปตฺต ภิกฺขุณา โคตฺตังคสาธวณฺโณ โสภะยยาติ ฯ

[๓๗๒] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา สํวริปฺปตฺโต อายสฺมตฺตํ อนนฺรทฺธํ
เอตทโวจ พฺยาภตฺติ โข อากุโสฺส อนนฺรทฺธ อายสฺมตฺตา เวตเณ
ยถาสกํ ปฏฺฐิภานํ ตคฺคตฺถานิ มยฺยํ อายสฺมตฺตํ อนนฺรทฺธํ ปุจฺฉาม
รมณฺญํ อากุโสฺส อนนฺรทฺธ โคตฺตังคสาธวณฺโณ โทสีนา รตฺติ สํพฺพ-
ผาติมุตฺตา สํธา ทิพฺพพา มณฺเฒ คณฺฐา สมนฺปนฺนติ กถํรูปเณ
อากุโสฺส อนนฺรทฺธ ภิกฺขุณา โคตฺตังคสาธวณฺโณ โสภะยยาติ ฯ อิทฺถากุโสฺส
สํวริปฺปตฺต ภิกฺขุ ทิพฺพเพณ จกฺขุณา วิสฺสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสฺสเกน
สํหสฺสํ โฉกานํ โวโลเกติ เสยฺยถาปิ อากุโสฺส สํวริปฺปตฺต จกฺขุมา
ปฺปวิโส อปฺปวิปาสาทวรคโค สํหสฺสํ เนมิมนฺนตฺถานํ โวโลเกยฺย เอว-
เมว โข อากุโสฺส สํวริปฺปตฺต ภิกฺขุ ทิพฺพเพณ จกฺขุณา วิสฺสุทฺเธน
อติกฺกนฺตมานุสฺสเกน สํหสฺสํ โฉกานํ โวโลเกติ เอวรูปเณ โข
อากุโสฺส สํวริปฺปตฺต ภิกฺขุณา โคตฺตังคสาธวณฺโณ โสภะยยาติ ฯ

[๓๗๓] เอวံ วุตฺเต อายสฺมา สารีปฺตโต อายสฺมหนฺตํ มหากสฺสเป
 เขตทโวจ พฺยาทํ ไช อากุโส กสฺสเป อายสฺมตา อหฺรทฺเรน
 ยถาสกั ปฏฺฐานํ ตตฺถทธานิ มยํ อายสฺมหนฺตํ มหากสฺสเป ปุจฺฉาม
 รณณํ อากุโส กสฺสเป ไคสังกสฺสาทวนํ โทสีนา รตฺติ สพฺพ-
 ฌาติยุตฺตา สํธา ทิพฺพา มนฺเฑ คนฺธา สมนฺพวณฺติ กถํรูปเณ
 อากุโส กสฺสเป ภิกฺขุณา ไคสังกสฺสาทวนํ โสเภยยาติ ฯ อิกากุโส
 สารีปฺต อภิกฺขุ อตฺตนา จ อารณฺณโก โหติ อารณฺณกตฺตสฺส จ
 วณฺณวาทิ อตฺตนา จ มฺเฑทปาทิโก โหติ มฺเฑทปาทิกตฺตสฺส จ
 วณฺณวาทิ อตฺตนา จ มฺเฐกฺกติกโก โหติ มฺเฐกฺกติกตฺตสฺส จ วณฺณวาทิ
 อตฺตนา จ เตจฺจวริโก โหติ เตจฺจวริกตฺตสฺส จ วณฺณวาทิ อตฺตนา
 จ อปฺปิจฺจโน โหติ อปฺปิจฺจนตฺตสฺส จ วณฺณวาทิ อตฺตนา จ สฺนฺตฺตฺตฺต
 โหติ สฺนฺตฺตฺตฺตจฺจา จ วณฺณวาทิ อตฺตนา จ ปวิวิตฺโต โหติ
 ปวิเวกสฺส จ วณฺณวาทิ อตฺตนา จ อสฺสํสฺสโน โหติ อสฺสํสฺส
 จ วณฺณวาทิ อตฺตนา จ อารทฺตวิริโย โหติ วิริยารมฺภสฺส จ
 วณฺณวาทิ อตฺตนา จ สฺสํสฺมปฺนโน โหติ สฺสํสฺมปฺทาย จ
 วณฺณวาทิ อตฺตนา จ สฺมาชิสฺมปฺนโน โหติ สฺมาชิสฺมปฺทาย จ
 วณฺณวาทิ อตฺตนา จ ปณฺณาสฺมปฺนโน โหติ ปณฺณาสฺมปฺทาย
 จ วณฺณวาทิ อตฺตนา จ วิมฺุตฺติสฺมปฺนโน โหติ วิมฺุตฺติสฺมปฺทาย
 จ วณฺณวาทิ อตฺตนา จ วิมฺุตฺติฌาณทสฺสํสฺมปฺนโน โหติ
 วิมฺุตฺติฌาณทสฺสํสฺมปฺทาย จ วณฺณวาทิ เอวรูปเณ ไช อากุโส

๓๗๕] มหามกวงศ์สูตร มหาโคตสิภสสาตถุเต สมาปตฺติปปสงฺสา ๔๐๓

สํวริปฺปุตฺตํ ภิกฺขุณา โคตฺสิภสสาตถวํ โสเภยยาติ ฯ

[๓๗๔] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา สํวริปฺปุตฺโต อายสฺมณฺ्हํ มหา-
โมคฺคตฺตนาํ เขตฺตโวจ พฺยาภคํ ไช อากุโส โมคฺคตฺตนา
อายสฺมตา มหาภุสฺสเปเน ยถาสกํ ปฏิภาณํ ตตฺตททาณิ มยํ อายสฺมณฺ्हํ
มหาโมคฺคตฺตนาํ ปุจฺฉาม รมณฺเญ อากุโส โมคฺคตฺตนา โคตฺสิภ-
สสาตถวํ โทสีนา รตฺติ สํพฺพผาติสุตฺตา สํลา ทิพฺพา มณฺเเบ คนฺชา
สํปวณฺ्हิ กถํรูปเน อากุโส โมคฺคตฺตนา ภิกฺขุณา โคตฺสิภสสาตถวํ
โสเภยยาติ ฯ อิทากุโส สํวริปฺปุตฺตํ เทว ภิกฺขุ อภิกฺขมฺภกํ กเลนฺหิ
เต อณฺเณมณฺเณ ปุจฺฉณฺ्हิ อณฺเณมณฺเณสฺส ปณฺหํ ปญฺจา วิสฺสุเซนฺหิ
โน ๑ สํสาเทณฺหิ รมณฺเญ ๑ เนสํ กถา ปวตฺตณฺ्हิ โหติ เอวรูปเน
ไช อากุโส สํวริปฺปุตฺตํ ภิกฺขุณา โคตฺสิภสสาตถวํ โสเภยยาติ ฯ

[๓๗๕] อถ ไช อายสฺมา มหาโมคฺคตฺตนาโน อายสฺมณฺ्हํ
สํวริปฺปุตฺตํ เขตฺตโวจ พฺยาภคํ ไช อากุโส สํวริปฺปุตฺตํ อเมหิ
สํพฺเพเหว ยถาสกํ ปฏิภาณํ ตตฺตททาณิ มยํ อายสฺมณฺ्हํ สํวริปฺปุตฺตํ
ปุจฺฉาม รมณฺเญ อากุโส สํวริปฺปุตฺตํ โคตฺสิภสสาตถวํ โทสีนา รตฺติ
สํพฺพผาติสุตฺตา สํลา ทิพฺพา มณฺเเบ คนฺชา สํปวณฺ्हิ กถํรูปเน
อากุโส สํวริปฺปุตฺตํ ภิกฺขุณา โคตฺสิภสสาตถวํ โสเภยยาติ ฯ อิทากุโส
โมคฺคตฺตนา ภิกฺขุ จิตฺตํ วสํ วตฺเตติ โน ๑ ภิกฺขุ จิตฺตสฺส
วเสน วตฺเตติ โส ยาย วิหารสํมาปตฺติยา ยากฺขติ ปุพฺพพณฺ्ह-
สมยํ วิหริตุํ ตาย วิหารสํมาปตฺติยา ปุพฺพพณฺ्हสมยํ วิหริติ ยาย

วิหารสฺมาปตฺติยา อากงฺขติ มชฺฌนุตฺติกสฺมมํ วิหริตุํ ตาย วิหาร-
 สฺมาปตฺติยา มชฺฌนุตฺติกสฺมมํ วิหริติ ยาย วิหารสฺมาปตฺติยา อากงฺขติ
 สํยถฺนุหสฺมมํ วิหริตุํ ตาย วิหารสฺมาปตฺติยา สํยถฺนุหสฺมมํ วิหริติ
 เสยฺยถาปํ อาวุโส รมฺโฆ วา ราชฆมฺหามตฺตสฺส วา นานารตฺตานิ
 ทสฺสํ ทสฺสกรณฺทโก ปุโร อสฺส สํ ยถฺนุทเวท ทสฺสยฺกํ
 อากงฺเขยฺย ปุพฺพณฺหสฺมมํ ปารุบีตุํ ตตฺถ ทสฺสยฺกํ ปุพฺพณฺหสฺมมํ
 ปารุเปยฺย ยถฺนุทเวท ทสฺสยฺกํ อากงฺเขยฺย มชฺฌนุตฺติกสฺมมํ ปารุบีตุํ
 ตตฺถ ทสฺสยฺกํ มชฺฌนุตฺติกสฺมมํ ปารุเปยฺย ยถฺนุทเวท ทสฺสยฺกํ
 อากงฺเขยฺย สํยถฺนุหสฺมมํ ปารุบีตุํ ตตฺถ ทสฺสยฺกํ สํยถฺนุหสฺมมํ
 ปารุเปยฺย เอวเมว โห อาวุโส โมคฺคตฺถาน ภิက္ข จิตฺตํ วสํ
 วตฺเตติ โน จ ภิက္ข จิตฺตสฺส วสฺเนน วตฺตติ สํ ยาย วิหาร-
 สฺมาปตฺติยา อากงฺขติ ปุพฺพณฺหสฺมมํ วิหริตุํ ตาย วิหารสฺมาปตฺติยา
 ปุพฺพณฺหสฺมมํ วิหริติ ยาย วิหารสฺมาปตฺติยา อากงฺขติ มชฺฌนุตฺติก-
 สฺมมํ วิหริตุํ ตาย วิหารสฺมาปตฺติยา มชฺฌนุตฺติกสฺมมํ วิหริติ
 ยาย วิหารสฺมาปตฺติยา อากงฺขติ สํยถฺนุหสฺมมํ วิหริตุํ ตาย
 วิหารสฺมาปตฺติยา สํยถฺนุหสฺมมํ วิหริติ เอวรูปเน โห อาวุโส
 โมคฺคตฺถาน ภิက္ขนา โคตฺติงฺคสํถวณํ สํเภยฺยาติ ฯ

[๓๗๖] อถ โห อายสฺมา สํวริปฺพุโต เต อายสฺมฺหุเต เอตทโวจ
 พฺยาคํ โห อาวุโส อเมหิ สัพฺเพเหว ยถาสกํ ปฏิภาณํ อายามา-
 วุโส เยน ภควา เตหุปสงฺกมิตฺถาม อฺปสงฺกมิตฺถวา เอตมตฺถกํ

๓๖๖] มหยมกวกคฺคตฺส มหาโกสิญฺคสาตสฺสคฺเต พหุสฺสตฺตปฺปสํสา ๔๐๓

ภควโต อาโรเจสฺสาม ยถา โน ภควา พุยากริสฺสตี ตถา นํ
ชาเวสฺสามาตี ฯ เอวํ อวฺสุตฺตี โส เต อายสฺมนฺโต อายสฺมนฺโต
สํวริปฺตตฺส ปฺจจฺสฺสฺสํ ๑ อถ โส เต อายสฺมนฺโต เยน ภควา
เตนุปลงฺกมิตฺถํ อุปสงฺกมิตฺถวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺถวา เอกมฺนฺตํ
นิสฺสํกิตฺถํ ๑ เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺโน โส อายสฺมา สํวริปฺตโต ภควนฺตํ
เอตทโวจ อิท ภนฺเต อายสฺมา จ เวโต อายสฺมา จ อานนฺโท
เยนาหํ เตนุปลงฺกมิตฺถํ ชมฺมสฺสวณาย อทฺทสฺมิ โส อหํ ภนฺเต
อายสฺมนฺตญฺจ เวตํ อายสฺมนฺตญฺจ อานนฺทํ ทูรโตว ชาคฺคณฺเต
ทิสฺวาน อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจํ เอตุ โส อายสฺมา
อานนฺโท สฺวาคํ อายสฺมนฺโต อานนฺตสฺส ภควโต อุปฺปจฺจากตฺส
ภควโต สํวติกาจจสฺส รมณียํ อวฺสุตฺถ อานนฺท โกสิญฺคสาตวณํ
โทสิทา รคฺติ สํพฺพฆาติสฺสวณฺตา สํธา ทิพฺพา มณฺเฑ คนฺธา
สํมฺปนฺนํ กถํรฺเพน อวฺสุตฺถ อานนฺท ภิกฺขุณา โกสิญฺคสาตวณํ
โสเภยยาตี เอวํ วุคฺคเต ภนฺเต อายสฺมา อานนฺโท นํ เอตทโวจ
อิทวฺสุตฺถ สํวริปฺตตฺส ภิกฺขุ พหุสฺสฺสฺสโต โหตี สฺตฺถโร ฯ เป ๑ อนุสย-
สํมฺกฺขาทาย เอวรฺเพน โส อวฺสุตฺถ สํวริปฺตตฺส ภิกฺขุณา โกสิญฺค-
สาตวณํ โสเภยยาตี ฯ สํชฺช สํชฺช สํวริปฺตตฺส ยถา ตํ อานนฺโทว
สํมฺมา พุยากรมาโน พุยากรเมยฺย อานนฺโท หิ สํวริปฺตตฺส พหุสฺสฺสฺสโต
โหตี สฺตฺถโร สฺตฺถสฺสนฺนิจฺจโย เย เต ชมฺมา อาทิกกฺขยานา มชฺฌ-
กฺขยานา ปริโยสานกฺขยานา สํคฺคตา สํพฺพญฺชนา เทวตปริปฺนฺณํ

ปริศนุฑ พุทฺทมจริยํ อภิวตฺตติ ตถารุปาสุสฺสํ ชมฺมา พหุสฺสฺสา โหณฺติ
 ธตา วจฺสา ปริจิตา มนฺตานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิจิยา สุปฺปวิทฺธา ไส
 จตฺตสฺสนํ ปริสํ นํ ชมฺมํ เทเสติ ปริมณฺเฑเทหิ ปทพฺพญชฺเชหิ
 อนุปฺปพฺพเชหิ อนุสฺยสฺมกุฏฺฐาตาทายาติ ฯ

[๓๖๖] เอม์ วุคเต อหิ ภนฺเต อายสฺมนฺโต เวตํ เอคทวโจ
 พุยาถกํ โข อวุโส เวต อายสฺมา อานนฺเทน ยถาสกํ ปฏิภาณํ
 ตตฺถททาณิ มยฺ อายสฺมนฺโต เวตํ ปุจฺฉาม รมณฺยํ อวุโส เวต
 โคตฺตึกสํสาถวณํ โทสีนา รคฺติ สํพุพฺผาติฝุตฺตา สํสา ทิพฺพา มณฺเฎ
 คนฺธา สฺมฺปนฺนติ กถํรูปเณ อวุโส เวต ภิกฺขุณา โคตฺตึกสํสาถวณํ
 โสเภยยาติ เอม์ วุคเต ภนฺเต อายสฺมา เวโต มํ เอคทวโจ
 อิวาสุ สํวิปฺตฺต ภิกฺขุ ปฏิสฺสฺตฺตานาวาโม โหติ ปฏิสฺสฺตฺตานวโร
 อชฺชตฺตํ เจโคตฺมกมฺนุชฺชโต อนิรากตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 คโต พฺรุเหตา สฺมฺปนฺนาคารานํ เอวรฺูปเณ โข อวุโส สํวิปฺตฺต
 ภิกฺขุณา โคตฺตึกสํสาถวณํ โสเภยยาติ ฯ สํชฺช สํชฺช สํวิปฺตฺต
 ยถาถ เวโตว สฺมฺมา พุยากรมาโน พุยากรเมยฺ เวโต ทิ
 สํวิปฺตฺต ปฏิสฺสฺตฺตานาวาโม โหติ ปฏิสฺสฺตฺตานวโร อชฺชตฺตํ เจโค
 ตฺมกมฺนุชฺชโต อนิรากตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต สฺมฺปนฺนาคโต พฺรุเหตา
 สฺมฺปนฺนาคารานนฺติ ฯ

[๓๖๗] เอวัง วุตเต อหิ ภนฺเต อายสฺสํมุตฺตํ อนฺนํทฺธํ เขตฺตวโจจํ
 พฺยาจกํ ไช อากุโส อนฺนํทฺธํ อายสฺสํมุตฺตา เรวเตน ฯ เป ฯ กถํรูปเณ

วมุตฺติสํปฺนโน โหติ... อตฺตนา จ วมุตฺติฌาณทสฺสณสํปฺนโน
 โหติ วมุตฺติฌาณทสฺสณสํปฺทาย จ วณฺเณวาทึ เอวฺรฺเปณ โช
 อาวุโส สํวริปฺปุตฺต ภิกฺขุณา โคสังฺกสํถวณํ โสภะยยาติ ฯ ฌาฑุ ฌาฑุ
 สํวริปฺปุตฺต ยถาคํ กสฺสโปว สมนฺมา พฺยากรมาโน พฺยากรเมยฺย กสฺสโป
 หิ สํวริปฺปุตฺต อตฺตนา จ อารญฺญโก โหติ อารญฺญกตฺตสฺส จ
 วณฺเณวาทึ อตฺตนา จ มัชฺฌิมาปาทิโก โหติ มัชฺฌิมาปาทิกตฺตสฺส จ
 วณฺเณวาทึ อตฺตนา จ มัชฺฌิมาปาทิโก โหติ มัชฺฌิมาปาทิกตฺตสฺส จ
 วณฺเณวาทึ อตฺตนา จ เทจฺจวริโก โหติ เทจฺจวริกตฺตสฺส จ วณฺเณวาทึ อตฺตนา จ
 อปฺปิจฺจุโณ โหติ อปฺปิจฺจุคทาย จ วณฺเณวาทึ อตฺตนา จ สหคฺคฺชฺโง
 โหติ สหคฺคฺชฺยา จ วณฺเณวาทึ อตฺตนา จ ปวิวิคฺโค โหติ
 ปวิเวกสฺส จ วณฺเณวาทึ อตฺตนา จ อสํสฺชฺโง โหติ อสํสฺชฺกสฺส
 จ วณฺเณวาทึ อตฺตนา จ อารทฺธวิริโย โหติ วิริยารมฺภสฺส จ
 วณฺเณวาทึ อตฺตนา จ สัสสํปฺนโน โหติ สัสสํปฺทาย จ วณฺเณวาทึ
 อตฺตนา จ สมาริธสํปฺนโน โหติ สมาริธสํปฺทาย จ วณฺเณวาทึ
 อตฺตนา จ ปณฺณาสํปฺนโน โหติ ปณฺณาสํปฺทาย จ วณฺเณวาทึ
 อตฺตนา จ วมุตฺติสํปฺนโน โหติ วมุตฺติสํปฺทาย จ วณฺเณวาทึ
 อตฺตนา จ วมุตฺติฌาณทสฺสณสํปฺนโน โหติ วมุตฺติฌาณทสฺสณ-
 สํปฺทาย จ วณฺเณวาทึ ฯ

[๓๘๐] เอวํ วุตฺเต อหิ ภาณเต ขายสฺมนนฺติ มหาโมคฺคฺชฺยานํ
 เอตทโวจํ พฺยากตํ โช อาวุโส โมคฺคฺชฺยาน ขายสฺมคฺคา จ

๓๘๓] มหามกฉกศุส มหาโคตังคสาตศุเต สมาสติปปตัสสา ๔๐๗

มหากศุสเปน ยถาสกั ปฏิกานั ตตฺถทานิ มยฺหิ อายสฺมนตฺ มหา-
โมคฺคตฺตานํ ปุจฺฉาม ฯ เป ฯ กถึรฺเปน อาวุโส โมคฺคตฺตาน ภิคฺคฺขนฺหา
โคตังคสาตวณฺ ใสภยฺยาติ เอวํ วุตฺเต ภาเต อายสฺมา มหา-
โมคฺคตฺตาโน มํ เอตทโวจ อีชาวุโส สํวริปฺตฺเต เทว ภิคฺคฺข
อภิชฺหมกถํ กถนฺติ เต อณฺณมณฺณํ ปณฺหิ ปุจฺฉนฺติ อณฺณมณฺณสฺส
ปณฺหิ ปุจฺฉา วิสฺขฺเชนฺติ โน จ สํสาเทนฺติ ชมฺมํ จ เนลํ กถา
ปวตฺตณฺ ใหติ เอวรฺเปน ๒ อาวุโส สํวริปฺตฺเต ภิคฺคฺขนฺหา โคตังค-
สาตวณฺ ใสภยฺยาติ ฯ สํวริปฺตฺเต ยถาสกั โมคฺคตฺตาโนว
สฺมา พฺยากรมาโน พฺยากรเมยฺย โมคฺคตฺตาโน หิ สํวริปฺตฺเต
รฺหมกถิโกติ ฯ

[๓๘๓] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา มหาโมคฺคตฺตาโน ภควนฺตํ
เอตทโวจ อถ ชฺวาทิ ภาเต อายสฺมนตฺ สํวริปฺตฺเต เอตทโวจ
พฺยาकर् ๒ อาวุโส สํวริปฺตฺเต อเมหิ สํพฺเพเหว ยถาสกั ปฏิกานั
ตตฺถทานิ มยฺหิ อายสฺมนตฺ สํวริปฺตฺเต ปุจฺฉาม รฺมณฺเย อาวุโส
สํวริปฺตฺเต โคตังคสาตวณฺ โทสีนา รคฺติ สํพฺพผาติผฺลฺลสา สํสา ทิพฺพา
มณฺเณ กนฺธา สฺมปวณฺติ กถึรฺเปน อาวุโส สํวริปฺตฺเต ภิคฺคฺขนฺหา
โคตังคสาตวณฺ ใสภยฺยาติ เอวํ วุตฺเต ภาเต อายสฺมา สํวริปฺตฺเต
มํ เอตทโวจ อีชาวุโส โมคฺคตฺตาน ภิคฺคฺข จิตฺตํ วสํ วุตฺเตติ
โน จ ภิคฺคฺข จิตฺตสฺส วเสน วุตฺติ ใส ยาย วิหารสฺมาสติปฺติยา
อาภงฺขติ ปุพฺพณฺเฬสมฺมํ วิหริตฺุ ตาย วิหารสฺมาสติปฺติยา ปุพฺพณฺ-

สมนํ วิหริติ ยาย วิหารสฺมาปตฺติยา อากงฺขติ มชฺฌนฺตีกสฺมํ
 วิหริตุํ ตาย วิหารสฺมาปตฺติยา มชฺฌนฺตีกสฺมํ วิหริติ ยาย
 วิหารสฺมาปตฺติยา อากงฺขติ สํยถฺนสฺมํ วิหริตุํ ตาย วิหาร-
 สฺมาปตฺติยา สํยถฺนสฺมํ วิหริติ เสยฺยถาปํ อาวุโส โมคฺคตฺถา-
 ญโณ วา ราชมหามคฺคตฺตํ วา นานารตฺตานิ ทฺตฺสํ ทฺตฺสกรณฺทโก
 ปุโร อสฺสํ โส ยถฺนทฺเว ทฺตฺสยฺกํ อากงฺเขยฺย ปุพฺพทฺนสฺมํ
 ปารุเปตฺตุํ คตฺทฺเว ทฺตฺสยฺกํ ปุพฺพทฺนสฺมํ ปารุเปยฺย ยถฺนทฺเว
 ทฺตฺสยฺกํ อากงฺเขยฺย มชฺฌนฺตีกสฺมํ ปารุเปตฺตุํ คตฺทฺเว มชฺฌนฺตีก-
 สฺมํ ปารุเปยฺย ยถฺนทฺเว ทฺตฺสยฺกํ อากงฺเขยฺย สํยถฺนสฺมํ
 ปารุเปตฺตุํ คตฺทฺเว ทฺตฺสยฺกํ สํยถฺนสฺมํ ปารุเปยฺย เอวเมว โห
 อาวุโส โมคฺคตฺถาญ ภิภฺช จิตฺตํ วสํ วตฺเตติ โน จ ภิภฺช
 จิตฺตสฺส วสฺสํ วตฺตติ โส ยาย วิหารสฺมาปตฺติยา อากงฺขติ
 ปุพฺพทฺนสฺมํ วิหริตุํ ตาย วิหารสฺมาปตฺติยา ปุพฺพทฺนสฺมํ วิหริติ
 ยาย วิหารสฺมาปตฺติยา อากงฺขติ มชฺฌนฺตีกสฺมํ วิหริตุํ ตาย
 วิหารสฺมาปตฺติยา มชฺฌนฺตีกสฺมํ วิหริติ ยาย วิหารสฺมาปตฺติยา
 อากงฺขติ สํยถฺนสฺมํ วิหริตุํ ตาย วิหารสฺมาปตฺติยา สํยถฺนสฺมํ
 วิหริติ เอวรูปฺเณ โห อาวุโส โมคฺคตฺถาญ ภิภฺชนา โคธํภคฺคตฺถาญ
 โสภยฺยาติ ฯ สํชฺช สํชฺช โมคฺคตฺถาญ ยถาตํ สํวริปฺตฺโตว สมนฺมา
 พฺยากรมาโน พฺยากรเมยฺย สํวริปฺตฺโต หิ โมคฺคตฺถาญ จิตฺตํ วสํ
 วตฺเตติ โน จ สํวริปฺตฺโต จิตฺตสฺส วสฺสํ วตฺตติ โส ยาย

๓๘๒] มหายนมกคฺคสูตร มหาโคตมโกลลิตตสูตรเต อาตมกฺขยปฺปัสสา ๔๐๘

วิหารสฺมาปตฺติยา อากงฺขติ ปุพฺพณฺหสฺมยํ วิหริตุํ ตาย วิหาร-
สฺมาปตฺติยา ปุพฺพณฺหสฺมยํ วิหริติ ยาย วิหารสฺมาปตฺติยา อากงฺขติ
มชฺฌนนฺตีกสฺมยํ วิหริตุํ ตาย วิหารสฺมาปตฺติยา มชฺฌนนฺตีกสฺมยํ วิหริติ
ยาย วิหารสฺมาปตฺติยา อากงฺขติ สํยณฺหสฺมยํ วิหริตุํ ตาย วิหาร-
สฺมาปตฺติยา สํยณฺหสฺมยํ วิหริตฺติ ฯ

[๓๘๒] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา สํวิปฺตุโต ภควนฺตํ เอตทโวจ
กสฺส นุ โห ภนฺเต สฺภาสิตนฺติ ฯ สพฺเพสํ โว สํวิปฺตุต สฺภาสึกํ
ปริยาเยน อมฺิ จ มม จจฺฉํ สฺสนาถ ยถารูปเณ ภิกฺขุณา โกลลิต-
ตสฺวณํ โสภเยยฺยติ อิทฺถ สํวิปฺตุต ภิกฺขุ ปจฺจนาถคฺคํ ปิณฺธุปาท-
ปฏิกกนฺโต นิสฺสํกํ ปตฺตงฺกํ อาภุชิตฺวา อหํ กายํ ปถิชาเย ปริมุขํ
สํกํ อุปนฺนุสเปตฺวา น ตาวาหํ อิมํ ปตฺตงฺกํ ภินฺทิสฺสํมิ ยาว
เม น อนุปาทาย อาตฺเวหิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺจํคฺคิ เอวรูปเณ โห
สํวิปฺตุต ภิกฺขุณา โกลลิตตสฺวณํ โสภเยยฺยติ ฯ

อิทมโวจ ภควา อตฺตมนา เต อายสฺมนฺโต ภควโต ภาสึกํ
อภินนฺตุนฺติ ฯ

มหาโคตมโกลลิตตสูตรํ นิฏฺฐิตํ ทฺธิยํ ฯ

มหาโคปาลสูตร

[๓๘๓] เอวเม สุตํ เขม สมัย ภควา สาวะสุยิ วิหริ
เชตวนเ อนาถปิตุทิกสุต อวราเม ฯ ศตฺร โช ภควา ภิกฺข
อามนุเตสิ ภิกฺขโวติ ฯ ภาทนเตติ เต ภิกฺข ภควโต ปจฺจุตฺตํ ๑

[๓๘๔] ภควา เอกาทสฺหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ
สมฺมุนาคโต โคปาลโก อภพฺโพ โคลณํ ปรีหิตุํ ผาติกาตุํ
กตเมหิ เอกาทสฺหิ อิทฺ ภิกฺขเว โคปาลโก น รูปญฺญ โหติ
น ตกฺขณกฺสุโต โหติ น อาสาฏิกิํ สาเวตา โหติ น วณํ
ปฏิจฺฉาเทตา โหติ น รุณํ กตฺตา โหติ น ติตฺถํ ชานาติ
น ปิตํ ชานาติ น วุตฺติ ชานาติ น โคจรรกฺสุโต โหติ
อนวเสตฺโท ๑ โหติ เย เต อุตฺถา โคมิตฺโร โคมปรินายกา เต
น อติเรกปุชฺชา ยุชฺเตตา โหติ อิมฺเห โช ภิกฺขเว เอกาทสฺหิ
องฺเคหิ สมฺมุนาคโต โคปาลโก อภพฺโพ โคลณํ ปรีหิตุํ ผาติกาตุํ
เอวเมว โช ภิกฺขเว เอกาทสฺหิ องฺเคหิ สมฺมุนาคโต ภิกฺข อภพฺโพ
อิมฺสุมิํ ชมฺมวินเย วุทฺธมฺ วิรุฬฺหิ เวปุลฺลํ อาปชฺชิตุํ กตเมหิ
เอกาทสฺหิ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺข น รูปญฺญ โหติ น ตกฺขณกฺสุโต
โหติ น อาสาฏิกิํ สาเวตา โหติ น วณํ ปฏิจฺฉาเทตา โหติ
น รุณํ กตฺตา โหติ น ติตฺถํ ชานาติ น ปิตํ ชานาติ น วุตฺติ
ชานาติ น โคจรรกฺสุโต โหติ อนวเสตฺโท ๑ โหติ เย

เต ภิกขุ เถรา รตตณฺณ จีรปพฺพชิตา สงฺฆมิตโร สงฺฆปริณายกา
เต น อติเรกปฺปชาย ปฺปฺเชตา โหติ ฯ

[๓๘๕] กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น รูปณฺณ โหติ ฯ อีธ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยงฺกิญฺจิ รูปํ สํพฬํ รูปํ จตุตตาริ มหาภูตานิ
จตุทฺตณฺณ มหาภูตานิ อูปาหารูปนฺติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ เอวํ
โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น รูปณฺณ โหติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
น ตกฺขณฺณโส โหติ ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กมฺมตกฺขณฺโณ
พาโต กมฺมตกฺขณฺโณ ปณฺณตฺติโสติ ยถาภูตํ นปฺปชานาติ เอวํ โฆ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ตกฺขณฺณโส โหติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
น อาสาฏิกํ สาธฺเวตา โหติ ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อูปฺปนฺนํ
กามจิตฺตํ อธิวาเสติ น ปชฺหติ น วิโนเทติ น พฺยนฺตํกโรติ
น อนภาวจุจฺเจติ อูปฺปนฺนํ พยาปาทจิตฺตํ ฯ เป ฯ อูปฺปนฺนํ
วิหังสาจิตฺตํ ฯ เป ฯ อูปฺปนฺนูปฺปนฺเน ปาปเก อกฺกุสฺเส ชมฺเม
อธิวาเสติ น ปชฺหติ น วิโนเทติ น พฺยนฺตํกโรติ น อนภาวจุจฺเจติ
เอวํ โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น อาสาฏิกํ สาธฺเวตา โหติ ฯ กถณฺจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ น วณฺโณ ปฏิจฺฉาเทตา โหติ ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
จกฺขนา รูปํ ทิสฺวา นิमितฺตลฺลภาหิ โหติ อนพฺพยณฺชนลฺลภาหิ ยตฺวา-
ริกรณเมณฺ จกฺขนหฺวิริยํ อสํจุตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌนาโหมนฺตฺสา ปาปกา
อกฺกุสฺสา ชมฺมา อนวาสํตฺสเวยฺยํ ตสฺสํ สํวราย น ปฏิปชฺชติ น

รกฺขติ จกฺขุหฺนฺวริยํ จกฺขุหฺนฺวริเย น สํวรํ อวปฺปชฺชติ โสเตนํ สํกฺกํ
 สุตฺวา... สวเนน กณฺฐํ สมยิตฺวา... ชิวฺหาเย วรํ สํยิตฺวา...
 กาเยน โสณฺฑจฺจุพฺพํ ผุสฺสิตฺวา... มนสา ชมฺมํ วิญฺญาเย นิมิตฺตคฺคคาหํ
 โหติ อนุพฺพยณฺชนคฺคคาหํ ยตฺวาจกฺกรณเมณํ มนินฺหฺนฺวริยํ อสงฺวตฺตํ วิหฺรณฺตํ
 อภิชฺฌมาโทมนสํสา ปาปกา อกฺุสฺสตา ชมฺมา อนฺวาสํสเวยฺยํ คฺคสฺส
 สํวราย น ปฏฺิปปชฺชติ น รกฺขติ มนินฺหฺนฺวริยํ มนินฺหฺนฺวริเย น สํวรํ
 อวปฺปชฺชติ เอวํ โช ภิกฺขเว ภิกฺขุ น วณฺํ ปฏฺิจฺฌาเหตา โหติ ฯ
 กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ชมฺมํ กตฺตา โหติ ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ยถาสํคํ ยถาปริยคฺคํ ชมฺมํ น วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสตา โหติ
 เอวํ โช ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ชมฺมํ กตฺตา โหติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ น คิตุถํ ชานาติ ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เย เต ภิกฺขุ
 พหุสฺสํสา อากตาคมา ชมฺมชฺรเว วิณยชฺรเว มาติกาชฺรเว เต กาเตน
 กถํ อฺปสงฺกมิตฺวา น ปริปฺปจฺจติ น ปริปฺปญฺหติ อิทํ ภนฺเต
 กถํ อิมสฺสํ โก อตฺถโถติ คฺคสฺส เต อายสฺสมนฺโต อวิจฺจณฺเญว
 น วิจฺจนฺติ อนุตฺตตํกถณฺจ น อุตฺตตํกโรนฺติ อเนกวิหิตสฺส จ
 กงฺกชฺชจฺฉานเยสฺส ชมฺเมสฺส กงฺกชฺ น ปฏฺิวิโนทฺเทนฺติ เอวํ โช ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ น คิตุถํ ชานาติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปิํทํ ชานาติ ฯ
 อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตถากตปฺปเวทิตฺเต ชมฺมวินยฺเย เทสียมาเน น สภติ
 ชมฺมเวทํ น สภติ อคฺคเวทํ น สภติ ชมฺมุปสงฺกมิตฺตํ ปามุชฺสํ
 เอวํ โช ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปิํทํ ชานาติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ

๓๗๖] มหાયมกวดคฺคตฺส มหาโคปาลตฺตเต อุกฺกมฺมิภพฺพตา ๔๖๓

น จัถฺติ ชานาติ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริยํ อฏฺฐังคิกํ มกฺกํ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ น จัถฺติ ชานาติ ฯ
กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น โคจฺรกฺุสโต โหติ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
จตุคฺคาโร สติปฏฺฐาเน ยถาภูตํ นปฺปชานาติ เอวํ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ น โคจฺรกฺุสโต โหติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนนฺตเสสโตหิ
จ โหติ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สํทฺธา คหปติกา อภิหฺมุจฺจุ ปวาระนฺติ
จํวรปฺปณฺนทปาทเสนาสนํ คีตฺตานปฺปจฺยเกสฺสชฺชปรีกฺขารเหติ ตตฺถ ภิกฺขุ
มคฺคํ น ชานาติ ปฏิกฺกณฺณนํ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนนฺตเสสโตหิ
โหติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เย เต ภิกฺขุ เถรา รตฺตคณฺณ
จิรปฺพชิตา สงฺฆปิตโร สงฺฆปรีนํยกา เต น อติเรกปฺุชํย ปุเชตา
โหติ ฯ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เย เต ภิกฺขุ เถรา รตฺตคณฺณ จิรปฺพชิตา
สงฺฆปิตโร สงฺฆปรีนํยกา เตสุ น เมคฺคํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺเปติ
อาวํ เจว รโห จ น เมคฺคํ วจฺจกมฺมํ... น เมคฺคํ มโนกมฺมํ
ปจฺจุปฺปจฺเปติ อาวํ เจว รโห จ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เย
เต ภิกฺขุ เถรา รตฺตคณฺณ จิรปฺพชิตา สงฺฆปิตโร สงฺฆปรีนํยกา
เต น อติเรกปฺุชํย ปุเชตา โหติ อิมฺเหิ โข ภิกฺขเว เอกาทสฺหิ
ชฺมุเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภพฺโพ อิมฺสํมํ ชฺมุเมวินเย อุกฺกมฺมิ
วิรพฺพหิ เวปฺปตฺตํ อาปชฺชิตุํ ฯ

[๓๗๖] เอกาทสฺหิ ภิกฺขเว องฺคเหติ สมนฺนาคโต โคปาลโก
ภพฺโพ โลกณํ ปรีหริตุํ ผาติกาตุํ กตเมหิ เอกาทสฺหิ อธิ

ភិក្ខុវេ គោបាតកោ រូបឈ្ម តៃតិ តត្ថនកុស្តតៃ តៃតិ អាសាវិកំ
 ផាឡេតា តៃតិ វណ្ណំ បរិក្ខណាតេតា តៃតិ ត្នុំ កតុតា តៃតិ គិតុំ
 ឆាណាតិ ប្រីតំ ឆាណាតិ វ័ត្តំ ឆាណាតិ គោជរកុស្តតៃ តៃតិ ផាវសេស-
 តៃតិ ។ តៃតិ យេ តេ ចុស្តា គោមីតវិ គោបរិយាយកា តេ ឲតិវេកប្បឃាយ
 ប្បឆេតា តៃតិ ឱមេតិ ខៃ ភិក្ខុវេ ខេកាតស្តិ ខង្គេតិ ស្សមណ្ឌកតៃ
 គោបាតកោ រាបុវិ គោគណំ បរិវិកុំ ឆាតិកាគុំ ខេវមេវ ខៃ
 ភិក្ខុវេ ខេកាតស្តិ ខង្គេតិ ស្សមណ្ឌកតៃ ភិក្ខុ រាបុវិ ឱមស្តិ
 ឆមុជិយេ វុកុដ្ឋំ វិរុដ្ឋំ វេបុត្តំ ឆាប្បឆិកុំ កតមេតិ ខេកាតស្តិ
 ឱម ភិក្ខុវេ ភិក្ខុ រូបឈ្ម តៃតិ តត្ថនកុស្តតៃ តៃតិ អាសាវិកំ
 ផាឡេតា តៃតិ វណ្ណំ បរិក្ខណាតេតា តៃតិ ត្នុំ កតុតា តៃតិ
 គិតុំ ឆាណាតិ ប្រីតំ ឆាណាតិ វ័ត្តំ ឆាណាតិ គោជរកុស្តតៃ តៃតិ
 ផាវសេសតៃតិ ។ តៃតិ យេ តេ ភិក្ខុ ខេវា វត្ថុតឈ្ម ជិវបុព្វឆិកា
 សង្ខមីតវិ សង្ខបរិយាយកា តេ ឲតិវេកប្បឃាយ ប្បឆេតា តៃតិ ។

[៣៧៧] កត្តជ ភិក្ខុវេ ភិក្ខុ រូបឈ្ម តៃតិ ។ ឱម ភិក្ខុវេ
 ភិក្ខុ ឃុកិល្យជិ រូបំ សុវុំ រូបំ កតុតារិ មហាភូតានិ កតុន្តជ
 មហាភូតានំ ឲុបាហារុបុតិ យតាភូតំ បឆាណាតិ ខេវំ ខៃ ភិក្ខុវេ
 ភិក្ខុ រូបឈ្ម តៃតិ ។ កត្តជ ភិក្ខុវេ ភិក្ខុ តត្ថនកុស្តតៃ តៃតិ ។
 ឱម ភិក្ខុវេ ភិក្ខុ កម្ពុតតុតៃ វាតៃ កម្ពុតតុតៃ ធូតុតៃតិ
 យតាភូតំ បឆាណាតិ ខេវំ ខៃ ភិក្ខុវេ ភិក្ខុ តត្ថនកុស្តតៃ តៃតិ ។
 កត្តជ ភិក្ខុវេ ភិក្ខុ អាសាវិកំ ផាឡេតា តៃតិ ។ ឱម ភិក្ខុវេ ភិក្ខុ

อุปปนฺณํ กามวิตกกํ นาจิราเสติ ปชหติ วิโนเทติ พุยนฺตํโรติ
 อนภาวงฺกเมติ อุปปนฺณํ พยาปาทวิตกกํ...อุปปนฺณํ วิหิสาวิตกกํ...
 อุปปนฺนุปปนฺเน ปาปเก อกฺขเต ชมฺเม นาจิราเสติ ปชหติ วิโนเทติ
 พุยนฺตํโรติ อนภาวงฺกเมติ เอวํ โช ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาสาฏิกํ
 ธารฺเหตา โหติ ฯ กถณฺย ภิกฺขเว ภิกฺขุ วณฺํ ปฏิจฺฉาเหตา โหติ ฯ
 อีช ภิกฺขเว ภิกฺขุ จกฺขณา รูปี ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคฺคาหิ โหติ
 นานุพฺพณฺชนคฺคาหิ ยตฺวาชกรณเมณํ จกฺขณฺทริยํ อสงฺวตํ วิหรณฺตํ
 อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ปาปกา อกฺขตา ชมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส
 สงฺวราย ปฏิปชฺชติ รกฺขติ จกฺขณฺทริยํ จกฺขณฺทริเย สงฺวรํ อาปชฺชติ
 โสเตน สงฺทํ สุตฺวา...ชานเน คนฺธี ชายิตฺวา...ชิวฺหาย รสํ
 สํายิตฺวา...กาเยน โสณฺฑพฺพํ ผุสฺสิตฺวา...มณฺสา ชมฺมํ วิณฺมฺบาย น
 นิมิตฺตคฺคฺคาหิ โหติ นานุพฺพณฺชนคฺคาหิ ยตฺวาชกรณเมณํ มนินฺทริยํ
 อสงฺวตํ วิหรณฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ปาปกา อกฺขตา ชมฺมา
 อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส สงฺวราย ปฏิปชฺชติ รกฺขติ มนินฺทริยํ มนินฺทริเย
 สงฺวรํ อาปชฺชติ เอวํ โช ภิกฺขเว ภิกฺขุ วณฺํ ปฏิจฺฉาเหตา
 โหติ ฯ กถณฺย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชุมฺ กตฺตา โหติ ฯ อีช ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ ยถาสฺสํ ยถาปริยตฺตํ ชมฺมํ วิตฺถาเรน ปเรสํ เทเสตา โหติ
 เอวํ โช ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชุมฺ กตฺตา โหติ ฯ กถณฺย ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ ติสฺสํ ชานาติ ฯ อีช ภิกฺขเว ภิกฺขุ เย เต ภิกฺขุ เถว
 พหุสฺสตา ชาคตาจมา ชมฺมชฺชา วินยชฺชา มาติกาชฺชา เต กาเตน

๓๘๗] มหายมกวดคฺคสฺส มหาโคปาสถคฺเต เอกาทสํคํ ๔๓๗

รโห จ เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฺปชฺสเปติ อ้าว เจว รโห จ เอวํ
โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เข เต ภิกฺขุ เถวา รตฺตณฺณ จิรปพฺพชิตา
สงฺฆปิตโร สงฺฆปริณายกา เต อติเรกปฺปชาเย ปุเชตา โหติ อิมเห
โฆ ภิกฺขเว เอกาทสํหิ ชมฺเมหิ สงฺฆนาลโต ภิกฺขุ ภพฺโพ อิมสฺมํ
ชมฺมวินฺนเย วุฑฺฒิ วิรฺรหํ เวปฺตุตฺถํ อปชฺชชฺคฺคฺคฺติ ฯ

อิทมวโจ ภควา อตฺตมนา เต ภิกฺขุ ภกฺวโต ภาสีตํ
อภินนฺทฺตฺติ ฯ

มหาโคปาสถคฺตํ นิฏฺฐิตํ คคฺคิ ฯ

จุฬโคปาสตุตฺ

[๓๘๘] เอวมนฺเม สฺตํ เอกํ สมํ ภควา วชฺชํ วิหริ
อุกฺกเวตถํ กงฺคาเย นทียา ตํเร ฯ ตตฺร โช ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
ภิกฺขโวติ ฯ ภาณฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโค ปจฺจุสฺสํ ๑

[๓๘๙] ภควา เอตทโวจ ภูตฺพุพฺพํ ภิกฺขเว มาคฺชโก โคปาสโก
พุทฺธปณฺณชาติโก วสฺสํ ปจฺฉิเม มาเส สํวทสฺสเม อสฺมเวกฺขิตฺวา
กงฺคาเย นทียา โอริมตฺรํ อสฺมเวกฺขิตฺวา ปาริมตฺรํ อติตฺถเนว คาวो
ปตาเรสิ อุตฺตรนฺตฺรํ วิเทหํ ๑ อถ โช ภิกฺขเว คาวो มชฺฌ
กงฺคาเย นทียา โสเต อามนฺตํ กิริตฺวา ตตฺถ อนนฺตํ
ชาปชฺชํ ตํ ทิสฺสํ เหตุํ ตถา หิ โส ภิกฺขเว มาคฺชโก
โคปาสโก พุทฺธปณฺณชาติโก วสฺสํ ปจฺฉิเม มาเส สํวทสฺสเม
อสฺมเวกฺขิตฺวา กงฺคาเย นทียา โอริมตฺรํ อสฺมเวกฺขิตฺวา ปาริมตฺรํ
อติตฺถเนว คาวो ปตาเรสิ อุตฺตรนฺตฺรํ วิเทหํ เอวเมว โช
ภิกฺขเว เยเกจิ สมนฺนา วา พุราหฺมณา วา อกฺุสฺสา อิมํ
โลกํ อกฺุสฺสา ปรํสํ โลกํ อกฺุสฺสา มารเชยฺยํ อกฺุสฺสา
อมารเชยฺยํ อกฺุสฺสา มจฺจุเชยฺยํ อกฺุสฺสา อมจฺจุเชยฺยํ เต
เย โสตฺถ พุพฺพํ สทฺททาตฺถ พุพฺพํ มณฺณิสฺสํ เต เต ตํ ภวิสฺสํ ทิฏฺฐํ
อหิตาย ทุกฺขาเย ๑

[๓๙๐] ภูตฺพุพฺพํ ภิกฺขเว มาคฺชโก โคปาสโก สพุทฺธปณฺณชาติโก

วสุธำณ ปจฺฉิเม มาเส สारथสมเย สัมเวกฺขิตฺวา กงฺคาเย นทียา
 โอริมคฺร์ สัมเวกฺขิตฺวา ปาริมคฺร์ คิตฺตะเนว คาโว ปตาเรสี
 อุตฺตรนคฺร์ วิเทหานํ ๑ โส ปจฺมํ ปตาเรสี เข เต อสงฺภา โคปิตโร
 โคปรีนายนกา เต คิริยํ กงฺคาเย โสคํ เณฺววา โสคฺติภา ปารํ
 อคมंसฺ ๑ อถาปเร ปตาเรสี พตฺตคาเว ทมฺมคาเว เต คิริยํ
 กงฺคาเย โสคํ เณฺววา โสคฺติภา ปารํ อคมंसฺ ๑ อถาปเร ปตาเรสี
 วจฺจตฺเร วจฺจตฺริโย เตปปี คิริยํ กงฺคาเย โสคํ เณฺววา โสคฺติภา
 ปารํ อคมंसฺ ๑ อถาปเร ปตาเรสี วจฺจเก กิสงฺกเล เตปปี คิริยํ
 กงฺคาเย โสคํ เณฺววา โสคฺติภา ปารํ อคมंसฺ ๑ ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว
 วจฺจโก ตฺรณโก ตาวเทว ชาตโก มาตุ โกรวเกน วุญฺหามาโน
 โสปี คิริยํ กงฺคาเย โสคํ เณฺววา โสคฺติภา ปารํ อคมาสี คํ
 กิสงฺก เหตุ ปณฺทิตฺตฺตา ตถา हि โส ภิกฺขเว มาคฺชโก
 โคปาสโก สปัปฺปญฺเจชาตโก วสุธำณ ปจฺฉิเม มาเส สारथสมเย
 สัมเวกฺขิตฺวา กงฺคาเย นทียา โอริมคฺร์ สัมเวกฺขิตฺวา ปาริมคฺร์
 คิตฺตะเนว คาโว ปตาเรสี อุตฺตรนคฺร์ วิเทหานํ เอวเมว โข
 ภิกฺขเว เยถจี สมนฺวา วา พฺรหฺมณฺวา วา กุสงฺกา อิมंसฺ โถกสงฺก
 กุสงฺกา ปฺรสงฺก โถกสงฺก กุสงฺกา มารเชยฺยสงฺก กุสงฺกา อมารเชยฺยสงฺก
 กุสงฺกา มจฺจุเชยฺยสงฺก กุสงฺกา อมจฺจุเชยฺยสงฺก เตสํ ये โสคฺพุพฺ
 สทฺทฺทหาตฺพุพฺ มณฺเฑิสฺสํนฺติ เตสํ คํ ภวิสฺสํคิ ทํพฺรคฺคํ หิตาย
 สฺสุขาย ๑

[๓๘๓] เสยฺยถาปมฺ ภิက္ขเว เย เต อุตฺตมา โคมิตฺโร โคปรีนายกา
 ติริยํ กงฺคทาย โสคํ เณตฺวา โสคฺติภา ปารํ อคฺมํสุ เอวเมว ไซ
 ภิက္ขเว เย เต ภิက္ขุ อรหุโต จัณาสฺวา วุสฺสิตฺตวฺหาโต กตฺตกรณํยา
 โอหิตถารว ออนุปฺปตฺตสทฺตถา ปรีกฺขิตฺตภวสฺสญฺโฆชนา สํมมทฺตญฺยา
 วิมฺมุตฺตา เตปมฺ ติริยํ มารสฺสํ โสคํ เณตฺวา โสคฺติภา ปารํ คตา ฯ
 เสยฺยถาปมฺ ภิက္ขเว เย เต พทฺธวลาโว ทมฺมวลาโว ติริยํ กงฺคทาย
 โสคํ เณตฺวา โสคฺติภา ปารํ อคฺมํสุ เอวเมว ไซ ภิက္ขเว เย
 เต ภิက္ขุ ปญฺจนํ โอรัมภาคิยานํ สญฺโฆชนานํ ปรีกฺขยา โอป-
 ปาติกา ตตฺตปรีนิตฺตพฺยาโย อเนวตฺตติชฺชมา ตสฺมา โถกา เตปมฺ
 ติริยํ มารสฺสํ โสคํ เณตฺวา โสคฺติภา ปารํ คมิตฺตสฺสนฺติ ฯ เสยฺยถาปมฺ
 ภิက္ขเว วุจฺจตฺรา วุจฺจตฺริโย ติริยํ กงฺคทาย โสคํ เณตฺวา โสคฺติภา
 ปารํ อคฺมํสุ เอวเมว ไซ ภิက္ขเว เย เต ภิက္ขุ ตินฺนํ สญฺ-
 โฆชนานํ ปรีกฺขยา รากโถสโมหานํ ตนฺนุตา สกฺทาลาโมโน สกฺทเทว
 อิมํ โถกํ อากฺขนฺตฺวา ทุกฺขสฺสํสฺสํ กริตฺตสฺสนฺติ เตปมฺ ติริยํ มารสฺสํ
 โสคํ เณตฺวา โสคฺติภา ปารํ คมิตฺตสฺสนฺติ ฯ เสยฺยถาปมฺ ภิက္ขเว
 วุจฺจกา กิสฺสพฺพิกา ติริยํ กงฺคทาย โสคํ เณตฺวา โสคฺติภา ปารํ
 อคฺมํสุ เอวเมว ไซ ภิက္ขเว เย เต ภิက္ขุ ตินฺนํ สญฺโฆชนานํ
 ปรีกฺขยา โสคฺตาปฺนฺนา อวินิปาตชฺชมา นียตา สมนฺโพิชฺชปฺรายนว
 เตปมฺ ติริยํ มารสฺสํ โสคํ เณตฺวา โสคฺติภา ปารํ อคฺมํสุ ฯ
 เสยฺยถาปมฺ โส ภิက္ขเว วุจฺจโก ตฺรฺกฺกโก ตาวเทว ชาตโก มาตุ

๓๘๑] มหามกวกุศลสูตร จุฬโคปาสตฺยเต ปณฺจ โคโณเปมา ๔๕๑

โครวณฺเณ วุฑฺฒนาโน ติริยํ คจฺจาย โสคํ เณฺตฺวา โสตุณฺนา ปารํ
อคมาสี เอวเมว โส ภิกฺขเว เย เต ภิกฺขุ รมฺมานุสํวริโน
สํกฺขานุสํวริโน เตปฺปี ติริยํ มารุตฺตํ โสคํ เณฺตฺวา โสตุณฺนา ปารํ
กมิตฺตํ ๑ อหํ โส ปน ภิกฺขเว กุสฺโส อิมุตฺตํ โถกุตฺตํ กุสฺโส
ปรุตฺตํ โถกุตฺตํ กุสฺโส มารุชฺชุตฺตํ กุสฺโส อมารุชฺชุตฺตํ กุสฺโส
มจฺจุชฺชุตฺตํ กุสฺโส อมจฺจุชฺชุตฺตํ ๑ คุตฺตํ มยฺหํ ภิกฺขเว เย
โสคพฺพํ สํกฺกทหคพฺพํ มณฺณิตฺตํ เณฺตํ คํ ภวิตฺตํ ทัชฺชวตฺตํ
หิตาย สุชฺชาชาติ ๑

อิทมฺโวจ ภควา อิทํ วตฺถวานํ สุคฺโค อถาปํ เอตทฺโวจ
สคฺคา

อญฺ โลโก	ปรโลโก	ชานตา	สํปฏิกาสีโต		
ยณฺจ	มาเรณ	สํปคฺคํ	อปคฺคํ ยณฺจ	มจฺจุณา	
สพฺพํ	โตกํ	อภินฺณาย	สํพฺพุทฺเทน	ปชานตา	
จิรญฺ	อมตทวารํ		เขมํ	นิพฺพานปคฺคิตฺยา	
ฉนฺนํ	ปายิมโต	โสคํ	วิกฺขุตฺตํ	วินํภิตํ	
ปามุชฺชพฺพหฺตา	โหด		เขมํ	ปคฺคเณถ	ภิกฺขวโวจิตี ๑

จุฬโคปาสตฺยคํ นิฏฺฐิตํ จตฺตํ ๑

รูปศัพท์จากศัพท์

[๓๔๒] เขวมเม สุตํ เขกํ สมยํ ภควา เวสาลียํ จิหริติ
 มหาวเน กุฎาคารศาลายํ ฯ เตน โข ปน สมนเณ สจฺจโก
 นิคฺคณฺฏคฺโค เวสาลียํ ปฏิวสฺสตี ภสฺสํปฺปวาทีโก ปณฺฑิตวาโท
 สจฺจสมฺมโต พุทฺธสฺส ๑ โส เวสาลียํ ปวิสฺสตี เขวํ วาจํ ภาสฺสตี
 นาทํ ตํ ปสฺสํสามิ สมนํ วา พุราหุมนํ วา สงฺฆิํ คณฺเฑํ คณฺหาจริยํ
 อมฺปิ จ อรหฺนํ สมนํสาสมฺพุทฺธํ ปฏิชานมานํ โย มया วาเทน
 วาทํ สมารทฺโห น สงฺกมฺเปยฺย น สมนฺปกมฺเปยฺย น สมนฺเปเวเชยฺย
 ยสฺส น กจฺเจहि เตหา มุณฺเญยฺยํ ฌณฺเญเจปาหิ อเจตฺถ วาเทน
 วาทํ สมารภยฺยํ สามี มया วาเทน วาทํ สมารทฺธา สงฺกมฺเปยฺย
 สมนฺปกมฺเปยฺย สมนฺเปเวเชยฺย โโก ปน วาโท มนุสฺสํภุตสฺสํสาตี ฯ

[๓๔๓] อถ โข อายสฺมา อสฺสํชิ ปุพฺพพณฺเฬสมยํ นิวาเสตฺวา
 ปตฺตจฺฉีรมาทาย เวสาลียํ ปิณฺฑาทาย ปาวิสี ฯ อทุกฺสา โข สจฺจโก
 นิคฺคณฺฏคฺโค เวสาลียํ ชงฺขมาจิหริ อนุจฺจนมาโน อนุวิจฺจมาโน
 อายสฺมนฺตํ อสฺสํชิ ทูรโตว คจฺจนฺตํ ทิสฺสุวาน เยนายสฺมา อสฺสํชิ
 เทนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อสฺสํชินา สทฺธิํ สมนฺโมทิติ
 สมนฺโมทนียํ กถํ สจฺจาณํ วิตฺติสาเรตฺวา เขกมนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ
 เขกมนฺตํ จิโต โข สจฺจโก นิคฺคณฺฏคฺโค อายสฺมนฺตํ อสฺสํชิ
 เขตทโวจ กถํ ปน โภ อสฺสํชิ สมนฺโน โคตโม สจฺจาเก วิเนติ

๓๘๔] มหાયมกวกุคฺคสฺส จุฬสจฺจกสฺสฺสฺส เต จิจฺฉนฺนปสงฺกมณํ ๔๒๓

กถํภาคา จ ปน สมนฺตสฺส โคตมสฺส สํวเกสฺส อนุสํสณํ พหุตา
ปวตฺตคตฺติ ฯ เอวํ โข อคฺคิเวสฺสณํ ภควา สํวเก วิเนติ เอวํภาคา
จ ปน ภควโต สํวเกสฺส อนุสํสณํ พหุตา ปวตฺตคตฺติ ฐปํ ภิกฺขเว
อนิจุจํ เวทนา อนิจุจา สญฺญา อนิจุจา สงฺขารา อนิจุจา วิญฺญาณํ
อนิจุจํ ฐปํ ภิกฺขเว อนตฺตา เวทนา อนตฺตา สญฺญา อนตฺตา
สงฺขารา อนตฺตา วิญฺญาณํ อนตฺตา สํพุเพ สงฺขารา อนตฺตา
สํพุเพ ชมฺมา อนตฺตาติ เอวํ โข อคฺคิเวสฺสณํ ภควา สํวเก
วิเนติ เอวํภาคา จ ปน ภควโต สํวเกสฺส อนุสํสณํ พหุตา
ปวตฺตคตฺติ ฯ กุสฺสํคํ วต โภ อสฺสํชิ อสฺสํมุห เข มยฺย เอวํวาทิ
สมนํ โคตมํ อสฺสํมุห อปฺเปวณาม มยฺย ภวํจิ ภรหฺจิ เตน
โภตา โคตเมเน สํทฺธิ สํมาคมํ คจฺเจยฺยยาม อปฺเปวณาม สียา
โกจิเทว กถาสฺสฺสฺสไป อปฺเปวณาม คสฺมา ปาปกา ทิฏฺฐิจิตฺตา
วิเวเจยฺยามาติ ฯ

[๓๘๕] เตน โข ปน สมนฺเตน ปญฺจมตฺตานิ จิจฺฉวีสฺตานิ
สํนฺดาการะ สํนฺธิปตฺตานิ โทหนฺติ เกนจิเทว ภรณํเยน ฯ อถ โข
สจฺจโก นิคฺคณฺนปฺปโค येเน เต จิจฺฉวํ เตนฺนปสงฺกมิ อฺปนฺนํกมิตฺวา
เต จิจฺฉวํ เขตฺตทวโจ อภิกฺกมฺนตฺส โภนฺโต จิจฺฉวํ อภิกฺกมฺนตฺส
โภนฺโต จิจฺฉวํ อชฺช เม สมนฺเตเน โคตเมเน สํทฺธิ กถาสฺสฺสไป
ภวิสฺสํติ สจฺเจ เม สมนฺเตเน โคตโม ตถา ปติฏฺฐํหิสิสฺสํติ ยถา จ
เม ฅาตญฺญตฺเรเน สํวเกเน อสฺสํชินา นาม ภิกฺขุณา ปติฏฺฐํจิ

เสยฺยถาปီ นาม พทฺวา ปุริโส ทัฬฺหโถมิกั เอยฺยกั โถเมสุ คເຫຼວາ
 ອາກທຸເໝຍຸຍ ປຣິກທຸເໝຍຸຍ ເວເມວາຫໍ ສ່ມຣັ ໂຄຕມໍ ວາເທນ
 ວາຫໍ ອາກທຸໝິສຸສາມິ ປຣິກທຸໝິສຸສາມິ ສ່ມຸປຣິກທຸໝິສຸສາມິ ເສຍຍຸຕາປີ
 ນາມ พทฺวา โสณฺทิกากมฺภิกาโร มหฺนຕໍ โสณฺทิกากิถຍຸຂໍ ກມຸກໍເວ
 ອຸທກຣເທ ປກຸຂີປັດຸວາ ກຣຸເຄ ກເຫຼວາ ອາກທຸເໝຍຸຍ ປຣິກທຸເໝຍຸຍ
 ສ່ມຸປຣິກທຸເໝຍຸຍ ເວເມວາຫໍ ສ່ມຣັ ໂຄຕມໍ ວາເທນ ວາຫໍ ອາກທຸໝິສຸສາມິ
 ປຣິກທຸໝິສຸສາມິ ສ່ມຸປຣິກທຸໝິສຸສາມິ ເສຍຍຸຕາປີ ນາມ พทฺวา ปุริโส
 โสณฺทิการุคฺโต ธาตํ กณฺເณ คເຫຼວາ ໂອຊຸເໝຍຸຍ ນິທຸຊຸເໝຍຸຍ
 ນິປໂປເຈຍຸຍໍ ເວເມວາຫໍ ສ່ມຣັ ໂຄຕມໍ ວາເທນ ວາຫໍ ໂອຊຸນິສຸສາມິ
 ນິທຸຊຸນິສຸສາມິ ນິປໂປຈິສຸສາມິ ເສຍຍຸຕາປີ ນາມ ກຸມຸຂໂວ ສັງຊີໄຫຍໂນ
 ກມຸກໍເວ ໂປກຸຣຕຸນີ ໂອກາເຫຼວາ ສາເຄໂວຈິກໍ ນາມ ກໍພິຕຊາຕໍ ກໍພິຕິ
 ເວເມວາຫໍ ສ່ມຣັ ໂຄຕມໍ ສາເຄໂວຈິກໍ ມຸເຍເ ກໍພິຕຊາຕໍ ກໍພິສຸສາມິ
 ອກິກຸກມນຸຕຸ ໂກນໂຕ ຕິຈຸຣວໍ ອກິກຸກມນຸຕຸ ໂກນໂຕ ຕິຈຸຣວໍ ອຊຸຊ
 ເມ ສ່ມເຄເນ ໂຄຕເມເນ ສ່ທຸຂໍ ກຣາສຸຕຸດາໂປ ກວິສຸສັຕິຕິ ຯ ຕຕຸເຄກຸເຈ
 ຕິຈຸຣວໍ ເວເມວາຫໍ ກໍ ສ່ມໂເນ ໂຄຕໂມ ສ່ຈຸຈຸສຸສໍ ນິກຸນຸຕຸປຸຕຸສຸສໍ
 ວາຫໍ ອາໂວເປສຸສັຕິ ອຄ ໂຂ ສ່ຈຸຈຸໂກ ນິກຸນຸຕຸປຸຕຸໂຕ ສ່ມເຄເສສໍ ໂຄຕມສຸສໍ
 ວາຫໍ ອາໂວເປສຸສັຕິຕິ ຯ ເອກຸເຈ ຕິຈຸຣວໍ ເວເມວາຫໍ ກໍ ໂສ ກວມາໂນ
 ສ່ຈຸຈຸໂກ ນິກຸນຸຕຸປຸຕຸໂຕ ໂຍ ກວວໂຕ ວາຫໍ ອາໂວເປສຸສັຕິ ອຄ ໂຂ
 ກວວາ ສ່ຈຸຈຸສຸສໍ ນິກຸນຸຕຸປຸຕຸສຸສໍ ວາຫໍ ອາໂວເປສຸສັຕິຕິ ຯ ອຄ ໂຂ

๓๘๖] มหાયมกวกุสสุต จุฬลจกสุตเต พหุสปปวตฺตทานุสํถนี ๔๒๕
สจฺจโก นิกฺขนฺตปฺปโต ปณฺณมตฺเตหิ ติจฺฉวีสํเตหิ ปรีวฺโต เยน
มหาวนํ กุฏฺฐาคารสํธาตา เทนฺอุปสงฺกมิ ฯ

[๓๘๕] เตน โห ปุณ ธรรมเยน ธรรมพหุตา ภิกฺขุ อพฺโลกาเส
จฺจกฺกมนฺติ ฯ อถ โห สจฺจโก นิกฺขนฺตปฺปโต เยน เต ภิกฺขุ
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขุ เอตทโวจ กหณฺนุโห โก
เอตวหิ โส ภวํ โคตโม วิหริติ ทตฺถสํนทามา หิ มยํ ตํ ภวณฺตํ
โคตมมนฺติ ฯ เอส อคฺคิเวสฺสํ ภควา มหาวนํ อชฺโฌคาเหตฺวา
อณฺณตฺรสมํ รุกฺขมฺมุเต ทิวาวิหารํ นิสีนฺโนติ ฯ อถ โห สจฺจโก
นิกฺขนฺตปฺปโต มหติยา ติจฺฉวีสปริสํย สทฺธิ มหาวนํ อชฺโฌคาเหตฺวา
เยน ภควา เทนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมนฺโมทิตฺถิ
สมนฺโมทนียํ กถํ สํวราถนียํ วตฺติสํวเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ ฯ เตปิ
โห ติจฺฉวีส อปฺเปกฺกเจ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺถิ ฯ
อปฺเปกฺกเจ ภควตา สทฺธิ สมนฺโมทิตฺถิ สมนฺโมทนียํ กถํ สํวราถนียํ
วตฺติสํวเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺถิ ฯ อปฺเปกฺกเจ เยน ภควา เตนฺนช-
ติมฺปณฺนาเมตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺถิ ฯ อปฺเปกฺกเจ ภควโต สมนฺติเก
นามโลกตฺถํ สํวเรตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺถิ ฯ อปฺเปกฺกเจ ตฺถุหิฏฺฐา
เอกมฺนตํ นิสิตฺถิ ฯ

[๓๘๖] เอกมฺนตํ นิสินฺโน โห สจฺจโก นิกฺขนฺตปฺปโต ภควนฺตํ
เอตทโวจ ปุรฺุชฺชเยยฺยาหํ ภวณฺตํ โคตมํ ทิณฺณจิทฺทว เทถํ สเจ เม
ภวํ โคตโม โอภาสํ กโรติ ปณฺณหสฺส เวยฺยาकरणายาติ ฯ ปุรฺุชฺ

๓๘๘] มหાયมกวกุศลุต จูฬตจจกตฺตเต ติตถุณพฺยากรณํ ๔๒๘

ตจจํ ตจจโก นิกนฺตปฺตโต ภควตา ยาวตติยํ ตทรมมิกํ ปณฺหํ
ปฺปญฺโง น พฺยากรโรติ เตตฺตเตตฺตํ ตตฺตตฺตา มุทฺธํ ฌาเตตฺตํมํติ ฯ
คํ ไซ ปน วชิรปาณํ ยกฺขํ ภควา เจว ปตฺตํติ ตจจโก จ
นิกนฺตปฺตโต ฯ อถ ไซ ตจจโก นิกนฺตปฺตโต ภโต สํวิฏฺโกล
โตมหญฺจชาโต ภควนฺตํเยว ตาณํ คเวสํ ภควนฺตํเยว เตณํ คเวสํ
ภควนฺตํเยว ตฺรณํ คเวสํ ภควนฺตํ เตตทโวจ ปุจฺจุคฺค มํ ภวํ
โคตโม พฺยากรวิตฺตํมํติ ฯ

[๓๘๘] คํ กิ มณฺเฑสิ อคฺคิเวสฺสํน ยํ ตฺวํ เอวํ วเทสิ รูปํ
เม อคฺคตาติ วตฺตติ เต ตสฺสํมํ รูเป วโส เอวํ เม รูปํ โหตุ
เอวํ เม รูปํ มา อโหสฺสํติ ฯ โน หิโก โภ โลกตม ฯ มนสิโกโรหิ
อคฺคิเวสฺสํน มนสิกริตฺวา ไซ อคฺคิเวสฺสํน พฺยากรโรหิ น ไซ
เต สนฺธิยติ ปุริเมน วา ปจฺฉิมํ ปจฺฉิเมน วา ปุริมํ คํ กิ
มณฺเฑสิ อคฺคิเวสฺสํน ยํ ตฺวํ เอวํ วเทสิ เวทนา เม อคฺคตาติ
วตฺตติ เต ตาย เวทนาย วโส เอวํ เม เวทนา โหตุ เอวํ
เม เวทนา มา อโหสฺสํติ ฯ โน หิโก โภ โลกตม ฯ มนสิโกโรหิ
อคฺคิเวสฺสํน มนสิกริตฺวา ไซ อคฺคิเวสฺสํน พฺยากรโรหิ น ไซ
เต สนฺธิยติ ปุริเมน วา ปจฺฉิมํ ปจฺฉิเมน วา ปุริมํ คํ กิ
มณฺเฑสิ อคฺคิเวสฺสํน ยํ ตฺวํ เอวํ วเทสิ สญฺญา เม อคฺคตาติ
วตฺตติ เต ตาย สญฺญาย วโส เอวํ เม สญฺญา โหตุ เอวํ
เม สญฺญา มา อโหสฺสํติ ฯ โน หิโก โภ โลกตม ฯ มนสิโกโรหิ

อภฺคฺคิเวสฺสํ มนฺตํกริตฺวา โห อภฺคฺคิเวสฺสํ พฺยากรโหติ น โห
 เต สฺนุชฺชิตฺติ ปุริเมน วา ปจฺฉิมํ ปจฺฉิเมน วา ปุริมํ ตํ กิ
 มณฺเณสฺสิ อภฺคฺคิเวสฺสํ ยํ ตวํ เอวํ วเทสฺสิ สงฺขารรา เม อตฺตาคิ
 วตฺตติ เต เตสุ สงฺขารเรสุ วโส เอวํ เม สงฺขารรา โหนตุ
 เอวํ เม สงฺขารรา มา อเหสฺสุนฺติ ฯ โน หิทํ โภ โคตม ฯ
 มนฺตํกรโหติ อภฺคฺคิเวสฺสํ มนฺตํกริตฺวา โห อภฺคฺคิเวสฺสํ พฺยากรโหติ
 น โห เต สฺนุชฺชิตฺติ ปุริเมน วา ปจฺฉิมํ ปจฺฉิเมน วา ปุริมํ
 ตํ กิ มณฺเณสฺสิ อภฺคฺคิเวสฺสํ ยํ ตวํ เอวํ วเทสฺสิ วิญฺเญวณํ เม
 อตฺตาคิ วตฺตติ เต ตสฺมี วิญฺเญวเน วโส เอวํ เม วิญฺเญวณํ
 โหตุ เอวํ เม วิญฺเญวณํ มา อโหสฺสฺติ ฯ โน หิทํ โภ โคตม ฯ
 มนฺตํกรโหติ อภฺคฺคิเวสฺสํ มนฺตํกริตฺวา โห อภฺคฺคิเวสฺสํ พฺยากรโหติ
 น โห เต สฺนุชฺชิตฺติ ปุริเมน วา ปจฺฉิมํ ปจฺฉิเมน วา ปุริมํ
 ตํ กิ มณฺเณสฺสิ อภฺคฺคิเวสฺสํ รูปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ฯ อนิจุจํ
 โภ โคตม ฯ ยํ ปนฺนานิจุจํ ทฺวํ วา ตํ สฺวํ วาติ ฯ ทฺวํ
 โภ โคตม ฯ ยํ ปนฺนานิจุจํ ทฺวํ วิปริณามชฺชมํ กตฺถํ นุ ตํ
 สมนุสฺสํสฺสํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺสมิ เอโส เม อตฺตาคิ ฯ โน
 เหตํ โภ โคตม ฯ ตํ กิ มณฺเณสฺสิ อภฺคฺคิเวสฺสํ เวทนา...
 สณฺเณ... สงฺขารรา... วิญฺเญวณํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ ฯ อนิจุจํ
 โภ โคตม ฯ ยํ ปนฺนานิจุจํ ทฺวํ วา ตํ สฺวํ วาติ ฯ ทฺวํ
 โภ โคตม ฯ ยํ ปนฺนานิจุจํ ทฺวํ วิปริณามชฺชมํ กตฺถํ นุ ตํ

สมนุปลสฺสํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ ฯ โน
 เหนฺติ โภ โคตม ฯ คํ กํ มณฺเณสํ อคฺคิเวสฺสํ โย นุ โช ทุกฺขํ
 อตฺถํโน ทุกฺขํ อปฺปโต ทุกฺขํ อชฺโณสฺสโต ทุกฺขํ เอตํ มม เอโส-
 หฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ สมนุปลสฺสํ อปฺป นุ โช สํวํ วา
 ทุกฺขํ ปริชาเนยฺย ทุกฺขํ วา ปริกฺขเปตฺวา วิหเรยฺยาติ ฯ กิณฺหิ สียา
 โภ โคตม โน หิํ โภ โคตมาติ ฯ คํ กํ มณฺเณสํ อคฺคิเวสฺสํ
 นนุ ตวํ เอวํ สนฺเต ทุกฺขํ อตฺถํโน ทุกฺขํ อปฺปโต ทุกฺขํ อชฺโณสฺสโต
 ทุกฺขํ เอตํ มม เอโสหฺมสฺมิ เอโส เม อตฺตาคิ สมนุปลสฺสํ
 กิณฺหิ โน สียา โภ โคตม เอวเมตํ โภ โคตมาติ ฯ

[๓๘๘] เสยฺยถาปํ อคฺคิเวสฺสํ ปุริโส สํวตฺติกโก สํวคเวสํ
 สํวปริเยสํ จรมาโน ติณฺหํ กุขารํ อาทาย วนํ ปวิเสยฺย โส
 ตตฺถ ปลฺลเสยฺย มหฺนํ กตฺถิกชนํ อชฺชํ นวํ อคฺคกฺกุชํ ตเมณํ
 มุเต จินฺนุเทยฺย มุเต เจตฺวา อคฺเค จินฺนุเทยฺย อคฺเค เจตฺวา
 ปตฺตวฏฺฐิํ วิณฺญูชเยยฺย โส ตตฺถ ปตฺตวฏฺฐิํ วิณฺญูชนฺโต เณคฺคํ
 นาริกจฺเจยฺย กุโต สํวํ เอวเมว โช ตวํ อคฺคิเวสฺสํ มยา
 สกสฺมิ วาเท สมนุญฺชียมาโน สมนุภาสียมาโน สมนุคฺคาหียมาโน
 วิตฺโต ตฺจุโธ อปรทฺโธ ภาสิตา โช ปน เต เอสํ อคฺคิเวสฺสํ
 เวสํติยํ ปริสฺติ วาจา นานฺหํ ปลฺลสํ สมนํ วา พุราหฺมณํ วา
 สงฺฆิํ คณิํ คณาจริยํ อปฺปํ อรหฺนํ สมนุมาสมฺพุทฺธํ ปฏิชานมานํ
 โย มยา วาเท วาหํ สมารทฺโธ น สงฺกมฺเปยฺย น สมนุปมฺเปยฺย

๔๐๓] มหાયมกวกุคฺคสฺส จุฬสจฺจกสฺสฺสฺสฺส อนตฺตทานุสฺสํ ๔๓๓

เขวณฺหิ โส ฃนฺเต กกฺกฏโก สฺพเพหิ อเพหิ สฺมณฺณเนหิ สฺมณฺณเคหิ
สฺมณฺณคฺคเคหิ อภพฺโพ คํ โปกฺขรณํ ปฺน โธตฺวิคฺคํ เสยฺยถาปํ ปุพฺเพ
เขวเมว โธ ฃนฺเต ยานิ สจฺจกสฺส นิกฺคณฺณปฺตฺตสฺส วิสฺฐายิตานิ
วิเสธิตานิ วิปฺสนฺนิตานิ กานฺนิจฺ จ กานฺนิจฺ ตานิ ภกฺวตา สฺมณฺณนํ
สฺมณฺณคฺคานิ สฺมณฺณคฺคคฺคานิ อภพฺโพ จทานิ ฃนฺเต สจฺจโก
นิกฺคณฺณปฺตฺโต ปฺน ภกฺวณฺตํ อปฺสํกมิตฺตํ ยถิทํ วาหาธิปฺปาโยติ ฯ
เอวํ วุตฺเต สจฺจโก นิกฺคณฺณปฺตฺโต ทุมฺมุขํ ทิจฺฉวิปฺตฺตํ เอตทโวจ
อาคเมหิ ตวํ ทุมฺมุขํ อาคเมหิ ตวํ ทุมฺมุขํ มุจฺจโรสี ตวํ ทุมฺมุข
น มยฺ คยา สทฺธํ มนฺเตม อีช มยฺ โภคา โคตเมน สทฺธํ
มนฺเตม คิฏฺฐเตสสา โภ โคตม อมฺหากณฺเฏว อณฺเฏสณฺเฏ
ปฺนุสฺสณฺเฏพฺราหฺมณานํ วาจาวิธายํ วิธียํ มณฺเฑติ ฯ

[๔๐๓] กิตฺตาวตฺตา จ ญฺ โธ โภโค โคตมสฺส สวโก สวณฺณโร
โหติ โอวาทปตฺติโร คิลฺเลณฺณวิจฺจิจฺฉโน วิคฺคกถํโก เวสํรชฺชปฺตฺโต
อปรปฺปจฺจโย สจฺจก สวเน วิหฺรตฺติ ฯ อีช อภฺคิเวสฺสน มม
สวโก ยงฺกณฺณจฺจ ฐปํ อตฺตํคณฺณคปฺจฺจปฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา
วา โอพาริกํ วา สจฺจกํ วา หีนํ วา ปถํเต วา ยํ ทฺวเร สนฺนิตฺเท
วา สทฺธํ ฐปํ เนตํ มม เนโสหฺมสฺสํ น เมโส อตฺตํคณฺณค เอวเมตํ
ยถาภูตํ สจฺจกปฺนณฺณาย ปสฺสตี ฯ ยากาจิ เวทนา ฯ เป ฯ ยากาจิ
สจฺจก... เขเกจิ สจฺจก... ยงฺกณฺณจฺจ วิณฺณณํ อตฺตํคณฺณค-
ปฺจฺจปฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สจฺจกํ วา หีนํ

๔๓๔   สุตตฺถนคปียุเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุถปนฺนเถสํ   [๔๐๒

วา ปณฺตํ วา ยํ ทูเร สฺนติเก วา สฺพพํ วิญฺญาณํ   เนตํ มม
เนโสฬสมสฺมิ น เมโส อตฺตาคติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สํมมปฺปญฺญา
ปสฺสํติ ฯ เอตฺตาวตฺตา โช อคฺคิเวสฺสํน มม สํวโก สํสํนโก
โหติ โชวาทปตฺติโก ตินฺนเวจฺจิกฺโข วิคตกํกโก เวสํรชฺชปฺปตฺโต
อปรปฺปจฺจโย สฺตถุ สํสเน วิหรัคฺคิ ฯ

[๔๐๒] กิตฺตาวตฺตา ปน โภ โคตม ภิกฺขุ อรหํ โหติ ชฺฌนาสฺสโ
วุสฺสิตวา กตฺถรณฺโง โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสฺสทฺธโก ปรีกฺขณภว
สฺสญฺโชน สํมมทญฺญาวิมุตฺโตติ ฯ อีช อคฺคิเวสฺสํน ภิกฺขุ ยงฺกิญฺจิ
รูปํ อคฺคํตํนาคตปฺปจฺจปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ
วา สฺจฺจํ วา หิํ วา ปณฺตํ วา ยํ ทูเร สฺนติเก วา สฺพพํ
รูปํ   เนตํ มม เนโสฬสมสฺมิ น เมโส อตฺตาคติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สํมมปฺปญฺญา ทิสฺสวา อนุปาทาวิมุตฺโต โหติ ฯ ยากาจิ เวทนา...
ยากาจิ สฺสญฺญา...เยเกจิ สงฺขารํ...ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อคฺคํตา
นาคตปฺปจฺจปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา สฺจฺจํ
วา หิํ วา ปณฺตํ วา ยํ ทูเร สฺนติเก วา สฺพพํ วิญฺญาณํ
เนตํ มม เนโสฬสมสฺมิ น เมโส อตฺตาคติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
สํมมปฺปญฺญา ทิสฺสวา อนุปาทาวิมุตฺโต โหติ ฯ เอตฺตาวตฺตา โช
อคฺคิเวสฺสํน ภิกฺขุ อรหํ โหติ ชฺฌนาสฺสโ วุสฺสิตวา กตฺถรณฺโง
โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสฺสทฺธโก ปรีกฺขณภวสฺสญฺโชน สํมมทญฺญา
วิมุตฺโต ฯ เอวํ วิมุตฺโต โช อคฺคิเวสฺสํน ภิกฺขุ ตํหานุตฺตวิเห

๔๐๓] มหાયมกวกุคฺคสฺส จุฬสัจจกสฺส เต สฺวาคนายาชีवासฺนํ ๔๐๕

สมนฺนาโค โหติ ทสฺส นานุตฺตริเยน ปฏิปทานุตฺตริเยน วิมุตฺตา-
นุตฺตริเยน ฯ เอวํ วิมุตฺตจิตฺโต อคฺคิเวสฺสํ ภิกฺขุ ตถาคคณฺเจะ
สํกฺกโรติ ครุฑโรติ มาเนติ ปุเชติ พุทฺโธ โส ภควา โพชฺชาย ชมฺมํ
เทเสติ ทนฺโต โส ภควา ทมถาย ชมฺมํ เทเสติ สฺนฺโต โส
ภควา สมนถาย ชมฺมํ เทเสติ ตินฺโน โส ภควา ตรณาย ชมฺมํ
เทเสติ ปรินิพฺพุโต โส ภควา ปรินิพฺพานาย ชมฺมํ เทเสตฺติ ฯ

[๔๐๓] เอวํ วุตฺเต สัจจโก นิกฺขณปฺปโต ภวณฺตํ เอตทโวจ
มยเมว โภ โคตม ชิตฺตํ มยํ ปคฺคภา เย มยํ ภวณฺตํ โคตมํ
วาเทน วาที อาสาเทตฺตพฺพิ อมณฺณิมฺห สฺยา หิ โภ โคตม หตฺถิ
ปภินฺนํ อาสํชฺช ปุริสสฺสํ โสตุตฺติภาโว น เตวว ภวณฺตํ โคตมํ
อาสํชฺช ปุริสสฺสํ โสตุตฺติภาโว สฺยา หิ โภ โคตม ปชฺชตฺติ
อคฺคิกฺขณฺหํ อาสํชฺช ปุริสสฺสํ โสตุตฺติภาโว น เตวว ภวณฺตํ
โคตมํ อาสํชฺช สฺยา ปุริสสฺสํ โสตุตฺติภาโว สฺยา หิ โภ โคตม
อาสีวีสํ โพรวีสํ อาสํชฺช ปุริสสฺสํ โสตุตฺติภาโว น เตวว ภวณฺตํ
โคตมํ อาสํชฺช สฺยา ปุริสสฺสํ โสตุตฺติภาโว มยเมว โภ โคตม ชิตฺตํ
มยํ ปคฺคภา เย มยํ ภวณฺตํ โคตมํ วาเทน วาที อาสาเทตฺตพฺพิ
อมณฺณิมฺห อชฺวาเสตฺต เม ภวํ โคตโม สฺวาคนาย ภคฺคํ สํทฺธิ
ภิกฺขุสํเสนาติ ฯ อชฺวาเสตฺติ ภควา ศุณฺหีภาเวน ฯ อถ โส สัจจโก
นิกฺขณปฺปโต ภกวโต อชฺวาสนํ วิทิตฺวา เต ลิจฺฉวํ อามนฺเตสิ
ศุณฺहेตฺต เม โภนฺโต ลิจฺฉวํ สมนฺโน โคตโม นิมฺมิตฺโต สฺวาคนาย

๔๓๖   สุตตุนตปิฏเก มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุตฺตปณฺเณสํ   [๔๐๔]

[illegible]

[๔๐๔] อถ ไช ภควา ปุพฺพนุสรมํ นินฺนาเสตฺวา ปตฺตจฺจิร-
 มาทาย เชน สจฺจุกตฺส นิกฺขนฺตปฺตฺตสฺส อวราโม เตนุสสงฺกมิ อฺป-
 สงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อสฺสเน นิสฺสํติ สกฺขิ ภิกฺขุสงฺฆเณ ๑ อถ ไช
 สจฺจุโก นิกฺขนฺตปฺตฺโต พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณฺเฑน ชาทํนฺเณ
 โภชนํเณ สหตฺตา สหตฺตปฺเปตฺติ สหฺปวาเรตฺติ ๑ อถ ไช สจฺจุโก
 นิกฺขนฺตปฺตฺโต ภควนฺตํ ภุตฺตาวิ อเนตฺตปตฺตปาณํ อณฺณตฺตํ นีจาสํ
 กเหตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสํติ ๑ เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน ไช สจฺจุโก
 นิกฺขนฺตปฺตฺโต ภควนฺตํ เอตทวโจ ยมํทํ โภ โคตม ทาเน ปุณฺณณฺณจ
 ปุณฺณณฺมทํ ๑ ตํ ทายกานํ สจฺจาเยว โหตุตฺติ ๑ ยํ ไช อภฺคิเวตฺถสฺน
 ตาทิสํ ทกฺขิณฺเณยํ อากมฺม อวิตรากํ อวิตฺโทสํ อวิตฺโมหํ ตํ
 ทายกานํ ภวิสฺสํตฺติ ยํ ไช อภฺคิเวตฺถสฺน มาทิสํ ทกฺขิณฺเณยํ อากมฺม
 วิตรากํ วิตฺโทสํ วิตฺโมหํ ตํ ตฺยฺหํ ภวิสฺสํตฺติ ๑

ຈຸພັດຈຸຈກສຸຕຸຕໍ່ ນິໄນຈິຕໍ່ ປຽນຈຸນໍ່ ໗.

มหาสัจจกสุตฺตํ

[๔๐๕] เอวมุเม สุตํ เอกํ สัมมํ ภควา เวสาลียํ วิหริติ
 มหาเวเน กุฏาคารสาธาย ๑ เทน โข ปน สัมเขน ภควา ปุพฺพพณฺห-
 สัมมํ สุนิเวตฺโต โหติ ปตฺตจํวรมาทาย เวสาลียํ ปิณฺฑาทาย ปวิสีตุ-
 กาโม ๑ อถ โข สัจจโก นิคฺคณฺณปฺปตฺโต ชฺชวาวิหารํ อหฺนฺจกฺกมาโน
 อนฺวิจฺจมาโน เขน มหาพนํ กุฏาคารสาธา เทนฺนปสงฺกมิ ๑ อทฺทสา
 โข อายสฺมา อานนฺโท สัจจกํ นิคฺคณฺณปฺปตฺตํ ทูรโตว อากฺขณฺตํ
 ทิสฺสวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ อयํ ภนฺเต สัจจโก นิคฺคณฺณปฺปตฺโต
 อากฺขณฺติ ภสฺสํปฺปวาทีโก ปณฺฑิตฺวาโท สํวรสฺสมนฺโต พุทฺธสฺส
 เอโส โข ภนฺเต อวณฺณกาโม พุทฺธสฺส อวณฺณกาโม ชฺมมสฺส
 อวณฺณกาโม สงฺฆสฺส สํวสฺส ภนฺเต ภควา มุหุตฺตํ นิสฺสํกฺข อนฺกมฺปํ
 อุปาทายาติ ๑ นิสฺสํกฺข ภควา ปณฺณตฺเต อาสเน ๑ อถ โข สัจจโก
 นิคฺคณฺณปฺปตฺโต เขน ภควา เทนฺนปสงฺกมิ อุปสงฺกมิทฺวา ภควตา สทฺธิ
 สมนฺนํ สมนฺนํ กถํ สํวราถึเยํ วตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสํกฺข ๑

[๔๐๖] เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โข สัจจโก นิคฺคณฺณปฺปตฺโต ภควนฺตํ
 เอตทโวจ สมนฺติ โภ โกตมฺ เอเก สมนฺนพฺรหฺมณา กายภาวนา-
 นุโยคมนุยุตฺตา วิหรนฺติ โน จิตฺตภาวนํ ๑ ผุสฺสนฺติ หิ โภ โกตมฺ
 สํวรัวํ ทฺวชฺเชวเน ๑ ภูตฺตพฺพุทฺธ โภ โกตมฺ สํวรัวํ ทฺวชฺช
 เวทนาย ผุจฺจสฺส สโต อรรุทฺทมนฺโภมิ นาม ภวิสฺสํกฺข ทฺทมนฺ

นาม ผลิษฐ์ติ อุณหมบี โสหิต มุขโต ชุคมิษฐ์ติ อุมมาทมบี
ปาปุนิษฐ์นติ จิตตฤเขบี ๑ คษฐ์ ๒ เอต โภ โคตม กายนุวย จิตต์
โหติ กายษฐ์ วเสน วตุตติ ตํ กิษฐ์ เหตุ อภาวิตตดา จิตตษฐ์ ๑
สนธิ ปน โภ โคตม เอเก สมนพราหมณา จิตตภาวนานุโยค-
มนุชตดา วิหรนติ โน กายภาวน ๑ มุสนธิ หิ โภ โคตม จิตตเจตสิก
ทุกข เวทน ๑ ภูตปุพพิ โภ โคตม เจตสิกาย ทุกขาย เวทนาย
มุขษฐ์ สโต อูรุษมโภบี นาม ภวิษฐ์ติ ททยมบี นาม ผลิษฐ์ติ
อุณหมบี โสหิต มุขโต ชุคมิษฐ์ติ อุมมาทมบี ปาปุนิษฐ์นติ
จิตตฤเขบี ๑ คษฐ์ ๒ เอโส โภ โคตม จิตตนุโย กาโย โหติ
จิตตษฐ์ วเสน วตุตติ ตํ กิษฐ์ เหตุ อภาวิตตดา กายษฐ์ ๑
คษฐ์ มยหิ โภ โคตม เอว โหติ อทฐา โภโต โคตมษฐ์ สวภา
จิตตภาวนานุโยคมนุชตดา วิหรนติ โน กายภาวนนติ ๑

[๕๐๘] กิณฺติ ปน เต อคฺคิเวสฺสํน กายภาวนา สุตาคิ ฯ
 เสงฺยุถิํ นนฺโท วจฺโน กิโธ สงฺกิโจ มกฺขติ โคสาโธ
 เอเต หิ โภ โคตม อเจตกา มุตฺตัจจาวา หตฺตาวเจตนา น
 เขหิภทฺติกา น ติฏฺฐภทฺติกา น อภิหฺมํ น อุกฺกิสฺสํ กตํ น
 นิมนฺตนํ สํกิณฺติ เต น กุมฺภิมุชา ปฏิคฺคณฺหนฺติ น กโตปฺปมฺชา
 ปฏิคฺคณฺหนฺติ น เอยกมฺมุตฺรํ น ทณฺฑมฺมุตฺรํ น มุสฺสตมฺมุตฺรํ น
 ทฺวิณฺณํ ภูณฺชमानานํ น คพฺภินิยา น ปายมฺมานาย น ปุริสฺสํตฺรคฺคาย
 น สงฺกิตฺตํ น ยตฺถ สํ อปฺปจฺจิโต โหติ น ยตฺถ มกฺกิกา

ธนุทตฺตณฺทจารินี น มจฺฉํ น มัสํ น สฺรํ น เมรยํ น ฤโธทกํ
 ปิณฺณติ เต เอกาการิกา วา โหนฺติ เอกาโตมีกา ทฺวาการิกา
 วา โหนฺติ ทฺวาโตมีกา ฯ เป ฯ สตฺตาการิกา วา โหนฺติ สตฺตา-
 โตมีกา เอกิสฺสํบี ทตฺติยา ขาเปนฺติ ทฺวํหีบี ทตฺตีหิ ขาเปนฺติ
 ฯ เป ฯ สตฺตหีบี ทตฺตีหิ ขาเปนฺติ เอกาหิกมฺบี อาหารํ อาหาเรนฺติ
 ทฺวํหิกมฺบี อาหารํ อาหาเรนฺติ ฯ เป ฯ สตฺตาหิกมฺบี อาหารํ
 อาหาเรนฺติ อิติ เอวรูปํ อทฺธมมาสีกมฺบี ปริยายภคฺตโกชนา-
 นุโยคมนุยุตฺตา วิหรนฺตํติ ฯ กิ ปนฺเต อคฺคิเวสฺสํน ตาวตเถเนว
 ขาเปนฺตํติ ฯ โน หิํ โก โคตม อปฺเปกหา โก โคตม อฺพารานิ
 อฺพารานิ ชาทฺนํยานิ ชาทฺนํติ อฺพารานิ อฺพารานิ โกชนานิ ภฺนฺตฺนํติ
 อฺพารานิ อฺพารานิ สํยํนํยานิ สํยํนํติ อฺพารานิ อฺพารานิ ปานานิ
 ปิณฺณติ เต อิมํ กายํ พตฺติ คาเหณฺติ นาม พฺรหฺมเหณฺติ นาม เมเทเหณฺติ
 นามาติ ฯ ยํ โห เต อคฺคิเวสฺสํน ปุริมํ ปหาย ปจฺฉา อฺปจฺฉินฺติ
 เอวํ อิมสฺส กายสฺส อาจยาปจโย โหติ ฯ

[๔๐๘] กิณฺติ ปนฺเต อคฺคิเวสฺสํน จิตฺตภาวนา สํสาติ ฯ
 จิตฺตภาวนาย สจฺจโก นิกฺคณฺตปฺปฺโต ภควตา ปญฺโง สฺมาโน น
 สํมุปาयाสี ฯ อถ โห ภควา สจฺจกํ นิกฺคณฺตปฺปฺตํ เขตฺตโวจ
 ยามิ โห เต เอสํ อคฺคิเวสฺสํน ปุริมา กายภาวนา ภาวิตา
 สํบี อริยสฺส วิเนย โน รมฺมิกา กายภาวนา กายภาวนมฺบี
 โห ตวํ อคฺคิเวสฺสํน น อณฺณชาติ กุโตะ ปนฺเต ตวํ จิตฺตภาวนํ

๔๔๐   สุตตฺตบฏีฏเฐ มชฺฌิมนิกายสฺส มฺหปณฺณาสกํ   [๔๐๘]

ชานิสฺสํ อปฺปํ อคฺคิเวสฺสํ ยถา อภาวิตกกาโย จ โหติ อภาวิต-
จิตฺโต จ ภาวิตกกาโย จ โหติ ภาวิตจิตฺโต จ   คํ สฺสเนหิ ธารุํ
มนตฺถโรหิ ภาสิสฺสํมํติ ฯ เอวํ โภทฺติ โข สจฺจุโก นิคฺคหฺนฺนฺตฺโต
ภควโต ปจฺจุสฺสํสํสิ ฯ

[๔๐๘] ภควา เอตทโวจ   กถญฺจ อคฺคิเวสฺสํ อภาวิตกกาโย
จ โหติ อภาวิตจิตฺโต จ ฯ อธิ อคฺคิเวสฺสํ สุตฺตฺวโต ปุณฺณชนสฺส
อุปฺปชฺชติ สฺสา เวทนา   สํ สฺสาย เวทนาย ผุญฺโส สฺमान
สฺสํสํวาคํ จ โหติ สฺสํสํวาคิตํ จ อาปชฺชติ คสฺสํ สํ สฺสา
เวทนา นิสฺสณฺณติ   สฺสาย เวทนาย นิสฺสโรชา อุปฺปชฺชติ ทฺฐว เวทนา
สํ ทฺฐาย เวทนาย ผุญฺโส สฺमान   สํจติ กิตฺตมฺติ ปรีเทวติ
อุรตฺตาคี กนฺทติ สมนฺโหม อปชฺชติ   คสฺสํ โข เอสา อคฺคิเวสฺสํ
อุปฺปนฺนํ   สฺสา เวทนา จิตฺตํ ปรียาทาย ติญฺจติ อภาวิตตฺตา
กายสฺส   อุปฺปนฺนํ   ทฺฐว เวทนา จิตฺตํ ปรียาทาย ติญฺจติ
อภาวิตตฺตา จิตฺตสฺส   ยสฺสํคสฺสํจ อคฺคิเวสฺสํ   เอวํ อุทฺโตปฺกขํ
อุปฺปนฺนํ   สฺสา เวทนา จิตฺตํ ปรียาทาย ติญฺจติ อภาวิตตฺตา
กายสฺส   อุปฺปนฺนํ   ทฺฐว เวทนา จิตฺตํ ปรียาทาย ติญฺจติ
อภาวิตตฺตา จิตฺตสฺส   เอวํ โข อคฺคิเวสฺสํ อภาวิตกกาโย จ
โหติ อภาวิตจิตฺโต จ ฯ   กถญฺจ อคฺคิเวสฺสํ ภาวิตกกาโย จ
โหติ ภาวิตจิตฺโต จ ฯ   อธิ อคฺคิเวสฺสํ สุตฺวโต อริยธาวกสฺส
อุปฺปชฺชติ สฺสา เวทนา   สํ สฺสาย เวทนาย ผุญฺโส สฺमान   น

๔๓๓] มหายมกวนคฤหัสถ์ มหาสังกัจจายกะเต อพาหุပ္พังกมนิ ๔๔๓

ภาณวาทญะ วทามิ เภรวาทญะ ปธานามิ ปัสสัสมัตติ จ ปฏิจานามิ
 อหญเจว อญญเ ๑ ๖ ศัสส มยหิ อคฺคิเวสฺสณ เอตทโหสิ น
 โช อาหาโร กาสาโม อิมิ ชมฺมํ เกวถิ สทฺธชามคฺคตเถน สยํ
 อภิญญา สจฺจนิกคฺวา อุปสํมปฺปชฺช วิหรามฺมิติ ปเวเทติ อทฺธา อาหาโร
 กาสาโม อิมิ ชมฺมํ ชานํ ปัสสัสมิ วิหรตฺตติ ๖ อถ โช อหิ อคฺคิเวสฺสณ
 เยน อาหาโร กาสาโม เตนฺอุปสงฺกมํ อุปสงฺกมิตฺวา อาพาโร กาสาโม
 เอตทโวจํ กิตฺตวาคา โน อาวุโส กาสาโม อิมิ ชมฺมํ สยํ อภิญญา
 สจฺจนิกคฺวา อุปสํมปฺปชฺช ปเวเทสฺสติ ๖ เอวํ วุคฺคเต อคฺคิเวสฺสณ
 อาพาโร กาสาโม อภิญญญนฺนายนถํ ปเวเทสิ ๖ ศัสส มยหิ
 อคฺคิเวสฺสณ เอตทโหสิ น โช อาพาโรสฺสว กาสาโมสฺส อคฺคิ
 สทฺธชาม มยหิปปคฺคิ สทฺธชาม น โช อาพาโรสฺสว กาสาโมสฺส อคฺคิ
 วิริยํ มยหิปปคฺคิ วิริยํ น โช อาพาโรสฺสว กาสาโมสฺส อคฺคิ
 สติ มยหิปปคฺคิ สติ น โช อาพาโรสฺสว กาสาโมสฺส อคฺคิ
 สสมาธิ มยหิปปคฺคิ สสมาธิ น โช อาพาโรสฺสว กาสาโมสฺส อคฺคิ
 ปญฺญา มยหิปปคฺคิ ปญฺญา ยนฺนุนาหํ ยํ ชมฺมํ อาพาโร กาสาโม
 สยํ อภิญญา สจฺจนิกคฺวา อุปสํมปฺปชฺช วิหรามฺมิติ ปเวเทติ ศัสส
 ชมฺมสฺส สจฺจนิกคิริยาย ปทฺทเหยนฺนติ ๖ โส โช อหิ อคฺคิเวสฺสณ
 นจิริสฺสว ชิปปเมว ตํ ชมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺจนิกคฺวา อุปสํมปฺปชฺช
 วิหาสิ ๖ อถ ชฺวหาํ อคฺคิเวสฺสณ เยน อาพาโร กาสาโม เตนฺอุปสงฺกมํ
 อุปสงฺกมิตฺวา อาพาโร กาสาโม เอตทโวจํ เอตฺตวาคา โน อาวุโส

๔๔๔   ตຸຕະນຸຕິຍໂກ ມະຫາລັກສະນະສຸດສົມ ມູນປະຊານາທິ   [໔໑໒]

กาตาม อิมํ ชมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกคฺวา อุปสํมุปฺปชฺช ปเวเทสํติ ฯ
 เอกตฺวาตา ไช อหํ อาวุโส อิมํ ชมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกคฺวา
 อุปสํมุปฺปชฺช ปเวเทมํติ ฯ อหम्ปิ ไช อาวุโส เอกตฺวาตา อิมํ
 ชมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกคฺวา อุปสํมุปฺปชฺช วิหรามํติ ฯ ตาภา
 โน อาวุโส สุตทฺธํ โน อาวุโส เย มยํ อายสฺมนํตํ ตาทิสํ
 สทฺรพฺพจาวํ ปตฺถสํมา อิติ ยาหํ ชมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกคฺวา
 อุปสํมุปฺปชฺช ปเวเทมิ ตํ ควํ ชมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกคฺวา
 อุปสํมุปฺปชฺช วิหริสํ ยํ ควํ ชมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกคฺวา
 อุปสํมุปฺปชฺช วิหริสํ ตมหํ ชมฺมํ สยํ อภิญญา สจฺจิกคฺวา อุปสํมุปฺปชฺช
 ปเวเทมิ อิติ ยาหํ ชมฺมํ ชานามิ ตํ ควํ ชมฺมํ ชานาสี ยํ
 ควํ ชมฺมํ ชานาสี ตมหํ ชมฺมํ ชานามิ อิติ ยาทิสํ อหํ
 ตาทิสํ ควํ ยาทิสํ ควํ ตาทิสํ อหํ เอหิทานิ อาวุโส
 อุกฺโก วสฺนคฺคา อิมํ คณํ ปรีหฺรามาติ ฯ อิติ ไช อคฺคิเวสฺสํ
 อาพาโร กาตาโม อาจริโย เม สฺมาโน อนฺนเดวาสี มํ สฺมา
 อตฺตโน สมฺมํ ชเปสํ อุพฺปาราย จ มํ ปุชฺชาย ปุชฺเชสิ ฯ ตสฺส
 มยํ อคฺคิเวสฺสํ เอกตฺทโหสิ นายํ ชมฺโม นิพฺพิทาย น วิราคฺย
 น นิโรชฺย น อุปสํมาย น อภิญฺเวย น สมฺโพชฺย น นิพฺพานาย
 สํวตฺตติ ยาวเทว อภิญฺเวยนฺนปฺปตฺติยาติ ฯ โส ไช อหํ
 อคฺคิเวสฺสํ ตํ ชมฺมํ อนนฺตํกริตฺวา ตสฺมา ชมฺมา นิพฺพิชฺช อปฺภกฺกํ ฯ
 [๔๓๒] โส ไช อหํ อคฺคิเวสฺสํ กิํกฺสฺสคฺเวสํ อนนฺตํวํ สมนฺติ-

๔๓๒] มหાયมกวกุศลสูตร มหาสังคจกสูตรเต อุกุทกอุปสงฺกมน์ ๔๔๕

วรปทํ ปริเยสฺมาโน เยน อุกุทโก รามปฺตุโต เทนุปสงฺกมน์ อฺป-
สงฺกมิตฺวา อุกุทกํ รามปฺตุตํ เอตทโวจํ อิจฺฉามหํ อาวุโส ราม
อิมํสฺมํ ฌมฺมวินฺเย พุรหฺมจฺริยํ จริตฺตุนฺติ ฯ เอวํ วุตฺเต อคฺคิเวสฺสํ
อุกฺทโก รามปฺตุโต มํ เอตทโวจํ วิหฺรตฺยาสนฺมา ตาทิโส อयํ ฌมฺโม
วิญฺญู ปุริโส นจฺริสฺสํเสว สกํ อาจฺริยกํ สยํ อภินฺนฺวา สจฺฉิกิตฺวา
อฺปสงฺมปฺชช วิหเรยฺยาติ ฯ โส ไซ อหํ อคฺคิเวสฺสํ นจฺริสฺสํ
ชฺปิปฺเมว คํ ฌมฺมํ ปริยาปฺตํ ฯ โส ไซ อหํ อคฺคิเวสฺสํ
ตาวตฺเตเนว โอยฺยํปฺหตฺตมฺตฺเตน ตปิตฺถาปฺนมฺตฺเตน ฌานวาทกฺก
วทามิ เถรวาทกฺก ฐานามิ ปสฺสํมํติ จ ปฏฺิฐานามิ อหฺนฺเจว
อณฺเณ จ ฯ ตสฺส มยฺหํ อคฺคิเวสฺสํ เอตทโหสิ น ไซ ราม
อิมํ ฌมฺมํ เถวถํ สทฺชามตฺตฺเตน สยํ อภินฺนฺวา สจฺฉิกิตฺวา
อฺปสงฺมปฺชช วิหฺรํมํติ ปเวเทติ อคฺคฺชา ราม อิมํ ฌมฺมํ ฐานํ
ปสฺสํ วิหฺรตฺติ ฯ อถ ชฺวาทํ อคฺคิเวสฺสํ เยน อุกุทโก ราม-
ปฺตุโต เทนุปสงฺกมน์ อฺปสงฺกมิตฺวา อุกุทกํ รามปฺตุตํ เอตทโวจํ
กิตฺตาวตฺตา โน อาวุโส ราม อิมํ ฌมฺมํ สยํ อภินฺนฺวา สจฺฉิกิตฺวา
อฺปสงฺมปฺชช ปเวเทสฺสํติ ฯ เอวํ วุตฺเต อคฺคิเวสฺสํ อุกุทโก รามปฺตุโต
เนวสฺสญฺญานาสฺสญฺญาตฺนํ ปเวเทสิ ฯ ตสฺส มยฺหํ อคฺคิเวสฺสํ
เอตทโหสิ น ไซ รามสฺสํเสว อโหสิ สทฺชาม มยฺหํปตฺติ สทฺชาม
น ไซ รามสฺสํเสว อโหสิ วิริยํ มยฺหํปตฺติ วิริยํ น ไซ รามสฺสํเสว
อโหสิ สติ มยฺหํปตฺติ สติ น ไซ รามสฺสํเสว อโหสิ สมาริ

ມຍຸທັປຕຸຕິ ສັມາຣິ   ນ ໂຂ ກາມສຸເສວ ອໂຫສີ ປຸນຸດາ ມຍຸທັປຕຸຕິ
 ປຸນຸດາ ຍນຸນຸນາຫໍ ຍໍ ສມຸມໍ ກາໂມ ສໍຍໍ ອຣິນຸດາ ສຸຈຸຊິກຕຸວາ
 ອຸປສັມປຊຊ ວິຫຣາມິຕິ ປເວເທຕິ ຕສຸສ ສມຸມສຸສ ສຸຈຸຊິກິຣິຍາຍ
 ປທເຍຍນຸຕິ ຯ ໂສ ໂຂ ອຫໍ ອຄຸກິເວສຸສນ ນຈິຣສຸເສວ ວິປປເມວ ຕໍ
 ສມຸມໍ ສໍຍໍ ອຣິນຸດາ ສຸຈຸຊິກຕຸວາ ອຸປສັມປຊຊ ວິຫາສີ ຯ ອຄ ສຸວາຫໍ
 ອຄຸກິເວສຸສນ ເຍນ ອຸທຸທໂກ ກາມປຸຕໂຕ ຕະນຸປສັງກມີ ອຸປສັງກມິຕຸວາ
 ອຸທຸທກໍ ກາມປຸຕຕໍ ເອຕທໂວຈໍ ກິຕຸຕາວຕາ ໂນ ອາດຸໂສ ກາມ ອິມໍ
 ສມຸມໍ ສໍຍໍ ອຣິນຸດາ ສຸຈຸຊິກຕຸວາ ອຸປສັມປຊຊ ປເວເທສັຕິ ຯ ເອຕຸຕາວຕາ
 ໂຂ ອຫໍ ອາດຸໂສ ອິມໍ ສມຸມໍ ສໍຍໍ ອຣິນຸດາ ສຸຈຸຊິກຕຸວາ ອຸປສັມປຊຊ
 ປເວເທມິຕິ ຯ ອຸມຸບີ ໂຂ ອາດຸໂສ ເອຕຸຕາວຕາ ອິມໍ ສມຸມໍ ສໍຍໍ
 ອຣິນຸດາ ສຸຈຸຊິກຕຸວາ ອຸປສັມປຊຊ ວິຫຣາມິຕິ ຯ ດາຣາ ໂນ ອາດຸໂສ
 ສຸຕທຸຣໍ ໂນ ອາດຸໂສ ເຍ ມຍໍ ອາຍສຸມນຸຕໍ ຕາທິສໍ ພຸຣຸທຸມຈາວີ
 ປສຸສາມ ອິຕິ ຍໍ ສມຸມໍ ກາໂມ ສໍຍໍ ອຣິນຸດາ ສຸຈຸຊິກຕຸວາ ອຸປສັມປຊຊ
 ປເວເທສີ ຕໍ ຕຸວໍ ສມຸມໍ ອຣິນຸດາ ສຸຈຸຊິກຕຸວາ ອຸປສັມປຊຊ ວິຫຣາສີ ຍໍ
 ຕຸວໍ ສມຸມໍ ສໍຍໍ ອຣິນຸດາ ສຸຈຸຊິກຕຸວາ ອຸປສັມປຊຊ ວິຫຣາສີ ຕໍ ສມຸມໍ
 ກາໂມ ສໍຍໍ ອຣິນຸດາ ສຸຈຸຊິກຕຸວາ ອຸປສັມປຊຊ ປເວເທສີ ອິຕິ ຍໍ
 ສມຸມໍ ກາໂມ ອນຸດາສີ ຕໍ ຕຸວໍ ສມຸມໍ ປຊານາສີ ຍໍ ສມຸມໍ ສານາສີ
 ຕໍ ສມຸມໍ ກາໂມ ອນຸດາສີ ອິຕິ ຍາທິໂສ ກາໂມ ອໂຫສີ ຕາທິໂສ
 ຕຸວໍ ຍາທິໂສ ຕຸວໍ ຕາທິໂສ ກາໂມ ອໂຫສີ ເອຢິຫານີ ອາດຸໂສ
 ອຸໂກ ວສຸນຕາ ອິມໍ ຄຸນໍ ປຣິຫຣາມາຕິ ຯ ອິຕິ ໂຂ ອຄຸກິເວສຸສນ

๔๓๔] มหามกตคฺคสฺส มหาสจฺจกตฺตเต ตีสุ ปจฺมา อูปมา ๔๔๖
อฺกฺกทโก รามปฺกฺโต สฺพรหมจาร์ เม สฺมาโน อจฺริยวฺจฺฉาเนว มํ
จฺเปสฺสิ อฺพาราย จ มํ ปุชฺชาย ปุชฺเชสฺสิ ฯ คตฺถสฺส มยฺหํ อคฺคิเวสฺสฺสน
เอตทโหสฺสิ นายนํ ชมฺโม นิพฺพิทาย น วิรคฺคาย น นิโรชาย น อฺป-
สฺสมาย น อภินฺนุชฺชาย น สฺมฺโพชาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ ยาวเทว
เนวสฺสณฺณานาสฺสณฺณายคฺคณฺนปฺปตฺติยาติ ฯ โส ๒ อหํ อคฺคิเวสฺสฺสน ตํ
ชมฺมํ อนตฺตจฺกริตฺวา คตฺถมา ชมฺมา นิพฺพิชฺช อปฺกุกฺกมิ ฯ

[๔๓๓] โส ๒ อหํ อคฺคิเวสฺสฺสน กํกตฺตคเวสฺส อนฺนคฺคตฺร สฺนฺตติวรปํ
ปฺริยสฺมาโน มกฺเชสฺสุ อนฺนปฺพุเพน จาริกญฺจรมาโน เขน อฺรเวดา
เสณานิคมฺ คทวสฺสํ ฯ คตฺตทฺทสฺสํ รมณํ ภูมิกาคํ ปาสํกิกญฺจ
วณฺสณฺณํ นทิกญฺจ สฺนฺททฺทํ เสตํ สฺปตฺติคํ รมณํ สมนฺนดา
โคจรรคามํ ฯ คตฺถสฺส มยฺหํ อคฺคิเวสฺสฺสน เอตทโหสฺสิ รมณํ โว
โก ภูมิกาคํ ปาสํกิกํ จ วณฺสณฺโฑ นทํ จ สฺนฺททํ เสตกา
สฺปตฺติคํ รมณํ สมนฺนดา โคจรรคาโม ฯ อตฺตมํ กตฺตคตฺถสฺส
ปฺชานิกสฺส ปฺชานายาติ ฯ โส ๒ อหํ อคฺคิเวสฺสฺสน คตฺตเถว นิสฺสํ
อตฺตมํ ปฺชานายาติ ฯ

[๔๓๔] อภิสฺสํ มํ อคฺคิเวสฺสฺสน คิสฺโส อูปมา ปฏิกํสุ อนจฺฉริยา
ปฺพุเพ อตฺถสฺสคปฺพุพา ฯ เสยฺยถาภํ อคฺคิเวสฺสฺสน อตฺถํ กฏฺฐํ สเสณํ
อฺกฺกเก นิกฺกขิตํ ฯ อถ ปฺริโส อจฺจฺเจยฺย อตฺตวรนํ อาทาย
อคฺคิ อภินิพฺพุตฺเตสฺสํ เต โส ปาตุกฺกวิสฺสํติ ฯ ตํ กิ มณฺณสฺสิ
อคฺคิเวสฺสฺสน อภี นุ โส ปฺริโส อมํ อตฺถํ กฏฺฐํ สเสณํ อฺกฺกเก

[௫௩]

นิรุชิตุคฺ อุตฺตรวรรณํ อาทาย อภิมตฺตเกนโต อคฺคิ อภินิพฺพุตเตยฺย
 เตโธ ปาตุกเรยฺยาติ ฯ โน หิทํ โภ โคตม ตํ กิธฺสํ เหตุ
 อทุญฺหิ โภ โคตม อตฺถํ กญฺจํ สฺสเนหํ ตณฺจ ปน อุตฺต
 นิรุชิตุคฺ ยาวเทว จ ปน โส ปุริโส กิธมถสฺส วิฆาตสฺส ภาคิ
 อสฺสํสํติ เอมเมว โธ อคฺคิเวสฺสํน เย หิ เกจิ สมนฺนา วา
 พุราหฺมณา วา กาเยน เจว กามะหิ อวูปกญฺจา วิหรนฺติ โย จ
 เนสํ กามะสฺส กามฉนฺโต กามเสนฺโห กามมฺจุฉา กามบีปํสา กาม-
 ปริพาโห โส จ อชฺชตฺตํ น สฺสเปหํโน โหติ น สฺสปฏิปฺปสฺสํตฺโข ฯ
 โยปถกฺกมิกา เจมี เต โภนฺโต สมนฺนพุราหฺมณา ทุกฺขา ติปปา ชรา
 กญฺกา เวทนา เวทียนฺติ อภพฺพาเว เต ฌานาย ทสฺสํนาย อนุตฺตราย
 สมนฺโพราย ฯ โน เจมี เต โภนฺโต สมนฺนพุราหฺมณา โยปถกฺกมิกา
 ทุกฺขา ติปปา ชรา กญฺกา เวทนา เวทียนฺติ อภพฺพาเว เต ฌานาย
 ทสฺสํนาย อนุตฺตราย สมนฺโพราย ฯ อยํ โธ มํ อคฺคิเวสฺสํน ปจฺมา
 อูปมา ปฏิภาสิ อนฺจณฺวียา ปุพฺเพ อสฺสํสฺตปฺพพา ฯ

[๔๑๕] อปรามี ไช มํ อคฺคิเวสฺสํ ทฺติยา อฺปมา ปฏฺิภาสํ
อนจฺฉริยา ปุพฺเพ อสฺสํตฺตปุพฺพา ฯ เสຍยถาปี อคฺคิเวสฺสํ อตฺถํ
กฺขจํ สํເຊ່ນຫໍ ອາຣກາ ອຸທກາ ດເຕ ນິກັຊຕຸຕໍ່ າ ອດ ປຸຣິໄສ
ອາຈຈເຍຍ ອຸຕຸຕຣາຣຸນີ ອາທາຍ ອຄຸກໍ ອນິພພຕເສສຳມິ ເຕໂຂ
ປາຕຸກຣິສຳມິຕິ າ ຕໍ່ ດໍ່ ມເນຣສີ ອຄຸກິເວສຳມິ ອມີ ນຸ ໄສ ປຸຣິໄສ
ອມຸ ອດຕໍ່ ກັຊຈໍ່ ສ່ເຊ່ນຫໍ ອາຣກາ ອຸທກາ ດເຕ ນິກັຊຕຸຕໍ່ ອຸຕຸຕຣາຣຸນີ

๔๓๖] มหามกวรรคต มหาตจกตตติยา อุปมา ๔๔๗

อาทาย อภิมตฺเตนโต อคฺคํ อภินิพฺพุตฺเตยฺย เตโช ปาตุกฺกเรยฺยาติ ฯ
โน หิทฺถํ โภ โก โคตม ตํ กิํสฺส เหตุ อทฺตฺตํ โภ โก โคตม
อตฺตํ กฏฺฐํ สฺสเนหํ กิณฺณจํ ขารกา อุกกา ถเต นิฏฺฐิตํ
ยาวเทว จ ปน โส ปริโส กิตฺตมตฺตํ วิฆาตตฺตํ ภาคิ อตฺตํสาติ
เอวเมว โส อคฺคิเวสฺสํน เย หิ เกจิ สฺมณเภา วา พฺราหฺมณเภา
วา กาเยน เจว กามะหิ วูปกฏฺฐา วิหรนฺติ โย จ เนสํ กามะสํ
กามณฺโฑ กามเสนฺโห กามมฺจุลา กามมีปาสา กามปริพาโห โส
จ อชฺชตฺตํ น สฺสปทฺธิโน โหติ น สฺสปฺธิปฺปตฺตํทฺธโร ฯ โอปกฺกมิกา
เจมี เต โภโกโต สฺมณพฺราหฺมณา ทฺกฺขา ติปปา ชฺรา กฏฺฐา
เวทฺหา เวทฺยนฺติ อภพฺพาว เต ฌาณาย ทสฺสํนาย อนฺนตฺตราย
สฺมโพราย ฯ โน เจมี เต โภโกโต สฺมณพฺราหฺมณา โอปกฺกมิกา
ทฺกฺขา ติปปา ชฺรา กฏฺฐา เวทฺหา เวทฺยนฺติ อภพฺพาว เต ฌาณาย
ทสฺสํนาย อนฺนตฺตราย สฺมโพราย ฯ อโย โส มํ อคฺคิเวสฺสํ ทฺติยา
อุปมา ปฏิภาสิ อนฺนจฺฉริยา ปุพฺเพ อตฺตํตฺตํปุพฺพา ฯ

[๔๓๖] อุปราปี โส มํ อคฺคิเวสฺสํ ทฺติยา อุปมา ปฏิภาสิ
อนฺนจฺฉริยา ปุพฺเพ อตฺตํตฺตํปุพฺพา ฯ เสยฺยถามี อคฺคิเวสฺสํ สฺกฺขํ
กฏฺฐํ โกลาปํ อุกกา ถเต นิฏฺฐิตํ ฯ อถ ปริโส อาคฺคฺเจยฺย
อฺนตฺตรารณํ อาทาย อคฺคํ อภินิพฺพุตฺเตยฺย เตโช ปาตุกฺกวิสฺสา-
มิตฺติ ฯ ตํ กิํ มณฺณสิ อคฺคิเวสฺสํ อปี นุ โส ปริโส อมํ
สฺกฺขํ กฏฺฐํ โกลาปํ ขารกา อุกกา ถเต นิฏฺฐิตํ อฺนตฺตรารณํ

๔๕๐   สุตตฺตบฏีฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุลปณฺณาสกํ   [๔๑๖]

อาทาย อภิมตฺตเกนฺโต อคฺคํ อภินิพฺพุตฺเตยฺย เตโช ปาตุกฺกเรยฺยาติ ฯ
เอวํ โภ โกคฺคม ตํ กิสุสฺส เหตุ อทฺตฺตฺตฺติ โภ โกคฺคม สุกฺกํ
กฏฺจํ โกลาปํ ตณฺณํ ปน อารกฺกา อุกฺกา ฌเต นิกฺขิตฺตฺตฺตฺติ เอวเมว
โฆ อคฺคิเวสฺสํน เย หิ เกจิ สฺมณฺหา วา พฺรหฺมาณฺหา วา กาเยน
เจว กามะหิ วูปกฏฺจา วิหรนฺติ โย จ เณรํ กามะสฺส กามฉนฺโท
กามฉนฺโท กามมฺจุฉา กามมฺปาสา กามปริพาโห โส จ อชฺชตฺตฺต
สฺสทฺทโน โหติ สฺมณฺโณปฺปสฺสทฺทโฆ ฯ โยปฏฺกมิกา เจมฺปี เต โภนฺโต
สฺมณฺพฺรหฺมาณฺหา ทฺกฺกฺชา ติปปา ชฺรวา กฏฺกกา เวทฺนา เวทฺยนฺติ
ภพฺพาว เต ฌานาย ทสฺสํนาย อนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
โส โภนฺโต สฺมณฺพฺรหฺมาณฺหา โยปฏฺกมิกา ทฺกฺกฺชา ติปปา ชฺรวา กฏฺกกา
เวทฺนา เวทฺยนฺติ ภพฺพาว เต ฌานาย ทสฺสํนาย อนฺตฺตฺตฺตฺต
สฺมฺโพชาย ฯ อํ โฆ มํ อคฺคิเวสฺสํน ตติยา อุปมา ปฏฺธิภาสํ
อนฺจฺฉริยา ปุพฺเพ อสฺสํสฺสํปฺพฺพา ฯ อีมา โฆ มํ อคฺคิเวสฺสํน
คิสุสฺสํ อุปมาโย ปฏฺธิกํสฺสํ อนฺจฺฉริยา ปุพฺเพ อสฺสํสฺสํปฺพฺพา ฯ

[๔๑๗] ตสฺสํ มยฺหํ อคฺคิเวสฺสํน เอตทโหสิ ยนฺนุนาหํ ทนฺเตภิ
ทนฺตมาชา ยชฺชํหา ยตาถํ อาหจฺจ เจตสา จิตฺตํ อภินิพฺพุตฺเตยฺย
อภินิพฺปิเพยฺย อภิสฺสํตาเปยฺยนฺติ ฯ โส โฆ อหํ อคฺคิเวสฺสํน ทนฺเตภิ
ทนฺตมาชา ยชฺชํหา ยตาถํ อาหจฺจ เจตสา จิตฺตํ อภินิพฺพุตฺเตยฺย
อภินิพฺปิเพมิ อภิสฺสํตาเปมิ ตสฺสํ มยฺหํ อคฺคิเวสฺสํน ทนฺเตภิ
ทนฺตมาชา ยชฺชํหา ยตาถํ อาหจฺจ เจตสา จิตฺตํ อภินิพฺพุตฺเตยฺย

๔๓๗] มหามกวรรคตตฺส มหาสจฺจกตฺส เต ทุกฺกกรทริยาเกโท ๔๕๑

อภินิเปปฺปิพฺยโต อภิสฺสนฺตาปฺยโต กจฺเจहि เสฺทา มุจฺจนฺติ ฯ เสยฺยถาปฺปี
อภฺคฺคิเวสฺสํ พทฺวา ปุริสํ ทฺวพฺพตฺตํ ปุริสํ สํเสฺว ภา คเหตุว
ทฺนฺเช ภา คเหตุว อภินิคฺคเณหฺมยฺ อภินิเปปฺปิพฺยํ อภิสฺสนฺตาปฺยํ
เอวเมว โห เม อภฺคฺคิเวสฺสํ ทฺนฺเตภิ ทฺนฺตมาชฺยา ชิวฺหาเย ตาถํ
อาหจฺจ เจตฺสา จิตฺตํ อภินิคฺคเณหฺโต อภินิเปปฺปิพฺยโต อภิสฺสนฺตาปฺยโต
กจฺเจहि เสฺทา มุจฺจนฺติ ฯ อารทฺธํ โห ปน เม อภฺคฺคิเวสฺสํ วิริยํ
โหติ อสฺสํ อปฺปญฺจิตา สติ อปฺปมมฺมุจฺจา สํวาทฺโห จ ปน
เม กาโย โหติ อปฺปญฺปิปลสฺสํทฺโห เตเนว ทฺวชฺชปฺปชาเนน ปชานา
ภิกฺขุณฺสํ สโต ฯ เอวํปายี โห เม อภฺคฺคิเวสฺสํ อปฺปมฺนา
ทฺวชา เวทฺหา จิตฺตํ น ปริยาทาย ติญฺจติ ฯ

[๔๓๗] ตตฺส มยฺหิ อภฺคฺคิเวสฺสํ เอตทฺโหสิ ยนฺนุหนํ
อปฺปภาณกฺเยว ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ ฯ สํ โห อหิ อภฺคฺคิเวสฺสํ
มุขโต จ นาสโต จ อสฺสํสํปสฺสํสํ อปฺปวฺนํ ฯ ตตฺส มยฺหิ
อภฺคฺคิเวสฺสํ มุขโต จ นาสโต จ อสฺสํสํปสฺสํสํ อปฺปรุทฺเชสฺ
กณฺเณสํเตหิ วาตํ นิกฺขนฺตํ อหิมฺตฺโต สทฺโห โหติ ฯ
เสยฺยถาปฺปี นาม กมฺมารคคฺคิริยา ฌมมานาย อหิมฺตฺโต สทฺโห
โหติ เอวเมว โห เม อภฺคฺคิเวสฺสํ มุขโต จ นาสโต จ
อสฺสํสํปสฺสํสํ อปฺปรุทฺเชสฺ กณฺเณสํเตหิ วาตํ นิกฺขนฺตํ
อหิมฺตฺโต สทฺโห โหติ ฯ อารทฺธํ โห ปน เม อภฺคฺคิเวสฺสํ
วิริยํ โหติ อสฺสํ อปฺปญฺจิตา สติ อปฺปมมฺมุจฺจา สํวาทฺโห จ

๔๕๒   สุตตุนคปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺเณสกํ   [๔๓๘

ปน เม กาโย โหติ อปฺปฏิปฺปสฺสทฺโร เตเนว ทฺวฏฺฐปฺปชาเนน
ปฺชานาภิกฺขุณฺสสฺส สโต ๑ เอวฺรปายี โช อภฺภิเวสฺสณ อฺปฺปนฺนา
ทฺวฏฺฐา เวทนา จิตฺตํ น ปริยาทาย ทิฏฺฐจฺติ ๑

[๔๓๘] ตสฺส มยฺหิ อภฺภิเวสฺสณ เอตทโหสิ ยนฺนุนาหิ
อฺปฺปาณกํเยว ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ ๑ โส โช อหิ อภฺภิเวสฺสณ
มฺขโต ๑ นาสโต ๑ กณฺณโต ๑ อสฺสสาสฺสปฺสสาเส อฺปฺปรุณฺธี ๑
ตสฺส มยฺหิ อภฺภิเวสฺสณ มฺขโต ๑ นาสโต ๑ กณฺณโต ๑
อสฺสสาสฺสปฺสสาเส อฺปฺปรุทฺเธสฺสุ อธิมคฺคา วาตา มฺทฺธานํ โอหนฺนฺติ ๑
เสยฺยถายิ อภฺภิเวสฺสณ พลฺลา ปฺริโส คิเณฺเหว สฺสชเรณ มฺทฺธานํ
อภิมคฺคเยยฺย เอวเมว โช เม อภฺภิเวสฺสณ มฺขโต ๑ นาสโต ๑
กณฺณโต ๑ อสฺสสาสฺสปฺสสาเส อฺปฺปรุทฺเธสฺสุ อธิมคฺคา วาตา มฺทฺธานํ
โอหนฺนฺติ ๑ อารทฺธํ โช ปน เม อภฺภิเวสฺสณ วิริยํ โหติ อสฺสสฺสํ
อฺปฺปฏฺฐิจฺจา สติ อฺปฺปมมฺมุจฺจา สํวรทฺโร ๑ ปน เม กาโย โหติ
อฺปฺปฏฺฐิปฺปสฺสทฺโร เตเนว ทฺวฏฺฐปฺปชาเนน ปฺชานาภิกฺขุณฺสสฺส สโต ๑
เอวฺรปายี โช เม อภฺภิเวสฺสณ อฺปฺปนฺนา ทฺวฏฺฐา เวทนา จิตฺตํ น
ปริยาทาย ทิฏฺฐจฺติ ๑

[๔๓๙] ตสฺส มยฺหิ อภฺภิเวสฺสณ เอตทโหสิ ยนฺนุนาหิ
อฺปฺปาณกํเยว ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ ๑ โส โช อหิ อภฺภิเวสฺสณ
มฺขโต ๑ นาสโต ๑ กณฺณโต ๑ อสฺสสาสฺสปฺสสาเส อฺปฺปรุณฺธี ๑
ตสฺส มยฺหิ อภฺภิเวสฺสณ มฺขโต ๑ นาสโต ๑ กณฺณโต ๑

๔๒๓] มหાયมกวกุคฺคสฺส มหาสจฺจกถุคฺเค ทุกฺกกรทริยาภาทิ ๔๕๓

อัสสาสํปัสสาเสสฺส อุมฺมรฺกฺเชสฺส อหิมคฺคา สฺสเส สฺสเวทฺหา โหนฺติ ฯ
เสยฺยถาปํ อภฺภิเวสฺสํ พทฺวา ปฺริโส คาทฺเพหฺน วรคฺคกฺขณฺเณ
สฺสเส สฺสเวทฺฐานํ ททฺเขยฺย เอวเมว โห เม อภฺภิเวสฺสํ มฺหโต จ
นาสโต จ กณฺณโต จ อัสสาสํปัสสาเสสฺส อุมฺมรฺกฺเชสฺส อหิมคฺคา
สฺสเส สฺสเวทฺหา โหนฺติ ฯ อารทฺธํ โห ปน เม อภฺภิเวสฺสํ
วิริยํ โหติ ฯ อสฺสตุตฺถํ อุมฺมจฺจิตา สติ อปฺปมมฺมุจฺจา สํารทฺโห
จ ปน เม กาโย โหติ อปฺปปฏิปฺปัสสทฺโห เตเนว ทฺถขปฺปชาเนน
ปฺรชานาภิกฺขณฺสฺส สโต ฯ เอวรฺุปาปํ โห เม อภฺภิเวสฺสํ อปฺปปณฺนา
ทฺถกา เวทฺหา จิตฺตํ น ปฺริยาทฺยา ติฏฺฐติ ฯ

[๔๒๔] ตสฺส มยฺหํ อภฺภิเวสฺสํ เอกทฺโหสิ ยนฺนนาหํ
อปฺปาถเกยฺว ฌานํ ฌาเยยฺยนฺติ ฯ โส โห อหํ อภฺภิเวสฺสํ
มฺหโต จ นาสโต จ กณฺณโต จ อัสสาสํปัสสาเส อุมฺมรฺกฺเช
ตสฺส มยฺหํ อภฺภิเวสฺสํ มฺหโต จ นาสโต จ กณฺณโต จ
อัสสาสํปัสสาเสสฺส อุมฺมรฺกฺเชสฺส อหิมคฺคา วาตา กุจฺฉิ ปฺริกฺขณฺติ ฯ
เสยฺยถาปํ อภฺภิเวสฺสํ ททฺโห โขฆาตโก วา โขฆาตกนฺเตวาสํ
วา ติณฺเฬน โควิกฺกนฺตเนน กุจฺฉิ ปฺริกฺขณฺเตยฺย เอวเมว โห เม
อภฺภิเวสฺสํ มฺหโต จ นาสโต จ กณฺณโต จ อัสสาสํปัสสาเสสฺส
อุมฺมรฺกฺเชสฺส อหิมคฺคา วาตา กุจฺฉิ ปฺริกฺขณฺติ ฯ อารทฺธํ โห ปน
เม อภฺภิเวสฺสํ วิริยํ โหติ อสฺสตุตฺถํ อุมฺมจฺจิตา สติ อปฺปมมฺมุจฺจา
สํารทฺโห จ ปน เม กาโย โหติ อปฺปปฏิปฺปัสสทฺโห เตเนว ทฺถขป-

๔๕๔   สุตตุนทบีฏเณ มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุตตปณฺณาสกํ   [๔๒๒

ปชาเนน ปชานาภิกฺขุณฺณสฺส สโต ๑ เหวรูปาบี ไซ เม อคฺคิเวสฺสํ
อุปปนฺนา ทุกฺขา เวทนา จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ ๑

[๔๒๒]   ตสฺส มยฺหิ อคฺคิเวสฺสํ เอกทโหสิ ยนฺนุนาหิ
อุปปาณกัเวย ฉานํ ฉาเยยฺยนฺติ ๑ โส ไซ อหิ อคฺคิเวสฺสํ
มฺขโต ๑ นาสโต ๑ กณฺณโต ๑ อสฺสํสํปสฺสํสํ อุปรุณฺธี ๑
ตสฺส มยฺหิ อคฺคิเวสฺสํ มฺขโต ๑ นาสโต ๑ กณฺณโต ๑
อสฺสํสํปสฺสํสํ อุปรุทฺเธสฺส อธิมตฺโต กายสฺมึ ทาโห โหติ ๑
เสยฺยถาบี อคฺคิเวสฺสํ เทว พทฺจนฺโต ปฺริสา ทฺพพตฺตํ ปฺริสํ
นानาพาหาสุ คเหตฺวา อญฺจการกาสฺยา สมนฺตาเปยฺยํ สมนฺตปริตาเปยฺยํ
เอวเมว ไซ อคฺคิเวสฺสํ มฺขโต ๑ นาสโต ๑ กณฺณโต ๑
อสฺสํสํปสฺสํสํ อุปรุทฺเธสฺส อธิมตฺโต กายสฺมึ ทาโห โหติ ๑
อารทฺธ ไซ ปน เม อคฺคิเวสฺสํ วิริยํ โหติ อสฺสํสํ อุปฏฺฐิตา สติ
อุปปนฺนุจฺจา สํวทฺโธ ๑ ปน เม ทาโย โหติ อุปฏฺฐิปปสฺสํทฺโธ
เตเนว ทฺวขุอุปฺปชาเนน ปชานาภิกฺขุณฺณสฺส สโต ๑ เหวรูปาบี ไซ เม
อคฺคิเวสฺสํ อุปปนฺนา ทุกฺขา เวทนา จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ ๑
อบีสฺสํ มํ อคฺคิเวสฺสํ เทวตา ทิสฺวา เอวมาหํสฺสํ กาสกโต
สมนฺโน โคตโมติ ๑ เอกจฺจา เทวตา เอวมาหํสฺสํ น กาสกโต
สมนฺโน โคตโม อบีจ กาสํ กโรตฺติ ๑ เอกจฺจา เทวตา เอวมาหํสฺสํ
น กาสกโต สมนฺโน โคตโม นบี กาสํ กโรติ อรหํ สมนฺโน
โคตโม วิหาโร เทว โส อรหโต เหวรูปา โหตฺติ ๑

๔๕๔] มหાયมกวกุศลุต มหาตจจกตฺเต ทุกฺกกรททททท ๔๕๕

[๔๕๓] ตตฺถ มยฺหิ อคฺคิเวสฺสณ เอตทโทสี ยนฺนุนาหิ
สพฺพโส อารุญฺญเตทาย ปฏิปชฺเชยฺยนฺติ ฯ อถ ไช มํ อคฺคิเวสฺสณ
เทวตา อุปลงฺกมิตฺวา เอตทโวจํ มา ไช ตวํ มาริสฺส สพฺพโส
อารุญฺญเตทาย ปฏิปชฺชํ สเจ ไช ตวํ มาริสฺส สพฺพโส
อารุญฺญเตทาย ปฏิปชฺชิสฺสตี ตตฺถ เต มยฺหิ ททฺทํ โอยํ
โตมกฺกเปหิ อชฺโฌนทริสฺสํ คาย ตวํ ยทาเปสฺสตี ฯ ตตฺถ มยฺหิ
อคฺคิเวสฺสณ เอตทโทสี อหณฺนเจว ไช ปณฺ สพฺพโส ชทฺธกํ
ปฏิสฺสาเนยฺยํ อิมา จ เม เทวตา ททฺทํ โอยํ โตมกฺกเปหิ อชฺโฌ-
นเรยฺยํ คาย จาหํ ยทาเปยฺยํ คํ มม อสฺสํ มุสาตี ฯ โส ไช
อหํ อคฺคิเวสฺสณ ตา เทวตา ปจฺจจกฺกขามิ อถนฺติ วทามิ ฯ

[๔๕๔] ตตฺถ มยฺหิ อคฺคิเวสฺสณ เอตทโทสี ยนฺนุนาหิ
โลกํ โลกํ อาหารํ อาหารเรยฺยํ ปสฺสํ ปสฺสํ ยถิ วา มุคฺคยฺยํ
ยถิ วา กุตฺตยฺยํ ยถิ วา กพฺพายยฺยํ ยถิ วา หเรณฺณยฺยํ ฯ
โส ไช อหํ อคฺคิเวสฺสณ โลกํ โลกํ อาหารํ อาหารเรยฺยํ ปสฺสํ ปสฺสํ
ยถิ วา มุคฺคยฺยํ ยถิ วา กุตฺตยฺยํ ยถิ วา กพฺพายยฺยํ ยถิ วา
หเรณฺณยฺยํ ฯ ตตฺถ มยฺหิ อคฺคิเวสฺสณ โลกํ โลกํ อาหารํ
อาหารยโต ปสฺสํ ปสฺสํ ยถิ วา มุคฺคยฺยํ ยถิ วา กุตฺตยฺยํ ยถิ
วา กพฺพายยฺยํ ยถิ วา หเรณฺณยฺยํ อจิมตฺตกสฺสํ ปคฺโค เม
กาโย โหติ ฯ เสงฺขณานิ นาม อสฺสํตทกพฺพานิ วา กพฺพพฺพานิ วา

๔๕๖   สุตฺตฺตบฺบิฏฺเฏ มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปฺนฺนោสํ   [๔๒๔

เอวเมวสฺส เม อญฺญปจฺจุคฺคานิ ภวฺนฺติ ตาเยวปฺปหารตาย ฯ
เสยฺยถาปီ นาม โอยฺยปทํ เอวเมวสฺส เม อานิสฺสํ โหติ ตาเยวปฺป-
ปหารตาย ฯ เสยฺยถาปီ นาม วฏฺฏนาถสฺส เอวเมวสฺส เม
บิฏฺฐิจิณฺเฏโก อุนฺนตาวณฺโณ โหติ ตาเยวปฺปหารตาย ฯ เสยฺยถาปီ
นาม ชรสาถาย โคปฺปณสฺสโย โอยฺยคฺคฺคิฏฺฐคฺคา ภวฺนฺติ เอวเมวสฺส
เม ฌาสฺสพิโย โอยฺยคฺคฺคิฏฺฐคฺคา ภวฺนฺติ ตาเยวปฺปหารตาย ฯ
เสยฺยถาปီ นาม คมฺภีเร อุตฺตปาเน อุตฺตกตารกา คมฺภีรคตา
โอยฺยชยิกา ทิสฺสํนฺติ เอวเมวสฺส เม อภฺยิกฺขเป อภฺยิตารกา
คมฺภีรคตา โอยฺยชยิกา ทิสฺสํนฺติ ตาเยวปฺปหารตาย ฯ เสยฺยถาปီ
นาม คิตฺติกาถาพฺพ อามกฺขณฺโณ วาตาคเพน สํมุสฺสิตो โหติ
สํมุสฺสิตาโต เอวเมวสฺส เม สํเส สํสจฺจวํ สํมุสฺสิตา โหติ สํมุสฺสิตา
ตาเยวปฺปหารตาย ฯ โส ไซ อหํ อภฺยิเวสฺสํน อุตฺตรจฺฉวํ
ปริมิสฺสํสํมํติ บิฏฺฐิจิณฺเฏกํเยว ปรีคฺคณฺหามิ บิฏฺฐิจิณฺเฏกํ ปรี-
มสฺสํสํมํติ อุตฺตรจฺฉวํเยว ปรีคฺคณฺหามิ ยาวสฺส เม อภฺยิเวสฺสํน
อุตฺตรจฺฉวํ บิฏฺฐิจิณฺเฏกํ อตฺถํนา โหติ ตาเยวปฺปหารตาย ฯ โส
ไซ อหํ อภฺยิเวสฺสํน วจฺจํ วา มุคฺคํ วา กริสฺสํมํติ ตตฺถเฏว
อวฺกฺขโร ปปตฺตานิ ตาเยวปฺปหารตาย ฯ โส ไซ อหํ อภฺยิเวสฺสํน
อิมเมว กายํ อสฺสํสาเสนฺโต ปาณินา กตฺตานิ อนฺนมชฺชามิ ตสฺส
มยฺหํ อภฺยิเวสฺสํน ปาณินา กตฺตานิ อนฺนมชฺชโต ปฺติมุตฺตานิ โตมานิ
กายสฺมา ปปตฺตนฺติ ตาเยวปฺปหารตาย ฯ ยมฺอิสฺสํ มํ อภฺยิเวสฺสํน

๔๕] มหยมกวกุศลุต มหัทธจกตฺตเต ทุกฺกรกิริยาเกโท ๔๕
 มนุสฺสํ ทิสฺวา เอวมาหํ กวาโ พ สมนฺ โคตโมติ ฯ เอกจฺเจ
 มนุสฺสํ เอวมาหํ น กวาโ สมนฺ โคตโม สวาโม สมนฺ
 โคตโมติ ฯ เอกจฺเจ มนุสฺสํ เอวมาหํ น กวาโ สมนฺ
 โคตโม นบี สวาโม มนุสฺสจฺฉวํ สมนฺ โคตโมติ ฯ ยาวตฺตํ
 เม อคฺคิเวสฺสํ ตาว ปริสฺสทฺช ฅวณฺโณ ปรีโยทาโต อูปทโต
 โหติ ตาเยวปฺปาหารตาย ฯ

[๔๕] ตสฺส มยุหํ อคฺคิเวสฺสํ เอตทโหสิ เข โช เกจิ
 อตฺตมทฺธานํ สมนฺ วา พฺราหฺมณเ วา โอปกฺกมิกา ทฺกฺขา
 ติปปา จรา กฏฺกา เวทนา เวทียํสฺส เอตาวปรมํ นยิต ภิโย ฯ
 เขเกจิ อนาคตมทฺธานํ สมนฺ วา พฺราหฺมณเ วา โอปกฺกมิกา
 ทฺกฺขา ติปปา จรา กฏฺกา เวทนา เวทียสฺสํนฺติ เอตาวปรมํ
 นยิต ภิโย ฯ เขเกจิ เอตฺรหิ สมนฺ วา พฺราหฺมณเ วา
 โอปกฺกมิกา ทฺกฺขา ติปปา จรา กฏฺกา เวทนา เวทียนฺติ เอตาว-
 ปรมํ นยิต ภิโย ฯ น โช ปนาหํ อิมาย กฏฺกาย ทฺกฺกรกิริยาย
 อธิกจฺฉามิ อุตฺตริ มนุสฺสํมมา อตมวียนาถเสสฺสํนิเสสํ ฯ สียา
 นุ โช อณฺโณ มคฺโค โพรยาติ ฯ ตสฺส มยุหํ อคฺคิเวสฺสํ
 เอตทโหสิ อภิชานามิ โช ปนาหํ ปิตุ สกฺกตสฺส กฺมมนฺเต สีตาย
 ชมฺพฺพายาย นิสฺสินฺโน วิวิจฺเจว กวาเมหิ วิวิจฺจ อกฺสธะหิ ชมฺเมหิ
 สวิตกฺกํ สวิจารํ วิเวกํ ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฉานํ อปฺสํปชฺช วิหริตา
 สียา นุ โช เอโส มคฺโค โพรยาติ ฯ ตสฺส มยุหํ อคฺคิเวสฺสํ

๔๕๘   สุตตคณบิฏเฐ มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุตตปณฺณาสกํ   [๔๕๖

สฺตคณฺฐารวิญฺญาณํ อโหสํ เอเสว มคฺโค โปชยาติ ฯ ตสฺส
มยฺหํ อคฺคิเวສ္ສณฺ เอตทโหสํ กิณฺหุ ໒ อหํ ตสฺส สຸຂສຸຂ ภาຍາມີ
ยฺหํ สຸຂំ อပ္ပເຕຣວ ກາເມຫີ ອພເຕຣວ ອກຸສເຕຫີ ໝເມຫີຕີ ະ
ຕສຸສ ມຍ໌ຫີ ອຄັກເວສຸສນ ເອຕຫ໌ໂຫສີ ນ ໒ ອຫິ ຕສຸສ ສຸຂສຸຂ
ກາຍາມີ ຍຍ໌ຫີ ອພເຕຣວ ກາເມຫີ ອພເຕຣວ ອກຸສເຕຫີ ໝເມຫີຕີ ະ

[๔๕๖]   ตสฺส มยฺหํ อคฺคิเวສ္ສณฺ เอตทโหสํ   น ໒   ทํ สຸກຸ
ສຸຂំ ອຸຸທິນຸຕຸ   ອຸຸທິມຕຸຕຸກຸສິມານຸ   ປຕຸຕກາເຍນ   ຍນຸນຸນາຫິ ໂອພາວິກິ
ອາຫາຣ໌   ອາຫາເຣຍຍ໌   ໂອທນ໌ ກຸມມາສຸນຕີ ະ   ໂສ໌ ໒   ອຫິ ອຄັກເວສຸສນ
ໂອພາວິກິ   ອາຫາຣ໌   ອາຫາເຣມີ   ໂອທນ໌ ກຸມມາສ໌ ະ   ເຕນ ໒   ປນ
ສມເຍນ ອຄັກເວສຸສນ ປພຈ ກິກຸຂ ປຈຸປຸຸຈິຕາ ໂໂພຕີ   ຍນ໌ໂ
ສມໂຕ ໂຄຕໂມ ໝນ໌ ອຸຸທິມິສຸສຕີ   ຕນ໌ໂ ອາໂຣເຈສຸສຕິຕີ ະ   ຍໂຕ
໒   ອຫິ ອຄັກເວສຸສນ   ໂອພາວິກິ   ອາຫາຣ໌   ອາຫາເຣສ໌   ໂອທນ໌ ກຸມມາສ໌
ອດ   ເມ   ເຕ   ປພຈ   ກິກຸຂ   ນິພຸພິຂຸ   ປກຸກມິສຸ   ພາຫຸສຸຕິໂກ   ສມໂຕ
ໂຄຕໂມ   ປຣາໜວິພຸກ໌ໂຕ   ອາວຸໂງ   ພາຫຸສຸຕາຍາຕີ ະ

[๔๕๗]   ໂສ໌ ໒   ອຫິ ອຄັກເວສຸສນ   ໂອພາວິກິ   ອາຫາຣ໌   ອາຫາເຣຕຸວາ
ພຕ໌   ຕາເຕວາ   ວິວິຈຸເຈວ   ກາເມຫີ   ວິວິຈຸ   ອກຸສເຕຫີ   ໝເມຫີ   ສວິຕຸກຸ
ສວິຈາຣ໌   ວິເວກ໌   ປິຕິສຸຂ໌   ປຈິມ໌   ເຜາ໌   ອຸປສມຸປຸຂ   ວິຫາສ໌ ະ   ເອວຣຸປາມີ
໒   ເມ   ອຄັກເວສຸສນ   ອຸປປນຸນາ   ສຸຂາ   ເວທນາ   ຈິຕຸຕ໌   ນ   ປຣິຍາທາຍ
ຕິຸຸຈຕີ ະ   ວິຕຸກຸກຸວິຈາຣາ໌   ວຸປສມາ   ອຸຸຸຸຸຕຕຸຕ໌   ສມປສາທນ໌   ເຈຕ໌ໂສ໌
ເອໂກທິກາວ໌   ອວິຕຸກຸກຸ   ອວິຈາຣ໌   ສມາຣ໌໌   ປິຕິສຸຂ໌   ທຸຕິຍ໌   ເຜາ໌... ຕຕິຍ໌

๔๒๗] มหายมกคตสฺส มหาสจฺจคตสฺส เต สฺส ทฺติยา วิชฺชา ๔๕๘

ณานํ... จตฺตํ ฌานํ อปฺสํปชฺช วิหาสี ๑ เอวฺรปานิ ไช เม
อภฺกิเวสฺสํ อปฺปนฺนา สฺสา เวทนา จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ ๑ โส
เอวํ สฺมาทิตฺเต จิตฺเต ปริสฺสํเช ปริโยทาทฺเต อนงฺกณฺเ วิคฺคฺกูปฺกิตฺเตเส
มฺกฺกฺกเต กมฺมณฺเเย จิตฺเต อาเนญชฺสปฺคฺเต ปฺพฺเพณิवासํสฺสตีณาย
จิตฺตํ อภินินฺนาเมสฺส ๑ โส อเนกวิหิตํ ปฺพฺเพณิवासํ อนุสฺสํรามี
เสยฺยถิํ เอกมฺปิ ชาตี เทวํปิ ชาติโย ๑ เป ๑ อิติ สํการํ
สํกฺกฺกเต อเนกวิหิตํ ปฺพฺเพณิवासํ อนุสฺสํรามี ๑ อยํ ไช เม
อภฺกิเวสฺสํ รตฺติยา ปจฺจเม ยามे ปจฺจมา วิชฺชา อธิคฺคา อวิชฺชา
วิหคฺคา วิชฺชา อปฺปนฺนา คโม วิหโต อาโลโก อปฺปนฺโน ยถาคํ
อปฺปมคฺคตสฺส อาตานิโน ปหิตคฺคตสฺส วิหโรโต ๑ เอวฺรปานิ ไช เม
อภฺกิเวสฺสํ อปฺปนฺนา สฺสา เวทนา จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ ๑

[๔๕๘] โส เอวํ สฺมาทิตฺเต จิตฺเต ปริสฺสํเช ปริโยทาทฺเต
อนงฺกณฺเ วิคฺคฺกูปฺกิตฺเตเส มฺกฺกฺกเต กมฺมณฺเเย จิตฺเต อาเนญชฺสปฺคฺเต
สํคฺคานํ จฺจุปฺปาทณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมสฺส ๑ โส ทิพฺเพน
จฺจุรฺรนา วิสฺสํเชน อตฺติกนฺตมานุสํเกน สํคฺเต ปสฺสํรามี จวฺมานเ
อปฺปชฺชมานเ ธีเน ปลฺลิตฺเต สฺวณฺเเย ทฺพฺพณฺเเย สํคฺเต ทฺกฺกเต
ยถากมฺมฺปเค สํคฺเต ปชานามิ ๑ เป ๑ อยํ ไช เม อภฺกิเวสฺสํ
รตฺติยา มชฺฌิเม ยามे ทฺติยา วิชฺชา อธิคฺคา อวิชฺชา วิหคฺคา
วิชฺชา อปฺปนฺนา คโม วิหโต อาโลโก อปฺปนฺโน ยถาคํ
อปฺปมคฺคตสฺส อาตานิโน ปหิตคฺคตสฺส วิหโรโต ๑ เอวฺรปานิ ไช เม

៤៦០   សុត្តន្តបិដកេ មគ្គនិកាយស្ត មូលបណ្ណាសកំ   [៤២៩

ខក្កិវេស្តន ឧប្បន្នា សុខា វេតនា ទិតុំ អ បរិមាហយ ពិរុទ្ធិ ។

[៤២៩]   តៃ ខេវំ ស្មាអិពេ ទិតុពេ បរិសុត្តេ បរិមាហេ
ឈន្ទកេ វិគុប្បកិពេសេ មុត្តកុពេ កម្មនិមេ ទិពេ ចាណេឧប្បកុពេ
ចាស្វាវំ ឧប្បាណាយ ទិតុំ ឧភិវិទ្យាមេសី ។ តៃ ឱវំ កុត្តន្តិ
យកាភូតំ ឧប្បកុណាសំ ឲ្យំ កុត្តន្តមុត្តិយិ យកាភូតំ ឧប្បកុណាសំ
ឲ្យំ កុត្តន្តិវិទ្យាមិ យកាភូតំ ឧប្បកុណាសំ ឲ្យំ កុត្តន្តិវិទ្យាមិ
បរិមាហិ យកាភូតំ ឧប្បកុណាសំ ឱវេ ចាស្វាវិ យកាភូតំ ឧប្បកុណាសំ
ឲ្យំ ចាស្វាវមុត្តិយិ យកាភូតំ ឧប្បកុណាសំ ឲ្យំ ចាស្វាវិវិទ្យាមិ
យកាភូតំ ឧប្បកុណាសំ ឲ្យំ ចាស្វាវិវិទ្យាមិ បរិមាហិ យកាភូតំ
ឧប្បកុណាសំ ។ គស្ត មេ ខេវំ ឆានតៃ ខេវំ បស្តតៃ កាមាស្វាវិ
ទិតុំ វិមុត្តិកុ ភាស្វាវិ ទិតុំ វិមុត្តិកុ ឧវិទ្យាស្វាវិ ទិតុំ
វិមុត្តិកុ ។ បេ ។ ឆាប្រំ ឱត្តតុយាមិ ឧប្បកុណាសំ ។ ឲ្យំ ខៃ មេ
ខក្កិវេស្តន រត្តិយា បុត្តិមេ យាមេ គតិយា វិទ្យា ឧទិកា ឧវិទ្យា
វិហា វិទ្យា ឧប្បន្នា គិមេ វិហតៃ ចាតៃកៃ ឧប្បន្ននៃ យកា
ឧប្បន្នគុត្ត ចាតាប្បនៃ បរិមាហិ វិហតៃ ។ ខេវុបាវិ ខៃ មេ
ខក្កិវេស្តន ឧប្បន្នា សុខា វេតនា ទិតុំ អ បរិមាហយ ពិរុទ្ធិ ។

[៤៣០]   ឧភិវិទ្យាមិ ខៃ បរិមាហិ ខក្កិវេស្តន ឧវេស្តាយ បរិសាយ
ឆមំ ពេស្តេ ។ ឧវេស្តុំ មំ ខេកេនៃ ខេវំ មណ្ឌិ មណ្ឌិ
ស្មនៃ គិមេ ឆមំ ពេស្តេ ។ អ ខៃ បរិមាហិ ខក្កិវេស្តន
ខេវំ ពិរុទ្ធិ យាវេ វិទ្យាបរិមាហិ គតាតៃ ស្មនៃ ពេស្តេ

๔๓๑] มหามกวงกุศล มหาสจุจกตฺเต สมนุพฺหาสมฺมุพฺหตา ๔๖๓

ขมฺมํ เทเสตฺติ ๑ โส ไซ อหิ อคฺคิเวสฺสํ ตสฺสํยาเยว คากาย
ปริโยสาเน ตสฺมึเวยะ ปริมสฺมึ สฺมาชิมนิตฺเต อชฺฌตฺตเมว จิตฺตํ
สณฺเจเปมิ สนนีสํทามิ สฺมาททามิ เอโกทึ กโรมิ เยเน สฺสํ
นิจฺจุกคฺคํ วิหรามฺมิ ๑ โยคคฺคํนิยเมตฺติ โภโต โคตมสฺส ยถาคํ
อโรโต สมนาสฺมพฺพุทฺธสฺส อภิชาเนติ ไซ ปน ภาวํ โคตโม
ทิวา สฺสํปิตฺติ ๑ อภิชาเนตฺติ อคฺคิเวสฺสํ ทิมฺหานํ ปจฺฉิเม มาเส
ปจฺฉาณคฺคํ ปิณฺณปาตปฏิกกฺขโต จตฺตุนํ สงฺฆาฏี ปณฺณาเปตฺวา
ทกฺขิณเนเน ปตฺเตเน สโต สมนฺปชาโน นิตฺตํ โยคกฺกมิตฺติ ๑ เอตํ ไซ
โภ โคตม เอเก สมนฺพราหฺมณา สมนฺโมหิหารสฺมึ จทฺตํ ๑
น ไซ อคฺคิเวสฺสํ เอตฺตาวตฺตา สมนฺมุโพทฺหา ไซ โหติ อสมนฺมุโพทฺหา
วา อปฺปิ อคฺคิเวสฺสํ ยถา สมนฺมุโพทฺหา ไซ โหติ อสมนฺมุโพทฺหา
วา ตํ สฺสํเวหิ สํจกฺกํ มนฺสิทโรหิ ภาสฺสํสํมิตฺติ ๑ เอวํ โภติ
ไซ สจฺจโก นิกฺกนฺตฺตโต ภควโต ปจฺจสฺสํสํ ๑

[๔๓๑] ภกฺวา เอตทโวจ ภณฺณจ อคฺคิเวสฺสํ สมนฺมุโพทฺหา โหติ
ยสฺสํสํสํจ อคฺคิเวสฺสํ เย อาสฺวา สงฺกิตฺเตสิกา โปโนพฺภวิกา สทฺธา
ทกฺขวิปากา อายตฺติ ชาตฺติชราวมรณํยา อปฺปทึนา ตมํ สมนฺมุโพทฺหา
จทฺทามิ อาสฺวานํ หิ อคฺคิเวสฺสํ อปฺปทฺหาณา สมนฺมุโพทฺหา โหติ ๑
ยสฺสํสํสํจ อคฺคิเวสฺสํ เย อาสฺวา สงฺกิตฺเตสิกา โปโนพฺภวิกา สทฺธา
ทกฺขวิปากา อายตฺติ ชาตฺติชราวมรณํยา ปทึนา ตมํ อสมนฺมุโพทฺหา
จทฺทามิ อาสฺวานํ หิ อคฺคิเวสฺสํ ปทฺหาณา อสมนฺมุโพทฺหา โหติ ๑

๔๓๒] มหามกวงศุคตัส มหาสจุจกตฺตเต ภควโต ปัสสา ๔๓๓

มยา วาเทน วาทำ สมารทฺโธ อญฺเณนญฺญํ ปญฺจิรี พหิทฺธา กถํ
อปนาเมสี โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ ปาตุวากาสิ โภโต
ปน โคตมสฺส เอวํ อัสสชฺช อัสสชฺช อจฺจุจมานสฺส อูปันเตหิ
วจนปเลหิ สมนุทาจิริยานสฺส ฉวิวณฺโณ เจว ปริโยทายติ มุช-
วณฺโณ จ วิปฺปัสสํกตติ ยถาตํ-อรหโต สมนุทาสมนุทคฺคสฺส หนุท
จทานิ มยํ โก โคตม อจฺจุจมาน พหิทฺทจฺจา พหุภรณํเขยติ ฯ
ยสฺสสํทานิ ตฺวํ อภิกฺขเวตฺถน กถํ มณฺเณตฺติ ฯ

อถ โธ สจุจโก นิลนุตปฺตฺโต ภควโต ภาสีคํ อภินนฺทิตฺวา
อนุโมทิตฺวา อญฺจุจายาสํหา ปกุกามํติ ฯ

มหาสจุจกตฺตํ นิฏฺฐิตํ อญฺจุ ฯ

จุพตณฺหาตฺตชยสฺสทฺตํ

[๔๓๓] เอวมฺเม สุตํ เอกํ สมฺมํ ภควา สํวตฺตํ วิหริติ
 ปุพฺพารามํ มิคฺรมาตฺตํ ปาสาเท ๑ อถ โหติ สกฺโก เทวานมฺหิโต
 เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมํ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมฺหํ อฏฺฐาสิ ๑ เอกมฺหํ จีโต โหติ สกฺโก เทวานมฺหิโต
 ภควนฺตํ เอตทฺโวจํ กิตฺตวาทา นุ โห ภาเน ภิกฺขุ สงฺฆิตฺเตน
 ตณฺหาตฺตชยวิมฺุตโต โหติ อจฺจนตฺตนิฏฺฐโ จ อจฺจนตโยคกฺเขมํ อจฺจนต-
 พุรหฺมจารํ อจฺจนตปรีโยสํโน เตฏฺฐโ จ เทวมนฺตฺตํ นนฺติ ๑

[๔๓๔] อิทฺ เทวานมฺหิโต ภิกฺขุโน สุตํ โหติ สํพุเพ ชมฺมา
 นาทํ อภินิเวสํยาติ เอวญฺเจ ตํ เทวานมฺหิโต ภิกฺขุโน สุตํ โหติ
 สํพุเพ ชมฺมา นาทํ อภินิเวสํยาติ โส สํพุพฺพํ ชมฺมํ อภิชานาติ
 สํพุพฺพํ ชมฺมํ อภินุญาย สํพุพฺพํ ชมฺมํ ปริชานาติ สํพุพฺพํ ชมฺมํ
 ปริญฺญา ยงฺกิญฺจิ เวทนํ เวเทติ สฺสํ วา ทฺวขํ วา อทฺทข-
 มสฺสํ วา โส ตาสฺส เวทนาสุ อนิจฺจานุสฺสํ วิหริติ วิราคานุสฺสํ
 วิหริติ นิโรธานุสฺสํ วิหริติ ปฏฺฐินิสฺสํคฺคานุสฺสํ วิหริติ โส ตาสฺส
 เวทนาสุ อนิจฺจานุสฺสํ วิหรนฺโต วิราคานุสฺสํ วิหรนฺโต นิโรธานุ-
 สฺสํ วิหรนฺโต ปฏฺฐินิสฺสํคฺคานุสฺสํ วิหรนฺโต น กิญฺจิ โตเก
 อุปาทิยติ อนุปาทิยํ น ปริตฺตํสฺสํ อปริตฺตํสฺสํ ปจฺจุตฺตณฺณเวว
 ปรินิพฺพายติ ชีณํ ชาติ วุสฺสํ พุรหฺมจริยํ กตํ ภรณํ นاپวํ

๔๓๕] มหાયมกวกุคคัสส จุพตณฺหาสงฺขยสฺส เต สกโกปสงฺกมํ ๔๖๕
 อิตฺตตฺตยาติ ปชานาติ เอตฺตาวตา ไช เทวานมินฺโท ภิกฺขุ
 สงฺฆิตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมฺุตโต โหติ อจฺจนฺตนิฏฺฐโ จ อจฺจนฺต-
 โยคกฺกเขมฺมิ อจฺจนฺตพฺรหฺมจารี อจฺจนฺตปรีโยธานो เสฏฺฐโ จ เทว-
 มนุสฺสํสาณนฺติ ฯ อถ ไช สกโก เทวานมินฺโท ภควโต ภาสีตํ
 อภินฺนุทิตฺวา อนฺนโมทิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
 ตตฺถเวณฺตรชาปี ฯ

[๔๓๕] เทน ไช ปน สมนฺเณ อายสฺมา มหาโมคฺคตฺตธานิ
 ภควโต อวิทฺฐเร นิสฺสันโน โหติ ฯ อถ ไช อายสฺมโต มหา-
 โมคฺคตฺตธานสฺส เอตทโหสี กิณฺณุ ไช โส ยกฺโข ภควโต ภาสีตํ
 อภิสฺเมจฺจ อนฺนโมทิตฺ อุตฺทาหุ โน ยนฺนุนาหํ ตํ ยกฺขํ ชาเนยฺยํ
 ยทิตฺวา โส ยกฺโข ภควโต ภาสีตํ อภิสฺเมจฺจ อนฺนโมทิตฺ ยทิตฺวา
 โนติ ฯ อถ ไช อายสฺมา มหาโมคฺคตฺตธานิ เสยฺยถาปี
 นาม พทฺธวา ปุริโส สมนฺนิชฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาวิตํ วา
 พาทํ สมนฺนิชฺชเยยฺย เอวเมว ปุพฺพพารามे มิการมาตุ ปาสาเท
 อนฺตรทิตฺโต เทเวสฺสุ ตาวตฺตีสํสํ ปาตุรโหสี ฯ เทน ไช ปน สมนฺเณ
 สกโก เทวานมินฺโท เอกปฺนฺนุทริเก อญฺญาเน ทิพฺเพหิ ตฺริยสฺเตหิ
 สมนฺปปีโต สมนฺจํกฺกโต ปรีจาเรติ ฯ อตฺตทสฺสา ไช สกโก เทวาน-
 มินฺโท อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคตฺตธานํ ทูรโตว อากฺขณฺตํ ทิสฺสุวาน
 ตานิ ทิพฺพพานิ ปณฺจ ตฺริยสฺสตานิ ปฏฺธิปณฺนามेतฺวา เยนายสฺมา
 มหาโมคฺคตฺตธานิ เทนฺอุปสงฺกมิมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหา-

๔๖๖   สุตตุนตปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกํ   [๔๓๖

โมคฺคตฺตฺตานํ เอตทโวจ เอหิ โข มารีส โมคฺคตฺตฺตาน สฺวาคํ
มารีส โมคฺคตฺตฺตาน จิรสฺสํ โข มารีส โมคฺคตฺตฺตาน อิมํ ปริยา-
มกาสี ยทิตฺถ อีชาคมนาย นิสฺสํท มารีส โมคฺคตฺตฺตาน อิทมาสนํ
ปณฺณตฺตุนฺติ ฯ นิสฺสํท โข ขายสฺมา มหาโมคฺคตฺตฺตาน ปณฺณตฺต-
ธาสเน ฯ สกฺโกปปี โข เทวานมินฺโท อณฺณตฺรํ นิจํ ธาสนํ คเหตฺวา
เอกมฺนคํ นิสฺสํท ฯ

[๔๓๖] เอกมฺนคํ นิสฺสํท โข สกฺกํ เทวานมินฺทํ ขายสฺมา
มหาโมคฺคตฺตฺตาน เอตทโวจ ยถากถํ ปน เต โกสีย ภควา
สงฺฆิตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺติ อภาสี สํวํ มยมนี เอติสฺสา
กถาย ภากิโน อสฺสํสาม สวณายาติ ฯ มยํ โข มารีส โมคฺคตฺตฺตาน
พหุกิจฺจา พหุกรรมฺยา อปฺปเปวณาม สฺสเกน กรรมฺเยน อปฺปิ
เทวานํเยว ตาวตฺถิสาณํ กรรมฺเยน อปฺปิ มารีส โมคฺคตฺตฺตาน สฺสสฺส-
เยว โหติ สฺสคฺคิตํ สฺสมนสฺสคฺคํ สฺสปชาริตํ ยนฺโน โข อปฺปเปว
อนฺตรธายติ ภูตปฺปพฺพํ มารีส โมคฺคตฺตฺตาน เทวาสฺสรสฺสงฺคาโม สฺม-
ปพฺยุโหห อโหสิ ตสฺมิมิ โข ปน มารีส โมคฺคตฺตฺตาน สฺงคามे
เทวา ชินฺนิตฺถ อสฺสรา ปราชินฺนิตฺถ โส โข อหํ มารีส โมคฺคตฺตฺตาน
เทवासฺสรสฺสงฺคามํ อภิวชิณฺติว วิชิตฺตฺสงฺคาโม ตโต ปฏฺฐินิตฺตฺติว
เวชยฺนคํ นาม ปาสาทํ มาเปสฺสิ เวชยฺนคฺตฺสํ โข ปน มารีส
โมคฺคตฺตฺตาน ปาสาทสฺสํ เอกสฺสํ นียฺยุหํ เอกเมกสฺมิมิ นียฺยุ-
หํ สฺสคฺคตฺ สฺสคฺคตฺ ญฺญาการสฺสทานิ เอกเมกสฺมิมิ ญฺญาการสฺสคฺคตฺ สฺสคฺคตฺ

๔๓๗] มหามกคฤคสฺส จุพคณหาตฺตยตฺตเต เวชยนตปฺปตฺสา ๔๖๗
อจฺจนราโย เอกเมกิสฺสา อจฺจนราย ตตฺต ตตฺต ปรีจวริกาโย
อิจฺเจยฺยาสี โน ตฺวํ มารีสฺส โมคฺคตฺตฺตาน เวชยนตสฺส ปาสาทสฺส
รามณฺเษยํ ทฏฺฐนฺติ ฯ อธิวาสฺสึ โส อายสฺมา มหาโมคฺคตฺตฺตาน
คฺคณฺท์ภาเวน ฯ

[๔๓๗] อถ โส สกฺโก จ เทวานมฺินฺโท เวสฺสวณฺโณ จ
มหาราชา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคตฺตฺตานํ ปฺรฏฺฐตฺวา เยน เวชยนโต
ปาสาทิ เทนปฺตํมํสํ ฯ อตฺตทสฺสํ โส สกฺกสฺส เทวานมฺินฺทสฺส
ปรีจวริกาโย อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคตฺตฺตานํ ทูรโตว อากจฺจนตํ
ทิสฺสุวณฺ โอตปฺปมานา หิริยมานา สกํ สกํ โอวรํ ปวีสิสฺสุ ฯ
เสยฺยถาบี นาม สฺตฺติสา สสฺสํวํ ทิสฺสุวณฺ โอตปฺปติ หิริยติ เอวเมว
สกฺกสฺส เทวานมฺินฺทสฺส ปรีจวริกาโย อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคตฺตฺตานํ
ทิสฺสุวณฺ โอตปฺปมานา หิริยมานา สกํ สกํ โอวรํ ปวีสิสฺสุ ฯ อถ
โส สกฺโก จ เทวานมฺินฺโท เวสฺสวณฺโณ จ มหาราชา อายสฺมนฺตํ
มหาโมคฺคตฺตฺตานํ เวชยนเต ปาสาทิ อญฺจุกมาเปณฺติ อญฺจราเปณฺติ
อิทมฺปิ มารีสฺส โมคฺคตฺตฺตาน ปสฺส เวชยนตสฺส ปาสาทสฺส ราม-
ณฺเษยํ อิทมฺปิ มารีสฺส โมคฺคตฺตฺตาน ปสฺส เวชยนตสฺส ปาสาทสฺส
รามณฺเษยณฺติ ฯ โสภติทํ อายสฺมโต โกสิยสฺส ยถาตํ ปุพฺเพ
กตปฺปญฺณสฺส มนุสฺสาบี กิณฺจิทฺเทว รามณฺเษยํ ทิสฺสุวณฺ เอวมาหํ
โสภติ วต โภ เทวานํ ตาวตฺตฺตานนฺติ ตยิทํ อายสฺมโต โกสิยสฺส
โสภติ ยถาตํ ปุพฺเพ กตปฺปญฺณสฺสํติ ฯ อถ โส อายสฺมโต

[illegible]

[๔๓๘] อถ ไช อายสุมา มหาโมคคัลลานะ สกุกั เทวาน-
มินท์ สักคิโก โถมหญฺฐชาตํ วิทิตฺวา สกุกั เทวานมินท์ เอตทโวจ
ยถากถํ ปน โกสิย ภควา สงฺฆิตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุตติํ อภาสิ
สาธุ มยมนํ เอติสฺสา กถาย ภากิโน อสุตํมา สวณายาติ ฯ อิชาหํ
มาริสฺส โมคคัลลานะ เยน ภควา เทนุปลงฺกมํ อุลลสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อญฺจาสีํ เอกมนฺตํ จีโต ไช
อหํ มาริสฺส โมคคัลลานะ ภควนฺตํ เอตทโวจํ ปิตฺตาวตฺตา นุ ไช
ภนฺเต ภิกฺขุ สงฺฆิตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺโต โหติ อจฺจนตนิฏฺโฐ
อจฺจนตโยคกฺขเมมํ อจฺจนตพฺรหฺมจารี อจฺจนตปรีโยธานो เตญฺโฐ
เทวมนุสฺสํานนฺติ เอวํ วุตฺเต มาริสฺส โมคคัลลานะ ภควา มํ
เอตทโวจํ อิห เทวานมินฺท ภิกฺขุโน สุตํ โหติ สัพเพ ขมมา

๔๓๘] มหามกคฤคสฺส จุพตคณหาสังขยสฺส เต วิมุตติกถา ๔๖๖

นาถํ อภินเวธายาติ เอวเมว เต ทเววามินฺหุ ภิกฺขุโน สฺสํ โหติ
สพฺเพ ชมฺมา นาถํ อภินเวธายาติ โส สพฺพํ ชมฺมํ อภิชานาติ
สพฺพํ ชมฺมํ อภินฺวายนํ สพฺพํ ชมฺมํ ปริชานาติ สพฺพํ ชมฺมํ
ปริญฺวายนํ ยงฺกิญฺจิ เวทณํ เวเทติ สฺสํ วา ทฺวํ วา อตฺตชมฺมสฺสํ
วา โส ตาสุ เวทนาสุ อนิจฺจานุสฺสํ วิหริติ วิราคานุสฺสํ
วิหริติ นิโรธานุสฺสํ วิหริติ ปฏินิสฺสํ กฺขณานุสฺสํ วิหริติ โส ตาสุ
เวทนาสุ อนิจฺจานุสฺสํ วิหรนฺโต วิราคานุสฺสํ วิหรนฺโต นิโรธานุ-
สฺสํ วิหรนฺโต ปฏินิสฺสํ กฺขณานุสฺสํ วิหรนฺโต น กิญฺจิ โถเก
อฺปาทิยติ อนฺนปาทิยํ น ปริตฺตสฺสํ อปริตฺตสฺสํ ปจฺจุตฺตคณฺเวย
ปรีนิพฺพายติ ชีณา ชาติ วุสฺสํ พุทฺทมจฺริยํ กตํ ภาระณํ นวปรี
ชิตฺตคฺคตฺตยาติ ปชานาติ เอตฺตวตฺตา โห เทวามินฺหุ ภิกฺขุ
สงฺฆิตฺเตน คณฺหาสังขยวิมุตฺติ โหติ อจฺจนฺตนิฏฺฐโง อจฺจนฺต-
โยคกฺกเขมํ อจฺจนฺตพุทฺทมจฺจารํ อจฺจนฺตปรีโยธานํ เสฏฺฐโง เทว-
มนุสฺสํ สำนฺนํ เอวํ โห เม มาริธํ โมคฺคตฺตนา ภควา สงฺฆิตฺเตน
คณฺหาสังขยวิมุตฺติ อภาสฺสํ ๖ อถ โห อายสฺมา มหาโมคฺคตฺตนา
สํกุกฺกสฺส เทวามินฺหุสฺส ภาสฺสํ อภินนฺทิตฺวา อนฺนโมทิตฺวา เสยฺยถาปปี
นาม พทฺวา ปรีโส สมนฺนิยฺชิตฺวา พาหํ ปสาเรยฺย ปสาวิตฺวา พาหํ
สมนฺนิยฺชเยยฺย เอวเมว เทเวสุ ตาวตฺตีสํ อนฺตรทิตฺวา ปุพฺพวราเม
มิกฺขวมาตุ ปสาเท ปาตุโรหิตํ ๖ อถ โห สํกุกฺกสฺส เทวามินฺหุสฺส
ปรีจาวิกาโย อจฺริยปฏฺกนฺเต อายสฺมนฺเต มหาโมคฺคตฺตนาเน สํกุก

เทวานมินุทฺ ๑ เอตทโวจํ ๑ เอโส ๑ นุ ๑ โข ๑ เต ๑ มาริส ๑ โส ๑ ภควา
 สत्ตถาติ ๑ ๑ น ๑ โข ๑ เม ๑ มาริส ๑ โส ๑ ภควา ๑ สत्ตถา ๑ สพุรหุมจาวี
 เม ๑ เอโส ๑ อายสุม ๑ มหาโมคคัลลานติ ๑ ๑ ตาภา ๑ เต ๑ มาริส
 สุตฺตํ ๑ เต ๑ มาริส ๑ ยสฺส ๑ เต ๑ สพุรหุมจาวี ๑ เอวํ ๑ มหิตฺธิโก ๑ เอวํ
 มหานาภาโว ๑ อโห ๑ นุน ๑ เต ๑ โส ๑ ภควา ๑ สत्ตถาติ ๑ ๑

[๔๓๘] อถ ไช อายสุมมา มหาโมคคัลลุตตโน เยน ภควา
 เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทึ ๑
 เอกมฺนตํ นิสีนฺโน ไช อายสุมมา มหาโมคคัลลุตตโน ภควนฺตํ
 เอตทโวจ อภิชานาติ โน ภนฺเต ภควา อาหุณฺณญเณว อณฺเณตฺรสุตฺต
 มเหสฺสขสฺสัฏฺฐํ ยถาสฺสัฏฺฐํ สํวชิตฺเตน ตณฺหาสํวชยวิมฺบุตฺติํ ภาสีตาติ ๑
 อภิชานามหํ โมคคัลลุตตนํ อีช สกฺโก เทวานมินฺโท เยนํหิ เตนฺ
 อุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐาสิ เอก
 มฺนตํ จีโต ไช โมคคัลลุตตนํ สกฺโก เทวานมินฺโท มํ เอตทโวจ
 กิตฺตาวตํ นุ ไช ภนฺเต ภิกฺขุ สํวชิตฺเตน ตณฺหาสํวชยวิมฺบุตฺโต
 โหติ อจฺจนฺตนิฏฺฐาไซ อจฺจนฺตโยคกฺกเขมํ อจฺจนฺตพฺพรหมจาร์ อจฺจนฺต
 ปรีโยธานํ เสฏฺฐาไซ เทวมนุสฺสสุตฺตํ อภิวาเทตฺวา อหํ อฏฺฐเต อหํ โมคคัลลุตตนํ
 สกฺกํ เทวานมินฺทํ เอตทโวจ อีช เทวานมินฺทํ ภิกฺขุโน สุตํ โหติ
 สัพฺเพ ชมฺมา นาทํ อภินิเวสํยาติ เอวญฺเจ ตํ เทวานมินฺทํ
 ภิกฺขุโน สุตํ โหติ สัพฺเพ ชมฺมา นาทํ อภินิเวสํยาติ โส
 สัพฺพํ ชมมํ อภิชานาติ สัพฺพํ ชมมํ อภินิเวสํยาติ สัพฺพํ ชมมํ

๔๓๘] มหยมกวกุคฺคสฺส จูฬตณฺหาสงฺขยสฺสคฺเต วิมุคฺติกถา ๔๗๓

ปรีชานาติ สัพฺพํ ชมฺมํ ปริณฺณาย ยงฺกิญฺจิ เวทณฺ์ เวเทติ สฺสํ
วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสฺสํ วา โสฺ คาสฺส เวทนาสฺส อนิจฺจานุปสฺสํ
วิหริติ วิราคานุปสฺสํ วิหริติ นิโรธานุปสฺสํ วิหริติ ปฏินิสฺสํคฺคา-
นุปสฺสํ วิหริติ โสฺ คาสฺส เวทนาสฺส อนิจฺจานุปสฺสํ วิหริโต วิราค-
านุปสฺสํ วิหริโต นิโรธานุปสฺสํ วิหริโต ปฏินิสฺสํคฺคานุปสฺสํ วิหริโต
น กิญฺจิ โถเก อปาทิยติ ออนุปาทิยํ น ปริตฺตสฺสติ อปริตฺตสฺสํ
ปจฺจุคฺคตบฺเบว ปริณิพฺพายติ ชีณํ ชาติ วุสฺสิตํ พุทฺธมฺจริยํ กตํ
กรรมํ นวปรี อิตฺถคฺคตยาติ ปชานาติ เอตฺตตาวตฺตา โสฺ เทวาน-
มินฺท ภิกฺขุ สงฺฆิตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุคฺโต โหติ อจฺจนตนิฏฺโฐ
อจฺจนตโยคกฺกเขมฺมํ อจฺจนตพุทฺธมฺจารี อจฺจนตปริโยธานो เสฏฺโฐ
เทวมนุสฺสํสาณฺติ เอวํ โสฺ อหํ โมคฺคตฺถาน อภิชานามิ สกฺกสฺส
เทวานมินฺทสฺส สงฺฆิตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมุคฺติ ภาสิตาติ ฯ

อิทมวโจ ภกฺวา อตฺตมโน อายสฺมา มหาโมคฺคตฺถานो
ภกฺวโต ภาสิตํ อภินนฺทติ ฯ

จูฬตณฺหาสงฺขยสฺสคฺคํ นิฏฺฐิตํ สคฺคตมํ ฯ

มหาตณฺหาสงฺขยสุตฺตํ

[๔๔๐] เอมฺเม สํติ เอกิ สมนํ ภควา สาธุคฺคิยํ วิหริตี
เชตวนเ อนาถปฺปณฺทิกสฺส อารามเ ๑ เตน โห ปน สมนเ
สาติสฺส นาม ภิกฺขุโน เกวฏฺฐปฺตสฺส เอมฺมํ ปาปกํ ทิฏฺฐิคํ
อุปฺปนฺนํ โหติ ตถาหิ ภควตา ชมฺมํ เทสิคํ อาชานามิ ยถา
ตเทวิทํ วิญฺญาณํ สฺนฺชาวติ สํสฺรติ อนนฺตฺตํ ๑ อสฺสํโส โห
สํพหุตา ภิกฺขุ สาติสฺส นาม ภิกฺขุโน เกวฏฺฐปฺตสฺส เอมฺมํ
ปาปกํ ทิฏฺฐิคํ อุปฺปนฺนํ ตถาหิ ภควตา ชมฺมํ เทสิคํ อาชานามิ
ยถา ตเทวิทํ วิญฺญาณํ สฺนฺชาวติ สํสฺรติ อนนฺตฺตํ ๑ อถ โห
เต ภิกฺขุ เยน สาติ ภิกฺขุ เกวฏฺฐปฺตโต เตนฺปสงฺกมฺมํสํ อุ-
สงฺกมิตฺวา สาติ ภิกฺขุ เกวฏฺฐปฺตํ เอตทโวจํ สจฺจํ กิร เต
อาวุโส สาติ เอมฺมํ ปาปกํ ทิฏฺฐิคํ อุปฺปนฺนํ ตถาหิ ภควตา
shmมํ เทสิคํ อาชานามิ ยถา ตเทวิทํ วิญฺญาณํ สฺนฺชาวติ สํสฺรติ
อนนฺตฺตํ ๑ เอวํ พุยา โห อหิ อาวุโส ภควตา ชมฺมํ เทสิคํ
อาชานามิ ยถา ตเทวิทํ วิญฺญาณํ สฺนฺชาวติ สํสฺรติ อนนฺตฺตํ ๑
อถ โห เต ภิกฺขุ สาติ ภิกฺขุ เกวฏฺฐปฺตํ เอตสฺมา ปาปกาทิ
ทิฏฺฐิคตา วิเวจฺเจตุกามา สมนฺตฺตํ สมนฺตฺตํ สมนฺตฺตํ
มา เอมฺมํโส สาติ อวจ มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺข น หิ
สาธุ ภควโต อพฺภุชานํ น หิ ภควา เอวํ วทฺเขยฺย อเนก-

๔๔๑] มหามกคฤคัสส์ มหาตณฺหาสังขยสฺส เต ทิฏฐาโรจนํ ๔๗๓

ปริยาเยน อารุโธ สํติ ปฏิจฺจุสมฺปนฺนํ วิญฺญาณํ วุตฺตํ ภควตา
อนฺนตฺร ปจฺจยา นคฺติ วิญฺญาณสฺส สมฺภโวติ ฯ เอวํ
โธ สํติ ภิกฺขุ เกวณฺณปฺตฺโต เตหิ ภิกฺขุหิ สมนฺนุชฺชียมาโน
สมนฺนุคฺคาหียมาโน สมนฺนุภาสียมาโน ตเทว ปาปกํ ทิฏฐิจิคมํ ถามสา
ปรามสฺส อภินิวิสฺส โฉหริติ เอวํ พุยา โธ อหํ อารุโธ
ภควตา ชมฺมํ เทสิคํ อาชานามิ ยถา ตเทวิทํ วิญฺญาณํ สฺนฺชาวติ
สํสฺรติ อนนฺนตฺร ฯ

[๔๔๑] ยโต โธ เต ภิกฺขุ นาสกฺขิยสฺส สํติ ภิกฺขุ เกวณฺณปฺตฺโต
เอตสฺมา ปาปกา ทิฏฐิจิตฺตา วิเวเจคฺคํ อถ เต ภิกฺขุ เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมิตฺถํ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เขมณฺตํ
นิสฺสํสิ ฯ เขมณฺตํ นิสฺสนฺนา โธ เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ
สุตฺตัสส นาม ภนฺเต ภิกฺขุโน เกวณฺณปฺตฺตสฺส เอวํ ปาปกํ
ทิฏฐิจิคมํ อุปฺปนฺนํ ตถาหํ ภควตา ชมฺมํ เทสิคํ อาชานามิ ยถา
ตเทวิทํ วิญฺญาณํ สฺนฺชาวติ สํสฺรติ อนนฺนตฺร อถ โธ มยํ
ภนฺเต เยน สํติ ภิกฺขุ เกวณฺณปฺตฺโต เตนฺอุปสงฺกมิมฺห อุป-
สงฺกमितฺวา สํติ ภิกฺขุ เกวณฺณปฺตฺโต เอตทโวจุมหํ สจฺจํ กิร เต
อารุโธ สํติ เอวํ ปาปกํ ทิฏฐิจิคมํ อุปฺปนฺนํ ตถาหํ ภควตา
ชมฺมํ เทสิคํ อาชานามิ ยถา ตเทวิทํ วิญฺญาณํ สฺนฺชาวติ สํสฺรติ
อนนฺนตฺร เอวํ วุตฺเต ภนฺเต สํติ ภิกฺขุ เกวณฺณปฺตฺโต อเมห
เอตทโวจํ เอวํ พุยา โธ อหํ อารุโธ ภควตา ชมฺมํ เทสิคํ

๔๗๔   สุตตตบฏีฏเก มชฺฌิมนิกายสຸສ ມູຕປຣຸຣາສກໍ   [໔໔໒

ອາຊານາມີ ຍຄາ ຕເທວິທໍ ວິຣຸຣາຣາຣໍ ສໍນຸຊາວຕີ ສໍສຣຕີ ອນຣຸຣນຸຕີ
ອຄ ໂຂ ມຍໍ ກນຸເຕ ສໍາຕໍ້ ກິກຸຊໍ ເກວຊຸງປຸຕຸຕໍ ເອຕສຸມາ ປາປກາ
ທິງຊິຄຕາ ວິເວເຈຕຸກາມາ ສໍມນຸຍຸຣຸຊິມຸຫ ສໍມນຸຄຸກາຫິມຸຫ ສໍມນຸກາສິມຸຫ
ມາ ເອວໍ ອາວຸໄສ ສໍາຕີ ອວຈ ມາ ກຄວນຕໍ ອພຸກາຈິກຸຊ ນ
ຫີ ສໍາຊຸ ກຄວໂຕ ອພຸກຸຊານໍ ນ ຫີ ກຄວາ ເອວໍ ວເຫຍຍ
ອເນກປຣິຍາເຍນ ອາວຸໄສ ສໍາຕີ ປຣິຈຸຈສໍມຸປຸປນໍ ວິຣຸຣາຣາຣໍ ວຸຕຸຕໍ
ກຄວຕາ ອຣຸຣຸຣຕຸຣ ປຣຸຈຍາ ນຕຸຕິ ວິຣຸຣາຣາຣໍສຸສ ສໍມກວໂຕ ເອວມຸປີ
ໂຂ ກນຸເຕ ສໍາຕີ ກິກຸຊຸ ເກວຊຸງປຸຕຸໂຕ ອເນຫີ ສໍມນຸຍຸຣຸຊິຍມາໂນ
ສໍມນຸຄຸກາຫິຍມາໂນ ສໍມນຸກາສິຍມາໂນ ຕເທວ ປາປກໍ ທິງຊິຄຕໍ ຄາມສາ
ປຣາມສຸສ ອກິນິວິສຸສ ໂວຮຕີ ເອວໍ ພຸຍາ ໂຂ ອຫໍ ອາວຸໄສ
ກຄວຕາ ຮມຸມໍ ເທສິຕໍ ອາຊານາມີ ຍຄາ ຕເທວິທໍ ວິຣຸຣາຣາຣໍ ສໍນຸຊາວຕີ
ສໍສຣຕີ ອນຣຸຣນຸຕີ ຍໂຕ ໂຂ ມຍໍ ກນຸເຕ ນາສຸກຸຊິມຸຫ ສໍາຕໍ້
ກິກຸຊໍ ເກວຊຸງປຸຕຸຕໍ ເອຕສຸມາ ປາປກາ ທິງຊິຄຕາ ວິເວເຈຕຸ ອຄ ມຍໍ
ເອຕມຕຸດໍ ກຄວໂຕ ອາໂຣເຈມາຕີ າ

[໔໔໒] ອຄ ໂຂ ກຄວາ ອຣຸຣຸຣຕຸຣ ກິກຸຊໍ ອາມນເຕສີ ເອຫີ
ຕຸວໍ ກິກຸຊຸ ມມ ວຈເນນ ສໍາຕໍ້ ກິກຸຊໍ ເກວຊຸງປຸຕຸຕໍ ອາມນເຕຫີ ສໍຕຸຄາ
ຕໍ ອາວຸໄສ ສໍາຕີ ອາມນເຕຕໍຕີ າ ເອວໍ ກນຸເຕຕີ ໂຂ ໂສ ກິກຸຊຸ
ກຄວໂຕ ປຣິສຸສຸຕຸວາ ເຍນ ສໍາຕີ ກິກຸຊຸ ເກວຊຸງປຸຕຸໂຕ ຕະນຸປສໍກມີ
ອຸປສໍກມີຕຸວາ ສໍາຕໍ້ ກິກຸຊໍ ເກວຊຸງປຸຕຸຕໍ ເອຕຫໂວຈ ສໍຕຸຄາ ຕໍ
ອາວຸໄສ ສໍາຕີ ອາມນເຕຕໍຕີ າ ເອວມາວຸໄສຕີ ໂຂ ສໍາຕີ ກິກຸຊຸ ເກວຊຸງ-

๔๔๓] มหามกวรรคสูตร มหาตณฺหาสังขยสูตรเต ตักฺขิฏฺฐิปปิฏฺฐา ๔๗๕

ปฺตฺโต ตสฺส ภิกฺขุโน ปฏิสฺสตุวา เยน ภควา เตนฺปสงฺกมิ อฺป-
สงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินฺ
โฆ สํวตฺติ ภิกฺขุํ เกวฏฺฐปฺตฺโต ภควา เอตทโวจ สจฺจํ กิร เต
สํวตฺติ เอวรูปํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อฺปฺปนฺนํ ตถาหํ ภควตา รมฺมํ
เทสํ อชานามิ ยถา ตเทวิทํ วิญฺญาณํ สฺนฺชาวติ สํสฺรติ
อนนฺตมฺนตํ ฯ เอวํ พุยา โฆ อหํ ภนฺเต ภควตา รมฺมํ เทสํ
อชานามิ ยถา ตเทวิทํ วิญฺญาณํ สฺนฺชาวติ สํสฺรติ อนนฺตมฺนตํ ฯ
กตมฺนตํ สํวตฺติ วิญฺญาณนฺตํ ฯ ยวายํ ภนฺเต วโถ เวทฺเยโย
ตฺตฺร ตฺตฺร กตฺตฺยานปาปกาณํ กมฺมานํ วิปากํ ปฏิสฺสเวเตตฺติ ฯ
กสฺส นฺ โฆ นาม ตฺวํ โมฆปฺริสฺ มยา เอวํ รมฺมํ เทสํ อชานาสี
นฺ มยา โมฆปฺริสฺ อนนฺทปริยาเยน ปฏิจฺจุสมฺมปฺปนฺนํ วิญฺญาณํ
วุตฺตํ อนฺตมฺนตํ ปจฺจุยา นตฺถิ วิญฺญาณสฺส สฺมกฺกโวจิตฺติ อถ จ
ปน ตฺวํ โมฆปฺริสฺ อตฺตนา ทฺถกฺกิตฺเตน อเมท เจว อพฺภาจิกฺขสฺสี
อตฺตนาณฺจ ชนฺสี พหุณฺจ อปฺปณฺณํ ปสฺวสฺสี ตณฺหิ เต โมฆปฺริสฺ
ภวิสฺสตี ทิฆรคฺคํ อหิตาย ทฺถชายาตี ฯ

[๔๔๓] อถ โฆ ภควา ภิกฺขุ อามนฺตฺเตสํ ตํ กิํ มนฺตฺต
ภิกฺขเว อปฺปินายํ สํวตฺติ ภิกฺขุํ เกวฏฺฐปฺตฺโต อฺสฺมํกโคปฺปี อิมสฺมํ
รมฺมวินฺยเต ฯ กิณฺหิ สียา ภนฺเต โน เหนํ ภนฺเตติ ฯ เอวํ
วุตฺเต สํวตฺติ ภิกฺขุํ เกวฏฺฐปฺตฺโต ตฺวณฺหํภโต มงฺกฺภโต ปตฺตฺกฺขนฺโฆ
อโฆมุโฆ ปชฺฌาณนฺโต อปฺปปฏิภาโน นิสฺสีทิ ฯ อถ โฆ ภควา

ឥតិ ភិក្ខុ ភោជន្តបុគ្គលំ គុណវ្យាប័ត្រំ មនុស្សំ បតុត្ថវន្តំ ខត្តមុខំ
បធុណ្ណមំ បធុណ្ណានំ វិចិត្តា ឥតិ ភិក្ខុ ភោជន្តបុគ្គលំ ខេត្តវិទា
បណ្ណាយិស្តសិ ខៃ គុំ មិស្សិស្ត ខេត្តេ ឥតេ បាបេ ភិក្ខុ-
កេតេ មិស្សិ ភិក្ខុ ប្បិប្បជិត្តសាមីទិ ។ ខត ខៃ ភក្ខា ភិក្ខុ
ខាមនុគេសិ គុមេហិ មេ ភិក្ខុវេ ខេវំ ធម្មំ តេសិកំ ខាខាណា
យាយំ ឥតិ ភិក្ខុ ភោជន្តបុគ្គលំ ខត្តនា កុក្កិកេតេ ខមេ ខេ
ខុណ្ឌិក្ខុតិ ខត្តនាណុ ធម្មិ កុណុ ខប្បុណំ បស្ចិក្ខិ ។ ណៃ
តេ ភក្ខេ ខណេបរិយាយេ អិ ណៃ ភក្ខេ ប្បិប្បជិត្តសាមីទិ
វិប្បណំ កុក្កិ ភក្ខា ខណេត្រ ប្រុយា កុក្កិ វិប្បណស្ត
សម្មាសិ ។ ឥត ភិក្ខុវេ ឥត ខៃ មេ គុមេ ភិក្ខុវេ ខេវំ ធម្មំ
តេសិកំ ខាខាណា ខណេបរិយាយេ អិ ភិក្ខុវេ ប្បិប្បជិត្តសាមីទិ កុក្កិ
មយា ខណេត្រ ប្រុយា កុក្កិ វិប្បណស្ត សម្មាសិ ខត
។ បាយំ ឥតិ ភិក្ខុ ភោជន្តបុគ្គលំ ខត្តនា កុក្កិកេតេ ខមេ
ខេ ខុណ្ឌិក្ខុតិ ខត្តនាណុ ធម្មិ កុណុ ខប្បុណំ បស្ចិក្ខិ
គុក្កិ គុក្កិ មិស្សិស្តស្ត ភក្ខិស្តស្ត កុក្កិ កុក្កិ កុក្កិ កុក្កិ កុក្កិ ។

[៤៤៤] បណ្ណេវ ភិក្ខុវេ ប្រុយំ ប្បិប្ប ខុប្បធម្មិ វិប្បណំ
តេ តេវេ ឥតុត្ថំ កុក្កិ កុក្កិ ប្បិប្ប រូបេ ។ ខុប្បធម្មិ
វិប្បណំ កុក្កិវិប្បណេវេវ ឥតុត្ថំ កុក្កិ ឥតុត្ថំ ប្បិប្ប
ឥតុត្ថ ។ ខុប្បធម្មិ វិប្បណំ ឥតុត្ថវិប្បណេវេវ ឥតុត្ថំ កុក្កិ
ឆានុ ប្បិប្ប កុក្កេ ។ ខុប្បធម្មិ វិប្បណំ ឆានុវិប្បណេវេវ

[๔๔๕] ภูตมัท ภิฏเว ปรุสสเถติ ฯ เอว ภูตเต ฯ ตทหรร-
 สมภูวณติ ภิฏเว ปรุสสเถติ ฯ เอว ภูตเต ฯ ตทหรรนิโรชา
 ยั ภูตัม คัม นิโรธมมณติ ภิฏเว ปรุสสเถติ ฯ เอว ภูตเต ฯ
 ภูตมัท โนสสุติ ภิฏเว กงขาโต อุปปชชติ วิจิจจุฉาติ ฯ เอว
 ภูตเต ฯ ตทหรรสมภูว โนสสุติ ภิฏเว กงขาโต อุปปชชติ
 วิจิจจุฉาติ ฯ เอว ภูตเต ฯ ตทหรรนิโรชา ยั ภูตัม คัม นิโรธมม
 โนสสุติ ภิฏเว กงขาโต อุปปชชติ วิจิจจุฉาติ ฯ เอว ภูตเต ฯ
 ภูตมัท ภิฏเว ยถาภูตัม สัมมปฏณณาย ปรุสสโต ยา วิจิจจุฉา
 ส่า ปหัยคัตติ ฯ เอว ภูตเต ฯ ตทหรรสมภูวณติ ภิฏเว ยถาภูตัม
 สัมมปฏณณาย ปรุสสโต ยา วิจิจจุฉา ส่า ปหัยคัตติ ฯ เอว
 ภูตเต ฯ ตทหรรนิโรชา ยั ภูตัม คัม นิโรธมมณติ ภิฏเว
 ยถาภูตัม สัมมปฏณณาย ปรุสสโต ยา วิจิจจุฉา ส่า ปหัยคัตติ ฯ
 เอว ภูตเต ฯ ภูตมัท ภิฏเว อิตปิ โว เอคถ นัพพิจิจจุฉาติ ฯ
 เอว ภูตเต ฯ ตทหรรสมภูวณติ ภิฏเว อิตปิ โว เอคถ
 นัพพิจิจจุฉาติ ฯ เอว ภูตเต ฯ ตทหรรนิโรชา ยั ภูตัม คัม
 นิโรธมมณติ ภิฏเว อิตปิ โว เอคถ นัพพิจิจจุฉาติ ฯ เอว
 ภูตเต ฯ ภูตมัท ภิฏเว ยถาภูตัม สัมมปฏณณาย สุตินุจันติ ฯ
 เอว ภูตเต ฯ ตทหรรสมภูวณติ ภิฏเว ยถาภูตัม สัมมปฏณณาย
 สุตินุจันติ ฯ เอว ภูตเต ฯ ตทหรรนิโรชา ยั ภูตัม คัม นิโรธ-
 มมณติ ภิฏเว ยถาภูตัม สัมมปฏณณาย สุตินุจันติ ฯ เอว ภูตเต ฯ

[illegible]

[๔๔๖] จตุตถาโรหิณิ อหหารา ภูตานิ วา สัตตานิ
 จิตฺตานิ สมฺภเวสนํ วา สัตตานิ อหฺนุคฺคหยา ๑ กตฺเม จตุตถาโร ๑
 กวฬิฏฺเฐวโร อหหาราโร โอฬาริโก วา สํสฺสโม วา ผลฺลํโส พุตฺติโย
 มโนสํมฺเจตนา คตฺติยา วิญฺเญวณํ จตฺตํ ๑ อิมํ จ ภิกฺขเว
 จตุตถาโร อหหารา กัณฺโถนา กัณฺโถมฺภยา กัณฺโถชาติกา กัณฺโถปภา
 อิมํ จตุตถาโร อหหารา ตณฺหาณิธานา ตณฺหาสํมฺภยา ตณฺหา-
 ชาติกา ตณฺหาปภา ๑ ตณฺหา จายํ ภิกฺขเว กัณฺโถนา กัณฺโถมฺภยา
 กัณฺโถชาติกา กัณฺโถปภา ๑ ตณฺหา เวทณานิธานา เวทนาสํมฺภยา เวทนา-
 ชาติกา เวทนาปภา ๑ เวทนา จายํ ภิกฺขเว กัณฺโถนา กัณฺโถมฺภยา
 กัณฺโถชาติกา กัณฺโถปภา ๑ เวทนา ผลฺลํสํนิธานา ผลฺลํสํมฺภยา ผลฺลํสชาติกา
 ผลฺลํสปภา ๑ ผลฺลํโส จายํ ภิกฺขเว กัณฺโถนา กัณฺโถมฺภโย กัณฺโถชาติโก
 กัณฺโถปภา ๑ ผลฺลํโส สํพายคณฺนิธานา สํพายคณฺมฺภโย สํพายคณ-
 ชาติโก สํพายคณฺปภา ๑ สํพายคณฺฉจิตฺตํ ภิกฺขเว กัณฺโถนา

๔๘๐   สุตตฺถนุคฺคิฏเฐ มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกั [๔๔๗

กัสมฺมทํ กัชาตักกั กัปปภาวํ ฯ สฬายคณํ นามรูปนิตฺถานํ นามรูป-
สฺมทํ นามรูปชาตักกั นามรูปปปภาวํ ฯ นามรูปญฺเจตฺตํ ภิกฺขเว
กัณฺโถ นํ กัสมฺมทํ กัชาตักกั กัปปภาวํ ฯ นามรูปํ วิญฺญาณนิตฺถานํ
วิญฺญาณสฺมทํ วิญฺญาณชาตักกั วิญฺญาณปปภาวํ ฯ วิญฺญาณญฺเจตฺตํ
ภิกฺขเว กัณฺโถ นํ กัสมฺมทํ กัชาตักกั กัปปภาวํ ฯ วิญฺญาณํ สงฺขาร-
นิตฺถานํ สงฺขารสฺมทํ สงฺขารชาตักกั สงฺขารปปภาวํ ฯ สงฺขารวา จิเม
ภิกฺขเว กัณฺโถ นํ กัสมฺมทฺยา กัชาตักกา กัปปภาวา ฯ สงฺขารวา
อวิชฺชานิตฺถานา อวิชฺชาสฺมทฺยา อวิชฺชาชาตักกา อวิชฺชาปปภาวา ฯ
อิตฺติ โห ภิกฺขเว อวิชฺชาปจฺจุยา สงฺขารวา สงฺขารปจฺจุยา วิญฺญาณํ
วิญฺญาณปจฺจุยา นามรูปํ นามรูปปจฺจุยา สฬายคณํ สฬายคณ-
ปจฺจุยา ผสฺสัถิ ผสฺสัถปจฺจุยา เวทนา เวทนาปจฺจุยา ตณฺหา
ตณฺหาปจฺจุยา อุปาทานํ อุปาทานปจฺจุยา ภโว ภวปจฺจุยา
ชาติ ชาติปจฺจุยา ชรามรณํ โสถปรีทฺเวทฺทุกฺขโทมนสฺสํ ปายาสํ
สํภวณฺติ เอวเมตฺสฺส เกวตฺสฺส ทฺถกฺกขณฺนุสฺสํ สํมุตฺตโย โหติ ฯ

[๔๔๗] ชาติปจฺจุยา ชรามรณฺนุติ อิตฺติ โห ปเนตํ วุตฺตํ
ชาติปจฺจุยา นุ โห ภิกฺขเว ชรามรณํ โน วา กถํ วา เอตฺถ
โหตฺตํ ฯ ชาติปจฺจุยา ภนฺเต ชรามรณํ เอวํ โน เอตฺถ โหติ
ชาติปจฺจุยา ชรามรณฺนุติ ฯ ภวปจฺจุยา ชาติตํ อิตฺติ โห ปเนตํ
วุตฺตํ ภวปจฺจุยา นุ โห ภิกฺขเว ชาติ โน วา กถํ วา เอตฺถ
โหตฺตํ ฯ ภวปจฺจุยา ภนฺเต ชาติ เอวํ โน เอตฺถ โหติ ภวปจฺจุยา

๔๔๗] มหายมกวกุคคัสส มหาตณฺหาสังขยสูตรเต ปจฺจนนโย ๔๔๗

ชาติติ ฯ อุปาทานปจฺจยา ภโวติ อิติ โห ปเนตํ วุตฺตํ อุปาทาน-
ปจฺจยา นุ โห ภิกฺขเว ภโว โน วา กถํ วา เหตุถ โหตฺติ ฯ
อุปาทานปจฺจยา ภาเนเต ภโว เอวํ โน เหตุถ โหติ อุปาทาน-
ปจฺจยา ภโวติ ฯ ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานนฺติ อิติ โห ปเนตํ
วุตฺตํ ตณฺหาปจฺจยา นุ โห ภิกฺขเว อุปาทานํ โน วา กถํ
วา เหตุถ โหตฺติ ฯ ตณฺหาปจฺจยา ภาเนเต อุปาทานํ เอวํ โน
เหตุถ โหติ ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานนฺติ ฯ เวทนาปจฺจยา
ตณฺหาติ อิติ โห ปเนตํ วุตฺตํ เวทนาปจฺจยา นุ โห ภิกฺขเว
ตณฺหา โน วา กถํ วา เหตุถ โหตฺติ ฯ เวทนาปจฺจยา ภาเนเต
ตณฺหา เอวํ โน เหตุถ โหติ เวทนาปจฺจยา ตณฺหาติ ฯ
ผัสสฺสปจฺจยา เวทนาติ อิติ โห ปเนตํ วุตฺตํ ผัสสฺสปจฺจยา นุ
โห ภิกฺขเว เวทนา โน วา กถํ วา เหตุถ โหตฺติ ฯ ผัสสฺสปจฺจยา
ภาเนเต เวทนา เอวํ โน เหตุถ โหติ ผัสสฺสปจฺจยา เวทนาติ ฯ
สพฺพายนปจฺจยา สสฺสโสติ อิติ โห ปเนตํ วุตฺตํ สพฺพายนปจฺจยา
नु โห ภิกฺขเว สสฺสโส โน วา กถํ วา เหตุถ โหตฺติ ฯ
สพฺพายนปจฺจยา ภาเนเต สสฺสโส เอวํ โน เหตุถ โหติ สพฺพายน-
ปจฺจยา สสฺสโสติ ฯ นามรูปปจฺจยา สพฺพายนนฺติ อิติ โห ปเนตํ
วุตฺตํ นามรูปปจฺจยา นุ โห ภิกฺขเว สพฺพายนํ โน วา กถํ
วา เหตุถ โหตฺติ ฯ นามรูปปจฺจยา ภาเนเต สพฺพายนํ เอวํ โน
เหตุถ โหติ นามรูปปจฺจยา สพฺพายนนฺติ ฯ วิญฺญาณปจฺจยา

นามรูปนุติ อิติ โห ปเนตฺตํ อุตฺตํ วิญญาณปจฺจยา นุ โห
ภิกฺขเว นามรูปํ โน วา กถํ วา เอตถ โหตฺติ ฯ วิญญาณ-
ปจฺจยา ภนฺเต นามรูปํ เอวํ โน เอตถ โหติ วิญญาณปจฺจยา
นามรูปนุติ ฯ สงฺขารปจฺจยา วิญญาณนุติ อิติ โห ปเนตฺตํ อุตฺตํ
สงฺขารปจฺจยา นุ โห ภิกฺขเว วิญญาณํ โน วา กถํ วา เอตถ
โหตฺติ ฯ สงฺขารปจฺจยา ภนฺเต วิญญาณํ เอวํ โน เอตถ โหติ
สงฺขารปจฺจยา วิญญาณนุติ ฯ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคิ อิติ โห
ปเนตฺตํ อุตฺตํ อวิชฺชาปจฺจยา นุ โห ภิกฺขเว สงฺขารา โน วา
กถํ วา เอตถ โหตฺติ ฯ อวิชฺชาปจฺจยา ภนฺเต สงฺขารา เอวํ โน
เอตถ โหติ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราคิ ฯ

[๔๔๔] สำนั กฤษเว อิติ โส กฤษเว คุเมหิ เหว วเท
อหมบี เหว วทามิ อิมลัม สติ อิท โหติ อิมลัมปฐา
อิท อูปปฐติ ยทิท อวิชสาปจญา สังขารว สังขารปจญา
วิญญานัม วิญญานปจญา นามรูป นามรูปปจญา สฬายตน
สฬายตนปจญา ผลลิส ผลลสปจญา เวทนา เวทนาปจญา
ตณหา ตณหาปจญา อูปาทาน อูปาทานปจญา ภโว ภว
ปจญา ชาติ ชาติปจญา ชรามรณ โสถปรีเทว กุฏท โทมนลล
ปายาส สัมภวนุติ เอเวเมตลลล เกวลลลล กุฏทกฐนลลล สัมมทโย
โหติ ฯ อวิชชช เทวอ อลลลลวราคณิโรชา สังขารนิโรโธ สังขาร
นิโรชา วิญญานนิโรโธ วิญญานนิโรชา นามรูปนิโรโธ นาม-

๔๔๘] มหามกคัคคัสส มหาตณฺหาสังฺขยสฺส เต นิโรชนโย ๔๘๓.

รูปนิโรชา สฬายตนนิโรชา สฬายตนนิโรชา ผสฺสณิโรชา ผสฺส-
นิโรชา เวทนานิโรชา เวทนานิโรชา ตณฺหานิโรชา ตณฺหา-
นิโรชา อูปาทานนิโรชา อูปาทานนิโรชา ภวนิโรชา ภวนิโรชา
ชาตินิโรชา ชาตินิโรชา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺส-
ปายาสา นีรุชฺฌนฺติ เอวเมตสฺส เกวตสฺส ทุกฺขกฺขนฺตสฺส นิโรโช
โหติ ฯ

[๔๔๘] ชาตินิโรชา ชรามรณนิโรชติ อิติ โช ปเนตํ วุคฺคํ
ชาตินิโรชา นุ โช ภิกฺขเว ชรามรณนิโรโช โน วา กถํ วา
เอตฺถ โหตฺติ ฯ ชาตินิโรชา ภนฺเต ชรามรณนิโรโช เอวํ โน
เอตฺถ โหติ ชาตินิโรชา ชรามรณนิโรชติ ฯ ภวนิโรชา ชาติ-
นิโรชติ อิติ โช ปเนตํ วุคฺคํ ภวนิโรชา นุ โช ภิกฺขเว
ชาตินิโรโช โน วา กถํ วา เอตฺถ โหตฺติ ฯ ภวนิโรชา ภนฺเต
ชาตินิโรโช เอวํ โน เอตฺถ โหติ ภวนิโรชา ชาตินิโรชติ ฯ
อูปาทานนิโรชา ภวนิโรชติ อิติ โช ปเนตํ วุคฺคํ อูปาทานนิโรชา
नु โช ภิกฺขเว ภวนิโรโช โน วา กถํ วา เอตฺถ โหตฺติ ฯ
อูปาทานนิโรชา ภวนิโรโช เอวํ โน เอตฺถ โหติ อูปาทานนิโรชา
ภวนิโรชติ ฯ ตณฺหานิโรชา อูปาทานนิโรชติ อิติ โช ปเนตํ
วุคฺคํ ตณฺหานิโรชา นุ โช ภิกฺขเว อูปาทานนิโรโช โน วา
กถํ วา เอตฺถ โหตฺติ ฯ ตณฺหานิโรชา ภนฺเต อูปาทานนิโรโช
เอวํ โน เอตฺถ โหติ ตณฺหานิโรชา อูปาทานนิโรชติ ฯ เวทนา-

นิโรชา ตณฺหาณิโรชติ อิติ โข ปเนตํ วุฑฺฒํ เวทณานิโรชา
 นุ โข ภิกฺขเว ตณฺหาณิโรโห ใน วา กถํ วา เอตฺถ โหตฺถติ ฯ
 เวทณานิโรชา ภาณเต ตณฺหาณิโรโห เอวํ ใน เอตฺถ โหติ
 เวทณานิโรชา ตณฺหาณิโรชติ ฯ สุตฺตนิโรชา เวทณานิโรชติ อิติ
 โข ปเนตํ วุฑฺฒํ สุตฺตนิโรชา นุ โข ภิกฺขเว เวทณานิโรโห ใน วา
 กถํ วา เอตฺถ โหตฺถติ ฯ สุตฺตนิโรชา ภาณเต เวทณานิโรโห เอวํ
 ใน เอตฺถ โหติ สุตฺตนิโรชา เวทณานิโรชติ ฯ สํพายตนนิโรชา
 สุตฺตนิโรชติ อิติ โข ปเนตํ วุฑฺฒํ สํพายตนนิโรชา นุ โข
 ภิกฺขเว สุตฺตนิโรโห ใน วา กถํ วา เอตฺถ โหตฺถติ ฯ สํพายคณ-
 นิโรชา ภาณเต สุตฺตนิโรโห เอวํ ใน เอตฺถ โหติ สํพายคณ-
 นิโรชา สุตฺตนิโรชติ ฯ นามรูปนิโรชา สํพายตนนิโรชติ อิติ
 โข ปเนตํ วุฑฺฒํ นามรูปนิโรชา นุ โข ภิกฺขเว สํพายตนนิโรโห
 ใน วา กถํ วา เอตฺถ โหตฺถติ ฯ นามรูปนิโรชา ภาณเต สํพายคณ-
 นิโรโห เอวํ ใน เอตฺถ โหติ นามรูปนิโรชา สํพายตนนิโรชติ ฯ
 วิญฺญาณนิโรชา นามรูปนิโรชติ อิติ โข ปเนตํ วุฑฺฒํ วิญฺญาณ-
 นิโรชา นุ โข ภิกฺขเว นามรูปนิโรโห ใน วา กถํ วา เอตฺถ
 โหตฺถติ ฯ วิญฺญาณนิโรชา ภาณเต นามรูปนิโรโห เอวํ ใน เอตฺถ
 โหติ วิญฺญาณนิโรชา นามรูปนิโรชติ ฯ สงฺขารนิโรชา วิญฺญาณ-
 นิโรชติ อิติ โข ปเนตํ วุฑฺฒํ สงฺขารนิโรชา นุ โข ภิกฺขเว
 วิญฺญาณนิโรโห ใน วา กถํ วา เอตฺถ โหตฺถติ ฯ สงฺขารนิโรชา

๔๕๓] มหามกคฤคสุตฺต มหาตณฺหาสงฺขยสุตฺเต ชมฺมคุณกกา ๔๘๕

ภนฺเต วิญฺญาณนิโรโห เอวํ โน เอกุถ โหติ วิญฺญาณนิโรชา
นามรูปนิโรโหติ ฯ สงฺขารนิโรชา นามรูปนิโรโหติ อิติ โห ปเนตํ
วุตฺตํ สงฺขารนิโรชา นุ โห ภิกฺขเว วิญฺญาณนิโรโห โน วา
กถํ วา เอกุถ โหตฺติ ฯ สงฺขารนิโรชา ภนฺเต วิญฺญาณนิโรโห
เอวํ โน เอกุถ โหติ สงฺขารนิโรชา วิญฺญาณนิโรโหติ ฯ
อวิชฺขานิโรชา สงฺขารนิโรโหติ อิติ โห ปเนตํ วุตฺตํ อวิชฺชา-
นิโรชา นุ โห ภิกฺขเว สงฺขารนิโรโห โน วา กถํ วา เอกุถ
โหตฺติ ฯ อวิชฺขานิโรชา ภนฺเต สงฺขารนิโรโห เอวํ โน เอกุถ
โหติ อวิชฺขานิโรชา สงฺขารนิโรโหติ ฯ

[๔๕๐] สํสํ ภิกฺขเว อิติ โห ภิกฺขเว ตุมฺเหหิ เอวํ จเทถ
อหฺมึ เอวํ จทามิ อิมสฺมึ อสฺสติ อิทํ น โหติ อิมสฺส
นิโรชา อิทํ นิรุชฺฌติ ยทิทํ อวิชฺขานิโรชา สงฺขารนิโรโห สงฺขาร-
นิโรชา วิญฺญาณนิโรโห วิญฺญาณนิโรชา นามรูปนิโรโห นาม-
รูปนิโรชา สํพายคณฺนิโรโห สํพายคณฺนิโรชา ผสฺสณฺนิโรโห ผสฺส-
ณฺนิโรชา เวทณฺนิโรโห เวทณฺนิโรชา ตณฺหาณฺนิโรโห ตณฺหา-
ณฺนิโรชา อูปาทานนิโรโห อูปาทานนิโรชา ภวนิโรโห ภวนิโรชา
ชาตินิโรโห ชาตินิโรชา ชรามวณฺ โสถกปริเทวทุกฺขโทมนสฺส-
ปายาสํ นิรุชฺฌนฺติ เอวเมตสฺส เกวตสฺส ทุกฺขกฺขณฺสสฺส นิโรโห
โหติ ฯ

[๔๕๓] อปี นุ ตุมฺเห ภิกฺขเว เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปสฺสณฺตา

ປຸພຸພຸຕິ ວາ ປຣຶຈາເວຍຍາດ ອເສສຸມຸຫາ ນຸ ໂຂ ມຍິ ອຕັຕມທຸຫານິ
 ນ ນຸ ໂຂ ອເສສຸມຸຫາ ອຕັຕມທຸຫານິ ກິ ນຸ ໂຂ ອເສສຸມຸຫາ ອຕັຕ-
 ມທຸຫານິ ກຕິ ນຸ ໂຂ ອເສສຸມຸຫາ ອຕັຕມທຸຫານິ ກິ ນຸ ຫຸຕຸວາ ກິ
 ອເສສຸມຸຫາ ນຸ ໂຂ ມຍິ ອຕັຕມທຸຫານນຕິ ຯ ໂນ ເຫຕິ ກນເຕ ຯ
 ອປິ ນຸ ຕຸເມຫ ກິຖຸຂເວ ເອວິ ສານນຸຕາ ເອວິ ປສຸສນຸຕາ ອປຣນຸຕິ
 ວາ ປຣຶຈາເວຍຍາດ ກວີສຸສາມ ນຸ ໂຂ ມຍິ ອນາຄຕມທຸຫານິ ນ
 ນຸ ໂຂ ກວີສຸສາມ ອນາຄຕມທຸຫານິ ກິ ນຸ ໂຂ ກວີສຸສາມ ອນາຄຕ-
 ມທຸຫານິ ກຕິ ນຸ ໂຂ ກວີສຸສາມ ອນາຄຕມທຸຫານິ ກິ ນຸ ຫຸຕຸວາ ກິ
 ກວີສຸສາມ ນຸ ໂຂ ມຍິ ອນາຄຕມທຸຫານນຕິ ຯ ໂນ ເຫຕິ ກນເຕ ຯ
 ອປິ ນຸ ຕຸເມຫ ກິຖຸຂເວ ເອວິ ສານນຸຕາ ເອວິ ປສຸສນຸຕາ ເອຕຣາ ວາ
 ປຈຸຈຸປປນນທຸຫານິ ອາຣພຸກ ອຊຸຣຕຸຕິ ກຕິກິຕຸຕິ ອຫິ ນຸ ໂຂສຸມິ
 ໂນ ນຸ ໂຂສຸມິ ກິນນຸ ໂຂສຸມິ ກຕິ ນຸ ໂຂສຸມິ ອຍິ ນຸ ໂຂ
 ສຕຸໂຕ ກຸໂຕ ອາຄໂຕ ໂສ ກຸທິງຄາມິ ກວີສຸສຕິຕິ ຯ ໂນ ເຫຕິ
 ກນເຕ ຯ ອປິ ນຸ ຕຸເມຫ ກິຖຸຂເວ ເອວິ ສານນຸຕາ ເອວິ ປສຸສນຸຕາ
 ເອວິ ວເຫຍຍາດ ສຕຸຕາ ໂນ ຄຣຸ ສຕຸຕຸ ຄາຣເວເນວ ມຍິ ເອວິ
 ວເຫຍຍາມາຕິ ຯ ໂນ ເຫຕິ ກນເຕ ຯ ອປິ ນຸ ຕຸເມຫ ກິຖຸຂເວ
 ເອວິ ສານນຸຕາ ເອວິ ປສຸສນຸຕາ ເອວິ ວເຫຍຍາດ ສມໂຣ ເວວມາຫ
 ສມຣາ ຈ ນ ຈ ມຍິ ເອວິ ວເຫມາຕິ ຯ ໂນ ເຫຕິ ກນເຕ ຯ
 ອປິ ນຸ ຕຸເມຫ ກິຖຸຂເວ ເອວິ ສານນຸຕາ ເອວິ ປສຸສນຸຕາ ອເພຣັ

๔๕๒] มหાયมกวดคุดุส มหาตณฺหาสงฺขยสุตฺเต คพฺพโกกฺกนฺติ ๔๘๗
 สฺตถาวํ อุกฺกตฺติเสยฺยาถาติ ฯ โน เหนฺ ภาณเต ฯ อมฺมี นุ ตฺตฺเมห
 ภิกฺขเว เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปสฺสณฺตา ยานิ ตานิ ปฏฺฐสมณ-
 พฺรหฺมณานํ วุตฺตโกตฺตฺถมํภคฺตานิ ตานิ สํวโร ปจฺจาคฺคญฺเญ-
 ยาถาติ ฯ โน เหนฺ ภาณเต ฯ นนฺ ภิกฺขเว ยทฺเว ตฺตฺมํหํ สํมํ
 ณาตํ สํมํ ทิฏฺฐํ สํมํ วิทิตํ ตทฺเว ตฺตฺเมห วทฺเยยฺยาถาติ ฯ
 เอวํ ภาณเต ฯ สํวโร ภิกฺขเว อุนฺนํตา โห เม ตฺตฺเมห ภิกฺขเว
 อิมินา สํมํทิฏฺฐิจิเกน รมฺเมเนน อภาติเกน เอหิปสฺสิจิเกน โอบนฺนิเกน
 ปจฺจคฺคํ เวทิตพฺเพเนน วิญฺญูหิ สํมํทิฏฺฐิจิโก อมฺมี ภิกฺขเว รมฺโม
 อภาติโก เอหิปสฺสิจิโก โอบนฺนิโก ปจฺจคฺคํ เวทิตพฺพิ วิญฺญูหํติ
 อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ อิทฺเมตํ ปฏฺิจฺจ วุตฺตํ ฯ

[๔๕๒] ติณฺณํ โห ปน ภิกฺขเว สํมํนิปาตา คพฺพสฺสํวาทกฺกนฺติ
 โหติ ฯ อิทฺ มาตํบิโร จ สํมํนิปติตา โหณฺติ มาตา จ น อุตฺตํ
 โหติ คนฺธพฺโพ จ น ปจฺจปฏฺิจิโต โหติ เหนฺ ตาว คพฺพสฺสํวาท-
 กฺกนฺติ โหติ ฯ อิทฺ มาตํบิโร จ สํมํนิปติตา โหณฺติ มาตา จ
 อุตฺตํ โหติ คนฺธพฺโพ จ น ปจฺจปฏฺิจิโต โหติ เหนฺ ตาว
 คพฺพสฺสํวาทกฺกนฺติ โหติ ฯ ยโต จ โห ภิกฺขเว มาตํบิโร จ
 สํมํนิปติตา โหณฺติ มาตา จ อุตฺตํ โหติ คนฺธพฺโพ จ ปจฺจ-
 ปฏฺิจิโต โหติ เอวํ ติณฺณํ สํมํนิปาตา คพฺพสฺสํวาทกฺกนฺติ โหติ ฯ
 ตเมณํ ภิกฺขเว มาตา นว วา ทสฺส วา มาเส คพฺพํ กุจฺฉินา
 ปริหริติ มหตา สํสฺเยน ครุภาวํ ตเมณํ ภิกฺขเว มาตา นวณฺณํ

๔๘๘   สุตตฺตบฺบิฏฺเฐ มชฺฌิมนิกายสຸສ ມູຖປຸຣຸຣາສັກ   [໔໕໓

ວາ ທສຸນຸ ວາ ມາສຳນຸ ອຈຸເຍນ ວິຊາຍຕິ ມຫຕາ ສຳສຸເຍນ ກຸຣຸກາຣິ
ຕເມນຸ ຫາຕິ ສມານຸ ສເກນ ໂຕທິເຕນ ໂປເສສິ າ

[໔໕໓] ໂຕທິຕເມຫຕິ ກິກຸຊເວ ອຣິຍສຸສ ວິນເຍ ຍທິທິ ມາຕຸ
ຄຣຸຣຸນຸ າ ສ ໄ ໂສ ກິກຸຊເວ ກຸມາໂຣ ດຸທຸຊມິນນຸວາຍ ອິນທຸຣິຍານຸ
ປຣິປາກມນຸວາຍ ຍານິ ຕານິ ກຸມາຣການຸ ກິຟາປນການິ ເຕທິ ກິຟຕິ
ເສຍຸຍຕິທິ ວຸງກິ ຫຼັກກິ ໂມກຸຊຈິກິ ຈິງຄຸດິກິ ປຕຸຕາພຸທກິ ຣດກິ ຫນຸກິ າ
ສ ໄ ໂສ ກິກຸຊເວ ກຸມາໂຣ ດຸທຸຊມິນນຸວາຍ ອິນທຸຣິຍານຸ ປຣິປາກ-
ມນຸວາຍ ປຣຸຈາທິ ກາມຄຸເຈນຕິ ສມປຸປິໂຕ ສມຈຸຄິກຸໂຕ ປຣິຈາເຣຕິ
ຈກຸຊວິຣຸເມຍເຍທິ ຣູເປທິ ອິຣຸເຈທິ ກນຸເຕທິ ມນາເປທິ ມິຍຣູເປທິ
ກາມຸປສຸໝທິເຕທິ ຣຸຊຸນິເຍທິ ເປມນິເຍທິ ໂສຕວິຣຸເມຍເຍທິ ສຕຸເຕທິ...
ສານວິຣຸເມຍເຍທິ ກນຸເຕທິ... ສິວຸຮາວິຣຸເມຍເຍທິ ຣເສທິ... ກາຍ-
ວິຣຸເມຍເຍທິ ໂຣຣຸຊພຸເປທິ ອິຣຸເຈທິ ກນຸເຕທິ ມນາເປທິ ມິຍຣູເປທິ
ກາມຸປສຸໝທິເຕທິ ຣຸຊຸນິເຍທິ ເປມນິເຍທິ າ ໂສ ຈກຸຊຸນາ ຣູປິ ທິສຸວາ
ມິຍຣູເປ ຣູເປ ສາຣຸຊຸຕິ ອປມິຍຣູເປ ຣູເປ ພຸຢາປຸຊຸຕິ ອນຸປຣຸຈິຕ-
ກາຍສຕິ ຈ ວິຮຸຕິ ປຣິຕຸຕເຈຕໂສ ຕຣຸຈ ເຈໂຕວິມຸຕຕິ ປຣຸເປາ-
ຈິມຸຕຕິ ຍຄາກຸຕິ ນປປຸຊານາຕິ ຍຕຸຄສຸສ ເຕ ປາປກາ ອຄຸສຕາ
ຫມຸມາ ອປຣິເສສາ ນິຣຸຊເນທິ າ ໂສ ເອວ ອນຸໂຣຊວິໂຣຊິ ສມາປນຸໂນ
ຍງຸດິຣຸຈິ ເວທນຸ ເວເຕທິ ສຸຊິ ວາ ທຸກຸຊິ ວາ ອທຸກຸຊມສຸຊິ ວາ າ ໂສ
ຕິ ເວທນຸ ອກິນນຸທຕິ ອກິວທຕິ ອຊໂຣສາຍ ຕິຣຸຊຕິ າ ຕສຸສ ຕິ
ເວທນຸ ອກິນນຸທໂຕ ອກິວທໂຕ ອຊໂຣສາຍ ຕິຣຸຊໂຕ ອຸປປຸຊຸຕິ

๔๙๐   สุตตนะคัมภีรเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกั [๔๘๕

อภิญญา สจฺจนิกคฺคา ปเวเทติ โส ชมฺมํ เทเสติ อาทิกถฺยานํ
มชฺฌเมกถฺยานํ ปรีโยสํณกถฺยานํ สํคตํ สํพยุชฺชนํ เกวตปรีปฺพณฺณํ
ปรีสุทฺธํ พุรหฺมจฺริยํ ปกาเสติ ฯ ตํ ชมฺมํ สฺสนาติ คหปติ วา
คหปติปฺปโต วา อณฺเวยตรสฺมึ วา กุเล ปจฺฉา ชาโต ฯ โส ตํ
ชมฺมํ สฺสุคฺคา ตถากเต สฺทฺธํ ปฏฺฐิภตติ ฯ โส เทน สฺทฺธชาปฏฺฐิภเกน
สฺมนฺนาคโต อิติ ปฏฺฐิสญฺจิกฺขติ สฺมฺพาโซ ชฺรวาจาสฺส รชาปโก
อพฺโปกาโส ปพฺพชฺชา นยิทํ สฺสวํ อคฺวารํ อชฺฌมาวสฺสา เอกนฺต-
ปรีปฺพณฺณํ เอกนฺตปรีสุทฺธํ สฺงฺขติชิตํ พุรหฺมจฺริยํ จริตุํ ยนฺนฺนาหํ
เกสฺมสฺสํ โสหาเรตฺวา กาสํยานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคฺวารสฺมา
อนคฺวาริยํ ปพฺพชฺเชยฺยนติ ฯ โส อปฺเรน สฺมเยน อปฺเป วา โภคกฺขนฺธํ
ปหาย มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ ปหาย อปฺเป วา ฌาติปรีวฺจฺจํ ปหาย
มหนฺตํ วา ฌาติปรีวฺจฺจํ ปหาย เกสฺมสฺสํ โสหาเรตฺวา กาสํยานิ
วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อคฺวารสฺมา อนคฺวาริยํ ปพฺพชฺติ ฯ

[๔๘๕] โส เหวํ ปพฺพชฺชิตो สฺมาโน ภิกฺขุณฺโ สิกฺขาธํมฺม-
สฺมาปฺนฺโน ปาณาติปาทํ ปหาย ปาณาติปาทา ปฏฺฐิวิโรโต โหติ
นิหิตทณฺโท นิหิตสฺสโต ตชฺชํ ทยาปฺนฺโน สฺพพฺปาณญฺจิตานุกมฺปิ
วิหฺรติ ฯ อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา ปฏฺฐิวิโรโต โหติ
ทินฺนาทายํ ทินฺนปฏฺฐิกฺกฺขํ อเถเนน สฺสจฺญฺเตน อตฺตนา วิหฺรติ ฯ
อพุรหฺมจฺริยํ ปหาย พุรหฺมจฺจารํ โหติ อารจฺจารํ วิโรโต เมถฺนา
คามชฺมฺมา ฯ มุสํสาทํ ปหาย มุสํสาทา ปฏฺฐิวิโรโต โหติ สฺจฺจาทํ

๔๕๕] มหยมกวกคฺคสุตฺต มหาตณฺหาสังขยสุตฺเต สิกฺขาสาขีวตา ๔๗๑

สจฺจสฺสโน เจโต ปจฺจยโก อวิสฺสวาทโก โลกสุตฺต ๑ ปิสุณํ วาจํ
ปหาย ปิสุณาย วาจาย ปฏิวิริโต โหติ อิตฺตํ สุตฺตวา น อมฺตร
อกฺขาตา อิมํสํ เกทาย อมฺตร วา สุตฺตวา น อิมํสํ อกฺขาตา
อมฺตรํ เกทาย อิตฺติ ภินฺนํ วา สฺนฺชาตา สหิตานํ วา อนุปฺปทตา
สํมคฺคารราโม สํมคฺครโต สํมคฺคณฺหํ สํมคฺคกรณํ วาจํ ภาสีตา
โหติ ๑ ฌรฺสํ วาจํ ปหาย ฌรฺสํ วาจาย ปฏิวิริโต โหติ ยา ส่า
วาจา เนตา กณฺณสุชา เปมฺนียา หทยงฺคมา โปรี พุชฺชนกฺขตา
พุชฺชนมนาปา ตถารูปี วาจํ ภาสีตา โหติ ๑ สํมฺลปฺปตาปํ ปหาย
สํมฺลปฺปตาปา ปฏิวิริโต โหติ กาลวาทํ ภูตวาทํ อตฺตวาทํ ชมฺม-
วาทํ ฌินฺยวาทํ นิชานวตฺติ วาจํ ภาสีตา โหติ กาเถน ส่าปเทสํ
ปริยฺยวตฺติ อตฺตสณฺหิตํ ๑ วัชคามภูตคามสํมารมฺภา ปฏิวิริโต
โหติ ๑ เอกภคฺติโก โหติ รตฺตฺวปรโต วิริโต จิภาตโกชนา ๑
นจฺจ คีตวาทิตวิสฺสทสฺสณา ปฏิวิริโต โหติ ๑ มาตาคนฺธวิเลปน-
ธารณมณฺทณวิภูสณฺธุจํหา ปฏิวิริโต โหติ ๑ อจฺจาสยฺนมหาสยฺนา
ปฏิวิริโต โหติ ๑ ชาตฺรปรชตปฏิกุคฺคหนา ปฏิวิริโต โหติ ๑
อามกชณฺณปฏิกุคฺคหนา ปฏิวิริโต โหติ ๑ อามกมัสปฏิกุคฺคหนา
ปฏิวิริโต โหติ ๑ อิตฺถํกุมาริกปฏิกุคฺคหนา ปฏิวิริโต โหติ ๑
ทาสํทาสปฏิกุคฺคหนา ปฏิวิริโต โหติ ๑ เขตฺตวตฺตปฏิกุคฺคหนา
ปฏิวิริโต โหติ ๑ อเชพกปฏิกุคฺคหนา ปฏิวิริโต โหติ ๑ กุกฺกฏ-
สฺตรปฏิกุคฺคหนา ปฏิวิริโต โหติ ๑ หตฺถิกวสุตฺตวพฺพปฏิกุคฺคหนา

๔๗๒   สุตตตบฏิกเก มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุตตปณฺณาสกํ   [๔๕๕

ปฏิวีรโต โหติ ฯ ทุคฺเคยฺยปทฺธกมฺมมานุโยคา ปฏิวีรโต โหติ ฯ
กยวิกุกฺขา ปฏิวีรโต โหติ ฯ ตฺตถากฺข กํสฺสากฺข มานกฺข ปฏิวีรโต
โหติ ฯ อุกฺโกฏฺชนวณฺจน นิกคิสาวิโยคา ปฏิวีรโต โหติ ฯ เณทฺทวช-
พฺพชนวิปฺราโมสฺสอาโถปสฺสสํการา ปฏิวีรโต โหติ ฯ โส สฺนคฺคฺชฺโ
โหติ กายปรีหริเกณ จีวรเณ กุจฺฉิปรีหริเกณ ปิณฺฑปฺปาเตน เยน
เยเนว ปกฺกมฺติ สฺมาททาเยว ปกฺกมฺติ ฯ เสยฺยถาปํ นาม ปกฺกั-
สฺสกุโณ เยน เยเนว เทติ สฺปตฺตภาโรว เทติ เอวเมว ภิกฺขุ
สฺนคฺคฺชฺโ โหติ กายปรีหริเกณ จีวรเณ กุจฺฉิปรีหริเกณ ปิณฺฑ-
ปฺปาเตน เยน เยเนว ปกฺกมฺติ สฺมาททาเยว ปกฺกมฺติ ฯ โส อิมินา
อริเยน สํตฺถกฺขนฺธเณ สมนฺนาคโค อชฺฌตฺตํ อทฺทกฺกํ ปฏิสํเวเทติ ฯ
โส จกฺขนา ฐปํ ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคฺคาหํ โหติ นานุพฺพณฺชนคฺคฺคาหํ
ยตฺถวาทิกฺกรณเมณํ จกฺขนฺทฺริยํ อสํวํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌมาโทมนสฺสา
ปาปกา อกฺุสฺสา ฆมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ
รกฺขติ จกฺขนฺทฺริยํ จกฺขนฺทฺริเย สํวรํ อปชฺชติ ฯ โสเตน สทฺทํ
สฺสุทฺวา... ขาเนน คนฺธี ขายิตฺวา... ชิวฺหาเยว รสํ สํยิตฺวา...
กาเยน โฉฏฺฐพฺพํ มุสฺสิตฺวา... มนฺสา ฆมฺมํ วิญฺเญย น นิมิตฺตคฺคฺคาหํ
โหติ นานุพฺพณฺชนคฺคฺคาหํ ยตฺถวาทิกฺกรณเมณํ มนินฺทฺริยํ อสํวํ
วิหรนฺตํ อภิชฺฌมาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสฺสา ฆมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ
ตสฺส สํวราย ปฏิปชฺชติ รกฺขติ มนินฺทฺริยํ มนินฺทฺริเย สํวรํ
อปชฺชติ ฯ โส อิมินา อริเยน อิทฺทฺริยสํวเรณ สมนฺนาคโค อชฺฌตฺตํ
อพฺยา-

๔๕๖] มหાયมกวกคฺคตฺส มหาคณฺหาสงฺขยสฺสคฺเต จิตฺตโสธนํ ๔๕๓

เสกสฺสํ ปฏิสํเวเทติ ฯ โส อภิกฺกณฺเต ปฏิกฺกณฺเต สมนฺปานการํ โหติ
อาโตกิตฺเต วิโลกิตฺเต สมนฺปานการํ โหติ สมนฺนิยฺชิตฺเต ปสํวริเต
สมนฺปานการํ โหติ สงฺฆาฏิปคฺคตจํวรชารणे สมนฺปานการํ โหติ
อสิเต ปิเต ขายิตฺเต สํยิตฺเต สมนฺปานการํ โหติ อจฺจุจารปสฺสสํว-
กมฺเม สมนฺปานการํ โหติ คเต จิตฺเต นิสฺสํเน สุตฺเต ชาคริตฺเต
ภาสิตฺเต ตฺตุนฺทํภาเว สมนฺปานการํ โหติ ฯ

[๔๕๖] โส อิมินา จ อวิเชน สํตกฺขนฺเรน สมนฺนาคโต อิมินา
จ อวิเชน อินฺทฺริยสํวเรน สมนฺนาคโต อิมินา จ อวิเชน สติ-
สมนฺปชฺฌणेณ สมนฺนาคโต วิจิตฺตํ เสนาสนํ ภาวติ ขรณญํ รุกฺขมฺรุตํ
ปพฺพตํ กนฺทํ คิริคฺคุหํ สุตฺตํ วณฺปตํ อพฺโลกาสํ ปลาตปฺปญฺชํ ฯ
โส ปจฺจุภาตคฺคํ ปิณฺฑปาทปฏิกฺกณฺโต นิสฺสํทิตฺติ ปสฺสตฺตํ อาภุชิตฺวา
อจฺจุ กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สติ อฺปฺปญฺจเปตฺวา ฯ โส อภิชฺฌํ โถเก
ปหาย วิคตฺวาภิชฺฌเณ เจตฺสา วิหริติ อภิชฺฌนํ จิตฺตํ ปริโสธเติ ฯ
พฺยาปาทปโทสํ ปหาย อพฺยาปนฺนจิตฺโต วิหริติ สํพฺพปาณภุ-
หิตานุกมฺปิ พฺยาปาทปโทสา จิตฺตํ ปริโสธเติ ฯ ถินมิกฺขํ ปหาย
วิคตถินมิกฺโข วิหริติ อาโตกสฺสณฺญํ สโต สมนฺปชาโน ถินมิกฺขา
จิตฺตํ ปริโสธเติ ฯ อฺนฺทจฺจุกฺกจฺจุจํ ปหาย อฺนฺทจฺจุโต วิหริติ
อชฺฌตฺตํ อฺนฺทจฺจุจิตฺโต อฺนฺทจฺจุกฺกจฺจุจํ จิตฺตํ ปริโสธเติ ฯ
วิจิกิจฺจํ ปหาย คิณฺณเวจิกิจฺจโน วิหริติ อกถิกถํ กุสฺเสสฺสุ ขมฺเมสฺสุ
วิจิกิจฺจนํ จิตฺตํ ปริโสธเติ ฯ

๔๕๘] มหાયมกคฺคตฺถ มหาตณฺหาตฺถยตฺถเต เกวลนโรโร ๔๕๕

บียรูเป ชมฺเม น ตํวชฺชติ อปฺบียรูเป ชมฺเม น พฺยาปชฺชติ
อฺปฺปจฺจิกายตฺถติ จ วิหริติ อปฺปมาณเจตโส ตณฺจ เจโตวิมุตฺติ
ปณฺณาวิมุตฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ยตฺถตฺถสฺส เต ปาปกา อกฺขสฺสา
ชมฺมา อปฺริเสสสา นิรุชฺฌนฺติ ฯ โส เอวํ อนุโรชวิโรชวิปฺปทํ
ยงฺกิญฺจิ เวทนํ เวทติ สฺสํ วา ทฺวขฺสํ วา อทุกฺขมสฺสํ วา ฯ โส
ตํ เวทนํ นวณฺณนฺทติ นวณฺณนฺทติ น อชฺโณธาย ติจฺจุตฺติ ฯ ตตฺถ
ตํ เวทนํ อนณฺณนฺทโต อนณฺณนฺทโต น อชฺโณธาย ติจฺจุตฺโต ยถา
เวทนาสุ นนฺทติ สํ นิรุชฺฌนฺติ ฯ ตตฺถ นนฺทินโรชา อฺปาทานนโรชา
อฺปาทานนโรชา ภวนโรโรชา ภวนโรโรชา ชาตินโรโรชา ชาตินโรโรชา
ชราวมรรณํ โสภ ปริเทวทฺทกฺขโทมนตฺถสฺสํ ปายาสํ นิรุชฺฌนฺติ เอวเม-
ตตฺถ เกวลตฺถสฺสํ ทฺวขฺทฺทวชฺชตฺถสฺสํ นโรโร โหติ ฯ อิมํ โช เม
ตฺถเมห ภิกฺขเว ตฺถตฺถเตน ตณฺหาตฺถยวิมุตฺติ ชารถ สํคํ ปน
ภิกฺขุ เกวลญฺญปฺปตฺติ มหาตณฺหาชาตตณฺหาตฺถยวิมุตฺติ ๑
อิตมวโจ ภควา อตฺตมนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
อนณฺณนฺทนฺติ ๑

มหาตณฺหาตฺถยตฺถตฺถ นิจฺจิจิตํ อจฺจุสมํ ๑

มหาอสุสปุรสุตฺตํ

[๔๕๘] เอมฺเม สฺตํ เอกํ สมํ ภควา อญฺเฐ วิหริ
อสุสปุริ นาม อญฺฺกานํ นิคฺโข ๑ ตตฺร โห ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสึ
ภิกฺขโวติ ๑ ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสํ ๑ ภควา
เอตทโวจ สมณฺหา สมณฺหาติ โว ภิกฺขเว ชโน สญฺชานาติ ตุมฺเห
๑ ปน เก ตุมฺเหติ ปุญฺจา สฺมานา สมนฺมหาติ ปฏฺิชานาถ
เตสํ โว ภิกฺขเว เอวํสมณฺณานํ สฺตํ เอวंपฏฺิณฺณานํ สฺตํ เย
ธฺมา สมนฺกธฺมา ๑ พุราหฺมณกธฺมา ๑ เต ธฺมา สฺมาทาย
วตฺติสฺสํ เวนฺโน อํ อมฺหากํ สมนฺญา ๑ สจฺจา ภวิสฺสตี
ปฏฺิณฺญา ๑ ภฺตา ยสฺสจ มํ จีวร ปิณฺฑปาตเสนาถนคิถา-
ปจฺจยภสฺสชฺชปฏฺิชาเว ปฏฺิณฺญชาม เตสฺนเต กาวา อเมหฺสุ มหป-
ผลา ภวิสฺสตี มหานิสฺสา อมฺหากณฺเญวํ ปพฺพชฺชา อวณฺญา
ภวิสฺสตี สฺมถา สอฺกฺขยาติ เอวฺมฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ ๑

[๔๖๐] กตเม ๑ ภิกฺขเว ธฺมา สมนฺกธฺมา ๑ พุราหฺมณ-
กธฺมา ๑ ๑ หิโรตฺตปฺเปน สมนฺนาคตา ภวิสฺสํมาติ เอวฺมฺหิ
โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ ๑ สียา โห ปน ภิกฺขเว ตุมฺหากํ
เอวมฺสฺส หิโรตฺตปฺเปนมฺห สมนฺนาคตา อถเมตฺตาวตฺตา กต-
เมตฺตาวตฺตา อนุปฺปโต โน สํมณฺเวตฺโต นคฺติ กิณฺจิ อุตฺตวิ-
กธฺนียนฺติ ตาวตเกเนว ๑ ตฺวํ อปชฺเชยฺยถ อโรจยามี โว

๔๖๒] มหાયมกวกุคคัสส มหาอัสสปรสฺสฺสฺสฺสฺส ทสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ๔๗๗
ภิกฺขเว ปฏฺเฐทฺยามี โว ภิกฺขเว มา โว สามณฺณคฺคิกานํ สํ
สามณฺณคฺคโถ ปรีหามิ สฺติ อุตฺตริ กรณฺเญ ๑

[๔๖๓] กิณฺจ ภิกฺขเว อุตฺตริ กรณฺเญ ๑ ปรีสุทฺธิโน กาย-
สฺมาจโร ภวิสฺสฺสฺสฺสฺส อุตฺตนาโน จิวฺโฆ น จ ฉิทฺทวา สํวฺตฺต จ
ตาย จ ปน ปรีสุทฺธกายนฺสฺมาจรตาย เวนฺนคฺคานุกกัณฺธิสฺสํ น ปรี-
วณฺณิสฺสํมาติ เชนฺนํ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตฺตพฺพํ ๑ สฺยา โช ปน
ภิกฺขเว คฺคฺคหํ เชนฺนํ สํสฺสฺสฺสฺส หิโรคฺคปฺเปณฺนํ สมนฺนาคตา ปรี-
สุทฺธิโน กายสฺมาจโร อตฺตเมตฺตาวตฺตา กตฺตเมตฺตาวตฺตา อณฺุ-
ปฺตฺตโน ใน สามณฺณคฺคโถ นคฺคิโน กิณฺจ อุตฺตริ กรณฺเญนคฺคิ-
ตาวตฺเตน ๑ คฺคฺคํ อปฺปชฺเชยฺยถ อโรจยามี โว ภิกฺขเว
ปฏฺเฐทฺยามี โว ภิกฺขเว มา โว สามณฺณคฺคิกานํ สํ สามณฺณคฺคโถ
ปรีหามิ สฺติ อุตฺตริ กรณฺเญ ๑

[๔๖๔] กิณฺจ ภิกฺขเว อุตฺตริ กรณฺเญ ๑ ปรีสุทฺธิโน วจฺ-
สฺมาจโร ภวิสฺสฺสฺสฺสฺส อุตฺตนาโน จิวฺโฆ น จ ฉิทฺทวา สํวฺตฺต จ
ตาย จ ปน ปรีสุทฺธวจฺสฺมาจรตาย เวนฺนคฺคานุกกัณฺธิสฺสํ น ปรี-
วณฺณิสฺสํมาติ เชนฺนํ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตฺตพฺพํ ๑ สฺยา โช ปน
ภิกฺขเว คฺคฺคหํ เชนฺนํ สํสฺสฺสฺสฺส หิโรคฺคปฺเปณฺนํ สมนฺนาคตา ปรี-
สุทฺธิโน กายสฺมาจโร ปรีสุทฺธิโน วจฺสฺมาจโร อตฺตเมตฺตาวตฺตา
กตฺตเมตฺตาวตฺตา อณฺุปฺตฺตโน ใน สามณฺณคฺคโถ นคฺคิโน กิณฺจ
อุตฺตริ กรณฺเญนคฺคิ ตาวตฺเตน ๑ คฺคฺคํ อปฺปชฺเชยฺยถ อโรจยามี

[๔๖๔] ภิณฺจ ภิกฺขเว อุตฺตริ กฺรณฺณํ ฯ ปริสฺสุทฺโธ โน อาชีโว
 ภวิสฺสตี อุตฺตทาโน วิวโฆ น จ นิทฺทวา สํวโต จ ตาย จ
 ปน ปริสฺสุทฺธาชฺว์คทาย เหนวคฺคตฺถานุกฺกิสฺสํสาມ น ปริ วมฺภิสฺสํสาມาติ
 เหวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพํ ฯ สียา โห ปน ภิกฺขเว ตุมฺหากํ
 เหวมสฺสํ หิโรคฺคปฺเปนฺมฺห สมนฺนาคตา ปริสฺสุทฺโธ โน กาย-
 สฺมาจาโร ปริสฺสุทฺโธ วจฺจํสมาจาโร ปริสฺสุทฺโธ มโนสฺมาจาโร
 ปริสฺสุทฺโธ อาชีโว อตฺตเมคฺคตาวคตา กตฺตเมคฺคตาวคตา อนุปฺปตฺโต โน

๔๖๕] มหાયมกวกุศล มหาอสุภปรสุตเต ทสสุ ฉนฺนจฺมโม ๔๘๘

สามณฺณตฺโต นตฺติ โน กิณฺจิ อุตฺตริ กรณียนฺติ ตาวตฺเตเนว จ
คฺคฺชฺชิ อปฺปชฺเชยฺยาถ อโรจฺยามี โฉ ภิกฺขเว ปฺปเวทฺยามี โฉ
ภิกฺขเว มา โฉ สามณฺณตฺติกาณํ สํ สามณฺณตฺโต ปริหาสิ
สํ อุตฺตริ กรณีย ๑

[๔๖๕] กิณฺจ ภิกฺขเว อุตฺตริ กรณีย ๑ อิทฺธิเยสุ คฺคฺคฺทวารว
ภวิสฺสํ จกฺขฺหา รูปี ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคฺคาหิ นานุพฺพณฺชนคฺคฺคาหิ
ยตฺตวาทิกรณเมณํ จกฺขฺนฺทฺริยํ อสํวตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา
ปาปกา อกฺุสฺสา ฆมฺมา อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย ปฺปชฺช
ชิสฺสํ รกฺขิสฺสํ จกฺขฺนฺทฺริยํ จกฺขฺนฺทฺริเย สํวโร อปฺปชฺชิสฺสํ ๑
โสเตน สทฺทํ สฺสุวา... ฆาเนน คนฺธี ฆายิตฺวา... ชิวฺหาเย รสํ
สํยิตฺวา... กาเยน โฉฏฺฐพฺพํ ผุสฺสิตฺวา... มนฺสา ฆมฺมํ วิณฺณาย
น นิมิตฺตคฺคฺคาหิ นานุพฺพณฺชนคฺคฺคาหิ ยตฺตวาทิกรณเมณํ มนฺทฺริยํ
อสํวตํ วิหรนฺตํ อภิชฺฌาโทมนสฺสา ปาปกา อกฺุสฺสา ฆมฺมา
อนฺวาสฺสเวยฺยํ ตสฺส สํวราย ปฺปชฺชชิสฺสํ รกฺขิสฺสํ มนฺทฺริยํ
มนฺทฺริเย สํวโร อปฺปชฺชิสฺสํมาติ เหวณฺหิ โฉ ภิกฺขเว สิกฺขิตฺพํ ๑
สียา ไช ปน ภิกฺขเว ตฺมุหํ เหวมสฺส หิโรตฺตปฺเปนฺมฺห
สฺมฺนฺนาคตา ปริสฺสุทฺโธ โน กายสฺมาจาโร ปริสฺสุทฺโธ วจฺสฺมา
จาโร ปริสฺสุทฺโธ มโนสฺมาจาโร ปริสฺสุทฺโธ อาชีโว อิทฺธิเยสุห
คฺคฺคฺทวารว อตฺเตตฺตาวตฺตา กตฺเตตฺตาวตฺตา อนฺุปฺปตฺโต โน
สามณฺณตฺโต นตฺติ โน กิณฺจิ อุตฺตริ กรณียนฺติ ตาวตฺเตเนว

៥០០ ពុទ្ធកថាបិដកេ មគ្គនិកាយត្ថ មូលបណ្ណាតកំ [៤២២]

[illegible]

[๔๖๖] กิณฺจ ภิกฺขเว อุตฺตริ กรณียํ ฯ โภชนเน มตฺตณฺณญ
ภวิสฺสํ ปฏิสฺสงฺขา โยนิสฺสํ อาหารํ อาหาริสฺสํ เนว ทวายน
น มทายน น มณฺฑนายน น วิภฺงนายน ยาวเทว อิมสฺสํ กายสฺสํ
จิตฺติยา ยทาปนายน วิหิสฺสปฺรติยา พุรฺหมจฺริยานุคฺคทาย อิติ ปุราณณฺจ
เวทํ ปฏฺิหฺงขาม นวณฺจ เวทํ น อปฺปาทิสฺสํ ยาทฺรา
จ โน ภวิสฺสํติ อนนฺวชฺชตา จ ผาสฺสํวิหาโร จาติ เหวณฺหิ โว
ภิกฺขเว ลิกฺขิตพฺพํ ฯ สียา โข ปน ภิกฺขเว ตุมฺหากํ เหวมสฺสํ
หิโรคฺคตบฺเบนมฺห สมนฺนาคตา ปริสฺสุทฺโธ โน กายสฺมาจาโร ปริ
สฺสุทฺโธ วจฺสํมาจาโร ปริสฺสุทฺโธ มโนสฺมาจาโร ปริสฺสุทฺโธ อาหํโว
อินฺทฺริเยสฺสํห คฺคตฺตทวารว โภชนเน มตฺตณฺณญโน อตฺตเมตฺตดาวตา
กตฺตเมตฺตดาวตา อนุปฺปตฺโต โน สํมณฺณคฺคโต นตฺติ โน
กิณฺจ อุตฺตริ กรณียนฺติ ดาวตฺตเกเนว จ ตฺวํจึ อปฺปชฺเชยฺยถ
อาโรจยามิ โว ภิกฺขเว ปฏฺิเวทยามิ โว ภิกฺขเว มา โว
สํมณฺณคฺคติกานํ สํคํ สํมณฺณคฺคโต ปริหาสิ สติ อุตฺตริ กรณียํ ฯ

[๔๗] กิณฯ ภิกขเว อุตฺตวี วรรณํ ฯ ชาครियมฺหุตฺตา
ภวิสฺสํ ทิวสํ จงฺกเมน นิสฺสชฺชาย อาวรณฺเฑหิ ชมฺเมหิ จิตฺตํ
ปรีโธเชตฺสํ รตฺติยา ปจฺมํ ยามํ จงฺกเมน นิสฺสชฺชาย อาวรณฺเฑหิ

๔๖๘] มหามกคัคคัสสะ มหาอัสสปรุสสุเต ทสสุ นววมชโม ๕๐๓

ชมุเมหิ จิตฺตํ ปริโสเธสฺสํ รตฺติยา มชฺฌิมํ ยามํ ทกฺขิณเณ
ปสฺสเนน สึหเสยฺยํ กปฺเปสฺสํ ปาเทเน ปาทํ อจฺจุจายย สฺตา
สํปชานา อฏฺฐจฺานสณฺณํ มนสิกริตฺวา รตฺติยา ปจฺฉิมํ ยามํ
ปจฺจุจายย จงฺกเมเน นิสฺสชายย อาวรณฺเณหิ ชมุเมหิ จิตฺตํ ปริ-
โสเธสฺสํมาติ เหวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพํ ฯ สียา ไช ปน
ภิกฺขเว ตุมฺหากํ เหวมสฺสํ หิโรตฺตปฺเปนมฺห สมนฺนาคตา ปริ-
สฺสุทฺโธ โน กายสฺมาจาโร ปริสฺสุทฺโธ วจฺสฺมาจาโร ปริสฺสุทฺโธ มโน-
สฺมาจาโร ปริสฺสุทฺโธ อาชีโว อินฺทริเยสฺสุมฺห คฺคตฺตทวารวรา โภชเน
มตฺตตณฺณโน ชาติริยํ อณฺุคฺคตา อตฺเตตฺตวตฺตา กตฺเตตฺตวตฺตา
อนฺุปฺปคฺคโต โน สํมณฺณคฺคโต นตฺติ โน กิณฺณจํ อุตฺตรํ กรณฺณนฺติ
ตวตฺเตเนว ๑ อฏฺฐจํ อาปชฺเชยฺยถ อาโรจยามี โว ภิกฺขเว
ปฏฺิเวทยามี โว ภิกฺขเว มา โว สํมณฺณคฺคิกานํ สํคํ สํมณฺณคฺคโต
ปรีหามิ สติ อุตฺตรํ กรณฺเณ ฯ

[๔๖๘] กิณฺณจํ ภิกฺขเว อุตฺตรํ กรณฺณํ ฯ สติสํปชณฺเณ
สมนฺนาคตา ภวิสฺสํ อภิกฺกนฺเต ปฏฺิภิกฺกนฺเต สํปชานการี
อาโลกิตฺเต วิโลกิตฺเต สํปชานการี สํมณฺณคฺคิตฺเต ปสฺสริเต สํปชาน-
การี สงฺฆาฏิปคฺคจํวรชารเณ สํปชานการี อสฺสิตฺเต ปีเต ขายิตฺเต
สํยิตฺเต สํปชานการี อจฺจุจารปสฺสํวกมฺเม สํปชานการี คเต
จิตฺเต นิสฺสินเณ สฺสุเต ชาติริเต ภาสิตฺเต ตณฺุหฺภาเว สํปชานการีติ
เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพํ ฯ สียา ไช ปน ภิกฺขเว ตุมฺหากํ

เขวมสฺส หิโรคฺคตปฺเปนฺนํ ห สมนฺนาคตา ปริสฺสุทฺโธ โน กาย-
 สฺมาจาโร ปริสฺสุทฺโธ วจฺสฺมาจาโร ปริสฺสุทฺโธ มโนสฺมาจาโร ปริ-
 สฺสุทฺโธ อาชฺโฌ อิทฺทวิเยสฺสมํห คฺคตฺตทวารวโร โภชเน มคฺคตฺตมฺมโน
 ชาครียํ อญฺญคฺคตา สติสฺมปฺชฌเบเน สมนฺนาคตา อตฺตเมตฺตาวตฺตา
 กตฺตเมตฺตาวตฺตา อญฺญปฺคฺคโต โน สํมณฺณคฺคโต นคฺคิ โน กิณฺณจ-
 อุตฺตริ กรณียนฺติ ตาวตฺตเกเนว ๆ คฺคฺคจฺจ อปฺปชฺชเยยฺยถ อาโรจยามิ
 โว ภิกฺขเว ปฏฺิเวทยามิ โว ภิกฺขเว มา โว สํมณฺณคฺคตฺติกานํ สคํ
 สํมณฺณคฺคโต ปริหาสิ สติ อุตฺตริ กรณีย ๑

[๔๖๘] กิณฺณจ ภิกฺขเว อุตฺตริ กรณีย ๑ อิทฺ ภิกฺขเว ภิกฺข-
 วิจิตฺตํ เสนาสนํ ภชฺติ อรณฺณํ รุกฺขมฺลํ ปพฺพตํ กนฺทํ คิริคฺคํ
 สฺสํ นนฺตํ อพฺโพกาสํ ปตฺตปฺปญฺชํ ๑ โส ปจฺจนาภคฺคํ ปิณฺฑ-
 ปาตปฏฺิภกฺคโต นิสฺสํสํ ปตฺตงฺกํ อากฺขิยฺวา อจฺจํ กายํ ปณฺิชาเย ปริมุขํ
 สคํ อปฺปญฺชเปตฺวา ๑ โส อภิชฺฌํ โถเก ปหาย วิคตฺตภิชฺฌเนน เจตฺสา
 วิหริติ อภิชฺฌาย จิตฺตํ ปริโสธฺเตติ ๑ พฺยาปาทปโทสํ ปหาย
 อพฺยาปนฺนจิตฺโต วิหริติ สพฺพปาณญฺตฺตํ นนฺตํ พฺยาปาทปโทสํ
 จิตฺตํ ปริโสธฺเตติ ๑ ถีนมิทฺธํ ปหาย วิคตฺถีนมิทฺธํ วิหริติ อาโตก-
 สณฺณํ สโต สมนฺนปฺชาโน ถีนมิทฺธํ จิตฺตํ ปริโสธฺเตติ ๑ อุตฺตจฺจ-
 กุกฺกจฺจํ ปหาย อญฺญคฺคโต วิหริติ อชฺฌมคฺคํ อชฺฌมคฺคจิตฺโต อุตฺตจฺจ-
 กุกฺกจฺจํ จิตฺตํ ปริโสธฺเตติ ๑ วิจฺจิจฺจํ ปหาย ติณฺณวิจฺจิจฺจํ วิหริติ
 อกถกถํ กุสฺเสตฺตํ ฆมฺเมตฺตํ วิจฺจิจฺจํ จิตฺตํ ปริโสธฺเตติ ๑

๔๗๐] มหાયมกวดคฺคสฺส มหาอัสสัปรสฺสคฺเต ปณฺจปมา ๕๐๓

[๔๗๐] เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว ปุริโส อธิํ อาทาย กมฺมุนฺเต
ปโยเชยฺย คฺคสฺส เต กมฺมุนฺตา สฺมปฺชฺเชยฺย^๑ ๑ โส ยานิ ๑
โปราณานิ อธิมฺมุตานิ ตานิ ๑ พุยนฺตํกรฺเขยฺย สฺยา จสฺส อุตฺตร
อวสฺสิจฺจํ ทวาราวรณาย ๑ คฺคสฺส เอวมสฺส อหํ โช ปุพฺเพ
อธิํ อาทาย กมฺมุนฺเต ปโยเชตฺถิ คฺคสฺส เม เต กมฺมุนฺตา
สฺมปฺชฺชิสฺส โสหํ ยานิ ๑ โปราณานิ ตานิ ๑ พุยนฺตํกาสี
อติ ๑ ปน เม อุตฺตร อวสฺสิจฺจํ ทวาราวรณายาติ ๑ โส ตโตนิทานํ
ตเถถ ปามุชฺชํ อธิคฺจฺเจยฺย โสมนสฺสํ ๑ เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว ปุริโส
อาพาธโก อสฺสํ ทฺวชฺชิตฺวา พาพฺพหิตาโน ภตฺตญฺจสฺส น ฉาเทยฺย
น จสฺส กายเ พตมคฺคา ๑ โส อปเรณ สฺมเยน ตมฺหา อาพาธา
มฺจฺเจยฺย ภตฺตญฺจสฺส ฉาเทยฺย สฺยา จสฺส กายเ พตมคฺคา ๑
คฺคสฺส เอวมสฺส อหํ โช ปุพฺเพ อาพาธโก อโหสิ ทฺวชฺชิตฺวา
พาพฺพหิตาโน ภตฺตญฺจ เม น ฉาเทสิ น ๑ เม อาติ กายเ
พตมคฺคา โสเมหิ เอตฺรหิ ตมฺหา อาพาธา มฺจฺจิตฺวา ภตฺตญฺจ
เม ฉาเทสิ อติ ๑ เม กายเ พตมคฺคาติ ๑ โส ตโตนิทานํ
ตเถถ ปามุชฺชํ อธิคฺจฺเจยฺย โสมนสฺสํ ๑ เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว ปุริโส
พฺนฺชนาคาเร พนฺโช อสฺสํ ๑ โส อปเรณ สฺมเยน ตมฺหา พนฺชนา
มฺจฺเจยฺย โสติณฺหา อภเยน น จสฺส กิณฺจิ โภคานํ วโย ๑ คฺคสฺส
เอวมสฺส อหํ โช ปุพฺเพ พนฺชนาคาเร พนฺโช อโหสิ โสเมหิ

๑ ส. ย. สมิชฺฌเยยฺย ๑

๕๐๔   สุตตบถปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกั [๔๗๐

เอตฺรหิ ตมฺหา พนฺธนา มุคฺโคโต โสฺตฺติหา อภเยน นตฺติ จ
เม กิณฺณจิ โภคานํ วโยติ ฯ โสฺ ตโตนิทานํ ตเถถ ปามุชฺชํ
อริคฺคฺญะเยยฺย โสฺมนสฺสํ ฯ เสยฺยถาปึ ภิกฺขเว ปุริโส ทาโส อสฺส
อนตฺตาริโน ปราชิโน น เยนกามงฺคโม ฯ โสฺ อปฺเรน สมนฺ
ตมฺหา ทาสฺพยา มุจฺเจยฺย อตฺตาริโน อปราชิโน ภูตฺติโสฺส เยน-
กามงฺคโม ฯ ตสฺส เอวมสฺส อหํ โข ปุพฺเพ ทาโส อโหติ
อนตฺตาริโน ปราชิโน น เยนกามงฺคโม โสฺมฺหิ เอตฺรหิ ตมฺหา
ทาสฺพยา มุคฺโคโต อตฺตาริโน อปราชิโน ภูตฺติโสฺส เยนกามงฺคโมติ ฯ
โสฺ ตโตนิทานํ ตเถถ ปามุชฺชํ อริคฺคฺญะเยยฺย โสฺมนสฺสํ ฯ เสยฺยถาปึ
ภิกฺขเว ปุริโส สฺธโร สโภโค กนฺตารทฺธานมคฺคํ ปฏิปชฺเชยฺย ฯ
โสฺ อปฺเรน สมนฺ ตมฺหา กนฺตารา นิตฺตเรยฺย โสฺตฺติหา อภเยน
น จสฺส กิณฺณจิ โภคานํ วโย ฯ ตสฺส เอวมสฺส อหํ โข
ปุพฺเพ สฺธโร สโภโค กนฺตารทฺธานมคฺคํ ปฏิปชฺชํ โสฺมฺหิ
เอตฺรหิ ตมฺหา กนฺตารา นิตฺตณฺโณ โสฺตฺติหา อภเยน นตฺติ จ
เม กิณฺณจิ โภคานํ วโยติ ฯ โสฺ ตโตนิทานํ ตเถถ ปามุชฺชํ อริ-
คฺคฺญะเยยฺย โสฺมนสฺสํ ฯ เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถา อธิณฺ ยถา
โรคิ ยถา พนฺธนาคาริ ยถา ทาสฺพยิ ยถา กนฺตารทฺธานมคฺคํ
อิเม ปญฺจ นัฏฺเฐน อปฺปทีเณ อตฺตนิ สมนุสฺสํติ ฯ เสยฺยถาปึ
ภิกฺขเว ยถา อาณณณฺณิ ยถา อาโรคฺยิ ยถา พนฺธนา โมกฺขิ
ยถา ภูตฺติสฺสํ ยถา เขมมตฺถุมิ เอวเมว โข ภิกฺขุ อิเม ปญฺจ

๔๗๒] มหามกวรรคต มหาลักขณวรรคต จตุตถุ พุทธชฎาณวรรค ๕๐๕
นักรณ ปัทเม อตฺตนิ สมนุปฺปตฺตติ ฯ

[๔๗๓] โส อิม ปณฺญ นักรณ ปหาย เจตโส อูปกฺกิตฺเต
ปณฺณาย ทุพฺพตฺถกรณ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อกฺกตฺเตหิ ชมฺเมหิ
สวิตฺตกํ สวิจฺจํ วิเวกํ ปิตฺตํ ปชํ ฉานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ฯ
โส อิมเมว กายํ วิเวกเสน ปิตฺตํ อภิสฺสนฺเตติ* ปริสฺสนฺเตติ
ปริปุเรติ ปริปุรติ นาสฺสํ กิณฺจิ สพุพฺพาวโต กายสฺส วิเวกเสน
ปิตฺตํ อปฺมุคฺโต โหติ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ทถฺว นุหปโก
วา นุหปกนฺเตวาลํ วา กตฺถาเต นุหณฺยจฺจนฺตานิ อากัรฺติวา
อุทฺเทน ปริปฺโลสกํ ปริปฺโลสกํ สมนุญฺยํ สํยํ นุหณฺยปฺปนฺติ
สึเนหณฺคคฺคา สึเนหปเรตา สมนฺตรพาหิรา อญฺญา สึเนเหเน น จ
ปคฺขรณํ เอวเมว โช ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ วิเวกเสน
ปิตฺตํ อภิสฺสนฺเตติ ปริสฺสนฺเตติ ปริปุเรติ ปริปุรติ นาสฺสํ กิณฺจิ
สพุพฺพาวโต กายสฺส วิเวกเสน ปิตฺตํ อปฺมุคฺโต โหติ ฯ

[๔๗๔] ปุณ จปรํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิตถกฺกิจจารานํ อูปสมฺมา
อชฺชตฺตํ สมนฺปสาทนํ เจตโส เอโกทฺธิภาวํ อวิตถกฺกํ อวิจฺจํ สมาริขํ
ปิตฺตํ ทฺธิยํ ฉานํ อุปสมฺปชฺช วิหริติ ฯ โส อิมเมว กายํ
สมาริเสน ปิตฺตํ อภิสฺสนฺเตติ ปริสฺสนฺเตติ ปริปุเรติ ปริปุรติ
นาสฺสํ กิณฺจิ สพุพฺพาวโต กายสฺส สมาริเสน ปิตฺตํ อปฺมุคฺโต
โหติ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อุทฺทกรหโต คมฺภโร อุกฺกิตฺทโก

* บ. อภิสสนฺเตติ ปริสสนฺเตติ ทิสฺสนฺติ ฯ

៥០៦   ពុទ្ធកថាបិដកេ មគ្គនិកាយស្ត ធម្មបទស្ត [៤៧៣

តស្ត ឆេតស្ត បុព្វតិកាយ តិកាយ ចុកតស្ត ចាយមុខំ អ បុព្វតិកាយ
តិកាយ ចុកតស្ត ចាយមុខំ អ ចុកតរាយ តិកាយ ចុកតស្ត ចាយមុខំ
អ តក្កតិកាយ តិកាយ ចុកតស្ត ចាយមុខំ តេវោ បណ្ណ កាតេណ កាតំ
សម្មាសារី ចន្ទបទេសនេយ្យ ចត ខៃ គម្ពហា ។ ចុកតរក្ខតា តីតា
វារិទ្ធារា ចុកតិក្ខតិកា គមេវ ចុកតរក្ខតំ តីតេណ វារិទ្ធា ចិត្តន្ទនេយ្យ
បរិស្ថនេយ្យ បរិបូរេយ្យ បរិបុរេយ្យ ឆាតុស្ត កិល្យាទិ ឥស្សរាវត
ចុកតរក្ខតស្ត តីតេណ វារិទ្ធា ចប្បុតំ ចតុស្ត ចេវមេវ ខៃ ភិក្ខុវេ
ភិក្ខុ ឱមេវ កាយំ សមាធិនេ បិទិត្តនេ ចិត្តន្ទនេ បរិស្ថនេ បរិស្ថនេ
បរិបូរេ បរិបុរេ ឆាតុស្ត កិល្យាទិ ឥស្សរាវត កាយស្ត សមាធិនេ
បិទិត្តនេ ចប្បុតំ តិកា ។

[៤៧៣] បុណ្ណ ។ បរិ ភិក្ខុវេ ភិក្ខុ បិទិត្តា ។ វិទ្យា ចុកតក្ខត
។ វិទ្យា តីត ។ សម្មាសារី សុធម្ម កាយេណ បរិស្ថនេ យន្ត
ចិទ្យា ចាទិក្ខតិ ចុកតក្ខត តីតិកា សុវិហារីតិ គតិយំ ឆានំ
ចុកតសម្មាសារី វិទ្យា ។ តៃ ឱមេវ កាយំ ឆិប្បិទិត្តេណ សុធម្ម ចិត្ត
ន្ទនេ បរិស្ថនេ បរិបូរេ បរិបុរេ ឆាតុស្ត កិល្យាទិ ឥស្សរាវត
កាយស្ត ឆិប្បិទិត្តេណ សុធម្ម ចប្បុតំ តិកា ។ ឆេយ្យតាបិ ភិក្ខុវេ
ចុកតិក្ខតិ ។ បុព្វតិកាយ ។ បុព្វតិកាយ ។ ចុកតក្ខតិ ។ ចុកតក្ខតិ
។ បុព្វតិកាយ ។ បុព្វតិកាយ ។ ចុកត ឆាតិកា ចុកត តីតិកា
ចុកតក្ខតិកា ចុកតិក្ខតិកា ចុកតិក្ខតិកា យាវ ។ ចុកត យាវ ។

• ច. ចិត្តន្ទនេ បរិស្ថនេ បរិបូរេ បរិបុរេ តិកា ។

๔๗๕] มหાયมกวกุคฺคสฺส มหาอสุสฺสปรสุตฺตเต ติสฺส ปจฺจมวិชา ๕๐๗

มฺหตา สฺเตน วารินา อภิสํหานานิ ปริสํหานานิ ปริปฺปฺรานิ ปริปฺมุตาณิ
นาสุสฺส กิณฺณจิ สฬฺพาวคํ อปฺปฺปถานํ วา ปทฺมมานํ วา ปุณฺณทรรฺกานํ
วา สฺเตน วารินา อปฺมุคฺคํ อสุสฺส เหวเมว ไช ภิกฺขเว ภิกฺขุ
อิมเมว กายํ นิปฺปิตฺติเกน สฺสฺเซน อภิสํหเนติ ปริสํหเนติ ปริปฺปฺเรติ
ปริปฺมุเตติ นาสฺส กิณฺณจิ สฬฺพาวคโ กายสฺส นิปฺปิตฺติเกน สฺสฺเซน
อปฺมุคฺคํ โหติ ฯ

[๔๗๕] ปุณ จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สฺสฺสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ
ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺส โทมนสฺสํ อฏฺฐังคมา อทฺกฺขมสฺสํ
อฺเปกฺขาสฺสตีปาริสฺสํ จิตฺตํ ฌานํ อปฺสํนปฺชฺช จิหฺรติ ฯ โส
อิมเมว กายํ ปริสฺสฺสฺเซน เจตสา ปริโยทาเตน ฌริตฺวา นิสฺสินโน
โหติ นาสฺส กิณฺณจิ สฬฺพาวคโ กายสฺส ปริสฺสฺสฺเซน เจตสา ปริ-
โยทาเตน อปฺมุคฺคํ โหติ ฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปฺริโส โอทาเตน
วตฺถเกน สฺสํ ปารุมีตฺวา นิสฺสินโน อสุสฺส นาสฺส กิณฺณจิ สฬฺพาวคโ
กายสฺส โอทาเตน วตฺถเกน อปฺมุคฺคํ อสุสฺส เหวเมว ไช ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อิมเมว กายํ ปริสฺสฺสฺเซน เจตสา ปริโยทาเตน ฌริตฺวา
นิสฺสินโน โหติ นาสฺส กิณฺณจิ สฬฺพาวคโ กายสฺส ปริสฺสฺสฺเซน
เจตสา ปริโยทาเตน อปฺมุคฺคํ โหติ ฯ

[๔๗๕] โส เอวํ สฺมาหิตะ จิตฺเต ปริสฺสฺสฺเซ ปริโยทาเต
อนนฺดเกเน วิคฺคฺกูปกฺกิลเส มุทฺฎฺเฏเต กมฺมณิเย จิเต อาเนญฺชปฺปตฺเต
ปุพฺเพนิวาสํสฺสตีตฺตยาถาย จิตฺตํ อภินิหฺนนาเมติ ฯ โส อนนฺทวិหิตํ

๕๐๘   สุตตฺถนตปฺปฎิเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกํ   [๔๗๖

ปฺพุเพณิวนาสํ อนุสฺสรัตติ   เสยฺยถํ   เขมฺมํ   ชาตํ   เทวํ   ชาตโย
๑ เป ๑   อิติ   สํการํ   สํอุทฺทเทสํ   อเนกวิหิตํ   ปฺพุเพณิวนาสํ อนุสฺสรัตติ ๑
เสยฺยถาปํ   ภิกฺขเว   ปุริโส   สกฺกมฺหา   คามา   อณฺเฏ   คามํ   คจฺญेยฺย
ตมฺหาปํ   คามา   อณฺเฏ   คามํ   คจฺญेยฺย   ตมฺหาปํ   คามา   สกํเยว
คามํ   ปจฺจาคจฺญेยฺย   ตสฺส   เขวมฺสฺส   อหํ   โข   สกฺกมฺหา   คามา
อมุํ   คามํ   อคณฺฐํ   ตตฺร   เขวํ   อฏฺฐาสาํ   เขวํ   นิสฺสํ   เขวํ   อภาสํ
เขวํ   ตฺถนํ   อโหสํ   ตมฺหาปํ   คามา   อมุํ   คามํ   อคณฺฐํ   ตตฺรํ
เขวํ   อฏฺฐาสาํ   เขวํ   นิสฺสํ   เขวํ   อภาสํ   เขวํ   ตฺถนํ   อโหสํ
โสสมฺหิ   ตมฺหา   คามา   สกํเยว   คามํ   ปจฺจาคโตติ   เขวเมว   โข
ภิกฺขเว   ภิกฺขุ   อเนกวิหิตํ   ปฺพุเพณิวนาสํ อนุสฺสรัตติ   เสยฺยถํ   เขมฺมํ
ชาตํ   เทวํ   ชาตโย   ๑ เป ๑   อิติ   สํการํ   สํอุทฺทเทสํ   อเนกวิหิตํ
ปฺพุเพณิวนาสํ อนุสฺสรัตติ ๑

[๔๗๖]   โส   เขวํ   สฺมาหิตเต   จิตฺเต   ปริสฺสํ   ปรีโยทาเต   อนนฺดณเ
วิตฺตูปกฺกิตเต   มุทฺตญเต   กมฺมณิเย   จิตเต   อาเนนฺชปฺปตฺเต   สุตฺตานํ
จฺจูปปาทณณาย   จิตฺตํ   อภินินฺนาเมติ ๑   โส   ทิพฺเพน   จกฺขฺนา
วิสฺสํ   อตฺถิภฺกนฺตมานุสฺสเกน   สุตเต   ปสฺสํ   จวมาเน   อุปปชฺชมาเน
หิเน   ปณฺเฑ   สฺวณฺณเ   ทฺพพณฺณเ   สุตเต   ทฺกฺกเต   ๑ เป ๑   ยถา
กมฺมฺปเต   สุตเต   ปชานาติ ๑   เสยฺยถาปํ   ภิกฺขเว   เทว   อคารา
สํทวารา   ตตฺถ   จกฺขฺมา   ปุริโส   มชฺฌเ   จิโต   ปสฺสํ   มนฺตํ
เคหํ   ปวิสฺสนเตปํ   นิกฺขมฺนเตปํ   อนฺจกมฺนเตปํ   อนฺตณฺจวณฺเตปํ   อน-

๔๗๗] มหાયมกวดคฺคสฺส มหาอสุสฺสปรสฺสคฺเต ตัสฺส ตตฺถยวิชฺชา ๕๐๘

วิจฺจนฺเตมี เอวเมว โห ภิภฺชเว ภิภฺช ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺเทน
อติภฺกนฺตมานุสฺสเกน สฺสคฺเต ปสฺสํติ จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน ที่เน
ปณฺเฑ สฺสวณฺเณ ทฺวพฺพนฺเณ สฺสคฺเต ทฺวคฺคเต ฯ เป ฯ ยถากมฺมุเป
สฺสคฺเต ปชานาติ ฯ

[๔๗๗] โส เอวํ สฺมาหิตเ จิตฺเต ปวิสฺสุทฺเต ปวิโยทาเต อนนฺดเณ
วิคฺตูปภฺกิตเ มุทฺทเ กมฺมนิเย จิตเ อาเนญฺชปฺปคฺเต อาสวณฺ
ชยฅาณาย จิตฺตํ อภินินฺนาเมติ ฯ โส อิทํ ทฺวชฺชนฺติ ยถาภูตํ
ปชานาติ อยํ ทฺวชฺชสฺมฺมโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ อยํ ทฺวชฺช
นิโรชติ ยถาภูตํ ปชานาติ อยํ ทฺวชฺชนิโรชคามินิํ ปฏฺิปปทาติ
ยถาภูตํ ปชานาติ อิเม อาสวณฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ อยํ อาสว
สฺมฺมโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ อยํ อาสวณฺนิโรชติ ยถาภูตํ ปชานาติ
อยํ อาสวณฺนิโรชคามินิํ ปฏฺิปปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ ตสฺส เอวํ
ชานโต เอวํ ปสฺสโต กามาสวณิํ จิตฺตํ วิมฺจุจติ ภวาสวณิํ จิตฺตํ
วิมฺจุจติ อวิชฺชาสวณิํ จิตฺตํ วิมฺจุจติ วิมฺมุตฺตสฺมิ วิมฺมุตฺตมิติ
ฅาณํ โหติ ชฺฅณา ชฺชาติ วุสฺสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ กตํ กรณฺณํ นาวปรํ
อิตฺถคฺคตฺถายาติ ปชานาติ ฯ เสยฺยถามี ภิภฺชเว ปพฺพตฺตงฺเขเป อฺทก
รหโต อจฺโณ วิปฺปสฺสนฺโน อนาวิโต ตคฺค จกฺขฺมา ปฺริโส ตฺเร จิโต
ปสฺสเสยฺย สิปฺปมิกสฺมฺพกมฺมํ สกฺขร กชฺฅมฺมํ มจฺจนฺคฺมพฺมํ ตฺวิจฺจนฺคํ
จฺรณฺคํ ฯ ตสฺส เอวมสฺส อยํ โห อฺทกกรหโต อจฺโณ วิปฺปสฺสนฺโน
อนาวิโต ตคฺคริเม สิปฺปมิกสฺมฺพกามิํ สกฺขร กชฺฅามิํ มจฺจนฺคฺมพามิํ

ติฏฺฐนฺตึ จรณฺตึเปติ เหวเมว ๒ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิทํ ทุกฺขนฺตึ
ยถาภูตํ ปชานาติ ฯ เป ฯ นามปํ อิตฺถตฺตยาชาติ ปชานาติ ฯ

[๕๗๘] อัมมํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมนฺโน อิตฺถิํ พุราหฺมณฺโน
อิตฺถิํ นฺหาตโก อิตฺถิํ เวทฺศุ อิตฺถิํ โสตุตฺติโย อิตฺถิํ อริโย อิตฺถิํ
อรรหา อิตฺถิํ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมนฺโน โหติ ฯ สมนฺตาสฺส
โหนติ ปาปกา อกฺุสฺสา ชมฺมา สงฺกิลฺลิกา โปโนพฺพวีกา สทฺธา
ทุกฺขวิปากา อายตฺตํ ชาตฺตชรามรณฺเฌยา เอวํ ๒ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
สมนฺโน โหติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พุราหฺมณฺโน โหติ ฯ
พหิตาสฺส โหนติ ปาปกา อกฺุสฺสา ชมฺมา สงฺกิลฺลิกา โปโนพฺพวีกา
สทฺธา ทุกฺขวิปากา อายตฺตํ ชาตฺตชรามรณฺเฌยา เอวํ ๒ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ พุราหฺมณฺโน โหติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นฺหาตโก
โหติ ฯ นฺหาตาสฺส โหนติ ปาปกา อกฺุสฺสา ชมฺมา สงฺกิลฺลิกา
โปโนพฺพวีกา สทฺธา ทุกฺขวิปากา อายตฺตํ ชาตฺตชรามรณฺเฌยา เอวํ
๒ ภิกฺขเว ภิกฺขุ นฺหาตโก โหติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทฺศุ
โหติ ฯ วิทิตาสฺส โหนติ ปาปกา อกฺุสฺสา ชมฺมา สงฺกิลฺลิกา
โปโนพฺพวีกา สทฺธา ทุกฺขวิปากา อายตฺตํ ชาตฺตชรามรณฺเฌยา เอวํ
๒ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เวทฺศุ โหติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตุตฺติโย
โหติ ฯ นิสฺสํตาสฺส โหนติ ปาปกา อกฺุสฺสา ชมฺมา สงฺกิลฺลิกา
โปโนพฺพวีกา สทฺธา ทุกฺขวิปากา อายตฺตํ ชาตฺตชรามรณฺเฌยา เอวํ
๒ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตุตฺติโย โหติ ฯ กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริโย

๔๗๘] มหยมกวกุคฺคสูตร มหาอสุตฺตปฺรสุตฺตเต ตฺตฺต ชีณาสวณามะ ๕๑๑

โหติ ฯ อารกาสฺส โหณฺติ ปาปกา อกุสฺสตา ชมฺมา สงฺกิเตตฺติกา
โปโนพฺภวิกา สฺทรา ทฺถุชฺชวิปากา อายตฺติ ชาตฺติชฺชวามรณฺนิยา เอวํ
โห ภิภฺชเว ภิภฺชฺช อริโย โหติ ฯ กถณฺจ ภิภฺชเว ภิภฺชฺช อรหา
โหติ ฯ อารกาสฺส โหณฺติ ปาปกา อกุสฺสตา ชมฺมา สงฺกิเตตฺติกา
โปโนพฺภวิกา สฺทรา ทฺถุชฺชวิปากา อายตฺติ ชาตฺติชฺชวามรณฺนิยา เอวํ
โห ภิภฺชเว ภิภฺชฺช อรหา โหตฺติติ ฯ

อิทมโวจ ภควา อตฺตมณฺหา เต ภิภฺชฺช ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทฺตุนฺติ ฯ

มหาอสุตฺตปฺรสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ นวมํ ฯ

ຈຸພອດສຸສປຣຸດທຸຕິ

[໔໑໑] ເອວມຸເມ ສຸຕິ ເອກິ ສ່ມຍິ ກຄວາ ອງເສສຸ ວິຫຣຕິ
 ອດສຸປຣຸນາມ ອງຄານິ ນິຄໂມ ໑ ຕຕຸຣ ໄໝ ກຄວາ ກິກຸຊ ອາມນຸເຕສິ
 ກິກຸຊໂວຕິ ໑ ກາທນເຕຕິ ເຕ ກິກຸຊ ກຄວໂຕ ປຈຸຈສຸໂສສຸ ໑ ກຄວາ
 ເອຕທໂວຈ ສ່ມນາ ສ່ມນາຕິ ໂວ ກິກຸຊເວ ສໂນ ສ່ມນາທາຕິ ຕຸເມທ
 ຈ ປນ ເຄ ຕຸເມທິ ປຸຊຸຮາ ສ່ມານາ ສ່ມນມຸທາຕິ ປຣິຊານາຄ ເຕສິ
 ໂວ ກິກຸຊເວ ເອວິສ່ມນຸພານິ ສຕິ ເອວິປຣິຣຸພານິ ສຕິ ຍາ ສ່ມນສາມິຈິ-
 ປຣິປທາ ຕິ ປຣິປທິ ປຣິປຣຸຣິສຸສາມ ເອວນໂນ ອຍິ ອມຸທາກິ ສ່ມນຸພາ ຈ
 ສຈຸຈາ ກວິສຸສຕິ ປຣິຣຸພາ ຈ ກູຕາ ເຍສ໌ມຸຈ ມຍິ ປຕຸຕຈິວຣ-
 ນິເນທປາຕເສນາສິ ຕິດານປຈຸຈຍເກສຸຣຸປຣິກຸຊາເວ ປຣິກຸຊຸຮາມ ເຕສິ ເຕ
 ກາຣາ ອເມທສຸ ມຸທປຸເຕາ ກວິສຸສນຕິ ມຸທານິສຸສາ ອມຸທາກນຸເຈວາຍິ
 ປພຸພຸຮາ ອວນຸພາ ກວິສຸສຕິ ສ່ມຕາ ສຕຸຣຸຣາຕິ ເອວນຸທິ ໂວ
 ກິກຸຊເວ ສິກຸຊິຕພຸພິ ໑

[໔໑໐] ກຄວຈ ກິກຸຊເວ ກິກຸຊ ສາມິຈິປຣິປທິ ປຣິປນໂນ ໂຫຕິ ໑
 ຍສຸສກສຸສຈິ ກິກຸຊເວ ກິກຸຊໂນ ອກິຊຸມາສຸສຸສ ອກິຊຸມາ ອປຸປທິນາ ໂຫຕິ
 ພຸຢາປນຸນຈິຕຸຕສຸສ ພຸຢາປາໂຫ ອປຸປທິໂນ ໂຫຕິ ໂກຣນສຸສ ໂກໂຫ
 ອປຸປທິໂນ ໂຫຕິ ອຸປນາທິສຸສ ອຸປນາໂຫ ອປຸປທິໂນ ໂຫຕິ ມກຸຊິສຸສ
 ມກຸໂຫ ອປຸປທິໂນ ໂຫຕິ ປຸຜາສິສຸສ ປຸຜາໂສ ອປຸປທິໂນ ໂຫຕິ
 ອິສຸສຸກິສຸສ ອິສຸສາ ອປຸປທິນາ ໂຫຕິ ມຈຸຣິສຸສ ມຈຸຣິຍິ ອປຸປທິນິ

อภิชฌาตุสฺส ปุคฺคตสฺส อภิชฌา ปทึเยถ พฺยาปนฺนจิตฺตสฺส
 พฺยาปาโท ปทึเยถ โกธสฺส โกโธ ปทึเยถ อุปฺนาหิตฺส
 อุปฺนาโฮ ปทึเยถ มกฺขิสฺส มกฺโข ปทึเยถ ปพาตีสฺส ปพาโส
 ปทึเยถ อิตฺตํกิสฺส อิตฺตา ปทึเยถ มจฺฉวิสฺส มจฺฉวียํ ปทึเยถ
 สํสํสํ สํสํเยยฺยํ ปทึเยถ มายาวิสฺส มายา ปทึเยถ ปามีจฺฉสฺส
 ปามีกา อิจฺฉา ปทึเยถ มิจฺฉาทิฏฺฐิตฺส มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปทึเยถ
 ตเมณํ มิตฺตามจฺจา ฌาติสํโถหิตา ชาตเมว นํ สงฺฆาฏิกํ กเรยฺยํ
 สงฺฆาฏิกตฺตเมว สํมาทเปยฺยํ เอหิ ฑูวํ ภทฺรมุชฺสงฺฆาฏิกอ โหหิ
 สงฺฆาฏิกสฺส เต สโต สงฺฆาฏิชารณมตฺเตน อภิชฌาตุสฺส อภิชฌา
 ปทียิสฺสตี พฺยาปนฺนจิตฺตสฺส พฺยาปาโท ปทียิสฺสตี โกธสฺส
 โกโธ ปทียิสฺสตี อุปฺนาหิตฺส อุปฺนาโฮ ปทียิสฺสตี มกฺขิสฺส
 มกฺโข ปทียิสฺสตี ปพาตีสฺส ปพาโส ปทียิสฺสตี อิตฺตํกิสฺส
 อิตฺตา ปทียิสฺสตี มจฺฉวิสฺส มจฺฉวียํ ปทียิสฺสตี สํสํสํ สํสํเยยฺยํ
 ปทียิสฺสตี มายาวิสฺส มายา ปทียิสฺสตี ปามีจฺฉสฺส ปามีกา
 อิจฺฉา ปทียิสฺสตี มิจฺฉาทิฏฺฐิตฺส มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปทียิสฺสตีติ ฯ ยถฺมา
 จ ไช อหํ ภิกฺขเว สงฺฆาฏิกมฺมี อีเธกจฺจํ ปสฺสํสามิ อภิชฌาตุ
 พฺยาปนฺนจิตฺตํ โกธํ อุปฺนาหิ มกฺขิ ปพาตึ อิตฺตํกิ มจฺฉวิ สจฺ
 มายาวิ ปามีจฺฉํ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ตถฺมา น สงฺฆาฏิกสฺส สงฺฆาฏิ-
 ชารณมตฺเตน สํมณฺเณ วทามิ ฯ อเจตสฺส เจ ภิกฺขเว ฯ เป ฯ
 วโรชตฺถกิสฺส เจ ภิกฺขเว... อุตฺโตโรหตฺส เจ ภิกฺขเว... ฐกฺข-

๔๗๑] มหાયมกวกุคฺคสฺส ๑ พหุสฺสปรຸຸຕຸເຕ ສມນຸປຸປຸງືປທາ ๕๑๕
 ມູຕິກຸສັ ເ ກິກຸເວ... ອພຸໂກກາສິກຸສັ ເ ກິກຸເວ... ອຸພຸກຕຸກຸສັ
 ເ ກິກຸເວ... ປຣິຍາຍກຕຸຕິກຸສັ ເ ກິກຸເວ... ມນຸຕຸຊຸມາຍິກຸສັ
 ເ ກິກຸເວ... ສຸງິຕກຸສັ ເ ກິກຸເວ ສຸງາຊາຣນມຕຸເຕນ ອກິຊຸມາ-
 ຸສັ ອກິຊຸມາ ປຸທິເຍດ ພຸຍາປນຸນຈິຕຸສັ ພຸຍາປາໂທ ປຸທິເຍດ
 ໂກຣນສັ ໂກໂຮ ປຸທິເຍດ ອຸປນາທິສັ ອຸປນາໂທ ປຸທິເຍດ ມກຸຸສັ
 ມກຸໂຮ ປຸທິເຍດ ປຸຸາສິສັ ປຸຸາໄສ ປຸທິເຍດ ອິສັສຸກິສັ ອິສັສາ
 ປຸທິເຍດ ມຈຸຸວິສັ ມຈຸຸວິຍິ ປຸທິເຍດ ສັສັ ສາເຊຍຸຍິ ປຸທິເຍດ
 ມາຍາວິສັ ມາຍາ ປຸທິເຍດ ປາມິຈຸຸສັ ປາມິກາ ອິຈຸຸ ປຸທິເຍດ
 ມິຈຸຸາທິຸຈິສັ ມິຈຸຸາທິຸຈິ ປຸທິເຍດ ຕມະນິ ມິຕຸຕາມຈຸຸ ຕາຕິ-
 ສາໂຕທິຕາ ສາຕເມວ ນິ ສຸງິຕກິ ກເຣຍຸຍິ ສຸງິຕກຕຸຕເມວ ສມາທເປຍຸຍິ
 ເອທິ ຕຸວິ ກາທຸຸມຸ ສຸງິຕໂກ ໂກທິ ສຸງິຕກຸສັ ຕ ສໂຕ ສຸງາຊາຣນ-
 ມຕຸເຕນ ອກິຊຸມາຸສັ ອກິຊຸມາ ປຸທິຍິສັຕິ ພຸຍາປນຸນຈິຕຸສັ
 ພຸຍາປາໂທ ປຸທິຍິສັຕິ ໂກຣນສັ ໂກໂຮ ປຸທິຍິສັຕິ ອຸປນາທິສັ
 ອຸປນາໂທ ປຸທິຍິສັຕິ ມກຸຸສັ ມກຸໂຮ ປຸທິຍິສັຕິ ປຸຸາສິສັ
 ປຸຸາໄສ ປຸທິຍິສັຕິ ອິສັສຸກິສັ ອິສັສາ ປຸທິຍິສັຕິ ມຈຸຸວິສັ
 ມຈຸຸວິຍິ ປຸທິຍິສັຕິ ສັສັ ສາເຊຍຸຍິ ປຸທິຍິສັຕິ ມາຍາວິສັ
 ມາຍາ ປຸທິຍິສັຕິ ປາມິຈຸຸສັ ປາມິກາ ອິຈຸຸ ປຸທິຍິສັຕິ ມິຈຸຸ-
 າທິຸຈິສັ ມິຈຸຸາທິຸຈິ ປຸທິຍິສັຕິຕິ າ ຍສຸມາ ຈ ໂຮ ອທິ ກິກຸເວ
 ສຸງິຕກມຸມິ ອິເຣກຈຸຸ ປຸສັສາມິ ອກິຊຸມາຕຸ ພຸຍາປນຸນຈິຕຸ ໂກຣນິ ອຸປນາທິ
 ມກຸຸ ປຸຸາສິ ອິສັສຸກິ ມຈຸຸວິ ສັ ມາຍາວິ ປາມິຈຸຸ ມິຈຸຸາທິຸຈິ

๕๑๖   สุตฺตฺตบิฏเฐ มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกํ   [๔๗๒

ตสฺมา น ชฺชิตฺตสฺส ชฺชาธารณมตฺเตน สํมณฺณํ วทามิ ฯ

[๔๗๒] กถญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมนฺตํมัจฺฉิปฏิปทํ ปฏิปฺนฺโน
โหติ ฯ ยตฺตสฺสจฺฉิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อภิชฺฌาตฺสฺส อภิชฺฌา ปทํ
โหติ พฺยาปนฺนจิตฺตสฺส พฺยาปาโท ปทํโน โหติ โภชนสฺส
โกโช ปทํโน โหติ อฺปนฺนาหิสฺส อฺปนฺนาโท ปทํโน โหติ มกฺขิสฺส
มกฺโข ปทํโน โหติ ปพาติสฺส ปพาโส ปทํโน โหติ อิตฺตฺตฺส
อิตฺตา ปทํโน โหติ มจฺฉวิสฺส มจฺฉวียํ ปทํโน โหติ สจฺฉสฺส
สจฺฉยํ ปทํโน โหติ มายาวิสฺส มายา ปทํโน โหติ ปาปฺปจฺฉสฺส
ปาปฺปกา อิจฺฉา ปทํโน โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิสฺส มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปทํโน
โหติ ฯ อิมํ โช ภิกฺขเว สมนฺมถานํ สมนฺโทธานํ สมน-
กถาวันํ อาปายิกานํ ฌานานํ ทฺวคฺคตฺตเวทนียานํ ปหานา สมน-
ตํมัจฺฉิปฏิปทํ ปฏิปฺนฺโนติ วทามิ ฯ โส สพฺเพหิ อิมฺเหิ ปาปเกหิ
อภฺยสฺสชฺช รุณฺณเมหิ วิสฺสุทฺทมตฺตํ สมนุสฺสฺสติ วิมุตฺตมตฺตํ สมนุ-
สฺสฺสติ ฯ ตสฺส สพฺเพหิ อิมฺเหิ ปาปเกหิ อภฺยสฺสชฺช รุณฺณเมหิ
วิสฺสุทฺทมตฺตํ สมนุสฺสฺสโต วิมุตฺตมตฺตํ สมนุสฺสฺสโต ปามุชฺช
ชยติ ปมฺพทิสฺส ปิตฺติ ชยติ ปิตฺติมนสฺส กาโย ปสฺสสฺสภฺติ
ปสฺสสฺสทฺทกาโย สฺสํ เวทติ สฺสํโน จิตฺตํ สมาริยติ ฯ โส เมตฺตฺตา-
สทฺทเคน เจตฺตา เขกํ ทิสฺส ฌรติวาทิ จิรติ ตถา ทฺวคฺคิ ตถา
ตฺวคฺคิ ตถา จตฺตํ อิตฺติ อฺทฺทชฺช ทฺวคฺคิ สพฺพชฺช สพฺพตฺตตฺต
สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตฺตาสทฺทเคน เจตฺตา วิปฺปเสน มหคฺคเคน

๔๘๒] มหાયมกวกุคคตฺถ รุพธตฺถปฺรตฺถเต สมนธัมมัจฉิปปทา ๕๑๗

อปปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ฌริตฺวา วิหริติ ฯ กรุณา-
สฺสทฺทเคน เจตสา... มุทิตาสฺสทฺทเคน เจตสา... อฺเปกฺขาสฺสทฺทเคน
เจตสา เขกํ ทิสํ ฌริตฺวา วิหริติ ตถา ทฺติยํ ตถา ตฺติยํ ตถา
จตุตฺถํ อิติ อุกฺกมฺไฮ ทิริยํ สํพฺพุตฺติ สํพฺพุตฺตตาย สํพฺพาวนฺทํ
โถกํ อฺเปกฺขาสฺสทฺทเคน เจตสา วิปฺปฺเลน มหคฺคเตน อปปมาเนน
อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ฌริตฺวา วิหริติ ฯ เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว
โปกฺขรณํ อจฺฉนฺทกา สํโถกกา สํโถกกา สํตฺทกา สํตฺติตฺทกา
รณณียา ฯ ปฺรตฺถติมา ย เจมํ ทิสาย ปฺริโส อากฺขณฺณย ฆมฺมา-
ภิตฺตฺโต ฆมฺมปเรโต กิถนฺโต ตสฺสโต นีปาสิโต ฯ โส ตํ โปกฺขรณํ
อากฺขมฺ วิเนยฺย อุกกนีนีปาสํ วิเนยฺย ฆมฺมปรีพาหํ ฯ ปจฺฉิมา ย
เจมํ ทิสาย ปฺริโส อากฺขณฺณย... อุตฺตราย เจมํ ทิสาย ปฺริโส
อากฺขณฺณย... ทกฺขิณาย เจมํ ทิสาย ปฺริโส อากฺขณฺณย...
ยโตกฺกโต เจมํ ปฺริโส อากฺขณฺณย ฆมฺมาภิตฺตฺโต ฆมฺมปเรโต
กิถนฺโต ตสฺสโต นีปาสิโต ฯ โส ตํ โปกฺขรณํ อากฺขมฺ วิเนยฺย
อุกกนีนีปาสํ วิเนยฺย ฆมฺมปรีพาหํ เอวเมว ไฮ ภิกฺขเว ชฺชตฺติยกฺกตา
เจมํ อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต โหติ ฯ โส จ ตถาคตฺต-
ปเวทิตํ ฆมฺมวินยํ อากฺขมฺ เอว เมตฺตํ กรณํ มุทิตํ อฺเปกฺขํ
ภาเวตฺวา ตภติ อชฺฌตฺตํ ฐปฺสํ สมนธัมมัจฉิปปทํ ปฺฏิปนฺโนติ
วทามิ ฯ พฺราหฺมณกฺกตา เจมํ... เวสฺสทฺกฺกตา เจมํ... สฺสทฺกฺกตา
เจมํ... ยสฺมา กสฺมา เจมํ กฺกตา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺโต

จุพยมกาคุโค

สาเดยยกสุตฺตํ

[๔๗๓] เอวมุเม สุตํ เขกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกญ-
จรรมาโน มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทฺธิ เยน สํถํ นาม โกสธานํ
พฺรหฺมณคฺคาโม ตทวสฺริ ฯ อสุโสสุ ไซ สาเดยยกา พฺรหฺมณ-
คหปติกา สมฺโณ ชตุ โภ โคตโม สกฺยปฺปฺโต สกฺยกุลา
ปพฺพชฺชโค โกสเลสุ จาริกญจรรมาโน มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทฺธิ
สํถํ อนุปฺปฺโต ฯ ตํ ไซ ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํ กถฺยาโน
กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโค อิตฺถิํ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกฺโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปฺริยตมมฺสํวโร สตุลา
เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา โส อิมํ โลกํ สเทวกํ สมารกํ
สพฺรหฺมกํ สสุสมณพฺรหฺมณํ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺเญา
สจุจิกฺขวา ปเวเทติ โส ชมมํ เทเสติ ธาติกถฺยาณํ มชฺฌกถฺยาณํ
ปฺริยธานกถฺยาณํ สํคฺคํ สพฺยณฺชนํ เกวลปฺริยญฺณํ ปฺริยสุทฺธํ
พฺรหฺมจฺริยํ ปกาเสติ สํชฺ ไซ ปน ตถารูปานํ อรหํ ทสฺสํ
โหคฺคิ ฯ อถ ไซ สาเดยยกา พฺรหฺมณคหปติกา เยน ภควา เตนุ-
ปสงฺกมฺิสฺสุ อฺปสงฺกมิตฺวา อฺปเปกฺขเจ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอก-
มนฺตํ นิสีทฺิสฺสุ อฺปเปกฺขเจ ภควตา สทฺธิ สมฺโมทฺิสฺสุ สมฺโมทณฺยํ

๕๒๐   สุตตุนุตตปิฏเก มชฺฌิมนิกายสูตร มุตตปณฺณาสกํ [๕๘๓

กถํ สํวราณํ ยํ จตฺตีสํเวตฺวา เอกมฺหุตํ นิสฺสํทิสฺสุ อปฺเปกฺขจฺเจ เยน
ภควา เตนฺนชฺชติมฺปิณฺนามเวตฺวา เอกมฺหุตํ นิสฺสํทิสฺสุ อปฺเปกฺขจฺเจ
ภควโต สํหิตฺเต นามโคตฺตํ สํเวตฺวา เอกมฺหุตํ นิสฺสํทิสฺสุ อปฺเป-
กฺขจฺเจ ตฺถทํหฺนฺตา เอกมฺหุตํ นิสฺสํทิสฺสุ ฯ เอกมฺหุตํ นิสฺสินฺหา โช
สํถะยฺยกา พุรฺราหฺมณคหปติกา ภควนฺตํ เอตทโวจํ โก นุ โช
โก โคตม เหตุ โก ปจฺจุโย เยนมิเชกฺขจฺเจ สฺสตุตา กายสูตร
ภทฺทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺถคฺคํ วินิปาทํ นิริยํ อฺปฺปชฺชนฺตฺติ
โก ปน โก โคตม เหตุ โก ปจฺจุโย เยนมิเชกฺขจฺเจ สฺสตุตา
กายสูตร ภทฺทา ปรมฺมรณฺา สฺสคฺคํ สฺสคฺคํ โถกํ อฺปฺปชฺชนฺตฺติ ฯ
อชฺหมจฺริยาวิธมฺจฺริยาเหตุ โช คหปตโย เอวมิเชกฺขจฺเจ สฺสตุตา
กายสูตร ภทฺทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺถคฺคํ วินิปาทํ นิริยํ อฺปฺป-
ชฺชนฺตฺติ ชฺหมจฺริยาธมฺจฺริยาเหตุ โช คหปตโย เอวมิเชกฺขจฺเจ
สฺสตุตา กายสูตร ภทฺทา ปรมฺมรณฺา สฺสคฺคํ สฺสคฺคํ โถกํ อฺปฺปชฺชนฺตฺติ ฯ
น โช มยํ อิมสูตร โภโต โคตมสูตร สํชฺชิตฺเตน ภาสิตสูตร วิตฺถาเรน
อตุถํ อวิภตฺตสูตร วิตฺถาเรน อตุถํ อาชานาม สํชฺช โน ภวํ
โคตโม ตถา ชฺหมํ เทเสตฺถ ยถา มยํ อิมสูตร โภโต โคตมสูตร
สํชฺชิตฺเตน ภาสิตสูตร วิตฺถาเรน อตุถํ อวิภตฺตสูตร วิตฺถาเรน อตุถํ
อาชานะยฺยามาติ ฯ เตนฺนทฺิ คหปตโย สฺสณฺาถ สํชฺชํ มนสิกโรถ
ภาสิตสูตรํมฺติ ฯ เอวํ โภติ โช สํถะยฺยกา พุรฺราหฺมณคหปติกา
ภควโต ปจฺจุสฺสํโสสุ ฯ

๔๘๔] รุพยมกตคฤหัสถ์ สาธยายกฤตฺเต ทส อภุสฺสทกมฺพปภา ๕๒๑

[๔๘๔] ภคฺวา เขตฺทโวจ ติวฺธิ์ โห คหปตโย กาเยน อหฺมฺม-
จฺริยาวิธมฺจฺริยา โหติ จตุพฺพิชฺ วาจาย อหฺมฺมจฺริยาวิธมฺจฺริยา โหติ
ติวฺธิ์ มนสา อหฺมฺมจฺริยาวิธมฺจฺริยา โหติ ฯ กถณฺจ คหปตโย ติวฺธิ์
กาเยน อหฺมฺมจฺริยาวิธมฺจฺริยา โหติ ฯ อิทฺ คหปตโย เอกจฺโจ
ปาณาติปาตํ โหติ กุทฺโท โถหิตปาณํ หตฺปหเต นีวฺจฺโช อตฺตฺธิ์
อทฺยาปนฺโน สพฺพปาณญฺเตสุ ฯ อทินฺนาทวฺยํ โห ปน โหติ ยนฺตํ
ปรสฺสํ ปรวิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตํ ความคตํ วา อรณฺยณคตํ วา ตํ อทินฺนํ
ถฺยฺยสงฺฆาตํ อาทาตา โหติ ฯ กาเมสุ มิจฺฉาจารี โห ปน โหติ
ยา ตา มาตฺรภฺกฺติตา มิตฺรภฺกฺติตา มาตาบิตรภฺกฺติตา ภาตฺรภฺกฺติตา ภคิ-
นฺภฺกฺติตา ฌาตฺรภฺกฺติตา สสฺสํลามีกา สปริทญฺหา อนฺตมโส มาตาคฺค-
ปวิภฺกฺติตาบิ ตถารุปาสฺ จาริตํ อาปชฺชิตา โหติ ฯ เหว โห
คหปตโย ติวฺธิ์ กาเยน อหฺมฺมจฺริยาวิธมฺจฺริยา โหติ ฯ กถณฺจ
คหปตโย จตุพฺพิชฺ วาจาย อหฺมฺมจฺริยาวิธมฺจฺริยา โหติ ฯ อิทฺ
คหปตโย เอกจฺโจ มุสาวาทํ โหติ สภคฺคโต วา ปวิสฺคฺคโต วา
ฌาติมชฺฌคฺคโต วา ปุคฺคมชฺฌคฺคโต วา ราชกฺคตมชฺฌคฺคโต วา
อภินิโต สกฺขิ์ ปุญฺจโห เถหฺมโภ ปุริสํ ยํ ชานาสิ ตํ วเทหิตี ฯ
โส อชานํ วา อาห ชานามิตี ชานํ วา อาห น ชานามิตี
อปสฺสํ วา อาห ปสฺสํลามีตี ปสฺสํ วา อาห น ปสฺสํลามีตี ฯ
อิตฺติ อตฺตฺตฺเตหฺว วา ปรรเทหฺว วา อามิสฺสกฺคณฺจิกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
ภาสิตา โหติ ฯ บิสฺสณฺวาโจ โห ปน โหติ อิตฺโต สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อมุคฺค

อกฺขตาตา อิมํ เกทาย อมฺตร วา สัจฺจวา อิมํ อกฺขตาตา อมฺตร
 เกทาย อิติ สํมคฺคานํ วา เกเทตา ภิณฺณานํ วา อนุปฺปาทา
 วคฺคารามิ วคฺครโต วคฺคณฺห์ วคฺคกรณํ วา จ ภาสีตา โหติ ฯ
 ผรุตฺวาโจ โห ปน โหติ ยา ตา วาจา อนฺตฺกกา กกฺกสา
 ปรงฺกกา ปราภิสฺสขณํ โกรธามนฺตา อสฺมาธิสฺสวตฺตนิกา ตถารูปิ
 วา จ ภาสีตา โหติ ฯ สํมฺมฺปฺปตาปิ โห ปน โหติ อภาตวาทิ
 อภุตวาทิ อนตฺตวาทิ อหฺมฺมวาทิ อวินยวาทิ อนิธานวดี วา จ ภาสีตา
 โหติ อภาเตน อนปฺเทสํ อปฺริยนฺตวดี อนตฺตสณฺหิตํ ฯ เอวํ โห
 คหฺปตโย จตฺตพฺพิธํ วาจา ย อหฺมฺมจฺริยาวิสฺมจฺริยา โหติ ฯ กถญฺจ
 คหฺปตโย ติวิธํ มนฺসা อหฺมฺมจฺริยาวิสฺมจฺริยา โหติ ฯ อิทํ คหฺปตโย
 เอกจฺโจ อภิสฺสมาตุ โหติ ยนฺตํ ปฺรตฺสํ ปฺรวิคฺคฺตฺตฺตฺตฺตํ
 อภิสฺสมาตา โหติ อโห วต ยํ ปฺรตฺสํ ตํ มม อสฺสํตํ ฯ
 พฺยาปนฺนจิตฺโต โห ปน โหติ ปทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 หณฺณนฺตฺ วา วชฺณนฺตฺ วา อจฺฉิขฺชนฺตฺ วา มา วา อเหสฺสนฺติ ฯ
 มิจฺฉาติชฺชิจิโก โห ปน โหติ วิปฺรตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 นตฺติ ทินฺนํ นตฺติ ยิณฺฺ นตฺติ หุตํ นตฺติ สุกฺขํ ทฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กมฺมานํ ผลํ วิปาโก นตฺติ อยํ โถโก นตฺติ ปโร โถโก นตฺติ มาตา นตฺติ ปิตา นตฺติ
 สตฺตฺตา โยปปาติกา นตฺติ โถเก สมนฺพฺราหฺมณา สมนฺคฺคตา
 สมนฺปาปฺธิปฺนนา เย อิมญฺจ โถกํ ปฺรญฺจ โถกํ สยํ อภินฺญา
 สจฺจนิคฺคฺคา ปเวเทนฺตฺติ ฯ เอวํ โห คหฺปตโย ติวิธํ มนฺসা

๔๘๕] จุฬมมกวจุคคัสส ส่าถะยยถัสสคเต ทส ถัสสถมมปภา ๕๒๓

อธมมจริยาวิธมจริยา โหติ ฯ เอวํ อธมมจริยาวิธมจริยาเหตุ ไช
คหปตโย เอวมิเรกขเจ สคฺคา กายสฺส เกทา ปรมมรณา อปายํ
ทุกฺคตํ วินิปาคํ นิรยํ อปฺปชฺชนฺติ ฯ

[๔๘๕] ติวิฆํ ไช คหปตโย กาเยน ธมฺมจริยาธมฺมจริยา โหติ ฯ
จตุพฺพิหํ วาจาเย ธมฺมจริยาธมฺมจริยา โหติ ฯ ติวิฆํ มนสา ธมฺม-
จริยาธมฺมจริยา โหติ ฯ กถณฺจ คหปตโย ติวิฆํ กาเยน ธมฺม-
จริยาธมฺมจริยา โหติ ฯ อธิ คหปตโย เอกขุโจ ปาณาติปาทํ
ปหาย ปาณาติปาทา ปฏิวิโรโต โหติ นิหิตทณฺโฑ นิหิตสคฺโค
ถชฺชํ ทยาปนฺโน สหฺพปาณภูตทิตานุกมฺปิ วิหริติ ฯ อทินฺนาทานํ
ปหาย อทินฺนาทานา ปฏิวิโรโต โหติ ยนฺตํ ปรสฺส ปรวิตฺตุปกรณํ
คามคคํ วา อรณฺณคคํ วา น ตํ อทินฺนํ เถยฺยสงฺฆาตํ อาทาตา
โหติ ฯ กาเมสุ มิจฺฉาจารํ ปหาย กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวิโรโต
โหติ ยา ตา มาตุรฺกฺขิตา ปิตุรฺกฺขิตา มาตปิตุรฺกฺขิตา ภาตุรฺกฺขิตา
ภคินิรฺกฺขิตา ฌาตริรฺกฺขิตา สัสสํมิกกา สปริทณฺหา อนคฺคโมโส มาตา-
คุพฺปปริกฺขิตุตาปิตุ ตถารูปาสุ น จาริตคํ อาปชฺชิตา โหติ ฯ เอวํ ไช
คหปตโย ติวิฆํ กาเยน ธมฺมจริยาธมฺมจริยา โหติ ฯ กถณฺจ คหปตโย
จตุพฺพิหํ วาจาเย ธมฺมจริยาธมฺมจริยา โหติ ฯ อธิ คหปตโย เอกขุโจ
มุสํสาหาปํ ปหาย มุสํสาหาทา ปฏิวิโรโต โหติ สภคฺคโต วา ปวิสคฺคโต
วา ฌาติมชฺชคฺคโต วา ปุคฺคมชฺชคฺคโต วา ราชคฺคตมชฺชคฺคโต
วา อภินฺโต สกฺขํ ปุญฺโง เอหฺมํโก ปุริสํ ยํ ชานาสิ ตํ วเทหํติ ฯ

ได้ อชานํ ภา อห น ชานามํติ ชานํ ภา อห ชานามํติ
 ปรสํ ภา อห น ปรสํมํติ ปรสํ ภา อห ปรสํมํติ ฯ
 อิติ อุตฺตเหตุ ภา ปรเหตุ ภา อามิสํกณฺณิจฺจุเหตุ น สมฺปชานมฺหา
 ภาสิตา โหติ ฯ มีสฺสณํ วาจํ ปหาย มีสฺสณาย วาจาย ปฏิวิริโต
 โหติ อิติ สุตฺวา น อมฺบุตร อกฺขาคา อิมํสํ เกทาย อมฺบุตร
 ภา สุตฺวา น อิมํสํ อกฺขาคา อมฺสํ เกทาย อิติ ภิณฺหานํ
 ภา สนฺชาคา สหิตานํ ภา อณฺุปปทาคา สมฺคฺคคาราโม สมฺคฺครโต
 สมฺคฺคณฺหนํ สมฺคฺคกรณํ วาจํ ภาสิตา โหติ ฯ ผรฺสํ วาจํ ปหาย
 ผรฺสํว วาจาย ปฏิวิริโต โหติ ยา สํ วาจา เนตา กณฺณสฺสุชา
 เปณฺนํยา หทยงฺคมา โปริ พุทฺชนกฺขตา พุทฺชนมนาปา ตถารูปํ
 วาจํ ภาสิตา โหติ ฯ สมฺมปฺปตฺยา ปหาย สมฺมปฺปตฺยา ปฏิวิริโต
 โหติ กาสวาทํ ภูตวาทํ อุตฺตวาทํ ชมฺมวาทํ วินยวาทํ นิชานวตํ
 วาจํ ภาสิตา โหติ กาเถน สํปเทสํ ปริยฺญตวตํ อุตฺตสณฺณิทํ ฯ
 เหวํ ไซ คหปตโย จตุพฺพิชํ วาจาย ชมฺมจฺริยาสมฺจฺริยา โหติ ฯ
 กถณฺจ คหปตโย ติวิจํ มนสา ชมฺมจฺริยาสมฺจฺริยา โหติ ฯ อธิ
 คหปตโย เอกจฺโจ อนภิชฺฌาตุ โหติ ยนฺตํ ปรสํสํ ปรจิตฺตูปกรณํ
 ตํ นาภิชฺฌิตา โหติ อโห วต ยํ ปรสํสํ ตํ มม อสฺสํตํติ ฯ
 อพฺยาปนฺนจิตฺโต ไซ ปน โหติ อปฺปทฺฐจฺมณฺสงฺกปโป อิมํ
 สุตฺตา อเวรา อพฺยาปชฺฌมา อนฺนํสา สฺสํ อุตฺตานํ ปริหรนฺนุติ ฯ
 สมฺมาทิจฺจุโก ไซ ปน โหติ อวิปรตฺทสฺสโน อตฺถิ ภิณฺนํ อตฺถิ

๔๙๐] จุพยมกฉกศุสฺสํ สํเลขณกศุสฺสํเต ชมฺมจริยาสมจริยาผลํ ๔๒๕
ยิฏฺฐํ อตฺถิ หุตํ อตฺถิ สุกฺขํทุกฺกฺขานํ กมฺมานํ ผลํ วิปาโก
อตฺถิ อຍံ โถโก อตฺถิ ปโร โถโก อตฺถิ มาตา อตฺถิ ปิตา
อตฺถิ สตุตา โอปปาทิกา อตฺถิ โถเก สมนพฺรหฺมณา สมนคฺคตา
สมนาปฏิปนฺนา เย อิมญฺจ โถกํ ปรมญฺจ โถกํ สຍံ อภิญฺญา
สจฺฉิกคฺคา ปเวเทนฺตိ ។ เอวံ โห คหปตโย ติวิหํ มนสา
ชมฺมจริยาสมจริยา โหติ ។ เอวံ ชมฺมจริยาสมจริยาเหตุ โห
คหปตโย เอวมิเชกฺขเจ สตุตา กายสฺสํ เกหา ปรมฺมรณา สฺสคฺคํ
สฺสคฺคํ โถกํ อุปปชฺชนฺติ ។

[๔๙๐] อากฺขฺเขยฺย เจ คหปตโย ชมฺมจาร์ สมจาร์ อโ
วตาทํ กายสฺสํ เกหา ปรมฺมรณา ชฺชุตฺติยมหาสํถานํ สหพฺพตํ
อุปปชฺชเยยฺยนฺติ จํณํ โห ปเนตํ วิชฺชติ ยํ โส กายสฺสํ เกหา
ปรมฺมรณา ชฺชุตฺติยมหาสํถานํ สหพฺพตํ อุปปชฺชเยยฺย ตํ กิสฺสํ
เหตุ ตถา หิ โส ชมฺมจาร์ สมจาร์ ។ อากฺขฺเขยฺย เจ คหปตโย
ชมฺมจาร์ สมจาร์ อโ วตาทํ กายสฺสํ เกหา ปรมฺมรณา
พฺรหฺมณฺณมหาสํถานํ ។ เป ។ คหปติมหาสํถานํ สหพฺพตํ อุป
ปชฺชเยยฺยนฺติ จํณํ โห ปเนตํ วิชฺชติ ยํ โส กายสฺสํ เกหา
ปรมฺมรณา คหปติมหาสํถานํ สหพฺพตํ อุปปชฺชเยยฺย ตํ กิสฺสํ
เหตุ ตถา หิ โส ชมฺมจาร์ สมจาร์ ។ อากฺขฺเขยฺย เจ คหปตโย
ชมฺมจาร์ สมจาร์ อโ วตาทํ กายสฺสํ เกหา ปรมฺมรณา
จาทุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺพตํ อุปปชฺชเยยฺยนฺติ จํณํ โห

๔๘๗] จุฬามณิกุศลสูตร สาลยยถาสุตเต ปาณเปตสัณณคตทา ๕๒๗

เทวานํ... อากิญจณูปายตนูปคานํ เทวานํ... เนวสณฺณานาสณฺณาย
ยตนูปคานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชเยยฺยนฺติ จานํ ไช ปเนตํ วิชฺชติ
ยํ โส ภายสฺสํ เกทา ปรมฺมรณฺนา เนวสณฺณานาสณฺณายตนูปคานํ
เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺชเยยฺย ตํ กิธฺสํ เหตุํ ตถา หิ โส
ธมฺมจาร์ยํ สมฺจาร์ยํ ฯ อากงฺกเยยฺย เจ คหปตโย ธมฺมจาร์ยํ สมฺจาร์ยํ
อโห วตาคํ อาสวณํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติํ ปญฺเญาวิมุตฺติ
ทิฏฺฐเฐว ธมฺมํ สยํ อภินฺญา สจฺฉนิกคฺคา อุปสํมฺปชฺช วิหเรยฺยนฺติ
จานํ ไช ปเนตํ วิชฺชติ ยํ โส อาสวณํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติ
ปญฺเญาวิมุตฺติํ ทิฏฺฐเฐว ธมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉนิกคฺคา อุปสํมฺปชฺช
วิหเรยฺย ตํ กิธฺสํ เหตุํ ตถา หิ โส ธมฺมจาร์ยํ สมฺจาร์ยํ ฯ

[๔๘๗] เอวํ วุตฺเต สาลยฺยกา พุทฺธาหฺมณคหปตฺติกา ภควนฺตํ
เอตทวโจ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม เสยฺยถาบี
โภ โคตม นิกฺกชฺชิตํ วา อุกฺกชฺชเยยฺย ปฏิจฺจนฺนํ วา วิหเรยฺย
มฺหุสฺสํ วา มคฺคํ อากิญฺเจยฺย อนฺธกาเร วา เตสฺสชฺชิตํ ชาเรยฺย
จกฺขมฺนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตํติ เอวเมว โภตา โคตเมนฺ อเนก-
ปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต เอเต มยํ ภวณฺตํ โคตมํ สรณํ
คจฺฉาม ธมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ อุปาสเก โน ภวํ โคตโม
ชาเรตุ อชฺชตฺสฺสเค ปาณเปเต สัณณคคฺเคติ ฯ

สาลยฺยยถาสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ ปจฺฉํ ฯ

เวรณชกสูตร

[๔๘๘] เอมเม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา สาวคฺคิยํ วิหริ
เชตวนเ อนาถปฺปณฺทิกสฺส อารามे ๑ เตน ไช ปน สมเยน
เวรณชกา พุราหฺมณคหปติกา สาวคฺคิยํ ปฏิวสฺสนฺติ เกณจิเทว
กรรมเยน ๑ อสฺสโสสุ ไช เวรณชกา พุราหฺมณคหปติกา สมโน
ชตุ โภ โคคฺคโม สกฺขยฺยสฺสโต สกฺขยฺยสฺสโต ปพฺพชฺชิตฺวา สาวคฺคิยํ วิหริ
เชตวนเ อนาถปฺปณฺทิกสฺส อารามे ๑ ตํ ไช ปน ภวฺนํ โคคฺคํ
เอวํ กถฺยาโน กิตฺติสฺสทฺโท อพฺพกฺคฺคโต อิตฺถิยํ โส ภควา อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สฺสโต โลกวิทู อนุคฺตโร
ปฺริยสทฺมมสํวริ สฺสตา เทวมนุสฺสํ พุทฺโธ ภควา โส อิมํ โลกํ
สเทวํ สํวริ สํพฺรหฺมํ สสฺสสมณพฺราหฺมณํ ปชฺชํ สเทวมนุสฺสํ
สยํ อภิญฺญา สจฺจนิคฺคฺวา ปเวเทติ โส ชมฺมํ เทเสติ ธาตฺกถฺยาณํ
มชฺฌนฺตฺยาณํ ปฺริยสํกถฺยาณํ สํวริ สํพฺยญฺชนํ เกวตปฺริปฺญญํ
ปฺริยสทฺมํ พุทฺธมจฺริยํ ปกาเสติ สํว ไช ปน ตถารูปานํ อรหํ
ทสฺสํ ใหตฺติ ๑ อถ ไช เวรณชกา พุราหฺมณคหปติกา เยน ภควา
เตนุปลงฺกมฺมํ อฺปปลงฺกมฺมิตฺวา อฺปเปกฺกเจ ภวฺนํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสฺสํ อฺปเปกฺกเจ ภควา สทฺธิ สมนมฺมํ สมนมฺมํ
กถํ สํวณฺณํ วิตฺติสํวเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสํ อฺปเปกฺกเจ เยน ภควา
เตนุชฺชตฺติมฺปณฺนามेतฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสํ อฺปเปกฺกเจ ภควโต

[๔๘๘] จุฬยวมกวกุคฺคํ เวรณชกฺคํ เต ทถ อฏฺฐกมฺมปภา ๕๒๘

สันติเก นามโคตํ สาเวตฺวา เอกมฺหํ นิสฺสํ อปฺเปกฺขเจ
ตุณฺหํ ภาตา เอกมฺหํ นิสฺสํ ๑ เอกมฺหํ นิสฺสนา โห เวรณชกา
พฺราหฺมณคหปติกา ภกฺวณํ เอตทโวจํ โก นุ โห โก โคตม
เหตุ โก ปจฺจุโย เยนมิเชกฺขเจ สํสฺสา กายสฺส เปทา ปรมมฺรณา
อปาโย ทฺวคฺคํ วินิปาคํ นิริยํ อฺปฺปชฺชนฺติ โก ปน โก โคตม
เหตุ โก ปจฺจุโย เยนมิเชกฺขเจ สํสฺสา กายสฺส เปทา ปรมมฺรณา
สํคํ สํคํ โถกํ อฺปฺปชฺชนฺตํ ๑ อมฺมจฺริยา วิสํจฺริยาเหตุ โห
คหปติโย เอวมิเชกฺขเจ สํสฺสา กายสฺส เปทา ปรมมฺรณา อปาโย
ทฺวคฺคํ วินิปาคํ นิริยํ อฺปฺปชฺชนฺติ อมฺมจฺริยา วิสํจฺริยาเหตุ โห
คหปติโย เอวมิเชกฺขเจ สํสฺสา กายสฺส เปทา ปรมมฺรณา สํคํ
สํคํ โถกํ อฺปฺปชฺชนฺตํ ๑ น โห มยํ อิมสฺส โกโต โคตมสฺส
สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุตาเรน อตฺถํ อวิภคฺตสฺส วิตุตาเรน อตฺถํ
อาชานาม สาธุ โห ปน ภวํ โคตโม ตถา อมฺมํ เทเสตุ ยถา
มยํ อิมสฺส โกโต โคตมสฺส สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุตาเรน
อตฺถํ อวิภคฺตสฺส วิตุตาเรน อตฺถํ อาชานเยยฺยมาติ ๑ เตนहि
คหปติโย สฺสณณํ สาธุกํ มนสิโกโร ภาสิตสฺสํ ๑ เอวํ โกติ
โห เวรณชกา พฺราหฺมณคหปติกา ภกฺวโต ปจฺจุสฺสํ ๑

[๔๘๙] ภกฺวา เอตทโวจํ ติวริํ โห คหปติโย กาเยน
อมฺมจาร์ วิสํจาร์ โหติ จตุพฺพิชฺชํ วาจาเยน อมฺมจาร์ วิสํจาร์
โหติ ติวริํ มนสา อมฺมจาร์ วิสํจาร์ โหติ ๑ กถณฺจ

๕๓๐   สุตฺตุนตฺตํมฺหิเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกํ   [๔๘๘

คหปตโย ติวริํ กาเยน อชฺฌมจาร์ วิสฺสมจาร์ โหติ ฯ อธิ คหปตโย
เอกจฺโจ ปาณาติปาตํ โหติ ญฺทโท โถหิตปาณํ หตฺตปเต นินฺนุโ
อถชฺชํ อทฺยาปนฺโน สํพฺพปาณญฺเตสุ ฯ อทินฺนาทายํ โช ปน โหติ
ยนฺตํ ปรสฺสํ ปรจิตฺตฺตฺตฺตฺตํ ตํ อทินฺนํ เถยฺยสงฺฆาตํ อาทาทา
โหติ ฯ กาเมสุ มิจฺฉาจารย์ โช ปน โหติ ยา ตา มาตุรภูติตา
ฯ เป ฯ ตถารูปาสุ จาริตฺตํ อาปชฺชิตา โหติ ฯ เหวํ โช คหปตโย
ติวริํ กาเยน อชฺฌมจาร์ วิสฺสมจาร์ โหติ ฯ กถญฺจ คหปตโย
จตุพฺพิชํ วาจา ย อชฺฌมจาร์ วิสฺสมจาร์ โหติ ฯ อธิ คหปตโย
เอกจฺโจ มุมาวาทํ โหติ ฯ เป ฯ สํมฺปชานมฺสา ภาสิตา โหติ ฯ
มฺสฺสณฺวาโจ โช ปน โหติ อโศ สุตฺตฺวา อมฺตฺร อภฺชิตา ฯ เป ฯ
วคฺคกรณํ วาจํ ภาสิตา โหติ ฯ ฌรุตฺตฺวาโจ โช ปน โหติ ยา
สา วาจา อญฺทกา กถฺกสา ฯ เป ฯ ตถารูปํ วาจํ ภาสิตา โหติ ฯ
สํมฺปญฺปถาปํ โช ปน โหติ อถาสวาทํ อญฺตวาทํ ฯ เป ฯ อปริยฺยนฺตวตฺติ
อนฺตฺตฺตฺตฺตฺตํ ฯ เหวํ โช คหปตโย จตุพฺพิชํ วาจา ย อชฺฌมจาร์
วิสฺสมจาร์ โหติ ฯ กถญฺจ คหปตโย ติวริํ มนฺสา อชฺฌมจาร์
วิสฺสมจาร์ โหติ ฯ อธิ คหปตโย เอกจฺโจ อภิชฺฌณฺตฺตฺตํ โหติ
ฯ เป ฯ ตํ มม อสฺสํสํติ ฯ พฺยาปนฺนจิตฺตํ โช ปน โหติ
ปทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตํ อิมํ สุตฺตํ หนฺตฺตฺตฺตฺตฺตํ วา ฯ เป ฯ มา วา
อเหตฺตฺตฺตํ ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โช ปน โหติ วิปฺรตฺตฺตฺตฺตฺตํ นตฺติ
ทินฺนํ นตฺติ ยิฏฺฐํ นตฺติ หุตํ ฯ เป ฯ สจฺจณฺตฺตฺตฺตํ ปเวเทนฺตฺตฺตํ ฯ

๔๕๐] จุฬยมนกาคุคตัสต์ เวรณชกตัสต์เต ทส กุสตถมมปภา ๕๓๑

เอมิ โส คหปตโย ติวิน มนสา อธมฺจาวี วิธมฺจาวี โหติ ฯ
 เอมิ อธมฺจวียา วิธมฺจวียาเหตุ โส คหปตโย เอวมิเชกฺขเจ
 สัตตทา กายสฺส เกทา ปรมมฺรณา อปายํ ทุกฺคคํ วินิปาคํ นิรยํ
 อปฺปชฺชนฺติ ฯ

[๔๘๐] ทิวัง โข ปน คหปตโย กาเยน รมฺมจาร์ สัมจาร์
 โหติ จตุพฺพิง วาจาย รมฺมจาร์ สัมจาร์ โหติ ทิวัง มนสา
 รมฺมจาร์ สัมจาร์ โหติ ฯ กถณฺจ คหปตโย ทิวัง กาเยน
 รมฺมจาร์ สัมจาร์ โหติ ฯ อธิ คหปตโย เอกจฺโจ ปาณาติปาทํ
 ปหาย ปาณาติปาทา ปฏิวิริโต โหติ นิหิตทณฺโห นิหิตสฺสฺสโต
 ฯ เป ฯ สํพฺพปาณภูตฺติทานุญฺมํ วิหริติ ฯ อทินฺนาทานํ ปหาย
 อทินฺนาทานา ปฏิวิริโต โหติ ยนฺตํ ปรสฺสํ ปรีจิตฺตูปกรณํ น ตํ
 อทินฺนํ เถยยสงฺฆาตํ อาทาตา โหติ ฯ กาเมสุ มิจฺฉาจารํ ปหาย
 ฯ เป ฯ ตถารูปาสุ น จาริตฺตํ อาปชฺชิตา โหติ ฯ เหวํ โข
 คหปตโย ทิวัง กาเยน รมฺมจาร์ สัมจาร์ โหติ ฯ กถณฺจ
 คหปตโย จตุพฺพิง วาจาย รมฺมจาร์ สัมจาร์ โหติ ฯ อธิ คหปตโย
 เอกจฺโจ มุสาฉาทํ ปหาย มุสาฉาทา ปฏิวิริโต โหติ สกฺกฺกโต วา
 ฯ เป ฯ น สัมปชานมุสา ภาสีตา โหติ ฯ ปัสฺสณํ วาจํ ปหาย
 ปัสฺสณาย วาจาย ปฏิวิริโต ฯ เป ฯ สัมคฺคกรณํ วาจํ ภาสีตา
 โหติ ฯ ผรุสํ วาจํ ปหาย ฯ เป ฯ ตถารูปํ วาจํ ภาสีตา โหติ ฯ
 สัมผสปปลาปํ ปหาย ฯ เป ฯ กาเถน ส่าปเทสํ ปริยนฺตวตฺติ อตฺต-

ᐃᓂᓂ

សុត្តន្តបិដក មគ្គដំណើរសុត្ត ធម្មបទដ្ឋកថា

[୫୫୩]

สนธิ์ ๑ เหว ๒ คหปตโย จตุพิธิ วาจา ชุมจารี ส่มจารี

โหติ ฯ กถญจ คหปคโย ติวธิ มนสา ชมฺมจาวี สมฺมจาวี โหติ ฯ

อิฐ คหปตโย เขกจโจ อนภิชฌาตุ โหติ ยนฺตํ ปรํสํ ปรวิตฺต-

ปรกรณ์ ตํ นวรัชนิตา โหติ อโห วต ยํ ปรสฺสํ ตํ มม อสฺสํสํสํ ๑

อพยาปนหจิตโต โห ปน โหติ อปปรทฏจมนสงกปโป อเม สัตตา

อเวรา อพยาปชฌา อินฺหา สํ อตตานํ ปิหรณคคิ ฯ สัมมา-

ทิวจีโก ไช ปน โหติ อวิปริตทสฺสโน อตถิ ทินนํ อตถิ ยิงฺง

๗. เป ๗ สยัม อภิณณา สัจฉิกตวา ปเวเทนคัตติ ๗ เขวํ โห คหปตโย

ตัวที่ ๑ มนสา ๑ มุมจาว ๑ ส้มจาว ๑ โหติ ๑ เหว ๑ มุมจาว ๑ ส้มจาว ๑ เหว ๑

โท คหบดีโย เควมิเชกเงเจ สัตตา กายัสส์ เกทา ปรมมรณ

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

[๔๘๑] อาจงเขยบ เจ คหปตโย ชุมจาร์ ส่มจาร์ อโห

วาทะ กายสิทธิ์ เกศา ปรมมรณา ขัตติยมหาสถานํ สหุยัค

อุปปรชฌะยณฺหิ จํหํ โห ปนตํ วิชฺชติ ยํ โส ภายสฺส เมทา

ประมรรณา ขัตติยมหาสารานํ สหพยํ อุปปชเชยยํ คํ กิธํ

เหตุ ตา หิ ไต้ ชมมจาว์ สัมจาว์ ฯ อาจงเขยย เจ คหปตโย

ชมจาร์ ช่มจาร์ อโห วดาห์ กายสัส เกทา ปรมมรณา

พราหมณ์มหาศาลานํ ๖ เป ๖ คหปติมหาศาลานํ สหพยคํ อป-

ปฐเตยยนติ ชานํ โท ปนตํ วิชชติ ยํ โส กายสสฺส เมกขา

ประมมรณา คหปติมหาสาณานํ สหพยํ อปปรชเรยยํ ตํ ปิณสํ

— 111 —

๔๘๑] จุฬยวมกวกุศลุตฺต เวรณชกตฺตเต ชมฺมจวียาตฺมจวียาตฺต ๕๓๓

เหตุ ตถา หิ โส ชมฺมจวรี ตฺมจวรี ฯ อากงฺเขยฺย เจ คหปตโย
ชมฺมจวรี ตฺมจวรี อโห วตาทิ กายตฺต เกทา ปรมฺมรณา
จาทุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺยนฺติ จานํ ไช
ปเนตํ วิชฺชติ ยํ โส กายตฺต เกทา ปรมฺมรณา จาทุมฺหา-
ราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺย ตํ กิถฺต เหตุ ตถา
หิ โส ชมฺมจวรี ตฺมจวรี ฯ อากงฺเขยฺย เจ คหปตโย ชมฺมจวรี
ตฺมจวรี อโห วตาทิ กายตฺต เกทา ปรมฺมรณา ตาวตฺตํสาณํ
เทวานํ ฯ เป ฯ ยามานํ เทวานํ... ตฺถิตฺตานํ เทวานํ... นิมฺมา-
นรตฺตํ เทวานํ... ปรมิมนิตวตฺตวตฺตํ เทวานํ... พฺรหฺมถายิกานํ
เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺยนฺติ จานํ ไช ปเนตํ วิชฺชติ ยํ โส
กายตฺต เกทา ปรมฺมรณา พฺรหฺมถายิกานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุป-
ปชฺเชยฺย ตํ กิถฺต เหตุ ตถา หิ โส ชมฺมจวรี ตฺมจวรี ฯ
อากงฺเขยฺย เจ คหปตโย ชมฺมจวรี ตฺมจวรี อโห วตาทิ กายตฺต
เกทา ปรมฺมรณา อากานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺยนฺติ
จานํ ไช ปเนตํ วิชฺชติ ยํ โส กายตฺต เกทา ปรมฺมรณา
อากานํ เทวานํ สหพฺยตํ อุปปชฺเชยฺย ตํ กิถฺต เหตุ ตถา
หิ โส ชมฺมจวรี ตฺมจวรี ฯ อากงฺเขยฺย เจ คหปตโย ชมฺมจวรี
ตฺมจวรี อโห วตาทิ กายตฺต เกทา ปรมฺมรณา ปรีตฺตาทานํ
เทวานํ ฯ เป ฯ อปฺปมาณาทานํ เทวานํ... อากตฺตฺรานํ เทวานํ...
ปรีตฺตตฺถุทฺตานํ เทวานํ... อปฺปมาณตฺถุทฺตานํ เทวานํ... ตฺถกฺกิณฺณทฺถานํ

เทวานัน... เวทปฐมนัน เทวานัน... อวิหานัน เทวานัน... อตปฐมนัน
 เทวานัน... สุตสฺสณัน เทวานัน... สุตสฺสณัน เทวานัน... อกนิฏฐกณัน
 เทวานัน... อากาสานัญจายตนุปคานัน เทวานัน... วิญญานัญจายตน-
 ุปคานัน เทวานัน... อากิญจัญญายตนุปคานัน เทวานัน... เนวสณฺญา-
 นาสณฺญาายตนุปคานัน เทวานัน สหพฺพคํ อุปปชฺชเยยฺยนฺติ จานัน โข
 ปเนตํ วิชฺชติ ยํ โส ภายสฺส เปทา ปรมมรณา เนวสณฺญา-
 นาสณฺญาายตนุปคานัน เทวานัน สหพฺพคํ อุปปชฺชเยยฺยํ คํ กิธฺสํ เหตุ
 ตถา หิ โส ชมฺมจารี สมฺจารี ฯ อากงเขยฺย เจ คหปตโย
 ชมฺมจารี สมฺจารี อโห วดาหํ อาสวณํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติ
 ปญฺญาวิมุตฺติ ทิฏฺฐาเสว ชมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกคฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหเรยฺยนฺติ จานัน โข ปเนตํ วิชฺชติ ยํ โส อาสวณํ ขยา
 อนาสวํ เจโตวิมุตฺติ ปญฺญาวิมุตฺติ ทิฏฺฐาเสว ชมฺเม สยํ อภิญฺญา
 สจฺฉนิกคฺวา อุปสมฺปชฺช วิหเรยฺยํ คํ กิธฺสํ เหตุ ตถา หิ โส
 ชมฺมจารี สมฺจารีติ ฯ

[๔๘๒] เหว่ วุตเต เวรมชกา พุราหมณคหปติกา ภควนุ
 เอตทโวจุ อภิกกนุโก โภ โคตม อภิกกนุโก โภ โคตม เสยฺยถาบี
 โภ โคตม นิกกชฺชิตฺติ วา อุกกชฺชเยยฺย ปฏิจฺฉนฺนํ วา จิวเรยฺย
 มุพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อจฺฉิเยยฺย ชนฺธกาเร วา เคตปชฺชิตฺติ ธาเรยฺย
 จกฺขมฺมโต รูปานิ ทกฺขนคฺคิติ เอวเมว โภตา โคตเมน อเนก-
 ปริยาเยน ชมโม ปกาสิโต เอเต มยฺ ภควนุโก โคตมํ สฺสรณํ

໔໒໒] ຈຸພຍມກວກຸດສຸດ ເວຣຸນຊກສຸດເຕ ປານຸເປຕສຣຸນຄຕຕາ ໕໓໕

ຄຈຸຕາມ ສມຸມຸຈ ກິກຸຊສຸຸຸຸຸຸຸ ອຸປາສເກ ໂນ ກວໍ ໂຄຕໂມ ສາເວຕຸ
ອຸຊຕກຸເ ປານຸເປຕ ສຣຸນຸຄເຕຕີ າ

ເວຣຸນຊກສຸດຕິ ນິຣຸຈິຕິ ທຸຕິຍໍ າ

มหาเวทถุลลุตฺต

[๔๔๓] เอวมุเม สุตํ เอกํ สมนํ ภควา สวาคุณฺณํ วิหริตี
 เขตวเน อนาถปฺปณฺณิกถุลลํ อารามे ฯ อถ โห อายสฺมา มหา-
 โกฏฺฐิโก สายนฺตสฺมยํ ปฏิสถึตถา นุฏฺฐิโต เยนายสฺมา สวริปฺตโต
 เทนุปลงฺกมิ อุปลงฺกมิตฺวา อายสฺมา สวริปฺตเตน สทฺธิํ สมนมฺหิ
 สมนมฺหณฺนํ กถํ สวราณฺณํ วุตฺตสวเรตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสํ ๑

[๔๔๔] เอกมณฺตํ นิสฺสนโน โห อายสฺมา มหาโกฏฺฐิโก
 อายสฺมณฺตํ สวริปฺตํ เอตทวโจ ทุปฺปณฺโณ ทุปฺปณฺโณติ อากุโส
 อุกฺกตํ กิตฺตาวตํ นุ โห อากุโส ทุปฺปณฺโณติ อุกฺกตํ ๑ นปฺป-
 ชานาติ นปฺปชานาตํติ โห อากุโส คสฺมา ทุปฺปณฺโณติ อุกฺกตํ
 กิณฺญํ นปฺปชานาติ อิทํ ทุกฺขณฺติ นปฺปชานาติ อยํ ทุกฺขสํมุทโยติ
 นปฺปชานาติ อยํ ทุกฺขนิโรจติ นปฺปชานาติ อยํ ทุกฺขนิโรคคามินํ
 ปฏฺฐิทาติ นปฺปชานาติ นปฺปชานาติ นปฺปชานาตํติ โห อากุโส
 คสฺมา ทุปฺปณฺโณติ อุกฺกตํ ๑ สวากุโสติ โห อายสฺมา มหา-
 โกฏฺฐิโก อายสฺมาโต สวริปฺตสฺส ภาสีตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา
 อายสฺมณฺตํ สวริปฺตํ อุตฺตรํ ปณฺหํ อปฺปจฺฉิ ปณฺณวํ ปณฺณวาติ
 อากุโส อุกฺกตํ กิตฺตาวตํ นุ โห อากุโส ปณฺณวาติ อุกฺกตํ ๑
 ปชานาติ ปชานาตํติ โห อากุโส คสฺมา ปณฺณวาติ อุกฺกตํ กิณฺญํ
 ปชานาติ อิทํ ทุกฺขณฺติ ปชานาติ อยํ ทุกฺขสํมุทโยติ ปชานาติ อยํ

๔๘๕] รุพยมกคัคคตัส มหาเวทถตตคเต เวทนาทูปญหา ๕๓๗

ทุกฺขนิโรธติ ปชานาติ อัมมํ ทุกฺขนิโรธคามินํ ปฏิปทาติ ปชานาติ
ปชานาติ ปชานาตํติ โห อากุโส ตสฺมา ปญฺญวาทิ อุกฺกตํติ ฯ
วิญฺญาณํ วิญฺญาณนฺติ อากุโส อุกฺกตํติ กิตฺตาวตฺตา นุ โห
อากุโส วิญฺญาณนฺติ อุกฺกตํติ ฯ วิชานาติ วิชานาตํติ โห อากุโส
ตสฺมา วิญฺญาณนฺติ อุกฺกตํติ กิณฺจ วิชานาติ สฺสฺสนฺตํติ วิชานาติ
ทุกฺขนฺตํติ วิชานาติ อทุกฺขมสฺสฺสนฺตํติ วิชานาติ วิชานาติ วิชานาตํติ
โห อากุโส ตสฺมา วิญฺญาณนฺติ อุกฺกตํติ ฯ ยถา จากุโส ปญฺญา
ยญฺจ วิญฺญาณํ อิมํ สมฺมา สํสํญฺจา อุกฺทาหุ วิสํสํญฺจา อพฺภา
จ ปนิเมสฺสํ สมฺมานํ วินิพฺภุชิตฺวา วินิพฺภุชิตฺวา นานาการณํ ปญฺญา
เปตฺตุนฺติ ฯ ยถา จากุโส ปญฺญา ยญฺจ วิญฺญาณํ อิมํ สมฺมา
สํสํญฺจา โน วิสํสํญฺจา น จ อพฺภา อิมํ สมฺมานํ วินิพฺภุชิตฺวา
วินิพฺภุชิตฺวา นานาการณํ ปญฺญาเปตฺตุ ยญฺจ อากุโส ปชานาติ
ตํ วิชานาติ ยํ วิชานาติ ตํ ปชานาติ ตสฺมา อิมํ สมฺมา
สํสํญฺจา โน วิสํสํญฺจา น จ อพฺภา อิมํ สมฺมานํ วินิพฺภุชิตฺวา
วินิพฺภุชิตฺวา นานาการณํ ปญฺญาเปตฺตุนฺติ ฯ ยถา จากุโส ปญฺญา
ยญฺจ วิญฺญาณํ อิมํ สมฺมานํ สํสํญฺจํ โน วิสํสํญฺจํ กิ
นนานาการณนฺติ ฯ ยถา จากุโส ปญฺญา ยญฺจ วิญฺญาณํ อิมํ
สมฺมานํ สํสํญฺจํ โน วิสํสํญฺจํ ปญฺญา ภาเวตฺตพฺพา วิญฺญาณํ
ปรวญฺเญยฺยํ อิทํ เนสฺสํ นานาการณนฺติ ฯ

[๔๘๕] เวทนา เวทนาติ อากุโส อุกฺกตํติ กิตฺตาวตฺตา นุ โห

๕๓๘   สุตตบถปิฎก มัชฌิมนิกายสุต มุตปณณาสกั   [๔๙๖]

อาวุโส เวทนาติ อรุจัตติ ๑ เวเทติ เวเทตติ ๒ อาวุโส ตถมา
เวทนาติ อรุจติ ภิณฺจ เวเทติ สฺขมฺมี เวเทติ ทุกฺขมฺมี เวเทติ
อทุกฺขมฺมี เวเทติ เวเทติ เวเทตติ ๒ อาวุโส ตถมา
เวทนาติ อรุจัตติ ๑ สมนฺวา สมนฺวาติ อาวุโส อรุจติ ภิฑฺดาตฺตา
นุ ๒ อาวุโส สมนฺวาติ อรุจัตติ ๑ สมนฺวานาติ สมนฺวานาตติ ๒
อาวุโส ตถมา สมนฺวาติ อรุจติ ภิณฺจ สมนฺวานาติ นัถกมฺมี
สมนฺวานาติ ปัถกมฺมี สมนฺวานาติ โถหิตกมฺมี สมนฺวานาติ โອຫາຕມມີ
สมนฺวานาติ สมนฺวานาติ สมนฺวานาตติ ๒ อาวุโส ตถมา สมนฺวาติ
อรุจัตติ ๑ ยา จาวุโส เวทนา ยา จ สมนฺวา ยณฺจ วิญฺญาณํ
อิมํ ชมฺมา สํสฺสุจฺจา อฺอุทาหุ วิสํสฺสุจฺจา ตพฺภา จ ปนิเมสํ
ชมฺมานํ วินิพฺภุชิตฺวา วินิพฺภุชิตฺวา นานาภรณํ ปณฺณวาเปตฺตุนฺติ ๑
ยา จาวุโส เวทนา ยา จ สมนฺวา ยณฺจ วิญฺญาณํ อิมํ
ชมฺมา สํสฺสุจฺจา โน วิสํสฺสุจฺจา น จ ตพฺภา อิมํสํ ชมฺมานํ
วินิพฺภุชิตฺวา วินิพฺภุชิตฺวา นานาภรณํ ปณฺณวาเปตฺตुํ ยํ จาวุโส
เวเทติ ตํ สมนฺวานาติ ยํ วิชานาติ ตํ วิชานาติ ตถมา อิมํ
ชมฺมา สํสฺสุจฺจา โน วิสํสฺสุจฺจา น จ ตพฺภา อิมํสํ ชมฺมานํ
วินิพฺภุชิตฺวา วินิพฺภุชิตฺวา นานาภรณํ ปณฺณวาเปตฺตุนฺติ ๑

[๔๙๖] นิสฺสํสุจฺเชน หาวุโส ปณฺจหิ อินฺทฺริเยหิ ปริสฺสุทฺเทน
มโนวิญฺญาเณน ก็ เณยฺยุนฺติ ๑ นิสฺสํสุจฺเชน จ อวุโส ปณฺจหิ
อินฺทฺริเยหิ ปริสฺสุทฺเทน มโนวิญฺญาเณน อนนฺโต ธาภาโสติ

๔๘๘] จุฬยวมกวกุคคัสสะ มหาเวทตถุสสุเต ตโย ภวา ๕๓๘

อาภาส้านญายตนํ เหยยํ อนนุคํ วิญญาณนุติ วิญญาณญายตนํ
เหยยํ นคฺคิ กิณฺจัตติ อาภิณฺจญายตนํ เหยยนุติ ฯ เหยยํ ปนาวุโส
ธมฺมํ เกณ ชานาตฺติ ฯ เหยยํ โฆ อาวุโส ธมฺมํ ปญฺญาจกฺขนา
ชานาตฺติ ฯ ปญฺญา ปนาวุโส กิณฺคฺคิยาติ ฯ ปญฺญา โฆ อาวุโส
อภิณฺเณตฺตา ปริณฺเณตฺตา ปหานตฺตาติ ฯ

[๔๘๙] กตฺติ ปนาวุโส ปจฺจยา สฺมมาทิฏฺฐิยา อุปฺปาทายาติ ฯ
เทว โฆ อาวุโส ปจฺจยา สฺมมาทิฏฺฐิยา อุปฺปาทาย ปฺรโต จ
โฆโส โยนิโส จ มนสิกาโร อิมเ โฆ อาวุโส เทว ปจฺจยา
สมฺมาทิฏฺฐิยา อุปฺปาทายาติ ฯ กตฺติ ปนาวุโส องฺเคหิ อนุกฺคฺคิตา
สมฺมาทิฏฺฐิ เจโตวิมฺุตฺติผลา จ โหติ เจโตวิมฺุตฺติผลานิธํสา จ
ปญฺญาวิมฺุตฺติผลา จ โหติ ปญฺญาวิมฺุตฺติผลานิธํสา จาติ ฯ ปญฺจหิ
โฆ อาวุโส องฺเคหิ อนุกฺคฺคิตา สมฺมาทิฏฺฐิ เจโตวิมฺุตฺติผลา จ
โหติ เจโตวิมฺุตฺติผลานิธํสา จ ปญฺญาวิมฺุตฺติผลา จ โหติ ปญฺญา-
วิมฺุตฺติผลานิธํสา จ อิทาวุโส สมฺมาทิฏฺฐิ สํถานุกฺคฺคิตา จ โหติ
สํถานุกฺคฺคิตา จ โหติ สํถานุกฺคฺคิตา จ โหติ สํถานุกฺคฺคิตา จ
โหติ วิปัสสณานุกฺคฺคิตา จ โหติ อิมหิ โฆ อาวุโส ปญฺจ-
หฺงฺเคหิ อนุกฺคฺคิตา สมฺมาทิฏฺฐิ เจโตวิมฺุตฺติผลา จ โหติ เจโต-
วิมฺุตฺติผลานิธํสา จ ปญฺญาวิมฺุตฺติผลา จ โหติ ปญฺญาวิมฺุตฺติ-
ผลานิธํสา จาติ ฯ

[๔๙๐] กตฺติ ปนาวุโส ภวาติ ฯ ตโยเม อาวุโส ภวา

๕๕๐   สุตตฺตฺตบฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุลปณฺณาสกํ   [๔๘๘

กามภโว รูปภโว อรูปภโว จาติ ๑ กถํ ปนาคุโส อายตํ
ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ โหตฺติ ๑ อวิชฺขานํวณฺณํ ๒ อาคุโส
สฺตฺตฺตํ ตณฺหาสณฺโณชฺชนํ ตตฺตรตฺตราทินนุทฺตา เอวํ อายตํ
ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ โหตฺติ ๑ กถํ ปนาคุโส อายตํ ปฺนพฺภวา-
ทินิพฺพตฺติ น โหตฺติ ๑ อวิชฺชาวิราคา ๒ อาคุโส วิชฺชุปฺปาทา
ตณฺหานิโรธา เอวํ อายตํ ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ น โหตฺติ ๑

[๔๘๘] กถมํ ปนาคุโส ปจฺมํ ฌานนฺติ ๑ อิชฺชาคุโส ภิกฺขุ
วิวิจฺเจว กามเมหิ วิวิจฺจ อภุสฺเสหิ ธมฺเมหิ สฺวิตฺตํ สฺวิจารํ วิเวกขํ
ปฺติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อฺปสฺสมฺปชฺช วิหริติ อิทํ อฺจุจฺตาคุโส ปจฺมํ
ฌานนฺติ ๑ ปจฺมํ ปนาคุโส ฌานํ กตฺตฺกิกฺกนฺติ ๑ ปจฺมํ ๒
อาคุโส ฌานํ ปญฺจกิกํ อิชฺชาคุโส ปจฺมํ ฌานํ ปญฺจกิกํ
สฺมาปฺนฺนสฺส ภิกฺขุโน วิตฺตโก ๑ วตฺตติ วิจาโร ๑ ปฺติ ๑ สฺสจฺจ
จิตฺเตกฺกตฺตา ๑ ปจฺมํ ๒ อาคุโส ฌานํ เอวํ ปญฺจกิกนฺติ ๑
ปจฺมํ ปนาคุโส ฌานํ กตฺตฺกวิปฺปหฺนํ กตฺตฺกสฺมฺนฺนาคตฺนฺติ ๑ ปจฺมํ
๒ อาคุโส ฌานํ ปญฺจกวิปฺปหฺนํ ปญฺจกสฺมฺนฺนาคตํ อิชฺชาคุโส
ปจฺมํ ฌานํ สฺมาปฺนฺนสฺส ภิกฺขุโน กามฉนฺโต ปหฺนโน โหติ
พฺยาปาโท ปหฺนโน โหติ ถนฺมิกุทฺธํ ปหฺนโน โหติ อฺทฺทฺทฺจฺจกฺกจฺจ
ปหฺนโน โหติ วิจิกฺกจฺจ ปหฺนโน โหติ วิตฺตโก ๑ วตฺตติ วิจาโร ๑
ปฺติ ๑ สฺสจฺจ ๑ จิตฺเตกฺกตฺตา ๑ ปจฺมํ ๒ อาคุโส ฌานํ เอวํ
ปญฺจกวิปฺปหฺนํ ปญฺจกสฺมฺนฺนาคตฺนฺติ ๑

๕๐๓] รุพยมภวคฺคສຸສ ມຫາເວທຸດສຸຕເ ປຣຈີນຸກຣິຍານີ ໕໔໓

[໕໐໐] ປຣຈີມານີ ອາຸໂສ ອິນຸກຣິຍານີ ນານາວິສຢານີ ນານາ-
ໂຄຈຣານີ ນ ອນຸເມມນຸເບສຸສ ໂຄຈຣວິສຍ໌ ປຈຸຈນຸໂກນຸຕິ ເສຍຸຍຸຕ໌
ຈກຸຂຸນຸກຣິຍ໌ ໄສຕິນຸກຣິຍ໌ ສານິນຸກຣິຍ໌ ສິວຸທິນຸກຣິຍ໌ ກາຍິນຸກຣິຍ໌ ອິເມສ໌
ໂຂ ອາຸໂສ ປຣຈຸຈນ໌ ອິນຸກຣິຍານ໌ ນານາວິສຢານ໌ ນານາໂຄຈຣານ໌ ນ
ອນຸເມມນຸເບສຸສ ໂຄຈຣວິສຍ໌ ປຈຸຈນຸໂກນຸຕານ໌ ກິ ປຣຣິສຣນ໌ ໂກ ຈ
ເນສ໌ ໂຄຈຣວິສຍ໌ ປຈຸຈນຸໂກຕ໌ຕິ ។ ປຣຈີມານີ ອາຸໂສ ອິນຸກຣິຍານີ
ນານາວິສຢານີ ນານາໂຄຈຣານີ ນ ອນຸເມມນຸເບສຸສ ໂຄຈຣວິສຍ໌ ປຈຸຈ-
ນຸໂກນຸຕິ ເສຍຸຍຸຕ໌ ຈກຸຂຸນຸກຣິຍ໌ ໄສຕິນຸກຣິຍ໌ ສານິນຸກຣິຍ໌ ສິວຸທິນຸກຣິຍ໌
ກາຍິນຸກຣິຍ໌ ອິເມສ໌ ໂຂ ອາຸໂສ ປຣຈຸຈນ໌ ອິນຸກຣິຍານ໌ ນານາວິສຢານ໌
ນານາໂຄຈຣານ໌ ນ ອນຸເມມນຸເບສຸສ ໂຄຈຣວິສຍ໌ ປຈຸຈນຸໂກນຸຕານ໌ ມໂນ
ປຣຣິສຣນ໌ ມໂນ ຈ ເນສ໌ ໂຄຈຣວິສຍ໌ ປຈຸຈນຸໂກຕ໌ຕິ ។

[໕໐໑] ປຣຈີມານີ ອາຸໂສ ອິນຸກຣິຍານີ ເສຍຸຍຸຕ໌ ຈກຸຂຸນຸກຣິຍ໌
ໄສຕິນຸກຣິຍ໌ ສານິນຸກຣິຍ໌ ສິວຸທິນຸກຣິຍ໌ ກາຍິນຸກຣິຍ໌ ອິມານີ ໂຂ ອາຸໂສ
ປຣຈີນຸກຣິຍານີ ກິ ປຣຣິຈຸຈ ຕິງຊ໌ຕ໌ຕິ ។ ປຣຈີມານີ ອາຸໂສ ອິນຸກຣິຍານີ
ເສຍຸຍຸຕ໌ ຈກຸຂຸນຸກຣິຍ໌ ໄສຕິນຸກຣິຍ໌ ສານິນຸກຣິຍ໌ ສິວຸທິນຸກຣິຍ໌ ກາຍິນຸກຣິຍ໌
ອິມານີ ໂຂ ອາຸໂສ ປຣຈີນຸກຣິຍານີ ອາຍຸ ປຣຣິຈຸຈ ຕິງຊ໌ຕ໌ຕິ ។ ອາຍຸ
ປຣາຸໂສ ກິ ປຣຣິຈຸຈ ຕິງຊ໌ຕ໌ຕິ ។ ອາຍຸ ອຸສຸມ໌ ປຣຣິຈຸຈ ຕິງຊ໌ຕ໌ຕິ ។
ອຸສຸມາ ປຣາຸໂສ ກິ ປຣຣິຈຸຈ ຕິງຊ໌ຕ໌ຕິ ។ ອຸສຸມາ ອາຍຸ ປຣຣິຈຸຈ
ຕິງຊ໌ຕ໌ຕິ ។ ອິທາເນວ ໂຂ ມຍ໌ ອາຍສຸມໂຕ ສາວິປຸຕສຸສ ກາສິຕ໌
ເບວ໌ ອາສານາມ ອາຍຸ ອຸສຸມ໌ ປຣຣິຈຸຈ ຕິງຊ໌ຕ໌ຕິ ອິທາເນວ ໂຂ ມຍ໌

๕๐๓] รุพยมกวกคฺคสฺส มหาเวทถุสฺสคฺเต ปจฺจยปณฺหา ๕๔๓

ปฏฺิปปสฺสทฺธา วจฺสํชารว นฺิรฺุทฺธา ปฏฺิปปสฺสทฺธา จิตฺตสํชารว
นฺิรฺุทฺธา ปฏฺิปปสฺสทฺธา อายฺ ปฏฺิภฺิณฺณา อุตฺตมา วุปฺสํนฺดา
อินฺุทฺริยานิ ปฏฺิภฺิณฺหานิ โย จายํ ภิกฺขุ สณฺณวเวทยิตฺติโรหํ
สํมาปฺนฺโน คสฺสปี กายสํชารว นฺิรฺุทฺธา ปฏฺิปปสฺสทฺธา วจฺ-
สํชารว นฺิรฺุทฺธา ปฏฺิปปสฺสทฺธา จิตฺตสํชารว นฺิรฺุทฺธา ปฏฺิ-
ปปสฺสทฺธา อายฺ อปฺปฏฺิภฺิณฺณา อุตฺตมา อวุปฺสํนฺดา อินฺุทฺริยานิ
วิปฺปสํนฺทานิ โย จายํ อากุโส มโต กาลกโต โย จายํ ภิกฺขุ
สณฺณวเวทยิตฺติโรหํ สํมาปฺนฺโน อิทํ เนสํ นานาภรณนฺติ ฯ

[๕๐๓] กถํ ปนากุโส ปจฺจยา อทุกฺขมสฺสชาย เจโตวิมฺุตติยา
สํมาปคฺติยาติ ฯ จคฺคาโร โห อากุโส ปจฺจยา อทุกฺขมสฺสชาย
เจโตวิมฺุตติยา สํมาปคฺติยา อิทากุโส ภิกฺขุ สฺขสฺส จ ปหานา
ทุกฺขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพว โสมนสฺสทฺโหมนสฺสทํ อฏฺุจฺกมา
อทุกฺขมสฺสํ อูเปกฺขาสฺสตีปาริสฺสทํ จคฺคกํ ฌานํ อปฺสํมปชฺช วิหริติ
อิมे โห อากุโส จคฺคาโร ปจฺจยา อทุกฺขมสฺสชาย เจโตวิมฺุตติยา
สํมาปคฺติยาติ ฯ กถํ ปนากุโส ปจฺจยา อนิมีคฺตาย เจโตวิมฺุตติยา
สํมาปคฺติยาติ ฯ เทว โห อากุโส ปจฺจยา อนิมีคฺตาย เจโตวิมฺุตติยา
สํมาปคฺติยา สัพฺพนิมิตฺตานญฺจ อมณสฺสกาโร อนิมีคฺตาย จ ชาคฺยา
มณสฺสกาโร อิมे โห อากุโส เทว ปจฺจยา อนิมีคฺตาย เจโต-
วิมฺุตติยา สํมาปคฺติยาติ ฯ กถํ ปนากุโส ปจฺจยา อนิมีคฺตาย
เจโตวิมฺุตติยา จิตฺติยาติ ฯ คโย โห อากุโส ปจฺจยา อนิมีคฺตาย

๕๔๔   ສຸຕຕນຸຕປິງເກ ມະຸຣຸຜິມນິກາຍສຸຕ ມຸຕປຣຸຣາສັກ   [໕໐໔]

เจโตวิมุตติยา จิตฺตยา สัพพนิมิตฺตานญฺจ อมณสฺสิกาโร อนิมิตฺตตาย
จ ชาติฺตยา มณสฺสิกาโร ปุพฺพเพ จ อภิสงฺขารो อิมे โส อากุโส
ตโย ปจฺจยา อนิมิตฺตตาย เจโตวิมุตติยา จิตฺตยาติ ฯ กตํ ปนากุโส
ปจฺจยา อนิมิตฺตตาย เจโตวิมุตติยา อุกฺกขานายาติ ฯ เทวํ โส
อากุโส ปจฺจยา อนิมิตฺตตาย เจโตวิมุตติยา อุกฺกขานาย สัพพ
นิมิตฺตานญฺจ มณสฺสิกาโร อนิมิตฺตตาย จ ชาติฺตยา อมณสฺสิกาโร อิมे
โส อากุโส เทวํ ปจฺจยา อนิมิตฺตตาย เจโตวิมุตติยา อุกฺกขานายาติ ฯ

[๕๐๔] ยะ จายํ อากุโส อปฺปมาณา เจโตวิมุตฺติ ยะ จ
 อากิณฺณจณฺณา เจโตวิมุตฺติ ยะ จ สฺสณฺณตา เจโตวิมุตฺติ ยะ จ
 อนินิยุตา เจโตวิมุตฺติ อิมะ ชมฺมา นานตฺถา เจว นานาพฺยณฺชนา
 จ อุกาหุ เอกตฺถา พฺยณฺชนเมว นานนฺติ ฯ ยะ จายํ อากุโส
 อปฺปมาณา เจโตวิมุตฺติ ยะ จ อากิณฺณจณฺณา เจโตวิมุตฺติ ยะ
 จ สฺสณฺณตา เจโตวิมุตฺติ ยะ จ อนินิยุตา เจโตวิมุตฺติ อตฺถิ
 โห อากุโส ปริยาโย ยํ ปริยาโย อากมฺม อิมะ ชมฺมา นานตฺถา
 เจว นานาพฺยณฺชนา จ อตฺถิ จ อากุโส ปริยาโย ยํ ปริยาโย
 อากมฺม อิมะ ชมฺมา เอกตฺถา พฺยณฺชนเมว นานํ ฯ กตโม
 จากุโส ปริยาโย ยํ ปริยาโย อากมฺม อิมะ ชมฺมา นานตฺถา เจว
 นานาพฺยณฺชนา จ อิทากุโส ภิกฺขุ เมตฺตตาสหคเตน เจตสา เบกฺ
 ทิสํ ฌรติวรา วิหริติ ตถา ทุติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ
 อิติ อุกฺกมฺโห ติริยํ สํพฺพชิ สํพฺพตฺตคตาย สํพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตา-

๕๐๕] รุพยมกวกุคคสูตร มหาเวทถดถุเต จตุเจโตวิมุตติโย ๕๔๕

สหคเตน เจตสา วิปุเตน มหคคเตน อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยา-
ปชฺฌเนน ฌริตฺวา วิหริติ ภวฺณาสหคเตน... มุทิตาสหคเตน...
อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เขกํ ทิสํ ฌริตฺวา วิหริติ ตถา ทุคฺคิยํ
ตถา คคฺคิยํ ตถา จตุคฺคิยํ อิติ อุทฺธมโร ทิริยํ สํพุทฺธิ สํพุทฺธ-
ตาย สํพุทฺธวณฺโตนํ โถกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปุเตน มหคคเตน
อปฺปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ฌริตฺวา วิหริติ อयํ อจฺจุจตา-
วุโส อปฺปมาณา เจโตวิมุตติ ๑ กตมา จาวุโส อากิญจณฺเวยา เจโต-
วิมุตติ อิทาวุโส ภิกฺขุ สํพุทฺธ วิมฺบวณฺณญายตนํ สมนฺติกกมฺม
นตฺถิ กิณฺจจฺติ อากิญจณฺเวยายตนํ อุปสํมุปฺปชฺช วิหริติ อयํ อจฺจุจตา-
วุโส อากิญจณฺเวยา เจโตวิมุตติ ๑ กตมา จาวุโส สํญฺเวยตา
เจโตวิมุตติ อิทาวุโส ภิกฺขุ อรณฺณคโค วา รุกฺขมฺถคโค วา
สํญฺเวยาคารคโค วา อิติ ปญฺธิสํญฺจิฏฺฐติ สํญฺเวยมิตํ อตฺตเตน วา
อตฺตนิเยน วาติ อยํ อจฺจุจตาวุโส สํญฺเวยตา เจโตวิมุตติ ๑ กตมา
จาวุโส อนิมิตฺตา เจโตวิมุตติ อิทาวุโส ภิกฺขุ สํพุทฺธนิมิตฺตานํ
อมนสํการา อนิมิตฺตํ เจโตสํมาจํ อุปสํมุปฺปชฺช วิหริติ อยํ อจฺจุจตา-
วุโส อนิมิตฺตา เจโตวิมุตติ ๑ อयํ โช อาวุโส ปรียาโย ยํ
ปรียายํ อากมฺม อิเม ชมฺมา นานตฺถา เจว นานาพฺยณฺชนา จ ๑
กตโม จาวุโส ปรียาโย ยํ ปรียายํ อากมฺม อิเม ชมฺมา เอกตฺถา
พฺยณฺชนเมว นานํ ราโค โช อาวุโส ปมาณกรโณ โทโส
ปมาณกรโณ โมโห ปมาณกรโณ เต ชฺฌณาสวสฺส ภิกฺขุโน

ปทํ ๑ อจฺฉินฺนํมูตา ตาตาวตฺตฤคฺคา อนภาวจฺจฤคฺคา อายตฺติ อนุปฺปาท-
 ฐมฺมา ๑ ยาวตา ๒ อากุโส อปฺปมาณา เจโตวิมฺมุติโย อกฺกุปฺปา
 ตาสํ เจโตวิมฺมุติ อคฺคฺคมกฺขายติ ๓ ๒ ปนากฺกุปฺปา เจโตวิมฺมุติ
 สฺสญฺญา ราเคน สฺสญฺญา โทเสน สฺสญฺญา โมเหณ ๑ ราโค ๒
 อากุโส กิณฺจโน โทโส กิณฺจโน โมโห กิณฺจโน เต ชีณาสวสฺส
 ภิกฺขุโน ปทํ ๑ อจฺฉินฺนํมูตา ตาตาวตฺตฤคฺคา อนภาวจฺจฤคฺคา อายตฺติ
 อนุปฺปาทฐมฺมา ๑ ยาวตา ๒ อากุโส อากิณฺจญฺญา เจโตวิมฺมุติโย
 อกฺกุปฺปา ตาสํ เจโตวิมฺมุติ อคฺคฺคมกฺขายติ ๓ ๒ ปนากฺกุปฺปา
 เจโตวิมฺมุติ สฺสญฺญา ราเคน สฺสญฺญา โทเสน สฺสญฺญา โมเหณ ๑
 ราโค ๒ อากุโส นิมิตฺตกรโณ โทโส นิมิตฺตกรโณ โมโห
 นิมิตฺตกรโณ เต ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ปทํ ๑ อจฺฉินฺนํมูตา
 ตาตาวตฺตฤคฺคา อนภาวจฺจฤคฺคา อายตฺติ อนุปฺปาทฐมฺมา ๑ ยาวตา
 ๒ อากุโส นิมิตฺตา เจโตวิมฺมุติโย อกฺกุปฺปา ตาสํ เจโตวิมฺมุติ
 อคฺคฺคมกฺขายติ ๓ ๒ ปนากฺกุปฺปา เจโตวิมฺมุติ สฺสญฺญา ราเคน
 สฺสญฺญา โทเสน สฺสญฺญา โมเหณ ๑ อโย ๒ อากุโส ปริยาโย ยํ
 ปริยายํ อากมฺม อิมํ ฐมฺมา เอกตฺตา พฺยญฺชนเมว นานนฺติ ๑

อิทมวโจทยสฺมา สํวิปฺยุโต อตฺตมโน อายสฺมา มหาโกฏฺฐจิกิ
 อายสฺมาโต สํวิปฺยุตฺตสฺส ภาสํติ อภินฺนํติ ๑

มหาเวทสฺสสฺสจฺจํ นิฏฺฐิตํ คตฺติยํ ๑

จุฬเวทลุลลุตุต

[๕๐๕] เขวมเม สุตํ เอกํ สมัยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพเน กถนุทกนิวาเป ๑ อถ ไช วิสาขไช อุปาสโก เยน
ชมฺมทินฺนา ภิกฺขุณฺโณ เทนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ชมฺมทินฺนํ ภิกฺขุณฺโณ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ ๑

[๕๐๖] เอกมนฺตํ นิสินฺโน ไช วิสาขไช อุปาสโก ชมฺมทินฺนํ
ภิกฺขุณฺโณ เอตทโวจ สกฺกาโย สกฺกาโยติ อยฺเย วุจฺจติ กตโม
นุ ไช อยฺเย สกฺกาโย วุตฺโต ภควตาติ ๑ ปณฺจ ไช อิเม
อาวุโส วิสาข อุปาทานกฺขนฺธา สกฺกาโย วุตฺโต ภควตา เสยฺยถักํ
รูปาทานกฺขนฺโธ เวทูปาทานกฺขนฺโธ สณฺณูปาทานกฺขนฺโธ สงฺขารู-
ปาทานกฺขนฺโธ วิมฺบณฺณูปาทานกฺขนฺโธ อิเม ไช อาวุโส วิสาข
ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา สกฺกาโย วุตฺโต ภควตาติ ๑ สาชยฺเยติ ไช
วิสّاขไช อุปาสโก ชมฺมทินฺนํ ภิกฺขุณฺนิยา ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา
อนฺโมทิตฺวา ชมฺมทินฺนํ ภิกฺขุณฺโณ อุตฺตรํ ปณฺหํ อปฺปจฺฉิ สกฺกา-
ยสฺมฺทโย สกฺกายสฺมฺทโยติ อยฺเย วุจฺจติ กตโม นุ ไช อยฺเย
สกฺกายสฺมฺทโย วุตฺโต ภควตาติ ๑ ยายํ อาวุโส วิสาข คณฺหา
โปโนพฺภวิกา นนฺทิวราศสํหคตา ตตฺตรตฺตรวาทินนฺทินํ เสยฺยถักํ กาม-
คณฺหา ภวคณฺหา วิภวคณฺหา อยํ ไช อาวุโส วิสาข สกฺกา-
ยสฺมฺทโย วุตฺโต ภควตาติ ๑ สกฺกายนิโรโธ สกฺกายนิโรโธติ อยฺเย
วุจฺจติ กตโม นุ ไช อยฺเย สกฺกายนิโรโธ วุตฺโต ภควตาติ ๑

โย โห อาวุโส วิสāข ทสฺสāเยว ทนฺหาเย อเสสฺสวโรคฺคินิโรโห จาโค
 ปฏินีสฺสคฺโค มุคฺติ อฌาโย อຍံ โห อาวุโส วิสāข สဂฺဂาย-
 นิโรโห ဝုဉ္ဇေ ဂစ္ဆတတိ ၊ ဟဂ္ဂယနိဝေဓာမိနံ ပဋိပစာ ဟဂ္ဂယ-
 နိဝေဓာမိနံ ပဋိပစာတိ ဝယျေ ဝုဉ္ဇတိ ဂတမာ ဟု ။ ဝယျေ
 ဟဂ္ဂယနိဝေဓာမိနံ ပဋိပစာ ဝုဉ္ဇတ ဂစ္ဆတတိ ၊ ဝယျေဝေ ။
 အာဝုဇ္ဇိ ဝိသāသ ဝရိယ ဝဉ္ဇုဉ္ဇဂ္ဂိဝ္ဗေ မဇ္ဇိက ဟဂ္ဂယနိဝေဓာမိနံ ပဋိပစာ
 ဝုဉ္ဇတ ဂစ္ဆတ ဝေယျဉ္ဇိတံ ဓမ္မာဘိက္ခုဒ္ဓိ ဓမ္မာသံဂဟေ ဓမ္မာသုဓာ
 ဓမ္မာဂမ္မမ္မာနိ ဓမ္မာအာရုံဝေ ဓမ္မာသုဓာယိ ဓမ္မာသတိ ဓမ္မာ-
 သာရိတိ ၊ တပေဝေ ဟု ။ ဝယျေ ဝုပာစာနံ ဧ ပပေယျာစာပာစာ-
 ဝုပာစာ ဝုပာစာ ပပေယျာစာပာစာပာစာ ဝုပာစာပာစာ ၊ ဟ
 ။ အာဝုဇ္ဇိ ဝိသāသ တပေဝေပာစာနံ ဧ ပပေယျာစာပာစာပာစာ ဟိ
 ဝပေယျာစာ ပပေယျာစာပာစာပာစာ ဝုပာစာ ယိ ။ အာဝုဇ္ဇိ ဝိသāသ
 ပပေယျာစာ ပပေယျာစာပာစာပာစာ ဝုပာစာပာစာ တံ တပေယျာစာပာစာပာစာ ၊

[๕๐๗] กถํ ปนยเย สกฺกาตทิกฺขิ โหตฺติ ฯ อิทาธุโส วิสาข
 อสฺสํสฺสวา ปุณฺณชนโน อริยานํ อทสฺสํสํ อริยธมฺมสฺส อโกวิโท
 อริยธมฺเม อวิเนโต สํปฺปริสํสํ อทสฺสํสํ สํปฺปริสธมฺมสฺส อโกวิโท
 สํปฺปริสธมฺเม อวิเนโต ฐปฺปํ อคฺคโต สมนุสฺสํสํ ฐปฺพนํ วา
 อคฺคตํ อคฺคนิ วา ฐปฺปํ ฐปฺปํ วา อคฺคตํ เวทนี... สญฺญํ...
 สจฺจาเร... วิญฺญาณํ อคฺคโต สมนุสฺสํสํ วิญฺญาณวณฺทํ วา
 อคฺคตํ อคฺคนิ วา ญฺญาณํ วิญฺญาณสํมิ วา อคฺคตํ เถวํ

โฆ อากุโส วิสาข สกฺกายทิกฺขชี โหตฺติ ๑ กถํ ปณฺยเย สกฺกายทิกฺขชี
 น โหตฺติ ๑ อิทากุโส วิสาข ตฺตวา อริยสํวโก อริยานํ ทสฺสํว
 อริยธมฺมสฺส โกวิทอ อริยธมฺเม สฺสวินฺโตะ สํปฺปฺริสํว ทสฺสํว
 สํปฺปฺริสธมฺมสฺส โกวิทอ สํปฺปฺริสธมฺเม สฺสวินฺโตะ น รูปํ อตฺตโต
 สมนุสฺสํติ น รูปวณฺตํ วา อตฺตทํ น อตฺตนิ วา รูปํ น รูปสฺมิ
 วา อตฺตทํ น เวทณํ... น สณฺณํ... น สงฺขาร... น
 วิญฺญาณํ อตฺตโต สมนุสฺสํติ น วิญฺญาณวณฺตํ วา อตฺตทํ น
 อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ น วิญฺญาณสฺมิ วา อตฺตทํ เอวํ โฆ
 อากุโส วิสาข สกฺกายทิกฺขชี น โหตฺติ ๑

[๕๐๘] กตโม ปณฺยเย อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺคโคติ ๑ อยเมว
 โฆ อากุโส วิสาข อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค เสยฺยถํ สํมาทิกฺขชี
 สํมาสงฺกมฺโป สํมาวาจา สํมากมฺมุนฺโต สํมาอาชีโว สํมา-
 วายาโม สํมาสํติ สํมาสมํสํติ ๑ อริโย ปณฺยเย อฏฺฐังคิกโก
 มคฺโค สงฺขโต อุกาหุ อสงฺขโตติ ๑ อริโย โฆ อากุโส วิสาข
 อฏฺฐังคิกโก มคฺโค สงฺขโตติ ๑ อริเยน นุ โฆ อยเย อฏฺฐังคิกเกน
 มคฺเคน ตโย ขนฺธา สงฺคหิตา อุกาหุ ตฺถิ ขนฺเธหิ อริโย อฏฺฐังคิกโก
 มคฺโค สงฺคหิตติ ๑ น โฆ อากุโส วิสาข อริเยน อฏฺฐังคิกเกน
 มคฺเคน ตโย ขนฺธา สงฺคหิตา ตฺถิ ๑ โฆ อากุโส วิสาข
 ขนฺเธหิ อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค สงฺคหิต ๑ ยา จากุโส วิสาข
 สํมาวาจา โย ๑ สํมากมฺมุนฺโต โย ๑ สํมาอาชีโว อิม

๕๕๐   สุตฺตคนฺตบิฏฺเฏ มชฺฌิมนิกายสฺส มุลปณฺณาสกัំ   [๕๐๘

ชฺมมา สัตถกฺขณฺเรน สํกฺขิตฺตา โย ๑ สมนฺวาจายาโม ยา ๑
สมนฺวาสติ โย ๑ สมนฺวาสมาธิ อิมេ ชฺมมา สมาริกฺขณฺเรน
สํกฺขิตฺตา ยา ๑ สมนฺวาติฏฺฐี โย ๑ สมนฺวาสํกปฺโป อิมេ ชฺมมา
ปณฺณากฺขณฺเรน สํกฺขิตฺตาติ ๑ กตโม ปนฺนุเย สมาริ กตเม
ชฺมมา สมารินิมิตฺตา กตเม ชฺมมา สมาริปริกฺขาราวา กตมา สมาริ-
ภาวนาติ ๑ ยา ๒ อากุโส วิสาข จิตฺตสฺสํกคฺคตา อຍံ สมาริ
๑คฺคตาโร สติปฏฺฐานา สมารินิมิตฺตา ๑คฺคตาโร สมนฺนปฺปชานา
สมาริปริกฺขาราวา ยา เสงฺฆဉ္ဇေဝ ဗမ္မာနံ စာေဝော ဝါသော
ပုပ္ဖိကမ္မံ အယံ တတုဂ္ဂံ ဓမ္မာဝိရာသိတိ ၁

[๕๐๘] กติ ปนฺนุเย สํวาราติ ๑ ตโยเม อากุโส วิสาข
สํวารา ภายสํวาราโร วจัสํวาราโร จิตฺตสํวาราโรติ ๑ กตโม
ปนฺนุเย ภายสํวาราโร กตโม วจัสํวาราโร กตโม จิตฺตสํวาราโรติ ๑
อสุสํสํปสุสํสํ ๒ อากุโส วิสาข ภายสํวาราโร วิตกฺกวิจจาวา
วจัสํวาราโร สဉ္ဇဉာ ๑ ဝေတော ๑ ခိတုတေဝါရိတိ ၁ ဂန္ထမာ
ปนฺนุเย အုပ္ပုပ္ဖိကမ္မံ ภายสํวาราโร ဂန္ထမာ ခိတုကုကိဇာဝာ
ဝจัสံသောဝါ ဂန္ထမာ ဓဉ္ဇဉာ ๑ ဝေတော ၁ ခိတုတေဝါရိတိ ၁
အုပ္ပုပ္ဖိကမ္မံ ၂ အဂ္ဂိယော ဝိသော ဝါယိကာ အေတေ ဗမ္မာ ဝါယ-
ပုပ္ဖိကမ္မံ တေဝါ အုပ္ပုပ္ဖိကမ္မံ ภายสံသောဝါ ပုပ္ဖိကမ္မံ ၂
အဂ္ဂိယော ဝိသော ခိတုကုကိဇာဝာ ဝါယိကမ္မံ ဝါယိကမ္မံ တေဝါ
ခိတုကုကိဇာဝာ ဝจိဝေဝါရိတိ ဓဉ္ဇဉာ ၁ ဝေတော ၁ ခေတိကာ အေတေ

๕๓๐] รุพยมกคคตฺส รุพเวทตตฺสคเต นิโรธปณฺหา ๕๕๓

ธมฺมา จิตฺตปฏิกุฬชา ตสฺมา สณฺณา จ เวทนา จ จิตฺตสงฺขารโหติ ฯ

[๕๓๐] กถิ^๑ ปณฺยเย สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธสฺมาปคฺติ โหตฺติ ฯ
น ไช อากุโส วิสาข สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธํ สฺมาปชฺชนตฺสํ ภิกฺขุโน
เชวํ โหติ อหํ สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธํ สฺมาปชฺชิสฺสํหติ वा อหํ
สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธํ สฺมาปชฺชามํติ वा อหํ สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธํ
สฺมาปนฺโนติ वा อถ ชฺวตฺสํ ปุพฺเพว ตถา จิตฺตํ ภาวิตํ โหติ
ยนฺตํ ตถตฺตตาย อุปเนตฺติ ฯ สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธํ สฺมาปชฺชนตฺสํ
ปณฺยเย ภิกฺขุโน กตเม ธมฺมา ปจฺมํ นิรฺชฺฌนฺติ ยถิ वा กาย-
สงฺขาริ ยถิ वा วจฺสงฺขาริ ยถิ वा จิตฺตสงฺขารโหติ ฯ สณฺณา-
เวทยิตฺตนิโรธํ สฺมาปชฺชนตฺสํ ไช อากุโส วิสาข ภิกฺขุโน ปจฺมํ
นิรฺชฺฌนฺติ วจฺสงฺขาริ ตโต กายสงฺขาริ ตโต จิตฺตสงฺขารโหติ ฯ
กถิ^๑ ปณฺยเย สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธสฺมาปคฺติยา อฏฺฐชานํ โหตฺติ ฯ น
ไช อากุโส วิสาข สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธสฺมาปคฺติยา อฏฺฐจฺหนตฺสํ
ภิกฺขุโน เชวํ โหติ อหํ สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธสฺมาปคฺติยา อฏฺฐ-
หิสฺสํหติ वा อหํ สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธสฺมาปคฺติยา อฏฺฐจฺหามํติ वा
อหํ สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธสฺมาปคฺติยา อฏฺฐจฺโจิตฺติ वा อถ ชฺวตฺสํ
ปุพฺเพว ตถา จิตฺตํ ภาวิตํ โหติ ยนฺตํ ตถตฺตตาย อุปเนตฺติ ฯ
สณฺณาเวทยิตฺตนิโรธสฺมาปคฺติยา อฏฺฐจฺหนตฺสํ ปณฺยเย ภิกฺขุโน กตเม
ธมฺมา ปจฺมํ อุมฺปชฺชนฺติ ยถิ वा กายสงฺขาริ ยถิ वा วจฺสงฺขาริ

๑. อ. กถฺยจ ปณฺยเยติ ภิสฺสตี ฯ

๕๕๒   สุตตุนคัมภีรเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุลปณณาสกั   [๕๓๓

ยทึ วา จิตฺตสงฺขารโรติ ฯ สณฺณเวทียคฺคินิโรธสฺมาปคฺคิยา อฏฺฐช-
หนตฺตสฺส โข อากุโส วิสํสาท ภิกฺขุโน ปจฺฉมํ อปฺปชฺชติ จิตฺตสงฺขาร
คโต กายสงฺขารอ คโต วจฺสงฺขารโรติ ฯ สณฺณเวทียคฺคินิโรธ-
สฺมาปคฺคิยา อฏฺฐจิตฺตํ ปนฺนเย ภิกฺขุํ กตํ ผลฺลสา ผลฺลนํตฺติ ฯ สณฺณเว-
ทียคฺคินิโรธสฺมาปคฺคิยา อฏฺฐจิตฺตํ โข อากุโส วิสํสาท ภิกฺขุํ คโย
ผลฺลสา ผลฺลนํติ สฺสณฺณโค ผลฺลโส อนิมิตฺตโค ผลฺลโส อปฺปณฺณิทโค
ผลฺลโสติ ฯ สณฺณเวทียคฺคินิโรธสฺมาปคฺคิยา อฏฺฐจิตฺตสฺส ปนฺนเย
ภิกฺขุโน กัณฺหนํ จิตฺตํ โหติ กัโปณํ กัปปฬารนฺติ ฯ สณฺณเวทียค-
คินิโรธสฺมาปคฺคิยา อฏฺฐจิตฺตสฺส โข อากุโส วิสํสาท ภิกฺขุโน วิเวกนินฺนํ
จิตฺตํ โหติ วิเวกโปณํ วิเวกปฬารนฺติ ฯ

[๕๓๓] กตํ ปนฺนเย เวทนาติ ฯ ติสฺโส โข อีมา อากุโส
วิสํสาท เวทนา สฺสุชา เวทนา ทุกฺขชา เวทนา อทฺทกฺขมสฺสุชา เวทนาติ ฯ
กตมา ปนฺนเย สฺสุชา เวทนา กตมา ทุกฺขชา เวทนา กตมา
อทฺทกฺขมสฺสุชา เวทนาติ ฯ ยํ โข อากุโส วิสํสาท กายิกํ วา
เจตสิกํ วา สฺสุชํ สํสาตํ เวทียตํ อยํ สฺสุชา เวทนา ยํ โข
อากุโส วิสํสาท กายิกํ วา เจตสิกํ วา ทุกฺขํ อสํสาตํ เวทียตํ
อยํ ทุกฺขชา เวทนา ยํ โข อากุโส วิสํสาท กายิกํ วา เจตสิกํ
วา เนว สํสาตํ นาสํสาตํ เวทียตํ อยํ อทฺทกฺขมสฺสุชา เวทนาติ ฯ
สฺสุชา ปนฺนเย เวทนา กัสมฺมชา กัสมฺมชาติ ฯ สฺสุชา โข อากุโส
วิสํสาท เวทนา จิตฺตสฺสุชา วิปริณามทุกฺขชา ทุกฺขชา เวทนา จิตฺตทุกฺขชา

๕๓๑] รุพยมกวลลสูตร รุพเวทถตตฺตเค เวทนาปณฺหา ๕๕๓

วิปริณามสฺสชา อทุกขมสฺสชา เวทนา สณฺณวณฺสชา อณฺณวณฺ-
ทุกฺขชาติ ฯ สฺสชา ย ปณฺยเย เวทนาย กิ อนุสฺสโย อนุเสติ ทฺกฺขชา
เวทนาย กิ อนุสฺสโย อนุเสติ อทุกขมสฺสชา เวทนาย กิ อนุสฺสโย
อนุเสตฺติ ฯ สฺสชา โห อากุสฺส วิสาข เวทนาย รากานุสฺสโย
อนุเสติ ทฺกฺขชา เวทนาย ปฏิฆานุสฺสโย อนุเสติ อทุกขมสฺสชา
เวทนาย อวิขฺขานุสฺสโย อนุเสตฺติ ฯ สฬฺพาย นฺ โห อยฺเย สฺสชา
เวทนาย รากานุสฺสโย อนุเสติ สฬฺพาย ทฺกฺขชา เวทนาย ปฏิฆา-
नुสฺสโย อนุเสติ สฬฺพาย อทุกขมสฺสชา เวทนาย อวิขฺขานุสฺสโย
อนุเสตฺติ ฯ น โห อากุสฺส วิสาข สฬฺพาย สฺสชา เวทนาย
รากานุสฺสโย อนุเสติ น สฬฺพาย ทฺกฺขชา เวทนาย ปฏิฆานุสฺสโย
อนุเสติ น สฬฺพาย อทุกขมสฺสชา เวทนาย อวิขฺขานุสฺสโย
อนุเสตฺติ ฯ สฺสชา ย ปณฺยเย เวทนาย กิ ปหาตพฺพิ ทฺกฺขชา
เวทนาย กิ ปหาตพฺพิ อทุกขมสฺสชา เวทนาย กิ ปหาตพฺพนฺติ ฯ
สฺสชา โห อากุสฺส วิสาข เวทนาย รากานุสฺสโย ปหาตพฺโพ
ทฺกฺขชา เวทนาย ปฏิฆานุสฺสโย ปหาตพฺโพ อทุกขมสฺสชา เวทนาย
อวิขฺขานุสฺสโย ปหาตพฺโพติ ฯ สฬฺพาย นฺ โห อยฺเย สฺสชา
เวทนาย รากานุสฺสโย ปหาตพฺโพ สฬฺพาย ทฺกฺขชา เวทนาย ปฏิฆา-
नुสฺสโย ปหาตพฺโพ สฬฺพาย อทุกขมสฺสชา เวทนาย อวิขฺขานุสฺสโย
ปหาตพฺโพติ ฯ น โห อากุสฺส วิสาข สฬฺพาย สฺสชา เวทนาย
รากานุสฺสโย ปหาตพฺโพ น สฬฺพาย ทฺกฺขชา เวทนาย ปฏิฆานุสฺสโย

៥៥៤   ពុទ្ធកលបិដកេ មគ្គនិកាយត្ថំ មុតបណ្ណាតំ   [៥៣២

បរាគុដ្ឋោ ម ឥស្សារោ មគ្គុទ្ទមនុស្សោ វេទនាម មទិក្ខុនាមនុស្សោ
បរាគុដ្ឋោ មិច្ឆាទុត្ថំ វិសាខ ភិក្ខុ វិវិជ្ជុទេវ កាមេភិ វិវិជ្ជុ
មគ្គុត្តេភិ ធម្មមេភិ ឥវិតកុកំ ឥវិទារំ វិវេកំ បីតិសុខំ បឋមំ ធានំ
មុតបណ្ណុប្បត្តិ វិហរតិ រាគមនេន បឋតិ ម គតុត រាគមនុស្សោ
មនុស្សេភិ មិច្ឆាទុត្ថំ វិសាខ ភិក្ខុ មិច្ឆិ បរិវិជ្ជុមទិក្ខុភិ កុតាសុត្ថំ
នាមកំ គតាយកំ មុតបណ្ណុប្បត្តិ វិហរតិសាមិ មគ្គិយា មេត្រភិ មាយកំ
មុតបណ្ណុប្បត្តិ វិហរតិភិ មិច្ឆិ មនុគុត្រេសុ វិមោក្ខេសុ បីតិ មុតបណ្ណុប្បត្តិ
មុតប្បត្តិ បីតិបទ្យាយា តិមនុស្សំ បរិវិជ្ជុមនេន បឋតិ ម គតុត
បរិវិជ្ជុនុស្សោ មនុស្សេភិ មិច្ឆាទុត្ថំ វិសាខ ភិក្ខុ ឥន្ទុត្ថំ ម បរាណា
កុត្តុត្ថំ ម បរាណា បុព្វេវ តិមនុស្សំតិមនុស្សានំ មនុស្សុក្ខមា
មគ្គុទ្ទមនុស្សំ មុតបណ្ណាសិបរិសុត្ថំ មគ្គុត្ថំ ធានំ មុតបណ្ណុប្បត្តិ វិហរតិ
មទិក្ខុនេន បឋតិ ម គតុត មទិក្ខុនុស្សោ មនុស្សេភិ ម

[៥៣២] ឥស្សារោ មនុស្សេ វេទនាម កំ បរិវិជ្ជុភិ ម ឥស្សារោ ម
មិច្ឆាទុត្ថំ វិសាខ វេទនាម រាគម បរិវិជ្ជុភិ ម កុត្តុម មនុស្សេ
វេទនាម កំ បរិវិជ្ជុភិ ម កុត្តុម ម មិច្ឆាទុត្ថំ វិសាខ វេទនាម
បរិវិជ្ជុ បរិវិជ្ជុភិ ម មគ្គុទ្ទមនុស្សោ មនុស្សេ វេទនាម កំ បរិវិជ្ជុ
ភិ ម មគ្គុទ្ទមនុស្សោ ម មិច្ឆាទុត្ថំ វិសាខ វេទនាម មទិក្ខុ
បរិវិជ្ជុភិ ម មទិក្ខុម មនុស្សេ កំ បរិវិជ្ជុភិ ម មទិក្ខុម ម
មិច្ឆាទុត្ថំ វិសាខ មទិក្ខុ បរិវិជ្ជុភិ ម មទិក្ខុម មនុស្សេ កំ បរិវិជ្ជុភិ ម
មទិក្ខុម ម មិច្ឆាទុត្ថំ វិសាខ មនុស្សេ បរិវិជ្ជុភិ ម មនុស្សេ

๕๓๓] รุพยมกตคฺคตฺส รุพเวทตตฺสคฺคเต ฌมฺมทินฺนาปสฺสํ ๕๕๕

ปณฺยเย ก็ ปฏิภาโคติ ฯ วิมุตฺติยา โห วิสาข นิพฺพานํ ปฏิภาโคติ ฯ
นิพฺพานตฺส ปณฺยเย ก็ ปฏิภาโคติ ฯ อจฺจุสฺสวากุโส วิสาข ปณฺหิ
นาสฺสทฺธิ ปณฺหานํ ปริยฺหนตํ คເຫດູ່ นิพฺພານໂຄຂໍ ທີ ອາຈຸໄສ ວິສາຂ
ພຸຣັຜມຈຣິຍ໌ ພິນຸພານປຣາຍນ໌ ນິພຸພານປຣິໂຍສານ໌ ອາກງຸທມາໂນ ເຈ ຕຸວ໌
ອາຈຸໄສ ວິສາຂ ກວນນຸຕ໌ ອຸປສັງກມິຕຸວາ ເຂຕມຕຸດ໌ ປຸຈຸເລຍຍາສີ ຍຄາ
ຈ ເຕ ກວວາ ພຸຍາກໂວຕີ ຕຄາ ນ໌ ຫາເຣຍຍາສີຕີ າ

[๕๓๓] อถ โห วิสาໄຂ อຸປາສ໌โก ฌมฺมทินฺนํ ภาສิต໌
ອົກິນນຸທິຕຸວາ ອນຸໂມທິຕຸວາ ອຸຼູຈຳຍາສ໌ນາ ສມຸມທິນ໌ ກິກຸຂຸນ໌ ອົກິວາເທຕຸວາ
ປທກຸຂິ໌ນ໌ ກຕຸວາ ເຍນ ກວວາ ເຕນຸປສັງກມິ ອຸປສັງກມິຕຸວາ ກວນນຸຕ໌
ອົກິວາເທຕຸວາ ເອກມນຸຕ໌ ນິສັຕິ າ ເອກມນຸຕ໌ ນິສິນໂນ ໄຂ ວິສາໄຂ
ອຸປາສ໌ໂກ ຍາວຕໂກ ອໂໂສ ສມຸມທິນນາຍ ກິກຸຂຸນິຍາ ສທຸຂ໌ ກຄາສຕຸຕາໂປ
ຕ໌ ສພຸພ໌ ກວວໂຕ ອາໂວເຈສີ າ ເວວ໌ ດຸຕເຕ ກວວາ ວິສາຂ ອຸປາສ໌ກ໌
ເຂຕທໂວຈ ປຣເຈຕິຕາ ວິສາຂ ສມຸມທິນນາ ກິກຸຂຸນ໌ ມຫາປຣຸໂພວາ ວິສາຂ
ສມຸມທິນນາ ກິກຸຂຸນ໌ ມຣເຈບີ ຕຸວ໌ ວິສາຂ ເຂຕມຕຸດ໌ ປຣຸປຸເລຍຍາສີ
ອໂມບີ ຕ໌ ເວເມວ ພຸຍາກເຣຍຍ໌ ຍຄາ ຕ໌ ສມຸມທິນນາຍ ກິກຸຂຸນິຍາ
ພຸຍາກຕ໌ ເອໂສເວຕສຕ໌ ອຕຸໂໂ ເວເມຕ໌ ຫາເຣທີ່ຕີ າ

ອິທມໂວຈ ກວວາ ອຕຸຕມໂນ ວິສາໄຂ ອຸປາສ໌ໂກ ກວວໂຕ
ກາສິຕ໌ ອົກິນນຸທິຕີ າ

รุพเวทตตฺสคฺคต໌ นิฏฺฐິຕ໌ จຕຸຕ໌ າ

จุพฐมมสมาทานสูตร

[๕๑๔] เอวมเม สุตํ เอกํ สมนํ ภควา สํวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวเน อนาถบิณฑิกิณฺณํ อารามํ ๑ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ
ชามนุเตสิ ภิกฺขโวติ ๑ ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสํโสสุ ๑

[๕๑๕] ภควา เอตทโวจ จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว ชมฺม-
สมาทานานิ กตมานิ จตฺตาริ อตฺถิ ภิกฺขเว ชมฺมสมาทานํ
ปจฺจุปปนฺนํ อายคิํ ทฺวชฺชวปํกํ อตฺถิ ภิกฺขเว ชมฺมสมาทานํ
ปจฺจุปปนฺนํทฺวชฺชวเจว อายคิณฺจ ทฺวชฺชวปํกํ อตฺถิ ภิกฺขเว ชมฺม-
สมาทานํ ปจฺจุปปนฺนํทฺวชฺชํ อายคิํ สฺวชฺชวปํกํ อตฺถิ ภิกฺขเว ชมฺม-
สमानานิ ปจฺจุปปนฺนํทฺวชฺชวเจว อายคิณฺจ สฺวชฺชวปํกํ ๑

[๕๑๖] กตมณฺจ ภิกฺขเว ชมฺมสมาทานํ ปจฺจุปปนฺนํ อายคิํ
ทฺวชฺชวปํกํ ๑ สฺนฺติ ภิกฺขเว เอเก สมนพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน
เอวํทฺวิจฺฉิโน นตฺถิ กาเมสุ โทโสติ เต กาเมสุ ปาตพฺยุตํ
อาปชฺชนฺติ ๑ เต โข โมถิพนฺชาหิ ปรีพฺพชฺชิกาหิ ปรีจาเรนฺติ
เต เอวมาหํสุ กิํสุ นาม เต โภณโต สมนพฺรหฺมณา กาเมสุ
อนาคตภยํ สมนุสฺสํมานา กามานํ ปหานมาหํสุ กามานํ ปริณฺณ-
ปญฺญาเปนฺติ สฺวโห อิมิสฺสา ปรีพฺพชฺชิกาย ตรฺณาย มุทฺทาย
โตมสําย พาทาย สมนุสฺสํโสติ เต กาเมสุ ปาตพฺยุตํ อาปชฺชนฺติ ๑
เต กาเมสุ ปาตพฺยุตํ อาปชฺชิตฺวา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณ

๕๑๖] จุฬยมนกคฤคัสถ์ จุฬยมนมัสมาทาทนัสตฺเต ปจฺจมนฺโม ๕๕๗

อปายํ ทุคฺคํ วัณฺณปาตํ นีรยํ อปฺปชฺชนฺติ ฯ เต คตฺถ ทุคฺชา
ติปฺปา กฏฺฐกา เวทนา เวทียนฺติ เต เหวมาหํสุ อิทํ โห เต
โกณฺโถ สมนฺพฺราหฺมณา กาเมสุ อนาคตภยํ สมนฺปัสสฺมาณา กามานํ
ปทานมาหํสุ กามานํ ปรีณฺณํ ปณฺณนาเปนฺติ อีเม หิ มยํ
กามเหตุ กามนิกานํ ทุคฺชา ติปฺปา กฏฺฐกา เวทนา เวทียามาติ ฯ
เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว คิมฺหํ ปจฺฉิเม มาเส มาตฺถวาสีปาทิกา ฝลเยยฺย ฯ
อถ โห ตํ ภิกฺขเว มาตฺถวาวํสํ อณฺเณตฺรสมํ สาลมฺมุเต นิปฺเตยฺย ฯ
อถ โห ภิกฺขเว ยถา ตสมํ สาลเ อชฺวตฺถา เทวตา สํ ภิกฺขา
อฺพุพฺพิคฺคา สันตาสํ อปฺปชฺเชยฺย ฯ อถ โห ภิกฺขเว ตสมํ สาลเ
อชฺวตฺถาย เทวตาย มิตฺตามจฺจา ฅาติสํโถหิตา อารามเทวตา
วนเทวตา รุกฺขเทวตา โธสฺสิตินฺนปฺปตฺตํ อชฺวตฺถา เทวตา สํกมฺม
สํมาคมฺม เหวํ สมนฺสํสาเสยฺยํ มา ภวํ ภายิ มา ภวํ ภายิ อปฺปเปว
นาเมตํ มาตฺถวาวํสํ โมโร วา คิเตยฺย มิโค วา ขาเทยฺย ทวทาโห
วา ทฺเหยฺย วนกมฺมิกา วา อฺพุทฺธเรยฺยํ อฺพุจิกา วา อฺพุจฺเหยฺยํ
อวํสํ วา ปนฺตํสาติ ฯ อถ โห ตํ ภิกฺขเว มาตฺถวาวํสํ เหว โมโร
คิเตยฺย น มิโค ขาเทยฺย น ทวทาโห ทฺเหยฺย น วนกมฺมิกา
อฺพุทฺธเรยฺยํ น อฺพุจิกา อฺพุจฺเหยฺยํ วัชณฺจ ปนฺตํ ฯ ตํ ปาตุสฺสํเกน
เมฆเณ อภิวุจฺจํ สมนฺมเทว วิรุเหยฺย ฯ สํสฺสํ มาตฺถวาทตา ตฺรุณา
มุกฺกกา โธมสา วิตมฺพินิ ฯ สํ ตํ สํถํ อฺพนฺธิเสวเยยฺย ฯ อถ โห
ภิกฺขเว ตสมํ สาลเ อชฺวตฺถาย เทวตาย เหวมสฺสํ กัสฺสํ นาม

เต โภณฺโต มิตฺตามจฺจุ ฌาติสํสาโถหิตา อารามเทวตา วณเทวตา
 รุกฺขเทวตา โอสถิติน วณฺปปตฺตํ อชฺวตฺตา เทวตา มาตฺตวํชเ
 อนาคตภยํ สมนฺปตฺตํมานา สงฺกมฺม สํมาคมฺม เอวํ สมนฺตํสาเสถํ
 มา ภวํ ภายิ มา ภวํ ภายิ อปฺเปวณามตฺตํ มาตฺตวํชํ โมโร
 วา คิเลยฺย มิคฺโค วา ขาเทยฺย ทวทาโห วา ทฺเหยยฺย วณกมฺมิกา
 วา อุตฺตเรยฺยํ อฺปฺปิจา วา อฺนฺนฺสฺเหยยฺยํ อวํชํ วา ปนฺตํสาติ สฺสฺส
 อิมิสฺสํสา มาตฺตวตฺตาย ตฺรณาย มุทฺทาย โถมธาย วิถมฺพินิยา
 สมนฺตํสํโสติ ๑ สํ ตํ สํถํ อญฺปริวาเรยฺยํ ๑ สํ ตํ สํถํ อญฺ-
 ปริวาเรตฺวา อฺปฺริ วิฏฺฐิ กฺริตฺวา โยชนํ ชนฺเตว ยะ ตสฺส สํถสฺส
 มหนฺตา มหนฺตา ชนฺชา เต ปทาเลยฺย ๑ อถ ไช ภิกฺขเว ตสฺมึ
 สํถเ อชฺวตฺตาย เทวตาย เอวมนฺตํ อิทํ ไช เต โภณฺโต มิตฺตามจฺจุ
 ฌาติสํสาโถหิตา อารามเทวตา วณเทวตา รุกฺขเทวตา โอสถิติน-
 วณฺปปตฺตํ อชฺวตฺตา เทวตา มาตฺตวํชเ อนาคตภยํ สมนฺปตฺตํมานา
 สงฺกมฺม สํมาคมฺม เอวํ สมนฺตํสาเสถํ มา ภวํ ภายิ มา ภวํ
 ภายิ อปฺเปวณามตฺตํ มาตฺตวํชํ โมโร วา คิเลยฺย มิคฺโค วา
 ขาเทยฺย ทวทาโห วา ทฺเหยยฺย วณกมฺมิกา วา อุตฺตเรยฺยํ อฺปฺปิจา
 วา อฺนฺนฺสฺเหยยฺยํ อวํชํ วา ปนฺตํสาติ สฺสวํหํ มาตฺตวํชเหตฺวํ ทฺกฺข
 ติปฺปา กฏฺฐา เวทนา เวทียามิตฺติ ๑ เอวเมว ไช ภิกฺขเว สํนฺติ
 เอเก สมนฺพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิจฺฉิโน นคฺคิ กาเมสฺสุ

๓ ส. ย. อญฺปริหเรยฺย ๑

๕๓๗] รุพยมกวกุคคัสส รุพขมมธมมาทานัสสุเต ทุติยขมโม ๕๓๘

โทโสติ เต กาเมสุ ปาตพยุคํ อापชฺชนติ ฯ เต โห โมติ-
พฺพชาหิ ปวิพฺพชาหิ ปริจาเรหฺนติ เต เอมมาหํสุ กิํสุ นาม เต
โกนฺโถ สมนพฺพราหฺมณา กาเมสุ อนาคตภยํ สมนุสฺสํมานา กามานํ
ปทานมาหํสุ กามานํ ปริณฺณํ ปณฺณาเปหฺนติ สฺสุโห อิมิสฺสา
ปวิพฺพชาหิ ตรฺกณาย มุทฺทกาย โธมธาย พาหาย สมนุสฺสํโสติ เต
กาเมสุ ปาตพยุคํ อापชฺชนติ ฯ เต กาเมสุ ปาตพยุคํ อापชฺชิตฺวา
กายสฺส เกทา ปรมมฺมรณา อปายํ ทฺวคฺคํ วิณฺปิถํ นิรยํ อฺป-
ปชฺชนติ ฯ เต ตตฺถ ทฺวชา ติปปา กฏฺกาว เจตนา เวทียนฺติ
เต ตตฺถ เอมมาหํสุ อิทํ โห เต โกนฺโถ สมนพฺพราหฺมณา
กาเมสุ อนาคตภยํ สมนุสฺสํมานา กามานํ ปทานมาหํสุ กามานํ
ปริณฺณํ ปณฺณาเปหฺนติ อิเม หิ มยํ กามเหตุ กามนิตานํ ทฺวชา
ติปปา กฏฺกาว เจตนา เวทียามาติ ฯ อิทํ อฺจฺจุติ ภิกฺขเว ขมม-
ธมมาทานํ ปจฺจุปปนฺนสฺสํ อายตี ทฺวชวิปากํ ฯ

[๕๓๗] กตมญฺจ ภิกฺขเว ขมมธมมาทานํ ปจฺจุปปนฺนทฺวชญฺเจว
อายติญฺจ ทฺวชวิปากํ ฯ อิท ภิกฺขเว เอกจฺจุ อเจตโก โหติ
มฺหิตฺวาจาโร หตฺถาวเตชโน น เหหิภทฺหติโก น ติจฺจุภทฺหติโก น
อภิทํ น อฺทฺทิสฺส กตํ น นิมนฺตนํ สาทิยตี ฯ โส น กุมฺภิมฺมุชา
ปฏิกฺคณฺหาติ น กโฬมฺมิชา ปฏิกฺคณฺหาติ น เอฟกมฺมตฺรํ น
มฺหฺสฺสณฺตฺรํ น ทณฺฑมฺมตฺรํ น ทฺวินฺนํ ญฺญชฺมานานํ น คพฺพนิยา
น ปายมานาย น ปริสฺสนฺตฺรคตาย น สํกิตฺตํ น ยตฺถ ส

๕๑๗] รุพยมกตคฺคຸສຸສຸ ກຸພຸຣມຸສຸມາທານຸສຸເຕ ຈຸຕຸຕຸຕຸໝ໌ໂມ ๕๑๘
ວິຫຣຕີ ។ ໄສ່ ກາຍສຸສຸ ເກຫາ ປຣມຸມຣນາ ອປາຍ໌ ທຸກຸຕຸຕິ ວິນິປາຕິ
ນິຣຍ໌ ອຸປປຣຸຣຕີ ។ ອີທ໌ ດຸຈຸຈຸຕິ ກິກຸຊເວ ຣມຸສຸມາທານ໌ ປຈຸຈຸປປນຸນ-
ທຸກຸຊນຸເຈວ ອາຍຕິນຸຈ ທຸກຸຊວິປາກ໌ ។

[๕๑๘] ກຕມນຸຈ ກິກຸຊເວ ຣມຸສຸມາທານ໌ ປຈຸຈຸປປນຸນທຸກຸຊ໌ ອາຍຕິ
ສຸຊວິປາກ໌ ។ ອີຣ ກິກຸຊເວ ເອກຈຸໂຈ ປກຕິຍາ ຕິພຸພຣາກຊາຕິໂກ ໂຫຕິ
ໄສ່ ອກິກຸຊນ໌ ຣາຄຊ໌ ທຸກຸຊ໌ ໂທມນສຸສຸ ປຣຸຣິສ໌ເວເຕຕິ ។ ປກຕິຍາ
ຕິພຸພໂສຊາຕິໂກ ໂຫຕິ ໄສ່ ອກິກຸຊນ໌ ໂຫສ໌ ທຸກຸ ໂທມນສຸສຸ
ປຣຸຣິສ໌ເວເຕຕິ ។ ປກຕິຍາ ຕິພຸພໂມຮາຕິໂກ ໂຫຕິ ໄສ່ ອກິກຸຊນ໌
ໂມຮ໌ ທຸກຸຊ໌ ໂທມນສຸສຸ ປຣຸຣິສ໌ເວເຕຕິ ។ ໄສ່ ສຸທາມິ ທຸກຸເຂນ ສຸທາມິ
ໂທມນສຸເສນ ຜູຊ໌ໄສ ສຸມາໂນ ອສຸສຸມຸໂຮມິ ຣໂກມາໂນ ປຣິປຸຣຸນ໌
ປຣິສຸທຸກ໌ ພຸຣຸຸມຈຣິຍ໌ ຈຣຕິ ។ ໄສ່ ກາຍສຸສຸ ເກຫາ ປຣມຸມຣນາ
ສຸຕຸຕິ ສຸຕຸຕິ ໂດກ໌ ອຸປປຣຸຣຕີ ។ ອີທ໌ ດຸຈຸຈຸຕິ ກິກຸຊເວ ຣມຸສຸມາທານ໌
ປຈຸຈຸປປນຸນທຸກຸຊ໌ ອາຍຕິ ສຸຊວິປາກ໌ ។

[๕๑๙] ກຕມນຸຈ ກິກຸຊເວ ຣມຸສຸມາທານ໌ ປຈຸຈຸປປນຸນສຸຊນຸເຈວ
ອາຍຕິນຸຈ ສຸຊວິປາກ໌ ។ ອີຣ ກິກຸຊເວ ເອກຈຸໂຈ ປກຕິຍາ ນ ຕິພຸພ-
ຣາກຊາຕິໂກ ໂຫຕິ ໄສ່ ອກິກຸຊນ໌ ນ ຣາຄຊ໌ ທຸກຸຊ໌ ໂທມນສຸສຸ ປຣຸ-
ຣິສ໌ເວເຕຕິ ។ ປກຕິຍາ ນ ຕິພຸພໂສຊາຕິໂກ ໂຫຕິ ໄສ່ ອກິກຸຊນ໌ ນ
ໂຫສ໌ ທຸກຸຊ໌ ໂທມນສຸສຸ ປຣຸຣິສ໌ເວເຕຕິ ។ ປກຕິຍາ ນ ຕິພຸພໂມຮາຕິໂກ
ໂຫຕິ ໄສ່ ອກິກຸຊນ໌ ນ ໂມຮ໌ ທຸກຸຊ໌ ໂທມນສຸສຸ ປຣຸຣິສ໌ເວເຕຕິ ។
ໄສ່ ວິວິຈຸເຈວ ກາເມຕິ ວິວິຈຸ ອກຸສເຕຕິ ຣມເມຕິ ສຸວິຕກຸຕິ ສຸວິຈາວ໌

มหาธมฺมสมาทานสูตร^๑

[๕๑๐] เอวฺมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สํวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวเน อนาถบิณฑิกสฺส อารามे ๑ ตตฺร โห ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสฺส ภิกฺขวโถ ๑ ภทฺตเต เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุตฺตสฺส ๑

[๕๑๑] ภควา เอตทโวจ เยภฺยฺเยเน ภิกฺขเว สตฺตา เภว-
กามา เภวฺฉนฺทา เภวฺอชิปปายา อโห วต อนิฏฺฐา อกฺขตา
อมฺนาปา ปริหาเยยฺยํ อิชฺฐา กนฺตา มฺนาปา อภิวทฺธเมยฺยนฺติ
เตสฺส ภิกฺขเว สตฺตานํ เภวฺกามานํ เภวฺฉนฺทานํ เภวฺอชิปปายานํ
อนิฏฺฐา อกฺขตา มฺนาปา ชฺมุมา อภิวทฺธเมยฺยนฺติ อิชฺฐา กนฺตา
มฺนาปา ชฺมุมา ปริหาณฺติ ตตฺร ตุมฺहे ภิกฺขเว ตํ กิํสฺส
เหตุํ ปจฺเจกฺกาทิ ๑ ภควํมฺลกา โน ภนฺเต ชฺมุมา ภควํเนตฺติกา
ภควํปฺปฐฺรนา สํชฺช วต ภนฺเต ภควนฺตํเบว ปฏฺิภาตฺตฺตํ
ภาตฺตสฺส อตฺตโต ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ชาเรตฺตสฺสํตฺติ ๑ เตนฺทิ
ภิกฺขเว สฺสณณํ สํชฺชํ มนฺตีกโรถ ภาตฺตสฺสํตฺติ ๑ เภวํ ภนฺเตติ
โห เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุตฺตสฺส ๑

[๕๑๒] ภควา เอตทโวจ อีชฺช ภิกฺขเว อสฺสสฺสวา ปุรฺรชฺชโน
ชฺรียานํ อทฺธสํวํ ชฺรียชฺชมฺมสฺส อโกวิโต อชฺรียชฺชมฺเม อวิณฺโถ
สํปฺปฐฺรณํ อทฺธสํวํ สํปฺปฐฺรชฺชมฺมสฺส อโกวิโท สํปฺปฐฺรชฺชมฺเม
อวิณฺโถ เสวิตฺพฺเพ ชฺมุเม น ชานาติ อเสวิตฺพฺเพ ชฺมุเม น ชานาติ

---

๑ ส. ย. ก็ เหตุ ๑

๕๖๔   สุตตตบฏิกเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณเณสกํ   [๕๖๒

ภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม น ชานาติ อภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม น ชานาติ ฯ
โส เสวิตฺตพฺเพ ชมฺเม อชานนฺโต อเสวิตฺตพฺเพ ชมฺเม อชานนฺโต
ภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม อชานนฺโต อภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม อชานนฺโต อเส-
วิตฺตพฺเพ ชมฺเม เสวติ เสวิตฺตพฺเพ ชมฺเม น เสวติ อภชิตฺตพฺเพ
ชมฺเม ภชติ ภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม น ภชติ ฯ ตสฺส อเสวิตฺตพฺเพ
ชมฺเม เสวโต เสวิตฺตพฺเพ ชมฺเม อเสวโต อภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม
ภชโต ภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม อภชโต อนิฏฺฐา อกนฺตา อมนาปา
ชมฺมา อภิกขุคฺคณฺติ อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ชมฺมา ปริหายนฺติ
ตํ กิธฺสํ เหตุ เอวํ เหตุ ภิกฺขเว โหติ ยถา ตํ อวิทฺทสุโน ฯ
สฺวตา จ โข ภิกฺขเว อริยสํวโก อริยานํ ทสฺสํวํ อริยชมฺมสฺส
โกวิโท อริยชมฺเม สฺวีนฺโต สํปฺปรีธานํ ทสฺสํวํ สํปฺปรีธชมฺมสฺส
โกวิโท สํปฺปรีธชมฺเม สฺวีนฺโต เสวิตฺตพฺเพ ชมฺเม ชานาติ อเส-
วิตฺตพฺเพ ชมฺเม ชานาติ ภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม ชานาติ อภชิตฺตพฺเพ
ชมฺเม ชานาติ ฯ โส เสวิตฺตพฺเพ ชมฺเม ชานนฺโต อเสวิตฺตพฺเพ
ชมฺเม ชานนฺโต ภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม ชานนฺโต อภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม
ชานนฺโต อเสวิตฺตพฺเพ ชมฺเม น เสวติ เสวิตฺตพฺเพ ชมฺเม เสวติ
อภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม น ภชติ ภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม ภชติ ฯ ตสฺส
อเสวิตฺตพฺเพ ชมฺเม อเสวโต เสวิตฺตพฺเพ ชมฺเม เสวโต อภชิตฺตพฺเพ
ชมฺเม อภชโต ภชิตฺตพฺเพ ชมฺเม ภชโต อนิฏฺฐา อกนฺตา อมนาปา
ชมฺมา ปริหายนฺติ อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา ชมฺมา อภิกขุคฺคณฺติ

คำ กิสุต เหตุ เหว่ เหตุ ภิภูชเว โหติ ยถาตัม วิทฺทสุโนติ ฯ

[๕๒๔] ตตฺร ภิกฺขเว ยมิตํ ชมฺมสํมาทานํ ปจฺจุปปนฺน-
 ทุกฺขณฺเจว อายตฺตญฺจ ทฺวฏฺฐิปากํ ตํ อวิทฺธํ อวิชฺชาโคโต
 ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อิทํ โข ชมฺมสํมาทานํ ปจฺจุปปนฺนทฺวฏฺฐณฺเจว
 อายตฺตญฺจ ทฺวฏฺฐิปากนฺติ ฯ ตํ อวิทฺธํ อวิชฺชาโคโต ยถาภูตํ
 นปฺปชานนฺโต ตํ เสวติ ตํ น ปวิวชฺเชติ ฯ ตสฺสํ ตํ เสวโต
 ตํ อปฺปวิวชฺชยโต อนิฏฺฐํ กนฺตา มนฺนาปา ชมฺมา อภิวทฺตมฺมํ
 อิทฺฐํ กนฺตา มนฺนาปา ชมฺมา ปรีหายนฺติ ตํ กิสฺสํ เหตุ
 เอวํ เหตุํ ภิกฺขเว โหติ ยถา ตํ อวิทฺธํโนติ ฯ ตตฺร ภิกฺขเว
 ยมิตํ ชมฺมสํมาทานํ ปจฺจุปปนฺนสฺสํ อายตฺตํ ทฺวฏฺฐิปากํ ตํ อวิทฺธํ
 อวิชฺชาโคโต ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อิทํ โข ชมฺมสํมาทานํ ปจฺจุ-
 ปนฺนสฺสํ อายตฺตํ ทฺวฏฺฐิปากนฺติ ฯ ตํ อวิทฺธํ อวิชฺชาโคโต ยถาภูตํ
 นปฺปชานนฺโต ตํ เสวติ ตํ น ปวิวชฺเชติ ฯ ตสฺสํ ตํ เสวโต

๕๖๖   สุตตฺถนคัมภีรเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุลปถเนาสกั [๕๕๕

คัม อปฺปวิรชฺชยโต อนิฏฺฐา อกนฺตา อมฺนาปา ชมฺมา อภิวทฺถมนฺติ
อิฏฺฐา กนฺตา มฺนาปา ชมฺมา ปริหาณฺติ   คัม กิสฺสํ เหตุ
เอวํ เหตุ ภิกฺขเว โหติ ยถาคัม อวิทฺทสฺสโนติ ฯ ตตฺถ ภิกฺขเว
ยมิทํ ชมฺมสฺมาทธานั ปจฺจุปปนฺนทุกฺขํ อายตฺติ สฺสววิปากัม   คัม อวิทฺธา
อวิชฺชาคโต ยถากุคฺคํ นปฺปชานาติ   อิทํ โห ชมฺมสฺมาทธานั ปจฺจุ-
ปปนฺนทุกฺขํ อายตฺติ สฺสววิปากนฺติ ฯ   คัม อวิทฺธา อวิชฺชาคโต ยถากุคฺคํ
นปฺปชานนฺโต   คัม เสวติ   คัม น ปวิรชฺเชติ ฯ   ตสฺสํ   คัม เสวโต   คัม
อปฺปวิรชฺชยโต อนิฏฺฐา อกนฺตา อมฺนาปา ชมฺมา อภิวทฺถมนฺติ
อิฏฺฐา กนฺตา มฺนาปา ชมฺมา ปริหาณฺติ   คัม กิสฺสํ เหตุ
เอวํ เหตุ ภิกฺขเว โหติ ยถาคัม อวิทฺทสฺสโนติ ฯ ตตฺถ ภิกฺขเว
ยมิทํ ชมฺมสฺมาทธานั ปจฺจุปปนฺนสฺสขญฺเจว อายตฺติเยจ สฺสววิปากัม   คัม
อวิทฺธา อวิชฺชาคโต ยถากุคฺคํ นปฺปชานาติ   อิทํ โห ชมฺมสฺมาทธานั
ปจฺจุปปนฺนสฺสขญฺเจว อายตฺติเยจ สฺสววิปากนฺติ ฯ   คัม อวิทฺธา อวิชฺชา-
คโต ยถากุคฺคํ นปฺปชานนฺโต   คัม เสวติ   คัม น ปวิรชฺเชติ ฯ   ตสฺสํ
คัม เสวโต   คัม อปฺปวิรชฺชยโต อนิฏฺฐา อกนฺตา อมฺนาปา ชมฺมา
อภิวทฺถมนฺติ   อิฏฺฐา กนฺตา มฺนาปา ชมฺมา ปริหาณฺติ   คัม
กิสฺสํ เหตุ   เอวํ เหตุ ภิกฺขเว โหติ ยถาคัม อวิทฺทสฺสโนติ ฯ

[๕๕๕] ตตฺถ ภิกฺขเว ยมิทํ ชมฺมสฺมาทธานั ปจฺจุปปนฺนทุกฺขญฺเจว
อายตฺติเยจ ทุกฺขวิปากัม   คัม วิทฺธํ วิชฺชาคโต ยถากุคฺคํ ปชานาติ

๕๔๕] จุฬยวมกวดคคตส์ มหาชมุตมาทานตฺเต วิชาคคคติ ๕๔๖

อิทฺ ไซ ชมุตมาทานํ ปจฺจุปปนฺนทุกฺขณฺเฏ อายตฺติญฺจ ทุกฺข-
วิปากนฺติ ฯ ตํ วิทฺธา วิชฺชาคโต ยถาภูตํ ปชานนฺโต ตํ น
เสวติ ตํ ปริวชฺเชติ ฯ ตสฺสํ ตํ อเสวโต ตํ ปริวชฺชย ต อธิญฺจํ
อกนฺตา อมฺนาปา ชมฺมา ปรีหาณฺติ อธิญฺจํ กนฺตา มฺนาปา
shmama อภิวทฺตมฺนฺติ ตํ กิสฺสํ เหตุ เอวํ เหตุํ ภิกฺขเว โหติ
ยถา ตํ วิทฺทสฺสโนติ ฯ ตตฺถ ภิกฺขเว ยมิตํ ชมุตมาทานํ ปจฺจุปปนฺน-
สฺสํ อายตฺติ ทุกฺขวิปากํ ตํ วิทฺธา วิชฺชาคโต ยถาภูตํ ปชานาติ
อิทฺ ไซ ชมุตมาทานํ ปจฺจุปปนฺนสฺสํ อายตฺติ ทุกฺขวิปากนฺติ ฯ
ตํ วิทฺธา วิชฺชาคโต ยถาภูตํ ปชานนฺโต ตํ น เสวติ ตํ ปริ-
วชฺเชติ ฯ ตสฺสํ ตํ อเสวโต ตํ ปริวชฺชยโต อธิญฺจํ อกนฺตา
อมฺนาปา ชมฺมา ปรีหาณฺติ อธิญฺจํ กนฺตา มฺนาปา ชมฺมา
อภิวทฺตมฺนฺติ ตํ กิสฺสํ เหตุ เอวํ เหตุํ ภิกฺขเว โหติ ยถา ตํ
วิทฺทสฺสโนติ ฯ ตตฺถ ภิกฺขเว ยมิตํ ชมุตมาทานํ ปจฺจุปปนฺนทุกฺขํ
อายตฺติ สฺส
ตํ วิทฺธา วิชฺชาคโต ยถาภูตํ ปชานาติ อิทฺ ไซ
shmama ปจฺจุปปนฺนทุกฺขํ อายตฺติ สฺส
วิชาคโต ยถาภูตํ ปชานนฺโต ตํ น เสวติ ตํ ปริวชฺเชติ ฯ
ตสฺสํ ตํ อเสวโต ตํ ปริวชฺชยโต อธิญฺจํ อกนฺตา อมฺนาปา
shmama ปรีหาณฺติ อธิญฺจํ กนฺตา มฺนาปา shmama อภิวทฺตมฺนฺติ
ตํ กิสฺสํ เหตุ เอวํ เหตุํ ภิกฺขเว โหติ ยถา ตํ วิทฺทสฺสโนติ ฯ
ตตฺถ ภิกฺขเว ยมิตํ ชมุตมาทานํ ปจฺจุปปนฺนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

๕๖๘   ต่ตฺตุนตฺตปิฏเก มชฺฌิมนิกายตฺตํ มุตฺตปณฺณาสกํ   [๕๒๐]

สุธวิปากัง คัม วิทฺฐา วิชฺชาโคโต ยถาภูตํ ปชานาติ อิทํ ไช
 รมุสฺสมาทานํ ปจฺจุปปนฺนสฺสชฺฌເຈວ ດາຍຕິນຍ ສຸໂວປາກນຸຕິ າ ຕໍ່
 ວິທຸຊາ ວິຊຸຊາຄ໌ໂຕ ຍຸດາກຸຕ໌ ປຊານນ໌ໂຕ ຕໍ່ ນ ເລັວຕິ ຕໍ່ ປຣົວຊເຊຕິ າ
 ຕຸສຸສ ຕໍ່ ອເລັວໂຕ ຕໍ່ ປຣົວຊຊຍໂຕ ອນິງຊຳ ອກນຸຕາ ອມນາປາ
 ສມຸມາ ປຣົກາຍນຸຕິ ອຶງຊຳ ກນຸຕາ ມນາປາ ສມຸມາ ອກົວຊຸໝນຸຕິ
 ຕໍ່ ກິດຸສຸ ເທຕຸ ເອວ໌ ເທຕ໌ ກົດຊເວ ໂຫຕິ ຍຸດາຕ໌ ວິທຸທສຸໂນຕິ າ

[๕๒๖] กตมญจ ภิกขเว ชมฺมสฺมาทํ ปจฺจุปปนฺนทุกฺขญฺเจว
 ฌายติญฺจ ทุกฺขวิปากํ ฯ อิทฺถ ภิกขเว เอกํจฺโจ สหํมํ ทุกฺขเชน
 สหํมํ โทมนสฺสํ ปาณาติปาทํ โหติ ปาณาติปาทปจฺจยา ฯ
 ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสงฺเวเทติ ฯ สหํมํ ทุกฺขเชน สหํมํ โทมนสฺสํ
 อทินฺนาทํมํ โหติ อทินฺนาทานปจฺจยา ฯ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิ-
 สงฺเวเทติ ฯ สหํมํ ทุกฺขเชน สหํมํ โทมนสฺสํ กาเมสุ มิจฺฉาจารํ
 โหติ กาเมสุ มิจฺฉาจารปจฺจยา ฯ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสงฺเวเทติ ฯ
 สหํมํ ทุกฺขเชน สหํมํ โทมนสฺสํ มุสาธาทํ โหติ มุสาธาท-
 ปจฺจยา ฯ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสงฺเวเทติ ฯ สหํมํ ทุกฺขเชน สหํมํ
 โทมนสฺสํ มิตฺถวาทํ โหติ มิตฺถวาทปจฺจยา ฯ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
 ปฏฺฐิสงฺเวเทติ ฯ สหํมํ ทุกฺขเชน สหํมํ โทมนสฺสํ มรุตฺตวาทํ โหติ
 มรุตฺตวาทปจฺจยา ฯ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสงฺเวเทติ ฯ สหํมํ ทุกฺขเชน
 สหํมํ โทมนสฺสํ สมฺมุပ္ปถามํ โหติ สมฺมุပ္ปถาปปจฺจยา ฯ
 ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสงฺเวเทติ ฯ สหํมํ ทุกฺขเชน สหํมํ โทมนสฺสํ

៥៧០   ឥតុត្ថប្បវិញ្ញាណេ មធុធិនិកាយឥត្ថំ មូឡបណ្ណាសកំ   [៥២៧

ឥហារី ឥុខេន ឥហារី តៃមនឥសេន ឧភិធុណាតុ តៃតិ ឧភិធុណា-
បទុយា ។ ឥុខំ តៃមនឥត្ថំ ប្បវិទ្ធិវេតេតិ ។ ឥហារី ឥុខេន ឥហារី
តៃមនឥសេន បុយាប្បនុជិតុតៃ តៃតិ បុយាបាតបទុយា ។ ឥុខំ
តៃមនឥត្ថំ ប្បវិទ្ធិវេតេតិ ។ ឥហារី ឥុខេន ឥហារី តៃមនឥសេន
មិទុធាតិធុទិ តៃតិ មិទុធាតិធុទិបទុយា ។ ឥុខំ តៃមនឥត្ថំ ប្បវិ-
ទ្ធិវេតេតិ ។ តៃ កាយឥត្ថំ ភេតា ប្រមុធុណា ឧបាយំ កុកុគតំ វិធិបាតំ
និរយំ ឧបបធុធុតិ ។ ឱតំ ទុទុធុតិ ភិកុធុវេ ធុមុធុឥមាតាណំ បទុប្បប្បនុ-
ឥត្ថំ ឧយតំ កុកុធុវិបាកំ ។

[៥២៧] កត្ថមធុទ ភិកុធុវេ ធុមុធុឥមាតាណំ បទុប្បប្បនុកុធុ ឧយតំ
ឥុធុវិបាកំ ។ ឱត ភិកុធុវេ ឧេកទុទៃ ឥហារី កុកុធុនេន ឥហារី តៃមនឥសេន
បាណាតិបាតា ប្បវិទ្ធិវតៃ តៃតិ បាណាតិបាតា វេរ្មធុឥបទុយា
។ កុកុធុ តៃមនឥត្ថំ ប្បវិទ្ធិវេតេតិ ។ ឥហារី កុកុធុនេន ឥហារី
តៃមនឥសេន ឧតិណុនាតាណា ប្បវិទ្ធិវតៃ តៃតិ ឧតិណុនាតាណា វេរ្មធុ-
បទុយា ។ កុកុធុ តៃមនឥត្ថំ ប្បវិទ្ធិវេតេតិ ។ ឥហារី កុកុធុនេន
ឥហារី តៃមនឥសេន កាមេតុ មិទុធាទារា ប្បវិទ្ធិវតៃ តៃតិ កាមេតុ
មិទុធាទារា វេរ្មធុឥបទុយា ។ កុកុធុ តៃមនឥត្ថំ ប្បវិទ្ធិវេតេតិ ។
ឥហារី កុកុធុនេន ឥហារី តៃមនឥសេន មុតាវាតា ប្បវិទ្ធិវតៃ តៃតិ
មុតាវាតា វេរ្មធុឥបទុយា ។ កុកុធុ តៃមនឥត្ថំ ប្បវិទ្ធិវេតេតិ ។
ឥហារី កុកុធុនេន ឥហារី តៃមនឥសេន ប៊ីតុណាយ វាទាយ ប្បវិទ្ធិវតៃ
តៃតិ ប៊ីតុណាយ វាទាយ វេរ្មធុឥបទុយា ។ កុកុធុ តៃមនឥត្ថំ

๕๕๘] จุฬยมนกขลุ่ยดี มหาสมมตมาทาสักเต จตุตถสมุโม ๕๗๓

ปฏิสังเวทติ ฯ สหามิ ทุกฺเคน สหามิ โทมนสฺสเนน ฆรฺรํสา ยวํจาย
 ปฏิวีรโต โหติ ฆรฺรํสา ยวํจาย เวรมณํปจฺจยา จ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
 ปฏิสังเวทติ ฯ สหามิ ทุกฺเคน สหามิ โทมนสฺสเนน สมนุสฺสํปฏาปา
 ปฏิวีรโต โหติ สมนุสฺสํปฏาปา เวรมณํปจฺจยา จ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
 ปฏิสังเวทติ ฯ สหามิ ทุกฺเคน สหามิ โทมนสฺสเนน อนภิชฺฌาตุ
 โหติ อนภิชฺฌาปจฺจยา จ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสังเวทติ ฯ สหามิ
 ทุกฺเคน สหามิ โทมนสฺสเนน อพฺยาปนฺนจิตฺโต โหติ อพฺยาปาท-
 ปจฺจยา จ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสังเวทติ ฯ สหามิ ทุกฺเคน สหามิ
 โทมนสฺสเนน สมนฺมาทิจฺฉิ โหติ สมนฺมาทิจฺฉิปจฺจยา จ ทุกฺขํ
 โทมนสฺสํ ปฏิสังเวทติ ฯ โส กายสฺสํ เกหา ปรมมฺรณา สุกฺคํ
 สกฺกํ โสกํ อฺอุปฺปชฺชติ ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว รมฺมสฺมาทํ
 ปจฺจอปฺปนฺนทุกฺขํ อายตี สุทฺวิปากํ ฯ

[๕๒๘] กตมญจ ภิกขเว ชมมสํมาทานํ ปจฺจุปปนฺนสฺสชฺชญฺเจว
 อยยติญฺจ สຸຂົວປາກໍ ។ ອີ໊ ກິກຂເວ ເອກຸໂຈ ສຳມີ ສຸເໝ ສຳມີ
 ໂສມນສຸເສນ ປາຣາດິປາຕາ ປຣິວິຣໂຕ ໂທຕິ ປາຣາດິປາຕາ ເວຣມຣຸ
 ປຈຸຍາ ຈ ສຸຳ ໂສມນສຸສຳ ປຣິສຳເວເຕຕິ ។ ສຳມີ ສຸເໝ ສຳມີ
 ໂສມນສຸເສນ ອທິນຸນາທານາ ປຣິວິຣໂຕ ໂທຕິ ອທິນຸນາທານາ ເວຣມຣຸ
 ປຈຸຍາ ຈ ສຸຳ ໂສມນສຸສຳ ປຣິສຳເວເຕຕິ ។ ສຳມີ ສຸເໝ ສຳມີ
 ໂສມນສຸເສນ ກາເມສຸ ມິຈຸຣາຈາຣາ ປຣິວິຣໂຕ ໂທຕິ ກາເມສຸ ມິຈຸຣາ
 ຈາຣາ ເວຣມຣຸປຈຸຍາ ຈ ສຸຳ ໂສມນສຸສຳ ປຣິສຳເວເຕຕິ ។ ສຳມີ

๕๗๒   สุตตบตบีนีฏเก มชฺฌิมนิกายສຸຕ໌ ມຸລປຣຸດນາດັກ   [໕໓໐

ສຸເໝ ສຸທານີ ໂສມນສຸເສນ ມຸສາວາທາ ປຣົງວິຣໂຕ ໂທຕີ ມຸສາວາທາ
ເວຣມຣຸປຣຸຈຸຍາ ຈ ສຸຂັ ໂສມນສຸສັ ປຣົງສິເວເທຕີ ។ ສຸທານີ ສຸເໝ
ສຸທານີ ໂສມນສຸເສນ ມີສຸຖາຍ ວາຈາຍ ປຣົງວິຣໂຕ ໂທຕີ ມີສຸຖາຍ
ວາຈາຍ ເວຣມຣຸປຣຸຈຸຍາ ຈ ສຸຂັ ໂສມນສຸສັ ປຣົງສິເວເທຕີ ។ ສຸທານີ
ສຸເໝ ສຸທານີ ໂສມນສຸເສນ ຜຸສຸຖາຍ ວາຈາຍ ປຣົງວິຣໂຕ ໂທຕີ ຜຸສຸຖາຍ
ວາຈາຍ ເວຣມຣຸປຣຸຈຸຍາ ຈ ສຸຂັ ໂສມນສຸສັ ປຣົງສິເວເທຕີ ។ ສຸທານີ
ສຸເໝ ສຸທານີ ໂສມນສຸເສນ ສມຸຣປປຕາປາ ປຣົງວິຣໂຕ ໂທຕີ ສມຸຣປ-
ປຕາປາ ເວຣມຣຸປຣຸຈຸຍາ ຈ ສຸຂັ ໂສມນສຸສັ ປຣົງສິເວເທຕີ ។ ສຸທານີ
ສຸເໝ ສຸທານີ ໂສມນສຸເສນ ອນກິຊຸຣາດຸ ໂທຕີ ອນກິຊຸຣາປຣຸຈຸຍາ
ຈ ສຸຂັ ໂສມນສຸສັ ປຣົງສິເວເທຕີ ។ ສຸທານີ ສຸເໝ ສຸທານີ ໂສມນສຸເສນ
ອພຸຍາປນນຈິຕຸໂຕ ໂທຕີ ອພຸຍາປາທປຣຸຈຸຍາ ຈ ສຸຂັ ໂສມນສຸສັ
ປຣົງສິເວເທຕີ ។ ສຸທານີ ສຸເໝ ສຸທານີ ໂສມນສຸເສນ ສມຸມາທິງຊີ
ໂທຕີ ສມຸມາທິງຊີປຣຸຈຸຍາ ຈ ສຸຂັ ໂສມນສຸສັ ປຣົງສິເວເທຕີ ។ ໂສ
ກາຍສຸຕ໌ ເກທາ ປຣມຸມຣນາ ສຸຈຕີ ສຸຈັກ ໂຕກັ ອຸປປຣຸຊຕີ ។ ອີກ
ດຸຈຸຈຕີ ກິກຸຊເວ ສມຸມສມາທານີ ປຣຸຈຸປປນນສຸຊຸຣຸເຈວ ອາຍຕິເບຈ
ສຸຊວີປາກັ ។ ອີມານີ ໄຂ ກິກຸຊເວ ຈຕຸຕາວີ ສມຸມສມາທານານີ ។

[໕໓໐] ເສຍຸຍຄານີ ກິກຸຊເວ ຕິຕຸຕິກາດາພຸ ວິເສນ ສັສຸຍຸໂຈ ។
ອດ ປຸຣິໂສ ອາຈຸເຍຍຸ ສິວິຕຸກາໂມ ອມຣິຕຸກາໂມ ສຸຊກາໂມ ທຸກຸຊ-
ປຣົງກຸໂຕ ។ ຕເມນັ ເວວັ ວເທຍຸຍຸ ອມຸໂກ ປຸຣິສ ອຍັ ຕິຕຸຕິກາດາພຸ
ວິເສນ ສັສຸຍຸໂຈ ສເຈ ອາກຸຊສີ ມິວ ຕສຸຕ໌ ຕໍ ມິວໂຕ ເຈວ

๕๓๒] รุพยมกวกคฺคตฺส มหาชมฺมตฺมาทานสฺสเท คติโยปมา ๕๗๓

น ฉาเทสฺสติ จณฺเณนบี คนฺเณนบี รเสนบี นีวิตฺวา จ ปน
มรณํ วา นิกฺคจฺจนฺตี มรณมตฺตํ วา ทุกฺขนฺติ ฯ โสํ ตํ
อปฺปปฏิสงฺขาย นีเวยฺย นปฺปฏินิสฺสชฺชเยยฺย ตสฺสํ ตํ นีวโต เจว
น ฉาเทยฺย จณฺเณนบี คนฺเณนบี รเสนบี นีวิตฺวา จ ปน มรณํ
วา นิกฺคจฺเจยฺย มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ
ชมฺมตฺมาทานํ วทามิ ยถิทํ ชมฺมตฺมาทานํ ปจฺจุปปนฺนทุกฺขญฺเจว
อายตฺตินํฯ ทุกฺขวิปากํ ฯ

[๕๓๓] เสดฺยถามี ภิกฺขเว อปาณียกํโส จณฺเณสฺมปฺนโน คนฺช-
สฺมปฺนโน รสสฺมปฺนโน โส จ ไซ วิเสนํ สํสฺสฺยโส ฯ อถ ปุริโส
อากฺขณฺเอยฺย ธีวิตฺถกาโม อมรฺวิตฺถกาโม สฺสฺสกาโม ทุกฺขปฏิกฺกโถ ฯ
คเมณํ เอยฺ จณฺเญยฺย อมฺโก ปุริโส อปาณียกํโส จณฺเณสฺมปฺนโน
คนฺชสฺมปฺนโน รสสฺมปฺนโน โส จ ไซ วิเสนํ สํสฺสฺยโส สเจ
อากฺขณฺสี นีว ตสฺสํ ตํ นีวโต หิ ไซ ฉาเทสฺสติ จณฺเณนบี
คนฺเณนบี รเสนบี นีวิตฺวา จ ปน มรณํ วา นิกฺคจฺจนฺตี มรณมตฺตํ
วา ทุกฺขนฺติ ฯ โสํ ตํ อปฺปปฏิสงฺขาย นีเวยฺย นปฺปฏินิสฺสชฺชเยยฺย
ตสฺสํ ตํ นีวโต หิ ไซ ฉาเทยฺย จณฺเณนบี คนฺเณนบี รเสนบี
นีวิตฺวา จ ปน มรณํ วา นิกฺคจฺเจยฺย มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ
ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ชมฺมตฺมาทานํ วทามิ ยถิทํ ชมฺมตฺมาทานํ
ปจฺจุปปนฺนสฺสํ อายตฺตํ ทุกฺขวิปากํ ฯ

[๕๓๔] เสดฺยถามี ภิกฺขเว ปุติมฺมตฺตํ นานาภตฺตชฺเชหิ สํสฺสฺยโส ฯ

៥៧៤ ពុទ្ធពិសិទ្ធិកោសល្យ ធម្មបទបិដក មហាបទដ្ឋកថា [៥៣៣]

อถ ปุริโส อากจุณยช ปณชทุโรคิ ฯ ตเมนเ อเว วเทยยัง อมโก
 ปุริส อิท ปุติมุตติ นานาภตชเชหิ สัมมัจจ สเจ อากงขลสิ มีว
 ตสฺส ตံ ปิวโต หิ โช นจจุาเทสฺสติ วณฺเณนบี คนฺธเนนบี
 รเสนบี บิวิตฺวา จ ปน สฺขิ ภวิสฺสคฺคิ ฯ โส ตံ ปฏิสงฺขาย
 มีเวยฺย นปฺปฏินิสฺสชฺเชยฺย ตสฺส ตံ ปิวโต เจว นจจุาเทยฺย
 วณฺเณนบี คนฺธเนนบี รเสนบี บิวิตฺวา จ ปน สฺขิ อสฺส ตถูปมาหํ
 ภิกฺขเว อิมํ ชมฺมสฺมาทานํ วทามิ ยทิตํ ชมฺมสฺมาทานํ ปจฺจุปฺปนฺน-
 ทุกฺขํ อายตฺติ สฺสววิปากํ ฯ

[illegible]

[๕๓๔] เสวยถาวรมี ภิกขเว วสุธำณํ ปจฺฉิเม มาเส สรรทสมเย
 วิหเร วิคตวตฺถาเก เทเว ธาตุจฺโจ นภํ อพฺพุตฺตกฺกมาโน สัพพํ
 ธาตาสกํ ตมคํ อภิวินฺนํ ภาสตี ฯ คปตี ฯ วิโรจตี ฯ

๕๓๕] จุฬยมกวกุคตัสส มหาชมุตตมาทานตฺตเต ปญฺจโมปมา ๕๗๕

เอวเมว โห ภิกฺขเว ยถิทํ ชมุตตมาทานํ ปจฺจุปปนฺนตฺตญฺเจว
อายตฺตญฺจ ตฺตวิปากํ ตทญฺเณ ปุตุสฺสเมเพวาทุมณปรปฺปวาเท
อภิวินฺนํ ภาสฺสตี จ ตปฺปตี จ วิโรจฺสตี จาตี ฯ

อิทมวโจ ภคฺวา อตฺตมมา เต ภิกฺขุ ภคฺวโต ภาสฺสตี
อภินนฺตุนฺตี ฯ

มหาชมุตตมาทานตฺตตํ นิฏฺฐิตํ ฉนฺนํ ฯ

วິມັตฺตกัณฺฐกัณฺโถ

[๕๓๕] เหววมเน สฺมึตฺติ เหวกั สมนํ ภควา สวาคุณฺณิ วิหริ
เรตฺตวเน อนาถมิตฺตํภิกฺขุสฺส อารามเ ๑ คคฺคฺว ไซ ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสึ ภิกฺขุวโรติ ๑ ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสโสสุ ๑

[๕๓๖] ภควา เหวททโวจ วิมັตฺเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา ปรสุตฺ
เจโตปริยาโย อชานนฺเตน ตถาคเต สมนฺเนสนฺนา กาคพฺพา สมนฺมา
สมนฺพุทฺโธ วา โน วา อิติ วิญฺเญวานายาติ ๑ ภควมฺมุตฺตา โน
ภนฺเต ชมฺมา ภควันฺตติกา ภควปฺปฏิสฺรณนา สํสฺสุ จต ภนฺเต
ภควนฺตฺเยว ปฏิกฺกาตุ เตตฺถสฺส ภาสิตฺถสฺส อคฺคโถ ภควโต สฺมึตฺวา
ภิกฺขุ อารตฺถสฺสํคฺคิ ๑ เตนฺหิ ภิกฺขเว สฺสณฺณํ สํสฺสุกั มนฺสิกโรถ
ภาสิตฺถสํคฺคิ ๑ เหว ภนฺเตติ ไซ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุสฺสโสสุ ๑

[๕๓๗] ภควา เหวททโวจ วิมັตฺเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุณา ปรสุตฺ
เจโตปริยาโย อชานนฺเตน ทฺวีสฺสุ ชมฺเมสฺสุ ตถาคโต สมนฺเนสฺสิตฺตพฺโพ
จกฺขุสฺสํคฺคิวิญฺเญเยสฺสุ ชมฺเมสฺสุ เป สํกฺกิตฺติจฺ्ञา จกฺขุสฺสํคฺคิวิญฺเญเย
ชมฺมา สํวิชฺชนฺติ วา เต ตถาคตฺถสฺส โน วาติ ๑ คเมนํ
สมนฺเนสนฺมาโน เหว ชานาติ เป สํกฺกิตฺติจฺ्ञา จกฺขุสฺสํคฺคิวิญฺเญเย
ชมฺมา น เต ตถาคตฺถสฺส สํวิชฺชนฺตฺคฺคิ ๑ ยโต นํ สมนฺเนสนฺมาโน
เหว ชานาติ เป สํกฺกิตฺติจฺ्ञา จกฺขุสฺสํคฺคิวิญฺเญเยชมฺมา น เต
ตถาคตฺถสฺส สํวิชฺชนฺตฺคฺคิ คโต นํ อคฺคฺคฺว สมนฺเนสฺสํ เป วิติ
มิตฺถา จกฺขุสฺสํคฺคิวิญฺเญเยชมฺมา สํวิชฺชนฺติ วา เต ตถาคตฺถสฺส

๕๓๗] จุพยมกวกุคคัสส วัมมัสกคัสสะเต ชมนนเสมาโน ๕๓๘

โน วาติ ๑ ตเมหิ ชมนนเสมาโน เอวํ ชานาติ เป เวติมิสฺสา
จกฺขุโสตฺวิญญेเยยา ชมฺมา น เต ตถาคคสฺส สํวิชฺชนุตฺติ ๑
ยโต น ชมนนเสมาโน เอวํ ชานาติ เป เวติมิสฺสา จกฺขุ-
โสตฺวิญญेเยยา ชมฺมา น เต ตถาคคสฺส สํวิชฺชนุตฺติ ตโต
นํ อุตฺตรํ ชมนนเสตติ เป โวทาคา จกฺขุโสตฺวิญญेเยยา ชมฺมา
สํวิชฺชนุตติ วา เต ตถาคคสฺส โน วาติ ๑ ตเมหิ ชมนนเสมาโน
เอวํ ชานาติ เป โวทาคา จกฺขุโสตฺวิญญेเยยา ชมฺมา สํวิชฺชนุตติ
เต ตถาคคสฺสํว ๑ ยโต น ชมนนเสมาโน เอวํ ชานาติ เป
โวทาคา จกฺขุโสตฺวิญญेเยยา ชมฺมา สํวิชฺชนุตติ เต ตถาคคสฺสํว
ตโต นํ อุตฺตรํ ชมนนเสตติ ที่มฺรตฺตํ สฺมาปฺนโน อยฺมายสฺมา
อิมํ กุสฺสํ ชมฺมํ อุกาหุ อิตฺตฺรสฺมาปฺนโนติ ๑ ตเมหิ ชมนน-
เสมาโน เอวํ ชานาติ ที่มฺรตฺตํ สฺมาปฺนโน อยฺมายสฺมา อิมํ
กุสฺสํ ชมฺมํ นાયฺมายสฺมา อิตฺตฺรสฺมาปฺนโนติ ๑ ยโต น ชมนน-
เสมาโน เอวํ ชานาติ ที่มฺรตฺตํ สฺมาปฺนโน อยฺมายสฺมา อิมํ
กุสฺสํ ชมฺมํ นાયฺมายสฺมา อิตฺตฺรสฺมาปฺนโนติ ตโต นํ อุตฺตรํ
ชมนนเสตติ ฅาตฺตฺรสฺมาปฺนโน อยฺมายสฺมา ภิกฺขุ ยัสสฺสํปฺนโน
สํวิชฺชนุตฺตํ อีเชกฺกุเจ อาทันฺวาติ ๑ น คาว ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อีเชกฺกุเจ อาทันฺวา สํวิชฺชนุตติ ยาว น ฅาตฺตฺรสฺมาปฺนโน โหติ
ยัสสฺสํปฺนโน ๑ ยโต ๑ โย ภิกฺขเว ภิกฺขุ ฅาตฺตฺรสฺมาปฺนโน โหติ

๑. ย. ยตฺตฺรสฺมาปฺนโนติ ทิสฺสติ ๑ ๒. ย. ยตฺตฺรปฺนโนติ ทิสฺสติ ๑

๕๗๘   สุตตตบฏิกเก มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุถฺตปณฺณาสกํ   [๕๓๗

ยสฺสปรตฺโต อถสฺส อีเธกฺขเจ อาทึนฺวา สํวิชฺชนฺติ ฯ ตเมหํ
สฺมนุเนสฺมาโน เอวํ ชานาติ ฌาตฺตชฺฌาปนฺโน อยฺมายสฺมา ภิกฺขุ
ยสฺสปรตฺโต นาสฺส อีเธกฺขเจ อาทึนฺวา สํวิชฺชนฺตฺติ ฯ ยโต
หํ สฺมนุเนสฺมาโน เอวํ ชานาติ ฌาตฺตชฺฌาปนฺโน อยฺมายสฺมา
ภิกฺขุ ยสฺสปรตฺโต นาสฺส อีเธกฺขเจ อาทึนฺวา สํวิชฺชนฺตฺติ ตโต
หํ อุตฺตรํ สฺมนุเนสฺสํ อภฺยปรโต อยฺมายสฺมา นાયฺมายสฺมา
ภฺยปรโต วัฏฺฐวาคฺคฺตา กาเม น เสวติ ชฺยา วาคฺคฺสํสาติ ฯ
ตเมหํ สฺมนุเนสฺมาโน เอวํ ชานาติ อภฺยปรโต อยฺมายสฺมา
นายฺมายสฺมา ภฺยปรโต วัฏฺฐวาคฺคฺตา กาเม น เสวติ ชฺยา
วาคฺคฺสํสาติ ฯ ตณฺเฏ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปเร เอวํ ปุจฺเจยฺยํ เก
ปนายสฺมโต อาการว เก อนฺนฺวยา เยนายสฺมา เอวํ วเทติ
อภฺยปรโต อยฺมายสฺมา นાયฺมายสฺมา ภฺยปรโต วัฏฺฐวาคฺคฺตา
กาเม น เสวติ ชฺยา วาคฺคฺสํสาติ ฯ สมนฺมา พฺยากรมาโน ภิกฺขเว
ภิกฺขุ เอวํ พฺยากรเรยฺย ตถา หิ ปน อยฺมายสฺมา สงฺฆเ วา
วิหรนฺโต เอโก วา วิหรนฺโต เย จ ตตฺถ สํคฺตา เย จ ตตฺถ
ทฺฐคฺตา เย จ ตตฺถ คณฺมณฺุสํสาณฺติ เย จ อีเธกฺขเจ อามีเสสฺ
สํทิสฺสํสาณฺติ เย จ อีเธกฺขเจ อามีเสน อนฺุปตฺติคฺตา นાયฺมายสฺมา
คํ เตน อวชานาติ ฯ สมนฺุชา โส ปน เมตํ ภควโต สุตํ สมนฺุชา
ปฏฺิภคฺคํ อภฺยปรโตหฺมสฺมิ นหฺมสฺมิ ภฺยปรโต วัฏฺฐวาคฺคฺตา
กาเม น เสวามิ ชฺยา วาคฺคฺสํสาติ ฯ

៥៧០   ឥតុប្បត្តិភិក្ខុ មធុណិកាយស្ត មូឡបណ្ណាសកំ   [៥៣៥]

ភក្ខា សុវាគ្គាតោ ភក្ខតា ធម្មោ សុប្បិប្បាណោ សុខិតិ ។ សម្មា-
ប្បយាគរមាណោ ភិក្ខុវេ ភិក្ខុ ខេវំ ប្បយាគរេម្ម ចិច្ចាអំ ខាទុស្តំ យេន
ភក្ខា ពេនុបស័ទ្ធកមី ធម្មសុត្តន្ធាយ តស្កំ មេ ភក្ខា ធម្មំ ពេតេតិ
ឧត្តត្រុត្តរំ ឦណ្ឌតឦណ្ឌតំ កណ្តេ ឥត្តកស្សប្បិភាគំ យតាយតា មេ ខាទុស្តំ
ភក្ខា ធម្មំ ពេតេតិ ឧត្តត្រុត្តរំ ឦណ្ឌតឦណ្ឌតំ កណ្តេ ឥត្តកស្សប្បិភាគំ
តតាតតាអំ តស្កំ ធម្មេ ចិច្ចាយាយ ចិច្ចេកុទ្ធំ ធម្មំ ធម្មេសុ និឡុទ្ធកមំ
ឥត្តរិ ឦណ្ឌតំ សម្មាសម្ពុត្តោ ភក្ខា សុវាគ្គាតោ ភក្ខតា ធម្មោ
សុប្បិប្បាណោ សុខិតិ ។

[៥៣៥] យស្កតស្កតិ ភិក្ខុវេ ចិមេតិ ខាការេតិ ចិមេតិ ឦតេតិ
ចិមេតិ ប្បយុធមេតិ តតាតតេ សត្វា និវិទ្យុទ្ធំ តៃតិ មូឡាតា
ឦត្តិឡាតា ឧប្បំ ទុក្ខតិ ភិក្ខុវេ ខាការវត្ថំ សត្វា តស្កំសម្មតិកា
តតុហា ឧស្ការិយា សមេនេន វា បុរាអមេនេន វា ពេវេន វា
មារេន វា បុរាអមេនា វា កេនិ វា តៃតស្កំ ។ ខេវំ តៃ ភិក្ខុវេ
តតាតតេ ធម្មសម្ពុត្តនា តៃតិ ខេវុធយ ឦណ្ឌតោ ធម្មតោ
សុត្តន្ធនិឡុទ្ធំ តៃតិ ។

ចិមេតិ ភក្ខា ឧត្តត្រុត្តរំ ពេ ភិក្ខុ ភក្ខតោ ភាសិតំ
ចិមេតិ ។

វិស្កតស្កតំ និឡុទ្ធកំ សត្វតំ ។

โกสุมพิยสุตฺตํ

[๕๔๐] เอวมุเม สุตํ เอกํ สมัน ภควา โกสุมพิยํ วิหริติ
โฆสิตารามे ๑ เทน โห ปน สมนเณ โกสุมพิยํ ภิกขุ ภนฺทนชาตา
กตทชาตา วิจาทาปนฺนา อญฺณมญฺญํ มุขสํตฺถิ วิตุทฺตทา วิหรนฺติ
เต น เจว อญฺณมญฺญํ สญฺญาเปนฺติ น ๑ สญฺณตฺถิ อฺุเปนฺติ
น ๑ อญฺณมญฺญํ นิชฺฌาเปนฺติ น ๑ นิชฺฌตฺถิ อฺุเปนฺติ ๑ อถ
โห อญฺณตโร ภิกขุ เยน ภควา เทนฺปสงฺกมิ อฺุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺหํ นิสฺสีทิ ๑ เอกมฺหํ นิสฺสินฺโ โห
โส ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อีร ภานฺเต โกสุมพิยํ ภิกขุ
ภนฺทนชาตา กตทชาตา วิจาทาปนฺนา อญฺณมญฺญํ มุขสํตฺถิ
วิตุทฺตทา วิหรนฺติ เต น เจว อญฺณมญฺญํ สญฺญาเปนฺติ น
๑ สญฺณตฺถิ อฺุเปนฺติ น ๑ อญฺณมญฺญํ นิชฺฌาเปนฺติ น ๑
นิชฺฌตฺถิ อฺุเปนฺตฺติ ๑ อถ โห ภควา อญฺณตโร ภิกขุ อามนฺเตสิ
เอहि ตวํ ภิกขุ มม วจเนน เต ภิกขุ อามนฺเตहि สํตฺถา โว
ชายสฺมนฺเต อามนฺเตตฺติ ๑ เอวํ ภานฺเตติ โห โส ภิกขุ ภควโต
ปฏิสํสฺสุวา เยน เต ภิกขุ เทนฺปสงฺกมิ อฺุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกขุ
เอตทโวจ สํตฺถา ชายสฺสนฺเต อามนฺเตตฺติ ๑ เอวมาวุโสติ โห
เต ภิกขุ ตสฺส ภิกขุโน ปฏิสํสฺสุวา เยน ภควา เทนฺปสงฺกมิตฺ
อฺุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺหํ นิสฺสีทิสฺสุ ๑

[๕๔๓] เอกมฺมํ นิสินฺเน โห เต ภิกฺขุ ภควา เอกทโวจ
 สจฺจํ กิรฺ ตุมฺเห ภิกฺขเว ภณฺทฺนชาตา กถฺชาตา วิจาทาปนฺนา
 อญฺณมญฺญํ มุขฺสํคฺคํ วิคฺคฺชนฺตา วิหฺรตฺ เต น เจว อญฺณมญฺญํ
 สญฺญาเปถ น จ สญฺญคฺคํ อฺเปถ น จ อญฺณมญฺญํ นิชฺฌาเปถ
 น จ นิชฺฌคฺคํ อฺเปถาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ ฯ คํ กิํ มญฺญตฺถ ภิกฺขเว
 ยสฺมिํ ตุมฺเห สมฺเย ภณฺทฺนชาตา กถฺชาตา วิจาทาปนฺนา อญฺณ-
 มญฺญํ มุขฺสํคฺคํ วิคฺคฺชนฺตา วิหฺรตฺ อปฺปี นุ ตุมฺหากํ คสฺมिํ สมฺเย
 เมตฺตํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺจิตํ โหติ สฺพฺรหฺมจารฺสฺส อ้าวํ เจว
 รโห จ เมตฺตํ วจฺจกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺจิตํ โหติ สฺพฺรหฺมจารฺสฺส อ้าวํ
 เจว รโห จ เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺจิตํ โหติ สฺพฺรหฺมจารฺสฺส
 อ้าวํ เจว รโห จาติ ฯ โน เหตุํ ภนฺเต ฯ อิติ กิรฺ ภิกฺขเว ยสฺมिํ
 ตุมฺเห สมฺเย ภณฺทฺนชาตา กถฺชาตา วิจาทาปนฺนา อญฺณมญฺญํ
 มุขฺสํคฺคํ วิคฺคฺชนฺตา วิหฺรตฺ เหว ตุมฺหากํ คสฺมิํ สมฺเย เมตฺตํ
 กายกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺจิตํ โหติ สฺพฺรหฺมจารฺสฺส อ้าวํ เจว รโห จ
 น เมตฺตํ วจฺจกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺจิตํ สฺพฺรหฺมจารฺสฺส อ้าวํ เจว รโห จ
 น เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺจิตํ โหติ สฺพฺรหฺมจารฺสฺส อ้าวํ เจว
 รโห จ อถ กิณฺจฺรหิ ตุมฺเห โมฆปฺริสา กิฺชานนฺตา กิปฺสฺสฺสนฺตา
 ภณฺทฺนชาตา กถฺชาตา วิจาทาปนฺนา อญฺณมญฺญํ มุขฺสํคฺคํ
 วิคฺคฺชนฺตา วิหฺรตฺ เต น เจว อญฺณมญฺญํ สญฺญาเปถ น จ
 สญฺญคฺคํ อฺเปถ น จ อญฺณมญฺญํ นิชฺฌาเปถ น จ นิชฺฌคฺคํ

๕๔๒] จุพยมกวกคฺคสฺส โกสุมุพฺปิยสฺส เต น สํวราณํ ชมฺมา ๕๔๓

อุเปถ คณฺหิ ตุมฺหากํ โมชปฺริสา ภวิสฺสติ ทึมฺรตํ อหิตาย
ทุกฺขายาติ ฯ

[๕๔๒] อถ โห ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสิ ฉยิเม ภิกฺขเว
ชมฺมา สํวราณํชา มียกฺรณา ครุกรณา สงฺคหาย อวิจาทาย
สามฺคฺคิยา เอกํภาวาย สํวตฺตติ ฯ กตเม น ฯ อธิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน เมตฺตํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺจิตํ โหติ สฺพรหฺมจาวฺรฺสฺส อ้าว
เจว รโห จ อยมฺมํ ชมฺโม สํวราณํโย มียกฺรโน ครุกรโน
สงฺคหาย อวิจาทาย สามฺคฺคิยา เอกํภาวาย สํวตฺตติ ฯ ปุณ จปว
ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เมตฺตํ วจฺกกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺจิตํ โหติ สฺพรหฺมจาว
วฺรฺสฺส อ้าว เจว รโห จ อยมฺมํ ชมฺโม สํวราณํโย มียกฺรโน ครุ
กรโน สงฺคหาย อวิจาทาย สามฺคฺคิยา เอกํภาวาย สํวตฺตติ ฯ ปุณ
จปว ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฺปจฺจิตํ โหติ สฺพรหฺม
จาวฺรฺสฺส อ้าว เจว รโห จ อยมฺมํ ชมฺโม สํวราณํโย มียกฺรโน
ครุกรโน สงฺคหาย อวิจาทาย สามฺคฺคิยา เอกํภาวาย สํวตฺตติ ฯ
ปุณ จปว ภิกฺขเว ภิกฺขุ เย เต ตาภา ชมฺมิกา ชมฺมตฺถา
อนตฺตมโส ปตฺตปฺริยาปนฺนเมตฺตํมี ตถารุเปหิ ตาภหิ อปฺปปฏิวิภตฺต
โกกํ โหติ สํตฺตวตฺเตหิ สฺพรหฺมจาวฺรฺสฺส สํชาเรนโกกํ อยมฺมํ ชมฺโม
สํวราณํโย มียกฺรโน ครุกรโน สงฺคหาย อวิจาทาย สามฺคฺคิยา
เอกํภาวาย สํวตฺตติ ฯ ปุณ จปว ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยานิ ตานิ
สํตฺตานิ อกฺขณฺณทานิ อจฺฉิตฺตทานิ อสฺสพฺพทานิ อกฺขมาสาณิ ภุชิสฺสํ

๕๔๔] จุพยมกวกคฺคตฺส โกธมฺพียสฺส เต สฺสคฺคตฺส ทุติยฉาเน ๕๔๕

นุ ไช เม ตํ ปริยฺยูชานํ อชฺฌตฺตํ อปฺปหิํ เยนํ ปริยฺยูชานเน
ปฺริยฺยูจิตฺตจิตฺโต ยถาภูตํ นปฺปชาเนยฺยํ นปฺปสฺสเษยฺยนฺติ ฯ ๑ สฺเจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ กามวาคปฺริยฺยูจิตฺโต โหติ ปฺริยฺยูจิตฺตจิตฺโตว โหติ
สฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ พยาปาทปฺริยฺยูจิตฺโต โหติ ปฺริยฺยูจิตฺตจิตฺโตว
โหติ สฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ถันมิตฺทปฺริยฺยูจิตฺโต โหติ ปฺริยฺยูจิตฺ-
ตฺตจิตฺโตว โหติ สฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุตฺทจฺจุกฺกจฺจุปฺริยฺยูจิตฺโต โหติ
ปฺริยฺยูจิตฺตจิตฺโตว โหติ สฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิจิกฺกฉาปฺริยฺยูจิตฺโต
โหติ ปฺริยฺยูจิตฺตจิตฺโตว โหติ สฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิตฺถโลกิณฺทาย
ปฺสฺสโต โหติ ปฺริยฺยูจิตฺตจิตฺโตว โหติ สฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฺรโลกิ-
ณฺทาย ปฺสฺสโต โหติ ปฺริยฺยูจิตฺตจิตฺโตว โหติ สฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ภณฺทชนฺชาโต กถฺชนฺชาโต วิวาทาปนฺโน อณฺณมณฺณํ มุขสฺสคฺคตฺส
วิตฺตทฺนโต วิหริติ ปฺริยฺยูจิตฺตจิตฺโตว โหติ โส เอวํ ปชานาติ
นคฺคิ ไช เม ตํ ปริยฺยูชานํ อชฺฌตฺตํ อปฺปหิํ เยนํ ปริยฺยูชานเน
ปฺริยฺยูจิตฺตจิตฺโต ยถาภูตํ นปฺปชาเนยฺยํ นปฺปสฺสเษยฺยํ สฺสฺสณฺนิหิตํ เม
มานสํ สจฺจจฺจนํ โฟชยาติ ฯ อิทมฺสฺส ปจฺมํ ฉาเน อธิคํ โหติ
อริยํ โลกุตฺตวํ อสฺสชารณํ ปุณฺณชฺชนฺเห ๑

[๕๔๕] ปุณ จปวํ ภิกฺขเว อริยสํวโก อิติ ปฏฺฐิตมฺภิกฺขุติ อิมํ
นุ ไช อหํ ทิฏฺฐิํ อาเสวนฺโต ภาวณฺโต พหุตฺถโรนฺโต ตปฺปามิ
ปจฺจุตฺตํ สมฺมํ ตปฺปามิ ปจฺจุตฺตํ นิพฺพุตฺตนิมฺติ ฯ ๑ โส เอวํ ปชานาติ
อิมํ ไช อหํ ทิฏฺฐิํ อาเสวนฺโต ภาวณฺโต พหุตฺถโรนฺโต ตปฺปามิ

๕๙๖   สุตตมปิฎก มัชฌิมนิกายสุตฺต มุลปณฺณาสกํ   [๕๔๖

ปัจจุตฺตํ สฺมถิํ ฌทามิ ปจฺจุตฺตํ นิพฺพุตฺติນฺติ ។ อิทมฺสฺสํ ทฺติยิ
ณฺณํ อชฺคตํ โหติ อริยํ โถกฺกตฺวํ อสงฺคารณํ ปุณฺณชฺเชหิ ។

[๕๔๕] ปุณ จปรํ ภิกฺขเว อริยสงฺวโก อิติ ปฏิสณฺณจิกฺขติ
ยถารูปายาหํ ทิฏฺฐิจิยา สมนฺนาคโต อตฺถิ นุ ไช อิตฺโต พหิทฺฐา
อณฺโณ สมนฺโน วา พฺราหฺมณฺโน วา ตถารูปาย ทิฏฺฐิจิยา สมนฺนา-
คโตติ ។ โส เอวํ ปชานาติ ยถารูปายาหํ ทิฏฺฐิจิยา สมนฺนาคโต
นตฺถิ อิตฺโต พหิทฺฐา อณฺโณ สมนฺโน วา พฺราหฺมณฺโน วา ตถารูปาย
ทิฏฺฐิจิยา สมนฺนาคโตติ ។ อิทมฺสฺสํ ทฺติยิ ณฺณํ อชฺคตํ โหติ
อริยํ โถกฺกตฺวํ อสงฺคารณํ ปุณฺณชฺเชหิ ។

[๕๔๖] ปุณ จปรํ ภิกฺขเว อริยสงฺวโก อิติ ปฏิสณฺณจิกฺขติ
ยถารูปาย ชมฺมตาย ทิฏฺฐิสงฺกมฺปนฺโน ปุคฺคโต สมนฺนาคโต อหฺมึ
ตถารูปาย ชมฺมตาย สมนฺนาคโตติ ។ กถํรูปาย จ ภิกฺขเว ชมฺมตาย
ทิฏฺฐิสงฺกมฺปนฺโน ปุคฺคโต สมนฺนาคโต ชมฺมตา เอสํ ภิกฺขเว
ทิฏฺฐิสงฺกมฺปนฺนสฺสํ ปุคฺคตสฺสํ กิณฺจาปํ ตถารูปํ อปฺปตฺตํ อปฺปชฺชติ
ยถารูปาย อปฺปตฺติยา วุฏฺฐานํ ปณฺณายติ อถ ไช นํ ชิปปเมว
สฺสคฺคริ วา วิณฺณสฺสุ วา สํพฺรหฺมจารึสฺสุ เทเสติ วิวรติ อุตฺตํนํกโรติ
เทเสตฺวา วิวรติวํ อุตฺตํนํกตฺวา อายตฺตํ สํวรํ อปฺปชฺชติ ។
เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว ททโร กุมารโ มนุโ อุตฺตํนํเสยฺยโก หคฺคเณ
วา ปาเทณ วา อสงฺคารํ อกกมิตฺวา ชิปปเมว ปฏิสํหริติ เอวเมว
ไช ภิกฺขเว ชมฺมตา เอสํ ทิฏฺฐิสงฺกมฺปนฺนสฺสํ ปุคฺคตสฺสํ กิณฺจาปํ

๕๔๗] รุพยมกวกคฺคตฺส โกธมฺพียสฺสคฺเต สคฺตตฺวเกสฺส ปณฺณมณณํ ๕๔๗

ตถารุปี อาปคฺคํ อาปชฺชติ ยถารุปาย อาปคฺคิตฺยา วุญฺชานํ ปณฺณายติ
อถ โห นํ ชีปฺปเมว สคฺคตฺริ วา วิญฺญตฺส วา สํพฺรหฺมจารฺสํ เทเสติ
วิวรติ อุตฺตตฺถนํกโรติ เทเสตฺวา วิวรติว อุตฺตตฺถนํกตฺวา อายตฺติ
สํวรํ อาปชฺชติ ฯ โส เอวํ ปชานาติ ยถารุปาย ชมฺมตฺตาย
ทิจฺจุจิสฺมปฺนโน ปุคฺคโต สมนฺนาคโต อหฺมึ ตถารุปาย ชมฺมตฺตาย
สมนฺนาคโตติ ฯ อิทมฺสํส จคฺคตฺถํ ฃณํ อธิคํ โหติ อริยํ
โตกฺคตฺถํ อธฺมจารณํ ปุคฺคชฺชเนหิ ฯ

[๕๔๗] ปุณ จปํ ภิคฺชเว อริยสํวโก อิติ ปฺริยสณฺนิจฺชติ
ยถารุปาย ชมฺมตฺตาย ทิจฺจุจิสฺมปฺนโน ปุคฺคโต สมนฺนาคโต อหฺมึ
ตถารุปาย ชมฺมตฺตาย สมนฺนาคโตติ ฯ กถํรุปาย จ ภิคฺชเว
ชมฺมตฺตาย ทิจฺจุจิสฺมปฺนโน ปุคฺคโต สมนฺนาคโต ชมฺมตา เอสํ
ภิคฺชเว ทิจฺจุจิสฺมปฺนนฺตํ ปุคฺคตตฺถํ ภิณฺจามิ ยานิ ตานิ สํพฺรหฺม-
จารฺนํ อฺจุจาวจานิ กิํกรณฺเญานิ ตตฺถ อุตฺตํ อปฺนโน โหติ อถ
ชวสฺสํ ติพฺพา เปกฺขา โหติ อธิสฺสํสํสํชย อธิจิตฺตํสํชย อธิ-
ปณฺณา สํชย ฯ เสยฺยถามิ ภิคฺชเว คาวํ ตฺรณฺวจุลา กพฺภณฺจ
อาตุปฺปติ วจุณฺณจ อปจฺนติ เอวเมว โห ภิคฺชเว ชมฺมตา เอสํ
ทิจฺจุจิสฺมปฺนนฺตํ ปุคฺคตตฺถํ ภิณฺจามิ ยานิ ตานิ สํพฺรหฺมจารฺนํ
อฺจุจาวจานิ กิํกรณฺเญานิ ตตฺถ อุตฺตํ อปฺนโน โหติ อถ ชวสฺสํ
ติพฺพา เปกฺขา โหติ อธิสฺสํสํสํชย อธิจิตฺตํสํชย อธิปณฺณา-
สํชย ฯ โส เอวํ ปชานาติ ยถารุปาย ชมฺมตฺตาย ทิจฺจุจิสฺมปฺนโน

๕๘๘   สุตตุนตบิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุถปนฺนาสํ   [๕๘๘

ปฺกฺกโต สมนฺนาคโต อหฺมึ ตถารูปาย ชฺมฺมตฺตาย สมนฺนาคโตติ ฯ
อิทฺมสฺส ปณฺจํ ฌาณํ อธิคํ โหติ อริยํ โลกกฺขตรํ อสํชาวณํ
ปฺกฺกชฺเชนํ ฯ

[๕๘๘] ปุณ ๑ปฺร ภิฏฺชเว อริยสํวโก อิติ ปฏฺฐิตฺตฺตฺติ
ยถารูปาย พตฺตาย ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปฺกฺกโต สมนฺนาคโต อหฺมึ
ตถารูปาย พตฺตาย สมนฺนาคโตติ ฯ กถํรูปาย ๑ ภิฏฺชเว พตฺตาย
ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปฺกฺกโต สมนฺนาคโต พตฺตา เสงฺสา ภิฏฺชเว
ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส ปฺกฺกตสฺส ยํ ตถาคตฺตฺตฺติเต ชฺมฺมวินฺเย
เทสียมาเน อฏฺฐิกฺกตฺวา มนฺตีกฺกตฺวา สํพฺเพเจตฺโส สมนฺนาหริตฺวา
โอหิตโสโต ชฺมฺมํ สุตฺตนาติ ฯ โส เองํ ปชานาติ ยถารูปาย
พตฺตาย ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปฺกฺกโต สมนฺนาคโต อหฺมึ ตถารูปาย
พตฺตาย สมนฺนาคโตติ ฯ อิทฺมสฺส ฌฏฺฐํ ฌาณํ อธิคํ โหติ
อริยํ โลกกฺขตรํ อสํชาวณํ ปฺกฺกชฺเชนํ ฯ

[๕๘๘] ปุณ ๑ปฺร ภิฏฺชเว อริยสํวโก อิติ ปฏฺฐิตฺตฺตฺติ
ยถารูปาย พตฺตาย ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปฺกฺกโต สมนฺนาคโต อหฺมึ
ตถารูปาย พตฺตาย สมนฺนาคโตติ ฯ กถํรูปาย ๑ ภิฏฺชเว พตฺตาย
ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปฺกฺกโต สมนฺนาคโต พตฺตา เสงฺสา ภิฏฺชเว
ทิฏฺฐิสมฺปนฺนสฺส ปฺกฺกตสฺส ยํ ตถาคตฺตฺตฺติเต ชฺมฺมวินฺเย
เทสียมาเน ลภติ อตฺตเวทํ ลภติ ชฺมฺมเวทํ ลภติ ชฺมฺมฺนฺสฺสพิทํ
ปามุชฺชํ ฯ โส เองํ ปชานาติ ยถารูปาย พตฺตาย ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน

๕๕๐] จูพยมกวกุคฺคสฺส โกสุมฺพียสฺส เต สํตฺตํคฺคสมฺมุนาคคตา ๕๗๗

ปฺปุกฺโกโต สมนฺนาคโต อหฺมบี ตถารูปาย พตฺตาย สมนฺนาคโตติ ฯ
อิทฺมสฺส สํคฺคํ ฌาณํ อจฺจํ โหติ อริยํ โลกุตฺตรํ อสงฺาหารณํ
ปฺปุชฺชเนหิ ฯ

[๕๕๐] เอวํ สํตฺตํคฺคสมฺมุนาคคสฺส โข ภิกฺขเว อริยสํวากสฺส
ธมฺมตา สุตฺตมนฺนิฏฺฐา โหติ โสตาปตฺตติผลสํกฺคิริยาย ฯ เอวํ
สํตฺตํคฺคสมฺมุนาคโต โข ภิกฺขเว อริยสํวากโก โสตาปตฺตติผลสมนฺนา-
คโต โหตฺตีติ ฯ

อิทฺมโวจ ภควา อคฺคตฺตนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทฺตฺติ ฯ

โกสุมฺพียสฺสคํ นิฏฺฐิตํ อฏฺฐมนํ ฯ

พหุมนิมนตนิกสูตร

[๕๕๓] เอมุเม สุตํ เอกํ สมํ ภควา สํวตฺถิํ จิหริ
เชตฺวเน อนาถมีณฺชิโกตฺถํ อารามे ๑ ตตฺร โช ภควา ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ ๑ ภทฺเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุตฺตํ ๑

[๕๕๔] ภควา เอตทโวจฺ เอกมิตาหํ ภิกฺขเว สมํ อุกฺกฏฺจายํ
จิหฺรามี สุกฺกวเน สํวราสมฺมเต ๑ เทน โช ปน ภิกฺขเว สมฺเยน
พทฺธํ พหุมนุ เอมุเม ปาปํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อปฺปนฺนํ โหติ อิทํ
นิจฺจํ อิทํ ชฺวํ อิทํ สํสํตํ อิทํ เกวลํ อิทํ อจฺจนมฺมํ อิทํ
หิ น ชายติ น ชฺยติ น มียติ น จวติ น อปฺปชฺชติ อิตฺโ
จ ปนณฺณํ อุตฺตริ นิสฺสํรณํ นตฺถิติ ๑ อถ ชฺวาทํ ภิกฺขเว
พทฺธํ พหุมนุ เจตฺสา เจโต ปริวิตกฺกมณฺเวยยํ เสงฺฆถามี
นาม พทฺธา ปุริสํ สํมณฺชิติ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสํริตํ วา
พาทํ สํมณฺชิเชยฺย เอมเภา อุกฺกฏฺจายํ สุกฺกวเน สํวราสมฺมเต
อนตฺรหิโต คสฺมํ พหุมนฺโตเก ปาตุรโหสิ ๑ อตฺตสา โช มํ
ภิกฺขเว พโก พหุมา ทูรโตว อากฺขณฺตํ ทิสฺวาน มํ เอตทโวจ
เอहि โช มาริสํ สุวาคํ มาริสํ จิรุตฺตํ โช มาริสํ อิมํ ปริยา-
มกาสิ ยทิตํ อิชาคมนาย อิทํ หิ มาริสํ นิจฺจํ อิทํ ชฺวํ อิทํ
สํสํตํ อิทํ เกวลํ อิทํ อจฺจนมฺมํ อิทํ หิ น ชายติ น ชฺยติ
น มียติ น จวติ น อปฺปชฺชติ อิตฺโ จ ปนณฺณํ อุตฺตริ
นิสฺสํรณํ นตฺถิติ ๑ เอวํ วุตฺเต อหํ ภิกฺขเว พกํ พหุมานํ

๕๕๓] จุพยมกวจุคตัสส พุรหุมนิมมุตติกตฺเต มารนฺวาวิตฺถํ ๕๘๑

เขตทโวจํ อวิชฺชาคโต วต โภ ฟโก พุรหุมา อวิชฺชาคโต
วต โภ ฟโก พุรหุมา ยตฺร หิ นาม อนิจฺจุยฺเว สฺमानํ
นิจฺจนฺติ วฏฺฐติ อจฺจุยฺเว สฺमानํ ชฺวณฺติ วฏฺฐติ อตฺตตฺตํยฺเว
สฺमानํ ตตฺตตฺตณฺติ วฏฺฐติ อเกวตฺยฺเว สฺमानํ เกวตฺตณฺติ วฏฺฐติ
จวนชฺมมฺยฺเว สฺमानํ อจวนชฺมมฺนฺติ วฏฺฐติ ยตฺถ จ ปน ชายติ
จ ชัยติ จ มัยติ จ จวติ จ อุปฺปชฺชติ จ ตํ ตถา วฏฺฐติ อิทํ
หิ น ชายติ น ชัยติ น มัยติ น จวติ น อุปฺปชฺชตฺติ สฺนฺตญฺจ
ปนญฺญํ อุตฺตวิ นิสฺสรณํ นตฺตญฺญํ อุตฺตวิ นิสฺสรณนฺติ วฏฺฐตฺติ ฯ

[๕๕๓] อถ โข ภิกฺขเว มาโร ปาบีมา อญฺญตฺรํ พุรหฺม-
ปาริสฺสชฺชํ อนฺวาวิตฺตฺวา มํ เขตทโวจํ ภิกฺขุ ภิกฺขุ เมตมาสฺสโต
เมตมาสฺสโต เอโส หิ ภิกฺขุ พุรหุมา มหาพุรหุมา อภิกฺขุ อนภิกฺขุโต
อญฺญทตฺถุ ทโส วตฺตวตฺตํ อิตฺตํโร กตฺตา นิมฺมิตฺตา เตญฺโง สชฺชิตา
วตฺติ ปีตา ภูตภพฺพานํ ฯ อเหตุํ โข ภิกฺขุ ตยา ปุพฺเพ สมน-
พฺราหฺมณา โลกสฺมํ ปจฺจวฺคฺรหกา ปจฺจวฺชิกฺขุจฺจกา อาปคฺรหกา อาป-
ชฺชิกฺขุจฺจกา เตชคฺรหกา เตชชฺชิกฺขุจฺจกา วายคฺรหกา วายชฺชิกฺขุจฺจกา
ภุตคฺรหกา ภุตชฺชิกฺขุจฺจกา เทวคฺรหกา เทวชฺชิกฺขุจฺจกา ปชาปตฺติคฺรหกา
ปชาปตฺติชฺชิกฺขุจฺจกา พุรหฺมคฺรหกา พุรหฺมชฺชิกฺขุจฺจกา เต กายสฺส
เกทา ปาณฺปุจฺเจทา หิเน กายเ ปติฏฺฐิจิตา ฯ อเหตุํ โข ปน ภิกฺขุ
ตยา ปุพฺเพ สมนพฺราหฺมณา โลกสฺมํ ปจฺจวฺปตฺตกา ปจฺจวฺภินฺนฺติโน
อาปปตฺตกา อาปาภินฺนฺติโน เตชปตฺตกา เตชาภินฺนฺติโน วาย-

๕๘๒   สุตตคนทีฏเฐ มชฺฌิมนิกายสุตฺต มุถฺตปณฺณาสกัํ   [๕๕๓

ปลั่งสกา วายาภินนฺทโน ภูตปลั่งสกา ภูตภินนฺทโน เทวปลั่งสกา
เทวภินนฺทโน ปชาปติปลั่งสกา ปชาปตาภินนฺทโน พุรฺหมปลั่งสกา
พุรฺหฺมาภินนฺทโน เต กายสฺส เกทา ปาณฺปุจฺเจทา ปณฺเฑ กาเย
ปติฏฺฐิตา ฯ กิณฺดาหํ ภิกฺขุ เอวํ วทามิ อิงฺฆ ตฺวํ มารีส
ยเทว เต พุรฺหฺมา อาห ตเทว ตฺวํ กโรหิ มา ตฺวํ พุรฺหฺมโน
วจนํ อุปาติวตฺติตฺตโก สฺสเจ โห ตฺวํ ภิกฺขุ พุรฺหฺมโน วจนํ
อุปาติวตฺติสฺสตี ฯ เสยฺยถาปึ นาม ปุริโส สิริ อากฺขณฺตี ทณฺฑน
ปฺฏิปฺปนาเมยฺย เสยฺยถาปึ วา ปน ภิกฺขุ ปุริโส นรกปฺปปาเต
ปฺปตฺนฺโต หตฺถเกหิ จ ปาเทหิ จ ปจฺวี วิราเชยฺย เอวํ สํมฺปทมิทํ
ภิกฺขุ ตฺยหํ ภวิสฺสตี ฯ อิงฺฆ ตฺวํ มารีส ยเทว เต พุรฺหฺมา
อาห ตเทว ตฺวํ กโรหิ มา ตฺวํ พุรฺหฺมโน วจนํ อุปาติวตฺติตฺตโก
นฺน ตฺวํ ภิกฺขุ ปลั่งสฺส พุรฺหมปฺริสํ สํนฺนิสฺสนฺนฺติ ฯ อิติ โห มํ
ภิกฺขเว มาโร ปาปึมา พุรฺหมปฺริสํ อุปเนสี ฯ เอวํ วุตฺเต อหํ
ภิกฺขเว มारํ ปาปึมฺนตํ เอตทฺโวจํ ชานามิ โห ตาหํ ปาปึม
มา ตฺวํ มณฺณิตฺตโก น มํ ชานาตฺติ มาโร ตฺวมสี ปาปึม
โย เจว ปาปึม พุรฺหฺมา ยา จ พุรฺหมปฺริสา ये จ พุรฺหม-
ปาริสฺสชา สฺสพฺเพว ตว หตฺถกฺตา สฺสพฺเพ ตว วตฺตฺกฺตา ตฺยหํ หิ
ปาปึม เอวํ โหติ เอโสปี เม อสฺส หตฺถกฺโต เอโสปี เม
อสฺส วตฺตฺกฺโตติ อหํ โห ปน ปาปึม เณว ตว หตฺถกฺโต
เณว ตว วตฺตฺกฺโตติ ฯ

๕๕๔] รุพยมกวกุคคัสส พุทฺทมนิมิตฺตนิคคัสสฺส เต ภควนฺตฺตตฺตธรรมานิ ๕๘๓

[๕๕๕] เอวํ วุคฺคเต ภิกฺขเว พโก พุทฺธมา เอตทโวจ อหํ
หิ มารีสํ นิจุจฺเจว สฺमानํ นิจุจฺจนฺติ วทามิ ชฺชวํเยว สฺमानํ
ชฺชวณฺติ วทามิ สํสํสํตํเยว สฺमानํ สํสํสํตณฺติ วทามิ เกวตํเยว
สฺमानํ เกวตณฺติ วทามิ อจฺจนมฺมํเยว สฺमानํ อจฺจนมฺมณฺติ
วทามิ ฯ ยคฺค จ ปน น ชวยติ น ชยติ น มียติ น จวติ
น อุปปชฺชติ ตทฺธวาทํ วทามิ อิทํ หิ น ชวยติ น ชยติ
น มียติ น จวติ น อุปปชฺชติ อสํนตญฺเจ ปนญฺญํ อคฺคตฺร
นิสฺสํสํรณํ นตฺตญฺญํ อคฺคตฺร นิสฺสํสํรณณฺติ วทามิ ฯ อเหตุํ ไช
ภิกฺขุ คยา ปุพฺเพ สฺมณพฺรหฺมณา โลกสฺสํมํ ยาวตกํ คฺคฺคํ
กสฺสํมํ อายํ ตาวตกํ เต ตโปกมฺมเมว อโหสิ ฯ เต ไช เอวํ
ชาเนยฺยํ สํนตํ วา อญฺญํ อคฺคตฺร นิสฺสํสํรณํ นตฺตญฺญํ อคฺคตฺร
นิสฺสํสํรณณฺติ อสํนตํ วา อญฺญํ อคฺคตฺร นิสฺสํสํรณํ นตฺตญฺญํ
อคฺคตฺร นิสฺสํสํรณณฺติ ฯ กิณฺตวาทํ ภิกฺขุ เอวํ วทามิ น เจวญฺญํ
อคฺคตฺร นิสฺสํสํรณํ ทกฺขนิสฺสํสํ ยาวเทว จ ปน กิตฺตมถสฺส วิชฺชาตสฺส
ภากํ ภวีสฺสํสํ ฯ สเจ ไช คจฺฉํ ภิกฺขุ ปจฺฉํ อชฺชโลณีสฺสํสํ
โอปสํยโย เม ภวีสฺสํสํ วคฺคสํยโย ยถากามกฺกณฺนีโย พาทิ-
เตยฺโย ฯ สเจ ปน อามํ เตสํ วายํ ภฺภูเต เทเว ปชฺชาปตฺติ พุทฺธมํ
อชฺชโลณีสฺสํสํ โอปสํยโย เม ภวีสฺสํสํ วคฺคสํยโย ยถากาม-
กฺกณฺนีโย พาทิเตยฺโยติ ฯ อหฺมํปิ ไช เอตํ พุทฺธมํ ชานามิ ฯ
สเจ ปจฺฉํ อชฺชโลณีสฺสํสํ โอปสํยโย เต ภวีสฺสํสํ วคฺคสํยโย

๕๘๔   สุตตฺถนคัมภีรเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุตฺตปณฺณาสกํ   [๕๘๔

ยถากามกฺรณฺโง พหิเตยฺโย ๑ ตฺเจ ปน อามิ เตหํ วายํ ภุเต
เทเว ปชวาปตี พุรหุํ อชฺโณตฺถิสฺสํมิ โอบสํยโก เต ภวิสฺสํมิ
วตฺถุสํยโก ยถากามกฺรณฺโง พหิเตยฺโย ๑ อมฺิ เต อหํ
พุรหุํ คตฺถิณฺจ ปชานามิ ชฺชตฺถิณฺจ ปชานามิ เอวํ มหิทฺธิโก
ฟโก พุรหุมา เอวํ มหานุภาโว ฟโก พุรหุมา เอวํ มหေตฺถโก
ฟโก พุรหุมาติ ๑ ยถากถํ ปน เม ตวํ มาริสฺส คตฺถิณฺจ ปชานาสี
ชฺชตฺถิณฺจ ปชานาสี เอวํ มหิทฺธิโก ฟโก พุรหุมา เอวํ มหา-
นุภาโว ฟโก พุรหุมา เอวํ มหေตฺถโก ฟโก พุรหุมาติ ๑

ยาวตา จนฺทิมสฺสุริยา ปริหรนฺติ ทิสฺสา ภนฺติ วิโรจนา

ดาว สหสฺสธฺรา โตโก   เขตฺถ เต วตฺถตฺตํ วโส

ปโรปรณฺจ ชานาสี   อโก รากฺวิราคินํ

อิตฺถภาวณฺณตภาวํ   สุตฺตํ อากคฺคิ คตฺถินฺติ ๑

เอวํ โห เต อหํ พุรหุํ คตฺถิณฺจ ปชานามิ ชฺชตฺถิณฺจ ปชานามิ
เอวํ มหิทฺธิโก ฟโก พุรหุมา เอวํ มหานุภาโว ฟโก พุรหุมา
เอวํ มหေตฺถโก ฟโก พุรหุมาติ ๑ อตฺถิ โห พุรหุํ อณฺเณ
ตโย กายา ตตฺถ ตวํ น ชานาสี น ปสฺสสฺสี ตฺยหา ชานามิ
ปสฺสํมิ ๑ อตฺถิ โห พุรหุํ อภสฺสธฺรา นาม กายโย ๑ ยโต ตวํ
จุโต อธิฐปฺนโน คตฺถ เต อติจิริณฺวาเสณ สํ สติ มฺจุชา เตน
คํ ตวํ น ชานาสี น ปสฺสสฺสี ตมหํ ชานามิ ปสฺสํมิ ๑ เอวมฺิ
โห อหํ พุรหุํ เนว เต สมสฺโม อภินฺนํยา ย จุโต นีเจยฺย

๕๕๕] รุพยมกวกคฺคสุตฺตํ พุทฺทมํนิมนฺตนิคฺคสุตฺเต ภควนฺตฺตฺรชานํ ๕๙๕

อถ ไช อหเมว ตยา ภิชฺโช ๑ อตฺถิ ไช พุทฺธเม สุกฺกิณฺหา นาม
กาโย เวทปฺปฉา นาม กาโย ตํ ตวํ น ชานาสี น ปสฺสสึ
ตมํ ชานามิ ปสฺสํสามิ ๑ เอวํปิ ไช อหํ พุทฺธเม เหว เต
สํสโม อภินฺญา ย กุโธ นึญฺเย อถ ไช อหเมว ตยา ภิชฺโช ๑
ปจฺฉิ ไช อหํ พุทฺธเม ปจฺฉิโต อภินฺญา ยาวตา ปจฺฉิยา
ปจฺฉิตฺเตน อนนฺนํ ตทภินฺญา ย ปจฺฉิ นาโหสิ ปจฺฉิยา นาโหสิ
ปจฺฉิโต นาโหสิ ปจฺฉิ เมติ นาโหสิ ปจฺฉิ นาทิ ๑ เอวํปิ
ไช อหํ พุทฺธเม เหว เต สํสโม อภินฺญา ย กุโธ นึญฺเย
อถ ไช อหเมว ตยา ภิชฺโช ๑ อาปํ ไช อหํ พุทฺธเม ๑ เป ๑
เตชํ ไช อหํ พุทฺธเม... วายํ ไช อหํ พุทฺธเม... ภูเต ไช
อหํ พุทฺธเม... เทเว ไช อหํ พุทฺธเม... ปชาปตฺติ ไช อหํ
พุทฺธเม... พุทฺธมํ ไช อหํ พุทฺธเม... อาภสฺสเว ไช อหํ
พุทฺธเม... สุกฺกิณฺเห ไช อหํ พุทฺธเม... เวทปฺปฉา ไช อหํ
พุทฺธเม... อภิกุ ไช อหํ พุทฺธเม... สพฺพํ ไช อหํ พุทฺธเม
สพฺพโต อภินฺญา ยาวตา สพฺพสฺส สพฺพเตน อนนฺนํ ตท-
ภินฺญา ย สพฺพํ นาโหสิ สพฺพสฺมึ นาโหสิ สพฺพโต นาโหสิ
สพฺพํ เมติ นาโหสิ สพฺพํ นาทิ ๑ เอวํ ไช อหํ พุทฺธเม
เหว เต สํสโม อภินฺญา ย กุโธ นึญฺเย อถ ไช อหเมว
ตยา ภิชฺโชติ ๑ สเจ ไช เต มารีส สพฺพสฺส สพฺพเตน
อนนฺนํ ตทภินฺญา ย มา เหว เต วิตฺตกเมว โหสิ ตฺถกเมว

๕๘๖   สุตฺตคฺคตปิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มฺหปณฺณาสกํ   [๕๕๔

อโหสิ ๑ วิมฺบุฉณํ อนิทฺตํ อนนฺตํ สพฺพโตปภํ ปชฺชเวีย
ปชฺชิตฺเตน อนนฺนุทฺตํ อาปสฺสํ อาปคฺเตน อนนฺนุทฺตํ เชนฺตํ
เชนคฺเตน อนนฺนุทฺตํ วายสฺสํ วายคฺเตน อนนฺนุทฺตํ ภูตานิ ภูตคฺเตน
อนนฺนุทฺตํ เทวานํ เทวคฺเตน อนนฺนุทฺตํ ปชาปตีสฺสํ ปชาปติตฺเตน
อนนฺนุทฺตํ พุทฺธมฺโน พุทฺธมคฺเตน อนนฺนุทฺตํ อาภสฺสํรานิ อาภสฺส-
รคฺเตน อนนฺนุทฺตํ สฺสภิกฺคินฺหานํ สฺสภิกฺคินฺหคฺเตน อนนฺนุทฺตํ เวหฺป-
ผตานิ เวหฺปผตคฺเตน อนนฺนุทฺตํ อภิสฺสํ อภิสคฺเตน อนนฺนุทฺตํ
สพฺพสฺสํ สพฺพคฺเตน อนนฺนุทฺตํ ๑ หนฺท จรฺหิ เต มารีตํ อนฺตร-
ชายายํติ ๑ หนฺท จรฺหิ เม ตฺวํ พุทฺธเม อนฺตรชายสฺสํ สเจ
วิธํหํติ ๑ อถ ไช ภิกฺขเว พโก พุทฺธมา อนฺตรชายิสฺสํมี
สฺมณฺสํ โคตมสฺสํ อนฺตรชายิสฺสํมี สฺมณฺสํ โคตมสฺสํมี เวนฺสํ
เม สกฺโกติ อนฺตรชายิตฺถํ ๑ เอวํ วุตฺเต อหํ ภิกฺขเว พกํ
พุทฺธมานํ เอตทฺโวจํ หนฺท จรฺหิ เต พุทฺธเม อนฺตรชายายํติ ๑
หนฺท จรฺหิ เม ตฺวํ มารีตํ อนฺตรชายสฺสํ สเจ วิธํหํติ ๑ อถ
ชฺวาทํ ภิกฺขเว ตถารูปํ อิทฺถาภิสฺสํชาวํ อภิสฺสํชาเวสํ^๑ เอตฺตาวตฺตา
พุทฺธมา จ พุทฺธมปรีตํ จ พุทฺธมปาริสฺสํชา จ สกฺกตญฺจ เม
สฺยุยฺยนฺติ^๒ น จ มํ ทกฺขณํตีติ ๑ อนฺตรหิโต อิมํ คาทํ อภาสํ

ภเววาทํ ภยํ ทิสฺสวา ภวญฺจ วิภเวสฺสินิ

ภวํ นาทิกํ ทิณฺณํ นนฺทิตฺตญฺจ น อฺปาทิยฺยนฺติ ๑

---

๑ ส. ย. อภิสฺสํชาวํ ๑ ๒ ส. ย. สิสฺสํนฺติ ๑

๕๕๖] รุพยมภวคัคคัสส พุทฺทมณิมนตนิกคฺคเต มारณฺหาวิคฺคํ ๕๕๗

[๕๕๕] อถ โห ภิภฺชเว พุทฺธมา จ พุทฺธมปริสา จ พุทฺธ-
ปาริสัชชา จ อจฺฉริยพฺภุตจิจฺจชาตา อเหสฺสํ อจฺฉริยํ วต โภ
อพฺภุตํ วต โภ สมนฺตัสส โคตมสฺส มหิทฺธิกา มหานภาวตา
น จ วต โน อิทํ ปุพฺเพ ทิฏฺฐิยา วา สุตฺตา วา อณฺโณ สมนฺ
วา พุทฺธมโน วา เอวํ มหิทฺธิโก เอวํ มหานภาวี ยถา
จายํ สมนฺโต โคตโม สกฺยกฺขตา ปพฺพชิตฺโต ภวรามาย วต โภ
ปชาย ภวรตาย ภวสํมุทิตาย สํมุติ ภวํ อุกพฺพหิติ ฯ

[๕๕๖] อถ โห ภิภฺชเว มาโร ปาปฺปีมา อณฺณคฺวี พุทฺธ-
ปาริสัชชํ อหฺมาวิคฺคิตฺวา มํ เอตทวโจ สจฺเจ โห ตฺวํ มาริธ
เอวํ ปชานาสี สจฺเจ ตฺวํ เอวมนุพฺพุโห มา สํวเก อุปเนสิ มา
ปพฺพชิตฺเต มา สํวกานํ ชมมํ เทเสสิ มา ปพฺพชิตานํ มา
สํวเกสฺส
สํวเกสฺส
สํวเกสฺส
สํวเกสฺส
สํวเกสฺส
สํวเกสฺส
สํวเกสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สํวเกสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สํวเกสฺสฺสฺสฺส
สํวเกส
สํวเก
สํว

สํวเกสฺส เคณิกํสฺส น ปพฺพชฺชิตฺเต เต น สํวเก อุปเนตฺวา น
 ปพฺพชฺชิตฺเต น สํวกานํ ฌมฺมํ เทเสตฺวา น ปพฺพชฺชิตานํ น
 สํวเกสฺส เคณิกคจฺจุตฺตา น ปพฺพชฺชิตฺเตสฺส กายสฺสํ เกทา ปาณูปจฺเจทา
 ปณฺเฑเต กาเย ปติฏฺฐิจฺจุตา ฯ ตนฺตาทํ ภิกฺขุ เอวํ วทามิ อิงฺฆ
 ตฺวํ มารีสํ อปฺโปสฺสสฺสํโก ทิฏฺฐจฺจมฺมสฺสํวิหารํ อนฺนฺยฺยฺยฺย วิหรสฺสํ
 อนฺนฺยฺยฺยํ กุสฺสํ หิ มารีสํ มา ปรํ โยวทาทิ ๑ เอวํ อุตฺเต
 อหํ ภิกฺขเว มารํ ปาณิํ เอตทฺวโจ ชานามิ ๒ ตาทํ ปาณิํ
 มา ตฺวํ มณฺณฺณฺณโค น มํ ชานาตีติ มาโร ตฺวณฺณ ปาณิํ
 น มํ ตฺวํ ปาณิํ หิตานฺนํ เอวํ วเทสิ อหิตานฺนํ มํ ตฺวํ
 ปาณิํ เอวํ วเทสิ ๑ ตฺวํ หิ ปาณิํ เอวํ โหติ เยสํ สมนฺ
 โคตโม ฌมฺมํ เทเสสฺสํเต เต เม วิสฺมํ อฺปาทิตฺตํสฺสํสฺสํ ๑
 อสฺมํมาสฺมํพฺพุตา ๑ ปน เต ปาณิํ สมนฺพฺราหฺมณา สฺมานา
 สฺมํมาสฺมํพฺพุตฺตมหาติ ปฏฺฐานํสฺสํ อหํ ๒ ปน ปาณิํ สฺมา
 สฺมํพฺพุตฺต สฺมาโน สฺมํมาสฺมํพฺพุตฺตมฺหิตี ปฏฺฐานามิ ๑ เทเสนฺโตมฺ
 หิ ปาณิํ ตถาคโต สํวกานํ ฌมฺมํ ตาทิสํว อเทเสนฺโตมฺ หิ
 ปาณิํ ตถาคโต สํวกานํ ฌมฺมํ ตาทิสํว อฺปนฺเนนฺโตมฺ หิ ปาณิํ
 ตถาคโต สํวเก ตาทิสํว อฺปนฺเนนฺโตมฺ หิ ปาณิํ ตถาคโต
 สํวเก ตาทิสํว ตํ กิสฺสํ เหตุ ตถาคตฺสํ ปาณิํ เย
 อาสฺวา สํกิตฺเตสฺกา โปโนพฺภวิกา สฺทรา ทฺวณฺณปภา อายตี
 ชาติชฺรามรณฺนํ ปาณิํ อฺจฺฉินฺนํมฺหา ตาถาคตฺตฺตา อนฺนํวณฺนํ

๕๕๖] จุฬามกวกคฺคตฺถํ พุทฺทมณิมนฺตนิกคฺคตฺเต มารุทฺทาวคิณฺโณ ๕๘๘

อายคิ์ อณฺฐปาททมฺมา เสงฺยุถาบี ปาบีม ตาโต มคฺคกจฺจุณฺโน
อภพฺโพ ปุณฺณ วิรุฬฺหิยา เอวเมว ไซฺย ปาบีม ตถาคคฺคตฺถํ เย
ธาสฺวา สงฺกิลฺลิกา โปโนพฺภวิกา สฺทรา ทฺวชฺชวปภา อายคิ์
ชาตฺตชราภรณียา ปทึนฺนา อจฺจุณฺณนฺนฺตา ตาถาวตฺถกฺคา อณฺทาวจฺจุตา
อายคิ์ อณฺฐปาททมฺมาติ ฯ

อิติ หิํ มารคฺคตฺถํ ๑ อนาถปนฺตาย พุทฺทมฺโน ๑ อภิ-
นิมนฺตนฺตาย คคฺคมา อิมคฺคตฺถํ เวชฺชาภรณคฺคตฺถํ พุทฺทมณิมนฺตนิกคฺคตฺเต
อริวจฺจนฺติ ฯ

พุทฺทมณิมนฺตนิกคฺคตฺถํ นิฏฺฐิตํ นวมนํ ฯ

มารตชฺชนียสฺสตุตฺ

[๕๕๖] เอวมฺเม สฺสํ เอกํ สมนํ ภควา ภคฺเชสฺส วิหริติ
สฺสํมาคิเร เกสฺสกาเวเน มิคฺทาเย ฯ เตเน ไช ปน สมนเณ
อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺตฺตฺตานโน อพฺพโกภาเต จงฺกมิ ฯ เตเน ไช ปน
สมนเณ มาโร ปาบีมา อายสฺมโต มหาโมคฺคฺคฺตฺตฺตานสฺส กุจฺฉิกโต
โหติ โกญฺจมนุปวิญฺโฐ ฯ อถ ไช อายสฺมโต มหาโมคฺคฺคฺตฺตฺตานสฺส
เอตฺตโหสิ กิณฺหุ ไช เม กุจฺฉิ คุรฺคุรฺโตโร วีย มาสาจิตํ
มณฺเฑติ ฯ อถ ไช อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺตฺตฺตานโน จงฺกมา โอโร-
หิตฺวา วิหารํ ปวิสิตฺวา ปณฺณตฺตฺตฺตฺสเน นิสฺสํติ ฯ นิสฺสชฺช ไช อายสฺมา
มหาโมคฺคฺคฺตฺตฺตานโน มารํ ปาบีมนฺตํ ปจฺจุคฺคํ โยนิโส มนสาภาสิ ฯ

[๕๕๗] อทุกฺธสา ไช อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺตฺตฺตานโน มารํ ปาบี-
มนฺตํ กุจฺฉิกตํ โกญฺจมนุปวิญฺโฐ ทิสฺวาน มารํ ปาบีมนฺตํ เอตฺตโวจ
นิภฺขม ปาบีม นิภฺขม ปาบีม มา ตถาคคํ วิเหเสสิ มา ตถาคค-
สํวกํ มา เต อโหสิ ทังฆรคฺคํ อหิตาย ทุกฺขายาติ ฯ อถ
ไช มารสฺส ปาบีมโต เอตฺตโหสิ อชานเมว มํ อยํ สมนโน
อปสฺสํ เอวมาห นิภฺขม ปาบีม นิภฺขม ปาบีม มา ตถาคคํ
วิเหเสสิ มา ตถาคคสํวกํ มา เต อโหสิ ทังฆรคฺคํ อหิตาย
ทุกฺขายาติ โยปีสฺสโส สฺสคฺคา โสปี มํ เหนว จิปรํ ขาเนยฺย
กุโต จ ปน มํ อยํ สวโก ขานิสฺสํตฺติ ฯ อถ ไช อายสฺมา

๕๕๘] รุพยมกวกคฺคตฺถ มารตชฺชนียสฺส เต ภุคฺคปฺพุพฺพตฺถ ๖๐๑

มหาโมคฺคตฺถตาโน มารํ ปาบีมนนฺตํ เอตทโวจฺ เจวมฺมํ ไช ตาหํ
ปาบีมฺ ชานามิ มา ตวํ มณฺณนิคฺคโต น มํ ชานาตฺตีติ มาโร
ตฺววมสฺสึ ปาบีมฺ คฺคฺคหํ หิ ปาบีมฺ เอวํ โหติ อชานเมว มํ
อํยํ สมนฺโน อปสฺสํ เจวมาห นิกฺขม ปาบีม นิกฺขม ปาบีม มา
ตถาคคํ วิเหเสสฺสึ มา ตถาคคตฺถวํกํ มา เต อโหสฺสึ ทึมฺมรคฺคํ
อหิตาย ทฺกฺกชายาติ โยมีสฺสํ สํ สคฺคา สํมี มํ เนว จิปรุปี
ชานนฺนุยฺย กฺกโต จ ปน มํ อํยํ สวโก ชานิสฺสํตฺตีติ ฯ อถ ไช
मारสฺสํ ปาบีมโต เอตทโหสฺสึ ชานเมว ไช มํ อํยํ สมนฺโน
ปสฺสํ เจวมาห นิกฺขม ปาบีม นิกฺขม ปาบีม มา ตถาคคํ
วิเหเสสฺสึ มา ตถาคคตฺถวํกํ มา เต อโหสฺสึ ทึมฺมรคฺคํ อหิตาย
ทฺกฺกชายาติ ฯ อถ ไช มาโร ปาบีมา ชายสฺมโต มหาโมคฺคตฺถตานสฺสํ
มฺขโต อุกฺกนฺตฺวา ปจฺจกฺคเพ อญฺจาสฺสึ ฯ

[๕๕๙] อทฺทถา ไช ชายสฺมา มหาโมคฺคตฺถตาโน มารํ ปาบี-
มนนฺตํ ปจฺจกฺคเพ จิตฺตํ ทิสฺวาน มารํ ปาบีมนนฺตํ เอตทโวจ
เอตฺถาปิ ไช ตาหํ ปาบีม ปสฺสํตฺมามิ มา ตวํ มณฺณนิคฺคโต น มํ
ปสฺสํตฺตีติ เอโส ตวํ ปาบีม ปจฺจกฺคเพ จิตฺโต ฯ ภุคฺคปฺพุพฺพาทํ
ปาบีม ทฺวสฺสํ นาม มาโร อโหสฺสึ ตสฺส เม กาทํ นาม ภคินํ
ตสฺสํ ภคินิยา ตวํ ปุคฺคโต สํ เม ตวํ ภาคินฺนุโย อโหสฺสึติ ฯ
เตน ไช ปน สมนฺเนน กกฺกสฺนฺโต ภควา อรหํ สมนฺนํสํมพฺพุโต
โตเก อปฺปนฺโน โหติ ฯ กกฺกสฺนฺตสฺส ไช ปน ปาบีม ภควโต

อรหโต สมนฺมาสํพุทฺธสฺส วิชฺฐสณฺฑีวํ นาม มหาสํวกฺกยํ อโหสิ
 อคฺคํ ภทฺทกฺกํ ๑ ยาวตา ไช ปน ปาบีม กกุสฺสนฺทสฺส ภควโต
 อรหโต สมนฺมาสํพุทฺธสฺส สํวกกา นาสฺสํโก จิโห อายสฺมตฺตา วิชฺฐเรน
 สมนฺโสโม โหติ ยทฺธิทํ ฌมฺมเทสฺสนาย ๑ อิมินา ไช เอตํ ปาบีม
 ปริยาเยน อายสฺมโต วิชฺฐสฺส วิชฺฐโร วิชฺฐโรเตวฺว สมนฺเวนา อุตฺตปาติ ๑
 อายสฺมา ปน ปาบีม สณฺฑีโว อวณฺณคโคตฺมํ รุกฺขมฺมุตคโคตฺมํ สฺสณฺณา-
 คารคโคตฺมํ อปฺปกถฺติเรเนว สณฺณเวทฺยตฺตนิโรธํ สฺมาปชฺชติ ๑ ภูต-
 ปุพฺพํ ปาบีม อายสฺมา สณฺฑีโว อณฺณตฺรสมฺมํ รุกฺขมฺมูเต สณฺณเว-
 ทฺยตฺตนิโรธํ สฺมาปนฺโน นิสฺสินฺโน โหติ ๑ อทฺทสํสํ ไช ปาบีม
 โคปาดกา ปสฺสุปาดกา กถฺกา ปถาวิโน อายสฺมนฺตํ สณฺฑีวํ อณฺณ-
 ตฺรสมฺมํ รุกฺขมฺมูเต สณฺณเวทฺยตฺตนิโรธํ สฺมาปนฺนํ นิสฺสินฺนํ ทิสฺสุวาน
 เตสฺส เอตทโหสิ อจฺจนฺตํ วต โภ อพฺภุตํ วต โภ อยํ
 สมนฺโณ นิสฺสินฺนโก กาดกโค หนฺนท นํ ทหามาติ ๑ อถ ไช เต
 ปาบีม โคปาดกา ปสฺสุปาดกา กถฺกา ปถาวิโน ตินฺนญฺจ กฺกุจฺญญฺจ
 โคมยญฺจ สํกทฺทตฺตํ อายสฺมโต สณฺฑีวสฺส กายเ อปฺปจฺฉินฺตฺวา
 อคฺคํ ทตฺวา ปกฺกมฺมํสํ ๑ อถ ไช ปาบีม อายสฺมา สณฺฑีโว ตสฺสํ
 รตฺติยา อจฺจเยน ตาย สฺมาปคฺติยา วุจฺจหิตฺวา จีวรานิ ปปฺโป-
 ญฺเจตฺวา ปุพฺพณฺนสฺมยํ นิจาเสตฺวา ปคฺคจีวรมาทาย คามํ ปิณฺนทาย
 ปาวิสิ ๑ อทฺทสํสํ ไช เต ปาบีม โคปาดกา ปสฺสุปาดกา
 กถฺกา ปถาวิโน อายสฺมนฺตํ สณฺฑีวํ ปิณฺนทาย จรณฺตํ ทิสฺสุวาน

๕๖๐] รุพยมกวกคฺคตฺถ มารตชฺชนียสฺสทุเต มารปวิจกโก ๖๐๓

เนตฺ ๕๖๐] เอตทโทสี อจฺจวริยํ วต โภ อพฺภุตํ วต โภ อยํ สมนโณ
นินฺนโก กาทกโต สฺวามิ ปฏิสณฺณิ จิโตติ ๑ อิมินา ๒ เหว
ปามิม ปริยาเยน อายตฺมโต สณฺขวตฺถ สณฺขวโต สณฺขวโต
สณฺณวา อุตฺปาติ ๑

[๕๖๐] อถ ๒ ปามิม ทฺวีสฺส มารสฺส เอตทโทสี อิมสํ ๒
อหิ ภิกฺขุํ สํวณฺตานิ กถฺยาณชฺมมานํ เนว ชานามิ อากคฺติ วา
คคฺติ วา ยนฺนุนาหิ พฺราหฺมณคหปติเก อนฺวาวิสฺสเยยฺย เอตฺตํ
ภิกฺขุํ สํวณฺเต กถฺยาณชฺมเม อกโกสฺสท ปริภาสฺสท โรเสถ วิเหเสถ
อปฺเปวณาม ตฺวเมหิ อกโกสฺสิยมานานํ ปริภาสฺสิยมานานํ โรสฺสิยมานานํ
วิเหสฺสิยมานานํ สียา จิตฺตสฺส อณฺเฏตฺตํ ยถา นํ ทฺวีสฺ มาโร
ตเถถ โอตารนฺติ ๑ อถ ๒ ปามิม ทฺวีสฺ มาโร พฺราหฺมณคหปติเก
อนฺวาวิสฺส เอตฺตํ ตฺวเมหิ ภิกฺขุํ สํวณฺเต กถฺยาณชฺมเม อกโกสฺสท
ปริภาสฺสท โรเสถ วิเหเสถ อปฺเปวณาม ตฺวเมหิ อกโกสฺสิยมานานํ
ปริภาสฺสิยมานานํ โรสฺสิยมานานํ วิเหสฺสิยมานานํ สียา จิตฺตสฺส อณฺเฏ-
ตฺตํ ยถา นํ ทฺวีสฺ มาโร ตเถถ โอตารนฺติ ๑ อถ ๒ เ
ปามิม พฺราหฺมณคหปติกา อนฺวาวิสฺสิจฺจํ ทฺวีสฺนา มาเรณ ภิกฺขุํ สํ-
วณฺเต กถฺยาณชฺมเม อกโกสฺสนฺติ ปริภาสฺสนฺติ โรเสนฺติ วิเหเสนฺติ
อิมเ ปน มุณฺฑกกา สมนฺถกา อิปฺภา กณฺหา พนฺธุปาทาปจฺจา
ณายินฺตฺมา ณายินฺตฺมาติ ปคฺคกฺขณฺชา อโฆมฺชา มจฺจกฺชาตา
ณายนฺติ ปชฺฌณายนฺติ นิชฺฌณายนฺติ อปชฺฌณายนฺติ ๑ เสงฺยุถาปี นาม

๖๐๔   สุตตุนตบิฏเก มชฺฌิมนิกายสฺส มุลปณฺณาสกัំ   [๕๖๓

อตุโก รุกฺขสาชาຍံ มุສິกัំ มคฺคยมาโน ฌายติ ปชฺฌายติ นิชฺฌายติ
อปชฺฌายติ   เหวเมวิเม มุณฺฑกกา สมนฺนกา อិพฺภา กณฺหา
พฺนุชฺฌปาทาปจฺจา ฌายิโนสฺมา ฌายิโนสฺมาติ ปตฺตกฺขนฺธา อโธมฺฐา
มชฺชรกฺขาคา ฌายนฺติ ปชฺฌายนฺติ นิชฺฌายนฺติ อปชฺฌายนฺติ ฯ
เสยฺยถาปิ นาม โกฎฺโง นทฺตีเร มจฺเฌ มคฺคยมาโน ฌายติ
ปชฺฌายติ นิชฺฌายติ อปชฺฌายติ   เหวเมวิเม มุณฺฑกกา สมนฺนกา
อិพฺภา กณฺหา พฺนุชฺฌปาทาปจฺจา ฌายิโนสฺมา ฌายิโนสฺมาติ ปตฺตกฺ-
ขนฺธา อโธมฺฐา มชฺชรกฺขาคา ฌายนฺติ ปชฺฌายนฺติ นิชฺฌายนฺติ
อปชฺฌายนฺติ ฯ   เสยฺยถาปิ นาม วิพาโร สฺนฺธิสฺมตฺตํกฺขิเระ มุສິกัំ
มคฺคยมาโน ฌายติ ปชฺฌายติ นิชฺฌายติ อปชฺฌายติ   เหวเมวิเม
มุณฺฑกกา สมนฺนกา อិพฺภา กณฺหา พฺนุชฺฌปาทาปจฺจา ฌายิโนสฺมา
ฌายิโนสฺมาติ ปตฺตกฺขนฺธา อโธมฺฐา มชฺชรกฺขาคา ฌายนฺติ ปชฺฌา-
ยนฺติ นิชฺฌายนฺติ อปชฺฌายนฺติ ฯ   เสยฺยถาปิ กทฺธโร วหฺจฺฉินฺโน
สฺนฺธิสฺมตฺตํกฺขิเระ ฌายติ ปชฺฌายติ นิชฺฌายติ อปชฺฌายติ   เหว-
เมวิเม มุณฺฑกกา สมนฺนกา อិพฺภา กณฺหา พฺนุชฺฌปาทาปจฺจา
ฌายิโนสฺมา ฌายิโนสฺมาติ ปตฺตกฺขนฺธา อโธมฺฐา มชฺชรกฺขาคา
ฌายนฺติ ปชฺฌายนฺติ นิชฺฌายนฺติ อปชฺฌายนฺตํ   ฯ   เย โห ปน
ปาปိเม เตน สมนฺน มนุสฺสํ กาคํ กโรนฺติ   เยภฺยฺเยน กายสฺส
เกทา ปรมมฺรณา อปายํ ทฺวคฺคํ วินิปาคํ นิรยํ อปฺปชฺชนฺติ ฯ
[๕๖๓]   อถ โห ปาปิเม กกฺขันโท ภควา อรหํ สมนฺนํมฺพฺพุโ

๕๖๓] จุพยมกวกุคฺคสฺส มารตฺตฺชนฺนียสฺส เต กกุสนฺโทวาโท ๖๐๕

ภิกฺขุ อามนฺเตสฺส ชนฺวาวิสิฏฺฐา โช ภิกฺขเว พฺราหฺมณคหปติกา
ทฺฐินา มาเรณ เอตฺตฺเมห ภิกฺขุ สํวณฺเต กถฺยาณชฺมเม
อกุโกสฺส ปรีภาสฺส วิเหสฺส อปฺเปวณาม ตฺตฺเมหิ อุกุโกสฺสิ-
มานนํ ปรีภาสฺสิมานนํ โรสฺสิมานนํ วิเหสฺสิมานนํ สฺสียา จิตฺตสฺส
อณฺณตฺตํ ยถา นํ ทฺฐํ มาโร ตเถถ โยตารนฺติ เอต
ตฺตฺเมห ภิกฺขเว เมตฺตาสฺสคฺคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสฺส ผริตฺวา วิหรต
ตถา ทฺติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ อิติ อุกุทฺทมโช ติริยํ
สํพุทฺธิ สํพุทฺตตาย สํพุทฺทวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสฺสคฺคเตน เจตฺสา
วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรณ อพฺยาปฺชเณน ผริตฺวา
วิหรต ฯ กุณฺดาสฺสคฺคเตน เจตฺสา... มุทิตาสฺสคฺคเตน เจตฺสา...
อุเปกฺขาสฺสคฺคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสฺส ผริตฺวา วิหรต ตถา ทฺติยํ
ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ อิติ อุกุทฺทมโช ติริยํ สํพุทฺธิ สํพุทฺต-
ตาย สํพุทฺทวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสฺสคฺคเตน เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน
อปฺปมาเณน อเวเรณ อพฺยาปฺชเณน ผริตฺวา วิหรตฺวาติ ฯ อถ
โช เต ปาบีม ภิกฺขุ กกุสนฺเทน ภคฺวตา อวหตา สมนฺมัสสมฺพุทฺทเรน
เอวํ โอวทฺธิยมานา เอวํ อนุสํสียมานา อรณฺณคตฺวามิ รุกฺขมูลคตฺวามิ
สฺสณฺณาการคตฺวามิ เมตฺตาสฺสคฺคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสฺส ผริตฺวา วิหริสฺส
ตถา ทฺติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ อิติ อุกุทฺทมโช ติริยํ
สํพุทฺธิ สํพุทฺตตาย สํพุทฺทวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสฺสคฺคเตน เจตฺสา
วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรณ อพฺยาปฺชเณน ผริตฺวา

๖๐๖   สุตตนะตบิฏเฐ มชฺฌิมนิกายสฺส มุตตปณฺณาสกํ   [๕๐๒

วิหรีสุ ๑ กรุณาสหคเตน เจตสา... มุทิตาสหคเตน เจตสา...
อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ฌริตฺวา วิหรีสุ ตถา ทุติยํ
ตถา คติยํ ตถา จตุตฺถํ อิติ อุกุทฺทมโห ติริยํ สัพฺพชฺชि สัพฺพตฺต-
ตาย สัพฺพาวนฺตํ โสกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺปฺเตน มหคฺคเตน
อปปมาเนน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเนน ฌริตฺวา วิหรีสุ ๑

[๕๐๒]   อถ โห ปาบีม ทฺวีสฺส มารสฺส เอตทโหสิ เอวมฺมี
โห อหํ กโรนฺโต อิมสํ ภิกฺขุํ สํวณฺตํ กถฺยาณชฺฌมานํ
เนว ชานามิ อากคิ วา คคิ วา ยนฺนุนาหํ พฺรหฺมณคฺคหปติเก
อนฺวาวิสฺสยฺยํ เอถ ตฺวเมห ภิกฺขุ สํวณฺเต กถฺยาณชฺฌเม สกฺกโรถ
ครุทฺโรถ มาเนถ ปุเชถ อปฺเปวณาม ตฺวเมหิ สกฺกกริยามานํ ครุ-
กริยามานํ มานิยมานํ ปุชฺชิยามานํ สียา จิตฺตสฺส อณฺเณตฺตํ
ยถา นํ ทฺวีสฺส มาโร จเกถ โอตารนฺติ ๑ อถ โห เต ปาบีม ทฺวีสฺส มาโร
พฺรหฺมณคฺคหปติเก อนฺวาวิสฺสิ เอถ ตฺวเมห ภิกฺขุ สํวณฺเต กถฺยาณ-
ชฺฌเม สกฺกโรถ ครุทฺโรถ มาเนถ ปุเชถ อปฺเปวณาม ตฺวเมหิ
สกฺกกริยามานํ ครุทฺกริยามานํ มานิยมานํ ปุชฺชิยามานํ สียา
จิตฺตสฺส อณฺเณตฺตํ ยถา นํ ทฺวีสฺส มาโร จเกถ โอตารนฺติ ๑
อถ โห เต ปาบีม พฺรหฺมณคฺคหปติกา อนฺวาวิสฺสฺสา ทฺวีสฺสา
มาเรณ ภิกฺขุ สํวณฺเต กถฺยาณชฺฌเม สกฺกโรนฺติ ครุทฺโรนฺติ มาเนนฺติ
ปุเชนฺติ ๑ เอ โห ปน ปาบีม เตน สมนฺเยน มนุสฺสา กาลํ กโรนฺติ
เยภฺยเยน กายสฺส เกทา ปรมมฺรณา สฺสคคิ สคคิ โสกํ อปฺปชฺชนฺติ ๑

๕๖๔] จุพยมกวกุสสุต มารตชฺชนียสฺสคเต มารนุวาวินัน ๖๐๗

[๕๖๓] อถ โข ปาบีม กกุสฺสนุโท ภควา อรหํ สมนุมาสฺมพฺพุโ
ภิกฺขุ อามนฺเตสฺส อนฺวาวินฺนุชา โข ภิกฺขเว พฺราหฺมณคหปติกา
ทฺฐินา มาเรณ เอตฺ ตุเมห ภิกฺขุ สํถวณฺเต กถฺยาณชฺชเม
สฺสกุโรถ ครุทฺโรถ มาเนถ ปุเชถ อปฺเปวณาม ตุเมหิ สกฺกวิย-
มานานํ ครุทฺวิยมานานํ มานियมานานํ ปุชฺชียมานานํ สียา จิตฺตสฺส
อณฺเณตคฺคํ ยถา นํ ทฺฐี มาโร จเมถ โอตารนฺติ ฯ เอตฺ ตุเมห
ภิกฺขเว อสฺสภานุสฺสํ กายเ วิหเรถ อหาเร ปฏิกฺกฺกตสฺสณฺณิโน สพฺพ-
โตเก อนภิตตสฺสณฺณิโน สพฺพสงฺฆาเรสุ อนิจฺจานุสฺสํสินฺติ ฯ อถ
โห เต ปาบีม ภิกฺขุ กกุสฺสนุเทณ ภควตา อรหตา สมนุมาสฺมพฺพุเรน
เอวํ โขวทียมานา เอวํ อนุสาธียมานา อรณฺณคคามี รุกฺขมฺมตคคามี
สฺสณฺณาคารคคามี อสฺสภานุสฺสํ กายเ วิหริสุ อหาเร ปฏิกฺกฺก-
ตสฺสณฺณิโน สพฺพโตเก อนภิตตสฺสณฺณิโน สพฺพสงฺฆาเรสุ อนิจฺจ-
านุสฺสํสินฺติ ฯ

[๕๖๔] อถ โข ปาบีม กกุสฺสนุโท ภควา อรหํ สมนุมาสฺมพฺพุโ
ปฺพุพฺพนุสฺสมํ นิวาเสตุวา ปตฺตจํวรมาทาย อายสฺมโต วิรฺุเรน
ปจฺจุลาสมณฺเณน คามํ ปิณฺฑทาย ปาวิสิ ฯ อถ โข ปาบีม ทฺฐี
มาโร อณฺเณตคฺคํ กุมารกํ อนฺวาวินฺนุชา สกฺกขํ คเหตุวา อายสฺมโต
วิรฺุรสฺสํ สํเส ปหารมทาสี สํสํ โวภินฺนํ ฯ อถ โข ปาบีม
อายสฺมา วิรฺุโร ภินฺนเณ สํเสน โสทิตฺเตน คพฺพนฺเตน กกุสฺสนุทํเยว
ภควนฺตํ อรหนฺตํ สมนุมาสฺมพฺพุทํ ปิณฺฑิจิโต ปิณฺฑิจิโต อนุพฺพนํ ฯ อถ

๖๐๘   สุตตุนุคมีฏเก มชฺฌิมนิกายສຸຕ ມູລປຣຸຣະນາສກໍ   [໒໐໕

ໄຂ ປາມິມ ກຸດສຸນໂທ ກຸດວາ ອຽຫໍ ສມຸມາສມພຸທຸໂຂ ນາຕາປໂລກິຕໍ
ອປໂລເກສິ   ນ ວາຍໍ ທູສໍ ມາໂຣ ມຕຸຕມເນເນາສໍຕິ າ ສຳພາໂລກນາຍ
ຈ ປນ ປາມິມ ທູສໍ ມາໂຣ ຕມຸຫາ ຈ ຈຳນາ ຈວິ ມຫານິຣຍເນຈ
ອຸປປຣຸຣິ າ

[໒໐໕] ຕສຸສ ໄຂ ປນ ປາມິມ ມຫານິຣຍສຸສ ຕໂຍ ນາມເຣຍຸຍາ
ໂໂນຕິ ຄສຸສຳຍຕນິໂກ ອິຕິມີ ສຸງຸດສມາໂຕ ອິຕິມີ ປຈຸຈຕຸ-
ເວທນໂຍ ອິຕິມີ າ ອດ ໄຂ ມໍ ປາມິມ ນິຣຍປາຕາ ອຸປສຸງກມິຕຸວາ
ເອຕທໂວຈຸ ຍຫາ ໄຂ ຕເ ມາຣິສ ສຸງຸດສາ ສຸງຸ ທຫຍ ສມາ-
ຄຈເນຍ ອດ ນໍ ຕຸວໍ ສາເນຍຸຍາສິ ວສຸສສຸສສໍ ເມ ນິຣເຍ ປຈຸຈ-
ມານສຸສາຕິ າ ໄສ ໄຂ ອຫໍ ປາມິມ ພຸນິ ວສຸສານິ ພຸນິ ວສຸສ-
ສຕານິ ພຸນິ ວສຸສສຸສສານິ ຕສຸມໍ ມຫານິຣເຍ ອປຈຸຈິ ທສຸສສຸສສານິ
ຕສຸເສວ ມຫານິຣຍສຸສ ອສຸສເທ ອປຈຸຈິ ວຸຸຈຳນເວທນໍ ເວທິຍມາໂນ າ
ຕສຸສ ມຍຫໍ ປາມິມ ເອວຽໂປ ກາໂຍ ໂໂຕຕິ ເສຍຸຍຄາມີ ມນຸສຸສສຸສ
ເອວຽມໍ ສໍສໍ ໂໂຕຕິ ເສຍຸຍຄາມີ ມຈຸຄສຸສ າ

[໒໐໖] ດິຕິໄສ ນິຣໂຍ ອາສິ	ຍຕຸດ ທູສໍ ອປຈຸຈດ
ວິຣຸຣໍ ສາວກມາສຸຊ	ກຸດສຸນທມຸຈ ພຸຣາທຸມນໍ
ສຕໍ ອາສິ ອໂຍສຸງຸ	ສພເພ ປຈຸຈຕຸເວທນາ
ອິຕິໄສ ນິຣໂຍ ອາສິ	ຍຕຸດ ທູສໍ ອປຈຸຈດ
ວິຣຸຣໍ ສາວກມາສຸຊ	ກຸດສຸນທມຸຈ ພຸຣາທຸມນໍ
ໂຍ ເອຕມກິຊານາຕິ	ກິກຸຊ ພຸທຸຣສຸສ ສາວໂກ

คาทิสํ ภิกฺขุมาสฺสชฺช	กณฺหทกฺขํ นิคฺคจฺณสิ
มชฺฌเณ สรตฺถสฺส ติฏฺฐนฺติ	วิमानา กปฺปฏฺฐายินิ
เวฬุรียวณฺณา รุจิรา	อจฺจุจินฺโต ปภสฺสรา
อจฺฉวรา ตตฺถ นจฺจนฺติ	ปฺปญฺ นานตฺตวณฺณินิโย
โย เอตมภิชานาติ	ภิกฺขุ พุทฺธสฺส สํวโก
คาทิสํ ภิกฺขุมาสฺสชฺช	กณฺหทกฺขํ นิคฺคจฺณสิ
โย เว พุทฺธเชน จฺจุติโต	ภิกฺขุสฺสงฺฆสฺส เปกฺขโต
มิกคารมาตุ ปาสํทำ	ปาทกฺขุจฺเณ กมฺบิยิ
โย เอตมภิชานาติ	ภิกฺขุ พุทฺธสฺส สํวโก
คาทิสํ ภิกฺขุมาสฺสชฺช	กณฺหทกฺขํ นิคฺคจฺณสิ
โย เวชยนฺตปาสํทำ	ปาทกฺขุจฺเณ กมฺบิยิ
อิทฺธิพฺเพน ปตฺถทฺโธ	ลํเวเชสิ จ เทวตา
โย เอตมภิชานาติ	ภิกฺขุ พุทฺธสฺส สํวโก
คาทิสํ ภิกฺขุมาสฺสชฺช	กณฺหทกฺขํ นิคฺคจฺณสิ
โย เวชยนฺตปาสํทา	สํกมํ โส ปริปฺปจฺจติ
อปี อากุโส ชานาสี	ตณฺหทกฺขยวิมุตฺติโย
ตสฺส สํโก วิยาภาสิ	ปณฺหํ ปญฺโง ยถากถํ
โย เอตมภิชานาติ	ภิกฺขุ พุทฺธสฺส สํวโก
คาทิสํ ภิกฺขุมาสฺสชฺช	กณฺหทกฺขํ นิคฺคจฺณสิ
โย พุทฺธมานํ ปริปฺปจฺจติ	สํมมํ อภิโศกํ

อชฺชชามี เต อากุโส ทิฏฺฐิ	ยา เต ทิฏฺฐิ ปุเร อหุ
ปสฺสสฺสึ วัตฺถวตฺตุนคํ	พฺรหฺมโตเก ปภสฺสสฺรํ
ตสฺส พฺรหฺมา วิทยาภาสึ	อนุปฺพุํ ยถากถํ
น เม มาวิสฺสา ทิฏฺฐิ	ยา เม ทิฏฺฐิ ปุเร อหุ
ปสฺสสฺสึ วัตฺถวตฺตุนคํ	พฺรหฺมโตเก ปภสฺสสฺรํ
โสหํ อชฺช กถํ วชฺชํ	อหํ นิจุโจมุหิ สสฺสโต
โย เอตมภิชานาติ	ภิกฺขุ พุทฺธสฺสํ สํวโก
คาทิสฺสํ ภิกฺขุมาสฺสชฺช	กณฺหทฺทุกฺขํ นิกฺขุณฺณํ
โย มหาเนรุโน ญฺญํ	วิโมกฺขเณ อณฺณสฺสยิ
วณฺํ ปุพฺพวิเทหณํ	เย จ ญฺมิสฺสยา นร่า
โย เอตมภิชานาติ	ภิกฺขุ พุทฺธสฺสํ สํวโก
คาทิสฺสํ ภิกฺขุมาสฺสชฺช	กณฺหทฺทุกฺขํ นิกฺขุณฺณํ
น เว อคฺคิ เจตยติ	อหํ พาลํ ทฬามิตฺติ
พาโล จ ชตฺถิ อคฺคิ	อาสฺสชฺชน สํ ทายหิติ
เอวเมว ตฺวํ มาร	อาสฺสชฺชน ตถาคคํ
สยํ ทฬิสฺสสฺสึ อคฺคตํ	พาโล อคฺคิ ธรรมุณฺณํ
อปฺปญฺญํ ปสฺวิ มาโร	อาสฺสชฺชน ตถาคคํ
ภินฺนํ มณฺณสฺสึ ปาบีม	น เม ปาบี วิปฺลวจติ
กโรโต จียติ ปาบี	จิริรตฺตตาย กนฺทติ
มาร นิพฺพุตฺตํ พุทฺธมฺหา	อาสฺสมฺมาภาสึ ภิกฺขุสฺ

๕๖๖] จุพยมกวกุคฺคัสฺส มารตชฺชนียสฺสํเต อวสานคาคา ๖๓๓

อิตฺติ มารํ อตฺตเชตฺติ ภิက္ขุ เกตฺถพาวเน
ตโต โส ทุมฺมนิ ยถุชฺช ตตฺถเวณฺตรชายถาติ ฯ

มารตชฺชนียสฺสํคํ นิฏฺฐิตํ ทสฺสํ ฯ

จุพยมกวกุโค ปญฺจโม ฯ

ตสฺสํทํ

ธํมฺมยฺยเวรณฺชเวทถุถ จุพฺพมหาชฺชมฺมสํมาทํ
วํสํสกา จ พุทฺธมา ทสฺสํ จ มาโร ปญฺจโม วรฺวคฺโค
มฺหตฺตปณฺณาสํกํ นิฏฺฐิตํ ฯ

---

๓ ส. ย. อตฺตเชตฺติ ฯ

ปทานุกรกโม

อกุสตา อิมส์ส โดกส์ส	ปพเพ ๓๘๘	องเก ๔๓๘
อกุสตี	.. ๓๓๓ ..	๘๖
อดุคณา จ อปปีจโน	.. ๒๘๒ ..	๒๘๗
อธิจิตฺตมนุยุคฺเคน	.. ๒๕๗ ..	๒๔๓
อนงฺคโนว	.. ๕๔ ..	๔๒
อนเนกวิหิตา ทิฏฺฐิโย	.. ๓๐๐ ..	๗๒
อปปฺสํสาทา กามา	.. ๒๓๓ ..	๓๘๐
อพฺภูเพหฺสโก	.. ๒๘๕ ..	๒๗๗
อสุภานุปฺสึสํ กาเย วิหรต	.. ๕๖๓ ..	๖๐๗
อาทงฺเขยฺย	.. ๗๔ ..	๕๘
อาทงฺเขยฺย เจ	.. ๔๘๖ ..	๕๒๕
อาทงฺเขยฺย เจ	.. ๔๘๓ ..	๕๓๒
อิช ภิกฺขเว เอกจฺโจ	.. ๓๔๗ ..	๓๖๒
อิเชว ภิกฺขเว สมนโน	.. ๓๕๔ ..	๓๒๘
อุกฺขิตฺตฺตปฺติโฆ	.. ๒๘๕ ..	๒๗๗
เอกมิตาหํ ภิกฺขเว สมนํ	.. ๕๕๒ ..	๕๘๓
เอกาทสฺสี ภิกฺขเว	.. ๓๘๔ ..	๔๓๐

เอกายโน	ปพฺพ	๓๓๒	ปิงฺเก	๓๐๓
เอกาสนโกชนํ ภูณฺชามิ	..	๒๖๕	..	๒๕๑
โอรสฺสคปโตโท	..	,,	..	,,
กจฺจิ โว อหฺรทฺธา	..	๓๖๒	..	๓๘๗
กามานํ อสฺสํสาโท	..	๒๑๒	..	๑๘๑
กามานํ อาทันโน	..	๒๑๓	..	๑๘๑
กาเย กายาหฺนปฺสฺสํ	..	๑๓๓	..	๑๐๓
กฺสฺสํ	..	๑๑๑	..	๘๖
โกญฺจมนฺนปฺวิญฺโ	..	๕๕๗	..	๖๐๐
โกธโน โธ	..	๑๖๑	..	๑๓๘
โกธมฺปิยํ ภิกฺขุ ภณฺทนฺชชตา	..	๕๔๐	..	๕๘๑
กัิวกทํ สมนฺโน กิมนฺนชยิ	..	๒๔๓	..	๒๒๐
คินฺนชกาวสฺเส	..	๓๖๑	..	๓๘๖
จตุตฺตาริมานิ ภิกฺขเว	..	๕๑๕	..	๕๕๖
จตุตฺตาริมานิ ภิกฺขเว	..	๕๒๓	..	๕๖๕
จตุตฺตาริมานิ ภิกฺขเว อฺปาทานานิ	..	๑๕๖	..	๑๓๒
จตุตฺตาริโก	..	๑๘๒	..	๑๕๘
จตุรํภิกํ พฺรหฺมจฺริยํ	..	๑๗๗	..	๑๕๕
จิตฺตสฺสํ อฺปภฺกิตฺเตสา	..	๔'๓	..	๖๔
จิตฺเต อสฺงกิตฺติญฺเจ	..	๔'๒	..	๖๔

ปทานุกรกโม

๒๓๕

จิตฺเต จิตฺตานุปัสสํ	ปพฺพ ๓๔๐	องฺเก ๓๓๐
จิตฺเต สํกัตฺติเจ	.. ๘'๒	.. ๖๔
ณฺนิเม ภิกฺขเว ชมฺมา	.. ๕๔๒	.. ๕๘๓
ตถาคตสฺส ตถาคตพณฺณิ	.. ๓๖๖	.. ๓๔๐
ตถาหํ ภควตา ชมฺมํ	.. ๒๗๔	.. ๒๖๓
คฺวิธํ โข	.. ๔๘๔	.. ๕๕๓
คฺวิธํ โข	.. ๔๘๐	.. ๕๓๓
ทฺธิจํนาคคํ อปฺปชฺชติ	.. ๒๗	.. ๒๘
ทฺธิจิกคํ อฺปฺปนฺนํ โหติ	.. ๔๔๐	.. ๔๖๒
เทวชา กตฺวา	.. ๒๕๒	.. ๒๓๒
เทวมา ภิกฺขเว ปรีเยสนา	.. ๓๓๓	.. ๓๓๔
โทวจสฺสกรรณา ชมฺมา	.. ๒๒๒	.. ๓๘๘
ชมฺมทายาทา	.. ๒๓	.. ๒๓
ชมฺเม ชมฺมานุปัสสํ	.. ๓๔๓	.. ๓๓๓
น ภิกฺขเว เนวามีโก	.. ๓๐๓	.. ๒๘๘
นिरคฺคโ	.. ๒๘๕	.. ๒๗๗
ปญฺจ เจตโส วินิพฺนฺชา	.. ๒๒๘	.. ๒๐๖
ปญฺจ เจโตชฺฉิลา	.. ๒๒๘	.. ๒๐๕
ปจฺจวชฺช	.. ๓๔๒	.. ๓๕๓
ปนฺนทฺธโร ปนฺนภาโร	.. ๒๘๕	.. ๒๗๗

ปปญฺจสํญญาสงฺฆา	ปพฺพเพ ๒๔๖	อังกะ ๒๒๒
ปตฺโตมมาปาที	.. ๓๒ ..	๒๘
พหุสฺสโต โหติ	.. ๓๗๐ ..	๓๘
พาหุํ นที	.. ๘๘ ..	๗๐
ภคภพฺพานํ	.. ๕๕๓ ..	๕๘๓
เย เคหสิดา ฌนฺทา	.. ๒๖๔ ..	๒๔๘
วตฺตํ ชุมายติ	.. ๒๘๘ ..	๒๘๒
รูปํ ภิกฺขเว อนิจฺจํ	.. ๓๘๓ ..	๔๒๓
วณฺตฺตฺตปริยายํ	.. ๒๓๔ ..	๒๓๒
วิเวกมฺหุสฺสิกฺขนฺติ	.. ๒๕ ..	๒๕
วิเวกํ นามฺหุสฺสิกฺขนฺติ	.. ๒๔ ..	๒๔
วิมฺตฺเตน ภิกฺขเว	.. ๕๓๖ ..	๕๗๖
เวทนาสุ เวทนามฺปตฺตํ	.. ๓๓๘ ..	๓๐๘
สํกกาโย สํกกาโยติ	.. ๕๐๖ ..	๕๔๗
สงฺกิตฺตฺตปริโย	.. ๒๘๕ ..	๒๗๗
สงฺคโคณว	.. ๕๔ ..	๔๒
สมฺปนฺนสํธา	.. ๗๓ ..	๕๘
สพฺพขมฺมมฺมตฺตปริยายํ	.. ๓ ..	๓
สพฺพพาฬวสํวปริยายํ	.. ๓๐ ..	๓๒
สพฺเพ ขมฺมา นาคํ อภินิเวสํ	.. ๔๓๔ ..	๔๖๓

ปทานุกรกโม

๖๓๗

ตมณา ตมณาติ	ปพฺพ ๔๕๘	อฏฺเฏ ๔๘๖
ตมณา ตมณาติ	.. ๔๗๘	.. ๕๓๒
ตมฺมาทิจฺฉิ โหติ	.. ๓๓๐	.. ๘๕
ตฺถเตโช กรณํโย	.. ๓๐๔	.. ๗๕
ตฺถตฺตติตมํ	.. ๓๒	.. ๓๔
เตยฺยถามี อากุโส	.. ๓๔๐	.. ๓๔๘
เตยฺยถามี พฺรหฺมณ	.. ๓๕๔	.. ๓๗๔
โถวจตฺถสฺสกรณา ชมฺมา	.. ๒๒๓	.. ๓๘๓

อัฐาธารณนามานี

อัฐโค (ชนบท)	ปพเพ ๔๕๘	อัฐเก ๔๘๐
อฐาตศตฺตฺ (เวเทหิปฺตฺโต ราช)	.. ๓๘๗ ..	๔๒๗
อฐิโต เกตฺกมฺพโต (ตฺติตฺตฺโร)	.. ๓๕๓ ..	๓๗๔
อฐฺรณ	.. ๒๘๘ ..	๒๘๒
อฐาตปฺธิโก (ตฺตฺตฺโต เสฏฺฐ)	.. ๓๐ ..	๓๒
อฐฺรทฺธ (เถโร)	.. ๓๖๓ ..	๓๗๖
อฐฺรปฺโร (วณฺตฺตฺโต)	.. ๓๕๘ ..	๓๓๗
อฐฺรโจ (ภิกฺข)	.. ๒๗๔ ..	๒๖๓
อฐฺตฺธิ (เถโร)	.. ๓๘๓ ..	๔๒๒
อฐฺตฺปฺร นาม นิคโม	.. ๔๕๘ ..	๔๘๖
อฐนฺโท (เถโร)	.. ๒๕๐ ..	๒๓๐
อฐาโร (กาตาโม ตาปฺโต)	.. ๓๓๗ ..	๓๓๘
อฐิปปคณ (มิกทายวณ)	.. ๓๒๔ ..	๓๒๘
อฐฺกฏฐา (นคร)	.. ๓ ..	๓
อฐฺกเวธา นคร (อฐฺกเจธา นคร)	.. ๓๘๘ ..	๔๓๘
อฐฺจจากณรฺก หตฺถินโย	.. ๓๓๒ ..	๓๔๓
อฐฺจจากพวริกา หตฺถินโย	.. ๓๓๒ ..	๓๔๐

อักษรรณนามานี

๖๓๘

อุทุทโก (รามปทุโต ตาปโส)	ปพเพ ๓๑๘	อิงเก ๓๒๐
อุปโก (อาชวโก)	.. ๓๒๕	.. ๓๒๘
อุรุเวธา (เสนานิคโม ปเทโส)	.. ๓๓๘	.. ๓๒๒
กกุสนโท ภควา	.. ๕๕๘	.. ๖๐๓
กบิตวตุฏ (นคร)	.. ๒๐๘	.. ๓๗๘
กมุมาสขมม นาม นิคโม	.. ๓๓๓	.. ๓๐๓
กาสิ (ชนปโท)	.. ๓๒๕	.. ๓๒๘
กาฬสิดา (ปฐิจิปาสาโน)	.. ๒๓๘	.. ๓๘๕
กาฬี (ทาส)	.. ๒๖๖	.. ๒๕๒
กิมิโต เถโร (กิมพิโต เถโร)	.. ๓๖๓	.. ๓๘๖
กิโส สงฺกิลฺโล (อเจตโก)	.. ๔๐๗	.. ๔๓๘
กุมารกตฺตโป (เถโร)	.. ๒๘๘	.. ๒๘๒
กูฏ (ชนปโท)	.. ๓๓๓	.. ๓๐๓
กุฏาคารธาดา	.. ๓๘๒	.. ๔๒๒
โกธมฺพ (นคร)	.. ๕๔๐	.. ๕๘๓
โกธโต (ชนปโท)	.. ๒๘๘	.. ๒๘๓
คงคา (นที)	.. ๓๘๘	.. ๔๓๘
คยา (นที)	.. ๓๒๕	.. ๓๒๘
คิขฺณกุฏ (ปพเพโต)	.. ๒๓๘	.. ๓๘๔
โคตโม ภควา	.. ๒๘	.. ๒๘

โคตฺตักฺกสาตวณทาโย	ปพฺเพ ๓๖๓	อังก ๓๘๖
โฆสิตาราม	.. ๕๔๐	.. ๕๘๓
ชาณฺตุโสณิ พุราหุมน	.. ๒๗	.. ๒๘
ชาติภูมิ (สาภิยนปโท)	.. ๒๗๒	.. ๒๘๗
เชตวนิ	.. ๓๐	.. ๓๒
ทณฺทปานิ (สกุโก)	.. ๒๔๓	.. ๒๒๐
ทมิ (ยกุโ)	.. ๓๖๗	.. ๓๘๓
ทุมฺมุโ ทิจฺฉวิปฺตุโต	.. ๔๐๐	.. ๔๓๒
ทฐี นาม มาโร	.. ๕๕๘	.. ๖๐๓
เทวทฺตโต (ภิกฺขุ)	.. ๓๔๗	.. ๓๖๒
ทมฺมทินฺนา (เถรี)	.. ๕๐๕	.. ๕๔๗
นทฺธิโย (เถโร)	.. ๓๖๓	.. ๓๘๖
นทฺโท วจุโ (อเจตโก)	.. ๔๐๗	.. ๔๓๘
นาคสฺมาโต (เถโร)	.. ๓๘๓	.. ๓๖๕
นาทโก (คาม)	.. ๓๖๓	.. ๓๘๖
นิคฺคโ นาทฺตฺตโต (ติคฺคตโร)	.. ๒๓๘	.. ๓๘๕
นิโคจฺจาราม	.. ๒๐๘	.. ๓๗๘
นิโคจฺจ (สกุโก)	.. ,,	.. ,,
ปกุโ กุจฺจายโน (ติคฺคตโร)	.. ๓๕๓	.. ๓๗๔
ปณฺจวคฺคิยา (ภิกฺขุ)	.. ๓๒๔	.. ๓๒๘

อศักรวณนามานี

๖๒๓

ปเสนทิโกศล (ราชา)	ปพเพ ๒๘๘	อิงเก ๒๘๓
บิณฑโกจโน (พราหมณ์)	.. ๓๕๓ ..	๓๗๔
บิณฑโก (อชุตโย โปธิพาสโก)	.. ๓๒๘ ..	๓๓๖
บุณโน (มณฑานีบุตโต เถโร)	.. ๒๘๒ ..	๒๘๗
บุพพาราม	.. ๓๓๒ ..	๓๓๒
บุรโน กุศลโป (ติตถโก)	.. ๓๕๓ ..	๓๗๔
พโก พรหม	.. ๕๕๒ ..	๕๘๓
พารณส์ (นคร)	.. ๓๒๔ ..	๓๒๘
พิมพิลาโร (ราชา)	.. ๒๒๐ ..	๓๘๗
โพธิ (รุกข)	.. ๓๒๕ ..	๓๒๘
ภคโค (ชนปโท)	.. ๒๒๓ ..	๓๘๘
ภคกพาวณ	.. ๖ ..	๖
มกขติ โคธาส (ติตถโก)	.. ๓๕๓ ..	๓๗๔
มคโธ (ชนปโท)	.. ๓๘๘ ..	๔๓๘
มตธ นาม อชุตชาติ	.. ๔๘๓ ..	๕๓๓
มหากจจาโน (เถโร)	.. ๒๔๖ ..	๒๒๓
มหากกุสโป (เถโร)	.. ๓๖๘ ..	๓๘๗
มหาโกฏฐิโก (เถโร)	.. ๔๘๓ ..	๕๓๖
มหาจุโนโท (เถโร)	.. ๓๐๐ ..	๗๒
มหานาโม (สโก)	.. ๒๐๘ ..	๓๗๘

มหาโมคคัลลาน (โกธิตโต เถโร)	ปพฺพ	๕๕	ปงฺเก	๔๓
มหาวง	..	๒๔๓	..	๒๒๐
โมถิยผคฺคฺโน (เถโร)	..	๒๖๓	..	๒๔๘
รมุณโก พุราหุณโน	..	๓๑๒	..	๓๑๒
ราชคหิ (นคร)	..	๗๒	..	๕๔
เรวโต (เถโร)	..	๓๖๘	..	๓๘๗
วชิรปาณิ (เทวราชา)	..	๓๘๗	..	๔๒๘
วชฺช (ชนบท)	..	๓๘๘	..	๔๓๘
วามนิกา หคฺคินิโย	..	๓๓๒	..	๓๔๐
วิเทโห (ชนบท)	..	๓๘๘	..	๔๓๘
วิฑูโร เถโร	..	๕๕๘	..	๖๐๒
วิธฺาโ (อุปาสโก)	..	๕๐๕	..	๕๔๗
เวชนฺโต ปาสาโท	..	๔๓๖	..	๔๖๖
เวเทหิกา (คหปตาน)	..	๒๖๖	..	๒๕๒
เวรณฺชกา พุราหุณคหปติกา	..	๔๘๘	..	๕๒๘
เวสฺสวณฺโน มหาราชา	..	๔๓๗	..	๔๖๗
เวสฺสํ (นคร)	..	๓๕๘	..	๓๓๗
เวพฺพน	..	๒๘๒	..	๒๘๗
สกุโก (ชนบท)	..	๒๐๘	..	๓๗๘
สกุโก (เทวราชา)	..	๔๓๓	..	๔๖๓

สจุจโก นิคนุชปุโต	ปพเพ ๓๘๒	อิงเก ๔๒๒
สชโย เวตฐชปุโต (ติตถกโร)	.. ๓๕๓	.. ๓๗๔
สชชีโว เถโร	.. ๕๕๘	.. ๖๐๒
สนถาคาร	.. ๓๘๔	.. ๔๒๓
สมัตติ ยานการปุโต	.. ๗๒	.. ๕๕
สมุปติ (พุมหา)	.. ๓๒๒	.. ๓๒๔
สาเกติ (นคร)	.. ๒๘๘	.. ๒๘๓
สาติ (ภิกขุ)	.. ๔๔๐	.. ๔๗๒
สาริปุโต (อุปติสโส เถโร)	.. ๒๓	.. ๒๓
สาเตยยกา พราหมณคหปติกา	.. ๔๘๓	.. ๕๑๘
สาธ นาม พราหมณาโม	.. ..	.. ..
สาวตถิ (นคร)	.. ๑๐	.. ๑๒
สุนทริกถารทวาไซ พราหมโณ	.. ๘๘	.. ๖๘
สุนทชปุโต ติจฉวิปุโต	.. ๑๕๘	.. ๑๓๗
สุภควน	.. ๑	.. ๑
สุสมารศิริ (นคร)	.. ๒๒๑	.. ๑๘๘

คาถานํ ปจิมปาทา

อปารุตา เตสํ อมตัสสํ ทวารว	ปพฺเพ ๓๒๓	ปิฏเก ๓๒๖
อโย โดโก ปโรโดโก	.. ๓๘๓	.. ๔๒๓
กิกฺขุณฺณ เม อธิคตํ	.. ๓๒๓	.. ๓๒๔
กํทีโส นโรโย อาสี	.. ๕๖๖	.. ๖๐๘
จตุตฺตาศสํ ปทา วุตฺตา	.. ๓๐๘	.. ๘๔
ทฺฤชํ ชรามรณํ อปาทานํ	.. ๓๓๐	.. ๓๐๒
ปาดุรโหติ มกฺเชสํ ปพฺเพ	.. ๓๒๒	.. ๓๒๕
พาหุภํ อธิกกกฺกญฺจ	.. ๘๘	.. ๗๐
ภเววาทํ ภยํ ทิสฺวา	.. ๕๕๔	.. ๕๘๐
มาทิสฺวา เว ชินา โหนฺติ	.. ๓๒๖	.. ๓๒๘
ยาวตา จนฺติมสฺสุริยา ปรีหฺรณฺติ	.. ๕๕๔	.. ๕๘๔
สพฺพภาภิกฺขุ สพฺพพิกฺขุหมตฺตมิ	.. ๓๒๕	.. ๓๒๘
โส ตตฺตโต โส สีนโน เอโก	.. ๓๘๓	.. ๓๕๘

